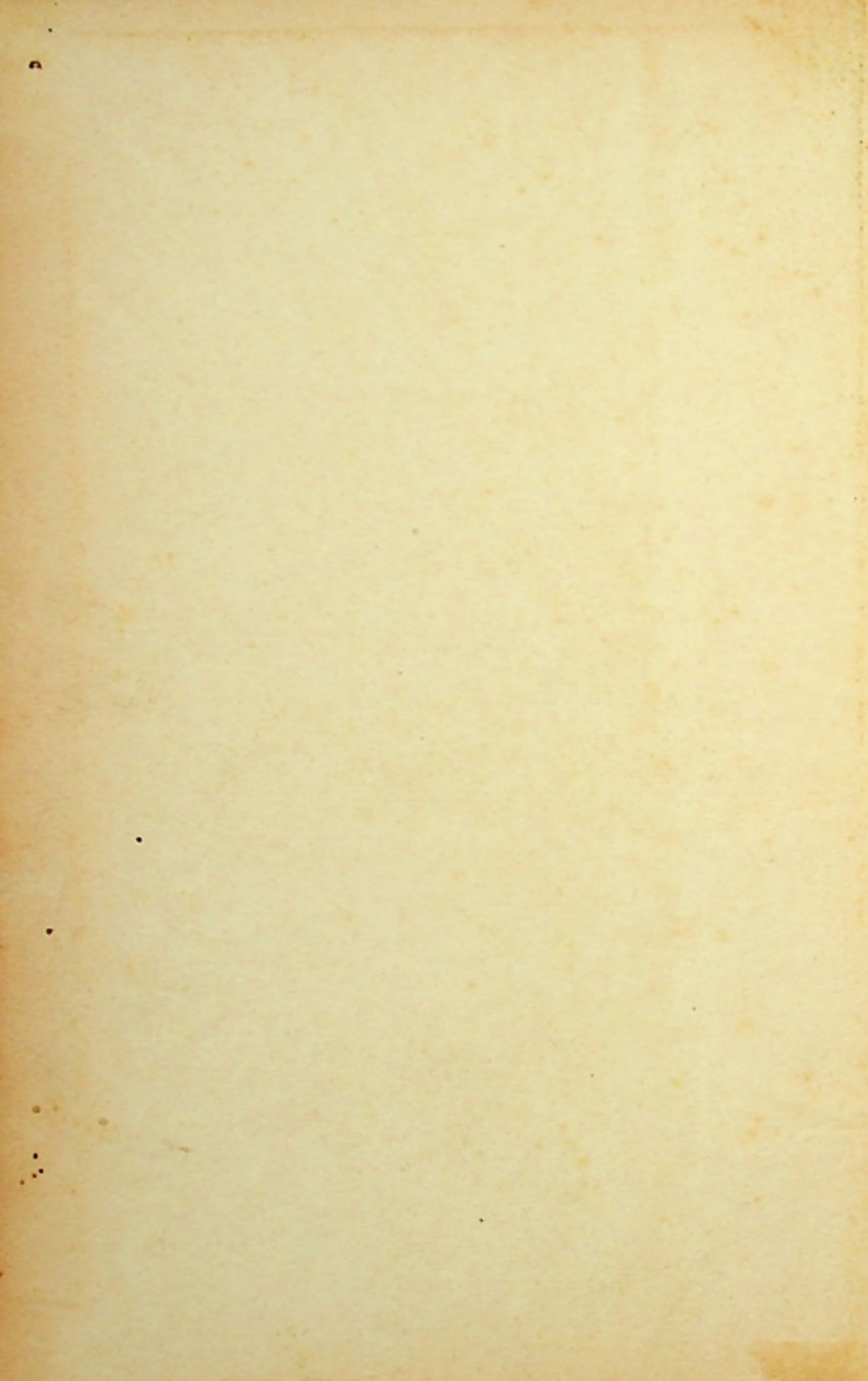

401

857

XVI

28731/8°

ФЛОРА

КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЛИ

ВАСКУЛАРНЕ БИЉКЕ, КОЈЕ У СРБИЈИ
ДИВЉЕ РАСТУ.

ПО АНАЛИТИЧКОМ МЕТОДУ СЛОЖНО

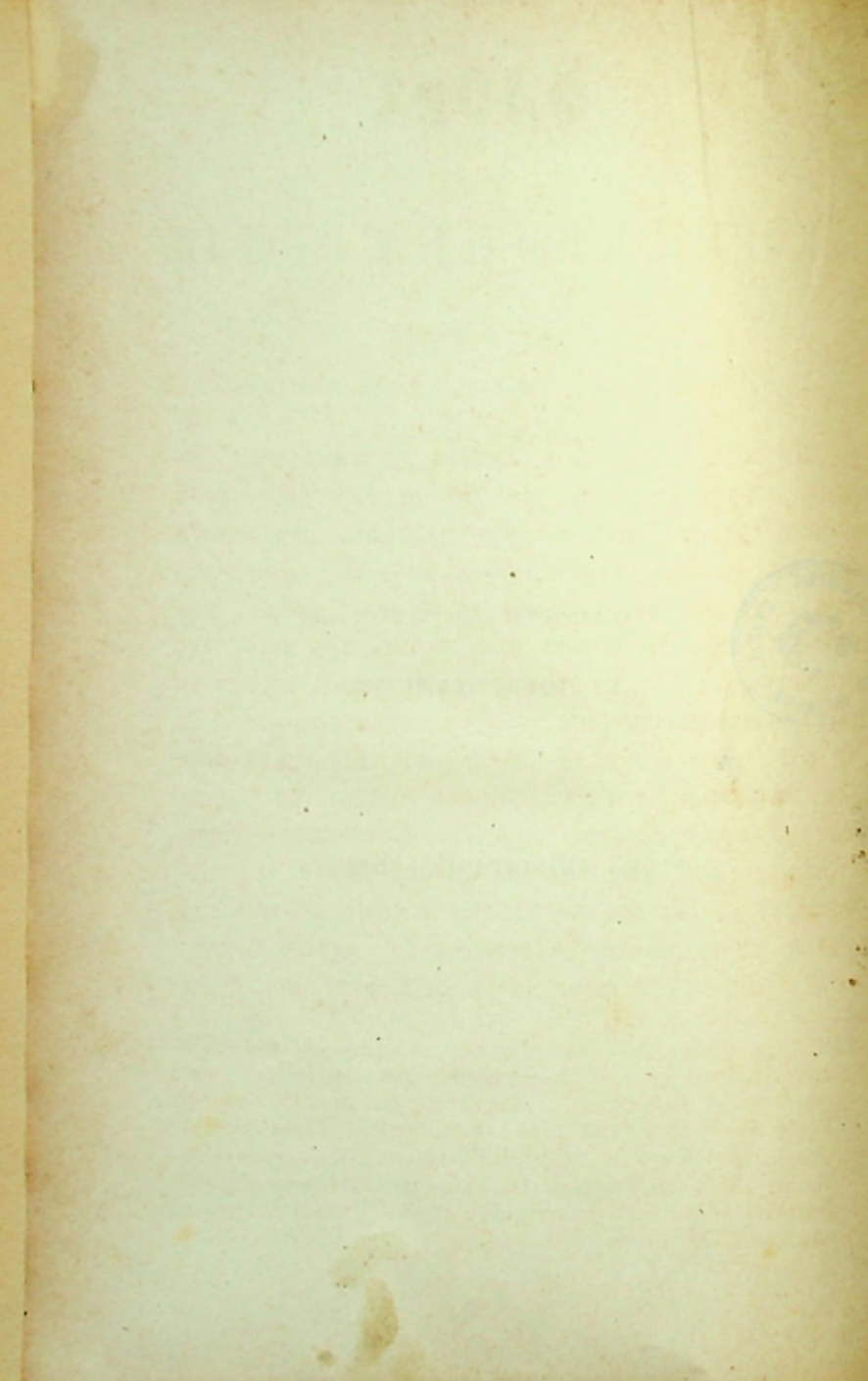
Др. ЈОСИФ ПАНЧИЋ.

FLORA PRINCIPATUS SERBIAE.

У БЕОГРАДУ,

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

1874

ПРИСТУП.

Ко желп да се овом књигом послужи, нека пажљиво проучи све оно што се овде у приступу и то овим редом каже: а) коме је књига намењена и како има да се употреби, б) како је ова флора постала и в) шта има у опште да се зна о флори кнежевине Србије. Осим тога нека ученик, пре него што би приступно послу, не пропусти да погрешке, које су на крају дела наведене, на својим местима поправи.

а). Ова је флора писана на олакшицу онима, који желе да се ботаници уче. Пре него што би ученик могао да приступи било којој грани ботаничке науке — физиологији, систематици, фитографији и др., потребно је да зна повише биљака из своје околине, да прибави себи рутине да може свакој биљци помоћу какове флоре¹⁾ да сазна име рода и феле, под којим

¹⁾ У боље флоре, које мање или веће области у Европи обухватају, броје се ове: D. G. Koch. Synopsis Florae Germanicae et Helveticae. Lipsiae 1857; Grenier et Godron. Flore de France Paris 1856. Rob. Visiani. Flora Dalmatica Lipsiae 1850; A. Neilreich. Flora von Niederoesterreich Wien 1859; са иконама H. Reichenbach. Icones Florae Germanicae et Helveticae Lipsiae I—XXII; свршиће се истом са XXIV томом.

је биљка у науци позната. Пошто се ученик апализовањем домаћих биљака утврдио у оцели карактера којима се наука служи да биљке од биљака разликује, пошто је дужином вежбањем запазио свакојаке облике обичнијих биљака и главнијих биљних органа, истом тада је прибрао нешто од оних елемената, који су потребни за проучавање унутарње грађе биљних организама и схваћање важнијих закона, који у биљном свету владају. Без овакове спреме разумевање је и најобичнијег ботаничког смисла немогуће.

Како да се у анализовању биљака поступи, то сам већ другуд имао прилике да кажем — у приступу ка Флори околних вароши Београда, ка Шуаском дрвећу и шибљу у Србији. Овде ми ваља да само још то напоменем, да сам од досадашњег метода у толико одступно, што сам у овој флори за основу анализовању родова поставио сексуалну систему Линеову с тога, што сам се дугом практиком уверио, да је то пут много краћи и поузданији од онога, кога сам се до сада држао.

По системи Линеовој гледа се дали биљке имају цвета и у њему сексуалних органа, прашника и тучкова — Фанерогаме, или тога немају — Криптогаме. Од криптогама се у овој флори налази само мањи део виђенијих биљака ове класе, које су сложене из целуларног ткања а поред тога имају и судове у стаблу у снопиће сложене или растркане. Све остале целуларне криптогаме за сада су из ове флоре изостављене. У анализи криптогама, које је Лине у XXIV кл. ставио пазу се, као што се то на стр. 99—102 ове књиге види,

на облик плодовых хрпица, на место где су и како те хрпице стављене и да ли су голе, велом или затвореном опном обавите.

Фанерогаме или биљке са цвећем, макар како ситним и невпђеним, Лине је разредио у остале 23 класе своје системе са обзиром на ово: како су сексуални органи по цвећу размештени, колико има прашника, колико тучкова, да ли су прашници међу собом или са тучком срасли или не, да ли су једне дужне или правилно краћи и дужи.

Од биљака са разлученим сексуалним органима (диплиничним цвећем) неке имају на једном стаблу цвеће са прашницима (мушко цвеће) а на другом стаблу са тучковима (женско цв.), ове је биљке Лине ставио у XXII кл.; у других се налазе прашници и тучкови на једном стаблу али у различитим цветовима, ово је XXI кл. Линеова.

Гдекоје биљке имају на једном стаблу неко цвеће са прашницима и тучковима (хермафродитно цвеће), а поред тога на по се и мушких и женских цветова. Ове је биљке Лине ставио у XXIII кл.; али Линеове присталице забациле су ту класу и ставиле овамо припадајуће биљке у ону класу, у коју по хермафродитном цвећу спадају.

Има биљака и из других класа, (*Luchnis*, *Silene*, *Rumex*, *Rhamnus*), у којих су кад прашници, кад тучкови пометени (пису се развили); оне чине особито повацима при анализирању велику забуну, чему може једино да помогне дужа практика. Те су биљке обично стављене у оне класе, у које спада већина њихових

фела — *Lychuis* и *Silene* у X кл. *Rumex* у VI, *Rhamnus* у V кл.

Биљке са хермафродитним цвећем имају сексуалне органе слободне или од различите руке међу собом срасле.

Срастање сексуалних органа може бити тројако. Биљке са мало (1—6) прашника нараслих на тучак спадају у XX кл. Линеову; биљке са ситним, у главце сложеним цвећем и у сваком цветку по 5 прашника којих су прашнице у цев срасле у XIX кл.; биљке са много прашника при основи у 3—5 снопића сраслих у XVIII кл.; биљке са 10 прашника концима до испод прашница у цев сраслих или обично поред 9 сраслих са једним прашником слободним у XVII кл.; а најзад биљке са 5—10 прашника са концима при основи у кратку цев сраслим у XVI кл.

У биљака са слободним прашницима ти су прашници ретко од једне дужине, већ су обично не правилно неједнаки или су правилно краћи и дужи.

Биљке са 6 прашника од којих су 2 правилно краћа а 4 дужа спадају у XV кл. Линеову; биљке са 4 прашника, 2 дужа а 2 краћа у XIV кл.

Биљке са једнаким или без правила неједнаким прашницима Лине је по броју тих прашника ставио у остале (I—XIII) класе: у XIII кл. биљке са 20 или више прашника нараслих на чаши, у XII кл. биљке са 20 и више¹⁾ прашника нараслих на ложп; у

¹⁾ Неки *Ranunculus*-и бела цвећа, што у води расту, имају по изузетку мање од 20 прашника. Ретко је које правило без изузетка и то је оно што нашем систематисању највише смеће.

XI кл. биљке са 11—15 прашника, у X—I кл. биљке са 1—10 прашника.

По дознавању класе ваља да се још дозна и ред коме биљка припада. Овде се гледа најчешће на број тучкова, у I—XIII кл., у XIV кл. на плод који је чаура са многим семкама или 4 голе ахеније, у XV кл. на плод дугачак, љуску или кратак, љушчицу, у XVI—XVIII кл. на број прашника, у XIX кл. на цветове који су у главницама кад једнаки кад неједнаки, кад сви плодни кад унутарњи или спољни због пометања тучка јалови или су ретко (у главоча) сви цветови особитим омотачима подбочени; најпосле у XX—XXII кл. опет се гледа на број прашника а гдешто и на срастање њихово.

Пошто је ученик брижљивим проучавањем сексуалних органа дознао име рода, под којим је испитана биљка у науци позната, нека потражи то име у речнику што је на крају књиге¹⁾, а после по тамо тачно поведеној страни нека даље потражи тај род у другом делу ове књиге, где су систематички описати родови биљака, који су до сада у Србији нађени. Ту нека још једном сравни опис рода са биљком коју испитује, пак ако пађе да се опис рода са биљком добро подудара, нека анализовање фела настави даље ако род, коме биљка припада, има повише фела.

¹⁾ На текуће бројеве што стоје пред именима родова не треба, као што је то у 2 приметби на страни 1 овог дела речено гледати, јер су због не пажње у штампању изостала три рода, која су касније иакрај књиге у погрешкама наведена.

Ако је ученик, обзирујући се на све оно на што сам до сада пажњу његову обраћао, успео да дозна име рода и феле биљци коју испитује, постигао је оно чему ова књига може да послужи, а ако потоме пажљиво прочита и оно, што стоји на челу класе, племена и рода под којим је биљку нашао, проучио је све, што систематична наука о биљци зна. Може се догодити, да се биљка испитана не слаже ни са једним од диференцијалних карактера у анализи родова и фела стављених, у том случају може бити да је биљка за нашу флору нова, а тога може бити тим више, што сви крајеви наше земље нису још детаљно проучени, и што сам при писању ове флоре био уздржљив, те сам многе нађене али мени довољно не јасне биљке изоставио, да се у будуће боље проуче и тачније него што ми је до сада могуће било обележе. Са таковим, може бити новим и у опште другим сумњивим биљкама најбоље ће ученик учинити да их за поздније време остави или да их, ако је томе прилика, коме печенијем ботаничару покаже. —

б) Дела овога реда стају не малог труда а и подоста времена — на овом је рађено пуних 28 година; паџ да сам на израду његову и већег труда и дужег времена обратити, небих могао да се надам да ће бити савршено а то с тога, што има још много крајева у Србији, које нисам могао свестрано и у свако годишње доба да обиђем и што наука у подели и карактерисању биљака непрестанце напред корача. Већ за кратко време штампања ове флоре морао сам да се уверим, да је према најновијим дознавањима много шта

у књизи педовољно обележено, гдекоје са свога места скренуто, по нешто изостављено — да књига потребује свакојаким исправака и допуна. Да би потоњи раденици на пољу домаће флоре могли да знају, који су крајеви наше земље боље, који слабије испитани, те да би могли дело да исправљају и допуњавају, мислио сам да ће бити од користи, ако овде потанко назначим сва места, кроз која сам у многобројним путовима својим и у које време прошао.

Год. 1846 дошав после половине Маја у Београд првоном с места да околину ове вароши испитам. Концем Јуна те године будем позван у Белциу, повоустановљењу фабрику срче близу Јагодине и том приликом познам се са летњом и јесењом флором Јагодине, Беллице и Црног Врха; зими се вратим у Београд.

Почетком год. 1847 будем постављен за физикуса окр. Јагодинског камо доспем око половине Марта те наставим прошле године започета испитивања, обиђем Темнић, Левач у околини Опарића и ман. Љубостине. Око половине Јуна пођем, на 15 дана у Алексиначку Бању и попнем се први пут на Ртањ и Озрен; из Јагодине обиђем и Манасију, Ћуприју, Раваницу, Параћин Лешје са Бабом и св. Петку. Те исте године будем у јеси премештен за физикуса у Крагујевац.

Од год. 1848—1853 испитам које приликом каламљења богиња, које других званачних путовања све крајеве округа Крагујевачког, а пређем где је томе прилике било и у суседне том округу крајеве: у Рудничкој обиђем Штурац са Острвицом и околину старе Бруснице и Брђана, у Чачанској Јелици и Овчар, год.

1851 отидем у Јуну преко Осаонице, Жељина, Плоче и Јоханичке Бање први пут на Копаоник.

Год. 1853 даде ми тадашње Друштво Српске Сло-
вешности нешто новчане помоћи и изради допуштење да
могу за то лето од дужности да изостанем и то ми
би прва прилика коју употребим, да обиђем добар део
Србије. Пошав почетком Јуна из Крагујевца упутим
се преко Свилајнца у Пожаревац, проучив ту Сопот
и Пожаревачке винограде продужим пут преко Стига
у Рам, отуд пак преко Кусића у Градиште. Ту раз-
видим Царево Поље и пешчана платна која се између
Викотинаца, Пожежене, Винаца, Голупца и Усја пру-
жају, потоме наставим пут у Кучајну а отуд у Мај-
данек, томе руднику испитам околину и попнем се на
Старицу, а по томе се упутим преко Рајкове Реке и Корпта
у Д. Милановац. Пошто проотрим околну овога места
а и оближње брдо Гребен окренем се преко Мироча у
Брзу Паланку а из Брзе се пустим низ Дунаво преко
Кусјака и Праова у Радујевац, отуд пођем преко Ка-
пуђала на Високу, са Високе преко Локве и Короглаша у
Неготињ. Промотрив околну ове вароши, оближња блата,
Буков манастир и село Душицу пођем у Луке, попнем
се на Стол а после продужим пут преко Топле и
Кривеља у Брестовачку Бању, за тим преко Звездана
у Зајечар. Ту проотрим околину ове вароши а отуд
се попнем на Вршку Чуку, после се пак спустим преко
Вратарице у некадашњи Гургусовац. Отуд пођем у
Бели Поток, испитам оближње брдо Оденац а после
се упутим преко Вароши, Сврдљик Града и Нишеваца
у св. Аранђел, по томе се пак кренем на границу

којом се преко Љутог Врха и Курилова спустих на Грамаду. Отуд пођем преко Ђуринаца и Коларнице на Плеш, са Плеша сиђем преко Бара у Гуљане одкуд се опет упутим граници и продужим пут преко Пандирала, Младеноваца, Жљебина, Коренатца и Човечје Главе на Иванову Ливаду. С Иванове Ливаде види се на истоку Свети Никола, први већи врх Старе Планине (Naemus), која се већ од Иванове Ливаде заподела а пружа се, као што тамошњи свет мисли, непрекидним, где вишим где нижим гребеном к југоистоку до Варне. Држећи да ћу моћи за дан до Св. Николе да доспем упутим се по поноћи са два погранична стражара преко наше границе Црноме Врху, камо једва око подне стигнем. Са Црнога Врха гледан Св. Никола показао се да је много даљи него што ми се то с Иванове Ливаде чинило и зато морадох, преварен у свом рачуну, да се вратим на Иванову Ливаду, одкуд продужим пут преко Писане Букве, Ветрена, Расоватог Камена и Кадибогаза низ Јелашницу у Гургусовац. Из Гургусовца се упутим преко Брезне, Слатине и Читлука у Алексиначку Бању, одкуд се концем Јуна преко Параћина, Ђуприје и Јагодине вратим у Крагујевац. Ту нађем писмо у коме ми се предлаже да потражим новоустановљену при тадашњем лицеју катедру за јестаственцу, које пошто учиним, замислим е ће добро бити да испитам и југозападни, посве непознати ми крај наше кнежевине. Тога ради пођем преко Тополе, тадашњег Раићеловца и Даросаве у Ваљево, попнем се на оближња брда Медведник, Јабланик и Повлен а потоме се окрепем преко Цавца и низ Јадар Подрињу. Из Лознице

обћем Сурдац Бару и Гучево, а како су почетком Септембра биле учестале кише те су ми много у путовању сметале, одустанем од намере да у Ужичку пређем, већ се вратим преко Шапца и Београда у Крагујевац а отуд, пошто сам био међу тим постављен за професора лицеја, преселим се у Београд.

Год. 1854 прегнем да допуниим своје првашње ботаничке студије у околним вароши Београда и да доведем у ред своје збирке, које су биле прошлогодишњим путовањем јако парасле.

Год. 1855 отидем за време школског одмора у Беч, да у збиркама тамошње ботаничке башче сравним све што ми је из флоре наше кнежевине сумњиво било и да дотерам рукопис који сам био за штампу припремио. Пошто то свршим и предам рукопис зоолошко-ботаничком друштву, које га касније у свом органу наштампа¹⁾, вратим се у Београд.

Те исте године разложим тадашњем инспекторату користи које би се отуд имале ако би ученици јестаственице са својим професором за време школских ферија по земљи путовали, а пошто тај предлог би прихваћен и лицејским саветом, влада одобри, да ученици могу сваке треће године по Србији са проф. јестаственице да путују и одреди на то суму од 250 т.

Год. 1856 у почетку Јула пођем први пут са 7 ученика пут Ваљева преко Умке, тад. Палежа и Уба.

¹⁾ Dr. J. Pančić. Verzeichniss der in Serbien wild wachsenden Phanerogamen nebst den Diagnosen einiger neuen Arten; u Verhandlungen des zoologisch-botanischen Vereins Wien 1856 B. VI. стр. 475—598.

Из Ваљева, пошто му околину испитамо, пођемо преко Повлена, Мађар Воде, Кривих Страна, Косјерића и Јелове Горе у Ужицу, отуд, пошто проучимо долину Дјетиње и Забучје, упутимо се преко Мачката и Чајетине на Златибор под Торник, обиђемо Таламбас и Груду и спустимо се преко В. Муртенице у Белу Реку. Из Беле се Реке попнемо на Мучањ, а отуд се спустимо на Катиће и низ поток Бањицу у Моравску долину у којој настависмо пут преко Прилика у Ивањицу, промотримо њену околину а потом се попнемо преко Црвене Горе на Јавор. Ту разгледамо Васиљин Врх и Ограђеник а после се границом кренемо преко Голије, Јанковог Камена, Одвраћенице, Кута и Триаве у Ибарску долину на Рашку. С Рашке, пошто јој промотримо околину, пођемо низ Ибар преко Белаца, Павлице, Баљевца у ман. Студеницу, а отуд преко Ушћа у Међуречје, по томе се кренемо преко Плана, Ковача у Јошаничку Бању, обиђемо Јелакце а после уз Самоповску Реку и преко Вањског Копанника попнемо се на Сухо Рудиште. Пошто врхове Копанника промотримо сиђемо преко Крчмара, Заплатине и Беђировца у Брзеће а затим преко Бруса, Ботуња и Виткова у Крушевац. Из Крушевца се кренемо преко Мудраковца, Ломнице и Бука на Прокоп а отуд преко Страцимира, Светлих Степа, Погледа и Равне Горе у Рибарску Бању, из које продужимо пут преко Зубаца и Прћиловице у Алексицац. Пошто промотримо околину Алексица упутимо се преко Параћина у Ћуприју, отуд походимо ман. Раваницу и Сењски рудник каменог угља, после завршимо пут пошав преко Јагодине и Смедерева у Београд.

У мес. Септембру исте год. будем од стране санитета послат у Беч на конгрес немачких лекара и природњака. Моја намера да том приликом проучим неке новости, које су у мало час наведеном путу биле нађене, није могла због краткоће времена да се оствари и ја зато уступим неку партију тих нових биљака моме пријатељу Падованском професору г. Р. Визијану, који те новости касније описане и насликане у свет пусти¹⁾.

Год. 1857 отидем у почетку Јуна преко Панчева на Банатске пескове између Делиблата, Алибунара и Паланке те да тим попуним своје студије, које сам обилазећи наше пескове у Подунављу одавна био започео. Из Паланке пређем преко Базијаша на нашу страну и наставим проучавање степске флоре око Рама, Кусића, Градишта, Винаца, Усја и Викотинаца.

Год. 1858 пођем у почетку школских ферија у Брђане окр. Рудничког, те да тамо проучим што ми је требало да могу да допуним спрењено за штампу делце о серпентинској флори у Србији²⁾. Из Брђана отидем у ман. Нпкоље, обпђем Каблар и Карадаг, враћајући се по томе у Београд промотрим Ждребан и Кобиљан више Горњег Милановца а са Рудника се попнем на в. Штурац и Острвицу.

Год. 1859 пођем почетком Јуна са 7 ученика низ Дунаво на чамцима, које су ми ђумруци по наређењу

¹⁾ Prof. Rob. de- Visiani. Plantarum Serbicarum Pemptas, y Memorie dell' Istituto Veneto. IX. Venezia 1860.

²⁾ Dr. I. Pančić. Die Flora der Serpentinberge in Mittel Serbien, y Verhandlungen der k. k. Zoologisch botanischen Gesellschaft Wien 1856. B. IX стр. 139—150.

више власти на расположење стављали. Том приликом обиђемо Смедерево и његову околину, Кулич, Дубравицу и околна блата, Костолац, Рам, Кусиће, Куманску Бару, Градиште, Пожежену и Впнице; из Голупца походимо мап. Тумапе а по томе наставимо пут низ Дунаво, промотримо Голубачки град, Јеленске Стене, Вегбунар, Брњицу и Добру, пошто пак пребродимо Горњи Ђердап попнемо се на Гребен отуд се спустимо поред Старог Пореча у Доњи Милановац и даље поред Голубиће под Велики Штрбац, а пошто се на то брдо попнемо, наставимо пут у Текије. Из Текија се свратимо у Адакале и после пођемо преко Сипа у Кладово, обиђемо Костол и винограде на Церџбаши, после силазећи низ Дунаво, свратимо се у Корбово, Врзу Паланку, Кусјак и Праово и наставимо се у Радујевцу. Отуд обиђемо оближње пескове, ушће Тпмока и по том се кренемо преко Кобљске на Високу и Локву, промотримо тамошње винограде и продужимо пут преко Кобишнице у Неготин. Ту обиђемо Буков манастир и оближње баре а после се кренемо преко Зајечара и Бољевца у Луково; из Лукова се попнемо на Ртањ, а по томе завршимо овај пут понав преко Св. Петке, Параћина, Ђуприје, Јагодине и Смедерева у Београд. Овај су пут ученици описали у званичним новинама¹⁾.

Год. 1860 у Мају пођем преко Шопића, Мпонице и Лајковца на Маљен, а касније у Августу исте године преко Рудника у Чачак, потоме преко Јелице и Каоне на Чемерпо; у оба маха вратим се истим путем кући.

Год. 1861 пођем у Мају низ Дунаво до Текија,

¹⁾ Види те новине од год. 1860 бр. 33 и даље.

обиђем околна брда Одуп и Цевриску Стену а потоме спустим се па чамцу пиз Доњи Ђердап у Кладово, ту промотрим пескове, а по томе се кренем преко Паланке у ман. Вратну, пз Вратне преко Праова у Радујевац, отуд обиђем Капуђал, Високу и Локву а потоме се унутим преко Короглаша Неготину, где размотрим околне баре а после се кренем преко Сикола у Поповицу. Промотрив ту серпентин попнем се на Голп Врх и Делијован а после наставим пут преко Плане и пиз Поречку Реку у 1. Милановац и повратим се кући у Београд.

Те исте године кренем се у почетку Августа преко Ваљева, Букова, Косјерића у Ужице. Из Ужица обиђем реку Вањицу више ман. Класуре а по томе пођем преко Стапара, Попкава, Бпоске, Кремне у Мокру Гору; пошто ту испитам допну Рзава попнем се на Збориште а по томе се спустим преко Милошевца, Заовине, Растишта и кроз Дервенту у ман. Рачу, пошто ту обиђем Крстачу, вратим се преко Бајине Башче, Рогачице, Ђипле Пресеке и Пођута у Ваљево, а затим кући у Београд.

Год. 1862 пођем око половине Августа са једним учеником у Рама да још једном обиђем пескове у Подунављу. Из Рама размотримо Горицу, околну Кусића, Градпшта, Викотинаца, Винаца и Усја. Плод многогодишњих мојих проучавања српских пескова у Подунављу бп касније наштампан у органу ученог друштва¹⁾.

Год. 1863 коцем Априла пођем преко Смедерева и Марковца у Миљков манастир, пошто му проучим

¹⁾ Др. Ј. Панчић. Живи песак у Србији и биље шта па њему расте. Београд 1863 г. у Гласнику св. X.

околину кренем се преко Свилајнца, Орешковице, М. Лаола и Шетоње у Ждрело, отуд се пошем на Вукан а после поставим пут преко Мелнице у Кучајну, проучим пролетну флору тога рудника, а потоме се вратим преко Градшта у Београд.

Исте године кренем се почетком школских ферија са 7 ученика преко Градшта, Винаца, Голуца, Малешева и Крушевице у Кучајну, отуд преко Мелнице, ман. Витовице и Ждрела у ман. Горњак. Из Горњака пођемо на Вукан а после преко Крепољина и Рибара у Жагубицу. Пошто ту промотримо Млаву и њезино врело кренемо се преко Сухог Дола на Бљаницу а затим низ Злотеке сувате у Злот; ту развидимо брдо Малишке и Лазареву пештеру а после се упутимо преко Врестовачке Бање, Слатине, Вражогрнаца и Рготпне у Зајчар. Из Зајчара обиђемо Гамзиград и Бањицу на Тимоку, по томе Вршку Чуку, а затим се упутимо границом преко Затворене Пољаве, Вратарице у Селачку, одевд походимо ман. Суходол а после продужимо пут границом преко Бабиног Носа, Китке и Кадпбогаза на Расовити Камен а потоме преко Ветрена и Писане Букве на Иванову Ливаду. С Иванове Ливаде сиђемо преко Шљиве, Корепатца низ Тимок у Књажевац, отуд обиђемо Подвис и Топишницу више Кожеља а после се по други пут упутимо граници и пођемо преко Тресибабе у Нишевце, обиђемо околна брда, Роцаљ, Богданицу и Сврдљички град и наставимо пут преко Грбавча, испемо се на Курилово а за тим преко Грамаде у Преконоге; ту испитамо Уљ Камен и пештеру што према њему лежи, а по томе се упутимо преко Црниљевице и Гуљана на

Баре, отуд се спустимо преко Перипа на Пандирало а затим се вратимо преко Влахова и брда Грнчара у Књажевац. Из Књажевца се упутимо преко Чпглука у Бању, отуд у Алексинац, из Алексинца обиђемо ман. св. Стевана а после пођемо преко Делиграда и Сталаћа у Крушевац, отуд пак преко Јагодине и Крагујевца вратимо се у Београд¹⁾.

Исте године будем уз неколико рудара одређен да пзвидимо на Јагодњи руднике из којих околни народ од дугог времена оловну руду вади. Тога ради пођемо концем Августа у Шабац, отуд у Завлаку а по томе преко Беле Цркве у Крупањ. Из Крупања се попнемо на Јагодњу, са Јагодње се свратим у Соко град, који су пре кратког времена Турци били оставили. Пошто промотримо на Јагодњи руднике окренемо се низ Јадар у Лозницу, а после се преко Шапца вратимо у Београд.

Год. 1864 пођем у Јуну преко Грузе у Карановац, отуд преко Стола и Кобасице у Јошаничку Бању. Из Бање се попнем на Конаоник у намери да ту 6 недеља останем и ово брдо свестрапо испитам; али због необично злочестог времена, кише а најзад и снега мордох да сиђем на Рашку а отуд, пошто по дужем чекању неби злу времену краја, вратим се преко Рудника у Београд.

Те године довршим ботаничка проматрања у околини наше вароши и предам рукописе у штампу²⁾.

¹⁾ Овај је пут описан у Омладинској Заједници за г. 1867.

²⁾ Др. Ј. Панчић. Флора околине вароши Београда. Београд 1865 год.

Год. 1865 употребим прилику, да у повратку из Маријенбада, камо сам ради поправљања здравља у Јуну отишао био, проучим у Угарском музеју биљке, које су Китајбел и Фривалдски описали, а које се већином и у нас налазе.

Исте године пођем у Августу у Карановац, да испитам долину Ибарску и да нешто дознам о узроцима због којих у тој долини ендемички влада гушавост — Struma; том приликом обиђем и Стол, а после се вратим преко Рудничке дома.

Год. 1866 пођем почетком школских ферија са 6 ученика Савом у Шабац, отуд у Крупањ, а потоме преко Јагодње у Љубовију. Из Љубовије обиђемо Кошљанске кршчеве и сувате више Кошаља а после се спустимо преко Ђиле Пресеке у Рогачицу, одкуд продужимо пут преко Бајине Башче, мап. Раче, Перутца и кроз Дервенту на Растиште; од овуд се испнемо на Звезду, а после преко Штуле и Дугог Дола наставимо своја разматрања дуж границе до Мокре Горе. Пошто кроз неколико дана околну Мокре Горе брижљиво испитамо, кренемо се преко Пањка на Златибор, а после се спустимо преко Раслице и Бураћа на Увац, затим продужимо пут преко Кадијине Стене, Чемерице, Јавора, Голије, Јанкова Камена, Одвраћенице, Кута и Трпаве на Рашку. С Рашке пођемо преко Казновића на Копаоник, а пошто испитамо врхове Копаоника и Самоковску Реку, сиђемо преко Беђировца и Бруса у Жупу. Из Жупе пођемо преко Нерађе, Плоче, Јелакаца у Јошаничку Вању, а по томе наставимо пут преко Ковача, Плание, Међуречја и Кобасвце на

Стол, с кога сиђемо у Карановац и завршимо овај пут повратком у Београд¹⁾).

Год. 1867 добијем од г. министра финансије налог, да обиђем пескове у Подупављу и извидим тамо започете радове за везање живога песка. Тога ради пођем око половине Јула преко Дубравнице и Пожаревца у Рам, разгледам Горицу и нов сад испод ње, по томе садове близу Кусића и оне у пешчаном троугљу, што лежи између Градишта, Виколинаца и Усја. Из Градишта се унутим преко Кучајме, Јасикове, Горњана, Брестовачке Вање и Беле Реке у Неготин, одкуд пођем у Радујевац на пескове, развидим ту започете садове а после отидем преко Врзе Паланке у Кладово, разгледам околне пескове, походим отуд пескове око Корбова, а по томе се вратим Дунавом у Београд.

Год. 1868 приступим остварењу давно зачете мисли, да обиђем Стару Србију и Црну Гору и да испитам, докле се наша флора у обилжње области на југ пружа. Тога се ради крепем после половине Јуна преко Шапца и Лознице у Вајину Башчу. Кад се ту спремах да пођем на Мокру Гору а отуд да продужим пут у пограничну Босну, стиже вест о тужном догађају од 28 Јуна. У Ужицу, камо отидем да печекам даља упутства од стране више власти, јави ми се, да је угрожен за кратко време мир у земљи обезбеђен, да у приликама које су наступиле није било време, да преко Српске границе прелазим, већ да могу, ако то за корисно нађем, да продужим

¹⁾ Овај је пут описан с погледом за ботаничке резултате у А. Skofitz Botanische Zeitschrift. Wien. 1867 год. стр. 166 и 201 — Dr. J. Pančić. Ergebnisse einer bot. Reise in Serbien.

по Србији своја природњачка проматрања, које и учиним, пошто су већ и школске ферџе настале биле. Из Ужица пођем преко Бноске на Ивицу, отуд се спустим на Мокру Гору, а пошто ту приберем што је важније било, пођем преко Вијогора на Семегњево а са Семегњева, пошто ту обиђем кршевите стране Рзава и брдо Чиготу, сиђем преко Чајетине и Мачвата у Ужицу. Ту закључим да се окренем топлијем истоку од Србије с тога, што су ме необично честе кише, које су за време мога бављења у Ужичкој падале, у испитивању тих брдских страна сметале. Из Ужпца пођем преко Пожеге, Чачка, Карановца, Крушевца и Рибарске Бање у Алекспнац, отуд обиђем Суповац и брдо Лесковик, а по томе се окренем Алекспначкој Бањи, од куд преко Озрена сиђем у Лабуково, разгледам Лабуковачки крш и наставим пут преко Св. Аранђела и Лалпнаца у Нишевце, из Нишеваца преко Шоче и Подвиса у Њажевац. Отуд се попнем на Тошпшницу, а после отидем преко Вратарнице, Зајчара, Беле Реке и В. Копривнице у Неготин, из Неготина преко Брзе у Кладово, по томе у Текпје од куд, пошто ту обиђем оближња брда, вратим се у Београд.

Год. 1869 пођем у Априлу преко Градишта у Кучајпу, из Кучајне преко Постења и Враћа у Жагубицу, отуд се уз Тиспицу упутим Злоту и по томе се окренем преко Брестовачке Бање Вољевцу. Из Вољевца се поinem источном косом на Ртањ и спустим се са врха тог брда низ северне стрмени у Вољевац. Из Вољевца упутим се Св. Петку, отуд размотрим Бабу, а по томе се вратим преко Параћина, Ћуприје, Јагодине и Смедерева у Београд.

Те исте године пођем почетком школских ферија са 6 ученика у Гружу, ту се свратимо на Борачку Стену, а по томе се упутимо преко Вумбарева Брда Карановцу. Из Карановца обиђемо Вриачку Бању и повнемо се на Стол, с кога се повратимо преко Замчаља и Матаруга опет у Карановац. Из Карановца пођемо преко Лопатнице и Троглава на Чемерно; одтуд смо намерени били да сиђемо у Драгачево, али нас вође помеше, те стигнемо ноћу у мањ. Студеницу. Из Студенице обиђем, док су ученици старине проматрали, мраморски мајдан на Радочелу, а после се спустимо низ Студеничку реку, затим уз Ибар преко Павлице на Рашку. Ту промотримо околна брда, Зимовник, Борје и Врвеник, по томе пређемо Ибар и преко Казновића отидемо на Семетешко Језеро, а после Барском Реком под Сухо Рудиште. Ту обиђемо Треску и Гобелу, а после сиђемо преко Јадовника у Јошаничку Бању, отуд Кривом Реком упутимо се Плочи, са Поче преко Нерађе спустимо се на Козник, а по томе преко Врбнице у Витково, од куд се кренемо пут Крушевца. Из Крушевца отидем, док су ученици проматрали варош и њене старине, Ломничком реком на Јастребац, а по повратку пођемо на понтонима низ Мораву до Ћуирије, одкуд се преко Јагодине и Смедерева вратимо у Београд¹⁾.

Год. 1870 пођем почетком Маја у Алексицац са намером, да испитам пролетну флору источне стране Србије. Из Алексицаца обиђем Суповац, а после се уцу-

¹⁾ Овај је пут описан с погледом на бот. резултате у А. Skofitz *Botanische Zeitschrift*, Wien. 1870 г. стр. 173 и 205.
— Dr. J. Pančić. *Botanische Reise in Serbien*.

тим преко Црне Баре на Лесковик, од куд морадох због зла времена да се свратим у ман. Св. Стевана. Из манастира продужим Голаком пут преко Преконога, Рсовца и Св. Араиђела у Нишевце. Из Нишеваца, пошто му испитам околину, упутим се преко Плоче и Подвиса у Ђњажевац. Отуд пођем у Бучје, пошнем се на Бучанску Гору, а по томе се окренем преко Чвтука Алексиначкој Вањи. Из Вање обиђем Соко Град, Озрен, Остру Чуку, пошнем се два пут на Ртањ, с кога други пут преко Обручатнице и Николинаца сиђем у Вању, а по томе се вратим у Београд; уз пут обиђем над Лешјем Бабу, у Брзану Рогот а у Смедереву Царево Поље, Катунско Брдо и Провалију.

Те исте године будем у Септембру послат у Крагујевац и отуд испитам јесењу флору Жежеља, Драче и Забојнице.

Год. 1871 пођем почетком школских ферија у Д. Милановац, отуд обиђем Гребен, а по томе се упутим Поречком Реком преко Мосне, Клокочевца и Црнајке у Горњапе, из Горњапа обиђем Високи Стол, Црну Гору и Гавран, а потом се вратим преко Дебелог Луга и низ Орешковицу у Д. Милановац; из Милановца пошнем се преко Голубиње на В. Штрбац а затим се Дунавом вратим у Београд.

Јесен те године пробавим у Крагујевцу, где наставим своја лањска проматрања.

Год. 1872 пођем почетком Маја у Текије, отуд обиђем Мали Штрбац и Цевринску Стену а потом сиђем преко Сипа у Кладово. Из Кладова пошнем се на Подвршку, отуд се пак упутим Петровом Селу под

Мпроч, а затим спђем преко Одуша у Текпије и вратим се у Београд.

Исте године пођем почетком Јуна у Градиште, где обиђем Царево Поље и Кумаанску Бару.

У почетку Јула те исте године пођем са 6 ученика у Параћин, ту промотримо Црницу до њезине утоке у Мораву и винограде Параћинске, отидемо у Св. Петку, а по томе се кренемо уз Црницу до њезиног врела, отуд се вратимо у Забрегу, а после упутимо Равапици; од овуд обиђемо Сењски угаљ, после се кренемо преко Војника и Стењевца у Стрмостен. Из Стрмостена се попнемо на Биљаницу, а после продужимо пут преко Великог Брда, низ Глочаницу и преко Брезовице у Подгорац, отуд се окренемо преко Злата Брестовачкој Бањи, испитамо њезину околину до Бора и села Брестовца, где испитамо пралишта злата и рад око топљена воска, а после пођемо у Бољевац. Из Бољевца се попнемо северо-источном косом на Ртањ, с кога се спустимо преко Мужинаца у Алексиначку Бању. Из Бање продужимо пут преко Чптука у Књажевац, а отуд даље преко Тресбабе у Нишевце. Пошто камениту околину овог села испитамо пођемо преко Каоне у Ђуринице, обиђемо отуд Прекопошке пештеру и Уљ Камен, а после продужимо пут преко Коларнице, Плеша, Радујевог Камена и Бара до Пандирала. Са Пандирала кренемо се преко Влаова у Доњу Каменицу, отуд се попнемо на Драгоманицу, а после се упутимо Жљебину и даље границом преко Причела, Коренатца и Човечје Главе на Иванову Лпваду. С Иванове Лпваде пређемо преко Писане Букве и Ветрена на Расовити камен, а отуд се спустимо низ Велику Реку

преко Радичевца у Књажевац. Из Књажевца пођемо низ Тимок у Зајчар, а отуд, пошто тудознамо, да због промене у пловидбеном реду неможемо да се вратимо кући Дунавом, окренемо се западу и пођемо преко Кривог Вира, Ћуирије, Јагодине и Смедерева у Београд.

Год. 1873 пођем у почетку Октобра са једним учеником низ Дунаво у Добру, отуд сиђемо на чамцу у Босмап, где испитамо тамошње руднике каменог угља, а после се низ Госпојин спустимо на Дунаво, којим сиђемо до Лепене, отуд се испнемо на Гребен, испитамо на источној страни винограде, а затим отидемо у Д. Милановац. Из Милановца обиђемо камените стрмени В. Штрица, а по томе се вратимо у Београд.

Год. 1874 кренем се са једним учеником око половине Августа у Крушевац. Отуд пођемо преко Ђуниса у св. Роман, а по повратку у Крушевац кренемо се Ломничком Реком на Јастребац, разгледамо Прокоп и Страцимир а по томе се упутимо границом преко Кривог Рта, Мазнице, Добре Воде, Сепокоса и Сухог Брда у Јанкову Клисуру. Из Клисуре пођемо у Брус а по томе Грачаничком Реком преко Брзећа и Беђировца на Сухо Рудште; ту обиђемо врхове Копаоника, Копаоничке Куле, Гобелу и Беле Стене а после се спустимо преко Беђировца и Брзећа у Брус. Из Бруса се окренемо Виткову, а отуд се вратимо преко Крушевца, Јагодине и Смедерева у Београд.

Приликом овог путовања уверио сам се, да северна биљка *Archangelica officinalis* L. (стр. 351) у нас не расте или бар да није оно, што сам на Копаонику и Ивановој Ливади у цвету находно, већ по зрелом плоду,

боји сам ове године први пут убрао на Копаонику, обична *Angelica officinalis* L. због висине на којој расте смањена, или која друга мени непозната фела тога рода.

Око половине Септембра исте године пођем са једним учеником преко Железника, Липовице, Барајева и Венчана у Даросаву, ту размотримо киселе воде, а по томе се вратимо преко Трбушнице, Шопића, Врелаца, Степојевца и Мељака у Београд. —

Нове биљке које су у различитим овим путовима по земљи нађене, а које су могле до сада да се проуче, издате су описане и насликане у особитим декадама које су штампане у Млацима¹⁾. Као целокупни пак резултат мојих досадашњих путовања по Србији има да се сматра флора Кнежевине Србије, коју ево сада у свет пуштам.

При писању ове флоре имао сам много шта на уму. Прво, уврстио сам само оне биљке у флору, које су ми добро познате биле; многе друге оставио сам да се неком или коме другим боље проуче, а неке сам у приметбама тек навестно, да се на ново потраже и доуче. Неке биљке које је Гризбах у свом класичком делу²⁾, као Фридрихсталом и Буеом у Србији виђене, навео, посве сам изоставио, јер их собом на тамо наведеним местима, које сам много крат обилазио, никако нашао нисам. Ово су те биљке: *Geranium sub-*

¹⁾ Prof. Rob. de Visiani et Prof. J. Pančić *Plantae Serbicae rariores aut. novae. Venetiis. Decas I. 1862, Decas II. 1866 и Decas III. 1870.*

²⁾ A. Grisebach *Spicilegium Florae Rumelicae et Bithynicae Brunsvigae. 1844.*

caulescens P'Her. *Hypericum Olympicum* L. *Dianthus collinus* Kit. *D. viscidus* Bory (*D. pubescens* Gris. var.) *D. microlepis* Boiss. и *Primula minima* L. Да пебих ништа прокусти, што би могло Гризебахове наводе да објасни, употребим прилику, кад сам прошлога Маја на запад ради проучавања ботаничких башча путовао, да потражим у Бечком и Париском музеју (*Jardin de plantes*) речене биљке. У Паризу не видох баш ништа, што би могло са Буеових биљака сумњу да склне, а у Бечу нађем само *Dianthus collinus* Kit., за који Фридрихстал пише, да га је убрао близу Крушевца на Морави.

Још ми ваља овде да напоменем. да сам у мало час споменутом путовању на запад боље проучио две наше реткости *Althaea Kragujevacensis* Рапч. (стр. 200) и *Acer macropterum* Vis (стр. 212.) Прва расте и близу Торлиа у Пјемонту, а гдешто се виђа и у ботаничким башчама; она је већ год. 1824 у науку уведена под именом *A. Taurinensis* DC. које јој име, као старије, мора и да остане. Плаински нак јавор, који сам год. 1856 на Јастрепцу нашао, а Визијани га је описао под именом *A. macropterum* Vis (1860), умпогме се слаже са старијом у Грчкој, а касније и мном на Голији и на Дурмитору, нађеном фелом *A. Heldreichii* Boiss. (1856), а може бити да је истоветан са још старијом фелом *A. villosum* Ten. (1821) нађеном у Напољској. Доста негодпун екземплари ове последње феле, које видох у Напољском и Прашком музеју, не допуштају ми, да за сада о томе што одсудније кажем. —

в). О свакој Флори, која се у науци појави, прво је за

што се разбира ово, дали је богата или сиромашна, дали се и чим од других, суседних флора одликује?

Флора је кнежевине Србије необично богата, не толико бројем фела, о чему се за сада ништа прецизно казати не може, колико својим монотипима или биљкама само њојзи припадајућим и мноштвом фела, које из источних и јужних страна до Србије доспевају. Само неколико Европских флора, Грчка, Далматинска, флора Јужне Италије и Јужне Францеске и флора Иберског полуотока богатије су од наше поглавито тим, што су те земље много даље на југ стављене, што на обали морској имају, осим зимзеленог појаса, многе тако зване Халофите и што имају већином високих ала, чега се свега Србија лишава.

Природна је основа овом богатству особити геолошки састав наше, већином брдовите земље. Еруптивне стене, порфири, већином пак трахити по свима су крајевима наше кнежевине изнели на површину свакојаке нептуске формације и произвеле су додиром својим где једне где друге метаморфне стене: мрамор, доломит, бастит, серпентин, од којих особито последњи заузима приличан део површине наше земље и подлога је особитој вегетацији, којој припада добар део монотипа или у опште ређих биљака, које нашу флору одликују. Због ове разноликости у петрологијском саставу, због различитог правца у земљи укрштавајућих се горских коса, због свакојаке висине брда, блажег или стрменитијег нагиба брдских страна и због свакојаке експозиције прилика је настала, те су врло

различити биљни организми у Србији нашли услове за свој останака.

Флора се наше кнежевине¹⁾ може да подели на три неједнаке партије: флору Шумадије, флору Јужних Карпата и флору Источних Алпа.

У флору Шумадије узимам, осим оних крајева који су опасани Савом, Дунавом, Моравом и Колубаром, још и већину Посавине до подножја Цера, Борање и Гучева и равнице делове Пожаревачке, Ђупријске и Крушевачке, што на Морави леже. Површина је Шумадији већином хумовита; највећа су јој брда на југу, Левачке и Рудничке планине — близу 1000 м. Брдски лапац, који се од Рудника посред Шумадије право на север пружа, постепено се снижава Венчацем, Космајем и Авалом и спушта се најзад благим нагибима Колубари, Сави, Дунаву и Морави. Земљиште је Шумадији са незнатим изузетцима силикатно: гранита има у Даросави, близу Гараша, гвајса, микашиста, аргилошиста око Рудника, у Левчу, порфира близу Губереваца, трахита на Авали, више Даросаве, у Грузи, серпентина има нешто под Авалом и Космајем, повише на Грузи и Деспотовици; калцит је на мало места заступљен мрамором — на Венчацу, Црном Врху, обичним вапнацем близу Драче, под Острвицом, у Тончидеру. Дobar део површине Шумадије заузимају рађене земље, њиве и ливаде, има повише и винограда, а нешто више од једне петине биће под шумом. Шуме су већином хростове — *Quercus*

¹⁾ По подели Грizeбаховој наша флора спада у шумску област источног копна. Види А. Grisebach. Die Vegetation der Erde. Leipzig 1872. I. p. 70.

conferta Kit. *Qu. pubescens* L. *Qu. pedunculata* Ehrh. *Qu. Cerris* L., мање има букве — у Левчу, по Рудничкој Планини, на Венчацу, Космају и на северо-источној страни Авале. Четинари су врло слабо заступљени, јелом у Гледићској Планини, а борови се где-то виђају усамљени у Рудничкој, Крагујевачкој и Београдској, може бити сачени или као сачувани остаци некадашњих борових шума. Због једноликости петрологијског састава, слабог узвишења, а поглавито због поступног нагиба Шумадије од југа северу долази, да је флора Шумадије доста једнолика, нема својих монотина и може се по већини састављајућих ју елемената сматрати као продужење Панонске флоре. Ово су биљке, које флору Шумадије од двеју других флора одликују: *Kitaibelia vitifolia* W. *Althaea Taurinensis* DC. (*A. Kragujevacensis* Panč.), *Astragalus Austriacus* Jacq., *Crataegus nigra* W. K., *Galatella cana* Nees., *Chrysanthemum uliginosum* W. K., *Senecio Doria* L., *Crepis rigida* W. K., *Galium rubioides* L., *Scrophularia vernalis* L., *Euphorbia lucida* L., *Polygonum graminifolium* Wierzb., *Beta trigyna* W. K., *Spiranthes autumnalis* L., *Asparagus scaber* Brign., *Iris spuria* L., *Ornithogalum refractum* W. K., *Allium nigrum* L., *Cyperus radicosus* Sibth., *C. glomeratus* Schrd., *C. Pannonicus* Jacq. *Beckmannia erucaeformis* Jacq., *Melica altissima* Host., *Hordeum pratense* Huds.

Флора Источних Алпа заузима сав јужни, брдовити крај Србије од онуд Мораве и Јадра, а од Јастрепца до Гучева. Ту се налазе наша највећа брда, Копаник преко 1900 м., Жељин 1400 м., Столови пак Голяја, Мучањ и Златибор не стижу или прелазе са

мало 1000 м. Подлога наших Источних Алпа већином су силикати: гранит на Јастрецу, Копаонику, Голији, сијенит у Јоханичкој Реци; на Јагодњи, микашист и аргилошист — већина Јастрепа, у Студеници, Ужицу; трахит — на Ибру; много има сериентина — око Копаоника и у правцу од Рудника Златибору. Над овом силикатном подлогом, која гдешто читава брда саставља — Јастребац, већину Копаоника, Голију, Борању, дижу се на много места велики калцитни кршеви — Беле Стене на Копаонику, Испосница близу Студенице, Овчар и Каблар, Мучањ; више тога има у западној партији, око Ужица и Мокре Горе и од Дервенте низ Дрину до Медведника изнад Ваљева. Сва виша места наших Источних Алпа — Копаоник, Одвраћеницу, Јанков Камен, Голију, Чемерницу, Златибор и Јаблапик, заузимају наше (сувати), само нижа удоља, на Расини, Ибру, Моравици, Дрини, Градцу и Јабланици производе жита, а лоза успева једино у Жуни испод Копаоника, под Овчаром у Паковраћи и у Попадјићима у Ваљевској. Сву осталу површину заузимају шуми то већином букове, мање има хреста — *Quercus Robur* L. или по присојним странама *Qu. Cerris* L. *Qu. conferta* Kit.. Четинари су заступљени највише смрчом, која је гдешто помешана са јелом — на Копаонику, Голији, Ивици; на Златибору има белобора, а црнобор расте по каменитим обронцима Копаоника, Стола, више Студенице и око Мокре Горе. Биљке које искључиво овој флори припадају јесу: *Aquilegia thalictroides* Schott, *Anemone Apennina* L., *Genista Dalmatica* Vis., *Cardamine glauca* Spr., *Geum molle* Vis. et Panč., *Potentilla Buccoana* Clem., *Dianthus ambiguus*

Panč., *D. papillosus* Vis. et P., *Silene Asterias* Gris., *S. fruticulosa* Sieb., *Geranium nodosum* L., *Acer Heldreichii* Boiss., *Bupleurum Karglii* Vis., *Cnidium Orientale* Boiss., *Pančićia Serbica* Vis., *Eryngium amethystinum* L., *Saxifraga porophylla* Bert., *S. crustata* Vest., *Campanula secundiflora* Vis. et P., *Tozzia alpina* L., *Micromeria Piperella* L., *Stachys anisochila* Vis. et P., *Cirsium candelabrum* Gris., *Centaurea alpina* L., *C. Derwentana* Vis. et P., *Mulgedium Pančićii* Vis., *Reichardia macrophylla* Vis. et P., *Crepis alpestris* Tausch., *Cr. succisaefolia* Tausch., *Hieracium sparsum* Friv., *H. petraeum* Friv., *H. Waldsteinii* Tausch., *H. Heldreichii* Boiss., *Vaccinium uliginosum* L., *Euphorbia variabilis* Cesat., *E. subhastata* Vis. et P., *Daphne oleoides* Sw., *Pinus Abies* All., *Allium Serbicum* Vis et P.

У флору Шумадије и Источних Алпа спадају и оне биљке, које расту на серпентину. Ова се метаморфна стена појављује на северу Шумадије спорадички под Авалом и Космајем, на југу од Венчаца заузима већ доста велика платна, од којих се југо-источно поставља с ону страну Мораве у Копаониковом подгорју, а југо-западно платно савија се од Деспотовице преко Сухобора, Маљена, Поникава и Ивице Златибору. Ово су биљке, које су у нас једино на серпентину нађене: *Helianthemum Niloticum* L., *Potentilla Visianii* Panč., *P. spec. affinis rupestri*, *P. spec. e Tribu Subpalmatarum* Lehm. (обе на Златибору), *Astragalus dasyanthus* Pall., *Genista inermis* Koch., *Alyssum argenteum* L., *Nasturtium Lippizense* DC., *Silene Sendtneri* Boiss., *Silene paradoxa* L., *Gypsophila spergulifolia* Gris., *Buffonia macrosperma* Gay.,

Geranium Bohemicum L., *Haplophyllum Boissierianum* Vis. et P., *Eryngium Serbicum* Panč., *Arceuthobium Oxycedri* M. B., *Artemisia variabilis* Ten., *Centaurea melanocephala* Panč., *C. calvescens* n. sp., *Chamaepeuce Affra* DC., *Linaria rubioides* Vis. et P., *Odontites ixodes* Bois., *Scabiosa fumarioides* Vis. et P., *Statice collina* Gris., *Euphorbia glabriflora* Vis., *Erica carnea* L., *Daphne Blagayana* Frey., *Juniperus Oxycedrus* L., *Allium ochroleucum* W. K., *Avena Blaui* Asch. et Jka., *Milium vernale* M. B. и *Notolchaena Marantae* R. Br.

Флора Јужних Карпата простире се од Дунава до Мораве и заузима већи, брдовити део Пожеревачке и Тушријске, целу Крајинску, Цриоречку, Њажевачку и Алексиначку. Карпати, који многим косама од Базилана до Оршаве у нашу земљу прелазе, дјелу се на више места у приличну висину — Стол има нешто више од 1300 м., Ртањ и Ивапова Ливада близу 1200, Биљаница, Плеш и Расовати Камен око 1000 м. Спљикатне су стене у овој партији наше флоре слабије заступљене него у пређањима: гранит у Омољу до испод Стола, сијениг, микашист на више места у Подунављу од Горнице до Текија, трахит око Брестовачке Бање, Кучајне, близу Стрмостена, амфиболити у оној коси, којом се Стара Планина у нашу земљу преко Иванове Ливаде, Ветрена, Расоватог Камена и Бабиног Носа Тимоку спушта, габра има нешто испод Делијована, серпентина врло мало, испод Иванове Ливаде, близу Текија и више Поповице под Голим Врхом, који као да је сложен од неке базалтске стене. Већину пак Јужних Карпата прикривају калцити, који се на много места у повисоке, обично врло стрмене

чукаре издижу — Штрбац, Старицу више Мајданпека, Стол, Црну Гору, Биљаницу, Ртањ, Тоцишницу, Плен и мн. др. Рађене су земље у овом делу наше флоре ограничене на низа, поречна места: долине Мораве, Моравице, Тимока, Пека, Ресаве и Црнице. Ту има у присојним странама повише и винограда, већи је пак део Јужних Карата особито онде, где је подлога силикатна, застрт шумама, најчешће буковим, гдешто лужничким, четинари су само заступљени јелом, које има у Ресави и на западном обронку Ртића, мање има тисе, по каменитим странама Штрца. Где је подлога калцитна ту су само обложитије стране обрасле шумом, врхови су већином голи или обрасли шибљем или омањим дрвећем, мечјом леском, тврдаком, црнограбићем, рујем а најчешће јоргованом.

Ова превага калцита над силикатима, врло различите висине брда а поглавито то, што су долине између Карпатских органака отворене југо-истоку узроци су, те су јужне и источне ваздушне струје дошле у ту партији наше флоре свакојакe елементе из источних и јужних страна, који се другуд не налазе. Ово су биљке које карактеришу нашу Источну флору и које су у Карпатима стигле до своје северо-западне границе: *Ranunculus Graecus* Gris., *Paeonia decora* Andrz., *Viola Grisebachiana* Vis., *Dianthus glutinosus* Boiss., *D. capitatus* DC., *D. pelviformis* Heuff., *D. Moesiacus* Vis. et P., *D. pinifolius* Sm., *D. pallens* Sm., *D. Noeanus* Boiss., *Gypsophila Illyrica* Sm., *Silene Lerchenfeldiana* Bmg., *S. splendens* Boiss., *Hypericum hyssopifolium* Vill., *Vicia truncatula* M. B., *Trigonella striata* L., *Tr. falcata* L.,

Trifolium multistriatum Koch., *Astragalus angustifolius* L., *Malcolmia Serbica* Panč., *Erysimum comatum* Panč., *E. chrysanthum* Panč., *Bupleurum pachnospermum* Panč., *B. apiculatum* Friv., *Meum Graecum* Boiss., *Pastinaca hirsuta* Panč., *Ferula Heuffelii* Gris., *Ferulago galbanifera* Koch., *Conopodium denudatum* DC., *Coriandrum sativum* L., *Sempervivum Zeebori* Schott, *Umbilicus erectus* DC., *Campanula Wanneri* Roch., *C. Grosseckii* Heuff., *C. craspipes* Heuff. *Phyteuma repandum* Sm., *Centaurea Orientalis* L., *C. chrysolepis* Vis., *C. myriotoma* Vis et P., *Chamaepeuce atropurpurea* Boiss., *Achillea clypeolata* Sm., *A. grandifolia* Friv., *Hieracium marmoreum* Panč., *Crucianella angustifolia* L., *Asperula ciliata* Roch., *Scabiosa micrantha* Desf., *Knautia lyrophylla* Vis. et P., *Linaria Macedonica* Gris., *Stachys Serbica* Panč., *St. spinulosa* Sm., *Salvia officinalis* L., *S. argentea* Sm., *Micromeria cristata* Gris., *Myosotis Sicula* Guss., *Pedicularis Friderici Augusti* Bias., *Ramondia Serbica* Panč., *Verbascum heteropogon* Panč., *Parietaria Serbica* Panč., *Asphodeline Cretica* Vis., *Crocus biflorus* DC., *Allium Cupani* Boiss., *A. Steveni* Kth., *Triticum Baeoticum* Boiss. и *Tr. Panormitanum* Bert.

Јужним Карпатима припадају и пескови, који се на два краја Дунавске цукотине од Рама до Голуица, од Кладова до Корбова и мало ниже од Праова до Радужева пружају. Ови су пескови обрасли особитом вегетацијом, која се може сматрати као наставак степске флоре, што нам јеточни ветар преко Румуније из Јужне Русје доноси. У особитости те флоре спадају: *Ranonia tenuifolia* W. K., *Allyssum alpestre* L., *Silene conica* L., *S. subconica* Friv., *Gypsophila paniculata* L., *Dianthus*

diutinus Kit. (*D. sabuletorum* Heuff.), *D. polymorphus* M. B., *Sedum Hillebrandtii* Fenzl., *Peucedanum arenarium* W. K., *Daucus setulosus* Guss, *Jasione Heldreichii* Boiss., *Centaurea Tauscheri* Kern., *Verbascum Baunaticum* Roch., *Plantago arenaria* L., *Kochia arenaria* Roth. *Corispermum hyssopifolium* DC., *Polygonum arenarium* W. K., *Colchicum arenarium* W. K., *Koeleria glauca* DC. и *Festuca vaginata* L.

Ради уштеде простора служило сам се у овој флори неким знацима и бројевима, који потребују тумачења.

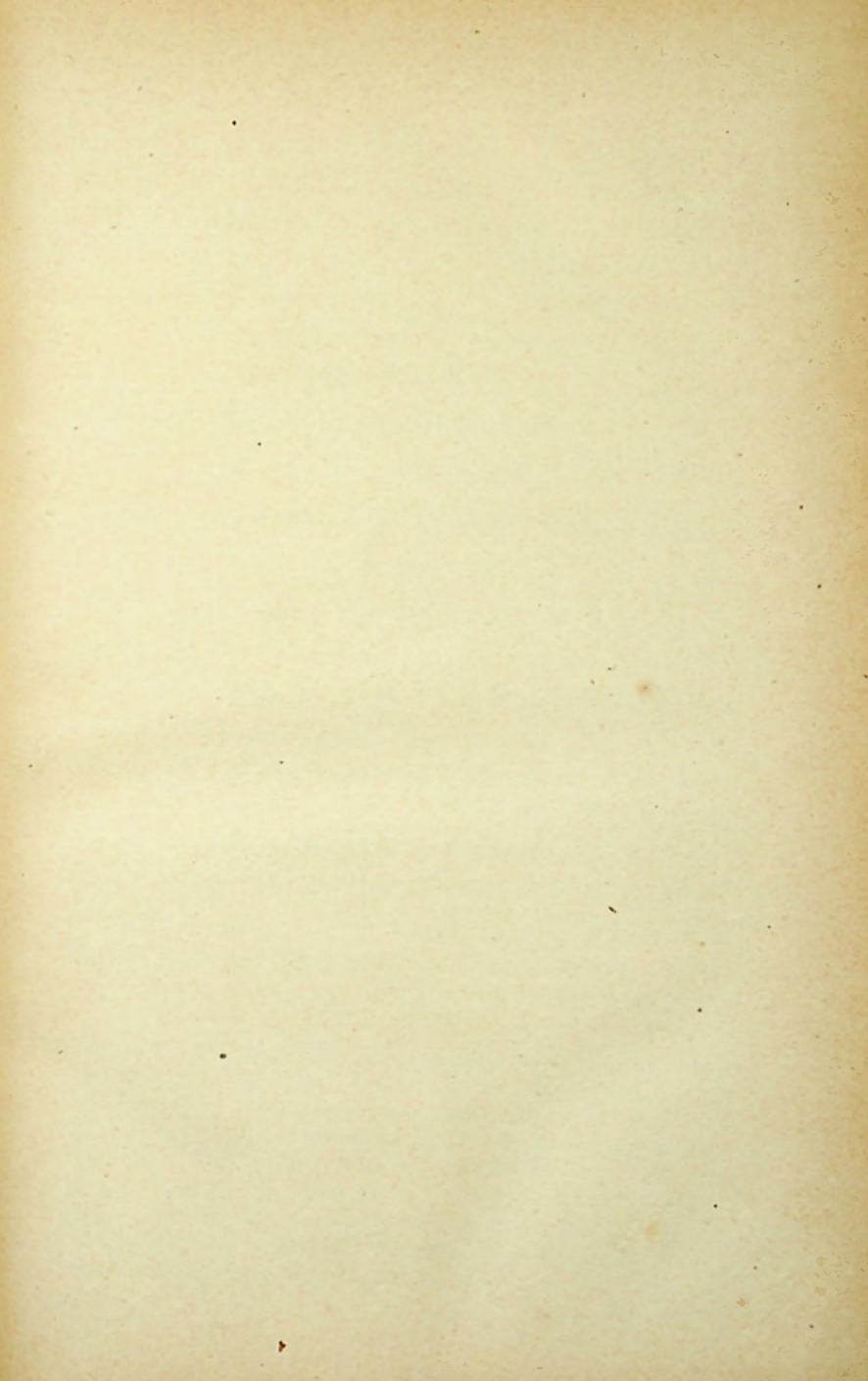
По опису биљке стављен знак:

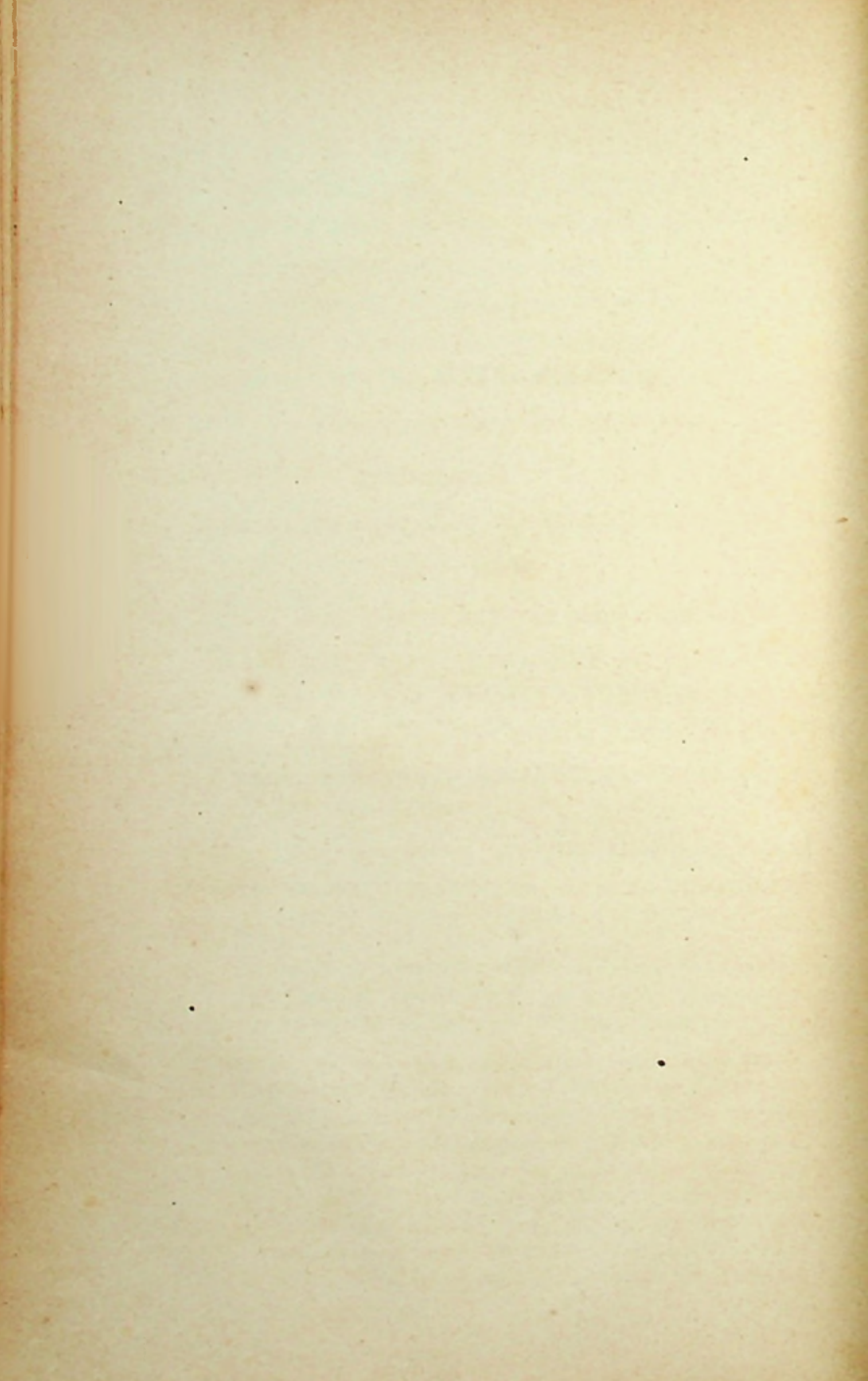
⊙	показује, да је биљка једногодишња.
⊙	” ” ” ” двогодишња.
⋈	” ” ” ” дуговечна.
⋈	” ” ” то шиб или грм.

Арапски бројеви иза тих знакова стављени показују места, где биљке расту и то:

1. По башчама, око домова, крај путова или друмова.
2. По прелозима, њивама.
3. По утринама, сушним ливадама.
4. На неску, по прљужама и присојним странама.
5. По кршевима, зидинама.
6. По шумама, думацима, у јанади.
7. По лукама, бујним ливадама.
8. По млакама, барама, у води и на обали река или потока.

Римски бројеви што иза пређашњих стоје показују месеце кад која биљка почиње да цвета II. Фебруар, III. Март и т. даље.

I.

АНАЛИЗА

РОДОВА ПО СИСТЕМИ ЛИНЕОВОЈ.

I. КЛАСА: *Monandria*.

У цвету један прашник или једна седећа прашница.

I. РЕД: *Monogynia*.

У цвету два тучка или два седећа жига.

1. Лишће округло или дугуљасто, ободом дубље или плиће усечено¹⁾. класа IV. ред 1. *Alchemilla*.
Лишће линеарно, ободом цело. 2.
2. Лишће на стаблу обилато, у пршљене сложено²⁾
. 156 род: *Hieracis*.
Лишће на стаблу засебце стојеће, рехаво. . . 3.
3. Цвеће паврх стабла или грана у класке сложено. кл. III. р. 1. *Eriophorum*.
Цвеће у пазуху од лишћа седеће.
. кл. XXI. р. 1. *Zannichellia*.

¹⁾ Биљке пред којима стоји реч „класа“ са којим римским бројем спадају по правилу у класу, коју тај број показује, а по изузетку т. ј. због неправилног развића мањег или већег броја прашника или због пометења тучка могу да спадају у другу коју класу. *Alchemilla* спада по правилу у IV кл. и I. ред, а по изузетку у I и II класу.

²⁾ Биљке пред којима стоји реч „род“ са арапским којим бројем ваља потражити по текућем том броју на своме месту, у другом делу ове књиге, под „Анализом фела“.

II. ред: *Digynia*.

У цвету два тучка или два седећа жига.

1. Лишће насипрано. 2.
Лишће засебно 4.
2. Водена биљка са мрљавим ¹⁾ лишћем.
. кл. XXI. р. I. *Callitriche*.
Сухоземне биљке са крутим лишћем 3.
3. Плод ужи од листа, у чијем пазуху стоји
. кл. III. р. I. *Polyspermum*.
Плод широк од листа, у чијем пазуху стоји
. кл. V. р. II. *Corispermum*.
4. Зеље са обичном, танком листовом дршком. .
. кл. V. р. II. *Blitum*.
Траве са раширеним (у уснију) листовим дршкама. 5.
5. Клас сложен из 1-цветних класака. 558 род: *Psilurus*.
Клас или метлица сложена из вишецветних класака. кл. III. р. II. *Festuca*.

III. ред: *Tetra-Octagynia*.

У цвету четири тучка или њих више.

- Водена биљка лишћа узана, линеарна
. кл. XXI. р. I. *Zannichellia*.

II. класа: *Diandria*.

У цвету два прашника или две седеће прашнице.

I. ред: *Monogynia*

У цвету један тучак или један седећи жиг.

1. Рашиће стабла дрвена. 2.
Зеља или траве. 4.

¹⁾ Мрљав, *fascidus, schlaff*.

2. Дрвеће са перастим лишћем. 319 род: *Fraxinus*.
Шибље са целим лишћем. 3.
3. Плод сушан, чаура, лишће срцасто.
. 318 род: *Syringa*.
Плод сочан, бобница, лишће ланцетасто.
. 317. род: *Ligustrum*.
4. Мајунше биљке са плосним, дугуљастим или о-
круглим, на води пливајућим стаблом
. 456. род: *Lemna*.
Виђене биљке, стабла обичног, мање више гра-
патог 5.
5. Цвеће ситно не виђено, зелено или сушно. 6.
Цвеће виђено, јасно бојено 9.
6. Лишће кратко, ободом дубље или плоче урезано
. кл. IV. р. 1. *Alchemilla*.
Лишће дуго, линеарно, ободом цело. 7.
7. Цвеће дворедице у стиснуте класе сложено.
. кл. III. р. 1. *Cyperus*.
Цвеће без реда у ваљкасте класе сложено 8.
8. Тучак при основи раширен, са плодником зглобљен
. кл. III. р. 1. *Helioschalis*.
Тучак при основи не раширен, са плодником не
зглобљен. кл. III. р. 1. *Scirpus*.
9. Биљке у води или бар на обали бара живеће, са
лишћем у копчасте кршке псецканим.
. 398 род: *Utricularia*.
Сухоземне, ређе на влажним местима растеће
биљке лишћа целог, ређе перасто дељеног. 19.
10. Круница 2- или вишепера, са слободним цветним
листићима. 11.

- Круница 1- пера са сраслим, бар при основи,
цветним листићима. 13.
11. Плод стиснут, љупчица, цвеће бело.
. кл. XV. р. 1. *Lepidium*.
Плод округласт или ваљкаст, цвеће већином
ружасто 12.
12. Круница из два цветна листића сложена.
. 153 род: *Cirsaea*.
Круница из шест цветних листића сложена.
. кл. XI. р. 1. *Lythrum*.
13. Плодник подцветни (под цветом видљив), цвеће
наврх рачвастог стабла у гроње сложено.
. 236 род: *Valerianella*.
Плодник надцветни (у цвету укрит). 14.
14. Плод са повише семака у чаури укритих. 15.
Зрео плод распадајући се у 4 семке. 16.
15. Чаша 2- усната, цвеће левкасто.
. 351 род: *Gratiola*.
Чаша 4-5 дела, цвеће точкасто. /
. 355 род: *Veronica*.
16. Цвеће виђено, чаша двоусната. 17.
Цвеће доста ситно, чаша 4-5 дела. 18.
17. Цвеће наврх стабла или грана у главнице зби-
вено. 369 род: *Ziziphora*.
Цвеће по стаблу и гранама у размакнуте
пршљене сложено. 368 род: *Salvia*.
18. Круница бела, ободом у 4 једнака режња де-
љена. 367 род: *Lycopus*.
Круница љубичаста, ређе бела, ободом у 5 не-
једнаких режња дељена. 396 род: *Verbena*.

II. ред: *Digynia*

У цвету два тучка или два седећа жига.

1. Дреће или шибље, цвеће у маце сложено. кл. XXII. р. 1. *Salix*.
Сниске билке или траве. 2.
2. Зеља са округлим или дугуљастим, на танке дршке насађеним лишћем. 3.
Траве са линеарним, на пошироке дршке насађеним лишћем. 4.
3. Перипантија у 3-6 крижака дељена, плод сочан. кл. V. р. 11. *Blitum*.
Перипантија у 8-10 крижака дељена, плод сушан. кл. IV. р. 1. *Alchemilla*.
4. Трава са класцима 1-цветним.
. 518 род: *Anthoxanthum*.
Траве са класцима вишецветним
. кл. III. р. II. *Bromus*.

III. КЛАСА: *Triandria*.

У цвету три прашника или три седеће прашнице.

I. ред: *Monogynia*.

У цвету један тучак или један седећи жиг.

1. Цвеће савршено т. ј. сложено из чаше и крунице. 2.
Цвеће не савршено, из једнаких цветних листића сложено. 5.
2. Лишће по стаблу приљенасто. кл. IV. р. 1. *Asperula*.
Лишће по стаблу наспрамно. 3.

3. Цвеће у пазуху од лишћа стављено.
 кл. XI. р. i. *Lythrum*.
 Цвеће на врх стабла у коримб сложено. 4.
4. Плод са перјастом перипцом, дуговечне биљке.
 235 род: *Valeriana*.
 Плод без перипце, на врху кадшто зупчаст,
 годишње биљке. 236 род: *Valerianella*.
5. Цвет виђен, јасне боје. 6.
 Цвет доста ситан, не јасне боје, већном сушан. 8.
6. Три цветна листа усправљена, а три сувраћена
 или разведена. 479 род: *Iris*.
 Сви цветни листићи усправљени. 7.
7. Стабло голо, са једним цветом на врх дуге цевасте
 петелке. 477 род: *Crocus*.
 Стабло листато, са више, на једну страну наведених,
 цветова на врху.
 478 род: *Gladiolus*.
8. Лишће наспрамно. кл. X. р. iii. *Queria*.
 Лишће без правила по стаблу расуто. 9.
9. Цветна периантија из 5-6 листића, на округ стављених,
 сложена. 10.
 Цветна периантија само из два или 4 наспрамна
 цветна листића сложена. 12.
10. Цвеће на врх стабла или грана стављено
 кл. VI. р. i. *Juncus*.
 Цвеће у пазуху од лишћа стављено. 11.
11. Лишће зашпљасто, седеће. 410 род: *Polyspermum*.
 Лишће пошироко, на дршку насађено.
 кл. XXI. р. v. *Amarantus*.
12. Стабло члановито, на сваком члану по један
 лист (траве). 13.

- Стабло без или са мало члапова (сите). . . . 14.
13. Цвеће у кончаст клас сложено, лишће круто,
бодљаво. 559 род: *Nardus*.
Цвеће у ваљкасту метлицу сложено, лишће мр-
наво. кл. III. р. II. *Alopesurus*.
14. Цвеће правилно на две стране од класа ста-
вљено. 15.
Цвеће без реда на све стране од класа ста-
вљено. 16.
15. Сви класци седећи. 506 род: *Schoenus*.
Класци већном на дужи и краће петелке на-
сађени. 505 род: *Surus*.
16. Зрео плод са перницом од дугих длака.
. 509 род: *Eriophorum*.
Зрео плод без пернице. 17.
17. Тучак при основи раширен, са плодником згло-
бљен. 507 род: *Heleocharis*.
Тучак при основи не раширен, са плодником
не зглобљен. 508 род: *Scirpus*.

II. ред: *Digynia*.

У цвету два тучка.

1. Зелѝ, са лишћем линеарним или дугуљастим,
седећим или на танке дршке пасаженим. 2.
Траве са лишћем у пошироке, стабло обухва-
тајуће, дршке раширеним. 4.
2. Цвеће у пазуху од лишћа или приперака у ма-
ње или веће гомилце сложено. кл. V. р. II. *Blitum*.
Цвеће у пазуху од лишћа или приперака у-
самљено. 3.

3. Пернантија кожаста, у 5 крпжака дељена. кл III. р. 1. Poluspemum.
Пернантаја сушиа, из 1-3 љуснице сложена, или
цвет без пернантије. кл. V. р. 11. Sorispermum.
4. Класци седећи или на врло кратке петељке
насађени и наврх стабла у један клас саста-
вљени. 5.
Класци на дужи или краће петељке насађени
или наврх стабла у више класака или у ме-
тлицу сложени. 11.
5. По 2-3 класка на сваком члану од класа,
упоредо стојећа и дугим приперцима подбо-
чена. 6.
Класци на члаповима од класа усамљени, ду-
жим или краћим приперцима подбочени . . . 7.
6. Сви класци једнаки, плодни. 554 род: Elymus.
Од три класка само средњи плодан.
. 555 род: Hordeum.
7. Класци на кратке дршке насађени.
. 550 род: Brachypodium.
Класци на стаблу седећи или у урезе од ста-
бла стављени. 8.
8. Класци насатнице (ужом страном) на стабло
насађени, већином (осим вршиног цвета) само
једном плевом подбочени. . . 556 род: Lolium.
Класци пљоштимице на стабло насађени, сва-
кад двама плевама подбочени. 9.
9. Класци с леђа заокружени. 557 род: Aegilops.
Класци мање више стиснути, са пупчастим гре-
беном дуж леђа. 10.

10. Класци 2- цветни, са зачетком трећег, на дугу дршку пасађеног, цвета. 553 род: *Secale*.
Класци 2- или вишецветни, без таковог зачетака. 552 род: *Triticum*.
11. Класци наврх стабла у прстасте класе сложени. 12.
Класци наврх стабла или грана расути, у прстасте класе не сложени. 14.
12. Класци појединце на чланове од класа нарасли, са стране стиснути. . 522 род: *Cynodon*.
По два класка на чланове од класа нарасла, један седећи а други на кратку петелку нарастао, сви с леђа стиснути. 13.
13. Оба класка без оса. . . 515 род: *Panicum*.
Доњи класак са осом, а горњи шут. 512 род: *Andropogon*.
14. Класци дуж стабла у раздалеке и једнострани, њонкасте класе сложени. 523 род: *Beckmannia*.
Класци дуж стабла подједнако наблизу стојећи, или без правила дуж стабла расути. . 15.
15. Класци дуж стабла пре и после цветања у збицењу киту сложени, петелке само за цветања мање више разведене. 16.
Класци у метлицу сложени, петелке свакад мање више разведене. 26.
16. Класци при основи ситним љуспицама или чекињама подбочени. 17.
Класци без љуспица и чекиња при основи. . 18.
17. Годишње траве, класци чекињама подбочени. 516 род: *Setaria*.

- Дуговечна трава, класци љуспицама подбочени
 517 род: *Phalaris*.
18. Плевe у више режања лезасто дељене. .
 548 род: *Cynosurus*.
 Плевe целе. 19.
19. Плевe споља чакластим чекињама обрасле. .
 514 род: *Tragus*.
 Плевe споља наге или танким длакама обра-
 сле. 20.
20. Плевe на врху са два зубца, или њих више.
 533 род: *Sesleria*.
 Плевe на врху завршкасте. 21.
21. Класци 1- цветни. 22.
 Класци 2-3 цветни. 24.
22. Плевe у доњем крају међу собом срасле, само
 једна плевница у класку. 519 род: *Alopecurus*.
 Плевe у доњем крају слободне, две плевнице
 у цвету. 23.
23. Плевe мал не једне дужине, плевнице укрите,
 краће од плева. 521 род: *Phleum*.
 Доња плева краћа од горње, плевнице дуже од
 плева. 520 род: *Cynopsis*.
24. Доњи цвет хермафродитан, плодан, на врху
 шут, горњи мушки јалов, на врху осат . .
 536 род: *Holcus*.
 Оба цвета хермафродитна. 25.
25. Спољашна плевница доњег цвета другим тре-
 пљама обрасла. 541 род: *Melica*.
 Све плевнице ободом наге или кратко треп-
 љасте. 534 род: *Koeleria*.

26. У сваком класку по један цвет. 27.
 Класци са два цвета од којих један кадшто
 јалов, или више цветова у класку. 39.
27. Класци без плева, барска врло рапава трава
 524 род: *Leersia*.
 Класци са плевама и плевницама. 28.
28. Класци подбочени двема ситним љуспицама, ви-
 сока барска трава. 517 род: *Phalaris*.
 Класци без љуспица при основи, траве већи-
 ном на сушним местима растеће. 29:
29. Све по два или три класка скупа стављена,
 једни седећи, други на кратке петељке наса-
 ђени. 30.
 Класци без правила на краће и дуже петељке
 нарасли. 32.
30. Стабло на врху са метлицом на једну страну
 наведено, лишће глатко, са белом пругом по
 среди. 513 род: *Sorghum*.
 Стабло дупке стојеће, метлица усправљена
 или на све стране разведена. 31.
31. Лишће длакаво, корен жилчав, метлица рас-
 тресита. 512 род: *Andropogon*.
 Лишће само при основи трењлама обрасло, ко-
 рен пузећи, метлица јако збивена.
 511 род: *Erianthus*
32. Доња плевница мека, лиласта, на леђи кобилица-
 сто стиснута. 33.
 Доња плевница доста тврда, на леђи закружена. 35.
33. Између плева и плевница подоста дугих чекиња.
 527 род: *Calamagrostis*.

- Без таквих чекиња између плева и плевница. 34.
34. Дуговечне траве без осја или са краћим осјем. 525 род: *Agrostis*.
Годишња трава са осјем много дужијим од класака. 526 род: *Apera*.
35. Класци виђени, с палца дуги, спољна плевница у дуго, у доњем крају усукано, осје завршена. 530 род: *Stipa*.
Класци доста ситни, спољна плевница шути или на врху осата. 36.
36. Спољна плевница при основи с леђа и са стране рутава. 531 род: *Lasiagrostis*.
Спољна плевница не рутава. 37.
37. Метлица на једну страну наведена, у класку један цвет закржљао. 541 род: *Melica*.
Метлица на све стране разведена, кадшто на једну страну оборена, у класку само један цвет. 38.
38. Испод прашника две ситне љуспице, пеле на врху шуте. 528 род: *Milium*.
Испод прашника три ситне љуспице, пеле на врху са осјем, који врло лако одпада. 529 род: *Piptatherum*.
39. Пеле дуже од плевница или мало што краће. 40.
Пеле много краће од плевница.
40. Спољне плевнице шуте, без осја, на врху целе. 541 род: *Melica*
Спољне плевнице, бар пеке, осате. 41.
41. По два цвета у класку, један мушки, јалов, други хермафодитни. 42.

- По два или више цветова у класку, сви хермафродитни, родни. 43.
42. Горњи цвет мушки, доњи хермафродитни. 536 род: *Holcus*.
Горњи цвет хермафродитни, доњи мушки. 537 род: *Arrheuantherum*.
43. По два или више цветова у класку, плеве на врху кусе, 3-4 зубчасте. 44.
По два или више цветова у класку, плеве на врху 2- деле. 45.
44. Класци 2- цветни, ситни, спољна плевница на врху куса, 4- зуба, око пола леђа или ниже осата. 535 род: *Aira*.
Класци 2- вишецветни, доста крупни, спољна плевница на врху 3- зуба. 540 род: *Triodia*.
45. Класци 2- вишецветни, повелики или ситни, спољна плевница посред леђа осата. 538 род: *Avena*.
Класци 2- вишецветни, крупни, спољна плевница посред вршног раздела осата. 539 род: *Danthonia*.
46. По два цвета у класку, доњи мушки или безполни, штур, горњи хермафродитни, плодан. 515 род: *Panicum*.
По два или више цветова у класку, сви плодни. 47.
47. Метлица гроздаста т. ј. сви класци на петелке мал не једне дужине насађени, висећи. 541 род: *Melica*
Сви класци на дршке, врло разлвчите дужине, насађени. 48.

48. Жиг на врху из цвећа вирећи, у горњем крају четкаст. 532 род: *Phragmites*.
Жиг при основи из цвећа вирећи, по странама перјаст, ређе четкаст. 49.
49. Класци округласти, доња плева врло широка, при основи срцаста. 542 род: *Briza*.
Класци дугуљасте, плеве ланцетасте. 50.
50. Класци на једну страну накривљени, на смотуљке разређени у доста збивену метлицу. 547 род: *Dactylis*.
Класци прави, у смотуљке не сложени. 51.
51. Тучкови бочпо испод врха на плодник нарасли. 551 род: *Bromus*.
Тучкови на сами врх плодников нарасли. 52.
52. Класци кобиличасте од испалих перва дуж среде. 53.
Класци на леђи закривљени. 54.
53. Плеве само ободом сушне, горња плевца на врху дводела, већном дуговечне траве. 544 род: *Poa*.
Плеве кроз сушне, горња плевца цела, годишње траве. 543 род: *Eragrostis*.
54. Жиг црвено бојен, киткаст. 546 род: *Molinia*.
Жиг не бојен, пераст. 55.
55. Плеве зашиљасте, на врху ртасте или осате, траве већном на суху растеће. 549 род: *Festuca*.
Плеве затубасте, на врху рескасте, водене траве. 545 род: *Glyceria*.

III. ред: *Trigynia*.

Цвет са три тучка.

1. Лишће расуто или стабло без лишћа. 2.
Лишће наспрамно. 3.
2. Цвеће наврх стабла или грана у гроње сло-
жено, лишће узано, цевасто. кл. VI. р. I. *Juncus*.
Цвеће у пазуху од лишћа или приперака
стављено, лишће пошироко, плосно.
. кл. XXI. р. v. *Amargantus*.
3. Чаша 3-4 дела, круница 3-4 пера.
. кл. VIII. р. iv. *Elatine*.
Чаша 5-дела или 5-пера, круница 5-пера. 4.
4. Круничине лиске на врху дубоко урезане. .
. кл. X. р. iii. *Stellaria*.
Круничине лиске на врху дубоко не урезане. 5.
5. Цвеће наврх стабла у амбрел сложено . . .
. кл. X. р. iii. *Holostem*.
Цвеће у пазуху од лишћа усамљено, кадшто
наврх стабла у гроњу сложено 6.
6. Лишће јајасто, чаура у 6 канака пуцајућа
. кл. X. р. iii. *Argemaria*.
Лишће линеарно, чаура у 3 кашка пуцајућа
. кл. X. р. iii. *Alsine*.

IV. КЛАСА: *Tetrandria*.

Цвет са четири прашника.

I ред: *Monogynia*.

Цвет са једним тучком.

1. Цвеће не савршено т. ј. из једнога цветног
круга сложено. 2.

- Цвеће савршено, сложено из чаше и крунице. 5.
2. Лишће не раздељено и по ободу целцато. 3.
Лишће од различите руке дељено. 4.
3. Цвеће на подуге петељке насађено.
. кл. V. р. 1. *Thesium*.
Цвеће у пазуху од лишћа седеће.
. 427 род: *Parietaria*.
4. Цвеће црвено, у збирене главнице наврх подужих грана насађено, лишће перасто.
. 143 род: *Sanguisorba*.
Цвеће наврх стабла или грана у кратке коримбе сложено, жућкасто зелено, лишће бубрежасто, ободом мање више усечено.
. , 144 род: *Alchemilla*.
5. Шибље. 6.
Зеласте биљке. 8.
6. Плод округло или обличаст.
. 222 род: *Cornus*.
Плод кошкаст 7.
7. Прашници напоредо са цветним листима стављени. кл. V. р. 1. *Rhamnus*.
Прашници на изменце са цветним листићима стављени. кл. V. р. 1. *Euponymus*.
8. Круница 4-пера. 9.
Круница 1 - пера, само ободом у 3-5 режања дељена. 11.
9. Лишће цело, не раздељено. 10.
Лишће од различите руке дељено.
10. Плод орашчаст, кошкаст, лишће ромбично.
. 155 род: *Trapa*.

- Плод чаура, лишће дугуљасто.
. кл. VIII. р. 1. *A m t h a n n i a*.
11. Лишће тројно троцpero, цвеће у пазуху од
лишћа у грозд сложено. 20 род: *E r i m e d i u m*.
Лишће лирасто, цвеће на врху од стабла у
грозд сложено. . . кл. XV. р. II. *S a r d a m i n e*.
12. Копчаста биљка без лишћа, живеће на другом
биљу. кл. IV. р. II. *C u s c u t a*.
Биљке са зеленим лишћем, за се на земљи ра-
стећа 13.
13. Биљке без стабла, цвеће уједно са лишћем
из корена израшћујуће, кадшто епитим лис-
тићима (приперцима) подбочено. 14.
Биљке са лпстатим стаблом. 15.
14. Лишће рутаво, ободом урезано.
. кл. V. р. 1. *R a m o n d i a*.
Лишће глатко, ободом цело.
. кл. XIV. р. II. *L i m o s e l l a*.
15. Цвеће у пазуху од лишћа усамљено.
Цвеће у главнице, класе, гроње или у пршљене
сложено. 16.
16. Цвеће наврх стабла или грана у збивене
главнице или класе састављено. 17.
Цвеће у пазуху од лишћа или наврх стабла
у рехаве гроње или пршљене сложено. . . . 24.
17. Цвеће правилно т. ј. крушца у једнаке реж-
ње дељена. 18.
Цвеће не правилно у режње дељено. 19.
18. Лишће пршљенасто, клас четвртаст.
. 232 род: *C r u c i a n e l l a*.

- Лишће розетасто т. ј, само при основи од
стабла нарасло, ређе лишће наспрамно . . .
. 406 род: *Plantago*.
19. Цветно стабло голо, лишће само надно ста-
бла розетасто. . . 404 род: *Globularia*.
Стабло листато, лишће наспрамно. . . . 20.
20. Стабло бодљама или крутим чекињама обра-
сло. 237 род: *Dipsacus*.
Стабло паго или длакаво. 21.
21. Круница ободом у 5 режања дељена. . . .
. 241 род: *Scabiosa*.
Круница ободом у 4 режња дељена. . . . 22.
22. Ложа између цвећа густим длакама обрасла.
. 239 род: *Knautia*.
Ложа између цвећа листоликим, сушним пле-
вама обрасла. 23.
23. Цвеће плаво, биљке глатке. 240 род: *Succisa*.
Цвеће беличасто или жућкасто, биљке мање
више длакаве. . . 238 род: *Cephalaria*.
24. Цвеће тачкасто, са разведеним режњима. . 25.
Цвеће цвасто или левкасто, са усправљеним
режњима. 26.
25. Плод сочан. 233 род: *Rubia*.
Плод сушан. 234 род: *Galium*.
26. Цвеће виђено, плаветно, на стаблу или гра-
нама малобројно . кл. V. р. п. *Gentiana*.
Цвеће доста ситно, у пршљену многобројно. 26.
27. Чаша 4-6 зуба, трајућа. 230 род: *Sherardia*.
Чаша 4- зуба, ситна, опадајућа.
. 231. *Asperula*.

II РЕД: *Digynia*.

Цвет са два тучка.

1. Дрвеће кл. V. р. II. *Ulmus*.
Зеласте биљке 2.
2. Копчасте биљке без листа, растеће на другом
рашћу кл. IV. р. II. *Cuscuta*.
Листате биљке, за се на земљи растеће . . . 3.
3. Лишће засебно, по ободу урезано . . .
. кл. IV. р. I. *Alchemilla*.
Лишће наспрамо, ободом цело 4.
4. Крупица једнопера, виђена, плаветна . . .
. кл. V. р. II. *Gentiana*.
Круница 4- пера, ситна, бела, или цвет без
крунице, зеленкаст или жућкаст 5.
5. Пвеће у пазуху од лишћа у громилице сло-
жено, стабло на земљу положено
. кл. V. р. I. *Herniaria*.
Пвеће наврх стабла или грана на подуже пе-
тељке насађено, стабло усправљено
. 73 род: *Buffonia*.

III РЕД: *Trigynia*.

Цвет са три тучка.

- Чаша 1- пера, цеваста или звонаста, по ободу
у 5 зубаца дељена. кл. X. V. р. III. *Silene*.
Чаша 5- пера . . . кл. X. р. III. *Agnaria*.

III РЕД: *Tetragynia*.

Цвет са четири тучка или њих више.

1. Шиб, са зимзеленим лишћем . 315 род: *Ilex*.
Маловечне биљке 2.

2. Биљке за копчастим стаблом, без лишћа, живеће на другом биљу. кл. IV. р. II. *Cuscuta*.
Лиснате биљке за се на земљи или у води растеће. 4.
3. Биљке на води пливајуће, са засебним лишћем
. 453 род: *Potamogeton*.
Биљке на земљи растеће, са насупрним лишћем. 4.
4. Круничне лиске (ако их има) целе, чаура пуцајућа у 4-5 капака. 72 род: *Sagina*.
Круничне лиске на врху урезапе, чаура пуцајућа у 8 капака. кл. X. р. IV. *Moenchia*.

V КЛАСА: **Pentandria.**

Цвет са пет прашника.

I РЕД: **Monogynia.**

Цвет са једним тучком.

1. Цвеће не савршено т. ј. из једног цветног круга сложено 2.
Цвеће савршено, сложено из чаше и крунице. 5.
2. Лишће без залитетака 3.
Лишће са сушним залитцима при основи, плод чаура или мешак 4.
3. Цвеће изнутра бело, плод округао или дугуљаст, тврд 421 род: *Thesium*.
Цвеће скроз зеленкасто, плод стиснут, зељаст најзад сушан кл. V. р. II. *Atriplex*.
4. Залитци слободни, плод округласт
. 166 род: *Herniaria*.

- Залинци срасли у усмину која стабло обухвата, плод кошкаст . кл. VIII. р. 1. Polugonum.
5. Рашће стабла дрвеног, вићеног 6.
Зелјасте биљке, ређе ситно шибље 12.
6. Зимзелени шиб, пењући се уз камење или друго рашће 221 род: Hedera.
Рашће зими лист збацујуће 7.
7. Лишће по ободу дубље или плиће урезано 8.
Лишће ободом цело, или плитко рескасто 9.
8. Цвеће у сложени грозд састављено, стабло баврљасто, рашликама за друго се рашће хватајуће 97 род: Vitis.
Чвеће у једноставан грозд сложено, стабло усправљено 171 род: Ribes.
9. Прашници са крупичиним листићима на изменце стављени 103 род: Eponimus.
Прашници стојећи пред цветним лискама 10.
10. Чаша сочивасто спљоштена, широким ободом израстао 105 род: Paliurus.
Плод округласт, без обода 11.
11. Круница звонаста, правилна, у 5 једнаких режања дељена 106 род: Rhampnis.
Круница левкаста, у 5 не једнаких режања дељени 229 род: Lonicega.
12. Круница 4-5 пера, не правилна, при основи у остругу продужена 13.
Круница 1-пера, ободом мање више, кадшто доста дубоко, дељена, без оструге 14.
13. Чаша 4-пера, чаура у 5 капака еластично се распадајућа 98 род: Impatiens.

- Чаша 5-пера, чаура у 3 капка пуцајућа. 61 род: *Viola*.
14. Стабло четвртасто, са приљенасто стављеним
лишћем. кл. IV. р. 1. *Rubia*.
Стабло ваљкасто са растрканим лишћем, или
стабло без лишћа. 15.
15. Плод 2-4 голе ахеније, између којих је
уваљен тучак (*Asperifoliae*) 16.
Плод чаура или бобица, наврх које стоји тучак 30.
16. Гротло од крупнице затворено капчићима, који
стоје на изменце са пражницима 17.
Гротло од брунице проходљиво, без капчића 23.
17. Чаша по цветању јако нарашћујућа, спљош-
тена 320 род: *Asperugo*.
Чаша, и ако по цветању нарашћује, свакад је
ваљкаста 18.
18. Ахеније чакљастим чекињама обрасле 19.
Ахеније наге 20.
19. Ахеније трошошке, ободом бодљаве
. 331 род: *Echinopspermum*.
Ахеније спљоштене целом површином бодљаве
. 332 род: *Cynoglossum*.
20. Ахеније јако спљоштене, широким ободом об-
расле. 331½ род: *Mattia*.
Ахеније ћошкасте или округласте, без обода, 21.
21. Капчићи на круничном гротлу заострљени
. 335 род: *Symphytum*.
Капчићи на круничном гротлу затубасти 22.
22. Капчићи наги (жути), ахеније глатке
. 342 род: *Mysotis*.

- Капчићи длакави, ахеније наборите 333 род: *Achusa*.
23. Плод две двосемене ахеније или чауре, које се при зрењу у 4 семке распадају. 24.
Плод и за цветање 4 једпосемене ахеније 25.
24. Биљка глатка, кадшто пегава, цвеће виђено, жуто. 337 род: *Cerinth*e.
Биљка пепељава, цвеће доста ситно, бело 329 род: *Heliotropium*.
25. Прашници дугачки, ван левкасте крупнице пружени. 338 род: *Echium*.
Прашници на кратке конце насађени, ретко мало што из крупнице вирећи 20.
26. Крунично гротло наго 27.
Крунично гротло длакама обрасло 28.
27. Прашнице при основи стреласте 336 род: *Onosma*.
Прашнице при основи срцасте 341 род: *Moltkia*.
28. Ахеније наборите, оздо улокане, цвет црпкаст 333 род: *Nonna*e.
Ахеније глатке, оздо пловне, круница плаветна, црвена или бела. 29.
29. Чаша 5-дела, ваљкаста 340 род: *Lithospermum*.
Чаша 5-зуба, ћошкаста 339 род: *Pulmonaria*.
30. Плод сочан, бобица 31.
Плод сушан 33.
31. Круница звопаста, прашници усправљени 346 род: *Atropa*.
Круница тањираста или точкаста, прашници врховима сведени. 32.

- 32 Чаша јако парашћујућа и плод укривајућа, црвена 345 род: *Physalis*.
Чаша под плодом не парашћујућа, зелена или сушна 33.
33. Шиб са бодљама, плод дугуљаста бобица 343 род: *Lycium*.
Зела или шибље без бодаља, плод округла бобица 344 род: *Solanum*.
34. Цветно стабло голо, лишће при основи од стабла розетасто или за цветана без лишћа 35.
Стабло листато 39.
35. Лишће бубрежасто, или срцасто, корен у земљи кртоласт 403 род: *Cyclamen*.
Лишће дугуљасто, у доњем крају постепено сужено, корен жиличав 36.
36. Биљке кроз глатке, по један левкасти цвет наврх стабла. . . кл. V. р. н. *Gentiana*.
Биљке мање више длакаве, по два или више цветова наврх стабла стављених 37.
37. Лишће њошкасто, оздо смеђим длакама густо обрасло 326 род: *Ramondia*.
Лишће по ободу ситно зупчато, глатко или рехавим длакама обрасло, оздо кадшто беличасто. 38.
38. Круничина цев ваљкаста, к врху раширена 402 род: *Primula*.
Круничина цев јајаста, к врху сужена. 401 род: *Androsace*.
39. Чаура зрењем у 4 семке распадајућа се, биљке беличасто сиве . . . 329 род: *Heliotropium*.

- Чаура садржавајућа повнише семака и од различите руке пуцајућа 40.
40. Лишће наспрамно, или пршљенасто 41.
Лишће по стаблу расуто 46.
41. Семке у чаури са свиластом пернициом 320 род: *Cynanchum*.
Семке у чаури без пернице. 42.
42. Чаура поклопцем пуцајућа 339 род: *Anagallis*.
Чаура уздужним швовима пуцајућа. 43.
43. Чаура са пет капака, који пуцањем одпадају , 399 род: *Lysimachia*.
Чаура са два капка, двома швовима, гдешто само једним швом, пуцајућа 44.
44. Прашнице врховима својим сведене, лишће обично зимзелено. 321 род: *Vincetoxicum*.
Прашници са усправљеним прашницама 45.
45. Цвеће црвено, прашнице по заплођењу усукане 325 род: *Erythraea*.
Цвеће плаветно или жуто, прашнице свакад праве. кл. V. р. II. *Gentiana*.
46. Круница левкаста, ободом целцата 327 род: *Convolvulus*.
Круница ободом од различите руке дељена. 47.
47. Круница подплодна, плодник у круници укрит. 48.
Круница надплодна, плодник испод крунице видљив 52.
48. Лишће троперо, цвеће црвенкасто, изнутра рутаво 322 род: *Menyanthes*.
Лишће једноставно, ободом цело или мање више урезано 49.

49. Лишће бубрежасто, ободом целцато, круница
 ободом трепљама обрасла
 323 род: *Limnathemum*.
 Лишће дугуљасто, зупчато или рескасто . 50.
50. Круница точкаста, сви прашници, или бар
 неколико њих, длакави 349 род: *Verbascum*.
 Круница левкаста или звонаста, прашници
 глатки 51.
51. Чаура поклонцем пуцајућа, глатка, круница
 звонаста 347 род: *Hyoscyamus*.
 Чаура капцима пуцајућа, обрасла бодљама, кру-
 ница левкаста 348 род: *Datura*.
52. Круница звонаста или точкаста, ободом пли-
 тко дељена 308 род: *Sampanula*.
 Круница левкаста, готово до дна раздељена у
 5 узаних, пре цветања слењених, режања . 53.
53. Прашници при основи пласно раширени . .
 307 род: *Phyteuma*.
 Прашници скроз ковчasti. 306 род: *Jasione*.

II ред: *Digynia*.

Цвет са два тучка.

1. Дрвеће или шибље 2.
 Зеласте биљке 4.
2. Лишће перасто, глатко, цвеће у висећи грозд
 сложено кл. V. р. III. *Staphylea*.
 Лишће не раздељено, рапаво, цвеће усправљено. 3.
3. Цвеће савремено са лишћем, плод крилата ахе-
 нија 432 род: *Ulmus*.
 Цвеће много раније од лишћа, плод коштунџи-
 ца 431 род: *Celtis*.

4. Цвеће не савршено т. ј. само из једног цветног, ретко бојеног, круга сложено. 5.
 Цвеће савршено т. ј. са чашом и круницом. 15.
5. Десет прашика, пет јалових т. ј. без прашица. 6.
 Само пет прашика, сви са прашицама 8.
6. Лишће линеарно, без залистака
 кл. X. р. н. *Scleranthus*.
 Лишће дугуласто или јајасто, са залицима 7.
7. Залици особито на врх стабла велики, сушни, бели 165 род: *Ragouchia*.
 Залици ситни 166 род: *Herniaria*.
8. Лишће надно дршке са залицима, који су срасли у стабло обухватајућу усмичу, семке ћошкасте кл. VIII р. н. *Polygonum*.
 Лишће без залистака, семке округласте 9.
9. Перiantoја из 1-3 сушне, прозрачне љуске сложена 410 род: *Cogispermum*.
 Periantoја једноставна, 2-5 дела, зелена. 10.
10. Periantoја дводела, око зрелог плода нарашћујућа и плоско стиснута.
 416 род: *Atriplex*.
 Periantoја 3-5 дела, свакад округласта. 11.
11. Лишће седеће, од шире основе на више зашиљасто 12.
 Лишће на дршке насађено, мање више плоско. 13.
12. Лишће бодљаво, прашици надно цвета насађени. 409 род: *Salsola*.
 Лишће не бодљаво, прашици на листиће од periantoје парасли. 412 род: *Kochia*.

13. Перпантја сушна, биљке мање више длакаве.
 кл. XXI. р. v. *Amargantus*.
 Перпантја зељаста, уједно са осталим зе-
 љем брашњавим пепељком посута. 14.
14. Семке већном хоризонталне, делови перпан-
 тије од испалог нерва коблпчастн.
 413 род: *Chenopodium*.
 Семке већином вертикалне, делови перпант-
 је равни. 414 род: *Blitum*.
15. Плод чаура, садржавајућа повише семака. . . 16.
 Плод једна или две ахеније. 19.
16. Коччасте биљке без лишћа, на другом рашћу
 живеће. кл. IV. р. n. *Cuscuta*.
 Усправљене биљке обрасле лишћем, за се
 на земљи растеће. 16.
17. Семке у дугачкој репатој чаури перницом
 окончане. 320 род: *Synanchum*.
 Чаура округла или дугуљаста, семке без
 пернице. 18.
18. Чаура подцветна т. ј. плодник и за цвета-
 на испод цвета видљив. кл. V. р. i. *Jasione*.
 Цвет подлодан, плодник у цвету укрит. .
 324 род: *Gentiana*.
19. Чаша са плодником не срасла, плод две
 ахеније (пометањем 1) при зрењу из чаше
 испадајуће, цвеће у гроње сложено.
 кл. X. р. n. *Agemonia*.
 Чаша са плодником срасла, плод до зрења
 две срасле ахеније, цвеће у амбреле или
 главнице сложено (*Umbellatae*). 20.

20. Цвеће у збице главце сложено, лишће мање више бодљаво. . . 174 род: *Egungium*.
Цвеће у једноставне или сложене амбреле састављено. 21.
21. Ахеније у склопу са уврнутим ивицама и то у среди шупље или уздужном браздом изривене (*Samylospermae*). 22.
Ахеније у склопу праве. 36.
22. Плод дугуљаст т. ј. дужи по што је широк. 23.
Плод округласт т. ј. једне ширине и дужине, или шири, него што је дуг. 27.
23. Ахеније завршене у врло дугачак кљуи, 2-3 крат дужи од остале ахеније.
. 190 род: *Scandix*.
Кљуи кратак, или ахенија без кљуна. 24.
24. Амбрел из 2-3 амбрелка сложен, стабло на члановима јако надувено.
. 188 род: *Physocaulis*.
Амбрел из 5 или више амбрелка сложен, стабло на члановима једнако, или мало задебљало. 25.
25. Греде на плоду видљиве само у горњој трећини ахеније. . . . 189 род: *Anthriscus*.
Греде дуж целе ахеније видљиве. 26.
26. Стабло при основи веругаво, много тање од кртоластог корена. . . 186 род: *Conopodium*.
Стабло при основи обичне дебљине, постепено у кадишто кртоласто задебљали корен прелазеће. . . . 187 род: *Chaerophyllum*.
27. Плод бодљама или чекињама обрастао. 28.

- Плод наг, без бодаља и чекња. 30.
28. Ахеније са 5 уздужних греда, целом површином бодљама обрасле. . . 218 род: *Torigilis*.
Ахеније са 5 главних и 4 секундарне греде, ове последње бодљама обрасле. 29.
29. Све греде обрасле једним редом бодаља. 219 род: *Сaucalis*.
Греде обрасле бодљама, у 2-3 реда стављеним 220 род: *Turgenia*.
30. Биљке врло непријатног мириса, са плодом изнутра шупљим. 31.
Биљке без мириса, или им се мирис опажа постој кад се између прстију тару. 32.
31. Ахеније у једну округлу гуку срасле. 191 род: *Cogiantrum*.
Ахеније у две гукe раздвојене. 192 род: *Bifora*.
32. Цвеће жуто. 194 род: *Smurnium*.
Цвеће бело. 33.
33. Стабло према висини необично дебело, дубоким браздама изривено, плод изнутра са шупљим гредама. . . 196 род: *Pleugospermum*.
Стабло сарамерне дебљине, греде од плода изнутра пуне. 34.
34. Доње лишће срцасто, горње у кончасте решње шапасто исецкано. . . . 197 род: *Pančićia*.
Све лишће подједнако, двојно или тројно перасто. 35.
35. Стабло врло гранато, свуд лиснато, лишће тривено мишјег мириса. . . 193 род: *Conium*.
Стабло слабо гранато, само при основи ли-

- стато, лишће трвено ароматичног мириса. 195 род: *Physospermum*.
36. Плод без уздужних греда, обрастао чакља-
стим бодљама, цела биљка глатка, лишће
округло, шапасто. 176 род: *Sanicula*.
Плод са мање више видљивим гредама. 37.
37. Цвеће сложено у једноставне амбрелке, омо-
тач бојси, из повише ланцестих листића са-
стављен. 175 род: *Astrantia*.
Цвеће састављено у сложене амбреле, омотач,
ако га има зелен, или сушан. 38.
38. Ахеније са 9 видљивих греда, 5 су главне и
4 споредне. 39.
Ахеније само са 5 главних греда. 42.
39. Плод са бодљама, цела биљка длакава. 40.
Плод гладак, као и цела остала биљка. 41.
40. Посред белог амбрела један црвен, јалов
цвет, жбице амбрела не једнаке, средње нај-
краће. 217 род: *Daucus*.
Све цвеће бело, по ободу од амбрела врло
велико, жбице амбрела једнаке.
. 216 род: *Orlaya*.
41. Амбрели без омотача, главне греде јаче
развијене од бочних. 208 род: *Siler*.
Амбрели и амбрелци са многолистим омотачима,
све греде једнаке. 215 род: *Laserpitium*.
42. Плод у попречном пресеку округло. 43.
Плод с леђа или с бокова стиснут. 49.
43. Бразде са више масница. 44.
Бразде са једном масницом. 45.

44. Цвеће жуто, биљка дупке усправљена. 203 род: *Silva* s.
 Цвеће бело или црвенкасто, биљке од
 пола усправљене. 181 род: *Carum*.
45. Зупци од чаше пометени, једва видљиви. 46.
 Зупци од чаше виђени. 47.
46. Годишња биљка, са једностраним, на пиже
 обореним, омотачцима. 199 род: *Aethusa*.
 Дуговечна биљка са омотачцима усправљеним,
 амбрелке на све стране подједнако бочећим.
 202 род: *Cnidium*.
47. Тучкови на плоду разведени, пепељаве биљке,
 растеће на суху, већином цо кршевима.
 200 род: *Seseli*.
 Тучкови над плодом усправљени. 48.
48. Плод длакав, биљка растећа по кршевима.
 201 род: *Athamanta*.
 Плод гладак, биљке растеће у води или по
 влажним ливадама. 198 род: *Oenanthe*.
49. Плод с леђа т. ј. паралелно са склопом стиснут,
 спољне бар греде јаче развијене 50.
 Плод са стране стиснут, све греде подједна-
 ко развијене. 57.
50. Спољне греде танке, размакнуте од сродних
 греда друге ахеније. 51.
 Спољашне греде већином подебеле, сљубље-
 не са сродним гредама. 53.
51. И средње три греде на ахенијама крплате,
 али краће од спољашних, лишће ситно двој-
 но перасто. 204. род: *Selinum*.

- Средње три греде кобилчасте или копчасте,
много краће од спољних, лишће крупно пе-
расто 52.
52. Цвеће бело, споља црвенкасто, стабло шуљбе.
. 206 род: *Angelica*.
Цвеће зеленкасто, стабло изнутра пуно. .
. 207 род: *Archangelica*.
53. Плод за задебљалим, наборитим, чекињама
обраслим, ободом. . 212 род: *Gordylium*.
Плод без наборитог обода. 54.
54. Маснице у браздама у доњем крају заде-
бљале. 213 род: *Heclasium*.
Маснице копчасте, свуд једне дебљине . . 55.
55. Лишће перасто дељено, дршчице све кратке,
посеће по један листак. 214 род: *Rastinasa*.
Лишће ретко перасто, по највише два и више
крат перасто или прстасто дељено, доње
дршчице или дуже од горњих или посеће многе
листиће. 56.
56. Средње цветне грапе са хермафродитним
цвећем, бочне са цвећем без прашника, јало-
во, сви амбрели спити, без омотача. . .
. 209 род: *Fegula*.
Све цветне грапе са хермафродитним цвећем,
амбрели једнаки, повелики, или бочни нешто
мањи. 57.
57. Плод са затубастим, подебелим гредама, ли-
стићи омотача пошироки, елиптични или дугу-
ласти, цвеће жуто. . 210 род: *Fegulago*.
Плод са копчастим гредама, листићи омота-

- ча ланцетасти или линеарни, или амбрели
без омотача, цвеће бело, ређе жуто. . . . 58.
58. Плод са великим, папирастим ободом, греде
на плоду из путра пупље. 205 род: *Ostericum*.
Плод са узаним ободом греде, на плоду
из путра пуне. 211 род: *Peucedanum*.
59. Цвеће жуто, лишће цело. 177 род: *Bupleurum*.
Цвеће бело или црвенкасто, лишће од свако-
јаке руке дељено. 69.
60. Бразде без масница 61.
Бразде са масницама. 62.
61. Биљке већином дводоме, са лишћем у узане,
кончасте режње исецканим. 178 род: *Trinia*.
Биљке са хермафодитним цвећем, лишће трој-
но перасто, са повеликим, јајастим листићима
. 184 род: *Aegorodion*.
- 62 Биљке по брдима или на суку растеће. . . . 63.
Биљке растеће у води, или по барама и ре-
чним обалама. 65.
63. Амбрел многолистим омотачем подбочен, ли-
шће по ободу бодљаво рескасто.
. 185 род: *Falcaria*.
Амбрел обично без омотача, лишће по ободу
не бодљаво. 64.
64. Бразде са једном масницом, лишће у линеарне
режње исецкаво. 181 род: *Carum*.
Бразде са три маснице, листићи на перастом
лишћу пошироки. 180 род: *Pimpinella*.
65. Цветни листићи дугуљасте, са разведеним или

на више усправљеним врховима.
 179 род: *Helosciadium*.

Цветни листићи обрцасти, са уврнутим вр-
 хом. 66.

66. Амбрел на дуге дршке насађен, биљка ус-
 прављена, често од висине човечијег боја .
 182 род: *Sium*.

Дршке од амбрела краће од жбица што ам-
 брел састављају, биљка ретко већа од арши-
 на. 183 род: *Berula*.

III ред: *Trigynia*.

Цвет са три тучка.

1.	Дрвено рашће.	2.
	Зеласте, обично доста ситне биљке	6.
2.	Листће перасто.	3.
	Листће не подељено или само среди усечено.	4.
3.	Цвеће у коримб сложено, плод бобица . .	
	227 род: <i>Sambucus</i> .	
	Цвеће у висици грозд сложено, плод надута	
	чаура. 104 род: <i>Staphylea</i> .	
3.	Плод од риђих длака рутава, листће округ-	
	ласто, ободом цело. 107 род: <i>Rhus</i> .	
	Плод гладак, листће већином дугуласто. .	5.
5.	Цвеће зеленкасто или жућкасто, у пазуху од	
	лишћа малобројно. . кл. V. р. i. <i>Rhamnus</i> .	
	Цвеће бело, у обилате гроње сложено . .	
	228 род: <i>Viburnum</i> .	
6.	Цвеће не савршено, само из једног цветног	
	круга сложено. . кл. VIII. р. i. <i>Polygonum</i> .	

- Цвеће савршено, састављено из чаше и кру-
нице. 7.
7. Круница 1-пера, ободом мање више дељена.
. 308 род: *Campanula*.
Круница 5 - пера. 8.
8. Лишће по стаблу растркано, засебно — само
у *Linum catharticum* наспрамно
. кл. V. p. v. *Linum*.
Лишће по стаблу наспрамно. 9.
9. Лишће са сушним залистима при основи. .
. кл. X. p. III. *Spergularia*.
Лишће без сушних залистака при основи. 10.
10. Круничне лиске посред врха дубоко уре-
зане. 11.
- Круничне лиске целе или на врху крпе, зу-
пчасте. 12.
11. Чаура права, пуцајућа на врху са 6 зубаца.
. кл. X. p. III. *Stellaria*.
Чаура накрива, пуцајућа на врху са 8-10
зубаца. кл. X. p. v. *Cerastium*.
12. Лишће шпљасто, у доњем крају најшире. .
. кл. X. p. III. *Alsine*.
Лишће јајасто, доле у дршке сужено. . .
. кл. X. p. III. *Holosteum*.

IV ред: *Tetragynia*.

У цвету четири тучка или 4 жига.

1. Лишће двојно троперо или перасто дељено. 2.
Лишће не дељено, гдешто само ободом зу-
пчасто 3.

2. Цвеће виђено, у пазуху од лишћа у амбрел-
ке сложено. . . . кл. XVI. р. i. Erodium.
Цвеће не виђено, наврх стабла у ситне гла-
вице сложено. . . . кл. VIII. р. iv. Adoxa.
3. Круница 1-пера, ободом зупчаста. . . .
. . . . кл. V. р. iii. Campanula.
Круница 5-пера. 4.
4. Чаша сушна, уздуж наборита, 5-зуба. . . .
. 405 род: Statice.
Чаша 4-5 пера, глатка. 5.
5. Плод из 5-6, пршљенасто стављених, мерикар-
пија сложен, лишће дебело. кл. X. р. v. Sedum.
Плод чаура, лишће танко. 6.
6. Чаура 10-ока, семке јако стиснуте, глатке.
. 85 род: Linum.
Чаура 1-ока, семке мање више кошкасте, ра-
паве. 7.
7. Лишће при основи са сушним залисцима. . . . 8.
Лишће без залистака при основи. 9.
8. Лишће пршљенасто, цвеће бело.
. кл. X. р. v. Spargula.
Лишће наспрамно, цвеће црвено.
. кл. X. р. iii. Spargularia.
9. Чаура пуцајућа са 8-10 зубаца.
. кл. X. р. v. Cerastium.
Чаура пуцајућа са 4-5 зубаца.
. кл. IV. р. iv. Sagina.

IV ред: Polygynia.

Цвет са више тучкова или жигова.

Ситна биљка, гола стабаоца, цвета жута и
плода израшћујућег у дугачак клас.

. кл. XIII. р. III. *Myosurus*.

VI. класа: Hexandria.

Цвет са шест прашника.

I ред: Monogynia.

Цвет са једним тучком.

1.	Рашће стабла дрвена.	2.
	Зелјасте биљке.	5.
2.	Плод сочан, крилата самара, лишће већином
округласто, ободом дубље или плиће усечено.
. кл. VIII. р. I. <i>Asper.</i>
Плод сочан, бобница или коштуница, лишће ду-
гуласто, ободом зупчасто.	3.
3.	Ситан, рачваст шиб, растећи на церу и гра-
ници. 225 род: <i>Loganthus</i> .
Доста високо шибље или грмење, за се на
земљи растеће.	4.
4.	Цвеће жуто, у грозд сложено, плод зрео цр-
вен, лишће глатко . . . 19 род: <i>Berberis</i> .
Цвеће зеленкасто, у пазуху од лишћа много-
бројно, зрео плод црн, лишће рапаво.
. кл. V. р. II. <i>Celtis</i> .	
5.	Цвеће савршено, сложено из чапе и крунице.	6.
	Цвеће не савршено, из једног цветног круга
сложено.	11.

6. Круивица 1-пера ободом у 4-5 режања дељена 7.
 Круивица 4- вишепера. 8.
7. Чаура са 2 наспрамна кашка пуцајућа, цвеће
 већином плаветно. . кл. V. р. п. *Gentiana*.
 Чаура са 5 капака пуцајућа, цвеће свакад
 жуто. кл. V. р. п. *Lysimachia*.
8. Чаша 4- пера, плод стиснута љушчица. .
 кл. XV. р. п. *Lepidium*.
 Чаша 2- више дела, плод округласта или
 ваљкаста чаура. 9.
9. Цвеће жуто, лишће тусто.
 кл. X. р. п. *Portulacca*.
 Цвеће беличасто или ружасто (лако однада-
 јуће). 10.
10. Чаура округла, чаша звонаста.
 160 род: *Perlis*.
 Чаура дугуљаста, чаша цилиндрична. . .
 кл. X. р. п. *Lythrum*.
11. Цвеће не виђено, жућкасто или зеленкасто. 12.
 Цвеће виђено, бојено. 15.
12. Лишће ситно игличасто, стабло јако грана-
 то, плод бобица. . . 484 род: *Asragus*.
 Лишће линеарно, кадито ваљкасто, плод су-
 шна чаура 13.
13. Цвеће сложено у клип, који је наспред сти-
 снутог стабла нарастао. 460 род: *Asorus*.
 Цвеће наврх стабла на дуже и краће пете-
 тельке насађено. 14.
14. Лишће ваљкасто, савршено глатко.
 503 род: *Juncus*.

- Листе плоски, по ободу трепљама обрасло.
 504 род: *Luzula*.
15. Круница у дугу цев с ужена, под којом ду-
 боко (за цветана под земљом) плодник
 стоји. 480 род: *Sternbergia*.
 Цев од крунице кратка. 16.
16. Круница надплодна, плодници за цветања
 под цветом видљиви 17.
 Круница подплодна, плодник за цветања у
 цвету укрит. 19.
17. Цвет тањпраст, са кратком паракруницом, ко-
 ја је по ободу обично другојаче бојена. .
 481 род: *Narcissus*.
 Цвет звонаст. 18.
18. Сви цветни листићи једне величине.
 482 род: *Leucojum*.
 Три унутарња листића у пола краћа, на врху
 зелена. 483 род: *Galanthus*.
19. Цвеће само ободом зупчасто, или кратко усе-
 чено. 20.
 Цвеће у 6, до дна разлучених, режања
 дељено. 22.
20. Корен члановит, пузећи.
 487 род: *Convallaria*.
 Корен су кончасте жилице, из доњег дела за-
 дебљалог стабла (чена) излазеће. 21.
21. Круница врхом с ужена, чаура трошошка. . .
 500 род: *Muscari*.
 Круница врха не с ужена, чаура објајаста.
 499 род: *Bellevalia*.

22. Жиг трошотки, на плодику седећи, цвеће ви-
ћено, са усправљеним или мало разведеним
цветним листићима. . . . 490 род: Tulipa.
Између плодика и жига краћи или дужи
стубић. 23.
23. Тучак на врху тродели (три жига). . . . 24.
Тучак на врху не подељен. 25.
24. Цветне лиске врхом сведене, носеће при дну
по 1 медник. . . . 491 род: Fritillaria.
Цветне лиске без медника, најзад разведене
. 493 род: Erythronium.
25. Прашнице усправљене, доњим крајем на кон-
це своје насађене. 26.
Прашнице положене, посред леђи на своје кон-
це парасле. 27.
26. Корен пузећи, цвеће бело.
. 485 род: Streptotus.
Корен задебљао, чено или кртолица (1-3),
цвеће жуто. 497. род: Gagea.
27. Цвеће у збивен амбрелак сложено.
. 498. род: Allium.
Цвеће у грозд или рехаву метлицу сло-
жено. , 28.
28. Стабло у доњем крају не задебљало. . . . 29.
Стабло у доњем крају у љуспасто чено за-
дебљало 30.
29. Гдекоје жиле кртоласто задебљале, цвеће
жуто. 494. род: Asphodeline.
Све жиле тачке, кончасте, цвеће бело.
. 495 род: Anthericum.

30. Стабло лиснато, цвеће виђено, цветне лиске најзад извртуте. . . . 492 род: *Lilium*.
Стабло голо (бик), све лишће из корена излазеће, цветне лиске усправљене. . . . 31.
31. Цвеће плавасто, цветне петељке епитним приперцима подбочене. . . . 497½ род: *Scilla*.
Цвеће бело, цветне петељке подужним приперцима подбочене. 496 род: *Ornithogalum*.

II ред: *Digynia*

Цвет са два тучка.

1. Дрво, лишће рапаво, плод сочна коштушица. 431 род: *Celtis*.
Зеласте биљке, плод сушан. 2.
2. Лишће перасто дељено, цвеће жуто.
. кл. X. р. II. *Aegemonia*.
Лишће цело, ретко лирасто, цвеће бело, жућкасто или зеленкасто. 3.
3. Лишће у доњем крају у усмину, стабло обухватајућу, раширено, тучкови главичасти.
. кл. VIII. р. I. *Polygonum*.
Лишће у усмину не раширено, тучкови четкасти. кл. VI. р. III. *Rumex*.

III ред: *Trigynia*.

Цвет са три тучка.

1. Стабло са лишћем скроз, или бар у горњем пола, гранато. 2.
Лишће само из корена избијајуће, стабло једноставно, без лишћа, или само под цвећем
где који примерак. 4.

2. Плод сложен из три меркарпије, лишће на-
борито, на стаблу седеће. 502 род: *Veratrum*.
Плод гроћошка ахенија, лишће на дршке пасађено 3.
3. Цвеће 4-5 перо, цветни листићи једнаки. .
. кл. VIII. р. i. *Polygonum*.
Цвеће 6-перо, три спољна листића краћа,
супраћена. кл. VI. р. iii. *Rumex*.
4. Биљка за цветања без лишћа, лишће истом
друге године са плодом избијајуће.
. 501 род: *Colchicum*.
Цвеће и лишће савремено. 5
5. Лишће узано, ваљкасто, цвеће сушно, не ви-
ђено, у грозд сложено. 452 род: *Triglochin*.
Лишће плоско, пошироко, цвеће јасно, виђено,
већином на врх стабла усамљено. 6.
6. Цветне лиске од пола разведене, лишће пе-
гаво. 493 род: *Erythronium*.
Цветне лиске усправљене, само врхом раз-
ведене или сведене. 7.
7. Жигови на плоднику седећи, цветно лишће
без медника. 490 род: *Tulipa*.
Жигови на подужки стубић пасађени, цветне
лиске са медницима. . 491 род: *Fritillaria*.

IV ред: *Hexa-Polygynia*.

Цвет са шест тучкова или више.

Водена биљка, са ваљкастим лишћем и не са-
вршеним, сушним, у грозд сложеним цвећем
. кл. VI. iii. *Triglochin*.
Водена биљка, широког лишћа, стабла пр-

шљенасто гранатог и цвећа белог.
 449 род: *Alisma*.

VII КЛАСА: *Heptandria*.

Цвет са седам прашника.

Ова класа нема у нас репрезентанта; једина биљка лишћа под цвећем приљенастог — *Tricentalis*, која обично на северу расте, можда ће се и у нас по планинским местима наћи. По изузетку може овамо да спада и *Argemonia agri-
 monioides* в. кл. X. р. и.

VIII КЛАСА: *Octandria*.

Цвет са осам прашника.

Г р е д: *Monogynia*.

Цвет са једним тучком.

1. Зеласте, обично маловечне биљке. 2.
 Рашиће стабла трајућег, дрвеног. 7.
2. Стабло једноставно, без лишћа, са љускама жућкастим, цветни грозд на врху кукасто на ниже савијен . . . кл. X. р. и. *Monotropa*.
 Биљка стабла лиснатог, већном гранатог. . . 3.
3. Цвеће не савршено, сложено само из једног круга — перигона. 4.
 Цвеће савршено, сложено из чаше и крунице. . . 5.
4. Лишће при основи за залистима, сраслим у усмину. . . . кл. VIII. р. 1. *Polypodium*.
 Лишће без залистака надно лисне дршке.
 419 род: *Passerina*.
5. Ситно цвеће, у пазуху од лишћа седеће.
 161 р. *Ammannia*.

- Доста виђено цвеће, на дуже или краће петељке насађено. 6.
6. Цвеће црвено или беличасто, семке у дугачкој чаури перницом завршене 151 род: *Erilobium*.
Цвеће жуто, семке у чаури без пернице. 152 род: *Oenothera*.
7. Високо дрвеће, плода крилатог. 96 род: *Asperg*.
Сиско шибље, плода округластог. 8.
8. Цвеће не савршено, само из једног цветног круга, перигона, сложеног, плод коштупица. 420 род: *Daphne*.
Цвеће савршено, са чашом и круницом. 9.
9. Круница надплодна, плод бобица. 308 род: *Vaccinium*.
Круница подплодна, плод чаура 10.
10. Чаша бојена, дужа од крунице, лишће кратко, у 4 реда низ стабло поређано и стаблу чврсто приљубљено. 311 род: *Salix* а.
Чаша много краћа од крунице, лишће глупчасто, од стабла одстојеће 11.
11. Чаша 4-пера, по 4 листа у приљеп стављена, лишће глатко. 313 род: *Erica*.
Чаша 4 зуба, лишће трепљаво, по 5 листа у приљепу. 312 род: *Bruckenthalia*.

II ред: *Digynia*.

Цвет са два тучка.

1. Дрвеће, цветајуће много раније по што лишће пестерује, плод крилата ахенија.
. кл. V. р. п. *Ulmus*.

- Зелјасте биљке. 2.
2. Лишће са залисцима 3.
Лишће без залистака. 5.
3. Лишће цело, залпци у усмину срасли, цвеће
беличасто или ружасто. 418 род: *Polygonum* ш.
Лишће перасто, цвеће жуто 4.
4. Цвеће наврх стабла у грозд сложено, плод ви-
шесемени, нецуцајући. кл. XI. р. п. *Aggrimonía*.
Цвеће у малоцветне гроње сложено, плод
две голе ахеније (пометањем кадшто само
једна). кл. X. р. п. *Agemonía*.
5. Лишће бубрежасто, цвеће жуто, наврх стабла
седеће. 173 род: *Chrysosplenium*.
Лишће дугуљасто, цвеће у назуху од лишћа
па дуже или краће петељке насађено, бело. 6.
6. Чаура сочивасто стиснута, круница трећином
краћа од чаше. кл. IV. р. п. *Buffonia*.
Чаура округласта, круница од дужине чаше
или дужа. кл. X. р. п. *Moehringia*.

III. ред: *Trigynia*.

Цвет са три тучка.

1. Цвеће не савршено, само из једног круга
сложено, лишће за залисцима, у усмину сра-
слим. кл. VIII. р. п. *Polygonum* ш.
Цвеће савршено, сложено из чаше и крунице. 2.
2. Цветни листићи на дуге нокатце насађени.
. кл. X. р. п. *Silene*.
Цветни листићи у врло кратке нокатце с ужени
. кл. X. р. п. *Moehringia*.

IV ред: *Tetragynia*.

Цвет са четири тучка.

1. Лишће тројно троперо или перасто дељено. 2.
Лишће не раздељено. 3.
2. Цвеће у главице сложено, на подужу, општу
дршку насађено. 226 род: *Adoxa*.
Цвеће, седеће у пазуху од лишћа или наврх
стабла у приљење сложено.
. кл. XXI. р. iv. *Muriophyllum*.
3. Цвеће не савршено, из једног круга сложено,
плод бобица. 486 род: *Paris*.
Цвеће савршено, плод сушан, чаура. 4.
4. Цвеће на дуге петељке насађено, биљке на
суху растеће кл. IV. р. iv. *Moenchia*.
Цвеће у пазуху од лишћа седеће, барске
биљке. 84 род: *Elatine*.

IX класа: *Enneandria*.

Цвет са девет прашника.

Један ред: са 6 тучака у цвету.

- Водена биљка, са цвећем црвенкастим, наврх
голог стабла у амбрел сложеним.
. 451 род: *Butomus*.

X класа: *Decandria*.I ред: *Monogynia*.

Цвет са једним тучком.

1. Бледуњава биљка, без зелена лишћа, стабло
врхом кукасто на ниже оборено.
. 316 род: *Monotropa*.

- Биље или ситно шибље, са зеленим лишћем. 2-
2. Лишће не дељено. 3-
 Лишће од различите руке дељено. 6-
3. Круница 4-5 пера. 4-
 Круница 1-пера, бокаласта. 5-
4. Лишће с обе стране зелено, цвеће беличасто
 или црвенкасто 314 род: *Rugosa*.
 Стабло жлездовато, лишће оздо пенелаво,
 цвеће жуто. 101 род: *Parloryllum*-
5. Цвеће надплодно, плодник под цветом видљив
 кл. VIII. р. i. *Vaccinium*.
 Цвеће подплодно, плодник у цвету укрит.
 310 род: *Arctostaphylos*-
6. Лишће 3- перо, стабло голо 1-цветно.
 кл. X. р. v. *Oxalis*.
 Лишће перасто, перасто или шапасто дељено. 7
7. Цвеће жуто, у пазуху од лишћа усамљено
 100 род: *Tribulus*.
 Цвеће црвено, плаветникасто или бело. 8-
8. Цвеће на врху стабла у обилат грозд сло-
 жено. 102 род: *Dictamnus*.
 По 2 или више цветова, у пазуху од лишћа
 стављених. 9-
9. Прашници на измење јалови т. ј. без пра-
 шница, плодov кљун при зрењу хоризонтално
 завојит. кл. XVI. р. iv. *Erodium*.
 Сви прашници са прашницама, плодov кљун
 вертикално завојит. кл. XVI. р. iv. *Geranium*.

II ред: *Digynia*.

Цвет са два тучка.

1. Лишће од различите руке дељено, или бар ободом рескасто или зупчасто. 2.
Лишће не раздељено, и ободом целцато. 4.
2. Лишће нерасто, прашица на чашу нарастл 141 род: *Argemonia*.
Лишће округло или дугуљасто, само ободом урезано, прашици на ложу нарастл. 3.
3. Чаша жуто бојена, уједно са лишћем цвећу ближим, без крунице. кл. VIII. р. II. *Chrysosplenium*.
Цвет са чашом и круницом, круница већном бела. 172 род: *Saxifraga*.
4. Цвеће не савршено (ситно), без крунице, плод ахенија. 167 род: *Scleranthus*.
Цвеће савршено са чашом и круницом, плод чаура. 5.
5. Лишће при основи са сушним залицима. кл. V. р. I. *Herniaria*.
Лишће без залистака при основи. 6.
6. Цвеће виђено, обично бојено, цветни листићи на дуге, линеарне покатце пасађени 7.
Цвеће доста ситно, обично бело, цветни листићи постепено у покатце с ужени. 8.
7. Цвеће испод чаше приперцима подбочено 71 род: *Dianthus*.
Цвеће без приперака испод чаше. 69 род: *Saponaria*.
8. Семке са кожастом изразли на пупку. кл. X. р. III. *Moehringia*.

Семке на пунку без икакве израсли.
 70 род: *Gypsophila*-

III ред: *Trigynia*.

Цвет са три тучка.

1. Плод са једном семком, цвеће без крунпце, епитна биљка, мало што већа од палца.
 164 род: *Queria*-
 Плод чаура са више семака, цвет сложен из чаше и крунпце. 2.
2. Чаша у дугу цев срасла, врхом зупчаста. 3.
 Чаша 5-пера или до дна у 5 крижака дељена. 4.
3. Плод бобица, биљка баврљаста, пењућа се на друго рашиће. 65 род: *Cucubalus*-
 Плод чаура, биљке усправљене. 66 род: *Silene*-
4. Лишће подбочено при основи суншним залистима 83 род: *Spergularia*-
 Лишће без таквих залистака. 5.
5. Кууничине лиске на врху дубоко урезане. 6.
 Круничине лиске целе или плитко урезане. 7.
6. Чаура пуцајућа на врху са 6 зубаца.
 77 род: *Stellaria*-
 Чаура пуцајућа на врху са 8-10 зубаца.
 кл. X. p. v. *Cerastium*-
7. Семке са кожастом израсли на пунку.
 75 род: *Moehringia*-
 Семке на пунку без икакве израсли. 8.
8. Цвеће на врх стабла у амбрел сложено, цветни листићи на врху зупчasti 78 род: *Holostium*-
 Цвеће у пазуху од лишћа усамљено, цветни листићи цели или на врху крњи. 9.

9. Чаура са три капка пуцајућа.
 74 род: *Alsine*.
 Чаура на врху зуцима пуцајућа.
 76 род: *Arenaria*.

IV ред: *Tetragynia*.

Цвет са четири тучка.

1. Чаура 1-ока, и незрела у горњем крају ја-
 пећа. кл. XI. р. III. *Reseda*.
 Чаура затворена, истом зрела зуцила или
 капцима пуцајућа. 2.
 2. Лишће тројно троперо, цвеће не виђено, зе-
 ленкасто, у главице сложено
 кл. VIII. р. IV. *Adoxa*.
 Лишће не разделено, и ободом цело. 3.
 3. Цветни листићи на кратки покатац насађе-
 ни. 4.
 Цветни листићи на дуг, линеаран покатац
 насађени. 5.
 4. Чпура са 4-5 капака пуцајућа.
 кл. IV. р. IV. *Sagina*.
 Чаура са 8-10 капака пуцајућа.
 кл. IV. р. IV. *Moenchia*.
 5. Чаура са 6 зубаца пуцајућа.
 кл. X. р. III. *Silene*.
 Чаура са 5 или 10 зубаца пуцајућа. 6.
 6. Зупци од чаше краћи од крунице.
 кл. X. р. V. *Luchnis*.
 Зупци од чаше дужи од крунице.
 кл. X. р. V. *Agrostemma*.

V ред: *Pentagynia*.

Цвет са пет тучкова.

1. Липше од свакојаке руке дељено. 2.
Липше не дељено, или само ободом плитко у-
резано. 5.
2. Цвеће сигно, не виђено, зеленкасто, на врх
стабла збивено у главицу, насађену на подужу
општу дршку. . . кл. VIII. р. iv. *Adoxa*.
Цвеће виђено, бојено, сваки цвет за се на
краћу или дужу петељку насађен. 3.
3. Липше троперо. 99 род: *Oxalis*.
Липше перасто или шанасто дељено. 4.
4. Прашници на пзменце јалови, без прашице
. 94 род: *Erodium*.
Сви прашници са прашицом. 93 род: *Geranium*.
5. Липше густо, крто, ободом гдешто плитко у-
резано. 6.
Липше танко, витко, и ободом целцато. 7.
6. Цвеће на врх стабла у дугачак грозд сло-
жено. 168 род: *Umbilicus*.
Цвеће у пазуху од липша усамљено или на-
врх стабла у коримб сложено.
. 169 род: *Sedum*.
7. Чаша једнопера, врхом зупчата. 8.
Чаша 5-пера или до дна у 5 режања де-
љена. 9.
8. Зупци од чаше много краћи од чашине цевн.
. 66 род: *Lychnis*.
Зупци дужи од чашине цевн.
. 68 род: *Agrostemma*.

9. Лишће подбочено сушним залпцима. 82 род: *Spergula*.
 Лишће без таквих залпстака. 10.
10. Круничне лиске на врху целе кл. IV. p. iv. *Sagina*.
 Круничне лиске на врху дубље или пліће
 урезане. 11.
11. Чаура ваљкаста, обично мало накрива, туч-
 кови стављени према чашним листићима. .
 80 род: *Cerastium*.
 Чаура јајаста, тучкови на изменце са ча-
 шним лискама стављени. 81 род: *Malachium*.

IV ред: Нежа-*Decagynia*.

Цвет са шест до десет тучкова.

1. Шиб пењући се на дрвље или камење, ли-
 шће зимзелено. кл. V. p. i. *Hedera*.
 Зеласте биљке. 2.
2. Биљка виђена, лишћа великог, цвећа бел-
 частог, у грозд сложеног и плода бобичастог,
 црног. 408 род: *Phytolacca*
 Доста синеке биљке, лишћа тустог и плода
 сушног. кл. X. p. v. *Sedum*.

XI класа: *Dodecandria*.

Цвет са 12-18 прашика.

I ред: *Monogynia*.

Цвет са једним тучком.

1. Цвет без крунице, сложен из једног цветног
 круга, перигон у 3 режња дељен, лишће о-
 кругло. 423 род: *Asarum*.

- Цвет са чашом и круницом, лишће дугуљасто, 2.
 2. Чаша дводела, круница 5- пера, жута, лишће тусто. 163 род: *Portulacsa*.
 Чаша ободом зупчаста, круница 6-пера, црвена, лишће танко 159 род: *Lythrum*.

II ред: *Digynia*.

Цвет са два тучка.

1. Цвеће не савршено, из једног цветног круга сложено, лишће цело, млечне биљке.
 кл. XX. р. I. *Euphorbia*.
 Цвеће савршено, сложено из чаше и крунице, лишће већином дењено. 2.
 2. Лишће перасто, цвеће жуто, плод не пуцајући, чакљастим чеквицама обрастао
 140 род: *Agriponia*.
 Лишће лпасто или цело, плод споља гладак, на врху отворен. кл. XI. р. III. *Reseda*.

III ред: *Trigynia*.

Цвет са три тучка.

- Цвеће савршено, са чашом и круницом, наврх стабла у грозд сложено. 62 род: *Reseda*.
 Цвеће из једног цветног круга састављено, усамљено или наврх стабла у грозде сложено, плодник на дршку насађен, цела биљка млечна. кл. XX. р. I. *Euphorbia*.

IV ред: *Tetragynia*.

Цвет са четири тучка.

- Чаша двогуба, спољна и унутарња из 4 листића сложена, спољни листићи ситнији, лишће претасто. кл. XII. р. VI. *Potentilla*.

V РЕД: *Dodecagynia*.

Цвет са 6-20 или више тучкова.

1. Водене биљке лишћа танка, ретко цела, бубрежаста, већином у кончасте кришке исецкана. . . . кл. XIII. р. ш. *Ravunculus*.
Сухоземне биљке лишћа туста, цела, ретко ободом зупчаста. 2.
2. Испод сваког плодика по једна жљездана израстао или плосна љуспица, цветни делови 6-12 дела . . . 170 род: *Sempervivum*.
Плодници без жљезда или љусапа, цветни делови 5-6 дела . . . кл. X. р. v. *Sedum*.

XII КЛАСА: *Icosandria*.

Цвет са 20 или више слободних, на чаши насађених прашника.

I РЕД: *Monogynia*.

Цвет са једним тучком.

1. Цвеће надплодно, лишће мање више урезано. 145. род: *Crataegus*.
Цвеће подплодно, лишће цело. 2.
2. Зрео плод сочап, гладак, коштица са кобиличастим ободом. . . . 132 род: *Prunus*.
Плод зрео сушан, чекрњав, коштица са браздовитим ободом. . . . 131 род: *Amgdalus*.

II РЕД: *Di-Pentagynia*.

Цвет са два до пет тучкова.

1. Зеласте биљке. 2.
Дрвеће или шибље. 5.

2. Цвеће не виђено, само из једног цветног круга сложено, и наврх стабла или грана у округласте главце збивено. 142 род: *Poterium*.
Цвеће виђено, сложено из чаше и крупнице, усамљено или наврх стабла или грана у грозде или коримбе сложено. 3.
3. Цвеће бело или црвенкасто, плод пуцајући, сложен из површе мерикарпизи на ложји пршљенасто поређаних. . . . 133 род: *Spiraea*.
Цвеће жуто, плод не пуцајућа ахенија 4.
4. Цвеће наврх стабла у дуг грозд сложено, лишће дугуљасто, перасто дељено. 140 род: *Agrimonia*.
Цвеће у пазуху од лишћа усамљено, лишће бубрежасто, ободом крупно зупчасто. 135 род: *Waldsteinia*.
5. Плод сушан, пуцајућа шизокарпија. 133 род: *Spiraea*.
Плод сочан, јабука или коштуница. 6.
6. Цвеће повелико, споља рутаво, наврх грана усамљено. 147 род: *Cydonia*.
Цвеће двојно, или у грање сложено. 7.
7. Крунични листићи мало што дужи од чашиних режања, плод на врху отворен, са видљивим коштицама . 146 род: *Cotoneaster*.
Крунични листићи много дужи од чаше, плод згор затворен. 8.
8. Цвеће наврх грана у грозд сложено, плод ситан, зрео црн. 149 род: *Argonia*.
Цвеће у гроње сложено, плод осредњи, великом црвен, кадшто црн. 9.

9. Плод са 2-5 тврдих коштица.
 145 род: *Crataegus*.
 Плод са пет, 1-2 семенних оцаца.
10. Цвеће малобројно. 148. род: *Pirus*.
 Цвеће многобројно, цветне гроње сложене.
 150 род: *Sorbus*.

III РЕД: *Polygynia*.

Цвет са шест или више тучкова.

1. Цвеће не савршено, из једног цветног круга
 сложено, плод црна бобица
 408 род: *Phytolassa*.
 Цвеће савршено, сложено из чаше и крунице. 2.
2. Плод сочап, шипак или јагода. 3.
 Плод сушап, чаура или повише мерикарпија,
 на једној равни скупа стављених. 5.
3. Сниска, длакава биљка, без бодља.
 137 род: *Fragaria*.
 Осредње шибље, бодљама или чекињама об-
 раћло. 4.
4. Лишће перасто, коштице у кожастој опло-
 дници укрите (шипак). 139 род: *Rosa*.
 Лишће прстасто или шапасто дељено, кошти-
 це урасле у сочно месо (купина).
 138 род: *Rubus*.
5. Плод чаура, у сваком окцу много семака.
 133 род: *Spiraea*.
 Плод једносемене мерикарпије. 6.
6. Мерикарпије на врху у репељак истапчане,
 стиснуте, по боковима длакаве. 134 род: *Geum*.

Мерикарпне шуте, дугуљасте или округла-
сте, по боковима већином наборите . . .
. 136 род: *Potentilla*.

XIII класа: *Polyandria*.

Са 20 или више слободних, на ложу нараслих прашника.

I ред: *Monogynia*.

Цвет са једним тучком.

1. Високо дрвеће, цвеће у гроње састављено п
подбочено дугуљастим, до пола дрнци прира-
слим залеском. 86. род: *Tilia*.
Списке биљке или ситно шибље. 2.
2. Чаша бојена, у доњем крају у остругу зду-
љена. 15 род: *Delphinium*.
Чаша зелена или сушна, у остругу не зду-
љена. 3.
3. Крунични листићи многобројни, водено бп-
ље, са округлим, на води пливајућем лишћем, 4.
Круница 4-5 пера, сухоземне биљке. 5.
4. Чаша 4-пера, зелена, краћа од беле крунице
. 21 род: *Nymphaea*.
Чаша 5-пера, бојена, дужа од жуте крунице.
. , 22 род: *Nymphaea*.
5. Чаша 4- пера, трајућа, круница 4-6 пера. 6.
Чаша 2-пера, одпадајућа, круница 4-пера. 7.
6. Лишће тројно перасто, плод црна бобица.
. 17 род: *Aster*.
Лишће цело, плод чаура 60 род: *Helianthemum*.
7. Цвеће жуто, у амбрелке сложено, зеље, пре-

ломљено, точи жуто млеко.
 25 род: *Chelidonium*.

Цвеће црвено, на стаблу или гранама усамљено. 8.

8. Плод округласт или дугуљаст, дпрама испод
 врха цуцајући. 23 род: *Paraver*.
 Плод врло дугачак, двома уздужним капцима
 цуцајући. 24 род: *Glaucium*.

И ред: Di-Tri-Pentagynia.

Цвет са два, три, четири или пет тучкова.

1. Цвеће не правилно, симетрично. 2.
 Цвеће правилно. 3.
2. Горња чашица лиска при основи у остругу
 здуљена. 15 род: *Delphinium*.
 Горња чашица лиска на више у кациду из-
 расла. 16 род: *Aconitum*.
3. Лишће цело, прашњаци при основи у снопи-
 ће срасли. 95 род: *Hypereicum*.
 Лишће од различите руке дељено, прашњаци
 скроз слободни. 4.
5. Чаша повелика, бојена, крупничне лиске спред
 2-деле, лишће у дуге и узане режњиће исе-
 цкано. 13 род: *Nigella*.
 Чаша обично зелена, ретко бојена, крупнич-
 не лиске спред не дељене, лишће у кратке
 и пошироке кришке исечено 5.
5. Круничне лиске левкасте, доњим крајем у
 остругу здуљене. 14 род: *Aquilegia*.
 Круничне лиске без оструга. 6.

6. Чаша трајућа, већа од крунице, зелена или мораста, лишће из корена по цветању израшћује. 11 род: *Helleborus*.
Чаша зелена или беличаста, опадајућа, лишће раније од цвећа. 7.
7. Цвеће бело, доста ситно, биљка нежна од висине педи. 12 род: *Isorugum*.
Цвеће велико, црвено, биљка снажна, од стопе. 18 род: *Paeonia*.

III ред: *Polygonia*.

Цвет са више од пет тучкова.

1. Лишће наспрамно. 2.
Лишће по стаблу расуто или стабло без лишћа. 3.
2. Чаша 4-пера, круница вишепера, планински шиб. 2 род: *Atragene*.
Чаша 4-6 пера, без крунице, биље или шибље већином у равници живеће 1 род: *Clematis*.
3. Плодници многосемени, плод пуцајући. 4.
Плодници једносемени, плод не пуцајући. 7.
4. Цвет без крунице, сложен из 5 листића, лишће округло, само ободом зупчасто. 8 род: *Caltha*.
Цвет сложен из чаше и крунице, лишће шапасто дељено. 5.
5. Крунични листићи плосни, линеарни. 9 род: *Trollius*.
Крунични листићи цевasti. 6.

6. Чаша однадајућа, плодници на дршке наса-
ђени. 10 род: *Eranthis*.
Чаша трајућа, плодници седећи.
. 11 род: *Helleborus*.
7. Цвет савршен, сложен из чаше и крунице. 8.
Цвет не савршен, сложен само из једног цве-
тног круга, бојеног перигона. 9.
8. Цвеће већином жуто, ређе бело, круничне
лиске са медницма при основи, ахеније о-
бично стиснуте, пе наборите.
. 7 род: *Ranunculus*.
Цвеће црвено, круничне лиске без медника,
плод округласт, по странама наборит.
. 5 род: *Adonis*.
9. Стабло повисоко, гранато, листато, цвеће
доста ситно, многобројно. 3 род: *Thalictrum*.
Стабло доста сиско, са једним цветом на
врху, или мало цветова са листоликим омо-
тачем испод цвећа, лишће већином из корена
избивајуће. 4 род: *Anemone*.

XIV КЛАСА: *Didynamia*.

Цвет са 4 прашика, правилно два дужа а два краћа.

I РЕД: *Gymnospermia*.

Цвет са четири голе ахеније, надно чаше око тучеа
поређане.

1. Круница правилна, у једнаке режње дељена. 2.
Круница не правилна, симетрична. 4.
2. Лишће перасто цељено, крунична цев накрп-
ва, прашици укрити. кл. XIV. р. и. *Verbena*.

- Лпшће цело, ободом зупчасто, круничпа
цев права, прашници ван крунице пружени,
само по изузетку укрити. 3.
3. Чаша венцем од длака затворена.. . . .
. 366 род: *Pulegium*.
Чаша' отворена, без венца од длака.
. 365 род: *Meutha*.
4. Круница једноусната, с горње стране ду-
боко усечена. 5.
Круница двоусната, с бокова јаче усечена. 6.
5. Чаша јајаста, једнако петодела, доња усна 3-
дела. 394 род: *Ajuga*.
Чаша звонаста, не једнако зупчаста, доња усна
5-дела. 395 род: *Teucrium*.
6. Чаша 5-10 зуба (само *Stachys anisochyla* има
2-уснату чашу). 7.
Чаша двоусната. 24.
7. Чаша у 3-5 не једнаких зубаца дељена.
. 380 род: *Melittis*.
Чаша у једнаке или правилно не једнаке
зупце дељена 8.
8. Прашници горњим крајем разведени 9.
Прашници у среди разведени, врхом сведени 12.
9. Цвеће наврх стабла у повише класа сло-
жено, приперци испод цвећа велики, бојени
. 370 род: *Origanum*.
Цвеће наврх стабла или грана у сложен
грозд састављено. 10.
10. Цвеће плаветно, на једну страну наведено
. 377 род: *Hyssopus*.

- Цвеће ружасто или љубичасто, ређе бело, из
нутра кадишто пегаво. 11.
11. Гротло од чаше длакама затворено.
. 373 род: *Micromeria*.
Гротло од чаше голо. 372 род: *Satureja*.
12. Гротло од чаше длакама затворено. 13.
Чашино гротло голо. 14.
13. Чаша 5-10 зуба, круница бела, средњи режањ
од доње усне у среди крњ 387 род: *Magnibium*.
Чаша 5-зуба, цвеће жућкасто, средњи режањ
доње усне равашен. 386 род: *Sideritis*.
14. Чаша са 15 нерва 15.
Чаша са 5-10 нерва. 16.
15. Стабло на земљу оборено, лишће бубрежасто.
. 379 род: *Glechoma*.
Стабло усправљено, лишће дугуљасто.
. 378 род: *Nereta*.
16. Доње лишће среди шапасто дељено.
. 389 род: *Leonurus*.
Све лишће цело, или само ободом плитко ро-
вашено, ретко горње лишће дубље урезано. 17.
17. Ахеније на врху длакама обрасле.
. 391 род: *Phlomis*.
Ахеније свуд наге. 18.
18. Спољни режњи доње усне ситни, закрљжали.
. 381 род: *Lamium*.
Сви режњи доње усне добро развијени, средњи
обично већи. 19.
19. Режњи доње усне завршкасти, сви једнаки,
цвеће жуто. 382 род: *Geleobdolon*.

- Режиљ доње усне закружени, средњи режаљ
 обично већи, кадшто крњ или по среди усечен 20.
20. Ахеније у горњем крају право одсечене, кусе.
 390 род: *Chaeturus*.
 Ахеније у горњем крају закружене. . . . 21.
21. Доња усна при основи са два шупља зупца.
 383 род: *Galeopsis*.
 Доња усна без таквих зубаца. 22.
22. Круница из нутра испод прашника нага, без
 венца од длака. . . . 385 род: *Betonica*.
 Круница из нутра испод прашника обрасла
 венцем од длака. 23.
23. Цвеће у пазуху од лишћа седеће. . . .
 384 род: *Stachys*.
 Цвеће у пазуху од лишћа на гранате петелке
 насађено. 388 род: *Ballota*.
24. Само два прашника са плодним прашницама
 369 род: *Ziziphora*.
 Сви прашници са плодним прашницама. . . . 25.
25. Горња чашина усна са котурастом израсли,
 која по цветању чашу заклапа.
 392 род: *Scutellaria*.
 Чаша без такве израсли на горњој усни. . . . 26.
26. Цветни пршљенови подбочени мноштвом ли-
 неарних, у омотач сложених листића. . . .
 375 род: *Clinopodium*.
 Цветни пршљенови без омотача. 27.
27. Прашници испод прашница са копчастом из-
 расли. 393 род: *Brunella*.
 Прашница без копчасте израсли. 28.

28. Прашници под горњом усном паралелни, чаша у горњем крају раширена, јапећа. 380 род: *Melittis*.
Прашници око пола разведени гдешто, врхом сведени, чаша обично врхом мање више сведена, у гротлу мање више длакава. 29.
29. Лишће круто, кожасто, од видљивих жлезда тачкасто, прашници горњим крајем разведени. 371 род: *Thymus*.
Лишће мрљаво, обично крецаво, прашници горњим крајем сведени. 30.
30. Цвеће бело, лишће трвено мирше на лимун. 376 род: *Melissa*.
Цвеће шарено, ређе бело, лишће трвено ароматично, али не мирше на лимун. 374 род: *Calamintha*.

И ред: *Angiospermia*.

Плод чаура, са семкама у њој укритим.

1. Плод незрео на чауру подобан, при зрењу се у 4 голе ахеније распадајући 396 род: *Vegbena*.
Плод чаура. 2.
2. Семке у чаури малобројне — до четири 3.
Семке у чаури многобројне. 5.
3. Стабло једноставно, мал не голо, већина лишћа из корепа, цвеће у класу бодљавим приперцима подбочено. 497 род: *Asanthus*.
Стабло гранато, листато, приперци испод цвећа не бодљави. 4.

4. Горња чашина усна са стране стиспута, са узвитим ободом, круте биљке по сушним местима растеће . . . 361 род: *Melampyrum*.
Горња усна са разведеним ободом, крта, планинска, по влажним местима растећа, биљка.
. 360 род: *Tozzia*.
5. Биљке без зеленила и без лишћа, стабло жућкасто, црвенкасто или плаветњикасто, обрасло љуспама. 6.
Зелене биљке са лишћем. 7.
6. Све цвеће у класу на једну страну наведено, клас врхом земљи оборен. 359 род: *Lathraea*.
Клас са цвећем на све стране управљеним, стабло дупке растеће. 358 род: *Orobanchae*.
7. Само два прашника са прашницама.
. 351 род: *Gratiola*.
Сва четири прашника са прашницама. 8.
8. Прашнице у доњем крају у две бодљице завршене. 9.
Прашнице у доњем крају без бодљица. 12.
9. Чаша ободом 5-зуба, са врло ситним горњим зуцем, дуговечне биљке. 362 род: *Pedicularis*.
Чаша 4-зуба, годишње биљке. 10.
10. Чаша надута, са стране стиснуте, горња усна са два зуба. . . . 363 род: *Rhinanthus*.
Чаша цеваста, не надута, горња усна без зубаца. 364 род: *Euphrasia*.
11. Стабаоце списко, једпоставно, без лишћа, све лишће из корена. . . . 357 род: *Limosella*.
Стабло, гранато, листато, многоцветно 12.

12. Крупица у доњем крају у гуку или остругу здуљена. 13.
 Крупица без гукe и оструге при основи. 14.
13. Крупица оздо здуљена у гуку, чаура дпрама пуцајућа. 353 род: *Antirrhinum*.
 Крупица оздо здуљена у замиљасту остругу, чаура зупцима пуцајућа. 354 род: *Linaria*.
14. Лишће по стаблу расуто, горња крупична усна много краћа од доње. 352 род: *Digitalis*.
 Лишће паспрамно, обе усне наблизу једне дужине. , 15.
15. Лишће дугуљасто, глатко, ободом цело.
 356 род: *Lindernia*.
 Лишће срцасто, мање виши длакаво, ободом зупчасто или лпрасто дељено.
 350 род: *Scrophularia*.

IV класа: *Tetradynamia*.

Цвет са 4 дужка а два правилно краћа прашника.

I ред: *Siliculosae*.

Плод дужином и ширином наблизу једнак — љушчица.

1. Љушчице не пуцајуће, већ опадајуће уједно са семењем. 2.
 Љушчице пуцајуће и испуштајуће семке. 11.
2. Цвеће бело. 3.
 Цвеће жуто. 5.
3. Лишће двојно и тројно перасто, големо, биље дуговечно, од аршина, јако гранато.
 , 59 род: *Grambe*.

- Лишће цело или перасто дељено, доста ситне, годишње биљке. 4.
4. Стабло на земљу оборено, љушчица од мрежастих набора не једнака. 57 род: *Sennebierea*.
Стабло усправљено, љушчица глатка.
. 50 род: *Calerina*.
5. Љушчица плосна, у једном пречнику много тања. 6.
Љушчица округла или четвртаста 7.
6. Лишће цело, глатко. 52 род: *Isatis*.
Лишће перасто дељено, чекњаво
. 53 род: *Biscutella*.
7. Љушчица члановита, из два члана сложена, горњи садржи семке и отпада од доњег, биље дуговечно, виђено јако гранато.
. 58 род: *Rapistrum*.
Љушчице једночлане, већином годишње или 2-год. биљке. 8.
8. Љушчица са 4 зупчаста крила. 51 род: *Bunias*.
Љушчица округласта или дугуљаста, не крилата. 9.
9. Лишће пепељаво сиво, глатко, љушчица у подебео, подугачак кљуна продужена.
. 47 род: *Muagrum*.
Лишће зелено, без кљуна или са танким или врло кратким кљуном. 16.
10. Љушчица наборита, годишња биљка.
. 49 род: *Neslia*.
Љушчица глатка, дуговечна биљка
. 51 род: *Bunias*.

11. Љушчице надувене, округле или дугуљасте. 12.
Љушчице с леђа стиснуте. 15.
12. Лишће, бар доње, перасто или лирасто де-
љено. кл. XV. р. п. *Nasturtium*.
Доње лишће не дељено. 13.
13. Цвеће бело. 46 род: *Cochlearia*.
Цвеће жуто. 14.
14. Лишће на стаблу са стреластом основом се-
деће. 48 род: *Samelina*.
Све лишће у дршку с ужено.
. 44 род: *Alyssum*.
15. Цвеће црвено или љубичасто. 16.
Цвеће бело или жуто. 17.
16. Доње лишће округласто, ситна биљка, са сит-
ним цвећем и љушчицом у среди надувеном
. 54 род: *Aethionema*.
Доње лишће срцасто, виђена биљка, са ви-
ђеним цвећем и великом, јако стиснутом љу-
шчицом. 42 род: *Lunaria*.
17. Љушчица малосемена т. ј. у сваком окцу по
1 семка. 56 род: *Lepidium*.
Љушчица више семена, најмање по 2 семке
у сваком окцу. 18.
18. Прашници, бар неки, у доњем крају са зуп-
частом израсли. 19.
Прашници без израсли. 20.
19. Цветни листићи жућкасти или жути, цели или
на врху плитко урезани, љушчице округле,
семке крилате 44 род: *Alyssum*.
Цветни листићи бел, на врху дубоко урезани,

- љущице дугуљасте, семке не крилате. 43 род: *Fargsetia*.
 20. Љущице на врху урезане, са стране бар на
 врху крилате. 55 род: *Thlaspi*.
 Љущице на врху закружене или заоштрље-
 не, без крила. 45 род: *Draba*.

II РЕД: *Siliculosae*.

Плод много дужи по што је широк — љуска.

1. Љуска члановита, при зрењу се на чланове
 распадајућа 28 род: *Raphanus*.
 Љуска не члановита, зрела швовима пуцајућа 2.
2. Семке у сваком окцу од љуске у два реда
 стављене 3.
 Семке у окцима од љуске у један ред став-
 љене. 5.
3. Лишће цело, само ободом мање више зупча-
 сто. 39 род: *Arabis*.
 Лишће од различите руке дељено, зелено,
 стабло сисеко или осредње, доњим делом на
 земљу оборено. 4.
4. Љуске доста кратке, већном барске биљке.
 38 род: *Nasturtium*.
 Љуске доста дугачке, биљке на суху растеће
 , 31 род: *Diploxaxis*.
5. Корен љуспаст, са белим, сочним, љуснама.
 41 род *Dentaria*.
 Корен жилачав, без љусапа. 6.
6. По две до четири љуспасте пзрасли између
 прашика и плодика. 7.

- Без таквих љуспастих израсли у цвету. . . 9.
7. Љуска четвртаста, сви делови длакама по-
 ложеним, рачвастим или звездастим обрасли.
 34 род: *Erysimum*.
 Љуске ваљкасте, горњи делови већном глатки. 8.
8. Чаша усправљена, цвету примакнута, љуска
 у подужи кљуи завршена. 30 род: *Grassica*.
 Чаша разведена, љуска са кљуном доста
 кратким. 37 род: *Sisymbrium*.
9. Цвеће жуто. 10.
 Цвеће бело, црвено или шарено 12.
10. Лишће посуто свим пепељком, који се може
 збрисати, у осталом глатко, ободом цело. .
 35 род: *Conringia*.
 Лишће зелено, мање више длакаво, бар ободом
 дељено. 11.
11. Љуска са једним уздужним нервом, у подуж-
 жи кљуи завршена. . . . 29 род: *Sinapis*.
 Љуска са 3-5 уздужних перва на сваком
 капку, без кљуна. . . . 36 род: *Barbarea*.
12. Љуска спљоштена. 13.
 Љуска ваљкаста или четвртаста. 14.
13. Лишће већном перасто дељено, горње у др-
 шку с ужено. 40 род: *Cardamine*.
 Лишће, бар горње цело, на стаблу седеће.
 39 род: *Arabis*.
14. Лишће ободом цело, пепељаво, биљка највише
 од неди 33 род: *Malcolmia*.
 Лишће ободом зупчасто, доста вићене биљке,

од педл и више, љуске затубасте. . . .
 32 род: *Hesperis*.

XVI. КЛАСА. *Monadelphia*.

Сви прашници, бар у доњем крају, у један сноп срасли.

I РЕД: *Triandria*.

У цвету само по 3 прашника.

Ситан, зимзелени шиб, са листовитким грапчицама, на којима је цвеће парасло. . . .
 кл. XXII. р. vi. *Ruscus*.
 Зеласта биљка, која се на друге ствари пење, са цвећем у рехаве грозде скупљеним.
 кл. XX. р. ii. *Bryonia*.

II РЕД: *Pentandria*.

Цвет са пет прашника.

1. Плод сочан, боблица. . . 162 род: *Bryonia*.
 Плод сушан, чаура или шизокарпија. . . 2.
2. Круница једнопера, петодела. 3.
 Круница 5-пера. 4.
3. Цвеће жуто, прашници упоредо стојећи са круничним режњима. кл. V. р. i. *Lysimachia*.
 Цвеће бело, прашници на изменце стојећи са круничним режњима.
 кл. V. р. ii. *Synanchium*.
4. Плод, сложен из пет једносемених мерикарпија, са дугачким, после зрења спирално увијтим кљуном. . кл. XVI. р. iv. *Erodium*.
 Плод округла, многосемена чаура, без кљуна. кл. X. р. v. *Linum*.

III РЕД: *Ocandria*.

Цвет са осам прашика.

Круница не правилна, чаша 5-пера, са два повећа, бојена лпстића — крпла . . .
 кл. XVI. р. II. *Polygala*.

IV РЕД: *Decandria*,

Цвет са десет прашика.

1. Круница правилна. 2.
 Круница неправилна, лептираста. 4.
2. Плод кошкаста чаура, лишће троцперо. . .
 кл. X. р. v. *Oxalis*.
 Плод сложен из пет ренатих мерикарпија,
 лишће шапасто или перасто дељено. 3.
3. Плодови делови вертикално, оздо на више,
 увијени. 93 род: *Geganium*.
 Плодови делови хоризонтално увијени. . .
 94 род: *Erodium*.
4. Цвеће наврх стабла у збивене главце сло-
 жено и подбочено омотачем од повећих, на
 округ стављених, лпстића.
 кл. XVII. р. III. *Anthyllis*.
 Цвеће у рехаве или збивене грозде сложено. 4.
4. Чаша 5-дела, кобилица завршкаста, лишће
 рескасто. кл. XVII. р. III. *Ononis*.
 Чаша 2-усната, кобилица затубаста, лишће
 ободом цело. 5.
5. Жиг главичаст, наврх тучка насађен, длака-
 ма обрастао, лишће већином троцперо. . .
 кл. XVII. р. III. *Cytisus*.

Жиg косо изнутра на тучак пасађен, лишће
већном једноставно. кл. XVII. р. III. *Genista*.

V РЕД: *Polyandria*.

Цвет са много прашника — више од десет.

1. Плод многосемена чаура.
. 91 род: *Hibiscus*.
Плод многе, 1-3-семене мерикарпије, у је-
дној равни на ложи пасађене. 2.
2. Чаша једноставна, цвеће жуто.
. 92 род: *Abutilon*.
Чаша двојна, цвеће црвено или бело. 3.
3. Спољна чаша тропера, са лептићима доста
ситним, размакнутиm. 88 род: *Malva*.
Спољна чаша само ободом у 3 или више
крижака дељена. 4.
4. Цвеће бело, плод рутав, најзад црн.
. 87 род: *Kitaibelia*.
Цвеће ружасто или љубичасто, плод гладак
или кратким брадавчицама обрастао. 5.
5. Спољна чаша 3-дела. 89 род: *Lavatera*.
Спољна чаша 6-9 дела. 90 род: *Althaea*.

XVII КЛАСА: *Diadelphia*.

Цвет са прашницима у два снопћа сраслим.

I РЕД: *Hexandria*.

Цвет са 6 прашника.

- Плод 1-семена, не пуцајућа ахенија.
. 27 род: *Fumaria*.

Плод на љуску подобна, пуцајућа, многосе-
мена чаура. 26 род: *Corydalis*.

II РЕД: *Octandria*.

Цвет са осам прашника.

Круница не правилна, чаша 5-пера, са два већа,
бојена листића, лишће цело. 64 род: *Polygala*.

III РЕД: *Decandria*.

Цвет са 10 прашника, 9 њих у разцепљену цев срасли
а један прашник слободан, цвеће лептирасто.

1. Прашници (по изузетку) срасли у једну, спред
расцепљену, цев. 2.
Девет прашника сраслих у цев, а десет слободан. 5.
2. Лишће перасто или лирасто, цвеће на врх
стабла збивено. . . 111 род: *Anthyllis*.
Лишће цело или троперо. 3.
3. Чаша 5-дела, кобилица кљуната, лишће обо-
дом рескасто. 110 род: *Ononis*.
Чаша 2-успата, кобилица затубаста, лишће
ободом цело. 4.
4. Жиг главичаст, на врх тучка насађен, длака-
ма обрастао, лишће већином троперо. . .
. 109 род: *Cytisus*.
Жиг косо изнутра на тучак насађен, лишће
већином једноставно. . . 108 род: *Genista*.
5. Лишће цело — листовке дршке без лишћа,
филодије. 126 род: *Lathyrus*.
Сваки лист у три или више листића дељен. 6.

6. Лишће троперо. : 7.
 Лишће перасто. 12.
7. Залисци повелњки, осталим листићима подобни. 8.
 Залисци ситни. 9.
8. Кобилица у кљун продужена, цвеће жуто. .
 117 род: Lotus.
 Кобилица затубаста, цвеће бело.
 116 род: Douglasium.
9. Плод (махуна) округласт или дугуљаст, мало
 што дужи, но што је широк. 10.
 Плод дугуљаст, много дужи, но што је ши-
 рок. 11.
10. Крунчине лиске, бар у доњем крају, срасле
 међу собом, плод у чаши укрит.
 115 род: Trifolium.
 Крунчине лиске слободне, плод ван чаше
 пружен. 114 род: Melilotus.
11. Плод кратка круна српасто или пужасто увит.
 112 род: Medicago.
 Плод стиснут, српасто накривљен, на врху у
 кљун заострљен. . 113 род: Trigonella.
12. Лишће тако перасто, без листа на врху од
 лисне дршке, већ са ланцастом или кон-
 частом израсли. 13.
 Лишће лихо перасто, са једним лихим листи-
 ћем накрај лисне дршке. 17.
13. Цев, у коју су прашници срасли, косо одсе-
 чена, слободни део горњих конаца дужи не-
 го доњих. 14.
 Цев у коју су прашници срасли право одсе-

чена, слободни део свију копаца једне дужи-
не. 15.

14. Жиг у наоколо подједнако длакав. 124 род: *Eryth.*
Жиг длакав и са стране брадат т. ј. са ду-
жним длакама. 123 род: *Vicia.*
15. Вршица на крај листа плосна — ланцетаст
листић. 127 род: *Orob.*
Вршица на крај листа кончаста, граната. . . 16.
16. Стубић спљоштен, на врху обично шири. 126 род: *Lathyrus.*
Стубић са стране стиснут или тростран. , 125 род: *Pisum.*
17. Плод не цуцајући и уједно са семкама цео
или на чланове опадајући. 18.
Плод у трбушном шву цуцајући и испушта-
јући семке 20.
18. Плод кратак, округласт или спљоштен, оби-
чно јамичав 130 род: *Onobrychis.*
Плод дугуљаст, члановит, гладак. 19.
19. Плод ваљкаст или четвртаст, на зглавцима
с ужен. 128 род: *Coronilla.*
Плод јако стиснут, накрив, са дубоким из-
резима по ободу. 129 род: *Hippocrepis.*
20. Шиб од човечијег боја и већи, цвеће жуто,
виђено, махуна повелика, глатка, мехурасто
падута. 120 род: *Colutea.*
Зеласте биљке или врло ситно шибље, ма-
хуна ретко мехурасто падута. 21.

21. Цвеће плаветно, у округле главнице збивено, махупе бодљама обрасле. 122 род: *Glycyrrhiza*.
Цвеће у дужи или краћи грозд састављено, плод паг или длакав. 22.
22. Плод ваљкаст, косо цртаст, барјак пошпрок, сувраћен. 121 род: *Galega*.
Плод не цртаст, с једне стране уздужном браздом изривен. 23.
23. Коблица завршкаста, бразда с горње, леђне стране плода. . 119 род: *Oxytropis*.
Коблица затубаста, бразда са трбушне стране плода. . . 118 род: *Astragalus*.

XVIII класа: *Polyadelphia*.

Цвет са прашницима у три или више спонића сраслим.

Један ред: *Polyandria*.

Цвет са много прашника.

Цвеће жуто, лишће цело, прашници у три спонића срасли, плод чаура. 95 род: *Huregium*.

XIX класа: *Syngenesia*.

Пет прашника, са прашницама у цев сраслим, цвеће слтно, у главнице збивено.

I ред: *Polygamia aequalis*.

У главници сви цветови једнаки, хермафродитни.

1. Сви цветови језичасти, биљка рањена точи бело млеко. 2.
Сви цветови цевасти, биљка не испушта, рањена, бела млека. 21.

2. Ахеније без перипце или са ситном љуспастом перипцом. 3.
- Ахеније на врху са перипцом. 5,
3. Стабло једноставно, са једном цветном главицом на врху, све лишће из корена, стругасто дељено. 287 род: *Aposeris*.
- Стабло гранато и листато, са више цветних главица. 4.
4. Цвеће жуто, ахеније вретепасте, на врху голе. 286 род: *Lapsana*.
- Цвеће плаветно, кадшто бело, ахеније ваљкасте, са кратком љуспастом перипцом на врху. 288 род: *Cichorium*.
5. Општа жога обрасла листастим или влакнастим плевама. 6.
- Општа жога гола т. ј. без листастих плева између цветова. 7.
- 6: Певе на ложп листасте, перипца пераста. 294 род: *Hurochoeris*.
- Певе на ложп кончасте, перипца кончаста. 302 род: *Pterotheca*.
- 7, Перипца на плоду пераста. 8.
- Перипца на плоду кончаста 12.
8. Општа чаша из једног реда једнаких листића сложена. . . . 291 род: *Tragopogon*.
- Општа чаша дво- или вишерета, спољни листићи краћи. 9.
9. Жуљ надно ахеније здуљен, дебљи од ахеније, лишће перасто дељено. 293 род: *Rodospermum*.
- Жуљ надно ахеније кратак, тапак, лишће цело. 10.

10. Перница са замршеним длакама. 292 род: *Scorzonera*.
Перница са длакама међу собом не замршеним. 11.
11. Стабло голо или малолисто, обично једно-
ставно или рачвасто. 289 род; *Leontodon*.
Стабло листато, на врху гранато, рутава 250 род: *Picris*.
12. У главици само пет цветова у један ред ста-
вљених. 297 род: *Prenanthes*.
Повише цветова у главици, у 2 или више
редова стављених. 13.
13. Плод на врху у подугачак кљуна петалчан. 14.
Плод без кљуна, гдешто на врху мало тањи. 17.
14. Ахеније испод кљуна љуснастим бодљикама
обрасле. 15.
Ахеније свуда глатке. 16.
15. Стабло голо, шупље, лишће све из корена
пзрастеће. 295 род; *Taraxacum*.
Стабло гранато и листато 296 род: *Chondrilla*.
16. Плод стиснут, на две стране са оштром пви-
цом 298 род: *Lactuca*.
Плод ваљкаст, кадшто само унутарње ахени-
је са дужим кљуном. 303 род: *Crepis*.
17. Перница у доњем крају у кратак венац
срасла. 18.
Перничине длаке до дна растављене. 19.
18. Плод накрив, од попречних греда не једнак.
. 301 род: *Reichardia*.
Плод прав, без попречних греда.
. 300 род: *Mulgedium*.

19. Цветне главнице при основи грбасте, по цветању од пола на више с ужене. 299 род: *Sonchus*.
 Цветне главнице свакад мање више ципли-
 дрпиче. 20.
20. Перница не чисто бела, ломљива. 304 род: *Hieracium*.
 Перница већном бела, витка. 303 род: *Crepis*.
21. Дводоме биљке, на једном стаблу главнице
 са прашицима, на другом са тучковима, ли-
 шће округло, по цветању нарашћујуће. 246 род: *Petasites*.
 Цвеће хермафродитно т. ј. у једној главници
 и прашици и тучкови. 22.
22. Лишће наспрамно. 242 род: *Eupatorium*.
 Лишће по стаблу без реда расуто. 23.
23. Лишће узано, ободом целцато, нагусто став-
 љено по стаблу. 247 род: *Linosyris*.
 Лишће пошироко. дељено или ободом зупча-
 често. 24.
24. Цветне главнице ситне, малоцветне, подбочене
 од 5, у један ред стављених, листића, жога
 нага. 243 род: *Adenostyles*.
 Цветне главнице већном виђене, многоцветне,
 омотач из црепасто стављених листића сло-
 жен. 25.
25. Перница нерасто дељена 26.
 Перница копчаста. 28.
26. Унутарњи листићи аптодије сушни, бојени,
 спољни зупчasti, бодљави. 279 род: *Carlina*.

- Унутарњи листићи антодије не бојени, већином зелени. 27.
27. Ахенија на оба краја закружена.
. 275 род: *Chamaerisce*.
Ахенија у горњем крају са оштром ивицом.
. 272 род: *Cirsium*.
28. Листићи антодије од пола кончасте, разведени, на врху чакљасте . . . 278 род: *Lappa*.
Листићи антодије скроз ластасте. 29.
29. Листићи омотача на врху сушни, не бодљави. 30.
Листићи омотача на врху бодљама окопчани 31.
30. Листће по напичију паучинасто бело, ахеније четвртасте. 281 род: *Jurinea*.
Листће скроз зелено. 280 род: *Serratula*.
31. Цвеће жуто, перипца на плоду трајућа.
. 282 род: *Kentrophyllum*.
Цвеће црвено, ређе бело, перипца од плода одпадајућа. 32.
32. Ахеније од попречних бора не једнаке
. 277 род: *Onopordon*.
Ахеније глатке, ређе сптно цртасте.
. 276 род: *Carduus*.

И ред: *Polygamia Superflua*.

Цветови на колуту хермафродитни, по ободу женски.

1. Све цвеће цевасто. 2.
Цвеће по ободу главнице језичасто, по колуту цевасто — главнице зракасте. 11.

2. Стабло једпоставно са једном цветном глав-
цом на врху, лишће бубрежасто.
. 244 род: *Нотогуне*.
Стабло од различите руке гранато, са по-
више цветних главица. 3.
3. Биље дводомо, на једном стаблу мушко а на
другом женско цвеће. 4.
Свака главица са мушким и женским цветовима. 5.
4. Ситне биљке са дугуљастим, пепељавим ли-
шћем. 262 род: *Gnaphalium*.
Повелике биљке, са великим бубрежастим
лишћем. 246 род: *Petasites*.
5. Лишће перасто или више крат дељено. . 6.
Лишће не подељено и ободом цело, ређе
рескасто. 7.
6. Цветне главице виђене, наврх стабла или
грана у коримб скупљене. 265 род: *Tanacetum*.
Цветне главице доста ситне, по стаблу у
дугуљасту метлицу расуте 264 род: *Artemisia*.
7. Цветне главице малобројне, виђене, наврх
стабла или грана усамљене. 8.
Цветне главице доста ситне, многобројне, у
мање или веће смотуљке збирене. . . . 9.
8. Лишће ободом целцато, унутариње љуспе ан-
тодије црвене, цветољке, главице усправље-
не. 285 род: *Geranthium*.
Лишће рескасто, главице жуте, на страну
наведене. 260 род: *Carpesium*.
9. Љуспе антодије пепељаве, само ободом мање
више сушне. 261 род: *Filago*.

- Љуспе антодиге скроз сушне. 10
10. Женски цветови малобројни, у више редова стављени по ободу цветних главица. 263 род: *Helichrysum*.
Женски цветови по ободу главица многобројни, у више редова стављени. 262 род: *Gnaphalium*.
11. Цвеће рано, на љуспастом стаблу пре лишћа израшћујуће. 245 род: *Tussilago*.
Цвеће са лишћем у једно време израшћујуће или лишће позно. 12.
12. Плод без пернице, само обрастао зупцима или тјенастим ушкама. 13.
Плод са копчастом перницом. 19.
13. Стабло једноставно, са једном цветном главницом на врху, лишће лопатичасто, само из корена израшћујуће. 251 род: *Bellis*.
Стабло мање више гранато, са повише цветних главица 14.
14. Ахеније са 2-5 чакљастих зубаца на врху. 259 род: *Bidens*.
Ахеније без чакљастих зубаца. 15.
15. Прашнице у доњем крају репате, лишће големо, срцасто 256 род: *Telekia*.
Прашнице не репате, лишће не срцасто. 16.
16. Цветни листићи по ободу од главица округласти, мало што дужи но што су широки, цвеће доста ситно, у густе коримбе збишено 266 род: *Achillea*.

- Цветни листићи по ободу од главице дугу-
ласти, цвеће виђено. 17.
17. Ложа јако пупчаста, из путра шуља. . .
. 268 род: *Matricaria*.
Ложа гласна или закружена, изнутра пупа.
. 18.
18. Цвеће по колуту са стиснутом цевц. . .
. 267 род: *Anthemis*.
Цвеће по колуту са ваљкастом цевц. . .
. 269 род: *Chrysanthemum*.
19. Цвеће по ободу белчасто или плаветно. . 20.
Све цвеће жуто. 24.
20. Стабло једноставно, са једном цветном гла-
вицом, лишће лопатичасто, све из корена из-
рашћујуће. . . . 250 род: *Bellidastrium*.
Стабло мање више гранато, листато. . . 21.
21. Цвеће бело, перница двојака, на унутар-
њим ахенијама из нутра кончаста, споља
кратка сушна, на спољним једнолика, кратка.
. 252 род: *Stenactis*.
Цвеће не бело, перница на свима ахенијама
једнака, кончаста. 22.
22. Цветни листићи по ободу у више редова
стављени, врло узани. . . 253 род: *Erigeron*.
Цветни листићи по ободу прилично широки,
у један ред стављени. 23.
23. Цвеће по ободу родно, једне боје са цвећем
на колуту. 248 род: *Aster*.
Цвеће по ободу јалово, друкче бојено од цве-
ћа на колуту. . . . 249 род: *Galatella*.

24. Цветне главице обложене не једнаким, цре-
пасто поређаним, листићама. 25.
Цветне главице обложене листићима у један
или највише два реда стављеним. 27.
25. Прашнице у доњем крају шуте.
. 254 род: *Solidago*.
Прашнице у доњем крају репате. 26.
26. Перница кончаста, споља и изнутра једнака
. 257 род: *Inula*.
Перница кончаста, спољне жбице кратке, у
венац срасле 258 род: *Pulicaria*.
27. Цветне главице спљоштене, шире но што су
дугачке. 270 род: *Dogoniscum*.
Цветне главице цилиндричне, дуже но што
су широке. 271 род: *Senecio*.

III ред: *Polygamia frustranea*.

Цвеће по колуту хермафродитно, плодно, по ободу
женско али због пометења тучка јалово.

Ахеније мање више стиснуте, са пупком косо
над основом стављеним. 283 род: *Centauria*.

Ахеније ваљкасте са пупком на доњем крају
стављеним. 284 род: *Cypripa*.

ПРИМЕТА. Овамо спадају неке феле родова из пређашњег
реда: *Aster*, *Anthemis* и *Xeranthemum*.

IV ред: *Polygamia necessaria*.

Цвеће по ободу женско, плодно, по колуту херма-
фродитно али јалово.

Цвеће виђено, жуто, лишће зелено, ахеније
српасто сведене. 272 род: *Calendula*.

Цвеће не виђено, лишће пепељаво, ахеније
праве 255 род: *Micropus*.

ПРИМЕТБА. Овамо спадају неки родови: *Petasites* и *Carpesium*.

V РЕД: *Polygamia seegregata*.

Сваки цвет у главници подбочен засебним омотачем,
сложеним из више листића.

Главнице округле, виђене, лишће оздо научп-
насто. 273 род: *Echinops*.

XX. КЛАСА: *Gynandria*.

Прашници на тучак параслп.

I РЕД: *Monandria*.

Цвет са једним прашником.

1. Биљке без зелена лишћа, жућкасте или љубичасте. 2.
Биљке са зеленим лишћем, већином надно стабла стављеним 4.
2. Доња усна при основи не продужена у остругу, цела биљка жућкаста, са много цветова на врху стабла у клас сложених
. 475 род: *Neottia*.
Доња усна продужена у остругу. 3.
3. Цвеће усправљено, оструга на ниже оборена, биљка јасно (љубичасто) бојена.
. 471 род: *Limodorum*.
Цвеће суноврато, оструга на више усправљена, на врху надута, нејасно бојена биљка.
. 470 род: *Eriopogon*.

4. Стабло у доњем крају са два наспрамна
листа, доња усна не члановита. 474 род: *Listera*.
Стабло листато, лишће расуто, доња усна
члановита. 5.
5. Корен не задебљао, жиличав или пузећи. 6.
Корен задебљао у 1-2 туберидије (каћу-
нице) 7.
6. Плодници на стаблу седећи, усукани, усправ-
љени. 472 род: *Sephalanthera*.
Плодници на усукане дршке насађени, на
страну наведени. 473 род: *Epiractis*.
7. Доња усна у у остругу не продужена. 8.
Доња усна продужена у кесасту цев — о-
стругу 10.
8. Цветни клас усукан, корен са две каћунице,
цвеће бело. 476 род: *Spiranthes*.
Цветни клас прав, не усукан. 9.
9. Цвеће доста виђено, шарено, корен са две
каћунице. 468 род: *Ophris*.
Цвеће ситно, жућкасто зелено, корен са јед-
ном каћуницом. 469 род: *Herminium*.
10. Два једнака наспрамна листа надно стабла.
. 466 род: *Platanthera*.
Три листа или њих више на стаблу, горње
лишће све бива мање. 11.
11. Плодник прав, не усукан, цвеће угасито
црвено, многобројно. 467 род: *Nigritella*.
Плодник усукан. 12
12. Прашничине поле спред растављене кљу-

- нићем од тучка, цвеће зеленкасто
 465 род: *Coeloglossum*.
 Прашничине поле скроз уредо стојеће. 13.
13. Доњи крупични режањ врло дугачак, преко
 ниже стојећег цвета пружен.
 464 род: *Himantoglossum*.
 Доњи крупични режањ прав, оближњи цветне
 премаша. 14.
14. Прашничине поле при основи кесицом не
 спојене 463 род: *Gymnadenia*.
 Прашничине поле при основи кесицом спојене. 15.
15. Обе прашничине поле за кесицу једном заједничком
 дршком привезане. 462 род: *Anacamptis*.
 Свако прашничино поља засебном дршком за
 кесицу утврђено. 461 род: *Orchis*.

И ред: *Hexandria*.

Цвет са шест прашника.

- Перигон цваст, језичаст, лишће срцасто,
 плод крушци подобна чаура.
 422 род: *Aristolochia*.

XXI класа: *Monocia*.

Билке једнодоме т. ј. прашници и тучкови на једном
 стаблу, али у различитим цветовима.

И ред: *Monandria*.

Мушки цветови са једним прашником.

1. Ситне билке стабла листоликог, на води пливајућег. 456 род: *Lemma*.
 Билке са лишћем, стабла обичног. 2.

2. Сви цветови на клип парасли, клип подбочен повеликим тулузом, плод бобица, лишће стреласто, само из корена излазеће, сухоземне биљке. 459 род: *Argem.*
 Цвеће на клип не парасло, плод сушан. 3.
3. Прашници у општој чаши на дршке насађе-ни, као и плодник, који из средине прашника ван чаше пзлази. 424 род: *Euphorbia.*
 Прашници у пазуху од лишћа усамљени или малобројни. 4.
4. Цвет подбочен двема ситним паспрамним љуспицама, плод орашчаст, у 4 се дела распа-дајући. 157 род: *Callitriche.*
 Цвет без бочећих љуспица, плод орашчаст не распадајући се. 5.
5. Лишће линеарно, ободом цело.
 454 род: *Zanichellia.*
 Лишће узано, ободом зупчасто. 455 род: *Najas.*

II ред: *Diandria.*

Мушко цвеће са два прашника.

- Високо дрвеће, са чекњастим лишћем, плод шешарица 446 род: *Pinus.*
 Ситна водена биљка, стабла листоликог, на води пливајућег. 456 род: *Lemna.*

III ред: *Triandria.*

Мушко цвеће са три прашника.

1. Цвеће наврх танког стабла у класе саставље-но, сваки цвет подбочен једном засебном љуспом. 510 род: *Carex.*

- Цвеће наврх подебелог стабла у врло зби-
вене класе или главнице сложено. 2.
2. Цвеће наврх стабла у два подугачка класа
збивено, озго мушко, а женско испод њега. .
. 457 род: *Turpha*.
- Цвеће у округле класе збивено.
. 458 род: *Spragianium*.

IV ред: *Tetrandria*.

Мушко цвеће са четири прашника.

1. Ранње стабла дрвена. 2.
Зелјасте биљке. 3.
2. Спизак, рачваст шиш, лишће ободом целцато,
плод сочан, бобица. кл. XXII. р. II. *Viscum*.
Доста високо дрвље, лишће ободом рескасто,
плод сушан. 443 род: *Alnus*.
3. Лишће перасто, цвеће у главнице збивено . 4.
Лишће само ободом зупчато, цвеће у пазуху
од лишћа од различите руке смештено. . 5.
4. Жиг на врху главичаст квржицама обрастао
. кл. IV. р. I. *Sanguisorba*.
Жиг на врху четкаст, т. ј. подужним копча-
стим израсталица обрастао. кл. XII. р. II. *Poterium*.
5. Лишће ободом целцато, стабло меким дла-
кама обрасло. . . кл. IV. р. I. *Parietaria*.
Лишће ободом ровашено, цела биљка жар-
њим длакама обрасла. . 426 род: *Urtica*.

V ред: *Pentandria - Polyandria*.

Мушко цвеће са пет или више прашника.

1. Зелјасте биљке. 2.
Високо дрвље или шишље 9.

2. Цвеће виђено, ружасто, стабло голо, лишће стреласто, све из корена израшћујуће. 450 род: *Sagittaria*.
Цвеће ситно, обично зеленкасто, стабло гранато, листато. 3.
3. Водене биљке, са ситно псецканим лишћем. 4.
Сухоземне биљке, са лишћем пошироким, целим или перасто дељеним 5.
4. Цвеће у пршљене сложено, лишће чешљасто дељено, са кончастим кришкама. 154 род: *Muriophyllum*.
Цвеће у пазуху од лишћа усамљено, лишће рачвасто, ободом бодљаво. 158 роа: *Ceratophyllum*.
5. Цвеће на врх стабла или грана у главице збивено, лишће перасто. кл. XII. р. II. *Poterium*.
Цвеће на стаблу у метлице сложено или дуж стабла у многе главичасте смотуљке распоређено. 6.
6. Плод гола, бодљама обрасла орашца. 305 род: *Xanthium*.
Плод чаураст, не бодљав. 7.
7. Плод вишесемени, лишће јајасто, ободом ровашено. кл. XXI. р. V. *Mercurialis*.
Плод 1-семени. 8.
8. Лишће јајасто, ободом цело, плод округласт. 407 род: *Amarantus*.
Лишће копљасто, ободом зупчасто, плод јако стиснут. 416 род: *Atriplex*.
9. Мушко и женско цвеће у маце сложено. 10.

- Само мушко цвеће у маце сложено, женско усамљено, или по 2-3 цвета скупа стављена. 13.
10. Зрео плод сочан — дудника. 430 род: *Morus*.
Плод зрео сушан. 11.
11. Семке крилате, гране танке, висеће 442 род: *Betula*.
Семке крилате, гране усправљене. . . . 12.
12. Плод с поља подбочен листастим омотачем. .
. 438 род: *Carpinus*.
Плод урастао у надувен, бокаласт омотач.
. 439 род: *Ostrya*.
13. Мушке маце округласте, па дуге петељке на-
сађене, плод кошкаст. . . 434 род: *Fagus*.
Мушке маце подугачке, седеће, плод заобликаст. 14.
14. Семе до зрења не видљиво, укрито у плодо-
вом омотачу. 15.
Семе и пре зрења у горњем крају наго, видљиво 16.
15. Лишће перасто, плодов омотач наг, гладак.
. 433 род: *Juglans*.
Лишће цело ободом зупчасто, плодов омотач
бодљама обрастао. . 435 род: *Castanea*.
16. Мушке маце рехаве, лишће дугуљасто, перасто
сечено или круино зупчасто. 436 род: *Quercus*.
Мушке маце збивене, лишће округласто, обо-
дом зупчасто. 437 род: *Corylus*.

IV ред: *Polyadelphia*.

Мушко цвеће са пет прашника, један слободан а друга
четири по пар срасла.

Баврљасте биљке, пепуће се на друго ра-
шће, плод бобица, лишће цело или шапасто
дељено. 162 род: *Bryonia*.

XXII. КЛАСА: Dioecia.

Биљке дводоме т. ј. прашници на једном, а тучкови на другом стаблу стојећи.

І РЕД: Mono-Triandria.

Од 1-3 прашника у мушком цвету.

1. Зеласте биљке. 2.
 Рашиће стабла дрвеног 4.
2. Стабло виђено, усправљено, цвеће наврх стабла облато, у коримб сложено.
 кл. III. р. і. Valeriana.
 Стабло у води пливајуће, цвеће малобројно, не виђено. 3.
3. Стабло ситно листолико, на води пливајуће, без лишћа. кл. XXI. р. и. Lemna.
 Стабло кончато, лишће ливерално, зупчато. кл, XXI. р. і. Najas.
4. Параситно, сниско шибље, растеће на другом грмењу. 5.
 Дрвеће или шибље за се на земљи растеће. 6.
5. Лишће плоско, лопатичасто, шиб рачваст, са разведеним грапама. кл. XXII. р. и. Viscum.
 Лишће ситно љуспасто, шиб јако гранат са усправљеним гранама.
 кл. XXII. р. и. Arceuthobium.
6. Лишће перасто, плод крилата ахенија кл. II. р. і. Fraxinus.
 Лишће не дељено, плод чаура или коштуница. 7.
7. Цвеће у маце сложено, лишће дугуљасто. 440 род: Salix.

Цвеће у метлице сложено, лишће округласто.

. кл. V. p. III. Rhus.

ПРИМЕТБА. Овамо спадају неке феле рода Carex, које још у нас нису виђене.

II ред: Tetrandria.

По четири прашика у мушком цвету.

1. Паразитно шибље, растеће на другом дрвећу или шибљу. 2.
- Шибље за се на земљи растеће. 4.
2. Чвеће у грозд сложено. 225 род: Loranthus.
- Цвеће у пазуху од лишћа усамљено или малобројно. 3.
3. Лишће пласно, лопатичасто, шиб рачваст, са разведеним грапама. . . . 223 род: Viscum.
- Лишће ситно, љуспасто, шиб не правилно грапат, гране усправљене.
- 224 род: Arceuthobium.
4. Лишће шапасто цењљено, плод бобица.
- кл. V. p. I. Ribes.
- Лишће не дељено, плод кошгунпчав. 5.
5. Лишће дугуљасто, ободом рескасто, плод гладак. кл. V. p. III. Rhamnus.
- Лишће округласто, плод рутава.
- кл. V. p. III. Rhus.

III ред: Pentandria.

По пет прашика у мушком цвету.

1. Зеласто, повисоко биље, пењуће се на друго раше, са лишћем шапасто дељеним и плодом

- у зељасту пешарицу састављеним. 429 род: *Humulus*.
 Рашће стабла дрвоног. 2.
2. Нараситно, рачвасто шибље, растеће на дру-
 гом дрвећу. 3.
 Шибље или дрвеће, за се на земљи растеће. 4.
3. Цвеће у грозд сложено.
 кл. XXII. р. II. *Loranthus*.
 Цвеће у пазуху од лишћа седеће, усамљено
 или малобројно. . кл. XXII. р. II. *Viscum*.
4. Дрвеће или шибље, лишћа игличастог. . . . 5.
 Дрвеће или шибље, лишћа пошироког, пло-
 спог. 6.
5. Осредње дрво, са лишћем на две стране раз-
 веденим, плод једна коштана семка, укрита
 већном у црвеној купици. 444 род: *Taxus*.
 Осредње или високо шибље, са лишћем на све
 стране наведеним, клекиња са 2-3 коштане
 семке, укрите сочним, најзад сраслим љусна-
 ма. 445 род: *Juniperus*.
6. Плод црвена бобнца, лишће шапасто це-
 пљено. кл. V. р. I. *Ribes*.
 Плод коштуница, лишће не дељено. 7.
7. Плод гладак, лишће дугуљасто, ободом ре-
 скасто. кл. V. р. I. *Rhamnus*.
 Плод рутаг, лишће округласто.
 кл. V. р. III. *Rhus*.

ПРИМЕТА. Овамо спадају неке феле рода *Salix* са вшпе
 од три прашњика, које у нас још нису ви-
 ђене.

IV ред: *Hexa-Heptandria*

Мушки цвет са шест до седам прашника.

1. Рашће стабла дрвеног. 2.
Зеласте биљке. 3.
2. Паразитни шиб, растећи на церу или гран-
пци, плод бобица. кл. XXII. р. II. *Loganthus*.
Осредњи шиб за се на земљи растећи, плод
сушан. кл. V р. III. *Rhus*.
3. Лишће (листолике гранчице, кладодије) игл-
часто. кл. VI. I. *Asparagus*.
Лишће пошироко, пласно. 4.
4. Баврљаста биљка, пењућа се на друго рашће,
плод бобица 489 род: *Tamus*.
Усправљене биљке, плод сушан.
. кл. VI. р. III. *Rumex*.

V ред: *Octo-Polyandria*.

Мушки цвет са осам или више прашника.

1. Зеласте биљке. 2.
Рашће стабла дрвеног. 6.
2. На води пливајућа или у глибу растећа
биљка, стабла кратког, голог (без лишћа), ма-
лоцветног 447 род: *Stratiotes*.
На суку растеће биљке, стабла виђеног, ли-
статог. 3.
3. Стабло баврљасто, гранато, лишће 2-3 крат
перасто. кл. XII. р. II. *Spigaea*.
Стабло усправљено, слабо гранато, лишће не
дељено. 4.
4. Цвеће не савршено, из једног цветног круга

- сложено, зеленкасто, лишће ободом ровашено.
 425 род: *Mercurialis*.
 Цвеће савршено, сложено из чаше и крунице,
 лишће ободом цело. 5.
5. Цвеће већином у главице скупљено, подбо-
 чено прицерицима. . кл. X. р. II. *Dianthus*.
 Цвеће усамљено или у главице сложено, без
 приперака. 6.
6. По три тучка у женском цвету, цвеће у пр-
 шљење сложено. . . . кл. X. III. *Silene*.
 По пет тучкова у женском цвету, цвеће на-
 врх стабла или грана усамљено или у реха-
 ве гроње сложено. . кл. V. р. V. *Luchnis*.
7. Ситан рачваст шиб, растећи на црвеној фе-
 њи. . . кл. XXII. р. II. *Argemone*.
 Шибље или дрвеће за се на земљи живеће. 7.
8. Цвеће не савршено, у маце збивено . . .
 441 род: *Populus*.
 Цвеће савршено, сложено у рехаве гроње . 8.
9. Баврљаст, бодљав шиб, лишћа прстастог и
 плода сочног. . . . кл. XII. III. *Rubus*.
 Усправљено рашће без бодаља, плода сушног.
 кл. VIII. р. I. *Acer*.

VI РЕД: *Monadelphina*.

Мушко цвеће са прашницима у један снопић сраслим.

1. Високо дрво са чекињастим лишћем, у мушком
 цвету повише прашника. кл. XXII. р. III. *Taxus*.
 Шибље или зељасто биље, са 1-5 прашника
 у мушком цвету. 2.

2. Баврласто зеље, које се на друго рашће пене, лишће пошироко, цело или шапасто дељено. . . . кл. XXI. р. VI. *Ugonia*.
Ситно или осредње шибље, са узаним, не дељеним лишћем. . . . кл. XXII. р. I. *Salix*.

VII ред: *Syngenesia*.

Цвет са прашницама у мушком цвету у једну цев сраслим.

1. Врло низак, зимзелени шиб, са листовитим гранама, плод бобица. . . . 488 род: *Ruscus*.
Зеља, плода сушног. 2.
2. Свита, пенељава биљка, лишћа узаног, ободом целог. . . . кл. XIX. р. II. *Gnaphalium*.
Повисока биљка лишћа повеликог, бубрежастог, ободом зупчастог. кл. XIX. р. II. *Petasites*.

XXIII КЛАСА: *Polygamia*.

Биље са цветовима диклиничким (мушким или женским) и хермафродитним на једном стаблу.

Родови ове класе растурени су по оним класама, у које спадају по цвећу хермафродитном.

XXIV КЛАСА: *Cryptogamia*.¹⁾

Биљке без цвећа, без прашника и без тучка, плод су им споре.

1. Спориангије (кесе пуне спора) завијене у округле или дугуљасте спорокарпије (гомиле

¹⁾ Од криптогама су овде наведене само васкуларне биљке, цевуларне пак (харе, маховине, лишени и гљиве) изостављене су с тога, што су за сада слабије испитане.

- од плода) и нарасле на корену покрај лишћа. 2
- Спороангије не увијене у особите спорокарпије. 4.
2. Спорокарпије многобројне, нарасле наврх заједничких дршчице по доњој страни стабла на води пливајућег.
- 563. род: *Salvinia*.
- Спорокарпије малобројне, стабло у глибу растеће. 3.
3. Лишће кончасто, по једна округла спорокарпије на врло кратку дршку насађена.
- 561 род: *Pillularia*.
- Лишће 4-перо, по две овалне спорокарпије на заједничкој дршци. 562 род: *Marsilea*.
4. По 4-7 спороангија нараслих по наличју од љуспица сложених наврх стабла или грана у шепаричасте класе, лишће приљепасто, у усмине срасло. . . . 560 род: *Equisetum*.
- Спороангије на лишће нарасле или у пазуху од лишћа у класе састављене. 5.
5. Спороангије састављене наврх стабла или грана у класе. 6.
- Спороангије сложене по наличју од листоликог стабла у свакојаке округле или дугуљасте хрпице. 9.
6. Стабло многолисто, са спитним ланцетастим или јајастим лишћем, споре стављене у пазуху од лишћа по горњем делу стабла или грана 7.
- Стабло малолисто, лишће виђено, клас у пазуху од тог лишћа. 8.

7. Стабло усправљено, лишће по стаблу на све стране стављено. . . 564 род: *L u s o r o d i u m*.
Стабло ситно, на земљу оборено, (налик на маховине) лишће по стаблу у два реда стављено. 565 род: *S e l a g i n e l l a*.
8. Стабло са једним, по ободу целим, листом, клас једноставац, са спорагијама у два реда стављеним. . . 567 род: *O r p h i o g l o s s u m*.
Стабло са једним листом, ређе њих више, лишће перасто или двојно перасто дељено, клас сложен, гроздаст. 566 род: *B o t r y c h i u m*.
9. Хршице плодове голе. 10.
Хршице незрелих плодова велом (љуспастим штитићем) покривене. 12.
10. Плодове хршице округле, стабло глатко, корен слadak. . . . 569 род: *P o l y r o d i u m*.
Плодове хршице дугуљасте, стабло по доњој страни смеђим љуспицама густо обрасло. . 11.
11. Листолпко стабло перасто дељено, свака спора са једном цртом. 568 род: *G r a m m i t i s*.
Листолпко стабло двојно перасто дељено, на свакој спори по три паралелне црте. 577 род: *N o t o c h l a e n a*.
12. Листолпко стабло цело, плодове хршице на две стране од средњег перва редцице стављене. . . . 574 род: *S c o l o r e n d r i u m*.
Стабло од различите руке дељено. . . . 13.
13. Плодове хршице округласте, у редове стављене, или растркане по паличју од листолпког стабла. 14.

- Плодове хрпице линеарне или дугуљасте. 16.
14. Вео што покрива плодову хрпицу само на једном месту ободом за стабло утврђен, најзад смежуран и опадајући, њежна папратка од педи. 572 род: *Cystopteris*.
Вео, што покрива плодову хрпицу, по среди за стабло утврђен, доста влђене папрати. 15.
15. Вео што покрива плодове хрпице округласт, по среди пупчасто погнут.
. 570 род: *Aspidium*.
Вео што покрива плодове хрпице бубрежаст с једне стране урезан.
. 571 род: *Polystichum*.
16. Плодове хрпице посред листоликог стабла у одвојене редове стављене. , .
. 573 род: *Asplenium*.
Плодове хрпице не одвојене. 17.
17. Плодове хрпице на обе стране од лисног перва поређане, вео по среди утврђен, к унутрашњости отворен. 575 род: *Blechnum*.
Плодове хрпице по ободу лисних режања поређане, вео за обод утврђен, к унутрашњости отворен. 576 род: *Pteris*.

II.

СИСТЕМАТИЧКИ ОПИС

КЛАСА И РОДОВА ПО СИСТЕМИ ДЕКАНДОЛОВОЈ,

СА

АНАЛИЗОМ ФЕЛА.

ПРВА КЛАСА: *Dycotyledoneae* или *Echogoneae*.

Стабло зељасто или дрвено, сложено из две различите партије, унутарње и спољне. Спољна кора разликује се на pokožицу, која с временом пуца и лику. Унутарња, у дрвеног рашћа дрвена, састављена је из концентричних слојева, лета, која се сваке године на спољашности једним слојем умножавају — зато *Echogoneae*. Посред ове унутарње партије стављена је срж, од које полазе на све стране кроз слојеве од дрва сржни тракови. Лишће цело или од свакојеке руке дељено, обично по стаблу растркано, кадшто наспрампо или пршљенасто. Нерви, који дршком у лист улазе, разилазе се одма при основи листа и од различите се руке међу собом заплићу. Ово је лишће кадшто ситно, љуспасти или кончасто, а кадшто га посве нема — стабло голо или без лишћа. Цвет обично сложен из два цветна круга, зелене чаше и бојене крунице, гдешто нема чаше или скоро отпада, кадшто нема крунице, или је јако смањена или на при-

лику оближњих органа претворена. Органи за плођење двојаки, мушки прашици и женски тучковп. Ембрион са два, наспрамна котиледона, или их има више и онда су пршљенасто стављени.

А.) *Thalamiflorae.*

Цвеће сложено из чаше, крунице, прашика и тучка, који су сви међу собом слободни, само кадшто су у доњем крају сљепљени, а утврђени су на заједничкој ложп. Плодник слободан, падцветан.

І ред: *Ranunculaceae* Juss.

Чаша сложена из пет, ређе 3-6 лпсака, круничине лиске бројем равне чашицим лпстићима или их има више, кадшто има их мање, а још ређе их посве нема, прашици обично многи, слободни; прашице двома жиљима пуцајуће, плодника много, сваки окопчан својим жпгом, ређе плодник усамљен; карпидије једносемеке и тад непуцајуће, или многосемеке пуцајуће у трбушном шву, ређе плод не пуцајућа бобица, семке усправљене или висеће, ембрион ситан, прав, обложен рожном семењачом. Зеља или ситно шибље са лпшћем целим или дељеним, и лпсном дршћком при основи обично раширеном, без залпстака. Љуте већном отровне биљке.

а) ПЛЕМЕ: *Clematideae* DC.

Цвет без крунице или са ситном круницом, прашице вањске ¹⁾ плодници многобројни једноземни, не пуцајући; семке у оплодници висеће. Биљке дуговечне или осредње шибље, лишћа наспрамна.

¹⁾ Кад су прашички конци с унутарње стране прирасли за прашице, ове се зову вањске, а унутарње прашице, кад су прашички конци с поља утврђени.

1 род: *Clematis* L.

Чаша цветолика, бојена, без крунице, плодници завршени тучком, обично јако парашћујућим по цветању, на прилику пернице.

1. Лишће цело, цвет плаветан, виђен, биљка од аршина ж. 7. VI. . . . *Cl. integrifolia* L.
Лишће перасто, цвет бео. 2.
2. Стабло усправљено, мало што веће од човечијег боја, цветне лиске скроз глатке ж. 7. VI. *Cl. recta* L.
Стабло баврљасто, пењуће се на друго рашће, цветне лиске споља п из путра длакама обрасле ж. 6. VI. с. бела лоза, скробут, стромут, павит. *Cl. Vitalba* L.

2. род: *Atragene* L.

Цветне лиске многобројне, краће од чаше; остало као у пређашњег рода.

Цвеће љубичасто, велико, висеће, чашине лиске с поља длакаве, 3-4 крат веће од круничних листића; лишће двојно троперо, са листићима зупчастим; стабло врежасто, усправљено. ж. 6. (на Ртију у Алексиначкој). VI. *A. alpina* L.

б) илеме: *Anemoneae* DC.

Круница сложена из правилних листића или без крунице и тад је чаша бојена, прашице вањске, карцидије мало- или многобројне, једносемне, не пуцајуће; семке висеће. Годишње или дуговечне биљке лишћа по стаблу

растрканог или само из корена израшћујућег, од различите руке дељеног.

3 род: *Thalictrum* L.

Чаша бојена, од 4-5 ластаха сложена, краћа од прашика, без крунице; карпидије малобројне, насађене на узану ложу, кошкасте или од уздужних греда не једнаке, тучак кратак; семке впеће, цвеће наврх стабла сложено у обилату метлицу или коримб, лишће двојно и тројно перасто.

1. Плодници трострапи, без уздужних бразда, прашичине конци љубичасти, стабло ваљкasto, глатко. Ч. 6. v. *Th. aquilegifolium* L.
Плодници дуж гредовити, прашичине конци жућкасти. 2.
2. Прашнице на врху шуте, плодници кратки, овални, стабло шупље, корен пузећн. Ч. 8. (на Ррзаву у Мокрој гори) vi. *Th. flavum* L.
Прашнице на врху ртасте, плодници дугуљастн. 3.
3. Лишће у обиму троугално, доњи раздел дугуљастн, дужином равни средњему разделу. Лишће у обиму дугуљасто, доњи раздел дужином краћи од средњих. 5.
4. Жиг крилат, крила ситно зупчаста, најзад усукана, биљка мало што већа од педи, ретко нага, обично жљезданим длакама обраста. Ч. 5 (по Методији испод Конаоника у Крушевачкој) vi. *Th. foetidum* L.
Жиг не крилат, у доњем крају шири, косо

- на плодник нарастао, биљка обично од метра, глатка (ређе жлезданим длакама обрасла *Th. olympicum* Boiss на Мокрој гори у Ужичкој). ђ. 3. 5. vi, . . . *Th. minus* L.
5. Цвеће у дугуљасту метлицу сложено, на границима усамљено, плод дугуљаст. ђ. 7. (више Студенице у Чачанској). vi. *Th. simplex* L. Цвеће наврх стабла у обилат коримб сложено, наврх граница у мање веће гроњнице скупљено, плод округласт. ђ. 7. vii. . . . *Th. angustifolium*. L.

4 род: *Anemone* L.

Чаша цветолпка, из 5-10 однадајућих листића сложена, крунпце нема, плодници многобројни, са страна стиснути, скупљени у главицу наврх задебљале ложе, семке оборене; стабло без лишћа, које све из корена избија, на стаблу лишће у приљен сложено — омотач цвећу, место чаше.

1. Омотач цвету на прилику чаше приближен, сложен из три цела листића, лишће срцасто, до пола у три режња дељено, цвеће плаветно ђ. 5. 6. iii. с. крестасти копитњак. *A. Heratica* L.
Омотач од цвета одмакнут, лишће претасто или нерасто сечено 2.
2. Плодници на врху у дуг нераст реп здуљени, омотач у узане режње до дна исецкан. 3.
Плодници шути или са кратким, глатким репљком. 5.

3. Лишће перасто дељено, режни округласти, цвет белчаст, с поља љубичаст. *Ч.* 5. (на Лесковнику у Алексиначкој *iv.* *A. vernalis* L.
Лишће двојно перасто дељено, цвеће с поља и из нутра једне боје. 4.
5. Цвеће усправљено, најзад иешто на страну наведено, љубичасто, цветни листићи двојном дужи од прапника. *Ч.* 3. *ш. с. са са*, као п следујућа фела. . . . *A. Pulsatilla* L.
Цвеће сунврато, ка земљи оборено, црикасто, на пропуштеној светлости црвено *Ч.* 4. *iv.*
. *A. pratensis* L.
6. Омотач при основи у усмину срастао, од поља у лавцесте режње исецкан, цвеће бело, амбреласто сложено, лишће пртасто сечено *Ч.* 7. (на Копаннику у Крушевачкој) *vi.* .
. *A. narcissiflora* L.
Омотач сложен из три пртасто дељена листа, обично један цвет на стаблу. 7.
7. Корен кртоласт, цвеће усправљено, плаветно, сложено из 10-12 листића, плодници са кратким пзвртутим вршком, лишће савремено *Ч.* 3 (близу Врбнице у Жупи одерно Г. Др. С. Петровић). *iv.* *A. arvensis* L.
Корен жиличав или пузећ, цвеће не плаветно. 8.
8. Цвет усправљен, вићен, бео, плодници руновити, корен жиличав, лишће рано, пртасто дељено *Ч.* 3. *iv.* . . . *A. sylvestris* L.
Цвет мало на страну наведен, плодници длакави, лишће тројно перасто. 9.

9. Цвеће бело, с поља црвенкасто, плодници у врло кратак, гладак репељак окончани, лишће позно. ♀. 6. iv. с. бреберина.
 A. nemorosа L.
 Цвеће, жуто, плодници у подужи, извртут репељак продужени, корен пузећи, лишће позно. ♀. 6. iv.
 A. ranunculoides L.

5 род: Adonis L.

Цвет савршен, чаша 5 пера, круница 3-9 пера, крунични листићи без медника, прашици многобројни, плодници многобројни, сложени у клас, семке оборене, лишће у узане режње исецкано.

1. Плодници са завршастим, извртутим кљуном, цвеће жуто, виђено, дуговечна биљка. ♀. 3. 4. 5 (по источним крајевима Србије) iv. с. гороцвет.
 A. vernalis L.
 Плодници са завршастим, правим кљуном, цвеће осредње, црвено, годишње биљке. 2.
2. Чаша с поља глатка, плодници скроз зелени, збивени у јајаст клас, цвеће жућкасто црвено. ☉. 2. vi.
 A. aestivalis L.
 Чаша с поља длакава, плодници на врху мрки, састављени у рехав клас, цвеће пурпурно ☉. 2. 5. vi.
 A. flammеа Jacq.

и) ПЛЕМЕ: Ranunculeae DC.

Цветне лиске у цупољку црепасто савпјене, са медником на покатцу, прашице спољне, плодници једносемени. по пуцајући.

6. род: *Myosurus* L.

Чаша 5 пера, оздо у остругу здужена, круница 5 пера, крунични листићи са подужим нокатцима, плодници у подугачак клас сложени, семке оборене.

Цветни листићи краћи од чаше, стабло голо, без лишћа, са једним жућкастим цветом, лишће из корена, линеарно, затубасто ☉. 6. S.

(више Раковице у Београдској) v. . . .

. M. minimus L.

7. род: *Ranunculus* L.

Чаша 5 пера, крунични листићи доле у кратак нокатац с ужени, медник на нокатцу кад го кад љуспцом покривен; плодници састављени наврх стабла или грања у округле или дугуљасте класе, у горњем крају у кратак кљунак с ужени, семке усправљене, лишће цело или од свакојаке руке дељено.

1. Петелке по цветању на више оборене, цвеће бело. 2.
- Петелке по цветању усправљене, цвеће великом жуто. 5.
2. Горње лишће бубрежасто, у 3-5 крижака дељено, доње у кончасте кришчице псецкано. 3.
- Све лишће у кончасте режње исецкано. . 4.
3. Круница мал не једне дужине са чашом, прашици малобројни, жиг танак, шиљаст, плодници објајести, глатки 4. S. (у Ширевој бари близу Крагујевца). v. . *R. tripartitus* DC.
- Круница мал не двојном дужа од чаше, прашици многобројни, жиг доста дебео, за-

- тубаст, плодник објајаст, особито ободом рутав. џ. S. v. . . . R. aquaticus L.
4. Цветни листићи пошироко објајастни, ободима упоредни, прашници многобројни, дужи од тучака, плодници на врху затубаста, петељке дуже од лишћа. џ. S. v. . R. fluitans L.
 Цветни листићи пошироко објајастни, са размакнутим ободима, прашници малобројна, до 15, дужи од тучака, плодници на врху завршкasti, петељке мало дуже од лишћа џ. S. (око Београда). v. R. trichophyllus Chaix.
5. Жиле од корена наприпк рече задебљале. 6.
 Жиле од корена копчасте. 9.
6. Лишће цело, срцасто, стабло једноставно, плодник без речељка на врху. џ. 6. 7.
 iv. с. ледињак. R. Ficaria L.
 Лишће мање више дељено, стабло гранато. 7.
7. Лишће двојно перасто дељено, листићи многобројни, кратки, линеарни, чаша усправљена. џ. 3. 5. (обичан на истоку од Алексинца до Кладова) v. . R. millefoliatus Vahl.
 Лишће перасто дељено, листићи дугуљастни. S.
8. Биљка свиласто бела, листићи до два троперасто дељени, чаша сувраћена, карпидије глатке џ. 3. 4. 5. v. . . R. illyricus.
 Биљке длакаве, зелене, лишће до пола прстасто дељено, чаша усправљена, карпидије по странама рапаве. џ. 5. (близу Нишеваца испод Сврдњик града у Кљажевачкој) v. R. rumelicus Gr.

9. Лишће јајасто или ланцетасто, не дељено, и ободом цело. , 10.
Лишће округласто или дугуљасто, перасто или шапасто дељено. 11.
10. Цвеће виђено, на дуге петелјке насађено, лишће ланцетасто, биљка већа од аршина ђ. S. vi. R. *Lingua* L.
Цвеће доста ситно, на стаблу седеће, лишће јајасто, горње ланцетасто, биљка од педи или мања. ☉. S. v. R. *podiflorus* L.
11. Цвеће бело, стабло дупке усправљено, јако гранато, лишће доста велико, шапасто дељено, са заострљеним режњима. ђ. S (по високим брдима) vi. R. *aconitifolius* L.
Цвеће жуто. 12.
12. Годипшће биљке, корена танког, жличавог. 13.
Дуговечне биљке, корена трснатог, многократ пузећег. 16.
13. Плодница многобројни (до 100), у дугуљаст клас сложени, глатки, круничне лиске краће од чаше, стабло изнутра шупље, јако гранато, горње лишће троперасто. ☉. S. v. c. љутић. R. *sceleratus* L.
Плодници малобројни (до 30), у округласту главицу сложени, круница равна чаши или дужа. 14.
14. Листвићи од чаше за цветана разведени, љуспица што прикрива медник од ширине покатца, плодника 3-8, лишће троперасто дељено. ☉. 2. v. R. *argensis* L.

- Чаша за цветања сувраћена, љуспица на
меднику ситна. 15.
15. Петельке ваљкасте, кратке, цвеће доста ситно,
лишће срцасто, у три режња дељено, стабло
са разведеним гранама. ☉. 1, 4. (у Београ-
ду, близу Градишта) v. *R. parviflorus* Vill.
Петельке уздужним браздама изривене, цвеће
доста виђено, лишће овално, перасто дељено.
☉. 1, 7. v. . . . *R. Philonotis* Retz
16. Доње лишће бубрежасто, не дељено, ободом
ровашено, горње прстасто дељено, плодници
длакави, цела биљка глатка ♀. 6. iv. .
. *R. auricomus* L.
Све лишће мање више дељено, плодници
глатки. 17.
17. Чаша за цветања сувраћена, стабло при
основи кртоласто задебљало, петельке уздужним
браздама пзриљане, лишће тројно перасто
дељено ♀. 4. 5. iv. . . *B. bulbosus* L.
- Чаша за цветања разведена, стабло при ос-
нови не задебљало. 18.
18. Петельке усдужним браздама пзриљане. . 19
Петельке ваљкасте, без бразда. 21.
19. Стабло на земљу оборено, пуштајуће у земљу
жиле, лишће тројно перасто, глатко ♀. 7.
v. *R. геренс* L.
Стабло усправљено, лишће шапасто дељено,
рутаво. 20.
20. Плод са кљуном правим, па врху погнутим,

- лишће са узаним, линеарним бришкама. ђ. .
 3. 7. v. *R. polyanthemos* L.
 Плод са кљуном од основе савијеним, лишће
 са бришкама попроким, објајастим. ђ. 6. (по
 брдским крајевима) v. *R. sylvaticus* Thuill.
21. Корен хоризонталан, цела биљке од обила-
 тих, положених длака свпласта. 22.
 Корен вертикално у земљу сплазеће, биљке
 глатке или рутава, са разведеним длакама. 23.
22. Плодов кљун прав, само на врху погнут,
 мал не од дужине плода, лишће насред ста-
 бла до два у 3-5 режања дељено. ђ. 8. (на
 Голији, Копаонику, Ивановој ливади) и другим
 вишим брдима по Србији. vi. *R. serbicus* Vis.
 Плодов кљун од основе погнут, краћи од по-
 ловине плода, средње лишће не до два де-
 љено ђ. 8. v. *R. acris* L.
23. Ложа длакава, стабло мал не глатко, једно-
 ставно или слабо гранато, плодов кљун кра-
 так, савијен, биљка од педл ђ. 4, 5. (по
 високим брдима) vi. *R. montanus* Willd.
 Ложа нага, цела биљка рутава, стабло од
 аршина, јако гранато, плодов кљун од по-
 ловине плода, савијен. ђ. 6. vi.
 R. lanuginosus L.

г) ПЛЕМЕ: *Helleboreae* DC.

Цвеће у пупољку црепасто савијено, сложено из
 саме чаше или чаше и крунице, плодници многосемени,
 пуцајући трбушним швом.

8 род: *Caltha* L. с. коштрац.

Чаша цветолка, 5 пера, опадајућа, без крунице, плодници (5-10) у један ред пршљенасто сложени, лишће бубрежасто, не дељено.

Цвеће виђено, малобројно, жуто, плодници стиснути, попречно наборити, лишће лаштеће, ободом ровашено, цела биљка глатка, не мања од аршина џ. С. iv. *C. palustris* L.

9 род: *Trollius* L. с. јаблан.

Чаша цветолка, 5-15 пера, опадајућа, круница многопера, са сптним листићима, плодници многобројни, у више редова пршљенасто сложени, лишће прстасто дељено.

Цвеће виђено, жуто, с поља са зеленим цр-тама, плодници дугуљасти, у горњем крају попречно наборити, лишће угасито зелено, у ромбичне кришке псецкано, биљка глатка, од висине педп. џ. С. (по високим брдима на Златибору, Копаонику и Ивановој ливади) vi.
 Tr. europaeus L.

10 род: *Eranthis* Salisb.

Чаша цветолка, 5-8 пера, опадајућа, крунични листићи краћи од чаше, на дуге дршке насађени, не једнако двоуснати, доња усна врло кратка, прашика много, мерикарпиде многобројне, на дршке насађене; дутовечна биљка, цвећа жутог и лишћа шапасто дељеног.

Листићи омотача тродели, лишће из корена 5-7-дело, стабло највише од чеперка, са једним цветом на врху; џ. 6, 8. (близу в. Копривнице у Крајинској — открио А. Богосављевић) III. с. црно биље.

. *E. h y e m a l i s* S a l s b.

11 род: *Helleborus* L. кукорек.

Чаша 5 пера, зеленкаста, трајућа, круница цваста, у две усне дељена, плодници (3-10) у један ред пршљенасто стављени, лишће шапасто дељено.

Плодников кљун хоризонтално разведен, лишће круто, у пошироке режње шапасто дељено, ободом крупно рескасто џ. 3, 4, 6. III. кадшто и касно у јесен. *H. odorus* W. K.

Плодников кљун усправљен, лишће у узаше кришке шапасто дељено, ободом ситно рескасто џ. 6. (на југу од Србије по Јелпци, Медведнику). IV. *H. viridis* L.

12 род: *Isorugum* L.

Чаша цветолпка, 5 пера, однадајућа, круница ситна, 5 пера, са цвастим, у горњем крају двоуснатим листићима, плодници (2-3) пршљенасто сложени, лишће пешно, троперо или двојно троперасто дељено.

Чаша разведена, цветни листићи бели, дужи од прашика, корен пузећи, биљка ретко већа од педи џ. 6. IV. . *I. thalictroides* L.

13 род: *Nigella* L.

Чаша цветолпка, 5 пера, однадајућа, круница ситна, двоусната, листићи на подугачке нокатце насађени,

са медницима покривеним ситним љуспицама, плодници (5-10) у један ред пршљенасто сложени, при основи мање више срасли, лишће у линеарне кришке двојно перасто дељено.

Цвет плаветникаст, подбочен омотачем од лишћа у линеарне кришке перасто псецкапог, плодници мал не до врха срасли у мехурасту чауру. ☉. 2. (више Алексинца) iv. с. чунава ката, мачкови бркови *N. damascena* L. Цвет плаветникаст, без омотача, плодници до пола међу собом срасли, у дуг кљун продужени. ☉. 2. v. . . . *N. arvensis* L.

14 род: *Aquilegia* L. с. канџика.

Чаша 5 пера, цветолка, крушца 5 пера, са листићима левкастим, доле у оструге здуљеним, плодници (5) у један ред пршљенасто сложени, у доњем крају међу собом срасли, лишће двојно перасто дељено.

Цела биљка глатка, ређе ретким длакама обрасла, чаша и крушца од једне боје, љубичаста или плаветна џ. 5. 7. (на Златбору у Ужичкој) v. . . . *A. vulgaris* L.

Цела биљка жлезданим длакама обрасла, чаша љубичаста, крушца бела џ. 5. (на Мокрој гори у Ужичкој) v. *A. thalictrifolia* Schott.

15 род: *Delphinium* L.

Цвет симетричан, чаша 5 пера, цветолка, горњи листић у остругу здуљен, крушца 4 пера, два горња крушчица листића продужена у оструге, укрите у ча-

шиној острузи, плод 1 или 2-5 плодника, пршљенасто стављених, лишће перасто или шапасто дељено.

1. Лишће шапасто дељено, корен кртоласто задебљао, 3-5 плодника у цвету, бљска мало што мања од аршина. ☉. 5. (по камени-тим странама на југу и истоку од Србије) vi. *D. fissum* W. K.
Лишће двојно перасто дељено, корен тапањ, 1-2 плодника у цвету 2.
2. Цвеће плаветно, оструга дужа од цвета, плодник гладак. ☉. 2, 3. 5. vi. *D. Consolida* L.
Цвеће љубичасто црвено, оструга од дужине цвета, плодник жљезданим длакама обрастао. ☉. 2, 4. vi. *D. orientale* Gay.

16 род: *Aconitum* L.

Цвеће не правилно, симетрично, чаша 5 пера, цветолпка, горња чашица лиска у кацпду сведена, крушца 2-5 пера, под кацпдом укрита, горња два листића на дугачке цевасте покатце насађена, под врхом у остругу продужена, доњи листићи ситни, плодника 3-5, лишће шапасто дељено.

1. Цвеће жуто. 2.
Цвеће плаветно, ређе бело. 3.
2. Лишће у линеарне кришке до дна исецкано, стабло обично без грана, цвеће у доста кратак грозд сложено, плод длакав ђ. 3. 5. (на Вељаници у Пожаревачкој) viii. *A. Anthora* L.
Лишће у 5-7 пошироких крижака до испод по-

- ловине дељено, стабло гранато, цвеће у обилату метлицу сложено, плод гладак. *Ж.* 6. *vi. c.* црвљивача. . . . *A. Lusitanicum L.*
3. Кацнда сниска т. ј. са пречником хоризонталним дужим од вертикалног, стабло од пола гранато, са грапама усправљеним, лишће узане режње псецкано *Ж.* 6, 7. (по високом брдима, Голији, Копаонику) *vi. c.* једин. *Ж.* *A. Napellus L.*
Кацнда виша по што је дуга, стабло са разведеним грапама, лишће у пошироке режње дељено. 4.
4. Млади плодници са разведеним врховима, горњи део стабла обрастао одстојећим, лепљивим длакама *Ж.* 6, 6. (на Бељаници у Пожаревачкој) *vi.* . . . *A. paniculatum Lam.*
Млади плодници до врха паралелни, цело стабло голо или длакама рехаво обрасло, цвеће отворено плаветно или бело шарено. *Ж.* 6. (на Копаонику пдући у Самоковску реку) *vi.* *A. variegatum L.*

д) ПЛЕМЕ: *Ranunculaceae spuriae DC.*

Цвеће у пупољку црепасто сложено, прашнице унутарње, плод сушан или сочан, бобица.

17 род: *Astaea L.*

Цвеће правилно, чаша 4 пера, однадајућа, круница 4 пера, без медника, плод бобица, са једним многосеменим окцем, лишће 2-3 крат перасто дељено.

Цвеће бело, сложено у два рехава грозда, бо-

бице зреле црне, цела биљка глатка, мало што
већа од аршина. Ц. 6. vi. . *A. spicata* L.

18 род: *Raeonia* L.

Цвеће правилно, на стаблу малобројно, виђено, ча-
ша 5 пера, са листићима не једнаким, трајућим, круница
5 или више пера, плодници (2-5) на ложји прилепасто
стављени, пуцајући на трбушном шву, лишће тропера-
сто дељено, жиле кртоласто задебљале.

1. Плодници најзад хоризонтално разведени,
(сп. *R. tenuifolia*), листе кришке пошироке,
овалне, на врху целе, месо у перикарпији
црвено. Ц. 3. 5. (на Ртњу, близу Брђана у
Рудничкој, и више Грошнице у Крагујевачкој) v.
. *R. corallina* Retz.

Плодници усправљени, само врховима разве-
дени, месо у перикарпији белчасто. 2.

2. Цвеће ружасто, лишће бледо, оздо пепељаво,
мање више длакаво Ц. 5. 6. v.
. *R. peregrina* Mill.

Цвеће црвено, лишће јасно зелено, глатко. 3.

3. Лишће у линеарне кришке ситно псецкано,
стабло мало што веће од педи Ц. 4. (у
Подунављу) v. *R. tenuifolia* L.

Лишће у пошироке, на врху урезане, кришке
псечено, стабло од аршина и више Ц. 3. 5.
(на истоку од Зајечара до Алексинца) v.
. *R. decora* Andr.

II ред: *Berberideae* Vent.

Цвеће правилно, чаша 3-6 пера, листићи у два
реда стављени, крунични листићи на изменце стојећи

са чашним лискама, прашници слободни, стојећи нас-
прам круничних листића, плодник са једним окцем, жлт
на врху плочасто раширен, ембрион прав.

19 род: *Verberis* L.

Цвеће сложено у висећи грозд, сваки цвет под-
бочен трома ситним приперцима, чаша 6 пера, круница
6 пера, сваки листић са два медника при основи, пра-
шника 6, бобица са 2-3 семке; лишће цело.

Цвеће жуто, бобице зреле црвене, киселе,
лишће трепљаво, стабло са трњем, шиб од
велчине човечјег боја т. 5. (на Гребену
више Горњег Милановца, на Малинику близу
Злата, више Раванице, Ужица и др.) v. c.
шишипрка. *V. vulgaris* L.

20 род: *Erimum* L.

Цвеће двома приперцима подбочено, чаша 4 пера,
круница 4 пера, прашника 4, плод дугачка чаура, на
прилику махуне, лишће тројно троперо.

Само један лист на стаблу, листићи срца-
сти, ободом рескасти, чаша црвенкаста, кру-
ница жута, цела бљка, осим длакавог цвет-
ног грозда, глатка т. 5. 6. (у Левчу, Гру-
жи и др.) iv. *E. alpinum* L.

III ред: *Nymphaeae* Salisb.

Цвеће правилно, чаша 4-6 пера, круница много-
пера, крунични листићи не приметно прелазећи у праш-
нике, који су многобројни, прашнице унутарње, плодник
многооки, у сваком окцу по један ембрион, плод боби-
част, не пуцајућа чаура, ембрион прав.

21 род: *Nurphea* Neck.

Чаша 4 пера, чашини листићи ланцетастн, крупични листићи (16—18) срасли са доњим крајем плодника, прашници многобројни, спољни листолкки, лишће цело, бубрежасто.

Цвеће бело, виђено, лишће на води пливајуће с горње стране лаштеће џ. S. vi. с. белп локвањ, кордон. *N. alba* L.

22 род: *Nurpar* Sm.

Чаша 5 пера, чашини листићи округласти, круница 10-20 пера, листићи дебели, краћи од чашиних листића.

Цвеће жуто, доста виђено, лишће на води пливајуће, кошкасто. џ. S. vi. жути локвањ. *N. luteum* Sm.

IV РЕД: *Paraveraceae* Juss.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша 2 пера, одпадајућа, круница 4 пера, прашници слободни, подплодни, обично многобројни, плодник 1, тучка 2-20, плод чаура, ембрион прав.

23 род: *Paraver* L.

Жигови (4-20) седећи наврх плодника у горњем крају плочасто раширеног, плод једноока, многосемена чаура, пуцајућа под врхом диграма, семке без израсли при основи, лишће перасто сечено, пушта, преломљено, бело млеко.

1. Плодник и чаура са густим усправљеним чекињама, стабло гранато обрасло чекињама

надно стабла одстојећим, од пола стабла управљеним, лишће двојно перасто дељено.

⊙. 1 (у Београду у доњем граду) v. *P. hybridum* L.

Плодник наг, гладак. 2.

2. Чаура округласта мало што дужа по што је шпрока, стабло са гранама разведеним, цвеће црвено ⊙. 1. 2. 3. v. с. булка, турчипак. *P. Rhoeas* L.

Чаура дугуљаста, много дужа по што је шпрока, стабло слабо гранато, са гранама управљеним, цвеће црвено или бело ⊙. 3. 5. iv. *P. dubium* L.

24 род: *Glaucium* Tourm.

Тучак са једним главичастим жигом, чаура дугачка на прилику махуне, двома канцима озго на ниже пуцајућа, семке без израсли на пупку, лишће перасто сечено.

Цвеће на стаблу или гранама усамљено, црвено, на дну црно или тробојно, стабло уједно са плодом од положених чекиња рутаво ⊙. 2. 4 5. v. *Gl. rubrum* Sm.

25 род: *Chelidonium* L. с. руса.

Жига два, косо на стубић насађена, чаура дугуљаста на прилику махуне, двома канцима оздо на више пуцајућа, семке са крестастом израсли на пупку, цела биљка испушта, преломљена, жут сок.

Цвеће жуто, на врх стабла или грана у рехаве амбрелке сложено, лишће перасто, пешто длакаво. ☉. 5. 6. iv. . . Ch. m a j u s L.

V РЕД: Fumariaceae DC.

Цвеће не правилно, чаша 2 пера, круница 4 пера, са листићима слободним или при основи сраслим, горњи листић већи, доле продужен у остругу, прапника 6, сраслих концима у два снопића, плод једнооки, малосемени, пуцајући или не пуцајући, семке са пзрасли на пупку, лишће засебно, перасто дељено.

26 род: Corydalis DC.

Горња крупичина лиска са дугом остругом, плод многосемепа, пуцајућа љуска, семке сочивасто спљоштене, глатке.

1. Корен гранат, жиласт, стабло листато и гранато, цвеће жућкасто бело, у грозд сложено, лишће пепељаво сиво, 2-3 крат перасто дељено ☉. 5. на југу од Србије. v. с. невесиње. C. ochroleuca Koch.
Корен кртоласт, стабло једноставно, или од пола гранато. 2.
2. Корен из нутра пзједен, стабло без кожасте љуске испод лишћа, цвеће жућкасто или црвено, подбочено целим приперцима ☉. 6. iv. с. млађа. C. sava Schweig.
Корен из нутра пуи, стабло испод лишћа подбочено кожастом љуспом, приперци у-сечени. 3.

3. Цветни грозд усправљен, петељке од дужине
 плода, цвеће црвенкасто, реће белчасто џ.
 б. ив. *C. solida* Sm.
 Цветни грозд земљи оборен, петељке 2-3
 браће од плода, цвеће црвено џ. 5. 6.
 (више м. Братне у Крајинској) ив. . .
 C. pumila Host.

27 род: *Fumaria* L.

Горњи брунчани листић са кратком остругом при
 основи, плод не пуцајућа, једносемена љушчица, листиће
 2-3 крат нерасто дељено, годишње биљке.

1. Листиће пепељаво сиво, листићи линеарни, за-
 вршњастии, љушчица на врху забружена, ча-
 шине лиске уже од својих петељака, цвеће
 црвенкасто бело. ☉. 2, 5. в.
 T. Vaillantii Lois.
 Листиће зелено или нешто пепељаво, листићи
 затубастии, љушчице под врхом са две плитке
 улоке, чашине лиске шире од својих пете-
 љака. 2.
2. По 1-2 зупца на обе стране од чашиних
 лисака, које стижу половину цвета. ☉. 5.
 (на Борачкој стени у Крагујевачкој.) ив. .
 F. Petteri Rehb.
 По 5-6 зубаца на обе стране од чашиних
 лисака, које су равне трећини цвета. ☉. 2.
 3. 5. в. *F. officinalis* L.

VI РЕД: *Cruciferae* Juss.

Цвеће хермафродитно, већином правилно, чаша 4 пера, опадајућа, круница 4 пера, листићи у накрст стављени са листићима чашиним, прапника 6, 4 дужа а 4 правилно краћа, прапнице дуж пуцајуће, тучак један, жиг цео или у две кришке раздељен, плодник слободан, плод кад дугачак — љуска, кад кратак — љушчица, ретко једнооки, непуцајући, или члановит, распадајући се на чланове, већином двооки, двома капцима пуцајући и на попречном типу посећи семке у 1 или 2 реда стављене; семке без беланцета, ембрион крив, лишће засебно, цело или од различите руке дељено; зељасто биље, ређе сиско шибље.

а) ПЛЕМЕ: *Siliquosae* L.

Плод много дужи, по што је широк, већином капцима пуцајући, ређе попречно се на чланове распадајући.

28 род: *Raphanus* L.

Чаша на дну са две грбе, круничине лиске са другим нокатцем, плодник при основи са четири жлезде, стављене наспрам чашиних лисака, стубић ваљкаст, жиг цео или урезан, љуска члановита, доњи краћи члан празан, горњи са више семака, лишће лпасто дељено.

Чаша усправљена, круничини листићи дужи од чаше, бледо жути, цела биљка обрасла чекињама. ☉. 3. 4. vi. R. *Raphanistrum* L.

29 род: *Sinapis* L.

Чаша при основи једнака, круничине лиске једнаке, на врху целе, плодник без жлезда, стубић ваљкаст

или стиснут, жиг округао, спљоштен, љуска пуцајућа, ваљкаста, нешто са бокова стиснута, капци пупчасти, са три уздужна нерва; цвеће жуто, семке округле, у један ред стављене.

Стубић коничан, са три равно остојећа нерва, семке црне, глатке, цвеће жуто. ☉. 1, 2. vi. с. горушница. *S. argensis* L.

Стубић сабљичаст, са три, средњи јаче приближена, нерва, семке жуте или смеђе, јашпчаве, цвеће отворено жуто. ☉. 1. 2. vi. *S. alba* L.

30 род: *Brassica* L.

Чаша при основи једнака, круничне лиске једнаке, на врху целе, прашници кончасти, стубић коничан или четвртаст, тучак округао, спљоштен, љуска ваљкаста, гдешто мало с бокова стиснута, капци пупчасти са једним јаким првом по среди и слабијим венама са стране, семке округласте, у један ред стављене, цвеће отворено жуто.

1. Чаша усправљена, љуска с леђа стиснута, лишће зелено, доње лпасто, горње лпнеарно, биље веће од аршина. ☉. 4. 5. vi. *Br. elongata* Ehrh.

Чаша разведена, љуске округле, горње лишће обично пенељаво сиво. 2.

2. Љуске уз стабло усправљено, ваљкасте са танким, празним кљуном, лишће зелено, и горње на цетељке насађено, стабло од чове-

- чјег боја, јако гранато. ☉. 2. 7. vi. с.
 слашца *Br. nigra* Koch.
 Љуске од стабла одстојеће, горње лишће пе-
 пељаво сиво, на стаблу седеће. 3.
3. Доње лишће рутаво, цветни грозд за цвета-
 ња кратак. ☉. 2 (по виноградима близу По-
 жаревца). iv. *Br. Rara* L
 Све лишће пепељаво сиво, цветни грозд већ
 за цветања здуљен. ☉. 2, 4, 8. iv. . . .
 Br. Narus L.

31 род: *Diploaxis* DC.

Чаша при основи једнака, цветни листићи једнаки,
 на врху цели, прашнични конци кончасти, стубић кратак,
 стиснут, љуска четвртаста, с леђа стиснута, калци пу-
 пчасти, са једним средњим нервом и венама са стране,
 семке дворедице стављене, цвеће жуто.

Чаша разведена, 3-4 пут краћа од петељке,
 љуска мал не од дужине петељке, стабло
 гранато, листато. ☉. 4, 5. (на Ибру близу
 Карановца) v. . . . *D. tenuifolia* DC.

Чаша усправљена, у пола краћа од петељке,
 љуска 2-3 пут дужа од петељке, стабло
 слабо гранато, већном наго т. ј. без ли-
 шћа. ☉. 3. 4. v. . . . *D. muralis* DC.

32 род: *Hesperis* L.

Чаша при основи грбава, цветни листићи једнаки,
 на врху цели, прашници кончасти, стубић кратак, жиг
 у две листасте, затубасте кришке дељен, љуска пуцајућа

леђа стиснута на два краја с ужена, семке у један ред стављене, дугуљасте, кадшто на врху крилате, лишће већином не дељено.

Цветне лиске објајасте, ружасте или беле, љуске рапаве, лишће зучасто. ☉. 3-5. v.
 H. matronalis L.

Цветне лиске лацетасте, зеленкасте, са љубичастим цртама, љуске глатке, лишће цело. ☉. 3, 4. iv. *H. tristis* L.

33 род: *Malcolmia* R. Br.

Чаша при основи са 2 грбе, цветни листићи једнаки, на врху урезани, прашици кончасте, жиг раздељен у две зашиљасте кршкe, љуска пуцајућа, ваљкаста, при основи нешто дебља, капци пупчасте са једним уздужним нервом, семке у један ред стављене, не крилате, лишће цело.

Чаша усправљена, од дужине петељке, крупични листићи узани, на врху дубоко урезани, са жућкастим нокатцем а окрајком црвеним, лишће пепељаво, биљке гранате. ☉. 5 (више Бучја у Књажевачкој). v. *M. serbica* Panč.

34 род: *Erysimum* L.

Чаша при основи равна, или са две грбе, цветни листићи једнаки, на врху цели, прашици кончасте, стубић ваљкаст, жиг цео или на врху урезан, љуска пуцајућа, четвртаста или мање више стиснута, капци пупчасте, са испалним нервом по среди, семке у један или два реда стављене, дугуљасте, висеће, гдешто на

врху врплате, лишће цело, доле кадшто перасто дељено; зељасте, већном маловечне бљке, цвећа жута.

1. Љуска на две стране бритка, у дугачак кљуна заострљена. 2.
- Љуска четвртаста, кадшто стпснута, са кљуном ретко што дужим но што је љуска широка. 3.
2. Лишће јајасто, ободом зупчато, љуска много дужа од кљуна. ☉. 5 (Авала, Бајина башча у Подрињу и др). iv. *E. cuspidatum* DC.
- Лишће ланцетасто, ободом цело, кљуна три пут краћи од љуске. ☉. 4 (у Подунављу). vi. *E. angustifolium* DC.
3. Петељке од дужине чаше. 4.
- Петељке много краће од чаше 5.
4. Стабло од пола са некољко јалових граница, лишће ланцетасто, често или раздалеко зупчато, све длаке рачвасте. ☉. 4. v. *E. canescens* Roth.
- Стабло гранато, са плодним гранама, лишће зупчато, длаке рачвасте, помешане са трокраким. ☉. 4, 5. vi. *E. strictum* Flor. Wett.
5. Лишће ланцетасто, мал не цело, у дугу дршку постепено сужено, пред половином најшире, длаке све рачвасте. 6.
- Лишће дугуљасто, зупчато, испод половине најшире, рачвасте длаке помешане са трокракима. 7.
6. Дуговечна биљка са усправљеним љускама, обично без грана. ☉. 5 (у Брђанској клисури у Рудничкој, на Ртву и Лесковку у

- Алексиначкој, на Плешу у Књажевачкој). v.
 E. helveticum DC.
 Двогодишња биљка, са разведеним на све
 стране љускама, од пола обично граната. ☉.
 5 (по Малпигку у Црноречкој, близу Нише-
 ваца у Књажевачкој). v. E. comitatum Panč.
7. Петелке под љуском задебљале, љуске јако
 разведене, цвеће ситно, биљка мало што
 већа од педи. ☉. 2, 4. v. E. grandum L.
 Петелке тање од својих љусака, љуске
 усправљене, бљке од аршина и више . . . 8.
8. Плодов грозд кратак, мало што дужи од
 судланице, цвеће затворено жуто (наран-
 часто), посред љускиног тина видљива пруга.
 ☉. 5 (на Биљаници у Ћупријској). vi. .
 E. chrysanthum Panč.
 Плодов грозд дугачак, од педи или више,
 цвеће отворено жуто (лимунасто) . . . 9.
9. Лишће врхом изврнуто, плитко зупчато,
 кадшто цело, цела биљка пенељаво сива,
 од величине аршина. ☉. 5. vi.
 E. serpidifolium Rchb.
 Лишће са врхом право пруженим, особито
 доње дубоко зупчато, цела биљка зелена,
 од аршина и виша. ☉. 5, 6. vi.
 E. odoratum Ehrh.

35 род: Conringia Rchb.

Чаша при основи равна или грбава, круничне
 лиске једнаке, на врху целе, стубић ваљкаст, жиг сп-

тан главичаст, љуска пуцајућа, подебелним тинном предвојена, семке у један ред стављене, лишће цепенаво, ободом цело, горње са срцастом базом седеће, цвеће жућкасто; маловечне биљке.

Љуске уз стабло усправљене, капци са три уздужна нерва. ☉. 2. v. *S. austriaca* Jacq.
 Љуске од стабла одстојеће, капци са једним уздужним нервом. ☉. 2 (Златибор у Ужичкој, Голак у Алексиначкој). v. . . .
 S. orientalis Pers.

36 род: *Barbarea* R. Br.

Чаша при основи једнака, цветне листе једнаке, на врху целе, прашници кончастни, жиг на врху нешто урезан; љуске четвртасте, са јаким уздужним нервом по среди, семке у један ред стављене, висеће, мало стиснуте, без крплате нарастли; лишће лирасто; маловечне биљке, цвета жута.

Љуске на одстојећој петељци усправљене, по површини равне, дуге 12-25mm., семке сивасте. ☉. 2, 3, 4. v. *B. vulgaris* R. Br.
 Љуске хоризонтално разведене, по површини гредовите, 30-40mm. дуге, семке црне.
 ☉. 5, 6. v. *B. arcuata* Rehb.

37 род: *Sisymbrium* L.

Чаша при основи равна, цветне листе једнаке, на врху целе, прашници кончастни, жиг цео или урезан, љуска пуцајућа, капци пупчасте, са три уздужна нерва, семке у један или два реда стављене; маловечне биљке,

лишћа целог или од различите руке дељеног, цвећа жутог или белог.

1. Цвеће бело 2.
Цвеће жуто 3.
2. Лишће бубрежасто, петељке под љуском задебљале, биљка од аршина, од пола глатка.
⊙. 5, 6. v. *S. Alliaria* Scop.
Лишће дугуљасто, петељке под љуском танке, биљка од педи, цела длакава. ⊙. 2, 4. iv.
. *S. Thalictrum* L.
3. Лишће цело, ланцетасто, ободом зупчасто, дуговечна, по више стабала из једног корена истерујућа биљка, од висине мал не човечјег боја. џ. 5, 6 (више м. Горњака, близу Алексиначке бање и др.). vi.
. *S. strictissimum* L.
Лишће од различите руке дељено, маловечне биљке, по једно стабло и једног корена истерујуће. 4.
4. Лишће 2-3 крат перасто дељено, сви листићи једнаки, линеарни, љуске на више сведене, 2-4 крат дуже од својих петељака.
⊙. 4, 5. v. *S. Sophia* L.
Лишће лпратно дељено, кришке бар доњег лишћа шире 5.
5. Љуске зашпљасте, уз стабло усправљене, вршне кришке од лишћа врло широке, копљасте. ⊙. 1, 2, 3, 4. vi. *S. officinale* L.
Љуске свуд једне дебљине, од стабла одстојеће 6.

6. Чашине лиске хоризонтално разведене, горње лишће перасто, са линеарним режњима, бљка рехаво длакава. ☉. 4. v. S. r a p n o n i c u m Jacq.
Чашине лиске усправљене или мало разведене, кришке од лишћа све једнаке, пошироке. 7.
7. Чаша усправљена, затворена, цвеће јасно жуто, стабло и лишће чекљивама обрасло. ☉. 3, 6. viii. S. L o e s e l i i L.
Чаша разведена, цвеће бледо жуто, цела бљка од мекх длака маљава. ☉. 1, 4, 6. vi. S. C o l u m n a e L.

38 род: *Nasturtium* R. Br.

Чаша при основи равна, круничне лиске једнаке, целе, прашици кончасти, стубић ваљкаст, жиг цео; љуска ваљкаста, кадишто надута или стиснута, капци без нерва; семке висеће, у два реда стављене, лишће ретко цело, већином перасто или лпасто дељено; мало-или дуговечне биљке, цвећа бела или жута.

1. Цвеће бело, чаша зелена, љуска линеарна, на разведеним стаблима хоризонтално одстојећа, лишће јасно зелено, перасто, цела бљка глатка. ☉. S. vi. c. угас. N. o f f i c i n a l e L.
Цвеће жуто 2.
2. Све или бар горње лишће (што је ван воде) цело, или плитко урезано. 3.
Све лишће перасто дељено. 4.
2. Љуске линеарне, од дужине својих петељака. 3.

- Љуске кратке, већином краће од својих петељака, надуте 5.
3. Цветни гроздови на врху збивени, кратки, чаша сублирањена, биљка од аршина. Ф. 8 (на Озрену, у Поречкој реци). VI.
. *N. proliferum* Neuff.
- Цветни гроздови растркани, цвеће рехаво, чаша усправљена, биљке ретко веће од педи. 4.
4. Жиг на врху урезан, горње лишће за зупчастим кришкама. Ф. 1, 3, 4, 7. V.
. *N. sylvestris* R. Вр.
- Жиг на врху не подељен, главичаст, горње кришке од лишћа целе. Ф. 3, 5 (на Руднику, по Златибору). V. *N. lippizense* DC.
5. Цветне лиске дуже од чаше, горње лишће цело или плитко урезано. 6.
- Цветне лиске равне дужином чаше или мало што дуже, све лишће перасто, доње лирасто дељено. 7.
6. Љуске дугуљасте, 2-3 крат краће од својих петељака, лишће лопатичасто, доње (што је уводи) у узане режње псецкано Ф. 8. VI.
. *N. amphibia* R. Вр.
- Љуске округле, много крат краће од својих петељака, лишће дугуљасто, доње лирасто дељено. Ф. 7. VI. *N. austriacum* Jacq.
7. Лисне кришке зупчасте, или перасто усечене, љуске мало што краће од својих петељака. Ф. 8. VI. *N. palustre* Leys.
- Лисне кришке (осим доњег лишћа) целе, ли-

неарне, љуске три пут краће од својих петељака, тучак од дужине љуске. ♀. 3. 4. v.

. N. rugosaicum R. Br.

39 род: *Arabis* L.

Чаша при основи равна или грбава, круничне љуске једнаке, врхом целе, прашици копчасти, жиг не раздељен; љуска пудајућа, линеарна, мање више плосна, капци са једним уздужним нервом, семке вицеће, у један, ређе два реда стављене, кашто ободом крилате, лишће цело, само ободом мање више зупчато; годишње или дуговечне биљке.

1. Семке у љуски у два реда стављене, биљка од аршина, кадшто од човечјег боја, глатка (осим надно стабла), пенељаво сива, душке усправљена. ☉. 3, 5, 6. v. *A. perfoliata* Lam.
Семке у љуски у један ред стављене, биљке мање више длакаве, већином сниже од аршина. 3.
2. Семке пошироким крилом у наоколо обрасле, љуске савијене и врхом земљи оборене, цвеће жућкасто бело. ☉. 5, 6. iv.
. *A. Turrita* L.
Семке са узаним крилом или само врхом крилате, љуске усправљене или разведене, цвеће чисто бело. 3.
3. Цветни листићи разведени, округласти, наираспато у нокатце с ужени. 4.
4. Цветни листићи усправљени, дугуљасти, постепено у нокатце с ужени. 7.

4. Годшпња биљка: доње лишће лпасто де-
љено, петелке врло дуге, уједно са љускама
од стабла јако одстојеће, цвеће љубичасто,
ређе бело. ☉. 5, 6. iv. *A. agnosa* Scop.
Дуговечне биљке. 5.
5. Доње лишће на дуге дршке насађено, округло
или срцасто, кадшто лпасто, горње исто та-
ково, биљка цушта из корена доста дугачке,
кончасте лозице. ☿. 5, 6 (на Голији у Ужич-
кој). v. *A. Halleri* L.
Све лишће дугуљасто, у кратке дршке по-
степено сужено, или на стаблу седеће. 6.
6. Лишће цело, глатко, само по ободу обрасло
положеним чекињама, љуске плосне. ☿. 5
(на Овчару у Чачанској, Медведишкy у Ва-
љевској, Биљанци у Пожаревачкој и др.). iv.
. *A. procurrens* W. K.
Лишће кружно зупчато, сва биљка мање
више длакава, љуске гредовите. ☿. 5 (на
Постењу, Врању у Пожаревачкој, Малпнику
у Црноречкој и др.) iv. *A. alpina* L.
7. Доње лишће за цветања сухо, стабло од
пола веругаво, гранато, петелке под љус-
ком њој у дебљини равне. ☉. 2, 3, 4, 5.
iv. *A. angiculata* Lam.
Доње лишће розетасто, за цветања зелено,
стабло право, петелке тање од љусака 8.
8. Лишће на стаблу при основи закружено,
цвеће доста виђено, семке у наоколо при-
лично широким крилом обрасле, биљка од

- педи. ђ. 5 (испод Малиника у Црноречкој,
у Алексиначкој и на Конаоник у Круше-
вачкој). iv. *A. muralis* Bert.
Лишће на стаблу при основи стреласто,
цвеће доста ситно, семке без крила или
само брзким ободом обрасле. 9.
9. Љуске четвртасте, стиснуте, са јако испалим
уздужним нервом, стабло кад рутаво кад
глатко (*var. glabrescens*, на Конаоник у). ☉.
5, 6. v. *A. hirsuta* Scop.
Љуске линеарне, стиснуте, без нерва по
среди или са слабо видљивим нервом . . . 10.
10. Лисне ушке од стабла одстојеће, семке
глатке или са слабо видљивим тачкама. ☉.
5, 6. v. *A. sagittata* Bert.
Лисне ушке низ стабло пружене, семке јако
тачкасте. ☉. 5 (око Сокола у Подрињу). v.
. *A. Gerardii* Bess.

40 род: *Cardamine* L.

Чаша при основи равна, цветне лиске једнаке,
на врху целе, прашици (6 ретко 4) кончасте, сту-
блџ ваљкаст, обично врло кратак, жиг ситан, љуска
пуцајућа, линеарна, с леђа стиснута, капци плоски, без
уздужних нерва, при зрењу се на више, еластично са-
вијајућа; семке висеће, у један ред стављене, ретко
крплате, са пупчаном врвцом, кончасто или плоско
раширеном; лишће лирасто или перасто дељено; биљке
годишње или дуговечне.

1. Цветни листови узани, усправљени. 2.

- Цветни листићи сред пошироки, разведени. 4.
2. Листе при основи са двема ушката, цветни листићи мало што дужи од чаше, биљка дупке усправљена, јако граната. ☉. 6, 8. v. *C. imperatensis* L.
Листе без ушака при основи, цветне лиске дуже од чаше. 3.
3. Стабло право, малолисто (2-3 л.), горње лиске узане, целе; прашника обично четири, биљка у довој половини рутава. ☉. 6, 8. iv. *C. hirsuta* L.
Стабло веругаво, листато (6-12 л.), све лиске ћошкасте, прашника свакад шест, биљка глатка или длакава. ☿. 8. iv.
. *C. sylvatica* L.
4. Љуске линеарне, цупчане врвце кончасте. 5.
Љуске ланцетасте, цупчане врвце при основи плосне 7.
5. Прашнице љубичасте, љуски кљун дужи но што је љуска широка, цела биљка рутава, цвеће бело. ☿. 8 (по високим брдима) v. *C. amaga* L.
Прашнице жуте, љуски кљун једва од ширине љуске, биљке глатке. 6.
6. Листићи на дршци седећи и на горњем лишћу јајасте, цвеће ружасто. ☿. 8 (испод Крчмара на Кошаонику у Крушевачкој). v. *C. agris* Gris.

- Листићи на дршке насађени, на горњем
лишћу линеарни, цели, цвеће бело или ру-
жасто. џ. S. v. . . . *C. pratensis* L.¹⁾
7. Лишће зелено, са листићима зупчастим, а љу-
ском бар у нас обично рутавом. ☉. 5 (на
Гребену и Штрпцу, Вратни, Столу у Кра-
јинској, око Алекс. Баје, на Ртју и Леско-
вику у Алексиначкој, у Раваници, Светој
Петки у Ђупријској и др.) iv. *C. grassa* L.
Лишће мање више цпељаво, са листићима
већном целим и љускама глатким. . . . S.
8. Доње лишће цело, ободом урезано, горње
лирasto дељено, листићи многобројни, цветни
грозд прав. џ. 5, 6 (на Мокрој гори, по
Дервенти у Ужичкој. по Копаоничким ку-
лама у Крушевач.). v. *C. thalictroides* All.
Све лишће лирasto или перасто дељено,
листићи цели, цветни грозд веругав. џ. 5
(на Сухом руднику и више Беђировца у Кру-
шевачкој). iv. . . . *C. glauca* Spreng.

41 год: *Dentaria* L.

Чаша при основи једнака; цветне лиске једнаке,
на врху целе, прашици кончасте, стубић коничан,
жит не раздељен; љуска пуцајућа, линеарно ланцетаста,
с леђа степенута, капци плоски, без уздужних нерва;

¹⁾ У Гвоздачкој реци, идући од Брезне на Кобасицу, расте
сродна али већа биљка, са лишћем обилатије перастим,
која по свој прилици припада другој форми: *C. uligi-
nosa* M. B.

семке висеће, стиснуте, не крилате, пупчана врвца плосна, крилата, лишће прстасто или перасто; дуго-вечне бљске, цвећа виђеног.

1. Лишће по стаблу засебно. 2.
По три листа на стаблу пршљенасто сложена. 3.
2. У пазуху од сваког листа по један црни, доста велики ченак, доње лишће перасто, горње цело, цвеће ружасто, биљка од аршина. џ. 6. iv. *D. bulbifera* L.
По три ситна ченка (жљезде) у пазуху од листића, на стаблу по три тропера листа, цвеће бело. џ. 6 (по Повлену и Медведици у Ваљевској). v. *D. trifolia* W. K.
3. Цвеће црвено, прашници краћи од крунице, у пазуху од сваког листића по једна ситна жљезда. џ. 6 (у Кучајни у Пожаревачкој). iv. *D. glandulosa* W. K.
Цвеће жућкасто, прашници од дужине крунице, лишће без жљезда у пазуху од листића, џ. 5, 6 (на Повлену у Ваљевској, Мокрој Гори у Ужичкој, Копаонку у Крушевачкој, на Тисници у Пожаревачкој). iv.
. *D. enneaphylos* L.

б) ПЛЕМЕ: *Siliculosae* L.

Плод мало дужи но што је широк — љушчица.

42 род: *Lunaria* L.

Чаша при основи с две стране грбава, круничне лиске једнаке, на врху целе, прашници кончасти; љушчица (велика) пуцајућа, на дугу петељку насађена,

с леђа јако стиснута, семке у два реда стављене, спљоштене; биљке дуговечне или двогодишње, цвета виђена, црвена и лишћа срцаста, не дељена.

Цвеће мирисаво, прашнични конци скроз пlosни, љушчице на оба краја завршкaste, са кљуном краћим од пола ширине љушчице.

Ф. 6 (по Омољу). v. . . L. rediviva L.

Цвеће без мириса, прашнични конци на врху заострљени, љушчица на оба краја закружена, са кљуном дужим од половине њезине ширине. ☉. 5, 6. iv. . L. biennis Mch.

43 род: *Fursetia* R. Br.

Чаша при основи једнака, усправљена, цветни листићи на врху урезани; прашнични конци у доњем крају раширени, краћи при основи зупчасти, жиг главичаст; љушчица округласта или дугуљаста, у прилично дуг кљун здужена, семке крилате или без крила; маловечна биљка, лишћа целог, пепелавог, цвећа белог.

Листће ланцетасто, цело или раздалеко зупчasto, плодoв грозд збивен, љушчице дугуљасте усправљене. ☉. 3, 4, 5. v. . . .

. F. incana R. Br.

44 род: *Alyssum* L.

Чаша при основи једнака, крунични листићи једнаки, на врху цели или урезани; прашници коччасти, обично крилати или зупчасти; љушчице пуцајуће, с леђа стиснуте, плосне или надуте, капци плосни или пупчасти, без нерва; семке малобројне, viseће, сти-

снуте; биљке годишње или дуговечне, мање више пе-
пељаве, лишћа цела и цвета жута.

1. Љушчица надута, ређе плосна, са 2-6 се-
мака, прашничнији конци не зупчати, кад-
што при основи грбави. 2.
Љушчица плосна или по среди нупчата,
прашничнији конци при основи са зупцима. 4.
2. Љушчице плосне, лишће цело или крупно
зупчато, краћи прашници при основи гр-
бави, пепељаво сиви. џ. 5 (по источним
странама). iv. *A. saxatile* L.)
Љушчице надуте 3.
3. Плодов грозд скраћен, збивен, љушчице
окрукласте, по 4 семке у сваком окцу. џ.
5 (близу Алексиначке бање, на Столу у
Крајинској, Белој стени у Подрињу). v. .
. *A. corymbosum* Gris.
Плодов грозд здуљен, љушчице елиптичне,
ободом плосне, по среди надуте, у сваком
окцу по 2 семке. џ. 5 (на Гребену у Кра-
јинској, Вукапу у Пожаревачкој). vi. . .
. *A. edentulum* W. K.
4. Годишње биљке 5.
Дуговечне биљке или сниско шибље. 7.
5. Прашници без зубаца при основи, у сва-
ком окцу по две семке, стабло од судланце

¹⁾ По кршевима више Раванице у Купријској, на Оденцу
близу Белог потока у Књажевачкој и око Алексиначке
бање расте биљка, која по свој прилици спада у другу
источну фелу: *A. orientale* Ard.; има дубље усечено
лишће и веће љушчице.

- са цвећем и по цветању на дршци трајућим.
 ☉. 2, 3, 4, 5. v. . . . *A. salicinum* L.
 Прашници са зупцима при основи, у сваком
 окцу по једна семка, цвеће по цветању од-
 падајуће. 6.
6. Љуска глатка, пепељком обливена, цвеће
 бледо жуто, цветни листићи линеарни, биљка
 од судланице, јако граната. ☉. 1, 3, 4,
 5. iv. *A. minimum* Willd.
 Љуске звездастим длакама обрасте, цвеће
 жуто, цветне лиске на врху урезане, биљка
 од судланице до педи, граната или не. ☉.
 4, 5 (близу Суповца у Алексиначкој). iv.
 A. camprestre L.
7. Стабло од половине јако гранато, цветни
 гроздови многобројни, на врху стабла у ко-
 римб сложени. 8.
 Стабло са мало грана, плодови гроздови
 јако здужени, рехаво по стаблу стављени. 9.
8. Дужи прашници само с једне стране зупча-
 сти, љушчице објајасте, врло кратким кљу-
 ном завршене, стабло веругаво, од пола ус-
 прављено. ☿. 4 (у Подунављу). v.
 A. alpestre L.
 Дужи прашници с обе стране зупчасти, љу-
 шчице округласте, у прилично дуг кљун за-
 вршене, стабло од корена усправљено ☿.
 5 (особито много на сертентину). v.
 . . . с. жуменца: *A. argenteum* Wittm.

9. Стабла из корена многобројна, мало што већа од педи, дршке са љушчицама разведене, крупичине лиске плитко урезане. *ф.* 4, 5. v.
 A. montanum L.
 Стабло од аршина, већином усамљено, цветни грозд по цветању врло здуљен, усамљен, кадшто стабло од половине гранато, цвеће виђено, цветни листићи на врху дубоко урезани. \odot или *ф.* 5 (на Столу у Крајинској, Ртњу и Озрену у Алексиначкој). v.
 A. Wierzbickii Heuff.

45 год: *Draba* L.

Чаша при основи равна, ретко грбава, крупичине лиске целе или на врху урезане, праници кончасте; љушчица пуцајућа, с леђа стиснута, канци пушчасте са уздужним нервом по среди, семке многобројне у два реда стављене, висеће, без крила; биљке ситне, цвећа жутог или белог, лишћа целог.

1. Цвеће жуто, на врху безлистог стабла у грозд сложено, љушчица елиптична, чекињама обраста, лишће при корену ланцасто, ободом трепљаво. *ф.* 5 (по свима вишим брдским крајевима). v. *Dr. aizoides* L.
 Цвеће бело, чаура дугуљаста матка. 2.
 2. Стабло од педи, листато, кадшто гранато, лишће цело или зупчато, цветне лиске целе. \odot . 2, 3, 4. iv. *Dr. muralis* L.
 Стабло од судлаице, без лишћа и без грава, цветне лиске дубоко урезане, љу-

шчице дугуљасте, на два краја с ужене или затубасте (*Dr. praecox* Stev. у Кучајни). ☉.
1, 2, 3, 4. ш. *Dr. verna* L.

46 род: *Cochlearia* L.

Чаша при основи једнака са разведеним листићима, цветне лиске једнаке, на врху целе, прашици кончасти, прави или под врхом преломљени, жиг не дељен, љушчица надута, округласта или дугуљаста, семке висеће, у два реда стављене; дуговичне биљке, лишћа целог и цвећа белог.

Прашици прави, биљка виђена, већа од аршина лишћа голема, корена дебела. Ч. 7, S (у Макишу близу Београда) v.
. *C. Arctogastria* L.

Прашици од врхом преломљени, биљка ситна, мало што већа од педи. Ч. 5 (по високим брдима). v. *C. saxatilis* L.

47 род: *Myagrum* L.

Чаша при основи једнака, цветне лиске једнаке, врхом целе, прашици кончасти, љушчица не пуцајућа, 3 ока, горња два упоредна окца јалова, доње окце са једном објајастом висећом семком; годишња биљка лишћа целог или дељеног и цвећа жутог.

Стабло дупке усправљено од пола гранато са грамама разведеним, доње лишће лирасто, горње цело, седеће, стабло двема ушкама обухватајуће, пенелаво сиво. ☉. 2. v.
. *M. perfoliatum* L.

48 род: *Samolina* L.

Чаша при основи равна, цветне лиске једнаке, врхом целе, прашици копчасте, жиг цео, љушчица пуцајућа, објајаста падута, нешто с леђа стиснута, са једним уздужним нервом по среди, семке висеће, у два реда стављене, не крилате; маловечне, штркљасте биљке лишћа целог и цвећа жутог.

1. Љушчица надута, на врху право одсечена, лишће мрљаво, ретко цело, већином перасто усечено, стабло слабо гранато, цвеће на врху у кратак, рехав грозд сложено. ☉. 1 (у Бајиној банчи по насипима). v. *C. foetida* Fr.
Љушчица с леђа нешто стиснута, на врху закружена, лишће круто 2.
2. Љушчица са пошироким ободом и капцима сивастим, ситно тачкастим, плодов грозд јако здуљен, семке сптне, јајасте, стиснуте, лишће по стаблу многобројно. ☉. 5 (по вишим брдима на истоку, Лесковику, Ртњу у Алексипачкој, Плешу у Њњажевачкој) v. *C. sylvestris* Wallr.
Љушчица са врло узаним ободом и капцима жућкастим, од мрежасто сплетених жилица ишарапа, плодов клас мање здуљен, семке троугалне, лишће малобројно. ☉. 2, 3, 4. v. *C. sativa* L.

49 род: *Neslia* Desv.

Чаша при основи мал не равна, цветне лиске равне, врхом целе, прашици копчасте, љушчица не

пуцајућа, округла, коштана, мало с леђа стиснута, пометањем једино семена, капци јако пуцчасти, са једним уздужним первом по среди, семка хоризонтално положепа, не крилата: годишња, штркљаста биљка лишћа цела и цвећа жута.

Стабло усправљено, од аршина, једноставно или од пола гранато, лишће доње дугуљасто, у дршку с ужено, горње двема ушкама стабло обухватајуће. ☉. 2, 3, 4. iv. .

. N. paniculata Desv.

50 род: *Calcepinia* Adans.

Чаша при основи равна, цветне лиске не једнаке, објајасто клинасте, прашици копчасти; љушчица не пуцајућа, мрежастим жилицама ишарана, у врло кратак кљуи завршена, једино ока, једино семена, семка висећа; годишња биљка, лишћа лирастор и цвећа белог.

Лишће надно стабла розетасто, по стаблу малобројно, стабла из корена многобројна.

☉. 2, 7 (у Мокролушкој долини близу Београда, више Текија у Крајинској) iv. .

. C. Corvini All.

51 род: *Vunias* R. Br.

Чаша при основи равна, цветне лиске једнаке врхом целе или урезане, прашици копчасти, љушчица не пуцајућа, округласта или четвртаста, дво или четворо ока, семка у окцу усамљена, висећа, пужасто увита; маловечне биљке, лишћа перастог и цвећа жутог.

1. Љуска четвртаста, четворо крила, крила зупчата, доње лишће стругасто, горње цело, биљка мало што већа од предн. ☉. 2 (око Алексинца). iv. В. Егисаго I. Љуска јајаста, равава, доње лишће лпратно. горње дугуљасто, цело, биљка од аршина. ☉. 2, 3 (око Текије и Кладова у Крајинској). v. В. *orientalis* L.

. 52 род: *Isatis* L.

Чаша при основи равна, цветне лиске једнаке, на вратак нокатац насађене, врхом целе, жиг цео, седећи, љушчица не пуцајућа, дугуљаста или обртно клинаста, јако стиснута, једно ока, 1-2 семена, семке ваљкасте, висеће; биљке маловечне, лишћа целог, пецљава сивог и цвећа жутог, у обилат коримб сложеног.

Лишће доње дугуљасто, у дршку с ужено, горње седеће и двема ушката стабло обухватајуће, љушчице клинасте, у петељку поступно с ужене или овалне, на обе стране затубасте (I. праесох Kit. по камењарима средњих брда). ☉. 3, 5. v. *I. tinctoria* L.

53 род: *Biscutella* L.

Чаша при основи равна или на две стране грбава, цветне лиске равне, врхом целе, прашници копчасти, љушчица са стране јако стиснута при основи урезана, канци колутасти, крилати, однадајући од дршке уједно са семкама, семка у сваком окцу по једна, стиснута, хоризонтално стављена; дуговечне

биљке, лишћа при основи од стабла розетастог, не дељеног, на стаблу малобројног и цвећа жутог.

Лишће дугуљасто, рутаво, стабло од пола гранато, цвеће наврх грана у кратак грозд сложено, љушчице шире по што су дуге, глатке џ. 5 (на Ртњу у Алексиначкој). v.

. *V. laevigata* L.

54 род: *Aethionema* R. Br.

Чаша при основи од две грбе не једнака, цветне лиске једнаке, целе, дужн прашици крилати к вањској страни искривљени, љушчице пуцајуће, с леђа стиснуте, обругласте, на врху урезане, капци кобиличасти, дуже крилати, семке дугуљасте висеће; списке биљке, лишћа цела, пепељава, а цвећа ситна, љубичаста.

Стабло са мало грана, цвеће сложено наврх стабла или грана у кратак грозд, чаша усправљена, краћа од крунице, доње лишће објајасто, горње ланцетасто, доста круто. џ. 5 (по целој источној и јужној Србији). v. .

. *Ae. saxatile* R. Br.

55 род: *Thlaspi* L.

Чаша при основи равна, цветне лиске на врху целе или плитко урезане, једнаке, прашици копчасти, љуска пуцајућа с леђа стиснута, на врху дубље, плиће урезана, капци кобиличасти, семке дугуљасте, висеће; биљке годишње или дуговечне лишћа целог, ређе перасто дељеног и цвећа белог (у нас).

1. Лишће стругасто дељено, љушчица троугална, плосна, не крилата, са петељком у правом углу од стабла одстојећа, биљка глатка или длакава. ☉. 1, 2, 3, 4. III-XI.
 Thl. bursa pastoris L.
 Лишће цело, љушчица обратно срцаста, мање више крилата. 2.
2. Стубић врло кратак, годишње биљке . . . 3.
 Стубић доста дугачак, дуговечне биљке. . . 5.
3. Стабло ћошкасто, љушчица велика, плосна, са великим крилима, лишће ободом зупчасто. ☉. 1, 2, 3, 4. V. . . *Thl. argense* L.
 Стабло ваљкасто, љушчице по среди нупчасте, доста ситне. 4.
4. Стабло малолпсто, од пола гранато, лишће пепељаво сиво, ободом цело, доње објајасто, горње срцастом основом стабло обухватајуће. ☉. 2, 3, 4. IV. . . *Thl. perfoliatum* L.
 Стабло многолпсто, једноставно или под врхом са мало грана, лишће зелено, ободом зупчасто, доње кадито лирасто, трвено издаје мирис лука. ☉. 2, 3, 5. IV. . . .
 Thl. alliaceum L.
5. Из ризома избијају, осим цветног стабла, тачке лозице са розетастим лишћем на врху, из којих ће идуће године стабло израсти, прашиници краћи од цветних листића, љушчице са врло узаним крилом, 2-4 семке у сваком окцу. ☉. 3 (на Ивановој ливади

у Њажевачкој, Копаонику у Крушевачкој).

iv. Thl. alpinum Jacq.

Ризом без лозица, љушчица са пошироким крилом. 6.

6. Прашнице љубичасте, најзад црпе, преко цвета пружене, љушчица нешто дужа по што је широка, са 4-8 семака у сваком окцу.

џ. 3, 5 (на Копаонику) у. Thl. alpestre L.

Прашнице жуте у цвету укрите, љушчица два пут дужа по што је широка, са 3-4 семке у сваком окцу. џ. 5 (на Авали). iv.

. Thl. cochleariforme DC.

56 род: *Lepidium* L.

Чаша при основи равна, цветне лиске једнаке, на врху целе (кадшто их нема), прашници кончасте, љушчице нуцајуће, са стране стиснуте, округле или дугуљасте, на врху урезане, капци кобиличасте или крилати, семке дугуљасте, висеће; биљке мало или дуговечне лишћа од различите руке дељеног и цвећа белог.

1. Лишће длакаво, двама ушката стабло обухватајуће 2.

Лишће глатко, на стаблу седеће, без ушака. 3.

2. Йушчица срцаста са заокруженим ободом, доње лишће лирасто, цвеће на врх стабла у обилат коримб сложено, биљка мал не од аршина. џ. 1, 3. v. . . . L. Draba L.

Йушчица у доњем крају закружена, доње лишће објајасто или лирасто, стабло горе гранато, са разведеним гранама, биљка мало

што виша од недп. ☉. 2, 3, 4. vi. . .

. L. samprestre. R. Br.

3. Цвеће ситно, кадшто без крупнице и само са два прашника, лишће већином перасто, биљка ретко већа од недп. ☉. 1, 3. vi. с. гропица, трава од гропице. . . . L. rudemale L.
Цвеће свакад са белом, виђеном, и ако доста ситном круницом и четири прашника; лишће већином цело, биљка штркљаста, кадшто много већа од аршипа. ☿. 1, 2, 3, 4. vi. L. graminifolium L.

57 род: Sennebiëra Pers.

Чаша при основи равна, цветне лиске једнаке, целе или пометене, прашници кончасти, два краћа кадшто пометена, љушчица не пуцајућа, двогука са стране стиснута, дво ока, у сваком окцу по једна семка висећа; ситна, на земљу оборена биљка, лишћа пераста и цвећа ситна, бела.

Плодов грозд дугуљаст, седећи, наспрам лишћа постављен, плод на подебелу петелку насађен, бубрежаст, по површини наборит, биљка јако граната са разведеним, гранама, ретко већа од судланице. ☉. 1, 3 vi. S. Coronopus Poir.

58 род: Rapistrum Desv.

Чаша при основи на две стране грбава, цветне лиске једнаке, на дуге покатце насађене, врхом целе, прашници кончасти, љушчица не пуцајућа, двочлана,

доњи члан дугуљаст, јалов, горњи округласт, са једном округлом, viseћом семком; биље лишћа пераста и цвећа жута.

Стабло виђено, јако гранато, са гранама у круг разведеним, лишће доста големо, са режњима зупчастим. Ч. 2, 3. v. . . .
. R. p e r e n n e A l l.

59 род: Стамбе L.

Чаша разведена, при основи једнака, цветни листићи једнаки, објајести, цели, дужи прашици испод врха са зупчастом израсли, љушчица не пуцајућа дво-члана, доњи члан јалов, горњи округласт са једном, округлом, viseћом семком; дуговечна, виђена биљка са големим, два или вишескрат перастим лишћем и белим цвећем.

Цела биљка пепељаво сива, рава, лишће што из корена излази на округ земљу покривајуће, исецкано у линеарне режње, горњи члан љушчице повелик, ранав. Ч. 2, 3 (по Стигу у Пожаревачкој). v.
. Cr. T a t a r i a J a c q.

VIII ред: Cistineae DC.

Цвеће правилно, чаша трајућа 5 пера, чашици листићи у 2 реда стављени, два спољна обично мања, ретко већа од унутрашњих, а кадшто их по све нема, круница 5 пера, круничници листићи у цупољку на десно савијени, противно чашицима листићима, прашици многобројни, слободни, плод чаура пуцајућа капцима.

60 род: *Helianthemum* DC.

Чаша 5 пера, крупица 5 пера, прашници многобројни, спољни гдешто јалови, чаура једно ока или не-савршено тро ока, семке ситне округласте или тро ћошке; обично ситно шибиље, ређе маловечне биљке, лишћа цела и цвета жута.

1. Спољни прашници јалови, без прашница, лишће по стаблу расуто, линеарно. 2.
Сви прашници са прашницама, лишће на-спрамно, ланцетасто или јајасто. 3.
2. Све лишће једнако, петељке од дужине лишћа, семке дуго у чаури остајуће, лишће глатко. т. 5 (Нишевци у Њажевачкој, Бела река у Црноречкој). v.
. Н. *prosimbens* Dup.
Горње лишће скраћено, жлездама обрасло, петељке 2-3 крат дуже од свога лишћа. т. 5 (на Мокрој Гори у Ужичкој и близу Рапке у Чачанској, по серпептину). v.
. Н. *Sprashii* G. G.
3. Чаша дужа од крупице, стубић кратак, прав, годишња биљка од судланице или мало што већа. ѿ. 4, 5 (између Беоца и Рапке у Чачанској). iv. Н. *niloticum* L.
Цвет виђен, крупица дужа од чаше, стубић искривљен, дуговечне биљке, са дрвеним стаблима при основи. 4.
4. Лишће без залитета, дугуљасто, цвеће на-врх усправљеног стабла прилично многобројно. т. 5 (по вишим брдима, Ртњу у

Алексиначкој, Конаонику у Крушевачкој). v.
 H. oelandicum Wahlb.
 Лишће са залесцима, јајасто или лапцетасто,
 цвеће наврх баврљастог и по земљи обореног
 стабла малобројно. т. 3, 4, 5. v.
 H. vulgare L.

IX ред: *Violariaceae* DC.

Цвеће не правилно, чаша 5 пера, трајућа, кру-
 ница 5 пера, прашника пет, нараслих на подплодни
 колут, плодник једно оки, са много залетака, стубић
 не дељен, плод чаура трима капцима нуцајућа.

61 род: *Viola* L.

Чашине лиске не једнаке, са листастиим израстима
 при основи, доња круничина лиска од осталих разли-
 чита, обично већа, осномом у остругу здуљена, прашни-
 чини конци шиљасти, прашнице око стубића у беоцуг
 састављене; дуговечне, сишке биљке, лишћа целог или
 од различите руке дељеног, цвећа љубичастог или жу-
 тог, кадшто тробојног, ретко белог.

1. Цветне петељке све из врло скраћеног ста-
 бла израстеће, лишће све из корена изла-
 зеће. 3.
- Стабло кадшто доста кратко (*Viola mirabilis*
 пре је цветања без стабла, које се истом по
 цветању развија и носи лишће и ситнице
 цвеће), чешће здуљено и гранато, носеће
 цвеће и лишће. 5.

2. Цвеће без мириса, ризом без дугих издањака са стране, цветни листићи на врху сви урезани, лишће дугуљасто, при основи срцасто, јако рутаво. Ж. 3, 6. iv. . . . V. *hirta* L.
Цвеће пријатна мириса, ризом пуштајући на све стране дуже или краће лозице, из којих на више избија цвеће а на ниже жале. . . . 3.
3. Старо лишће срцасто, на врху заострљено, залисци ланцетасти, са густим тренљама, бочни изданци цветају исте године кад израсту, цвеће бело. Ж. 6. iv. . . . V. *alba* Bess.
Старо лишће бубрежасто, на врху заокружено, залисци јајасте, изданци цветају друге године. 4.
4. Залисци завршкасти, ројтасти, на врху уједно са ројтама глатки, цвеће угасито плаветно, само на дну нешто отвореније. Ж. 5, 6. iv. е. љубичица као друге мирисаве феле. V. *odorata* L.
Залисци заострљени, ројтасти, уједно са ројтама на врху обрасли длакама, цвеће отворено љубичасто, до пола бело. Ж. 6. iv. V. *suavis* M. B.
5. Залисци лопатичасти, на остало лишће паличећи, стабло конјасто, кратко, лишће ситно овално, ободом цело или на далеко ровашено, цвеће виђено, без мириса. Ж. 5 (на Ртију у Алексиначкој). iv. V. *Grisbachiana* Vis.
- Залисци линеарни или перасто дељени. 6.

6. Лишће бубрежасто, на врху закружено, ободом ситно ровашено, биљка глатка, нежна, обично дволиста, са 1-2 жута, мрко цртаста цвета. Чл. 6, 8 (на Конаонику у Крушевачкој). vi. V. biflora L.
 Лишће срцасто, на врху завршкасто. 7.
7. Четири горња цветна листића на више усправљена, цвеће жуто или тробојно. 8.
 Два горња цветна листића разведена, цвеће љубичасто. 9.
8. Стабло усправљено, маловечно, залиски лирасто дељени, са горњим листићем већим, оструга доњег круничног листа нешто дужа од чашине израсти, цвеће ситно или крупно, обично тробојно. ☉ и ☺. 2, 3, 4, 5, 7. iv. с дан и ноћ. V. tricolor L.¹⁾
 Стабло положено, дуговечно, пузеће; залиски престао дељени, биљка у нас рутава, цвећа жута. Чл. 5 (на Голији у Ужичкој, Конаонику у Крушевачкој). vi. V. lutea Sm.
9. Стабла избијају из пазуха од лишћа, које је розетасто наврх ризома поређано. 10.
 Стабла избијају из самога ризома које нема ва врху ружу (розету) од лишћа. 12.
10. Цвеће мирисаво, прво повелико, јалово излази из врха ризома (као у обичне љубичице), касније мање, али плодно, излази из

¹⁾ Од ове јако променљиве биљке има у нас повише варијетета, а и која нова фела, којој, док се боље не испита, у овој књизи није могло бити места.

стабла, које међу тим нарасте, дође лишће
бубрежасто, стабло по једном уздужном углу
длакаво. Ч. 5, 6 (на Штрицу у Крајинској,
око Кучајне у Пожаревачкој). iv.

. V. *mirabilis* L.

Цвеће без мириса, пзбија из стабла. 11.

11. Чаура рутава, лишће доста ситно, мање
више длакаво, цвеће плаветно, биљка оби-
чно мања од судланице. Ч. 4, 5 (на Ртњу
у Алексиначкој). iv. V. *agenaria* DC.

Чаура глатка, као што је остала биљка
већином глатка, цвеће отворено љубичасто,
стабло мало кад мање од педи. Ч. 6. iv.

. V. *sylvatica* Fr.

12. Лишће срцасто, на танку дршку насађено,
са залисцима много краћим од лисне дршке,
цветни листићи на врху цели, округласти,
биљка од педи. Ч. 4. v. V. *capina* L.

Лишће у крплату дршку сужено, са залис-
цима великим, од нола или од целе дужине
лисне дршке. 13.

13. Чаура завршкаста, лишће длакаво, са залис-
цима поред стабла дужим од лисних држака,
биљка обично већа од педи. Ч. 3, 7. v.

. V. *elatior* Fr.

Чаура на врху право одсечена, лишће глатко,
са залисцима мал не од дужине лисне др-
шке, биљка мало што већа од судланице.

Ч. 5, 7 (близу Брестовачке Бање у Црно-
речкој). v. V. *pumila* Vill.

IX ред: *Resedaceae* DC.

Цвеће хермафродитно, не правилно, чаша 4-7 пера, круница 4-7 пера, са листићима не једнаким у три или више режања исецканим, са чашиним листићима на именуце стављеним, прашика много (10-40) са концима слободним или при основи слојеним, прашице унутрашње, плодник на врху јачећи, као и плод (чаура) који не пуца, већ из јачећег врха испушта семке; маловечне биљке, цвећа цвићеног, жућкастог и лишћа целог или перасто дељеног.

62 род: *Reseda* L.

Чаура троугла, на отвореном крају зупцима обрасла, цвеће жућкасто, наврх стабла или грана у здуљен грозд сложено; биљке маловечне, лишћа целог или перасто дељеног.

1. Чаша 4 пера, лишће ланцетасто, заострљено, при основи зупчато, цветни гроздови врло здуљени, стабло дунке усправљено, обично веће од аршина. ☉. 1, 3. vi с. катанац. *R. Luteola* L.
Чаша 6 пера, стабло при основи положено, од пола усправљено. 2.
2. Чаура дугуљаста, семке сиве, глатке, лантете, цвеће зеленкасто жуто, стабло јако гранато. ☉. 1, 2, 3, 4. vi. *R. lutea* L.
Чаура објајаста, семке сиве, наборите, цвеће беличасто или жућкасто. 3.
3. Чаша парашкује и премаша по цветању плод, цвеће жућкасто, три ситна зупца наврх чау-

ре. ☉. 2, 3, 4, 5 (око Впшњице у Београдској и др). v. . . R. *Phyteuma* L.
 Чаша и по цветању краћа од плода, цвеће белничасто, три повелика зупца наврх чауре. ☉. 2, 3, 4 (више Сланаца у Београдској, испод Рама у Пожаревачкој, око Кладова у Крајинској). vi. . . R. *inodora* Rchb.

Х р е д : *Droseraceae* DC.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша трајућа 5 пера, са листићама при основи мање више сраслим, круница 5 пера, прашика 5-10, прашични конци слободни, прашице вањске, плодник слободан једно или вишесемени, са повише заметака, стубића толико колико у плоднику окаца, жиг главичаст, плод пуцајућа чаура, семке у лабавој семењачи хоризонталне или усправљене.

63 род : *Parnassia* L.

Круница однадајућа, медници са листићима крунице на пзменце стављени, рескасти, са трепљавим кришчицама, жига 4, седећа, чаура 1 ока са 5 капака пуцајућа, цвеће усамљено наврх стабла, бело, лишће цело; дуговечна планинска биљка.

Чаша разведена, много браћа од крунице, лишће већином пз корена, само један срцаст лист на стаблу, биљка глатка, мало што већа од неди. ђ. 7, 8 (по планинским крајевима, на Златибору, Копаоницу и др.) vii.

. R. *palustris* L.

XI ред: *Polygaleae* Juss.

Цвеће хермафродитно, не правилно, чаша трајућа, са 5 врло не једнаких листића, три спољна мања, два унутарња бојена већа, крупница сложена из три цветна листића срасла међу собом и са 8 прашника у цев с горње стране дуж расцепљену, гучак један у два жига дељен, плод врло стиснута дво-ока чаура, у сваком окцу по једна висећа, рутава семка са тровршким плаштком на врху.¹⁾

64 род: *Polygala* L.

Крупница на врху у узане кришчице псецкана, два већа чашипа листа — крила — боце јако стиснут плод; дуговечне биљке или сићаво шибље цвећа плаветна или ружаста, наврх стабла у грозд сложена и лишћа цела.

1. Цветни грозд у пазуху од горњег лишћа стављен, вршна гранчица само лишће посећа, цвеће малобројно, плаветно, најзад беличасто, крила објајаста, на кратку дршку насађена, шира од чауре, стабло баврљасто, лишће објајасто. 2. 5 (Гребен, Стол у Крајинској, Бања у Алексиначкој, Медведник у Ваљевској и др.) v. . . *P. supina* Schrb.
Цвеће наврх стабла у обилан грозд сложено. 2.

¹⁾ Овако зовемо оне квржице или плочице, у које се пупчана врвци пре свога улаза у семку шири — *Arillus*.

2. Доње лишће нај веће, што на више то бива све мање, цвеће плаветно. 3.
 Доње лишће сптвије, око половине стабла нај дуже, цвеће ружасто. 4.
3. Средњи перв на крилима од половине гранат, плаштак на семки од половине семкине дужине, биљка укуса слабо грког. џ. 7 (више Ивањпце у Ужичкој) v.
 P. calcaea Schultz.
 Средњи перв на крилима само на врху са 1-2 гранчице, плаштак на семки 4 пута краћи од семке, биљка укуса врло грког, џ. 7 (на Копаонику у Крушевачкој Златибору у Ужичкој). v. *P. amara* Jacq.
4. Чаура на дугу дршку нагађена, доње лишће објајасто, горње ланцетасто или динеарно, цвеће виђено. џ. 4, 5 (на Ртљу у Алексиначкој, Плешу Њважевачкој, Копаонику, у Крушевачкој и др.). v. *P. major* Jacq.
 Чаура седећа или на врло кратку дршку насађена 5.
5. Цвеће у једнак збивен грозд сложено, приперци дужи од својих петељака, преко неразвита цвета пружени. џ. 3, 4 v.
 P. comosa Schnk.
 Цвеће обично на једну страну наведено, приперци од дужине петељака, преко неразвита цвета не пружени. џ. 3, 4, 5, v.
 P. vulgaris L.

XII ред: *Sileneae* DC.

Цвеће правилно, чаша цваста, на врху у 5-6 зубаца дељена, круница 5 пера, уједно са прашицима насађена на врх текафора — ступца што носи чаура, прашика већином 10 ређе 5, кадшто их пометањем нема и онда су биљке дводоме, тучка 2-5 са жиговима на унутариој ивици, плодик слободан, са више заметака, плод чаура једно ока, или кадшто при основи не савршено дељена, на врху зупцима пуцајућа, ретко плод сочан — пецуцајућа бобица —, семке многобројне, утврђене на сред чауре за стожерак; биљке годишње или дуговечне, лишћа целог, наспрамног и цвећа обично виђеног. —

65 род: *Cucubalus* Gärtn.

Чаша од нола у 5 ланцестих крижака дељена, круница са крајком разведеним и при основи венцем од ситних листића обраслим, 10 прашика, 3 тучка, плод чаура.

Цвеће на кратке петељке насађено, вицеће чаша надута, круница зеленкасто бела, крупичне лиске по среди дељене, бобица зрела црна, лишће овално; биљка баврљаста, на друго се рашће пецућа. Ч. 6, 7. VII.

. *C. baccifer* L.

66 род: *Silene* L.

Чаша у 5 зубаца дељена, крунични крајак разведен, са венцем или без њега при основи, прашика 10, тучка три, плод чаура, на дужи или краћи текафор

насађена, семке бубрежасте, на здуљеној пупчапој
врви висеће.

1. Годишње или двогодишње биљке, са свену-
тим за време цветања лишћем при основи од
стабла 2.
Дуговечне биљке, за време цветања са зе-
лепом розетом лишћа при основи од стабла 8.
2. Цвеће бело 3.
Цвеће црвено 4.
3. Стабло рачвасто, цвеће на краће петељке
насађено, на једну страну од стабла наве-
дено, чаура на врло кратком текафору
седећа, биљка обично мања од аршина, ☉.
2 (по Топчидерским виноградима) v. . . .
. *S. dichotoma* Ehrh.
Стабло од пола јако гранато, цвеће на дуге
петељке насађено, усправљено, на све стране
од стабла подједнако подељено, чаура на
текафору њој у дужини равном седећа. ☉.
5 (више Вратне, на Столу у Крајинској, око
Кожеља и Нишеваца у Њажевачкој, на Ле-
сковнику у Алексиначкој и др.) v. . . .
. *S. splendens* Boiss.
4. Чаша од 15-60 уздужних нерва цртаста . 5.
Чаша без виђених нерва, или их има само
10. 6.
5. Цветни окрајак ситан, угаспто црвен, чаура
на ложи седећа, семке од ситних квржица пе
једнаке. ☉. 4 (на пешчаним пољима у По-
дунављу). v. *S. sonica* L.

- Цвеће виђено, крупичин окрајак ружаст, већи од пола дужине чаше, чаура са виђеним текафором. ☉. 4 (близу Кладова у Крајинској). v. . . . S. subsonica Friv.
6. Лишће глатко, пепељаво сиво, цвеће на врх стабла у обилат коримб скупљено, зушци од чаше затубасти, цвеће ружасто. ☉. 4, 5 (по серпентинским прљужама доста обична биљка). v. . . . S. Armeria L.
Лишће мање више длакаво, зелено, цвеће на врх грама малобројно 7.
7. Цела биљка длакава, лепљива, цветне листе оздо жућкасте, чаура на врло кратком текафору седећа. ☉. 1, 2, 4. vi.
. S. postiflora L.
Биљка рехаво чекпњава, чекпиње на чаши управљене, цвеће доста ситно, с обе стране ружасто, чаура на доста виђеном текафору седећа. ☉. 3, 4 (око Кладова, по Калуђалу и Високи у Крајинској). iv.
. S. binervia Seb. et Maur.
8. Цвеће црвено 9.
Цвеће бело или жућкасто, оздо кадшто морасто 10.
9. Стабло много веће од педи, под врхом лепљиво, са цвећем пурпурним, на врх стабла у главицу збивеним, лишћем језичастим, глатким. 4. 8 (на Копаонику испод Крчмара). vi. S. Asterias Gris.

- Стабло ретко што веће од судљанице, лишће пепељаво сиво, цвеће ружасто, у рехаву гроњу на врх стабла сложено. Ч. 5 (на Расоватом Камену). vi.
 S. Lerschenfeldiana Bmg.
10. Дводоме биљке т. ј. на једном стаблу цвеће са прашицима, на другом са тучковима 11.
 Све цвеће хермафродитно 12.
11. Цвеће жућкасто на врх стабла у размакнуте приљење сложено, кадшто јако гранато са ситним чаурама (*S. Wolgensis* Spr. по пексу у Подунављу) или са крупнијим чаурама (*S. densiflora* Urv.) на кршевима у Књажевачкој). Ч. 3, 4, 5. vi. *S. Otites* L.
 Цвеће бело, на врх стабла у збивене приљење сложено, стабло при основи са многим ситним изданцима и ружницом од лишћа на врх тих изданака. Ч. 7 (свуд по високим брдима, Кокаонску, Златибору и др.) vi.
 S. Sendtneri Boiss.
12. Семке подужим трепаљама обрасле, стабло копчато, јако гранато, ретко веће од педи, цвеће ситно, цветне лиске спред 4 зубе (*Heliosperma*) 13.
 Семке равне али без трепаља по ободу, биљке виђене, мање више усправљене, са цветним лискама целим или по среди урезаним 14.
13. Цела биљка већном глатка, текафор 4-5 пута краћи од чауре, семке смеђе, са тре-

- пљама отворенијим. џ. 5 (по вишим брдима, Ртњу у Алексиначкој, Столу у Крајинској, Конаоник у Крушевачкој и др.). v. *S. quadrifida* L.
- Цела биљка жљезданим длакама на густо обрасла, семке црне, са смеђим трепљама по ободу. џ. 5 (више м. Раче; по Дервенти и на Мокрој Гори у Ужичкој.) v. *S. monastholum* Vis. et Panč.
14. Чаша јако падута, пространја од плода, око дршке јако угнута, венац надно круничног окрајка грбчаст, цела биљка глатка, цвет чисто бео. џ. 3, 4, 5. vi. *S. inflata* L.
- Чаша плоду приљубљена, венац на круници лплат 15.
15. Младо цвеће на ниже оборено 16.
- Цвеће свакад усправљено 17.
16. Цвеће у обшпој метлици на једну страну наведено. круница бела, чаура на доста виђени текафор пасађена. џ. 5, 6. vi. *S. nutans* L.
- Цвеће на стаблу малобројно, круница зеленкаста, чаура на врло кратком текафору седећа. џ. 6. vi. *S. viridiflora* L.

*) Близу Злота у провали што је више већине Гаура Лазару расте друга сродна фела (може бити *S. glutinosa* Zois.) која је много ситнија а касније цвета (у Јулу), али ју за сада не могу да разликујем од две пређашње и онако врло сродне феле.

17. Чаша длакава, цела биљка од ситних длака
пепељаво сива, чаура на врло кратком те-
кафору седећа, цвеће жућкасто, биљка ретко
већа од педп. Ч. 5. vi.
. S. flavescens W. K.
Чаша глатка, цела биљка зелена или сива
од машка, који се може брисати 18.
18. Лишће и надно стабла линеарно, стабло
доста ситно, копчасто, али усправљено, у
горњем крају рачвасто 19.
Доње бар лишће пошироко, објајасто или
елиптично, стабло доста виђено 20.
19. Чаура јајаста, најзад ван чаше пружена на
текафору који јој је дужином раван, биљка
обично већа од педп. Ч. 5 (по Радмановом
Камену, Копачичким Кулама и Трески
у Крушевачкој). vi. . S. fruticulosa Sieb.
Чаура дугуљаста, при зрењу чашу раскида-
јућа, насађена на текафору од ње краћем,
биљка ретко већа од судланице. Ч. 5. vi.
. , S. Saxifraga L.
20. Цела биљка глатка, од танког пепељка сива-
васта, горе лепљива, цвеће малобројно, на
дуге петељке насађено, лишће елиптично
(кадшто све линеарно L. juncea Oth. по сер-
пентину око Рашке у Чачанској) цвеће кад-
што оздо мургасто. Ч. 3, 5 (по Сопоту
близу Пожаревца и др.). vi.
. S. longiflora Ehrh.

- Биљке мање више длакаве, зелене, горе
лепљиве 21.
21. Круница чисто бела, чашини зупци затуба-
сти, чаура насађена на текафор ној ду-
жином раван, лишће длакаво. Ч. 5, 6. vi.
. *S. italica* L.
Крупичине лиске оздо мургасте, чашини
зупци заоштрљени, текафор краћи од чаше,
лишће трепљаво. Ч. 5 (на серпентину око
Брђана у Рудничкој, на Столу у Чачанској
и испод Конаопика у Крушевачкој). vi. . .
. *S. paradoxa* L.

67 род: *Lychnis* L.

Чаша 5 зуба, круница 5 пера, са венцем надно
ограјка, прашица 10, тучкова 5, чаура 1 ока или
несавршено 5 ока, са 5 или 10 зубаца пуцајућа, семке
бубрежасте, висеће.

1. Цвеће дводомо, на једном стаблу мушко на
другом женско, чаура јако падута, особито
око плода од ког је пространија 2.
Цвеће хермафродитно, чаша цваста, и око
плода чврсто чаури приљубљена 3.
2. Цвеће бело, прашични конци при основи
длакави, прашице линеарне, чаура са усправ-
љеним зупцима пуцајућа, лишће крецаво. Ч.
1, 3, 4. vi. *L. vespertina* Sibth.
Цвеће црвено, прашични конци наги, прап-
нице овалне, чаура са разврнутим зупцима

пуцајућа, лишће равно. ☉. 6 (особито по брдским странама). vi. . . L. diurna Sibth.

3. Лишће са стаблом руновито, бело, чаша око плода тврда, петељка дужа од чаше, круница пурпурна, крупичине лиске округласте, на врху плитко урезане. ☿. 4, 5. vi. L. согонагіа L.

Лишће зелено, глатко, стабло на врху лењиво, чаша свакад танка 4.

4. Стабло штркљасто, доста танко, цветне гране у рехав коримб сложене, пветне лиске у линеарне кришке шапасто дељене, отворено ружасте. ☿. 7, 8. vi. L. flos siculi L.

Стабло трнато, цвеће на кратке петељке насађено, од пола стабла у дугуљасту метлицу збивено, цветне лиске црвене, округласте, на врху плитко урезане. ☿. 3, 5 (по брдским крајевима). vi. . . . L. Viscaria L.

68 род: *Agrostemma* L.

Чаша кожаста, 5 зуба, са подугачким зупцима, прашника 10, тучкова 5, чаура са 5 зубаца пуцајућа, семке бубрежасте.

Круница црвена, краћа од чашиних крижака, крупичине лиске кадшто на врху плитко урезане, цела биљка длакава. ☉. 2. vi. с кукољ. A. Githago L.

69 род: *Saroparia* L.

Цвеће при основи паго (без љусака), чаша 5 зуба, од (15-25) уздужних перва цртаста или ћошкаста, круница 5 пера, круничине лиске обично са венцем, прашица 10, тучка 2, плод 4 зуба чаура, семке бубрежасте, квржпама обрасле.

1. Цвеће жуто, паврх стабла у главицу зби-
вено, лишће при основи од стабло много-
бројно, у ружицу сложено, лопатичасто. ♀.
5 (на Столу у Крајинској). vi.
. *S. bellidifolia* Sm.
Цвеће црвено паврх стабла или грана раз-
тресито 2.
2. Цветне лиске на врху у два линеарна ре-
жња дељене, пурпурне, цела биљка од пола
на више јако лепљива. ☉. 5 (око Баће и
на Ртњу у Алексиначкој, на Гребепу, више
Вратне и на Подвршки у Крајинској). iv.
. *S. glutinosa* M. B.
Цветне лиске ружасте, округле, на врху кад-
што плитко урезане, биљке глатке 3.
3. Цвеће на кратке петељке пасаћено, паврх
стабла у гроњу сложено, чаша око плода
ваљкаста, лишће елиптично. ♀. 1, 7 vi.
. *S. officinalis* L.
Стабло од пола рачвасто, цвеће на дуге,
разведене петељке пасаћено, чаша на плоду
од 5 уздужних греда ћошкаста, горње ли-
шће срцасто. ☉. 2. v. *S. Vassaria* L.

70 род: *Gypsophila* L.

Чаша 5 дела, звонаста, гола (т. ј. без љусапа при основи) крупица 5 пера, цветни окрајци постепено у покатце сужени, при основи без венца, прашника 10, тучка 2, чаура 1 ока, са 4-5 зубаца пуцајућа, семке бубрежасте или плосне, ситним квржицама обрасле.

1. Лишће ланцетасто, стабло штркљасто, веће од аршина, од пола у обилату метлицу раздељено, цвеће бело, семке бубрежасте, реднице квржицаве. φ . 4 (близу Кладова у Крајинској). vi. . . . *G. paniculata* L.
Лишће линеарно, стабло ситно, мало што веће од ченерка, цвеће белчасти, на црвенкасто 2.
2. Лишће на члановима пршљенасто т. ј. по 4 листа на једној висини стабљена, стабло од судланице, у горњој трећини у границице раздељено, цвеће ружасто, оздо угаситије. φ . 5 (на Пањку и по Златибору у Ужичкој). vi. *G. spergulifolia* Gris.
Лишће на члановима наспрамно т. ј. по два листа у једној висини стављена 3.
3. Чаша при основи приперцима подбочена, лишће од ситних длака рутаво, семке кобиличасте. φ . 5. vi. *G. Saxifraga* L.
Чаша при основи нага 4.
4. Годичња, већином глатка биљка танког корена, копчастог, од пола гранатог стабла, грапа танких, копчастих. \odot . 4, S. vii. *G. muralis* L.

Дуговечне, од жлезданих, густих длака лепљиве биљке корена доста дебелог, стабла од основе гранатог, грана у горњем крају стиснутих. Ф. 4, 5. vi. . *G. illyrica* Sm.

71 род: *Dianthus* L.

Цвеће при основи подбогено љуспастим приперцима, чаша цеста, у 5 зубаца дељена, круница 5 пера, крунични окрајци на дуге покатце насађени, без венца, прашика 10 (кадшто врло ситни и у круници укрити, јалови), тучка 2, кончата, чаура 1 ока, семке штитасте, с једног краја ртаста, са пунком на једној од пловних страна.

1. Годишње или двогодишње биљке корена танког, са лишћем за време цветања при основим свепутим 2.
Дуговечне биљке корена чврстог, гранатог, за цветања са зеленом ружцом од лишћа при основи од стабла 4.
2. Цела биљка жлезданим длакама густо обрала, лепљива, стабло од основе гранато, цвеће наврх стабла у рехав коримб сложено. ☉. 1, 4 (у Њажевачкој око путова и по прљужама). vi. . *D. glutinosus* Boiss.
Биљке глатке или длакаве, али без жлезда, цвеће у главице сложено 3.
3. Приперци око цвета глатки, сушни, на врху шути, чаша њошката, цвеће ситно, ружасто, једва што чашу премашујуће. ☉. 2, 3, 4. vi. *D. prolifer* L.

Приперци око цвета длакави, зелени, на врху у ос продужени, чаша ваљкаста, цвеће доста виђено, црвено, од белих п пурпурних тачкица шарено. ☉. 3, 4, 7. vi.
 D. *Armeria* L.

4. Цвеће на стаблу усамљено или разтресито, на дужи или краће петељке насађено, у главице не збивено 5.

Цвеће на врло кратке петељке насађено, на врх стабла у врло збивене главице сложено 13.

5. Стабло на земљу оборено, лишће на годишњим издавцима кратко, на врху затубасто, цвеће осредње, ружасто, са пурпурним шарама при основи. џ. 3, 4 (на Копаонику у Крушевачкој, Голији у Ужичкој). vi.
 D. *deltoides* L.

6. Цветни листићи ободом цели или кратко зупчасти 7.

Цветни листићи по ободу у дужи или краће кришке псецкапи 9.

7. Цветне лиске беле, оздо мургасте, дању усукане, с вечера се истом отклапајуће, биљка од 2 педи и виша џ. 4 (око Алексинца и Алексиначке Бање). vii. . D. *pal lens* Sibth.

8. Стабло рачвасто са једним, ретко 2-3 цвета, цветне лиске јасно црвене, с горње стране врло ситним, пурпурним квржицама обрасле, биљка мало што већа од педи. џ. 4, 5

(око Мокре Горе у Ужичкој, на Столу у Чачанској). vi. *D. papillosus* Vis. et Panč.

9. Лишће ланцетасто, у горњем и доњем крају с ужепо, стабло веће од аршина, цвеће ружасто, по горњој страни тавнице, црвеним лакама обрасло. Ж. 6, 7 (више Раванице у Ђупријској, на Златибору у Ужичкој). vii.
. *D. superbis* L.

Лишће линеарно, од основе на више с ужено, стабло мало што веће од педи 10.

10. Кршике на цветном окрајку дуже од самог узаног окрајка, на стаблу по један цвет, често 2-4 цвета на доста кратке петелке насађена, чаура далеко ван чаше пружена, цвеће бело. Ж. 5 (око Нпшеваца, више Кожеља и Лабукова у Књажевачкој). *D. Noeanus* Boiss.

Кршике на цветном окрајку равне или краће од објајастог окрајка, по 1, ређе 2-3 цвета на стаблу насађена на доста дуге петелке, цвеће бело или црвено¹⁾. Ж. 5 (по брдским странама на истоку и југу од Србије. vi. *D. petraeus* W. K.

11. Лишће пошироко, доње лопатичасто на врху затубасто горње ланцетасто, цветна главница виђена, амбреласти, љуспе око цвећа лан-

¹⁾ Више Ужица, на Повлену у Ваљевској и Биљаници у Пожаревачкој налазно сам овај каранфил са црвеним цвећем и лепим мирисом; држим да ће бити нова фела, која ваља да се жива боље испита. (*D. liliodorus* m.).

цетасте од дужине чаше или дуже. Ф. 7
(по плавинским крајевима, на Златибору и
Голији у Ужичкој, Столу у Чачанској, Ко-
паонику у Крушевачкој). vi. *D. barbatus* L.

12. Чашини зубци на врху затубасти, љуске око
чаше кратке, равне само трећини чаше, ста-
бло много крат грагато, са главицом цвећа
на свакој грани. Ф. 4 (близу Кладова у
Крајинској). vii. . *D. polunogrhus* M. B.
Чашини зупци на врху завршкасти или за-
штрљени, љуске око чаша бар од половине
чаше 13.
13. Стабло обично од аршина, обличено сивим
пенељком (који се може збрисати), љуске
ланцетасте, без оса на врху, главице кад-
што доста велике, цвеће особито оздо уга-
сито црвено Ф. 5. vi. *D. giganteus* Urv.
Стабло зелено, ретко веће од две педи . 14.
14. Цветне лиске с горње стране отвореније, с
доње угаситије црвене 15.
Цветне лиске на обе стране једне, отворе-
није или затвореније боје 17.
15. Љуске око чаша при основи најпрасте,
беле, горњи пар листа пад пространом ус-
мном ланцетасто раширен, цветна главица
из 2-8 цвета сложена Ф. 3, 4 (у Але-
ксиначкој између Делиграда, Бање и Але-
ксинца). vi. *D. capitatus* D. C.
Љуске испод чаше смеђе, горња усмна са
лишћем равна другима 16.

16. Љусне испод чаше с ужепе у дуге осе, које стижу висину чаше, цвеће виђено, по 4-8 цветова у главицу збивених, џ. 4, 5 (на југу, особито по брдским странама испод Јелице и Копаоника vi. D. ambiguus nov. spec.¹⁾
 Љусне испод чаше с ужепе у осе, које ретко стижу висину чаше, цвеће доста ситно, по 5-20 цветова у главицу збивених. џ. 3, 4. vi. D. atropubens All.
17. Љусне испод чаше са врло кратким осом, доње оберцасте, чашици зупци кратки, завршкасти 18.
 Љусне испод чаше са доста дугим осом, бар од пола дужине љуспе, чашици зупци зашиљаста 19.
18. Цвеће угасито црвено, пурпурно, љусне угасито смеђе, зреле чауре вап чаше пружене. џ. 4, 5 (на Ртњу и Лесковнику у Алексиначкој). v. D. relviformis Heuff.
 Цвеће ружасто, љуспе беле или смеђасте, зреле чауре у чаши укрите. џ. 4 (у Подунављу од Рама до Радујевца). vi. D. diutinus Kit.
19. Љусне испод чаша смеђе, са осом мало што дуже од половине чаше, крупични окрајак објајаст, ободом зуччаст, цветне главице из

¹⁾ Plane intermedius inter D. cruentum Gris. et Liburnicum Bartl., illius habet squammas involucrantes et folia, hujus flores.

2-6 цвета сложене, стабло при основи бавр-
љасто. Ч. 3, 4, 6, 7 vi. *D. Carthusianorum* L.
Љуспе беле са осом од дужине чаше, кру-
ничин окрајак дугуљаст, са мало зубаца по
ободу, стабло дупке усправљено 20.

20. Доње лишће круто, бодљаво, из једног ко-
репа многобројна стабла (— 10), лишће и
стабло од ситних бодљица рававо, од 4-15
цветова у главци. Ч. 4, 5 (око Рашке у
Чачанској и близу Суповца у Алексипачкој).
vi. *D. pinifolius* Sm.
Све лишће мрљаво, доње од пола на више
савијено, 1-3 стабла из корепа, цела биљка
глатка, цветне главце из 3-8 цветова сло-
жене. Ч. 5 (наврх Вршке Чуке у Црно-
речкој, на турској страни у друштву са
Vurleugum rachnospermum Panč). vi. . .
. *D. moesiacus* Vis. et Panč.

XIII ред: *Alsineae* Bartl.

Цвеће правилно, чаша 4 пера, круница 4-5 пера,
листићи са чапирним листићима на измење стављени, пра-
шника 4-5 или 8-10, тучка 2-5, плодник слободан, плод
1 ока, ретко 5 ока чаура капцима или зупцима пуца-
јућа, семке накриве или колутасте; већном доста ситне
биљке, лишћа паспрамног и цвећа белог или црвенка-
стог, ретко модрикастог.

72 род: *Sagina* L.

Чаша и круница 4 пера, ређе 5 пера, кадшто
крупница поместена, прашника 4-10, тучка 4-5, чаура

са 4-5 капака паизменце стављеним са лискама чашиним; лишће линеарно, цвеће бело.

1. Чаша и круница 5 пера, прашика 10, цела биљка глатка, ретко што већа од 1-2 палца, са чаурама далеко преко чаше пруженим. φ . 5, 6 (на Конаошнику у Крушевачкој). vi.
. S. Linnaei Presl.
Чаша и круница 4 пера, ретко 5 пера, прашика 4-5 2.
2. Дуговечна глатка биљка, стабла кончастог, на земљу обореног и снуштајућег у земљу из доњих чланова жиле, биљка од судланице φ . 6, 7. v. . . . S. grossibensis L.
Годишње биљке, стабла већином усправљена, длакама обрасла 3.
3. Чаура са зрелим плодом од дужине чаше, чашине лиске усправљене, лишће зашпљасто, ретко при основи трепљама обрасло. \odot . 2, 4 (близу Вајине Башче у Ужичкој). vi.
. S. ciliata Fr.
Чаура дужа од чаше, чашине лиске разведене, лишће при основи свакад трепљама обрасло. \odot . 4. v. S. apetala L.

73 род: *Buffonia* Sauv.

Чаша 4 пера, сушна, стиспута, круница 4 пера, прашика 4-8, тучка два стављена паспрам спољних чашиних лисака, чаура 2 семена, 2 капцима пуцајућа, семке усправљене; биљка штркљаста, лишћа зашпљастог а цвећа ситног, белог.

Стабло гранато, са цвећем на подуже дршке насађеним и у растреситу метлицу сложеним, круничине лиске дугуљасте, краће од чаше, прапнице на врло кратке конце насађене, семке доста крувне, објајасте, по странама квржицама обрасле. ☉. 4, 5 (између Беоца и Рашке у Чачанској). VII.
 В. m a s c r o s p e r m a Gay.

74 род: *Alsine Wahlb.*

Круница 5 — ретко 4 пера, или пометена, прапника 8-10 ређе 5, тучка обично 3, ретко 2-5, чаура јајаста, у толико капака пуцајућа колико има тучкова, семке многобројне, бубрежасте; ситне биљке, лишћа зашиљастог и цвећа белог.

1. Годишње или двогодишње биљке, са свенутим за време цветања доњим лишћем 2.
 Дуговечне биљке, са цветајућим стаблима и зеленим, ружастим лишћем око доњег краја од стабла 3.
2. Цветне дршке дуже од свог цвећа, стабло од основе јако гранато, са цвећем у растреситу метлицу сложеним, цветне лиске краће од чаше, биљка од судлаице на врху жлезданим длакама обрасла. ☉. 4. IV.
 A. tenuifolia L.
 Цветне дршке много краће од свог цвећа, стабло гранато, са цвећем на врху стабла и грана у доста збивен коримб сложеним, цветне лиске краће од своје чаше, биљка

- од педи, од кратких разведених длака ру-
тава \odot . 4, 5 (близу Кладова у Крајинској
и на кршевима по целом истоку). v. . . .
. A. glomerata M. V.
3. Чаша при основи најзад закорела, чашице
лиске са једним уздужним, по среди белом
пругом раздвојеним, нервом 4.
Чашице лиске са више зелених уздужних
перва, при зрењу не закореле 5.
4. Цвеће наврх стабла или грана у коримб
сложено, пасађено на дршке дужином равне
чаше или мало што дуже, чашице лиске ду-
жином не једнаке, лишће зашиљасто, са три
уздужна перва, цветне лиске од дужине чаше
 φ . 5 (на Медведнику у Ваљевској, Ртињу у
Алексиначкој, близу Лабукова и Нишеваца
у Њажевачкој). vii. . . . A. mucronata L.
Стабло од пола граната, са цвећем на
врло дуге нетељке пасађеним и у врло рас-
треситу метлицу сложеним, круничене лиске
нешто дуже од чаше φ . 5. vi.
. A. setacea M. K.
5. Чашице листићи са 3 уздужна перва, кру-
ница обично дужа од чаше, лишће зашиља-
сто, усправљено или неправилно разведено,
биљка врло граната од педи, кадшто ситнија
 φ . 4, 5 (по планинским крајевима). v. . . .
. A. verna L.
Var α) acutipetala Boiss. на Расоватом
Камени и близу Вратарнице у Њажевачкој.

Var β) *hirsuta* Fenzl. испод града Острвице у Рудничкој.

Спољни чашини листићи са 5-7 перва, круница дужа од чаше, лишће линеарно, на врху затубасто, обично на једну страну накривљено, биљка обично врло сипска, у плоским одвојцима растећа. Чл. 4, 5 (на Сухом Руднику, више Беђировца у Крушевачкој). vi. .

. A. r e s e r v a Wahlb.

75 род: *Moehringia* L.

Чаша и круница 4-5 пера, прашника 8-10, тучка 3, ретко 2, чаура са 6, ретко 4 капка пуцајућа, семке лаштеће са плаштићем на улоканом крају; биљке пежне, цвећа белог.

1. Лишће јајасто, доње на доста дугу дршку насађено, са 3-5 уздужних нерва и многим прозирним тачкама, цветне лиске краће од чаше, семке црне, лаштеће са фицим концентричним цртама по ободу. \odot 5, 6. iv. .
. *M. radiolata* nov. spes.
Лишће линеарно, седеће или у доњем крају у кратку дршку с ужепо, цветне лиске дуже од чаше 2.
2. Лишће сочно, ваљкасто, на врху затубасто, цвет пентамеран т. ј. из 5 цветних листића сложен, биљка од неколико палаца, кадшто много већа, јако граната и на камење оборена или низ стене висећа. Чл. 5 (на Ка-

блару у Чачанској, Звезди и Забучју у Ужичкој). iv. *M. P o n a e* Fenzl.

Лишће плоско, линеарно или копчасто . . . 3.

3. Чаша и круница 4 пера, прашица 8, стабло копчасто, јако гранато, лишће јасно зелено, без перва, напред стабла од дужине интерподија (размака између два суседна лисна пара). ђ. 5, 6. vi. *M. muscosa* L.
 Чаша и круница 5 пера, прашица 10, стабло копчасто, врло здужено, обично низ стене висине, лишће линеарно са три уздужна перва. ђ. 5 (на много места по камењарима на југу и истоку од Србије). iv.
 M. pendula W. K.

76 род: *Agrostis* L.

Чаша 5 пера, круница 5 пера, кадшто пометена, прашица 10, тучка 3, ређе 2-5; чаура јајаста, на врху зупцима пуцајућа, семке без плаштића; ситна биљка лишћа плоског, цвећа белог.

Лишће седеће, овално, завршкasto, много краће од интерподија, цвеће многобројно, на врх стабла у растреситу метлицу сложено, стабло глатко или у горњем крају длакаво.

○. 3, 4, 5, 6. v. *A. serpyllifolia* L.

77 род: *Stellaria* L.

Чаша 5 пера, круница 5 пера, круничне лиске на врху дводеле, ретко пометене, прашица 10, тучка

3, кончаста, чаура до пола канцима пуцајућа, цвеће бело, семке без плаштића.

1. Лишће пошироко, јајасто или срцасто, бар доње на подуже дршке пасађено 2.
Лишће седеће, линеарно или ланцетасто, к врху правилно уже 3.
2. Стабло у горњем крају длакаво, лишће срцасто, цвеће наврх стабла у рачвасту метлицу сложено, биљка кадшто већа од педи. ♀. 6 (по планинским крајевима). vi. St. *nemotum* L.
Стабло само с једне стране са уздужном пругом од длака, лишће јајасто, цвеће усамљено у пазуху од лишћа, или двојно наврх стабла, у цвету већном 3-5 црашника. ♂. 1, 2, 3, 4, 7. III-XI. с. мишјакиња . St. *media* Vill.
3. Цветне лиске до половине урезане, двојном дуже од чаше, приперци зељасте, лишће ланцетасто, на врху зашпљасто, доње развращено ободом и по средњем перву рапаво. ♀. 6. v. St. *Holostea* L.
Цветне лиске до близу дна дељене, приперци бар ободом сушни 4.
4. Цветне лиске краће од чаше, чаура од дужине чаше, лишће ланцетасто, глатко или при основи трепљама обрасло, стабла многобројна на све стране разведена, ретко већа од судланице. ♂. 8 (на Копаонику у Крушевачкој, Голији и Златибору у Ужичкој). vi. St. *uliginosa* Murr.

- Цветне лиске дуже од чаше, чаура ван чаше пружена; дуговечце, штркљасте, усиправљене биљке 5.
5. Лишће при основи мало треплаво, узано ланцетасто, приперци трепљама обрасли, цветне лиске мало што дуже од чаше, цела биљка зелена. Ч. 5, 7. vi. . . *St. graminea* L.
6. Лишће ланцетасто, глатко, као и остала биљка, обично пенељаво сиво, приперци ободом глатки. Ч. 8 (у Брзећу у Крушевачкој). vi. *St. glauca* With.

78 род: *Holosteum* L.

Чаша и круница 5 пера, крупичине лиске целе или на врху зупчасте, прашика 3-5, ретко 10, тучка 3, чаура испрва зупцима, најзад кашица пуцајућа, семке рацаве, с једне стране пупчасте, с друге улубљене, цвеће бело.

Лишће доње дугуљасто, на дршке насађено, горње седеће, приперци и чашине лиске ободом сушне, цвеће амбреласто, на петељке разне величине насађено, по цветању пиз стабло оборено, цела биљка пенељаво сива.
 ○. 1, 2, 3, 4, 7. iii. *H. umbellatum* L.

79 род: *Moenchia* Ehrh.

Чаша и круница 4-5 пера, круничине лиске целе или на врху урезане, прашика 4-8 или 10, тучка 4-5, чаура на врху са 8-10 зубаца пуцајућа, зупци ободом

субраћени, семке бубрежасте без плаштка; годишња биљка цвећа бела.

Листће ланцетасто, петељке дуге, копчасте, чашине лиске ободом сушне, цветне лиске двојном дуже од чаше, цела биљка пепељаво сива, кадшто већа од педи. ☉. 3, 4.

5. v. M. mantica Bartl.

80 род: *Cerastium* L.

Чаша и круница 4- ретко 5 пера, крупичине лиске ређе целе, већином на врху дубље или плпће урезане, прашника 10, ређе 8, 6 или 4, тучка ретко 3 или 4 већином 5, чаура ваљкаста, обично дужа од чаше, права или над средном накрива, нуцајућа зупцима оноликим, колико има у цвету тучкова, семке многобројне, округласте или бубрежасте по површини, квржчаве; годишње или дуговечне биљке цвећа бела.

1. У већини цвећа по 3 тучка, само гдекоји цвет са 4-5 тучака, цвеће многобројно, наврх стабла у гроњу састављено, чашине лиске по ободу сушне, круница једном дужа од чаше, крупичине лиске до пола усечене, цела биљка жлездалим длакама обрасла ☉. 1, 2, 4. iv.

. C. a n o t a l i u m W. K.

У цвећу правилно по 5 тучкова, ретко мање, круничини листићи цели или само на врху, ретко до пола, урезани 2.

2. Једно или двогодишње биљке, стабла са лишћем при основи за цветања свепутим 3.

- Дуговечне биљке са цветајућим стаблима и
листатим границима при основи 7.
3. Круничне лиске са покатцем нагим 4.
Круничне лиске са покатцем длакавим 5.
4. Приперци са пошироким сушним ободом, на
врху дробњасто зупчаста, круница краћа од
чаше, петељке по цветању низ стабло обо-
репе, прашника 5, ретко 10, са концима на-
гим, стабло штркљасто ⊙. 2, 3, 4. iv.
. *C. semidesandrum* L.
- Приперци зељаста или са врло узаним сушним
обрубом, на врху цели, цветне лиске од
дужине чаше, или нешто веће, петељке по
цветању хоризонталне ⊙. 2, 3, 4. iv.
. *C. glutinosum* Fr.
5. Чашине лиске на врху наге, цветни листићи
дужи од чаше, на врху до пола усечени,
стабло и лишће жљезданим длакама обрасло,
кадшто много веће од педи. ⊙. 4, 5 (по
брдским странама, на Штрицу у Крајинској,
Конаонику у Крушевачкој, Златибору у Ужи-
чкој и др.). v. *C. rectum* Friv.
- Чашине лиске на врху длакаве, круничне,
лиске на врху плитко усечене, од дужине
чаше или краће 6.
6. Цветна петељка од дужине чаше или мало
што дужа, прашнични конци глатки, чаура
накрива, двојном дужа од чаше, цела биљка
жућкаста, већином жљездовита. ⊙. 1, 2, 3,
v. *C. viscosum* L.

Цветни петељка 2-3 крат дужа од чаше, прашнични конци трепљави, чаура накрива, за трећину дужа од чаше, биљка жућкасто-длакава ☉. 1, 2, 3, 4, 5. vi.

. *C. brachyretalum* Desp.

7. Лишће линеарно, круто, разведено или на ниже оборено, приперци и чашике лиске са широким сушним обрубом, круница двојном дужа од чаше, круничне лиске до пола урезане, чаурини зупци прави. Ш. 5 (по свима брдским крајевима). v.

. *C. grandiflorum* W. K.

Лишће ланцетасто или јајасто, мрљаво. 8.

8. Дуж стабла јалове гранчице у пазуху од ланцетастог лишћа, приперци са широким сушним обрубом, петељке по цветању усправљене са луњавим чаурама. Ш. 5 (на Јавору и по Забучју у Ужичкој). v.

. *C. argense* L.

9. Цела биљка руповита, бела, доње лишће лонатичасто, горње дугуљасто јајасто, петељке праве, на врху на страну наведене, круничне лиске објајасте 1-2 крат дуже од чаше, чаурини зубци ободом сувраћени. Ш. 4, 5 (на Ивци, Златибору у Ужичкој, Копаонку у Крушевачкој и др.). vi.

. *C. tomentosum* L.

10. Круница виђена, много дужа од чаше, доње лишће јајасто, средње дугуљасто, горње ланцетасто, зашиљасто, биљка штркљаста, оби-

чпо већа од педи. φ . 6 (по брдским крајевима, иза м. Раковице у Београдској). vi.
 C. sylvaticum W. K.
 Круница мало што дужа од чаше, све лишће јајасто или дугуљасто, цела биљка жућкаста, рутава, мало што већа од суданице. φ . 3, 4, 5. vi. . . *C. vulgatum* L.

S1 род: *Malacium* Fr.

Чаша и круница 5 пера, круничине лиске на врху урезапе, тучака 5, чаура јајаста, нетоугла, са 5 канака пуцајућа, канци на врху дубоко урезани; дугочерна биљка цвећа бела.

Петелјке хоризонтално разведене, на врху накриве, чашине лиске затубасте, са једним уздужним нервом по среди, цветне лиске дуже од чаше, мал не до дна дељене, лишће срцасто. φ . 8. vi. . . *M. aquaticum* Fr.

S2 род: *Spergula* L.

Чаша 5 дела, круница 5 пера, прашнице 5-10, тучака 5, чаура са 5 канака пуцајућа, семке округласте, стиснуте, ободом крилате, са пунчаном врвцом надуто; годишња биљка лишћа линеарна, пршљенасто поређана, подбочена залпцима, цвећа бела.

Круничине лиске затубасте, чаура дужа од чаше, семке са сонастим квржицама по површини и крилом узаним по ободу; биљка кадшто већа од педи. \odot . 2 (око Златибора у Ужичкој). vi. *Sp. arvensis* L.

83 род: *Spergularia* L.

Чаша и круница 5 пера, крупичине лиске на врху целе, прашника 10, тучака 5, чаура до дна са 3 капка пуцајућа, семке сочивасто стиснуте, кадшто крилате; годишња биљка лишћа линеарног, залисцима подбоченог и цвећа црвеног, поситног.

Чашине лиске ланцетасте, ободом сушне, без уздужног перва, крупичине лиске од дужице чаше, чаура ретко кад дужа од чаше, семке са подебелим зупчастим обрубом, биљка ретко већа од судлалица са стаблима наоколо положеним, врхом само усправљеним. ☉.

4, 5. vi. Sp. rubra Pers.

XIV ред: *Elatineae* Camb.

Цвеће правилно, чаша трајућа, 3-4 пера, круница 3-4 пера, прашници бројем равни крупичиним листићима или два крат толики, плодник 3-4 оки, са многим зачетцима, тучка 3-4, на врху главичаста, плод 3-4 типа чаура, на типовима пуцајућа, семке ваљкасте, праве или накриве; годишње биљке, лишћа наспрамног или пршљенастог, цвећа белог.

84 род: *Elatine* L.

Чаша 3-4 пера, круница 3-4 пера, прашника 3-6 или 4-8, тучка 3-4, чаура округласта, спљоштена, 3-4 ока; биљке глатке, по млакама или по крајевима бара растеће.

Лишће пршљенасто, седеће или на кратке дршке насађено, чаша 4 пера, крупичине

лиске 4 деле, дуже од чаше, прашика 8, чаура 4 ока, семке нешто у лук накривљена, стабло од педи, сочно, цевасто, у доњем крају пуштајуће жиле. ☉. S. vii. . . .
 E. *Alsinastrum* L.
 Лишће паспрамно, или засебно, чаша 2 пера, прашика и тучка 3, чаура 3 ока, семке мал не праве, биљка од прста или судлашнице. ☉. 8 (у бари на путу из Текија у Петрово Село у Крајинској). vii. .
 E. *triandra* Schk.

XV ред: *Lineae* DC.

Цвеће правилно, чаша 5- ретко 4 пера, трајућа, круница 5 пера са листићима лако однадајућим, прашика 5-4 при основи слењена, са толико исто стаминодија (пометених прашика), плодник 4-5 оки, у сваком окцу по два заметка, тучка 5-3, чаура округла обложена чашом и свенутим прашицима, пуцајућа на типовима и садржавајућа у сваком окцу по 2 стиснуте семке; годишње или дуговечне биљке.

85 род: *Linum* L.

Чаша 5 пера, са целим лискама, круница 5 пера, прашика и тучака 5, ретко тучак под врхом у пет, ређе 3 жига дељен, чаура 5 ока, ређе 3 ока, свако окце засебном опницом предвојено, у сваком пребоју по једна семка, лишће цело, засебно или паспрамно, цвеће жуто, бело или плаво.

1. Лишће пасирамно, цвеће бело, чаша ободом
трепљава, круница једном дужа, бљка коп-
часта, од пола рачвасто грапата. ☉. 6, 7.
vii. *L. catharticum* L.
Лишће засебно, цвеће жуто или плаво 2.
2. Цвеће жуто 3.
Цвеће плаво или ружасто 5.
3. Годишња бљка, цветне лиске слободне, ста-
бло штркљасто, од пола грапато, лишће
ланцетасто, ободом рапаво, петелка од ду-
жине чаше или дужа, круница дужа, чаура
много краћа од чаше. ☉. 2, 4 (близу Алек-
синца, на Каућалу и по Високој у Крајин-
ској). iv. *L. corymbulosum* Rehb.
Дуговечне бљке, цветне лиске за цветања
покатцима слењене 4,
4. Доње лишће веће у руже састављено, лоп-
тичasto, горње ланцетасто, завршкasto, цвеће
наврх стабла у густу гроњу збивено, цветне
лиске објајасте, на врху затубасте. ☉. 4,
5 (на Столу у Крајинској, Златибору у
Ужичкој, Конаонику у Крушевачкој) vi. .
. *C. caritatum* Kit.
Све лишће објајасто ланцетасто, завршкasto,
цветна гроња растресита, сложена из рачва-
стих грапа наблизу једне дужине, цветне
лиске објајасте, завршкaste, као лимун жуте.
☉. 3, 4, 5. vii. *L. flavum* L.
5. Тучак под врхом у 5 режања дељен, кру-
ничине лиске заоштрљене, са пошироким су-

- шним обрубом и једним подебелим уздужним
 првом по среди, лишће ланцетасто, 1 нервно,
 цвеће угасито плаветно, доста виђено. Ц. .
 3, 5 (по вишим брдима, Златибору у Ужи-
 чкој, Столу у Чачанској, Конаопику у Кру-
 шевачкој). vi. *L. h o l o g u n i t* Rehb.
- Пет тучкова у цвету 6.
6. Тучкови сонести т. ј. постепено на гор-
 њем крају задебљали 7.
- Тучкови на врху главичасти 8.
7. Цвеће на кратке петељке насађено, наврх
 грана класасто сложено, круница виђена, 4
 крат дужа од чаше, плаветна, при основи
 беличаста, лишће ланцетасто, цела биљка
 длакава, већа од педи. Ц. 3, 4. v.
 L. h i r s u t u m L.
- Цвеће на дуге петељке насађено, чашине
 лиске ободом жљездане, круница виђена, је-
 днобојна, лишће ланцетасто, са 3-7 уздуж-
 них перва, цела биљка глатка или само при
 основи длакава, кадшто виша од аршина.
 Ц. 3, 4 (више Топчидера у Београдској,
 на Ртићу у Алекспачкој и др.) vi.
 L. p e r v o s u m W. K.
8. Чашине лиске по ободу трепљама обрасле,
 круница љубичаста, 2-3 крат дужа од чаше,
 лишће линеарно, зашиљасто, по стаблу мно-
 гобројно, цела биљка глатка или само при
 основи длакава, ретко већа од педи. Ц. 4,
 5. vi. *L. t e n u i f o l i u m* L.

Чашине лиске ободом глатке, крупица пла-
ветна, лишће ланцетасто 9.

9. Петелке са плодом усправљене, чашине ли-
ске са пошироким сушним ободом и 3-5
перва при основи, стабла многобројна, од
висине аршина. Ч. 3, 4, 5. VI. . . .
. L. peregrina L.

Цветне петелке по цветању на једну страну
наведене, чашине лиске са узавим сушним
обрубом, две спољне кроз зелене, стабло
нагусто листато, мање од аршина. Ч. 3,
4, 5, 7. VI. L. austriaca L.

XV ред: *Tiliaceae* Juss.

Цвеће правилно, чаша 4-5 пера, однадајућа, кру-
вица 4-5 пера, прашица много, спољни кадшто листа-
сти, прашични конци слободни или при основи срасли,
плодник у 5 окаца дељен, у сваком окцу по 2 заметка,
гучак 1, на врху у 5 жига дељен, плод не пуцајући,
пометањем 1-2 семени; дрвеће лишћа цела и цвећа у
пазуху од лишћа у гроње састављена.

86 род: *Tilia* L. с. липа.

Чаша бојена, крупица 5 пера, плод округао,
длакав, цвеће подбочено дугачким, до пола за дршку
прираслим приперком, цвеће беличасто, мирисаво.

1. Крупицине лиске подбочене из путра љу-
спама на које су насађени прашици, лишће
косо срцасто, заострљено, оздо од звезда-
стих длака сребрасто, чаура са јуздужним

- слабо испунченим гредама, високо дрво, †.
 6. vi. *T. argentea* Desf.
 Круничне лиске љуснама не подбочене, лишће без звездастих длака 2.
2. Пупољци длакави, плод чврст, са нешалим уздужним гредама, лишће косо срцасто, заострљено, на обе стране од једне боје, оздо нешто длакаво; високо дрво. †. 6. vi. с. црна липа, смрдљива липа
 T. platyphylla Scop.
 Пупољци глатки 3.
3. Чаура објајаста, доста тврда, са нешалим уздужним гредама, лишће округласто, при основи срцасто, на обе стране зелено, оздо у назуху од перва длакаво; осредне дрво †. 6.¹⁾ vi. *T. intermedia* DC.
 Чаура јајаста, кожаста, доста мека, лишће округласто, оздо пенељаво сиво, у назуху од перва длакаво; осредње дрво. †. 6 (више по брдским крајевима) vi. с. липолист
 T. microphylla Vent.

XVII ред: *Malvaceae* Brown.

Цвеће хермафродитно, правилно, обично подбочено листастим омотачем — снољном чашом; чаша 5 пера, ређе 3-4 пера, круница 5 пера, листићи са покатцима при основи сраслим, прашници многобројни, на врху

¹⁾ Ову сам линиу налазио по београдским башчама и око друмова сађену, у шуми пак је нисам видео, по као да ће је и дивље у нас бити.

слободни, при основи у један снопић срасли, тучкови при основи срасли, на врху слободни, бројем равни са карпидијама, плод сложен из многих карпидија, у округ сраслим, при зрењу се распадајућим и садржавајућим по једну семку, или плод чаура подељена у више много-семених окаца, семке бубрежасте; годишње или дуго-вечне биљке, лчшћа целог или од различите руке дељеног, при основи залисцима подбоченог и цвећа обично вићеног, белог, љубичастог или жутог.

87 род: *Kitaibelia* Willd.

Спољна чаша 6-9 дела, унутарња 5 пера, тучкови копчasti, из путра дуж тачкасти, карпидије у главци сложене, на леђи капцима пуцајуће.

Листће ћошкasto (палик на лозино лишће), у 5 крижака дељено, цвеће бело, мало што веће од чаше, цела биљка длакава, из једнога корена повише стабала 1-2 аршина високих. Ж. 6, 7 (испод Пањевца у Јагодинској, по Собоци у Крагујевачкој). VII.

. *K. vitifolia* Willd.

88 род: *Malva* L.

Спољна чаша тропера, листићи доста ситни, далеко стојећи, унутарња чаша 5 дела, тучкови копчasti, из путра тачкасти, цвеће ружасто или бело, лишће бубрежasto.

1. Петељке усамљене у пазуху од лишћа, горње лишће мал не до дна усечено, спољна чаша из лицеарних, на оба краја сужених, листића

- сложена, цветне лиске обрцасте, ружасте.
 џ. 3, 7 (на Златибору у Ужичкој, Штурцу
 у Рудничкој, Ивановој Ливади у Књажевачкој)
 vi. *M. moschata* L.
 По више петељака скупа у пазуху од лишћа,
 све лишће у подједнаке закружено режње
 дељено 2.
2. Цвеће виђено, стабло усправљено, од педи
 до аршина, цела биљка разведеним длакама
 обрасла, карпидије зреле жућкасте, на леђи
 закружене, са оштрим ободом; по стра-
 нама мрежасте, цвет ружаст са љубичастим
 нервима. ☉. 1, 2, 3, 4. vi.
 M. sylvestris L.
 Цвеће доста ситно, стабло на земљу обо-
 рено, само врхом усправљено, биљке ретко
 кад веће од педи 3.
3. Карпије наге, зреле жућкасте, мрежасто на-
 борите, ободом оштре, целе, цвеће бело, мало
 дуже од чаше, која по цветању парашћује.
 ☉. 1. vi. *M. borealis* Wallm.
 Карпидије длакаве, зреле смеђасте, површи-
 ном глатке или слабо наборите, ободом оштре
 и целе, цветне лиске љубичасте, двојном
 дуже од чаше, која по цветању нешто па-
 рашћује. ☉. 1. vi. *M. vulgaris* Fr.

89 род: *Lavatera* L.

Спољна чаша повелика, 3 дела, унутарња 5 дела,
 тучкови кончасти, из путра дуж тачкasti, карпидије по-

ређане око коничне ложике израсли, цвеће виђено, ружасто, лишће горње ћошкасто, доње бубрежасто.

Цветне лиске по среди дубоко урезане, тропном дуже од чаше, карпидије слабо наборите, с леђа закружене, лишће доње 5 дело, горње 3 дело, са много дужим средњим режњем. $\text{\textcircled{2}}$. 3, 4, 7. vi.

. *L. thuringiaca* L.

96 род: *Althaea* L.

Спољна чаша 6-9 дела, унутарња 5 дела, тучкови кончасти из нутра тачкасти, карпидије поређане око кратке не видљиве ложике израсли, цвеће ружасто, лишће кад цело кад од различите руке усечено; годишње или дуговечне биљке.

1. Годишње или двогодишње биљке 2.
Дуговечне биљке 3.

2. Биљка од неди, мање више граната, дугим чекињама обрасла, цветне лиске мало што дуже од чаше, објајасте, на врху урезане, карпидије глатке, попреко јако наборите, на леђи закружене, лишће зелено, доње бубрежасто, горње у 3-5 крижака дељено $\text{\textcircled{2}}$. 2, 4. v. *A. hirsuta* L.

Биљка од аршина и виша, у доњој половини листата, у горњој продужена у дуги цветни клас, лишће округласто, у доњем крају срцасто, 5-7 угло, цела биљка од звездастих густих длака рутава, цвеће виђено, ружасто $\text{\textcircled{2}}$. 2, 3, 4. vi. *A. pallida* W. K.

3. Цветне петељке краће од лишћа, цветне лиске беличасте, мало што дуже од чаше, лишће јајасто, од густих кратких длака беличasto, ободом плитко урезано, зупчasto. Ч. 7, 8. vi. с. бели слез. . . . *A. officinalis* L.
 Цветне петељке дуже о свог лишћа, цвеће ружасто, дуже од чаше. 4.
4. Лишће доње срцасто, горње дугуљасто, у 3-5 режања врло плитко дељено, од густих звездастих длака, особито маторо, беличasto, петељке 1-3 цвете, нешто дуже од лишћа, режњи спољне чаше ланцетасте, унутарње јајасте, нешто дужи од спољних, крупичине лиске 2-3 крат дуже од чаше, више поката брадате, на врху урезане, љубичасте, сатавнијим цртама.
 A. Cragiјевасенсис nov. spec.
 Лишће звезданим длакама обрасло, зелено, шапасто дељено, режњи дугуљасте, узани, петељке (1-2) у пазуху од лишћа 1-2 цветне, дуже од лишћа, спољна чаша нешто краћа, унутарња 7-8 дела, режњи унутрашње чаше заоштрљени, карпидије глатке, на леђи наборите. Ч. 3, 4. vi. . . . *A. cannabina* L.

91 род: *Hibiscus* L.

Спољна чаша из много узаних листића сложена, унутарња 5 дела, тучак кратак, 5 дели, делови на врху са главичастим жиговима, чаура падута, 5 ока, многосемепа; годишња биљка.

Цвеће жућкасто, при основи угасито црвено, лишће црстасто дељено, режњи објајасте, ободом зупчасте, биљка длакава; мало што већа од педи. ☉. 2, 4. VII. . . Н. Triopium L.

92 род: *Abutilon* Gaertn.

Цвет без спољне чаше, унутарња чаша 5 дела, тучкови у доњем крају срасли, главичасте, чаура 5-30 ока, у сваком окцу по више семака, окца на врху унутарњим ободом иуцајућа; годишња биљка цвећа зугог, лишћа целог.

Цвеће усамљено у пазуху од лишћа или на врх стабла, цветне лиске мало што дуже од чаше, чаура (као и цела остала биљка) длакава, матора црна, лишће округласто, при основи срцасто, на врху заострљено, ободом ровашено. ☉. 1, 4. VI. . . .
 А. Avicennae Gärtn.

XVIII ред: Geraniaceae DC.

Цвеће правилно, чаша трајућа, 5 пера, круница 5 пера, прашника 10, при основи у један снопић сраслих, спољни кадито јалови (без прашница), тучкова 5 сраслих за репељак, у који се ложа дуљи, плод 5 еарпидија које се продужавају у кљун и њим су срасле за ложин репељак а зрењем се од њега одвајају, усукуюћи кљун у спиралу, по 1 семка у сваком плоднику; годишње или дуговечне биљке цвећа обично црвеног или плаветникастог и лишћа од свакојаке руке дељеног.

93 род: *Geganium* L.

Чаша и круница 5 пера, прашика 10, сви плодни, дужи подбочени при основи жљездом, карпидије на леђи закружене, са кљуном с унутрашње стране глатким, при зрењу у спиралу усуканим.

1. Дуговечно биљке 2.
Годишње или двогодишње биљке 9.
2. Жиле на корену вретенасто задебљале, стабло устајуће, жљезданим длакама рехаво обрасло, лишће округласто, доње у 7-9 горње у 3 дугуљасте кришке дељено, цетељнице са плодом разведене, круница ружаста, са пурпурним цртама, много дужа од чаше, круничине лиске лопатичасте, на врху целе. Ч. 3, 6. v.
. *G. asphodeloides* Willd.
Коренове жиле кончасте 3-
3. Корен дунке у земљу силазећи 4.
Корен косо у земљи положен, закусаст 6.
4. Цветни листићи на дуге покатце насађени, покатци по ободу трепљави, прашиници глатки, сувраћени, карпидије на леђи са попречним борама, семке ситно тачкасте, лишће округласто, цвеће виђено, јасно црвено, биљка од аршина, лепа мириса. Ч. 5 (свуд по брдским крајевима). v. с. здравац.
. *G. macrorhizum* L.
Цветни листићи на кратке покатце насађени, прашиници усправљени 5.

5. Крувица црикаста, у дну блећа, крувичне лиске округласте, на врху равашене, мало што дуже од чаше, карпидије рутаве, у горњем крају наборите, стабло од одстојећих длака рутаво, обично веће од педи. *Ц.* 6, 7. *v.* *G. rhaeum* L.
Крувица љубичаста, крувичне лиске оберцасте, двојином дуже од чаше, при основи ободом трепљаве, карпидије ретко наге, обично од положених длака мањаве, стабла разведена, ретко већа од педи. *Ц.* 4, 5 (обично по планинским странама). *vi.*
. *G. rugelaisum* L.
6. Петељке по цветању усправљене, цвеће љубичасто карпидије рутаве, лишће округласто, 5-7 дело, ободом зупчато усечено, цела биљка у горњем крају жлезданим длакама обрасла. *Ц.* 3, 5 (на Копачици у Крушевачкој). *vi.* *G. sylvaticum* L.
Петељке по цветању разведене 7.
7. Цветни листићи објајести, на врху цели, цурпурни канци, на плоду жућкасти, по наборити, лишће у пошпроке ромбичне крпшке усечено, цела биљка од сувраћених длака мање више рутава. *Ц.* 7, 8 (крај Деспотовице у Рудничкој, на Златибору у Ужичкој). *vi.* *G. palustre* L.
8. Цветни листићи оберцасти, на врху усечени 8.
Лишће скроз зелено, у линеарне крпшке, ситно псецкано, цвеће угасито црвено, пло-

дови капци жућкасти, не наборити, обрасли
ситним жлездама, цела биљка од дугих
разведених длака рутава. ☉. 4, 5, 6. vi.

. *G. sanguineum* L.

Лишће згор зелено, оздо блеђе, у пошироке
ромбичне кривике дељено, плодови капци
жућкасти, под врхом са једном бором, по по-
вршини маљави, биљка ситно маљава. ☉. 6,
8 (у Грлац Клисуре више Дервенте у По-
дрињу, нашао ученик Сава Павловић) vii.

. *G. podosum* L.

9. Цветне лиске на дуге покатце пасађене . . . 10.

Цветне лиске на кратке покатце пасађене . . . 11.

10. Лишће округло, у пошироке режње расцеп-
љено, цела биљка глатка, лантећа, карпидије
на врху длакаве, по леђи наборита, цвеће
ситно, јасно црвено. ☉. 5, 6. v.

. *G. lucidum* L.

Лишће по обиму троугално, у линеарне крив-
ике исецкано, семке ситно тачкасте . . . 11.

11. Круница два крат дужа од чаше, окрајака
објајастих, карпидије с поља паретко набо-
рите, биљка од педи и виша. ☉. 5, 6. v.

. *G. Robertianum* L.

Круница једном краћа од чаше, окрајака ду-
гуљасто објајастих, карпидије с поља пагу-
сто наборите, биљка ретко већа од судла-
нице. ☉. 5 (по брдским странама, на Ртњу
и Лесковику у Алексиначкој, више Братне,

- на Столу у Крајинској и др.) v.
 G. purpureum Vill.
12. Карпидије на леђи наборите 13.
 Карпидије глатке 14.
13. Стабло јако гранато, са гранама разведеним,
 лишће неправилно, 5 дело, доњи један режан
 дужи, цветне лиске ружасте, обрцасте, од
 дужине чаше, прашичипи копци при основи
 длакави, карпидије рутаве, као и остала
 биљка. ☉. 5 (Баба у Ћуријској. Остра
 Чука у Алексиначкој). v.
 G. divaricatum Ehrh.
 Стабло слабо гранато, усправљено, лишће
 округло, у 7-9 затубастих режања дељено,
 цветне лиске ружасте, двојном дуже од
 чаше (*G. villosum* Ten.) или краће, праши-
 чипи копци наги, чаура нага, косо наборита.
 ☉. 1, 5. vi. *G. molle* L.
14. Семке глатке 15.
 Семке сатасто јамичаве 16.
15. Цветне лиске љубичасте, од дужине чаше,
 при основи трепљаве, петељнице по цве-
 тању разведене, карпидије од положених
 длака општрикаве, биљка ретко већа од су-
 длапице. ☉. 1, 3, 4, 5, 6. iv.
 G. pusillum L.
 Цветне лиске плаветникасте, дуже од чаше,
 при основи и на врху трепљаве, карпидије
 рутаве, биљка од педи и виша. ☉. 6 (на

Столу у Чачанској, Маљену у Ваљевској, Осеку у Ужичкој). vi. . *G. Bohemicum* L.

16. Цветне лиске лонатичасте, на врху целе, карпидије маљаве, лишће округло, у 5-7 затубастих режања дељено, цела биљка жљезданим длакама обрасла, мирисе на миск
 ⊙. 5. iv. . . . *G. rotundifolium* L.
 Цветне лиске оберцасте, лишће у узане ре-
 жње псецкано, биљке без мириса . . . 17.
17. Петељке краће од лишћа, карпидије на леђи маљаве, из нутра у доњем крају са ртастом израсли, цела биљка длакава, мало што већа од судлаице. ⊙. 7. iv. . *G. dissectum* L.
 Петељке много дуже од лишћа, карпидије глатке, на леђи кобиличасте, биљка од по-
 ложених длака оштрикава, обично већа од педи. ⊙. 1, 2, 3, 4, 6, 7. v. . . .
G. columbinum L.

94 род: *Erodium* P' Her.

Чаша 5 пера, круница 5 пера, прашика 10, 5 јалових (без прашица), карпидије на врху с обе стране угнуте, са кљуном обично из нутра длакавим, при зрењу плода у спиралу увитим; маловечне биљке, лишћа перасто дељеног и цвећа црвеног.

1. Прашичкини конци ободом у доњем крају трењави, јамице на карпидијама без концентричног набора, лишће у обиму јајасто, са кришкама у доњем крају из дршку силазећим, цветне лиске плаветникасте, горње

па врху урезане, цела биљка лепљива. ☉.

4, 5. v. E. *Ciconium* L.

Прашничнији конци ободом наги 2.

2. Јамице на карипидијама са концентричним набором, цветне лиске не једнаке, објајасте, при основи често врапе, лишће ланцетасто, са 7-11, низ дршку не сплазећих, листића, цела биљка мање више длакава, у горњем крају кадшто жлездана. ☉. 1, 3, 4. iv.

. E. *sicutarium* L.

Јамице на карипидијама без концентричног набора, цветне лиске објајасте, од дужине чаше, скоро опадајуће, лишће дугуљасто, са мало затубастих, зупчастих листића, цела биљка лепљива, мало што већа од педи.

☉. 4 (близу Кладова у Крајинској) v. .

. E. *Tmoleum* Boiss.

XIX ред: *Nycticineae* DC.

Цвеће правилно, хермафродитно, чаша трајућа, 4-5 пера, круница 4-5 пера, прашници многобројни, доњим крајевима у 3-5 снопића спојени, прашице унутарње, тучка 3-5, плод 1- или 3-5 ока чаура, семке многобројне, ваљкасте, површином јамичаве; дуговечне биљке, лишћа насупрот, целог и цвећа жутог.

95 род: *Nycticium* L.

Чашине лиске слободне или при основи спојене, прашници у три снопића срасли, без жлезда при ос-

нови, цвеће наврх стабла у мање више збивену метлицу сложено.

1. Чашине лиске ободом целе, ретко од неколицине жлезда зупчасте 2.
Чашине лиске подужим трењљама обрасле 5.
2. Стабло са 2 уздужне греде 3.
Стабло са 4 уздужне греде 4.
3. Прашнице жуте, са црном тачком, чаура по среди са 2 уздужне бразде и са стране са повише округлих или дугуљастих жлезда, лишће овално, плоско, са три виђена нерва на налицју, биљка обично много већа од педи. Ц. 2, 3, 4. v. *H. perforatum* L.
Прашнице жуте, без црне пеге, чаура са повише уздужних греда, лишће дугуљасто, са ободом скоро сувраћеним и једним првом посред налицја, биљка обично мања од педи. Ц. 4. v. *H. humifusum* L.
4. Чашине лиске овалне, на врху затубасте, круница доста виђена, лишће овално, на оба краја закружено, стабло из путра шупље, са 4 слабе греде. Ц. 3. 7 (по вишим брдима). vi. *H. quadrangulum* L.
Чашине лиске ланцетасте, на врху заоштрљене, круница доста ситна, бледо жута, лишће овално, у доњем крају срцасто, стабло од 4 јако иснале греде крплато. Ц. 8. v. *H. tetrapterum* Fr.
5. Лишће без прозирних тачака 6.

- Лишће (бар горње) од прозрaчних тачака
руничасто 7.
6. Чашине лиске са кратким трепљама, краћим
но што је пречник чашине лиске, лишће
овално, по среди нај шире, у доњем крају
плитко срцасто. Ч. 4, 5. (по вишим бр-
дима, на Копаонику у Крушевачкој, Голији,
Јапковом Камену у Ужичкој). vi. *H. Richeri Vill.*
Чашине лиске са дугим трепљама, дужим по
што је пречник чашине лиске, лишће у до-
њем крају нај шире, поступно се ка врху
с ужавајуће, при основи дубоко срцасто.
Ч. 5 (на Ртићу и Лесковику у Алексиначкој,
на Плешу у Књажевачкој) v. *H. Roscheli Gris.*
7. Чаура округлим или дугуљастим жлездама,
обрасла 8.
Чаура од уздужних греда цртаста 9.
8. Трепље на чашама жлездама завршене, цвеће
наврх стабла амбреласто постављено, лишће
елиптично, горње са прозрaчним тачкама,
цела биљка глатка, мало већа од 2 пед. .
Ч. 4, 5 (на Ртићу у Алексиначкој) v. .
. *H. umbellatum Kern.*
Трепље на чашама копчасте, врло дугачке,
без жлезда на врху, цвеће на врху стабла
у јајасту метлицу сложено, лишће јајасто,
са ретким, прозрaчним тачкама, стабло од
аршина. Ч. 6. vi. . . *H. barbatum Jacq.*
9. Петелке од дужине чаше, лишће линеарно
ободом сувраћено, прашице округле, је-

- днобојне, стабло дунке усправљено, обилато
лиетато, са многим јаловим границима у па-
зуху од лишћа, цвеће бледо жуто. ζ . 5
(на Црној Гори више Горњана у Крајин-
ској). VII. . . . *H. hussorifolium* Vill.
Петельке много краће од чаше, лишће јаја-
сто, плоско 10.
10. Стабло и лишће рутаво, метлица дугуљаста, све
лишће са прозрачним тачкама, цвеће угасито
жуто, прашнице округле, једнобојне, стабло
од аршина и више. ζ . 6. VI. *H. hirsutum* L.
Стабло и лишће глатко, метлица наврх ста-
бла збивена, главчаста, само горње лишће
од осталог поудаљено, са прозрачним та-
чкама, прашнице дугуљасте, са црном мрљом,
стабло од аршина и више. ζ . 6. VI. . . .
. *H. montanum* L.

XX ред: *Acerineae* DC.

Цвеће правилно, хермафродитно или полигамно,
чаша 4-9 дела, круница више пера, кадшто пометена
(цвет без крунице) прашника 4-12, тучак 1, са 2 жига,
плод две крилате ахеније (самаре), у доњем крају
срасле, не пуцајуће, свака садржи по једну семку;
осредње или високо дрвеће, лишћа наспрамног и цвећа
у гроње сложеног, беличастог или зеленкастог.

96 род: *Acer* L.

Цвеће полигамно, чаша 5 дела, круница 5 пера,
прашника обично 8, ређе 4-12, прашничкии конци заши-
љасти, у мушком цвету дужи, тучкови кончасти.

1. Лишће дугуљасто, не дељено, само по ободу не правилно усечено и рескасто, цветна гроња усправљена, млад плод црвен, матор смеђ, лишће јајасто, при основи срцасто; шиб од 2-3 човечја боја, ређе осредње дрво. *т. б. в. с. жешља. А. Tataricum L.*
 Лишће округласто, лишће или дубље прстасто дељено. 2.
2. Плод са разведеним, кадшто хоризонталним крилима 3.
 Плод са усправљеним, паралелним крилима. 5.
3. Лишће глатко, с обе стране зелено, плодова крила јако разведена али не хоризонтална, лишће у 5 крижака дељено, ободом зупчато, режњи и зупци заострљени; високо дрво. *т. б. в. с. млеч. А. platanoides L.*
 Лишће бар оздо длакаво, лисне кришке затубасте 4.
4. Плод са петелкама на ниже оборен, млад жућкаст, плодова крила у углу од 80° одстојећа, лишће оздо сивасто, у пазуху од нерва длакаво, шиб или омање дрво. *т. б. ѓ (на Лесковцу у Алексиначкој, Бучанској Гори и Плешу у Њажевачкој). в. А. Italum Lauth.*
 Плод усправљен, млад зеленкаст, плодова крила хоризонтално разведена, лишће скроз зелено, оздо мање више длакаво; осредње дрво. *т. б, 7. в. с. клек. А. campestre L.*

5. Лишће у три, троугална, ободом цела ре-
 жња дељено, маторо глатко, с горње стране
 лаштеће, оздо пепељаво сиво, цвеће рано
 (пре лишћа), цветне петељке рехаве, са пло-
 дом сувраћене; обично шпб, реће осредње
 дрво. *т.* 5. *iv.* с. наклеп, маклеп, тврдак.
 A. M on s p r e s s u l a n u m L.
 Лишће у 3-5, по ободу или на врху, зупча-
 стих режања дељено, цвеће позно 6.
6. Плод пре зрења јасно црвен, лишће доста
 ситно — не веће од два прста — у 3 ре-
 жња дељено, режњи по ободу или на врху
 са мало затубастих зубаца; осредње дрво.
т. 5. (на Лесковику у Алексиначкој и на
 Бучачској Гори у Њажевачкој) *iv.*
 A. i n t e r m e d i u m Panč.
 Не зрео плод жућкасто зелен, лишће у 5
 крижака дељено, кришке са завршкастим
 зупцима 7.
7. Плодова крила унутарњим ободима јако ра-
 ширена, једно крило друго поклапајуће тако,
 да пзмећу плода и крила настаје округла
 руна, лишће преко среде у 5 режања де-
 љено, режњи у горњој трећини најшири; го-
 лемо дрво. *т.* 5 (на Јастрепцу у Круше-
 вачкој) *v.* *A. m a s c o r t e r u m* Vis.
 Плодова крила мало што ширира од плода,
 унутарњим се ободом не дотичућа 8.
8. Лишће, особито на млађем дрвету, мал не до
 дршке дељено, кришке до под врх клинасто

раширене, на врху зупчасте, плод усправљен;
 осредње дрво . . . *A. Heldreichii* Boiss.
 Лишће једва до половине у 5 крижака де-
 љено, кришке јајасте, око или испод средње
 најшире, на врху зупчасте, плод на ниже обо-
 рец; високо дрво т. 6. в. с. јавор . . .
 A. Pseudo-Platanus L.

XXI ред: *Ampelideae* Humb. B. et K.

Цвеће хермафродитно или полигамно, правилно,
 чаша ситна, са срасли листићима при основи, круница
 4-5 пера, прашика 4-5, тучак 1, жиг главичаст, плод
 2-6 ока бобица, садржавајућа 1-2 семке; баврласт шиб,
 пењући се на друго рашће.

97 род: *Vitis* L.

Чаша 5 зуба, круница 5 пера, круничине лиске
 врхом пре цветања с лењене, прашика 5, бобица 1-2 ока.

Цвеће састављено у сложен грозд, перва
 усправљен а са плодом висећи, цвеће зеленка-
 сто, ситно, мирисаво, бобице округле, (дивље)
 цре, лишће на дуге дршке насађено, при
 основи срцасто, ободом илиће или дубље у
 3-5 крижака дељено, јалове петелке продужене
 у рашљике којима се ово рашће за друго
 шта записе. т. 5, 7. в. с. винова лоза, дивља,
 вињага *V. vinifera* L.

XXII ред: *Balsaminae* Rich.

Цвеће хермафродитно, не правилно, чаша 5 пера,
 опадајућа, са два ситна или пометена листића, а пе-

тим, лијим, великим, у остругу продуженим, круница 5 пера, горњи листић највећи, прашника 5, прашнични конци над плодником слењени, жиг цео или у 5 кришчица дељен, плод бобица или чаура, која капцима пуца, семке многобројне, висеће.

98 род: *Imratiens L.*

Жиг у 5 кришчица дељен, плод дугуљаста чаура, капцима пуцајућа тако, да се капци к унутрашњој страни од врха до дна у спиралу еластично савију; годишња биљка, лишћа не дељеног, цвећа жутог.

По 3-5 цветова на врло танким петелкама у пазуху од лишћа насађених, бочни цветови без крунице али плодни, остали са круницом, висећи, оструге на врху накривљене, семке у чаури цртасте, лишће ровашено, цела биљка глатка, доста сочна и нежна, око 2 педи висока. ☉. 6. vi. —

. I. Noli tangere L.

XXIII ред: *Oxalideae DC.*

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша 5 дела, круница 5 пера, круничине лиске при основи с лењене, прашника 10, 5 дужих 5 краћих, прашнични конци при основи у један своић срасли, тучкова 5, при основи мање више сраслих, жигови главичасти или четкасти, плод бобица или 5 ока чаура, пуцајућа са 5-10 капака, у сваком окцу по 1 семка или њих више, семке обично обложене плаштком, који еластично одпада.

99 род: *Oxalis* L.

Чаша трајућа, плод чаура, цвеће у пазуху од лишћа усамљено, лишће троцрно.

Цветне петељке и лисне дршке из корена излазеће, цвеће бело са љубичастим первима; цела биљка глатка, мало што већа од суданице ђ. 6. IV. с. зецја соца.
 O. Acetosella L.

XXIV ред: *Zygophylleae* R. Br.

Цвеће хермафордитно, правилно, чаша 4-5 дела, круница 5 пера, прашници слободни, двојни са бројем цветних лисака, гучак 1, жиг не, или у 5 кришчица дељен, плод ћошкаста 4-5 ока чаура, у сваком окцу по једна семка.

100 род: *Tribulus* L.

Чаша однадајућа, круница 5 пера, сваки прашник подбочен при основи једном жлездом, гучак врло кратак, на врху у 5 жига дељен, плод силоштен, 5 угао, распадајући се у 5 гука; годишња биљка, лишћа перастог и цвећа жутог.

Цвеће на кратке петељке насађено у пазуху од лишћа или грапа, плод са 4 подугачке бодље, лишће са 5-6 пари дугуљастих листића; граната, на земљу оборена биљка, од педи или више. ☉. 3, 4. VI. с. бабини зуб.
 Tr. terrestris L.

XXV РЕД: Rutaceae Juss.

Цвеће правилно или не правилно, чаша 4- ретко 3-5 дела, круница 5 пера, прашика толико или двојном толико, колико има цветних лисака, тучак 1, жиг 1, плод из толико карпидија сложен колико има цвет лисака, ретко из мање, карпидије међу собом при основи срасле и представљајуће чауру, која обично пуца на унутарњем ободу карпидија, у сваком окцу по 1-6 семака; дуговечне биљке, лишћа целог или дељеног и цвећа жутог.

101 род: *Parlorhullum* Juss.

Чаша 5 дела, круничне лиске кукуљичасто в унутрашњости накривљене, прашика 10, прашичии конци у доњем крају раширени, чаура с поља жлездама обрасла, 5 ока, у сваком окцу по 2-4 семке, окца на врху из нутра пуцајућа; лишће цело.

Цвеће на врх стабла у обилат коримб сложено, чаша дубоко 5 дела, круничне лиске јајасте, на врху завршикасто с ужене, на леђи са црним пругама, прашици краћи од крунице, чаура између жлезда длакава, лишће обично лапцетасто, ободом тренлаво, биљка мања од две педи, цела беличаста, непријатна мириса. Ч. 5 (на Гребену у Крајинској).
v. *H. suaveolens* Boiss.

Цвеће малобројно, у рехав коримб сложено, чаша до дна 5 дела, круничне лиске лапцетасте, врхом унутра накривљене, прашичии конци у доњем крају тренлави, чаура из-

међу густих жлезда длакама обрасла, на врху у 3-4 подугачка рожка продужена, лишће ланцетасто, оздо беличасто, биљка ретко виша од суданице. џ. 5 (више Мокре Горе и на Пањку у Ужичкој) v.
 Н. Boissierianum Vis. et Panč.

102 род: *Dictamnus* L. с. јасенак.

Чаша одпадајућа, круница не правилна, 5 пера, прашика 10, чаура 5 гука, насађена на подебели, кратак текафор, гуке унутарњим швовима пуцајуће; дуговечна биљка, цвећа виђена, ружаста и лишћа пераста.

Цвеће наврх стабла у подугачак, длакама и жлездама обрастао грозд сложено, горње круничине лиске ланцетасте, лишће кожасто, лантеће, доње цело, горње перасто, биљка трвена миришљива, од аршина. џ. 3, 4. v.

. D. albus L.

В.) *Calyciflorae*.

Круничине лиске слободне или срасле, уједно са прашицима насађене на чашу, плодник слободан или са цеву од чаше срастао — подцветни плодник.

XXVI ред: *Celastrineae* R. Br.

Цвеће правилно, хермафодитно или пометањем мопоклицично, чаша 4-5 дела, круница 4-5 пера, прашика толико, колико има круничиних лисака, с којима на измеце стоје, прашице унутарње, тучак кратак, подебео,

жиг дубље или плиће у кришчице дељец, плод 2-5 ока чаура, у сваком окцу по две семке; шибље (у нас) лишћа наспрамна не раздељена, ободом цела или рескаста и цвећа ситна, белчаста или црвенкаста.

а) палеме: *Evonymus* DC.

Семке са плаштком, на цупку право не одсечене, лишће не дељено.

103 род: *Evonymus* L.

Цветне гранчице у цазуху од лишћа стављене, малоцветне, чаша у 4-5 крижака дељена, круница 4-5 пера, плодник дељен у 3-5 окаца, у сваком окцу по 1-2 семке.

1. Стабло и гране од мрких брадавица рапаве, цветне гранчице кончасте, 3 цветне, плод 3-4 угални, са закруженим угловима, лишће јајасто, на врху заоштрљено; шиб с танким гранчицама, мало што већи од аршина. *т.* 5, 6. *в.* . . . *E. verrucosus* Scop. Стабло глатко, без брадавица 2.
2. Цветни делови четворни, чаура 4 угла, са закруженим угловима, лишће елиптично, младе гране четвртасте, шиб од величине човечјег боја или већи. *т.* 3, 6, 7. *в.* с. курковина. *E. Euroraеus* L. Цветни делови петорни, чаура 5 угла, са угловима општрим, лишће дугуљасто, објајасто, младе гране ваљкасте, пешто стиснуте, шиб у свима деловима, осим цвећа, пешто

већи од пређашњег. т. 5, 6. (на Старици
више Мајдашпека у Крајинској, Повлену у
Ваљевској). в. . . . *E. latifolius* Scop.

б) ПЛЕМЕ: *Staphyleaceae* DC.

Семке без плаштка, на врху право одсечене, ли-
шће дељено.

104 род: *Staphylea* L. с. клокочика.

Чаша бојена, опадајућа, цветни листићи виђени,
бели, чаура надута, из 2-3 капка сложена, у 2-3 овца
дељена, семке покрупне, смеђе, обично по две скупа
срасле.

Цвеће наврх грана у рехав, висећи грозд
сложено, оплодница на прилику мехура па-
дута, семке лабаво омотавајућа, лишће пе-
расто, из 5-7 овалних листића сложено; шиб
од човечјег боја. т. 6. в. . *St. pinnata* L.

XXVII ред: *Rhamnaceae* R. Br.

Цвеће правилно, хермафродитно или пометањем
диклинично, чаша опадајућа, 4-5 дела, крупица 4-5
пера, ретко пометена, прашника 4-5, прашнице уну-
тарње, тучка 2-4, мање више међу собом срасла, плод
3-4 гука коштуница, са сочном или сушном оплодницом,
лишће по стаблу расуто, са ситним залисцима; сиско
или повисоко шибље.

105 род: *Raliurus* L.

Чаша са јако разведеним листићима, круница 5
пера, прашника 5, прашничии конци при основи стиснути,

тучка 3, жига 3, дугуљаста, плод сушан, по ободу крилат, у 3 окца дељен, у сваком окцу по једна семка.

Круничини листићи објајести, уврнути, жути, прашици дужи од крунице, обод на плодохом крилу ровашен, младе гране с једне стране длакаве, лишће јајасто, са 3 уздужна нерва; трновит шиб, ретко већи од човечјег боја. *т.* 4, 5. *v. c.* драч. *P. australis Gaertn.*

106 род: *Rhamnus Juss.*

Чаша бокаласта, 4-5 дела, прашика 4-5, тучак 1, са 1-4 жига, коштуница са 1-4 коштице; шибље, по пеко доста високо.

1. Трновит шиб, са гранама рачвасто дељеним 2.
Шиб не трновит, у гране без реда дељен 3.
2. Плодове коштице са узаном, не јапењом пукотином, лишће јајасто, на близу рескасто, горњи зупци жлездом окончани; шиб обично већи од човечјег боја. *т.* 5, 6, 7.
v. c. пасдреп . . . *Rh. cathartica L.*
Плодове коштице са прострапом, јапењом пукотином, лишће елиптично или лацетасто, раздалеко рескасто, снизак или осредњи шиб, од аршина и виши. *т.* 5. *v.* . . .
. *Rh. saxatilis L.*
3. Цвеће дводомо, жиг у 2-5 кришчица дељен, лишће покрупно, елиптично или дугуљасто, са 12-15 нерва с обе стране лисног ребра, плод објајаст, млад зелен, матор врап, семке тро-

угалне, жуте; шиб ретко већи од човечјег боја. т. 5, 6. v. с. лиговина. Rh. alpicola L. Цвеће хермафродитно, жиг не дељеп, главичаст 4.

4. Лишће лантете, по ободу цело, по паличју са многим паралелним первима, плод не зрео црвен, најзад црн; повисок шиб од 1-3 човечја боја. т. 7, 8. v. Rh. Frangula L. Лишће тамно, по ободу рескасто, са 6-9 пари паралелних перва по паличју, зреле бобице црне; шиб усправљен, ретко већи од аршина. т. 5 (више Раваница у Ђупријској, око Бање и по Обручатници у Алексиначкој, на Столу у Крајинској, око Мокре Горе у Ужичкој). v. Rh. rupestrus Scop.

XXVIII ред: Terebinthaceae Juss.

Цвеће правилно, хермафродитно или диклинично, чаша 3-6 дела, круница 3-5 пера, ретко без крунице, прашника толико или двојном толико, колико има цветних листића, прашнични конци слободни или при основи срасли, прашнице унутарње; плодник слободан или са чашом срастао, са више, пометањем обично само са једним ембрионом, плод чаура или коштунца, са једном семком; шибе или дрвеће, лишћа цела.

107 род: Rhus L.

Цвеће у обилату, растреситу метлицу сложено, чаша 5 дела, круница 5 пера, круничне лиске јајасте, прашника 5, плод 1-3 семена коштунца.

Цвеће ситно, црвенкасто, плод сочивасто стиснут, гладак, многе петељке јалове, најзад здуљене, длакаве, лишће округласто, глатко; шиб кадшто већи од човечјег боја. т. 5.
v. c. руј. R. Cotinus L.

XXIX ред: Papilionaceae L.

Цвеће хермафродитно, симетрично; чаша 5 дела кадшто двоуспата, круница 5 пера, лентираста, два доња једнака листића у коблицу ерасла, два бочна крила а горњи, обично већи, барјак; прашника 10, кадшто сви у једну с доње стране расцепљену цев ерасли, већном један, доњи конач слободан, а други сви ерасли, плодник из једног оплодног листића сложен, плод махуна, обично трбушним швом пуцајућа, ређе се у попречне чланове распадајућа; обично, доста ситно зеље или ређе повеће шибље, лишћа једноставног или сложеног, цвећа белог, црвог, плаветни-кастог или жутог.

108 род: Genista L.

Цвеће усамљено, у рехав, лиснат грозд или мање више збвнену главницу сложено, чаша зељаста, 5 дела, горње две кришке дуже, доње три кадшто врло ситно, барјак право пружен, тучак мал не прав или нешто на више савијен, махуна стиснута, мало- или многосемена, лишће цело, ређе трдело, ободом целцато, цвеће жуто, доста сниско шибље.

1. Стабло од сплазећег лишћа крилато, цвеће наврх стабла у главницу сложено, чаша споља

- длакава, дужа од своје петолке, махуне рутаве; шиб ретко већи од чеперка. *т.* 3. *vi.* с. пријештап. . . . *G. sagittalis* L.
 Стабло ваљкасто, кадшто тро- или вишеугално, али не крилато 2.
2. Кобилица много дужа од крила 3.
 Кобилица крилима равна или краћа 4.
3. Стабло са гранатим бодљама у назуху од лишћа, цвеће наврх стабла или грана у обилат грозд сложено, барјак гладак или само дуж среде длакав, махуна ромбична, са 2-3 сејке; шиб, ретко од педи. *т.* 5 (на Стоцу и око Мокре Горе у Ужичкој). *v.* *G. Dalmatica* Bartl.
 Стабло без гранатих бодља у назуху од лишћа, барјак згор рутав, цвеће наврх стабла у доста кратак грозд сложено, махуна дугуласта, са 4-6 семака; шиб већи од педи. *т.* 3, 4 (на Пањку у Ужичкој, Столу у Чачанској и на Конаонику у Крушевачкој) *v.* *G. inermis* Koch.
4. Цвеће у назуху од лишћа усамљено или двојно, петелке мало што дуже од својих чаша, барјак свилает, дужи од кобилице, прашници на изменце нешто дужи, махуне свиласте, маторе врапе, лишће дугуласто, на кратке дршке насађено, свиласто; шиб од аршина и виши. *т.* 4, 5. *v.* *G. pilosa* L.
 Цвеће наврх стабла или грана у главцу или грозд сложено 5.

5. Лишће троперо, скоро однадајуће, цвеће на-
врх грана амбrelасто сложено, петељке много
краће од својих чаша, цветни делови сви-
ласти, махуна ситна, свиласта, у усправљен
кљун здуљена; шић врло гранат, са зеленим
грапама, ретко већи од аршина. т. 5 (на
Звезди и Стоцу у Ужичкој, близу Соко Бање
у Њажевачкој, на Штрицу у Крајинској) v.
. *G. radiata* Scop.
Лишће не раздељено, трајуће 6.
6. Цвеће на врло кратке петељке пасађено,
наврх стабла или грана у збивене главице
сложено и подбочено кругом од лишћа, чаша
жућкаста, свиласти барјак на врху крив, крила
глатка, краћа и двојном ужа од кобилице,
лишће дугуљасто, дуж среде савито, цела
биљка свиласта, ретко већа од педи. т. 5
(по Обручатици у Алексиначкој) v. . . .
. *G. subcapitata* Panč.
Цвеће на дуже петељке пасађено, наврх
стабла или грана у дужи или краћи грозд
сложено 7.
7. Младе гране правилно троугалне, барјак гла-
дак од дужине кобилице, махуне глатке,
лишће ланцетасто, са узаним, сушним ободом,
стабло усправљено, ћошкасто. т. 4, 5 (по
вишим брдима) v. . . . *G. scariosa* Viv.
Младе гране ваљкасте или не правилно ћо-
шкасте 8.

8. Махуне рутаве као и остала биљка, лишће јајасто или ланцетасто, цвеће у дугуљаст грозд сложено, барјак гладак, кобилица под врхом длакава; обично снизак шиб од педи, ређе од аршина. *т.* 3, 4, 5. *v.* *G. ovata* W. K. Махуна глатка, ретко длакама рехаво обрасла 9.
9. Чаше дуже од својих петељака, чашине кришке дуже од чашине цевп, семке у махуни бубрежасте, лишће елиптично, младо дугим длакама рехаво обрасло, маторо глатко и доста круто; шиб од аршина. *т.* 7 (по Златибору у Ужичкој на обали Рзава). *vi.* *G. alchantica* Ten. Чаше од дужине својих петељака, чашине кришке краће од чашине цевп, семке округласте, лишће ланцетасто или елиптично, глатко или ободом трењаво; шиб од аршина или виши. *т.* 3, 4, 7. *vi.* с. жутилица. *G. tinctoria* L.

109 род: *Cytisus* L. с. заповет.

Цвеће у пазуху од лишћа усамљено, у рехав грозд или главичаст коримб на врх стабла или грана сложено, чаша зељаста, двоусната, горња усна са три доња са две кришчице, барјак усправљен, прашици у једну цев срасли, жиг на спољној страни од тучка косо стављен, плод стиснут, лишће троперо, листићи ободом цели, ређе лишће цело, цвеће жуто, ређе бело.

1. Цвеће наврх стабла или грана у гоми грозд
 сложено 2.
 Цвеће дуж стабла или наврх грана лишћем
 подбочено 3.
2. Цветни грозд висећи, цвеће рано, барјак
 усправљен, са црвеним первима, лишће 3 перо
 лена дршка згор дуж браздовита, махуна
 од положених длака свиласта, но ободу за-
 дебљала; висок шиб. т. 5 (на Цевричкој
 Стени у Крајинској). iv. . *S. Laburnum* L.
 Цветни грозд усправљен, цвеће са лишћем
 или мало после избијајуће, барјак сувраћен,
 лишће од положених длака свиласто, осушено
 црно; низак шиб ретко што већи од ар-
 шина. т. 3, 4, 5, 7. vi. *S. nigricans* L.
3. Цвеће наврх стабла у амбреласт коримб сло-
 жепо 4.
 Цвеће дуж стабла у пазуху од лишћа стојеће 5.
4. Барјак згор по среди паранчаст, грање и
 стабло од разведених длака ругаво, годшње
 грање испод коримба усправљене, цветни ко-
 римб обично прелазеће, махуне ругаве, нај-
 зад црне, накриве; усправљен шиб кадшто
 већи од аршина. т. 3, 4. vi.
 S. capitatus Jacq.
 Сав цвет једнаке боје, сви делови од по-
 ложених длака свиласти, махуна матора смеђа,
 права; усправљен шиб од величине аршина,
 кадшто много нижи, са ситним лишћем (*S.*
microphyllus Boiss) и белим цвећем (*S. leucan-*

- thus W. K.) т. 3, 4, 4. vi.
 C. austriacus L.
5. Лишће не дељено, цвеће на једну страну наведено, на подуже (2-3 крат дуже од чаше) петелке насађено, сви делови свиласти, кадшто од разведених длака рутава (C. Hal-leri), стабло устајуће, од половине обилатим цвећем окићено т. 3, 4, 5. iv.
 , C. proscumbens Walp.
 Лишће троперо, цвеће на кратке (не дуже од чаше) петелке насађено 6.
6. Чаша двојном дужа од петелке, барјак згор гладак, много дужи од крила, махуна рутава, кадшто само по ободу трепљава; сизак шиб обично мањи од аршина т. 3, 4, 5. iv. C. hirsutus L.
 Чаша од дужине петелке, барјак згор длакав, мало што дужи од крила, махуна рутава, шиб усправљен од висине човечјег боја, са обилатим, кадшто аршин дугим цветним границама. т. 4, 5, 6. v.
 C. elongatus W. K.

110 род: *Ononis* L.

Чаша зељаста, у 5 једнаких, линеарних крижака дељена, барјак виђен, цртаст, кобилица здуљена у кљун, тучак горњим крајем усправљен, махуна кратка, надута, малосемена, лишће 3 перо, листићи ободом рескасти; ситно или осредње шибље, ружична, ретко жута цвећа.

Цвеће жуто, краће од чаше, усамљено у па-
зуху од горњег лишћа и састављено у ли-
снат грозд, махуна ромбична, матора крапа,
семке (4-6 у махуни) округласте, стиснуте,
мургасте, по површини ситно квржичаве; шиб
слабо гранат, мало што већи од педи. *џ.* 4,
5 (на Лесковику у Алексипачкој, Коларници,
Оденцу и Барама у Њажевачкој). *v.* . . .

. *O. Solimnae* All.

Цвеће ружасто, ређе бело, дуже од чаше. 2.

2. Грапе у три не завршене, цвеће обично
двојно у пазуху од горњег лишћа, круница
једном дужа од чаше, махуна округласта, ма-
тора мрка, краћа од чаше, семке округласте,
квржичаве, стабло усправљено уједно са оста-
лим деловима жлезданим длакама обрасло;
шиб кадшто од човечјег боја. *џ.* 7. *vi.* .

. *O. hirsina* Jacq.

Грапе у три завршене, цвеће усамљено у
пазуху од лишћа. 3.

3. Стабло усправљено, обрасло с једне стране
пругом од подужних длака, круница једном
већа од чаше, махуна дугуљаста, матора жућ-
каста, од дужине чаше, семке овалне, квр-
жичаве; шиб мало што већи од аршина. *џ.*

3, 4, 5. *vii.* с. гладш. . . *O. spinosa* L.

Стабло у доњем крају положено, на све стране
жлезданим длакама обрасло, круница трећи-
ном дужа од чаше, махуна краћа од чаше,
семке доста велике, смеђе, квржичаве; стабло

ретко веће од аршина. ђ. 3, 4. vii. . .
 O. procurrens Wallr.

111 род: Anthyllis L.

Чаша трајућа, 5 зуба, цваста, кадшто надута, барјак овалан, усправљен, кобилица затубаста, на обе стране више покатца улокана, прашници у један снонић срасли, прашнични конци на врху задебљали, тучак шиљаст, у лук некривљен, жиг главичаст, махуна на ступчић пасажена, дугуљаста, у чаши укрита, са 1-2 семке, пупчана врвца не сиљопштена; дуговечне биљке лишћа пераста, цвећа жута или црвена, на врх стабла у главиче сложена.

Листће лирасто, са једним, већим вршним листићем и мало бочних лисака, чаша надута, лабаво омотавајућа плод, барјак овалан, са израсли при основи и крајком у пола краћим од покатца, цвеће жуто ређе црвено. ђ. 3. v. . . A. Vulneraria L.

Листће лихо перасто, са многим, једнаким бочним листићима, чаша не надута, плод чврсто омотавајућа, барјак овалан, без израсли при основи, са крајком два крата дужином од покатца, цвеће црвенкасто, биљка од пед. ђ. 5 (на Ртињу у Алексиначкој). v.
 A. montana L.

112 род: Medicago L.

Чаша 5 дела, круница однадајућа, барјак затубаст, прашници у два снонића срасли, кончасти,

тучак кончаст, гладак, махуна многосемена, ретко 1-2 семена, спољним ободом пуцајућа, српасто или пужасто савијена; годишње или дуговечне биљке, лишћа 3 пера и цвећа у главицу сложена, жута или плаветна.

1. Махуне без бодаља по ободу 2.
Махуне обрасле по ободу танкиј, на врху
обично чакљастим бодљама 7.
2. Једно, или двогодишње биљке корена тан-
ког, кончастог 3.
Дуговечне биљке корена појачег, гранатог. 4.
3. Цвеће многобројно у главици, махуне ситне,
бубрежасте, једносемене, надуते, по повр-
шини од укрштених жилица мрежасте, биљка
ретко глатка, обично мање више рутава. ☉.
2, 3, 4, 5. v. *M. lurulina* L.
По 2-3 цвета на врх опште петельке, ма-
хуна сочпвасто стиснута, доста велика, са
раччастим жилицама близу обода, зрела цри-
каста, биљка обично глатка, са грамама на
све стране на земљу раширеним. ☉. 2, 3,
4. v. *M. orbicularis* All.
4. Цвеће чисто жуто 5.
Цвеће плаветно или плаветникасто зелено 6.
5. Махуне српасто искривљене, цвеће на врх
опште петельке збивено, многобројно, листићи
дугуљасте, на врху зупчасте, стабло успра-
вљено, гранато, обично више од педи. ☉.
3, 4, 7. vi. *M. falcata* L.

Махуне пужасто увите, ситне, цвеће наврх опште петељке на дуже петељчице пасађено, листићи већипом лицеварши, стабла кончаста, на све стране на земљу оборена. ☿. 5 (око Брђана у Рудничкој, на Столу у Чачанској, по Златибору у Ужичкој, Копачнику у Крушевачкој). v. *M. prostrata* Jacq.

6. Цвеће наврх опште петељке у дугуљаст грозд сложено, чисто љубичасто, стабло усправљено од аршина или више, цела биљка глатка. ☿. 7 (задивљала). vi. . *M. sativa* L.
Цвеће наврх опште петељке у главице збишено, жућкасто или зеленкасто плаво, стабло усправљено мало што веће од педи, цела биљка жлезданим длакама обрасла. ☿. 4 (на Ртињу у Алексиначкој). vi.
. *M. glutinosa* M. B.

7. Махунине бодље на задебљали обод једним краком парасле, махуна округласта, с обе стране закружена, као и цела остала биљка длакава, цвеће угасито жуто, по 2-5 цветова на општој петељци. ☉. 3, 4, 5. iv.
. *M. Gerardii* Willd.
Махунине бодље на танак обод двојице растављених крака парасле. 8.

8. Махуна ситна, од величине копољаног семена, зрела смеђа, са честим, на врху чакљастим бодљама, листићи оберцасти или објажести, цела биљка длакава. ☉. 1, 3, 4. iv.
. *M. minima* Lam.

- Махуна средње величине, колико зрно од грашка 9.
9. Листићи по среди са црном мрљом, доњи об-
срцати, горњи објајати, бодље на махуни
шпљасте, у лук на ниже савијене, стране
од махуне са слабо исцалним жлицама. ☉.
7. vi. *M. maculata* Willd.
Листићи без видљиве зрне мрље, махуна
по странама са виђеним мрежастим жли-
цама 10.
10. Зрео плод црн, бодље по ободу чекињасте,
здуљене, доста честе, стабло од основе гра-
нато, кадшто од аршина. ☉. 6. vi. . . .
. *M. Carstiensis* Wulf.
Зрео плод жућкаст или смеђ, бодље по ободу
шпљасте, доста раздалеко стојеће, стабло до-
ста гранато, од аршина. ☉. 7. v. . . .
. *M. denticulata* Benth.

113 род: *Trigonella* L.

Чаша 5 дела, круница опадајућа, кобилица врло кратка, затубаста, прашици кончасти у два снопића срасли, са круничним листићима не спојени, тучак кончаст, гладак, махуна многосемена, дугуљаста, ван чаше пружепа, обично у кљуп завршена; маловечне бљке лишћа троперог и цвећа жутог, беличастог или плаветникастог, усамљеног или у дугуљаст грозд сло-женог.

1. Цвеће у пазуху од лишћа седеће, усамљено или двојно, беличasto жуто, махуна поду-

- гачка, плосна, у дуг, сабљичаст кљун завршена, цела биљка риђим длакама обрасла, ретко већа од судланице. ☉. 4, 5 (више Нишеваца у Њажевачкој). iv.
 Tr. gladiata Stev.
 Цвеће обично многобројно наврх, краће или дуже опште петељке пасађено 2.
2. Цвеће плаветно наврх, дуге, опште петељке у округласте главице збивено, махуна ваљкаста, мало стиснута, 1-2 семена, ван чаше за 2-3 чашине дужине пружена, у кратак, косо постављен кљун завршена. ☉. 2, 3, 7. vi. Tr. Besseriана Ser.
 Цвеће жуто, махуна стиснута, далеко ван чаше пружена, многосемена 2.
3. По 2-4 цвета наврх подугачке опште дршке пасађена, махуна обично двојна дугачка, сиљоштена, усправљена, по странама косим жилицама ишарана, биљка на земљу оборена, мало што већа од педи. ☉. 5 (по Оденцу више Белог Потока, испод Лабуковачке Стене у Њажевачкој). iv. Tr. striata L. fil.
 Много цветова (пајмање 6, обично преко 10) на заједничкој дршци 4.
4. Цвеће ситно, у пазуху од лишћа наврх кратке петељке амбреласто сложено, махуне стиснуте, од попречно стојећих жилица цртасте, усправљене и звездасто на све стране разведене, биљка ретко што већа

- од судланице. ☉. 3, 4, 5. v.
 Tr. *Monspelliaca* L.
 Цвеће прилично виђено, у пазуху од лишћа
 на петељке осредње дужине гроздасто ста-
 вљено, махуне дугуљасте, по странама од
 укштених жлица мрежасте, на пиже обо-
 рене, биљка глатка од судланице. ☉. 2
 (близу Алексинца и Ђурије). v.
 Tr. *corniculata* L.

114 род: *Melilotus* L.

Чапа 5 дела, крупница однадајућа, кобилица за-
 тубаста, прањници кончасти, у два снопића срасли, за
 крупичине лиске не прирасли, тучак кончаст, гладак,
 махуна 1-4 семена, јајаста или дугуљаста, на врху за-
 кружена, ртаста; годишње или двогодишње биљке, лишћа
 троперог и цвећа жутог, ређе белог, у подужи клас
 сложеног.

1. Цвеће бело, барјак дужи од кобилице и крила
 која су једне дужине, махуна 1-2 семена,
 с поља мрежасто наборита, на горњем шву
 затубаста, зрела врана; стабло веће од ар-
 шина. ☉. 2, 4, 7. vi. *M. alba* Desv.
 Цвеће жуто, ређе беличасто 2.
2. Крила дужа од кобилице, краћа од барјака,
 махуна глатка, на кратку дршчицу пасађена,
 наборита по површини, са горњим швом за-
 тубастим, зрела зеленкаста, семке, 1-2, ду-
 гуљасте, глатке; стабло веће од аршина. ☉.
 1, 2, 3, 4. vi. *M. officinalis* Desv.

- Све круничне лиске једне дужине, семке
сптно тачкасте 3.
3. Чашина цев краћа од своје петељке, махуна
длакава, по површини мрежасто наборита,
зрела црна, са горњим швом кобиличастим,
цветни грозд виђен, биљка много већа од ар-
шина. ☉. 7. VII. . M. masgoghiza. Pers.
Чашина цев од дужине своје петељке, ма-
хуна длакава, најзад глатка, по површина
мрежасто наборита, матора жућкаста, цвеће
бледо жућкасто, биљка мања од аршина. ☉.
5 (више Нишеваца и Лабукова у Књажева-
чкој). v. M. Neapolitana Ten.

115 род: *Trifolium* L. с. детелина.

Чаша 5 дела, круница венућа, по цветању трајућа,
кобилица затубаста, прашици у два споића срасли и
мање више круници прирасли, прашичини конци ка врху
постепено задебљали, тучак кончаст, гладак, махуна
1-4 семена, округласта или дугуљаста, у чашу укрита
или ју ретко мало прелазећа; годишње, двогодишње и
дуговечне биљке, лишћа 3 перог и цвећа црвеног, белог
или жућкастог, у главичасте амбрелке или класе сло-
женог.

1. Дуговечне биљке са лишћем при основи од
стабла за цветања зеленим 2.
- Маловечне, годишње или двогодишње биљке
са лишћем при основи од цветајућег стабла
осушеним 12.

2. Стабло по земљи пузеће, пуштајуће на члаковима у земљу жпле 3.
 Стабло усправљено, осим главнога корена не пуштајуће у земљу жпле 4.
3. Цветне главице подбочене многоделим омотачем, поједини цветићи на врло кратке петелчице насађени, чаша двоусната, горња усна по цветању надута, лишће елиптично по ободу рескасто. Фл. 7. VI.
 Tr. fragiferum L.
 Цветне главице без омотача при основи, цветићи насађени на подуже петелчице, чаша по цветању мало што промењена, лишће објајасто, по ободу рескасто. Фл. 1, 3, 4, 7. IV. , Tr. repens L.
4. Цвеће бело или жућкасто 5.
 Цвеће црвено или црвенкасто 7.
5. Цвеће бело, по цветању на пиже оборено, чаша звонаста, са 5 зашиљастих зубаца, доњи зубац нешто дужи од осталих, махуна овална, две стране — у склопу — нешто задебљале, лишће јајасто, са испалим нервима по паличју, биљка мало што виша од педи. Фл. 3, 3. V. Tr. montanum L.
 Цвеће жућкасто, свакад усправљено 6.
6. Доњи чашни зубац од дужине чашине цеви, горњи у пола краћи, чашина цев од дугих длака рутава, цветна главица округласта, биљка мало што већа од педи. Фл. 3, 4, 7. VI. Tr. ochroleucum L.

- Доњи чашпи зубац двојином дужи од ча-
шине цеви, 4 горња много краћа, чашина
цев од дугих длака рутава, цветна главница
дугачка, двојном дужа по што је шпрока.
Ц. 6. 7. vi. . . . Tr. Rauponicum L.
7. Ждрело од чаше из нутра равно 8.
Ждрело од чаше из нутра псалом пвцом
или венцем од длака сужено 9.
8. Стабло цевасто, из нутра шуље, општа пе-
тељка најзад двапут дужа од листа у чи-
јем пазуху стоји, на листићима по 20 пари
перва на обе стране од главног нерва Ц.
7. vi. Tr. hybridum L.
Стабло из нутра пуно, општа петељка нај-
зад три крат дужа од свог листа, по 40
перва на обе стране од главног листовог нерва.
Ц. 1, 3, 4. vi. Tr. elegans Sav.
9. Чаша са 10 уздужних перва 10.
Чаша са 20 уздужних перва 11.
10. Горње лишће на стаблу седеће, листићи
елиптични, обично са белом мрљом по среди,
с обе стране зелени, чашини зупци не је-
днаки, доњи дужи од своје цеви. Ц. 3, 4,
v. Tr. pratense L.
Све лишће на петељке пасађено, листићи
дугуљасте, оздо пенелава сиви, чашини зупци
једнаки, доњи два крат дужи од своје цеви,
стабло веругаво, од педи и више. Ц. 6.
vi. Tr. medium L.
11. Цветне главнице кратке, округласте, подбо-

- чепе при основи двема листићима, листићи ланцетасти са ободом тупо зупчастим, биљка ретко већа од педи. ђ. 4, 6 (више по брдским страпама). vi. . . . *Tr. alpestre* L.
 Цветне главице дугачке, класасте, обично на подуже петељке насађене, листићи дугуљасти, ободом оштро зупчасти, биљка од 1-2 педи. ђ. 6. vi. *Tr. rubens* L.
12. Цвете жуто, махуна на виђену дршчицу насађена 13.
 Цвете бело или црвено, махуна на ложи седећа 16.
13. Стубић од дужине махуне 14.
 Стубић много краћи од своје махуне . . . 15.
14. Стабло танко, баврљасто, петељке кончасте, залиски при основи срцасти, цветне главице најзад дугуљасте, чашини зунци горњи краћи од чашине цеви, доњи двојниом дужи. ☉. 7. v. *Tr. patens* Schreb.
 Стабло усправљено, доста трепато, петељке чврсте, залиски ланцетасти, главице округласте, чашини зунци друг краћ од цеви. ☉. 3 (више по планинским местима). vi. *Tr. augeum* Pol.
15. Цветне главице јајасте, доњи чашини зунци од дужине цеви, крупнично крило округласто, са стране зупчато, махуна дугуљаста, од дужине своје дршчице, 3 пут дужа од свог тучка. ☉. 2, 3, 4. v. . . . *Tr. aggratum* L.
 Цветне главице округле, доњи чашини зу-

- ници дужи од цевци, махуна јајаста, дужа од своје дршчице, 6 крат краћа од свог стубића. ☉. 3. v. . . . Tr. *prosumbens* L.
16. Чашино гротло из нутра равно 17.
Чашино гротло из нутра испалом ивицом или венцем од длака с тешњено 20.
17. Чаша по цветању не промењена 18.
Чаша по цветању меурасто надута 19.
18. Цветне петељке дуже од свог лишћа, чаша краћа од крупнице, лишће жлездано рескасто, махуна зрела ван чаше пружена, бљка од неди. ☉. 4. (више Поповице у Крајинској). v. Tr. *strictum* L.
Петељке краће или дужином равне лишћу у назуху којег стоје, крупница дужа од чаше, лишће зупчато, махуна у чашу укрита. ☉. 4 (близу Кладова и Неготина у Крајинској) v. Tr. *parviflorum* Ehrh.
19. Цветне главице округле, цвеће јасно ружасто, на кратке петељчице пасађено, пајзад сувраћено, чаша на зрелом плоду здол меурасто падута, махуна јајаста, стиснута, 1-2 семена. ☉. 7. v. . . . Tr. *resupinatum* L.
Цветна главица јајаста, цвеће отворено црвено, усиправљено, чаша подједнако ода свуд падута, од честих (24) уздужних перва цртаста, махуна јајаста, 2 семена. ☉. 2, 3. v. Tr. *multistriatum* Koch.
20. Цветне главице на подуже оштите, петељке пасађене, при основи наге 21.

- Цветне главлице подбочене при основи двема наспрамним приперцима 25.
21. Цветне главлице многобројне, једне наврх стабла или грана а друге у назуху од лишћа стављене 22.
 Цветне главлице малобројне, све наврх стабла или грапа стављене 23.
22. Цвеће бледо ружасто, краће од чаше, цветне главлице јајасте, најзад здужене, лишће узано, линеарно или елиптично, стабло танко, кончasto, јако гранато, од честих длака сивасто, биљка ретко што већа од педи. ☉.
 1, 2, 3, 4, 5. v. Tr. argense L.
 Цвеће јасно ружасто, дуже од чаше, цветне главлице свакад округле или јајасте, лишће објајасто, стабло доста тренато, слабо длакаво, биљка већа од педи, кадито од аршипа. ☉. 3, 7. vii. Tr. reclinatum W. K.
23. Лишће пошироко, округло или објајасто, чаша у гротлу без жуљевите ивице, чашини зунци мал не једне дужине, равни дужином својој цеви, барјак ланцетаст, завршкаст, цвеће ружасто. ☉. 3, 4. v. Tr. insignatum L.
 Лишће узано, горње линеарно, чаша у гротлу затворена жуљевитом ивицом 24.
24. Цвеће ружасто, мало што дуже од чаше, чашини зунци најзад на врху бодљиви, биљка обрасла положеним длакама. ☉. 2, 3. v. Tr. angustifolium L.

- Цвеће пурпурно, виђено, много дуже од чаше, чашини зупци јако не једнаки, на врху затубасти, биљка обрасла разведеним длакама. ☉. 2, 3 (близу Булована и око Алексинца). v. *Tr. purpureum* Lois.
25. Чаша са 20 уздужних перва, од положених длака јако рутава, цветна главица округла, цвеће црвено, семке при основи цртасте, лишће објајасто, само на врху зупчасто, цела биљка рутава. ☉. 4, 5 (близу Неготина, Зајечара, око Јопаничке Бање у Крушевачкој и др.). v. *Tr. hirtum* All.
- Чаша са 10 уздужних перва 26.
26. Цветне главице округле 27.
- Цветне главице дугуљасте, по цветању кадшто ваљкасте 28.
27. Цвеће црвено, чаша у гротлу длакава, отворена, семке око пушка не цртасте, лишће дугуљасто, цела биљка рутава. ☉. 4, 5 (око Кладова у Крајинској и период Ртња у Алексиначкој). v. *Tr. diffusum* Ehrh.
- Цвеће бело или бледо ружасто, чаша жуљевитом ивицом затворена, лишће објајасто, биљка врло рехаво длакава. ☉. 2, 3, 4, 7. v. *Tr. pallidum* W. K.
28. Чаша белим длакама густо обрасла (тако да се перви не виде), круница ружаста, кобилица са две угаситије мрље до врха, крила с поља длакава, цела биљка пешљаво сива, цветна главица по цветању здуљена, риђа.

⊙. 4, 5 (више Борча у Крагујевачкој, око Студенице и Рвата у Чачанској). vi. . . .
 Tr. trichopterum Panč.
 Чаша длакава али перви видљиви, круница једнобојна, ружаста, крила глатка, блже зелене 29.

29. Цветна главица при основи затубаста, чашини зупци кратки, већином краћи од чашине цеви, усправљени, круница ружаста, много дужа од чаше. ⊙. 3, 4, 5. v. . . .
 Tr. striatum L.
 Цветна главица објајаста, при основи сужена, чашини зупци дугачки, дужином равни чашиној цеви, најзад јако разведени, круница беличаста или ружаста, мало што дужа од чаше. ⊙. 3, 4, 5. v. . . .
 Tr. scabrum L.

116. род: *Dogusium* L.

Чаша 5 дела, круница однадајућа, кобилици накрива, у кратак кљуи сужена, прашици у два сношћа срасли, на изменце под врхом шири, тучак кончаст, гладак, махуна 1-4 семена, дугуљаста, вал чаше пружепа; ситно шибље, цвећа бела, доста ситна, у главице сложена, лишћа тронера и залистака великих, лишћу приближених тако, да се лишће чини 5 перо.

Листићи линеарни, доста чврсти, свпласти, цетељнице у пола краће од чашине цеви, барјак на врху ртаст, више покатца с ужен,

крила краћа од барјака, не покривајућа
 целу кобилицу, махуна затубаста. т. 4, 5.
 vi. *D. suffruticosum* Vill.

Листићи дугуљасте, мрњави, длакави, петель-
 чице од дужне чашине цеви, барјак на
 врху закружен, више покатца не сужен,
 крила нешто краћа, покривајућа сву коби-
 лицу, махуна завршкаста. т. 3. 4. vi. .
 D. intermedium Led.

117 род: *Lotus* L. с. звездан.

Чаша 5 дела, круница одпадајућа, крила врхом
 сведена, али не с лепљена, прашници у два спопћа
 срасли, на изменце под врхом раширени, тучак на врху
 истанчац, гладак, махуна дугачка ваљкаста или нешто
 стиспута, пуцајућа двојицом капака, који се у спиралу
 савију; биљка јако променљива, глатка или мање више
 длакава, цвета жутог, кадшто наранчастог и лишћа тро-
 перог.

По 3-6 цветова наврх подебеле оште пе-
 тельке, крила објајаста, доњим ободом за-
 кружена, листићи објајасте, стабло доста
 снажно, слабо гранато, кад глатко, кад ру-
 таво. т. 1, 3, 4, 7. v.
 L. corniculatus L.

По 1-5 цветова наврх танке, кончасте пе-
 тельке, крила објајаста, на доњем ободу
 права, листићи линеарни или дугуљасте, ста-
 бло доста танко, јако гранато, мање више
 рутаво. т. 7, 8. vi. *L. tenuifolius* Rchb.

118 род: *Astragalus* L.

Чапа 5 дела, круница одпадајућа, барјак затубаст, прашинаци у два својиха срасли, махуна савршено двоока; биљке обично дуговечне, ређе једногодишње или свиско шибље, цвећа различите боје у краће или дуже класе паврх оштите петелке скупљена и лишћа пераста.

1. Годишње биљке са лишћем при основи од стабла за време цветања већ свенутим 2.
Дуговечне биљке или ситно шибље 3.
2. По 9-12 белчастих цветова насађених на кратку општу петелку, махуна пужасто увита, најзад црна, биљка мање више рутава, ретко већа од чеперка. ☉. 4 (на Дунаву од Београда на ниже). vii.
. *A. contortuplicatus* L.
По 3-10 жућкастих, доста ситних цветова насађених на кратку општу петелку, махуна низ петелку оборена, од пола на више чакљасто усправљена, цела биљка доста глатка. ☉. 3 (на Кајабурни испод Београда и близу Алексинца). iv.
. *A. hamosus* L.
3. Лисне дршке трајуће, по одпадању листића у трње претворене, стабло дрвено, јако гранато, цвеће белчасти, у кратак грозд сложено, махуне малосемене, усправљене, сви делови од положених кратких длака пепељаста. ☉. 5 (на Плешу и Радујевом Ка-

- мепу у Књажевачкој). v.
. *A. angustifolius* L.
Лисне дршке уједно са листићима одпада-
јуће, стабло гдешто само у доњем крају
дрвено 4.
4. Цвеће лубичасто . . . , 5.
Цвеће беличасто или жуто 6.
5. Цветни грозд рехав, цвеће доста ситно, ма-
хуне јајасто дугуљасте, висеће, листићи ли-
пкарни, на врху урезани, стабло тапко,
штркљасто, на земљу оборено, мало што
веће од чеперка. џ. 3 (испод Вишнице у
Београдској). v. *A. austriacus* L.
Цветни грозд доста збивец, цвеће виђено,
барјак врло здуљен, на врху урезан, ма-
хуне троугалне, на леђи кобиличасте, ста-
бло усправљено, обично веће од педи. џ.
3, 4, 5. vi. *A. Obovatus* L.
6. Стабло сниско, ретко веће од педи, са по-
више пари листића, — 7-15 7.
Стабло повисоко, кадшто преко аршина са
мало пар листића — 10 8.
7. Цвеће беличасто, пасађено на петељку краћу
од свог листа, махуне дугуљасте, низ дршку
оборене, листићи објајастни, цела биљка од
положених длака псепљава, ретко већа од
судлашице. џ. 4, 5 (по свима вишим, ка-
менитим брдима). iv. *A. depressus* L.
Цвеће жуто, збивено наврх подужних петељ-
љака у округлу главницу, махуне јајасте,

- усправљене, цела биљка од разведених, густих длака рутава. Ж. 5. (у долини Ибра испод Рашке). VI. *A. dasyanthus* Pall.
8. Махуне округласто меурасте, рутаве, зреле црне, листићи овални, на врху закружени или усечени, длакави, цела биљка баврљаста, на земљу оборена, или уз друго рашће усправљена, у јанади већа од аршина, у присоју мања. Ж. 3, 4, 6. VI. *A. Cicer* L.
- Махуна глатка, дугуљаста, троугална, са пошироком браздом дуж горњег шва. 9.
9. Махуна низ петелку оборена, од пола на више чакљасто савита, зрела смеђа, лишће са 4-7 овалних, на врху ртастих, по паличју цецелаво сивих листића, цвеће жућкасто, најзад зеленкасто, биљка обично већа од аршина. Ж. 6. V. с. орлови нокти *A. glycyphyllos* L.
- Махуна мало што на више накривљена, лишће са 3-6 овалних, на врху затубастих, по паличју мало што блеђих листића, биљка усправљена, обично од аршина. Ж. 6 (испод Ртића и на Озрену у Алекспачкој, на Плешу и Расоватом Камену у Њажевачкој). V. *A. glycyphylloides* Stev.

119 род: *Oxytropis* DC.

Чаша 5 дела, круница однадајућа, кобилица ртаста, прашици у два снопића срасли, махуна не савр-

шепо двоока; дуговечна биљка, цвећа жућкаста, у зби-
вене класе сложена и лишћа пераста.

Цвеће подбочено, подугим, лапцетасто пиља-
стим приперцима, барјак овалан, на врху
урезан, једном дужи од крила, махуне ваљ-
касте, завршкaste, лишће са 9-13 пари ду-
гуљастих или линеарних листића, цела биљка
од разведених длака беличаста. *ф. 5* (на
Столу у Крајинској). *vi. . . O. pilosa DC.*

120 род: *Solutea L. c.* жута багрена.

Чаша 5 зуба, круница однадајућа, кобилица на
врху куса, прашици у два споцића срасли, прави,
жиг насађен испод врха на унутарњи обод од тучка,
махуна меурасто надувена, многосемена; осредњи шиб-
цвећа паричастог и лишћа перастог.

Цвеће виђено, малобројно, сложено у рехав
грозд, барјак округласт, на више пружен,
крила узана, краћа од кобилице, лишће глатко,
са 3-5 пари објајастих листића, стабло веће
од цвечјег боја. *ф. 4, 5* (на Гребену више
Д. Милановца и по виноградима у Жупи).
v. C. arborescens L

121 род: *Galega L.*

Чаша звопаста, 5 зуба, кобилица завршкаста, пра-
шици у 2 споцића срасли, жиг главичаст, махуна се-
дећа, преко чаше пружена, линеарна, по површини косо
цртаста, биљка цвећа љубичаста или беличаста лишћа
пераста.

Цвеће на кратке петељчице насађено, у ви-
ђеп, преко листа пружен грозд сложено, ли-
шће са 5-8 пари јајастих или ланцетастих
листића, цела биљка глатка, кадшто већа
од аршина. Ж. 7, S. vi. *G. officinalis* L.

122 род: *Glycyrrhiza* L.

Чаша цеваста, при основи грбава, ободом 2 усната,
горња усна у два доња у три зуца дељена, круница
однадајућа, кобилица завршкаста, прашици у два сно-
пића срасли, жиг затубаст, наврх стубића косо стављен,
махуна седећа, преко чаше пружена, дугуљаста, стиснута,
2-4 семена, биљка доста виђена, лишћа пераста, цвећа
плава, корена слатка.

Цвеће наврх петељке у главицу сложено,
махуна бодљама обрасла, лишће са 5-7 пари
лиштића, особито оздо жлезданим длакама
обраслих. Ж. 7, S. vii. с. коведа . . .
. *G. echinata* W. K.

123 род: *Vicia* L.

Чаша правилна, често косо стављена, 5 зуба,
круница однадајућа, прашици у 2 снопића срасли, ту-
чак јако стиснут, под врхом мање више длакав, махуна
седећа или на кратку дршчицу насађена, дугуљаста,
мање више стиснута, вишесемена, у 2 капка цуцајућа,
семке округласте или бубрежасте, пуцак дугуљаст; го-
дишње или дуговечне биљке, цвећа различите боје, ли-
шћа пераста, са дршком на врху у рашилку проду-
жепа.

1. Цвеће усамљено или двојно у пазуху од
лишћа (у *V. Raponica* до 4 цвета). 2.
Цвеће многобројно (кадшто 4, врло ретко
само 2) у пазуху од лишћа на краћу или
дужу ошту петелку пасађено 8.
2. Цвеће жуто или жућкасто 3.
Цвеће љубичасто или плаветникасто 5.
3. Барјак гладак, двојном дужи од осталих
цветних листића, махуне хоризонтално пру-
жене, лишће са 4-7 пари објајастих или
дугуљастих, горњих кадшто линеарних, ли-
стића, цупак дугачак, мал не од половине
семкиног обода. ☉. 3, 4, 7. v.
. *V. grandiflora* Scop.
Барјак краћи од осталих цветних листића,
право пружен, махуна низ стабло оборена. 4.
4. Горњи чашини зупци двојном краћи од своје
цеви, махуна рутава од длака на виђене
квржице пасађених, листићи линеарни или
дугуљастии, на врху затубастии, цвеће отво-
рено жуто, са барјаком кадшто цртастим,
биљка на земљу оборена, кадшто од аршина.
☉. 1, 7. v. *V. lutea* L.
Горњи чашини зупци од дужине своје цеви,
махуне длакаве, без квржица, листићи обја-
јастии или дугуљастии, на врху закружени
или урезани, цвеће (2-4) белчасто жуто, са
барјаком с поља смеђастим или смеђо црта-
стим, биљка усправљена, виша од педл. ☉.
2, 3, 4. v. *V. Raponica* Jacq.

5. Цвеће угасито плаветно, 4 горња чашина зуница на више искривљена, махуна чекњава, лишће са 4-7 пари линеарних, на врху урезаних листића. ☉. 2, 3, 4. (по Кајабури близу Београда и око Алексинца). v. *V. peregrina* L.
Цвеће црвено, сви чашини зуници право пружени 6.
6. Лишће са 2-3 пара објајастих, на врху урезаних листића, махуне линеарне, глатке, семке четвртасте, по површини квржицама обрасле, биљка на земљу оборена, ретко кад већа од чеперка. ☉. 3, 4, 5. iv.
. *V. lathyroides* L.
Лишће са 5-7 пари листића, семке округласте, глатке 7.
7. Листићи пошироки, објајастии или оберцасти, махуна усправљена, длакава, семке нешто стиснуте, барјак плаветникаст, крила црвена, биљка од две педи. ☉. 2. v. . . . *V. sativa* L.
Листићи узани, линеарни или ланцетасти, махуна најзад глатка, семке округле, цвет црвен, биљка штркљаста, од педи и виша. ☉. 3, 4. v. . . . *V. angustifolia* Roth.
8. Тучак с бокова стиснут, на врху подједнако длакав 9.
Тучак с леђа стиснут, длакав и обично с доње стране под жигом брадат т. ј. са чуперком дужих длака 12.
9. Барјак са крајком великим, два пут дужим од широког нокатца, махуна широка

на дршцицу краћу од чаше насађена, семке
обличасте, са пупком од четвртине семки-
ног обода, лишће са 10 пари линеарних
или дугуљастих листића; биљка кадшто од
човечјег боја. џ. 3, 4, 6. v.

. *V. tenuifolia* Roth.

Барјак са окрајком доста кратким, не ду-
жим од свог покатца 10.

10. Барјак од половине свог покатца, махуна
поширока, ромбична, семкини пупак кратак, за
1 осмину семкиног обода, лишће са осам
пари ланцетастих листића; маловечна, дла-
кава биљка, ретко што већа од аршипа. ☺.
2, 3. v. *V. villosa* Roth.

Барјак од дужине свог покатца, лишће са
најмање 10 пари листића, дуговечне биљке 11.

11. Махуна насађена на дршцицу дужу од чаше,
семке обле, са пупком од четвртине семки-
ног обода, лишће са 12-15 пари листића,
цела биљка мање више рутава, цвећа угаситог
за цветања краћег, а после дужег од свог
лишћа. џ. 3, 4, 5 (по вишим брдима). vi. .
. *V. Gerardii* Vill.

Махуна насађена на кратку дршку, краћу
од чаше, семке округле, са пупком од тре-
ћине семкиног обода, лишће са 10 пари ду-
гуљастих листића, биљка обично глатко или
од положених длака свиласта, од аршипа,
кадшто од човечјег боја. џ. 7, 8. v.
. *V. Grassa* L.

12. Годишња биљка, лишће са 1-3 пара по ободу рескастих листића, цветни грозд кратак, са 2-5 угасито црвених цветова, махуна подугачка, зрела црна, ободом рутава, семке округласте, са дугуљастим пупком; биљка од аршина, ретко већа. ☉. 2, 3, 4. v. *V. serratifolia* Jacq.
 Дуговечне биљке, лишћа ободом целог . . . 13.
13. Цвеће жуто или жућкасто 14.
 Цвеће црвено или плаветникасто 15.
14. Лишће сложено из 3-4 пара повеликих, јајастих, на врху ртастих листића, по 10-15 цветова у грозд наврх опште петелке збивених, махуна матора жућкаста, цела биљка глатка, пешућа се по другом рашћу, кадшто од човечјег боја. Ц. 5, 7. v. *V. pisiformis* L.
 Лишће са 4-6 јајастих или ланцестих на врху урезаних листића, махуна најзад смеђа, биљка глатка, мало што већа од педи. Ц. 5 (на малом Штрци у Крајинској). v.
 V. truncatula M. B.
15. Многo цветова стављених наврх заједничке петелке краће од свог лишћа, круница љубичаста, махуна кратка, ромбична, са 2 округласте, мрежасто тачкасте семке, стабло гранато, од аршина, корен нузећи. Ц. 4. 6 (по планинским крајевима). vi. *V. Cassubica* L.
 По 5-6 цветова наврх опште петелке краће или мало што дуже од свог лишћа, семке глатке 16.

16. Лишће са 5-7 пари листића, цвеће плаветишкasto, са пурпурним цртама, махуне маторе вране, семке округле, сивасте или жућкасте, са црним мрљама, стабло мало што веће од аршина. $\text{Ж. 6. iv. V. serium L.}$
 Лишће са 4-5 пари листића, цвеће црвено, најзад жућкasto, махуна зрела жућкаста или смеђаста, семке округласте, угасито смеђе, биљка већа од човечјег боја, обично се уз друго рашће пењућа. $\text{Ж. 5. vi. V. dumetorum L.}$

124 род: *Egnum L.*

Чаша 5 дела, круница однадајућа, пращници у 2 спошића срасли, стубић кончаст, озгор с упутарије стране длакав, махуна једноока, 1 или вишесемена; штркљасте биљке, стабла доста танког, лишћа перастог са рашљиком на врху лисне дршке и цвећа белчастог или љубичастог.

1. По 2-6 ситних цветова наврх опште петелке равне дужином лишћу, махуне дугуљасте, рутаве, 2 семепе, семке округле, лишће са 4-6 пари листића, стабло од педи. $\text{O. 2, 4, 7. iv. E. hirsutum L.}$
 По 1-2 цвета наврх опште петелке, махуне глатке 2.
2. Петелке са цвећем од дужине лишћа, чашини зунци краћи од чашине цеви, махуна ваљкаста, са 2—4 округласте семке, лишће са 3-5 пари листића, биљка нешто

већа од педи. ☉. 2, 7. v.
 E. tetraspermum L.
 Петельке са цвећем краће од лишћа, ча-
 шини зупци много дужи од чашине циви,
 махуна стиснута, са 2 сочивасто стиснуте
 семке, лишће са 2-3 пара листића, обично
 без вршике на врху, биљка обично маља
 од педи. ☉. 4, 5 (близу Вратарнице у Кња-
 жевачкој и Јошаничке Бање у Крушевачкој).
 iv. E. nigricans M. V.

125 род; Pisum L.

Чаша звонаста, 5 дела, са два горња зупца краћа
 и шира, барјак са две жуљевите грбе при основи,
 прашици у два снопића срасли, тучак при основи ко-
 љенаст, оздо жљездаст, на врху са бокова стиснут, ма-
 хуна дугуљаста, 2 ока, многосемена, семке округле;
 годишње биљке, лишћа перастог а цвећа виђеног, мало-
 бројног на ошитој дршци.

Цветна петелька дугачка, много дужа од за-
 листака, круница ружаста, са крилима уга-
 сито црвеним, махуна дужа од судланице,
 са семкама округлим, по површини квржи-
 чавим, биљка већа од аршина. ☉. 5 (више
 Топчидера и на Љутом Врху у Књажева-
 чкој). iv. P. elatius M. V.
 Цветна петелька кратка, не или мало што
 дужа од залистака до којих стоји, круница
 плаветникаста, са крилима угасито црвеним,
 махуна мало што дужа од пола судланице,

са семкама ћошкастим, глатким, биљка од
аршина. ☉. 2. v. . . . , *P. argvense* L.

126 род: *Lathyrus* L.

Чаша 5 дела, кадшто косо одсечена, круница
одпадајућа, барјак повелик, округласт, или објајаст,
прашници у два спопића срасли, стубић кончаст или
у горњем крају раширен, с горње стране дељеп и од
жига на ниже длакав, с доње стране гладак, махуна
линеарна, плоспа, једпоока, многосемена; годишње
или дуговечне биљке, цвећа од различите, жуте, љуби-
часте, модре и црвене боје и лишћа већином перастог,
кончастом вршиком окопчаог, кадшто без лишћа, у
место њега кончаста или листасто раширена вршика.

1. Дршке без правог лишћа 2.

Дршке са бар једним паром листића (осим
залистака), продужене у горњем крају у вр-
шику. 3.

2. Дршке у ланцетасте лиске претворене, са
врло ситним залицима при основи, без вр-
шике на врху, стабло нешто веће од педи,
слабо грапато, цвеће на дуге петељке на-
сађено, црвено, махуне подугачке, од пола
судланице, од уздужних жилица не једнаке,
семке округласте, смеђе, квржичаве. ☉. 2,
3, 4. v. *L. Nissolia* L.

Дршке у копчасте вршике здуљене, при основи
подбочене двојницом повеликих, кончастих
залистака, цвеће (1-2) на дуге петељке
пасађено, жуто, махуне плосне, с палца

- дуге, са мрежасто испреплетеним жилицама по површини, семке глатке, смеђе, са жутим мрљама, биљка ретко већа од педи. ☉.
2, 3, 7. v. L. Arhasa L.
3. Цвеће жуто 4.
Цвеће црвено или плаветникасто 5.
4. Повише цветова на врх опште петељке, која далеко прелази дужином свој лист, листићи ланцетасти, залисци при основи од лишћа мањи од свог лишћа, стабло уз друге биљке усправљено, јако гранато, кадшто од аршина. Ф. 7. vi. L. pratensis L.
По 4-5 цвета на врх опште петељке, која мало премаша свој лист, листићи елиптични, с обе стране завршкасти, залисци лишћу велпчином равни, стабло усправљено, слабо гранато, од 1-2 педи. Ф. 4, 6 (на Ртију у Алексиначкој, Штрциу у Крајинској).
v. *)L. Hallersteinii Baumg.
5. Петељке са 1 највише 2, ретко до 3 цвета на врху; годишње или двогодишње биљке 6.
Петељке са повише цветова на врху, дуговечне биљке 8.
6. Петељке много дуже од свог лишћа, са 2-3 љубичаста, најзад плаветна цвета, махуна рутава, зрела смеђа, стабло длакаво, кадшто

*) По камењарима око Мокре Горе расте сродна али много мања фела, јако граната, са ситним лишћем и са 2 цвета на општој петељци; ваља да се боље испита — L. binatus Рапч. Herb. Acad.

веће од аршина. ☉. 2, 3, 6. v. . . .
 L. hirsutus L.

Петелке краће од свог лишћа обично са 1
 цветом, ретко са 2 цвета, махуне глатке. 7.

7. Цвет јасно црвен (алев), махуна линеарна,
 плоска, дуж жилицама пшарана, са 10-14
 округлих, глатких семака, листићи ланцета-
 сти, заострљени, стабло мало што веће од
 педп. ☉. 2, 3, 4. v. L. sphaericus Retz.

Цвет угасито црвен, са плаветникастом ко-
 блицом, махуна ваљкаста, нешто на више у
 лук искривљена, по површини од мрежасто
 силетених жилица пшарана, са 3-4 округле,
 кржичаве, жућкастим, црним и смеђим пру-
 гама и мрљама писане семке, стабло од педп
 и веће. ☉. 5 (по Богданици више Нише-
 ваца у Њважевачкој). vi. . L. setifolius L.

8. Лишће са 2-3 пара листића, цвеће пла-
 ветно, махуне линеарне праве, семке гла-
 тке са пупком за једну четврт обода семено-
 вог дугица, стабло од аршина, узано крилато.
 Ф. 7, 8. vi. L. palustris L.

Лишће са 1 паром листића, цвеће црвено. 9.

9. Стабло ђошкасто, не крилато, баврвљасто,
 на земљу оборено, јако гранато, махуне ли-
 неарне, по површини мрежасто силетеним
 жилицама пшаране, семке мало кржичаве,
 корен кртоласто задебљао. Ф. 2. vi. . .
 L. tuberosus L.

- Стабло крилато, корен без кртоластог за-
дебљања 10.
10. Стабло широко, листне дршке узано крилате,
листићи ланцетасте, семке по површини
мрскаве, са пупком од трећине семеновог
обода. Ц. 6, 7. VII. *L. sylvestris* L.
Стабло и лишће пошироко крилато, листићи
пошироки елиптични, семке по површини
нешто квржичаве, са пупком од пола семе-
новог обода. Ц. 3, 4. VII.
. *L. platyphyllos* Retz.

127 род: *Orobus* L.

Чаша при основи грбава, 5 зуба, цвеће одна-
дајуће, барјак округласт или објајаст, прашици у је-
дан или два сношћа ерасли, тучак линеаран или горе
лопатичасто раширен, с горње стране длакав, у оста-
лом гладак, махуна линеарна, мање више стиснута;
дуговечне биљке, лишћа нерастог са дршком у гор-
њем крају у узан листић здуљеном.

1. Цвеће жуто или жућкасто 2.
Цвеће бело, црвено или плаветно 3.
2. Лишће са 3-5 пари повеликих, елиптичних,
оздо пепељаво сивих листића, чаша са 5
не једнаких, кратких зубаца, махуна ли-
неарна, преко пола судланице дуга, са сем-
кама округлим, глатким, стабло од аршина.
Ц. 6 (по вишим брдима) v. . *) *O. luteus* L.

*) На Расоватом Камену у Њажевачкој нашао сам пре-
цветану сродну биљку са доњим чашиним зулцима много

- Лишће са 8-10 пари поситних, јајасто ланцетастих и оздо зелених листића, махуне линеарне, с палца дуге, са округланим, глатким семкама, стабло јако гранато, мање од аршица. Ч. 4, 6 (на Црном Врху више Белице у Јагодинској, у виноградима више Сузовца у Алексиначкој) ив.
- *O. ochroleucus* W. K.
3. Лишће врло узано а дугачко, ланцетасто или линеарно, цвеће плаветно или бело, корен са задебљаним жилама 4.
- Лишће према дужини доста широко, елиптично, или јајасто, цвеће црвено, корен без задебљаних жила 6.
4. Стубић у горњем крају лопатичасто раширен, лишће са 2-3 пара листића, залисци пола стреласти, дужи од листне дршке, цветна петељка дужа од свог листа, са 4-9 виђених, белих, плаветникасто шарених цветова, биљка нешто већа од педи. Ч. 4 (на источном обронку Ртња у Алексиначкој). ив.
- *O. saepesens* L.
- Стубић линеаран, у горњем крају мало или нимало не раширен 5.
5. Лишће са 2-3 пара листића, залисци равни дужином дршци или краћи, цвеће бело или

већим од осталих и лишћем оздо не пенсљавим. Дали припада источној форми: *O. aigeus* M. B., то ваља да се даље испита.

- црвенкасто (по 4-6 на општој дршци), махуна линеарна, глатка, стабло мало што веће од педц. џ. 3, 4. iv. . . . *O. albus* L.
 Лишће доње са 2 пара листића, горње са једним паром, залисци дужи од обично врло кратке лисне дршке, цвеће црвенкасто, у нас обично плаветно (по 5-10 на општој петељци), махуна линеарна, глатка, стабло кадшто од аршина. џ. 3 (на Златибору у Ужичкој, Копаонику у Крушевачкој, Столу у Чачанској). vi.
 O. sessilifolius Sibth.
6. Лишће са 5-6 парп елиптичних листића, по 4-8 цветова на општој петељци дугој од свог листа, махуна ситно квржичава, биљка јако граната, обично већа од аршина, осушена сва црна. џ. 6. v. *O. niger* L.
 Лишће са 2-3 пара јајастих листића 7.
7. Петељке 3-4 цвете, од дужице лишћа, цвеће угасито црвено, једнобојно, свенуто плаветникасто, махуне глатке, листићи по ободу трепљави, са 3-5 перва по паличју, биљка мања од аршина. џ. 6. iv. с. кукавичин хлеб *O. vernus* L.
 Петељке 10-12 цвете, од дужице лишћа, цвеће шарено, махуне по површини ситним жлездама обрасле, лишће глатко, са 1-3 перва по паличју, биљка мања од аршина. џ. 6. v. *O. variegatus* Ten.

128 род: *Coronilla* L.

Чаша кратко звопаста, 5 зуба, круница однадајућа, барјак у кљуп завршен, прашици у два снопића срасли, махуна попречно члановита, 3-6 угална, на члановима се распадајућа, семке дугуљасте; годишње или дуговечне биљке или шибље, лишћа перастог, ретко троперог, са новеликим вршним листићем, цвеће у главце сложено, жуто или црвено.

1. Лишће троперо са горњим много већим листићем, по 2-4 ситна жута цвета наврх опште петељке лишћу дужином равне или мало што веће, махуне на пшже оборене, биљка од чеपर्ка, ретко што већа од подп.

○. 2, 5 (око Алексинца и Алексиначке Бање). iv. . . . *C. scorpioides* Koch.
 Лишће перасто, дуговечне биљке или шибље 2.
2. Цвеће шарено, бело или црвено 3.
 Цвеће једнобојно, жуто 4.
3. Лишће са 8-12 парц, овалних или објајастих на врху обично крњих и ртастих листића, по 12-15 цветова наврх опште петељке, чаша са 5 шиљастих виђених зубаца, стабло од аршина, баврљасто на све стране на земљу оборено, или уз друго рашће усправљено. џ. 1, 2, 3. vi. . . . *C. varia* L.
 Лишће са 3-6 овалних, на врху ртастих листића, по 6-15 цветова наврх опште петељке, чаша са 5 једва видљивих зубаца, стабло веће од аршина, усправљено. џ. 6

- (више Текија у Крајинској). vi.
 C. elegans Panč.
4. По 2-4 виђена цвета наврх опште петельке краће од лишћа или мало што дуже, лишће са 2-3 пара једнаких листића, махуне разведене или низ стабло оборене, семке дугуљасте, црне; шиљ од аршина и већи. ʒ. 5 (свуд по кречним кршевима на југу и истоку од Србије). iv. C. Emerus L.
 Повише (4-20) цветова на општој петельци много дугој од лишћа, семке смеђе 5.
5. Цвеће обилато (15-20) наврх опште петельке, петельнице два крат дуже од чашине цевп, лишће са доњим паром листића стаблу јако примакнути, стабло слабо гранато, из нутра шуље, усправљено, скроз зељасто, од висине 1-3 педп. ʒ. 5, 6 (на Јелици у Чачанској и око Мокре Горе у Ужичкој). vi. C. montana Scop.
 Цвеће малобројно (4-10) наврх опште петельке, петельнице од дужине чаше, лишће подбочено повеликим сушним приперцима, са доњим паром листића од стабла поодмакнути, стабло ретко веће од педп, гранато, при основи дрвено, а од пола зељасто. ʒ. 5 (на источној страни Ртиња у Алексиначкој). vi. C. vaginalis Lam.

129 род: *Hieroseris* L.

Чаша кратка, звонаста, 5 зуба, круница одидајућа, кобилица у кљуи заострљена, прашници у два

снопића срасли на изменце у горњем крају раширени, махуна члановита, здуљена, стиснута, са дубљим или плићим урезима на доњем ободу, семке пешто у лук искривљене, са пупком на сред улоканог обода; дуго-вечна биљка, лишћа перастог и цвећа жутог, на по-дуже петељке у амбрелке сложеног.

По 6-12 цветова наврх опште петељке, махуне са дубоким кружним урезима по доњој ивици, семке смеђе, јако у лук искривљене!, лишће са 4-7 парн објајастих или линеарних листића, стабло од судланце. φ . 5 (по серпентинским прљужама на Паљку у Ужичкој). v. Н. comosa L.

130 род: *Opobrychis* L.

Чаша 5 дела, круница однадајућа, кобилица косо одсечена, прашници у два снопића срасли, прашнички конци зашиљасте, махуна кратка, не пуцајућа, објајаста или дугуљаста, по површини јамичава, мање више бодљама или чекњама обрасла, семке бубрежасте; дуговечне биљке лишћа лијо перастог и цвећа наврх опште петељке у грозд сложеног, белог или црвеног.

1. Цвеће бело, наврх опште петељке нагусто стављено, чаша трећином краћа од крунице, махуна округласта, од дужине чаше, по странама подједнако јамичава и кратко бодљава, по ободу са 4-5 бодаља равних дужином пречнику плода, биљка од положених длака свиласта, ретко већа од педп. φ . 4, 5

- (но источним и јужним странама Србије). v.
 O. alba W. K.
 Цвеће црвено од тавицијих пруга шарепо,
 круница много дужа од своје чаше, билке
 длакаве, али зелене 2.
2. Зупци по ободу од махуне краћи од пло-
 довог пречника, стране од махуне јампчаве,
 без бодаља или оне су врло кратке, средње
 јамнице веће, барјак поблизу једне дужине
 са кобилицом, стабло обично веће од педи.
 џ. 3, 4. v. O. sativa L.
 Зупци по ободу од махуне равне дужином
 плодном пречнику, плод рутава и по стра-
 нама јампчав, средња јамница много већа од
 осталих, четвртаста, барјак обично нешто
 краћи од кобилице, стабла од педи и већа.
 џ. 4 (око Кладова у Крајинској). v. . .
 *) O. agriaria DC.

XXX ред: Amygdaleae Juss.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша опадајућа
 са 5 лисака у цев сраслих, али плоднику не прира-
 слих, круница 5 пера, крупични листићи насађени на
 гротло чаше, прашика 15-20, прашичјини конци сло-
 бодни, копчасти, прашице унутарње, плодик 1 окн са 2
 ембриона висећа, тучак 1, жиг главичаст, плод ко-

*) Боље на плоду врло су променљиве у дужини, исто тако ме-
 њају дужином и крупичне лиске, које ваља да се свакад
 испитају на живој биљци. По свој прилици биће у нас
 више фела овог рода.

штуница са ошлодницом сочном или кожастом и једним семеном (коштицом), друга пометена; шибље или дрвеће лишћа целог, само ободом рескастог и цвећа ружастог или белог.

131 род: *Amgdalus* L.

Коштуница (у пас) сушна, коштица овална, мање више стиснута, по ободу браздовита а по странама равна или јампчава; снизак шиб лишћа ланцетастог цвећа раног.

Лишће ланцетасто, у кратку дршку сужено, при основи цело, од пола рескасто, глатко, шиб гранат, ретко кад већи од аршина. Ћ. 3, 4, 5 (по Бошњачком Пољу у Ћупријској, на Лесковик у Ртњу у Алексиначкој, по Богданици у Њажевачкој). iv. с. дивља прасква А. п а п а L.

132 род: *Prunus* L.

Коштуница округла или дугуљаста, сочна, коштица овална, по површини глатка, по ободу кобилчаста или на трбушној страни са три уздужне греде; шибље или дрвеће лишћа целог и цвећа белог, усамљеног или у мање или веће гроње састављеног.

1. По 1-2 цвета у пазуху од лишћа стављена, зрео плод обливен сивим пепељком (плав), шибље трновито 2.
- Повише (3-8) цветова у гроње сложених, зрео плод без пепељка, црвен, шибље или дрвеће, без трна 3.

2. Плод на краткој петелци усправљен, лишће елиптично, ободом рескасто, најзад глатко, гране јако разведене, младе длакаве, шиб мало кад већи од човечјег боја. *т.* 2, 3, 4, 6. *iv.* с. три. . *Pr. spinosa* L.
 Плод на подужој петелци висећи, лишће елиптично, ободом рескасто, оздо, особито по првима длакаво, гране доста разведене, младе длакаве, сниско дрво од 2-3 човечја боја. *т.* *т.* 1, 6. *iv.* с. триошљива. .
 Pr. insititia L.
3. Лишће згор тавно, цвеће рано т. ј. пре цвета се развијајуће, плод округло, гладак, сладак, црн или црвен, лисне дршке са 2 црвенкасте жлезде на врху, осредње дрво са усправљеним гранама. *т.* 6. *iv.* с. двџа трешња. *Pr. avium* L.
 Лишће згор лаштеће, цвеће савремено са лишћем 4.
4. Плод округло, накишео, лишће објајасто, по ободу рескасто, зупци жлездама завршени, снисак шиб ретко што већи од аршина. *т.* 3, 4, 5 (највише по виноградима). *iv.* . . .
 Pr. Chamaejasus Jacq.
 Плод округло, ситан, накишео или горчаст, лишће округласто, при основи срцасто, по ободу рескасто, дршке обично са две жлезде на врху, шиб или сниско; врло гранато дрво од 2 човечја боја. *т.* 5, 6. *v.* с. цремжа, магрива. *Pr. Mahaleb* L.

XXXI РЕД: Rosaceae Juss.

Цвеће хермафродитно, ретко пометањем диклинично, правилно, чаша трајућа, за плодник не прирасла, 4-5 пера, кадшто подбочена споља кругом од листића, који стоји на изменце са чашиним лискама (спољна чаша), круница 4-5 пера, опадајућа, круничне лиске пасађене на гротло од чаше, прашници многи, слободни, на чаши нарасли, прашнице унутарње, тучкова повише, плод шипак т. ј. многе коштице укрите у задебљалој цевци од чаше, или уваљене у ложу, која зрењем бива сочна, или најзад плод сушан, сложен из неколицине карпидија пршљенасто или без реда на ложи параслих и садржавајућих по једну семку или више; биљке или сниско шибље, лишћа и цвећа свакојаког.

183 род: Spiraea L.

Плод сушан, сложен из 5 карпидија, кадшто мање, пршљанасто на ложи поређаних, цуцајућих унутарњим швом, са једном или више семака, чаша 5 пера без спољне чаше, круница 5 пера, прашника много, стубићи на врх плодника нарасли; зеље или шибље са цвећем белим у гроњу, грозд или коримб сложеним.

1. Зеласте биљке са лишћем перастим, или двојно и више крат перастим и цвећем у метлицу или коримб сложеним 2.
- Сниско шибље са лишћем не дељеним или само на врху урезаним и цвећем у гроњу сложеним 4.

2. Биљка (пометањем) дводома, цвеће у метлицу сложено, са другим прашницима, карпидије 3-4, сувраћене, лишће големо, у облику троугално, 2-3 крат перасто дељено, са листићима паспрашним јајастим, при основи срцастим, ободом двојно рескастим; баврља-ста биљка од аршина. Ч. 6 (близу Гара-ша у Крагујевачкој, на Столу у Чачанској, испод Крстаче близу Раче у Подрињу). vi. Sp. *Agnes L.*

Биљке хермафродитне цвећа у обилат ко-римб сложена и лишћа дугуљаста, прекидно пераста 3.

3. Круничне лиске објајасте, на врло кратке покатце пасађене, прашници краћи од кру-нице, плодници усправљени, лишће са 15-20 пари рескастих листића, корен са жилама кртоласто задебљалим, биљка глатка или рехаво длакава, мало што већа од две пед. Ч. 3, 7. v. с. суручица Sp. *Filipendula L.*

Круничне лиске округласте, у дуг покатац с ужене, прашници дужи од крунице, пло-дници у спиралу увити, лишће са 5-9 пари не једнаких листића, жиле кончасте, биљка глатка, кадшто по наљичју од лишћа белн-часта (Sp. *glauca* Schultz), обично већа од аршина. Ч. 7. 8 (обично по планин-ским местима). vi. Sp. *Ulmaria L.*

4. Лишће дугуљасто, цело, само где које на врху урезано, од густог маља белчасто сиво, цветне гроње у пазуху од лишћа на прилично дуге опште петељке насађене; шиб мало што виши од аршина, са стаблима у круг разведеним. *т.* 5 (више Мокре Горе у Ужичкој). *iv.* *Sp. с а n a W. K.*
Лишће јајасто или објајасто, где које цело, већином пак на врху усечено, кадшто длакаво али при том зелено
5. Лишће и стабло јајасто, глатко, цветне гроње на врх стабла или грана на прилично дуге петељке насађене, шиб обично већи од аршина. *т.* 5, 6 (на Ртњу у Алексиначкој, Јастренцу у Крушевачкој, више Текија у Крајинској и др.) *v.* . *Sp. u l m i f o l i a Scop.*
Стабло и објајасто лишће разведеним длакама нагусто обрасло, цветне гроње у пазуху од лишћа на кратке петељке насађене, шиб дупке усправљен, јако гранат и обилато цветајући, обично величине од два аршина. *т.* 5 (по свима нашим каменитим брдима).
v. *Sp. m e d i a Schmidt.*

134 род: *Geum L.*

Чаша 5 пера, двојна, круница 5 пера, прашика 20 или више, стубићи на врх плодника насађени, нарашћујући по цветању, већином са горњим чланом опадајућим, при основи коленасто увитим, плод многе карпидије на пупчасту, длакаву ложу насађене; дуговечне

биљке лишћа перасто дељеног и цвећа жутог или црвенкастог.

1. Цвеће на накривљеној петелци суноврато, црвенкасто, цветни листићи на дуге покатце насађени, карпидије длакаве, завршене у дуг, по среди кољепасто преломљен кљуп, лишће длакаво са вршним листићем при основи срцастим, стабло веће од педи, на врху уједно са чашом риђо. Ч. 8 (на Копачнику у Крушевачкој, Златибору у Ужичкој). vi. *G. rivale* L.
Цвеће на правој дршци усправљено, чисто жуто 2.
2. Цветни листићи, много дужи од чаше, обрцасти, стубић по среди не члановит ни кољепасто преломљен, и горњим чланом трајући, лишће лрасто дељено, горњи листић повелик, при основи срцаст, бочни листићи многобројни, ка основи дршке постепено смањени. Ч. 3 (на Копачнику пдући од Сухог Рудница Беђировцу). vi. *G. montanum* L.
Цветни листићи округласти или дугуљастии краћи или мало што дужи од чаше, стубић члановит 3.
3. Цветни листићи објајастии, једва од дужине чаше, лишће са 2-3 пара бочних листића, прашици малобројни — 20, прашице округле, стабло штркљасто, длакаво, гранато, са разведеним гранама, корен подебео, мпришљив. Ч. 3, 6. vi. *G. ignatum* L.

Цветни листићи дугуљасти, дужи од чаше, прашника много — 40, прашнице дугуљасте, лишће од густог маља кадифасто, стабло жлезданим длакама обрасло, једпоставно, ретко са једном усправљеном граном. Ц. 3 (на Василином Врху у Ужичкој, Бањском Копаонику у Крушевачкој). v.
 G. molle Vis. et Panč.

135 род: *Waldsteinia* Willd.

Чаша двогуба, унутарња 5 дела, купаста, прашници многобројни, парасли на колотић, који је насађен на гротло од чаше, плодника мало, насађених на рутаву ложу, стубићи наврх плодника насађени, не парашћујући, по цветању опадајући; дуговечна биљка, цвећа жутог и лишћа шапасто сеченог.

Лишће при основи срцасто, у 3-5 режања сечено и по ободу зупчато, стабло кончато, ретко веће од лишћа, од пола рачвасто, карпидије 2-3, уједно са доњим делом стубића рутаве. Ц. 4, 5. iv.
 W. geoides Willd.

136 род: *Potentilla* L.

Чаша двојна, 5 дела, круница 5 пера, на врху закржана или обрцаста, прашника 20, ретко више, стубићи кратки, косо на плодник насађени, опадајући, карпидије многе, сушне, насађене на пупчасту длакаву ложу, семке висеће; годишње или дуговечне

биљке, цвећа жутог или белог и лишћа пртасто или перасто дељеног.

1. Лишће перасто 2.
Лишће троперо или пртасто 5.
2. Цвеће бело, осушено жућкасто, цветни листићи објајастни, дужи од чаше, карпидије ситне, глатке, доње лишће са 2-3 пара све што на пшже то мањих, по ободу зупчастих листића, горње лишће 3 дело, по стаблу малобројно, стабло од педи, длакама на више жљезданим рехаво обрасло. Ч. 5 (на Расоватом и Радујевом Камену у Књажевачкој). v. *) *P. rupestris* L.
Цвеће жуто 3.
3. Годипшња биљка, цвеће ситно, отворено жуто цветни листићи једва од дужине чаше, карпидије наборите, лишће са 3-5 клинасто, пиз лисцу дршкју сплазећих, по ободу дубоко урезаних листића, биљка жућкасто зелена, јако граната, на земљу оборена, ретко што већа од чеperка. С. 4. vi.
. *P. supina* L.
Дуговечне биљке, цвећа вићеног, дужег од чаше 4.
4. Стабло копчасто, на земљу оборено, на члановима спуштајуће у земљу жпле, цвеће у

* На Златибору по серпентинским кршевима Рзава расте друга сродна фела ситнијег цвета и лишћа од густих длака кадифастог. Она се у где чему слаже са источном биљком: *P. calycina* Boiss. Flor. Or. II. p. 706. Ово ваља да се на месту боље испита.

пазуху од стабла усамљено, на дугу петељку насађено; лишће већином од положених густих длака свиласто, са 6-10 пари овалних листића. Ц. 4, 7. v. с. стежа. *P. a n s e r i n a* L.
 Стабло усправљено, цвеће наврх стабла сложено у коримб, лишће уједно са стаблом длакаво, али зелено, са 3-6 елиптичних или клинастах, низ дршку силазећих листића. Ц. 5 (по серпентинским брдима око Брђана у Рудничкој, по Столу у Чачанској). v. . . .
 P. Visianii Рапџ.

5. Цвеће бело, ложа обрасла густим и дугим длакама, у које су уваљане карпидије. 6.

Цвеће жуто, длаке на ложи краће од карпидија 8.

6. Лишће 3 перо, од густих разведених длака рутава, стабло копчасто, 2-цветно; краће од лишћа, цветне лиске објајасте, на врху целе или плитко урезане, од дужине чаше или краће, карпидије глатке, на пунку рутаве, зреле боковима наборите. Ц. 5, 6. iv.
 P. micrantha Ram.

Лишће 5-6 перо, од густих положених длака беличасто. 7.

7. Цветне лиске оберцасте, дуже од чаше, прашичници конци глатки, карпидије глатке, само на пунку длакаве, лишће са 5 дугуљастих, на врху ситно зупчастих листића, стабло тачко, 3-4 цветно. Ц. 4!, 5 (по серпентинским камењарима и прљужама око Добраче

- и Страгара у Крагујевачкој, Брђана у Рудничкој и др.). v. *P. alba* L.
 Цветне лиске дугуљасте, на врху једва нешто урезане, мало што дуже од чаше, прашнички конци длакави, карпидије рутаве, лишће са 5-7 објајастих или дугуљастих, на врху оштро зупчастих листића, стабло од чеपर्ка, доста чврето, са многобројним цветом на врху у коримб сложеним. ђ. 5 (око Мокре Горе у Ужичкој). v. *P. saulescens* L.
8. Доње лишће троцpero. 9.
 Доње лишће са 5-9 листића 10.
 Биљка од звездастих длака, кроз пепељава, беличаста, листићи од пола зупчasti, стабло на земљу оборено, од пола дељено, доњим крајем спуштајуће у земљу жиле, мало или многоцветно; цветни листићи оберцати, много дужи од чаше. ђ. 4, 5 (на Баби у Ћуцријској, Барама у Књажев.). v. *P. suba saulis* L.
 Биљка мање више длакава, али при том зелена. 9.
9. Стабло усправљено, на врху у обидат коримб разгранато, рехаво, длакаво као и остала биљка, ложа јако пупчаста, цветни листићи мало што дужи од чаше, биљка од 1-2 педи. ђ. 3 (на Дугом Долу више карауле Штуле у Ужичкој). vi.
 P. Vissolana Clem.
 Стабло од пола усправљено рехаво длакаво, од пола малобројне цветне гране дељено,

лишће по ободу од положених длака свиласто, цветни листићи обрцасти, два крат дужи од чаше, биљка ретко већа од чеперка. *Ч.* 3, 4 (на Копаонику у Крушевачкој). *vi.*
. P. singuosa Spreng. Lohm.

10. Цвеће у пазуху од лишћа усамљено, на врло дуге копчасте петељке насађено. . . . 11.
 Цвеће на врх стабла у коримб сложено, на краће и дуже претељке насађено. . . . 12.
11. Стабло кончасто, по земљи пузеће и пуштајуће у земљу жиле, а с горње стране посеће *ѓ*-перо лишће, са повеликим цвећем у пазуху од лишћа, крувица сложена из *ѓ* обрцастих листића, биљка кадшто од аршина. *Ч.* 7, 8. *vi.* *P. reptans L.*
 Стабло на земљу оборено или од пола усправљено, обилато листато, доње лишће већином *ѓ*-перо, за време цветања обично увећуло, горње троперо дугуљасто, под врхом зупчато, цвеће доста ситно већином тетрамерно т. ј. из 8 чашиних и 4 крувичина листића сложено, корен подебео, изнутра црвен. *Ч.* 6. *vi.* . . . *P. Tormentilla L.*
12. Ложа обрасла дугим длакама, од величине карпидија или дужим, списке биљке ретко веће од чеперка. 13.
 Ложа длакава, длаке краће од барпидија, биљке мало кад ниже од неди. 14.
13. Цела биљка од звездастих густих длака беличасто сива, стабло са мало (3-5) цветова

- на врху, цветни листићи обрцасти једном дужи од чаше, доње лишће 5-перо, по где-које 4-перо, биљка од судлашнице. *ф.* 4, 5. *iv.* *P. cinerea* Chaix.¹⁾
- Биљке мање више длакаве, али при том зелене. 14.
14. Стабло кончато од пола гранато, цветне петељке по цветању на ниже савијене, лишће са 5-7 дугуљасто клинастих листића; биљка од судлашнице, од разведених подугачких длака јако рутава. *ф.* 5, 6 (близу Љуљака и Добраче у Крагујевач., испод Стола у Чачанској). *iv.* *P. orsa* L.
- Стабло доста чврсто, од пола гранато, већном на земљу оборено и у доњем крају спуштајуће у земљу жиле, лишће већином са 5, ређе 7 објајасто клинастих листића, биљка од чемерка, мање више длакава или глатка. *ф.* 3, 4. 5. *iv.* *P. vergna* L.
15. Цветна стабла доста танка, кончата, развијајућа се у пазуху од лишћа лисне руже, која сваке године из подземног стабла избија. 16.
- Цветна стабла доста чврста, развијајућа се посред лисне руже, која из подземног стабла избија. 17.
16. Лишће са 5 свакад једнаких, објајастих листића, цветне лиске обрцасте мало што дуже

¹⁾ Ова је биљка доста сродна са оном што је пре под именом *P. subcaulis* описана, али се разликује од ње 4-5 перим, тањим лишћем и дужим прашицама.

од чаше, карпидије по површини мал не глатке,, биљка рехаво длакава, ретко кад већа од чеперка. Ц. 5 (на Голом Врху према Столу у Крајинској). v.
 P. leiocarpa Vis. et Panč.

Лишће са 5-7 објајастих, под јесеп јако парашћујућих листића, цветне лиске оберцасте, једном дуже од чаше, карпидије по површини наборите, биљка рехаво длакава, обично од педи. Ц. 5, 6 (у Мајданпеку, на Штрпцу и Столу у Крајинској). v.
 P. chrysantha Trev.

17. Лишће с обе стране зелено, мање више длакаво, биљка дупке усправљена. 18.

Лишће с обе или бар с доње стране пепељаво сиво, биљке доњим крајем на земљу оборене, устајуће. 19.

18. Стабло од краћих и дужих длака рутаво, доста танко, лишће 5-7 перо, листићи објајасто клинасти, ободом зупчести, цветни листићи затворено жути, једном дужи од чаше, семке по странама наборите, по ободу кратко крилате, биљка једва од чеперка. Ц. 4, 5. v. *P. hirta* L.

Стабло од дужих и краћих жљезданих длака рутаво, доста дебело, лишће 5-7 перо, листићи дугуљасте, ободом зупчести, цветне лиске отворено жуте, равне чаши или већном дуже, биљка обично већа од педи. Ц. 3, 4. vi. *P. recta* L.

19. Листићи ободом сувраћени с обе или обично само са доње стране белчасти, спред зупчасти, од пола на ниже цели, цвеће наврх стабла у обилат коримб сложено, цветне петељке по цветању усправљене, карпидије наборите, без видљивог обода. *ф.* 3, 4. *vi.*
 P. argentea L.
 Листићи с ободом право пруженим, плоски. 20.
20. Цветне петељке по цветању усправљене, карпидије наборите, кратким оштрим ободом опасане, листићи дугуљастни, цвеће наврх стабла у обилат коримб сложено, биљка кадшто већа од педи. *ф.* 3, 4. *vi.* . . .
 P. inclinata Vill.
 Цветне петељке по цветању на страну наведене, карпидије наборите, без видљивог оштрог обода, лишће 8 перо, листићи објајастни, цвеће наврх штрљастог стабла у коримб сложено. *ф.* 3, 4. *vi.* . *P. collina* Wib.

137 род: *Fragaria* L. с. јагода.

Чаша 2 губа, 5 дела, крупични листићи ланцетасти, завршкасти, прашика 30 или више, стубић косо на плодник насађен, венући, карпидије многобројне, ситне, уваљене у сочну ложу, која по цветању нарашћује; дуговечне биљке, цвећа белог и лишћа 3 перог.

1. Чаша око зрелог плода усправљена, цветне дршке са усправљеним длакама, плод у доњем крају с ужен и ту без карпидија, лисна

- дршка са разведеним длакама; стабло од судланице. Ц. 3, 4. IV. с. пуцавица. . . . Fr. collinа Ehr.
 Чаша под зрелим плодом разведена. . . . 2.
2. Длаке на стаблу и лишћу одстојеће, плод при основи с ужен и ту без карпидија, стабло од педи, прелазеће висном лишће. Ц. 6. v. с. китњача. . . . Fr. elatior Ehr.
 Длаке на стаблу одстојеће, на петелкама и дршкама усправљене, плод при основи раширен, подједнако свуд карпидијама начкан, стабло од судланице, не прелазеће за много лишће. Ц. 6. IV. с. мамца. . . . Fr. vesca L.

138 род: *Rubus* L.

Чаша трајућа, 5 дела, круница 5 пера, круничине лиске округле или дугуљасте, прашика много, стубићи пасађени мал не наврх плодника, карпидије многобројне са сочном перикарпјом и коштаном једром уваљене у сочну ложу, која по цветању нарашћује; бодљаво и баврљасто шибље лишћа претастог и цвећа белог или ружастог.

1. Плод црвен. 2.
 Плод цри 3.
2. Стабло двогубо, једно ниско (мало што веће од педи) са неколико цветова на врху, усправљено, друго са лишћем на прилику вреже на земљу оборено, кадшто дуже од аршина, цвеће ситно, бело, плод црвен, сјајан, са мало падутих карпидија. Ц. 5 (на Ртију у Алексиначкој). v. R. saxatilis L.

- Стабла једнака, сва усправљена, повисока (гдешто од човечјег боја), цвеће многобројно у пазуху од грапа усамљено или у гроње сложено, плод мирисав рутав, обично црвен, ретко жут. т. 5, 6 (по планинским местима на југу и истоку од Србије). v. с. малпа. R. *Idaeus* L.
3. Плод обличен сивастим пепељком, који може да се збрише; лишће троцено обично глатко, угасито зелено, ређе длакаво или оздо од гдеког машта пепељаво, стабло ваљкато, на врху (као и плод) сивасто, цвет бео, чаша око плода усправљена, кадшто с обе стране бела. т. 2, 3, S. v. с. оструга, купина, као и следујуће феле. R. *caesius* L.
4. Плод чисто црн, без пепељка. 4.
4. Лишће по паличју (кадшто и по лицу) од густог маља белчаста. 5.
- Лишће мање више длакаво, с обе стране зелено. 6.
5. Цвеће на врх стабла или грапа у обилат, сложени грозд састављено, чаша од густих длака кроз белчаста, по цветању сувраћена, крупичине лиске узане, на ниже с ужепе, на врху зупчате, лишће 5 перо, на цветајућем стаблу троцено, стабло веће од аршина. т. 3, 4, vi. R. *tomentosus* Boeckh.
- Цвеће на врх грапа у једноставан, рехав грозд сложено, чаша згор и по ободу од густог маља белчаста, оздо зелена, по цве-

тању сувраћена, круничине лиске објајасте, ободом трепљаве, лишће 5 перо, згор свакад зелено, стабло обично веће од човечјег боја. т. 3, 4, 6. vi. *R. fruticosus* L.

6. Цвеће наврх стабла и грана сложено у гранат грозд, чаша зелена, са белим обрубом, око плода усправљена, круница бела или ружаста, лишће троперо, средњи листак елиптичан, при основи закружен или срцаст, бочни листићи с вањских страна раширени, сви млађи делови обрасли подугачким, обично рибљим длакама, које носе на врху црвене жлезде, стабло са правим бодљама, од аршина ретко човечјег боја. т. 6 (по вишим брдима) vi. *R. glandulosus* Bell.
- Цвеће наврх грана у рехав, доста кратак грозд сложено, чаша пепељава, најзад сувраћена, круница повелика, бела или ружаста; лишће 5 перо, горње троперо, листићи дугуласти на врху завршкасти, при основи сужени, стабло ваљкасто, паго, ретко у горњем крају са гдекојом жлезданом длаком. т. 6 (више Семетеша у Крушевачкој и око Мајданпека у Крајинској). v.
. *R. nemorosus* Neun.

139 род: *Rosa* L. с. ружа.

Чаша једноставна, 5 дела, трајућа, чашине кришке кадшто перасте, чашина цев бокалеста, у горњем крају с ужена, зрела сочна, из путра обрасла кратким

чекињама, у које су уваљене карпидије, круница 5 пера, однадајућа, прашиници многобројни, стубићи косо на плодник парасли, слободни или у горњем крају с ленљени, карпидије коштане, стабло већином обрасло бодљама; шибиље лишћа церастог и цвећа црвеног, ређе белог.

1. Стубићи у један сноп срасли, ван чашине циви пружени и на плоду још видљиви, цвеће бело, на подуге петељке пасађено, усамљено или у рехав коримб сложено, на листу по 5-7 доста ситних, овалних, ободом рескастих листића, плод усправљен, округло или елиптичан, стабло већином на земљу оборено. *т. 3, 4. v. R. argensis* Huds. Стубићи слободни, ван чашине циви не пружени, на плоду не видљиви. 2.
2. Бодље на стаблу подебеле, на ниже савијене, са здуженом, стиснутом основом. 2.
Бодље на стаблу танке, у правом углу од стабла одстојеће. 5.
3. Лишће на обе стране или бар по напчју жљездама на густо обрасло, трвено миришљиво, цвеће ређе усамљено, обично у коримб сложено, ружасто, гдешто бело, плод овалан, поситац, зрео црвен, шиб ретко кад већи од 2 аршина. *т. 3, 4, 5. v. R. rubiginosa* L.
Лишће с обе стране глатко, кадшто оздо длакаво или по ободу жљездама обрасло. 4.
4. Цветне лиске спред по ободу ситним зупцима обрасле, лишће глатко, са 5 ретко 7

елиптичних, згор лаштећних, ободом двојно рескастих, оздо по первима рехаво жљезда-них листића, бодље по стабљу при основи врло дебеле, шиб од величине човечјег боја.

Ђ. 3, 4. v. . . . R. *Belgradensis* Panč.

Цветне лиске без зубаца по ободу, лишће кадшто глатко, другда особито по наличју мање више длакаво и по дршкама или ободу приперака жљезданим длакама обрасло, шиб од човечјег боја. Ђ. 3, 4, 6. v. R. *capina* L.

5. Петелјке по цветању па ниже оборене, ча-нини листићи не дељени, па врху ланцета-сто раширени, од дужине цвета или дужи, плод дугуљаст, зрео црвен, кад глатак, кад чекњама обрастао, лишће са 5-11 елипти-чних, по ободу тројно рескастих, глатких листића. Ђ. 5, 6 (по вишим брдима). vi. .

. R. *alpina* L.

Петелјке свакад усправљене 6.

6. Чашини листићи не дељени, краћи од кру-нице, зрео плод црн, бодље обично врло обилато на горњем крају од стабла и грана, лишће са 5-9 овалних, доста ситних, глат-ких или длакавих листића, цвет бео, доста ситан, шиб нешто већи од аршина. Ђ. 4, 5. v. R. *pinellifolia* Ser.

Чашини листићи мање више дељени, пера-сти, зрео плод црвен. 7.

7. Лишће оздо глатко, младо, црвено модрика-сто, цвеће доста ситно, црвено, плод окру-

гао, коштице у дну чаше на кратке дршчице насађене, стабло кадшто од човечјег боја, са ретким пешто накривим бодљама. *т.* 5, 6 (на Плешу у Књажевачкој, око Мокре Горе у Ужичкој). *vi.* . *R. rubrifolia* Vill. Лишће оздо длакаво, свакад зелено. . . 8.

8. Цвеће на подужој петељци усамљено, велико, пријатна мириса, плод округласт, зрео црвен, коштице у чаши седеће, лишће са 5-7 округластих, доста крутих, оздо длакавих, по ободу рескастих листића, стабло душке усправљено, ретко веће од аршица. *т.* 3, 4, 5. *v.* *R. Gallica* L. Цвеће усамљено или у рехав коримб сложено, од средње величине, без пријатног мириса, плод округласт, средње коштице у чаши на дуге дршчице насађене, лишће са 5-7 елиптичних, длакавих, по ободу рескастих листића, шић од човечјег боја. *т.* 4, 5 (по вишим брдима). *v.* *R. tomentosa* Sm.

140 род: *Agrimonia* L.

Цвеће хермафродитно, чаша једноставна, чиграста, ободом 5 дела, чашине кришке по цветању сведене, чашина цев пајзад црвена, с поља изривена браздама и од чакљастих чекња рутава, крувица 5 пера, прашника 12-20, стубићи паврх плодника насађени, жигови у две кришчице дељени, плод 1-2 ахеније укрите у стврдлој чаши; дуговечне биљке цвећа ситног, жутог, у клас сложеног и лишћа прекидно перастог.

Чашина цев купаста, са 10 бразда до на дно чаше продужених, чашине кришке овалне, на врху ртасте, лишће рутаво, цветни клас јако здуљен, кадшто од педи, цела биљка од аршина. Ж. 3, 4, 7. vi. *A. Eupatoriа L.*
 Чашина цев звопаста са 10 плитких бразда, које не стижу половину чашине цев, чашине кришке заострљене, цветни клас кратак, доста збивец, биљка нешто већа од педи. Ж. 3 (по Суходолским лвадама у Пожаревачкој). vi. . . . *A. odorata Mill.*

141 род: *Agrimonia* Neck.

Чаша двојна, обе чаше 5 деле, са кришкама по цветању к средини сведеним, круница 5 пера, прашника 5-10 са концима уједно са круницом на колут параслим, плодника два, сваки са једним стубићем на врху, плод обично (пометањем) само једна ахенија; дугочерна, доста сигна биљка, цвећа жутог, у рехаве гроње сложеног и лишћа прекидно перастог.

Корен подебео, љуспама обрастао, лишће рутаво, са листићима јајастим, крупно зупчастим, на изменце мањим и већим, биљка мало што већа од судланице. Ж. 6. v. *A. agrimonioides L.*

142 род: *Poterium* L.

Цвеће полигамно, подбочено приперцима, чаша чиграста, 4 дела, без крунице, прашника 20-30, са концима насађеним на чашино гротло, плодника 2, са

стубићима на врху насађеним, жигови четкасти, плод 2-3 ахеније, укрите у задебљалој чаши; дуговечне биљке цвећа у главичасте класе наврх стабла или грана сложеног, горње цвеће женско, доње мушко или хермафродитно, лишће лијо перасто.

Плод четвртаст, са оштрим угловима и странама мрежасто јамичавим, лишће са зеленим или бар оздо пенељаво сивим листићима, стабло глатко или длакаво, од педи до аршина. φ . 3, 4, 7. vi. с. дишница. P. Sanguisorba L. Плод четвртаст са угловима у оштре зупце изрезаним и странама јамичавим, са гредима нмеђу јамица зупчастим, остало као у пређашње феле. φ . 3, 4. vi. P. muricatum Spach.

143 род: Sanguisorba L.

Цвеће хермафродитно, приперцима подбочено, чаша чиграста, 4 дела, без крунице, прашика 4, насађена на гротло од чаше, плодник 1 са једним стубићем наврх плодника насађеним, жиг квржичав или кратко пераст, плод једна ахенија, укрита у задебљалу четвртасту чашу, дуговечна биљка цвећа наврх стабла или грана у главичаст клас (као и у пређашњег рода) сложеног и лишћа лијо перастог.

Цветни клас овалан, приперци ланцетастии, заоштрљени, од величине цвета, чаша црвенкаста, четвртаста, зрела тврда, са угловима крилатим и странама глатким, листићи при основи срцасти, биљка глатка, усправљена, од

аршица до човечјег боја. Ч. 7, 8 (у Жичком пољу у Чачанској, на Златибору у Ужичкој). vi. *S. officinalis* L.

144 род: *Alchemilla* L.

Цвеће хермафродитно, чаша бокаласта, са крајком 4-8 делом, кришке у два реда стављене, спољна ситнија, без крунице, прашника 4-6, на чашино гротло нараслих, плод 1-2 ахеније, укрите у стврдлој цеви од чаше, стубићи надно плодника нарасли, жиг главичаст; годишње или дуговечне биљке, цвећа ситна, усамљена или у гроњу скупљена и лишћа лезеаста или бубрежаста.

1. Ситна годишња биљка са цвећем према лишћу у малоцветне гроње скупљеним и лишћем до пола лезеасто усеченим; стабло усправљено или устајуће, највише од судланице. ☉. Ч. v. *A. agvensis* Scop.
 Дуговечна биљка са цвећем наврх стабла у обилате гроње сложеним, лишћем бубрежастим, наборитим, у 5-7 закружених, ободом зунчастих режања урезаним, биљка од разведених длака рутава, кадшто од положених свиласта, од чеперка или већа. Ч. 4, 7 (по вишим брдима, Бацаонику у Крушевачкој, Голији и Златибору у Ужичкој). v. с. вирак. *A. vulgaris* L.

XXXII ред: *Romaseae* Bartl.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша 5 пера, у доњем крају у цев с ужена и са плодником срасла, круница 5 пера, нарасла уједно са прашницима на гротло

од чаше, прашика 15-30, плодник обично 5 оки, срастао са чашом, у сваком окцу по два ретко више зачетака, стубића толико, колико у плодника окаца, плод с поља сочан, горе завршен чашом која у доњем крају парашћује, дељен у 5, пометањем и мање окаца, у сваком окцу обично по две семке; дрвеће или шибље цвећа усамљеног или у гроње сложеног, лишћа различитог.

145 род: *Crataegus* L. с. глог.

Чаша бокаласта са окрајком у 5 зубаца дељеним, крушичини листићи округли, стубић 1, 2 или 3-5, толико има и плодник окаца, плод округласт, под чашиним зупцима сужен, са 1-5 коштица, у свакој коштици по једна семка, цвеће бело у обилате гроње наврх грана сложено, лишће перасто сечено,

1.	По 1-3 тучка у цвету.	2.
	По 4-5 тучкова у цвету.	3.

2. Цветне петељке глатке, чашини зупци глатки заострљени, врхом на ниже сувраћени, тучка 2-3, плод црвен, округлао са 2-3 коштице, лишће објајасто, где које цело или слабо усечено, шиљ трновит од човечјег боја, кад што много већи. *т.* 4, 6 (близу ман. Боговађе у Ваљевској, у Роготу у Крагујевачкој и близу Умке у Београдској, рећи од белог глога од ког за 15 дана рапије цвета).
v. с. црвени глог. . *Сг. О х у а с а н т њ а* L.
 Цветне петељке длакаве, у цвету по 1 тучак, чашини зупци длакави, здуљени, низ плод оборени, плод црвен, овалан, са једном ко-

штицом; лишће скроз перасто сечено, са завршкестим кришкама; трновит шиб или омање дрво. *т.* 3, 4, 5, 6. *v. c.* бели глог. . . .

. *Сг. m o n o g y n a* Јасқ.

3. Зрео плод угасито црвен, овалац, са 5 кошница, петељке длакаве, чашине кришке троугалне, разведене, врховима сувраћене, тучкова 5, лишће особито по наличју јако длакаво, у завршкесте кришке дубоко псе-
чено, повећи шиб или сниско дрво. *т.* 4, 6
(на више места у Подунављу и близу Поповице у Крајинској). *v. Сг. p e n t a g y n a* W. K.
Зрео плод црн. 4.

4. Зрео плод округлао, сјајан, цветне петељке длакаве, чашини зупци ланцетасти, ппз плод оборени, тучкова 5, лишће јако длакаво, у завршкесте кришке дубоко псе-
чено; шиб или осредње дрво. *т.* 7, 8 (у Макишу и на Циганлији близу Београда). *v. c.* црни глог као и слеђујући. . *Сг. n i g r a* W. K.
Зрео плод округласт или овалац, чашине петељке длакаве, чашине кришке јајасте, разведене, врховима сувраћене, тучкова 5, лишће длакаво, у завршкесте кришке дубоко усечено. *т.* 4, 5 (много обичнији од пре-
ђашњег). *v. . Сг. m e l a n o s a g r a* M. B.

146 род: *Cotoneaster* Med.

Чаша кратка, ободом 5 зуба, са усправљеним зупцима, круница 5 пера, крупнички листићи дугуљасти,

тучка 2-3 краћа, од прашника, плод коштуница са 3-5 коштица, које из зреле, на врху отворене чаше вире; доста сиско шибеље, лишћа целог и цвећа белог, у рехаве гроње сложеног.

Цвеће усамљено или 2-5 цветова у назуху од горњег лишћа насађених на кратке, длакаве петељке, плод црвен или црн, зрео на пиже оборен, лишће јајасто или овално, оздо бело рутаво, шиб мањи од аршипа, ретко већи. *т. v* (по свима вишим кршевитим брдима). *v. c.* дуњарица. . *C. vulgaris* Lindl. По 3-5 цветова сложених у гроњу, петељке и чаше рутава, плод алев, на својој петељци усправљен, лишће јајасто, згор длакаво, оздо руновито, шиб у свима деловима нешто крупнији од пређашњег. *т. 5* (обично са пређашњим, али и по кршевима пижих места, више Раванице у Ђуријској, око Мокре Горе у Ужичкој и др.). *v.* . *C. tomentosa* Lindl.

147 год: *Cydonia* L.

Чаша звонаста, са 5 листастих крижака, круничне лиске округле, плодник 5 оки, са повише ембриона у сваком окцу, тучкова 5, плод длакав, округласт, на врху угнут, с ноља састављен из јако задебљале чаше, ендокарпија руштава, у 5 окаца дељена, у сваком окцу 10-15 семака; шиб цвета бела или ружаста и лишћа цела.

Цвеће виђено, на кратке петељке насађено, чашине кришке по ободу жлездавим зуцима

обрасле, круница с поља рутава, лишће ја-
јасто, ободом цело, по наличју кунадрасто;
шиб врло гранат од човечјег боја и виши.
т. 3, 5, 6. v. с. гуња. *C. vulgaris Pers.*

148 род: *Pyrus L.*

Чаша бокаласта, ободом у 5 зубаца дељена, кру-
ничне листе округласте, плодник у 5 окаца дељен, у
сваком окцу по два ембриона, тучкова 5, плод сложен
већином из задебљале чаше, ендокарпија папираста, 5
ока, у сваком окцу по две семке; осредње дрвеће, кад-
што шибе, лишћа цела и цвећа бела или ружаста, у
гроње састављена.

1. Плод дужи од петељке, на оба краја угнут,
цвеће доста виђено, на длакаве петељке на-
сађено, лишће овално, оздо кунадрасто, са
ободом зупчастим, пупољци кунадрасти, гране
јакó разведене; осредње дрво. т. 4, 6. v.
с. дивља јабука. *P. Malus L.*

Плод од дужине петељке, на врху угнут,
при основи закружен или истанчан. 2.

2. Пупољци глатки, лишће јајасто, на дуге др-
шке насађено, младо оздо кунадрасто, ма-
торо глатко, крунични листићи објајасте,
по нокатцу глатки, плод округао или у до-
њем крају истанчан. т. 6. v. с. дивља кру-
шка. *P. communis L.*

Пупољци длакави, лишће ланцетасто или ду-
гуљасто, на кратке дршке насађено, младо
кунадрасто, маторо глатко, крунични ли-

стићи јајаста, по нокатцу длакави, плод округласт. т. 3, 4, 5 (по источном крају Србије, ређе овамо Мораве). в. с. сланопања.

. *P. amygdaliformis* Vill.

149 род: *Sorbus* L.

Чаша 5 дела, круница 5 дела, тучка 2-5, плодник у 2-5 окаца дељен, у сваком окцу по два ембриона, плод округласт, ендокарпија панираста, у сваком окцу по две семке; шишке или дрвене цвећа бела, у облате гроње сложена и лишћа од различите руке дељена, ређе цела.

1. Лишће цело, само ободом двојно рескасто, оздо од густог маља беличасто, у цвету по 5 тучкова, плод округласт, зрео црвен; обично шиш, већи од човечјег боја. т. 5 (по камењарима виших брда). в. с. мукња. . .

. *S. Aria* L.

Лишће од различите руке дељено, скроз зелено. 2.

2. Два тучка у цвету, плод округласт, зрео цри, лишће при основи закружено или срцасто, у неједнаке режње усечено, доњи режњи разведени, цупољци глатки; осредње дрво. т. 6. в. с. брекња. *S. torminalis* L.
По 3-5 тучкова у цвету, лишће перасто, плод црвен или смеђ. 3.

3. Цупољци глатки, лепљиви, листићи јајасто ланцетасти, цветне гроње јако длакаве, плодник у 5 окаца дељен, плод доста крупан,

с једне стране црвен, зрео смеђ; осредње дрво. т. 6. v. с. оскоруша. *S. domestica* L.
 Пуцњоци длакави, листићи ланцетасти, цвe-
 тиа гроња слабо длакава, плодник обично у
 3 окца дељен, плод ситан, црвен, обично
 није од човечјег боја или виши. т. 5, 6 (по
 брдским страпама). v. с. смрдљиковина. .
 S. aucuparia L.

XXXIII ред: *Onagraceae* DC.

Цвеће хермафродитно, правилно, ређе неправилно, чашине кришке у дугу цев срасле и прирасле за плодник, чаша у горњем крају 5 дела, ређе 2-3 дела, крупица обично 4 пера, кадшто без крупице, прашица обично двојином толико колико има чашиних зубаца, прашице унутарње, тучак један, жљова толико колико у плоднику окаца, или су његове кришчице сонасто срасле, плод пуцајућа, чаура 1 или више ока, ређе плод сочан или не пуцајући, коштан.

150 род: *Epilobium* L.

Чашина цев преко плодника пружена, са окрајком 5 делом, по цветању однадајућим, прашица обично 8, плод 4 угална чаура, озгор на више капцима пуцајућа, семке са перницом; годишње или дуговечне биљке, раста штркљастог, лишћа целог и цвећа белчастог или ружастог.

1. Цвеће неправилно, тачкасто, цветни листићи цели или на врху плитко урезани, цветни клас на врх стабла дуг, цвеће виђено, лишће лан-

- цетасто, оздо пенељаво сиво, биљке од чове-
чјег боја. џ. 6. vi. . *E. spicatum* Lam.
Цвеће правилно, цветни листићи на врху у
две кришке дељени. 2.
2. Жигови слободни, за цветања разведени. 3.
Жигови сонасто срасли. 5.
3. Лишће пошироком базом обухватајуће стабло
и пешто ободом низ стабло силазеће, ста-
бло од двојакних, кратких, жљезданих и ду-
гих длака рутаво, чашине кришке ланце-
тасте, на врху ртасте, стабло дунке успра-
вљено, јако гранато, цвеће црвено, виђено.
џ. 8. vi. *E. hirsutum* L.
Лишће на краће или дуже дршке насађено,
биљке глатке или врло рехаво длакаве. 4.
4. Лишће ланцетасто, лантеће, на подугачке
дршке насађено, у доњој трећини ободом
цело, на више раздалеко зупчасто, цвеће
испрва бело, после црвено, чашине кришке
ланцетасте, на врху шуте, чаура кудра-
вим длакама рехаво обрасла, остала биљка
глатка, ретко већа од аршина. џ. 6 (на
Дрену више Грошнице у Крагујевачкој). vi.
. *E. lanceolatum* Seb. et Maur.
Лпшће јајасто или дугуљасто, на кратке др-
шке насађено, при основи закружено, обо-
дом не једнако, зупчасто, чаура ситним дла-
кама обрасла, остала биљка кад глатка кад
рехаво длакава, кадшто једноставна, другда

- списка и врло граната, цвеће бледо ружа-
сто. *Ф.* 6. *vi.* *E. montanum* L.
5. Лишће по стаблу пршљенасто, по 3-4 јаја-
ста, седећа листа у једној равни стављена,
стабло једноставно, са 2-4 уздужне греде,
цвеће пре цветања суповратно, биљка нешто
длакава, мал је од аршина. *Ф.* 4, 6 (на
Копачици у Крушевачкој, Голјици и Злати-
бору у Ужичкој). *vi.* *E. trigonum* L.
- Лишће по стаблу наспрамно или расуто. . . . 6.
6. Стабло ваљкасто, лишће ланцетасто, ободом
већином цело, цвеће пре цветања суповратно,
отворено црвено, кадшто бело, чашници ре-
жни ланцетасте, биљка од кудравих длака
рутава, не већа од две педи. *Ф.* 8. *vi.* .
. *E. palustre* L.
- Стабло од уздужних греда ћошкасто, обично
4 угално. 7.
7. Цвеће свакад усправљено, лишће ланцетасте,
ланцетасто, јако зупчато, стабло дупце
усправљено, јако гранато, по стаблу 4 узду-
жне, длакаве греде. *Ф.* 6, 8. *vi.*
. *E. tetragonum* L.
- Цветне гранчице пре цветања суповратне. . . . 8.
8. Лишће тамно, на подужу дршку насађено, од
кудравих длака рутава, стабло од близу ар-
шина, усправљено, круница ситна, ружаста, са
тавнијим цртама. *Ф.* 6, 8. *E. roseum* Schreb.
- Лишће сјајно, глатко као и сва остала биљка,
стабло од педи, устајуће, круница повелика,

јасно црвена, корен са подземним љуспастим лозицама. ђ. 8 (непод Крчмара на Копаоник у Крушевачкој). vi.
 E. origanifolium Lam.

151 род: *Oenothera* L.

Чаша цваста, у горњем крају уједно са чашиним кришкама по цветању однадајућа, круница 4 пера, насађена на чашино гротло, стеничено жљезданим колутом, прашика 8, плод 4 ока, многосемена чаура, пуцајућа капцима; двогодишња биљка, одавна из Америке донешена, задивљала, лишћа целог и цвећа жутог.

Цвеће наврх стабла у лиснат грозд сложено, чашице кришке ланцетасте, дуже од обрцастих круничних листића, чауре седеће, уз стабло усрављене, лишће доње обилато, за време цветања осушено, горње ланцетасто; биљка длакава, од аршина. ☉. 4. vi. . . ,
 O. biennis L.

152 род: *Cicsea* L.

Чаша цваста, у горњем крају сужена и ту по цветању однадајућа, дводела, круница двопера, насађена на сужено гротло од чаше, прашика 2, плод не пуцајући, 2 оки оранчић; дуговечне, доста ситне биљке, лишћа целог, наспрамног и цвећа доста ситног, белчастог или ружастог, наврх стабла или грама у рехав грозд сложеног.

Цвеће при основи подбочено чекињастим примерцима, чашице кришке глатке, цветни

листићи на врху дубоко урезани, при основи клинасто с ужици, плод сонаст, лишће срцасто, ланштеће, цела биљка глатка, од чеपर्ка. ζ . 6, 8 (по планинским крајевима: по Муртеници у Ужичкој, па Ђакову у Чачанској, па Ресави у Пожаревачкој). vi.
 C. alpina L.
 Цвеће при основи без приперака, чашнице кришке рутаве, крупичине лиске на врху дубоко урезане, при основи закружене, плод сонаст, лишће овално, тавно, биљка обично много већа од неди. ζ . 6. vi.
 C. Lutetiana L.

XXXIV ред: Halorgeae R. Br.

Цвеће хермафродитно или 1 домо, правилно, чаша 4 дела, са циви за плодик прирасла, крупница 4 пера, нараста на чашино гротло, ретко без крувице, прашика 4 или 8, прашице унутарије, плодик у 2-4 једпосемна окца дељен, плод сушан, 4 оки или пометањем типова 1 оки; водене биљке, лишћа целог или ситно исецканог и цвећа белог или ружастог.

153 род: Muriophyllum Vaill.

Цвеће 1 домо, чаша са кратком циви, закружена на мушком цвету, четвртаста на женском, са однадајућим крајком, цветни листићи видљиви само у мушком цвету, прашика 8, ређе мање, жига 4, седећа, доста крупна, са видљивим кришкама, плод распадајући се при зрењу у 4 карпидије.

Цвеће приљепасто на горњем делу стабла или грана, које се окончавају ђубом од лишћа, лишће нерасто дељено, дуже од цвета које бочи, плод четвртаст са 4 дубоке бразде, стабло при основи у глибу пузеће, на води пливајуће. *Ж.* S. vi. *M. verticillatum* L.

Цвеће приљепасто, сложено у клас који се неокочава ђубом од перја, лишће што бочи цвеће зупчато, доње од дужице цвећа, горње много краће, цело, прашнице повелике, перва црвенкасте, плод четвртаст, са 4 дубоке бразде, биљка на води пливајућа. *Ж.* S. vii. *M. spicatum* L.

154 род: Тгара L.

Цвеће хермафродитно, чаша са кратком цевц, при основи за плодник срасла, са кришкама око плода парашћујућим у бодље, круница псецкана, прашника 4, стубић копчаст, са главичастим, однадајућим жигом, плод цри, са 4 подебеле бодље, у плоду 1 семка.

Цвеће у пазуху од горњег лишћа на кратке петељке пасађено, крунични листићи дужи од чаше, лишће на води пливајуће, на дугу, по среди падуту дршку пасађено, ромбично, у горњем ободу зупчата. *Ж.* S. vi. с. рашак. *Tr. patans* L.

XXXV ред: Hippurideae Link.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша срасла са плодником, обода не дељеног, без крунице, прашник 1, пасађен са спољне стране на гротло од чаше, пра-

пница унутарња, стубић кончаст, жиг косо наврх стубића насађен, плодник 1 оки, са 1 ембрионом, плод непуцајући, с поља често сочач, садржавајући по једну коштану семку; водена биљка лишћа пршљенастог.

155 род: *Hippuris* L.

Цвеће ситно, пршљенасто, у пазуху од лишћа седече, плод зеленкаст, гладак, лишће ободом цело, линеарно, оно што расте ван воде усправљено, нагусто стављено, што је у води ситније, сувраћено, биљка од педи и виша, стабла једноставног. Ч. S (близу Кајабурне испод Београда и око Шапца).
vi. c. борак. *H. vniгарis* L.

XXXVI ред: *Callitricheae* Link.

Цвеће већином полигамно, ређе хермафродитно, сложено из два цветелика приперка, без чаше и крунице, прашник 1-2, прашнице бубрежасте, тучка 2, плод 4 угална у 4 карпидије пуцајућа чаура, по два угла међу собом јаче примакнута; водене биљке, лишћа насипрамног, целог.

156 род: *Callitriche* L.

Цветни приперци трајући, под врхом мало раширени и српасто међу собом сведени, стубићи трајући, врло здужени, псирва усправљени, најзад низ плодове ободу сувраћени, чаура једне дужине и ширине, са угловима пошироко крилатим, све лишће објајасто. Ч. S. v. *C. stagnalis* Scop.

Цветни приперци трајући, на врху затубастни, не сведени, стубићи кратки, усправљени, однадајући, чаура ситна, дужа но што је широка, са 4 угла, но два јаче приближења, сва 4 угла са узаним кожастим крилима. *Ф. S. v. . . . C. vernalis* Kütz.

XXXVII ред: *Ceratophylleae* Gray.

Цвеће једнодомо, без чаше и крунице, место њих омотач од 10-12 линеарних, кадшто усечених листића, мушки цвет са 10-25 прашника на дно омотача стављених, прашнице седеће, тровршке, женско цвеће са једним шљастим, на врху жиг посећим стубићем, плодник са једним ембрионом, плод чврст, не пуцајући орашчић.

157 род: *Ceratophyllum*. L.

Водене биљке цвећа невиђеног и лишћа рачвасто дељеног, но ободу мање више зупчастог.

Цвеће у пазуху од лишћа усамљено, плод овалан, нешто стиснут, не крилат, са три бодље, две кратке, накриве при основи, а трећа на врху дужа од самог плода, лишће 2-3 крат рачвасто, по ободу зупчато. *Ф. S. vi. . . . C. demersum* L.

Цвеће у пазуху од лишћа усамљено, плод овалан, нешто стиснут и квржичав, не крилат, на врху само са једном бодљом, краћом од самог плода, лишће приљепасто, 1-2 крат рачвасто, јако зупчато. *Ф. S. vi. . . . C. submersum* L.

XXXVIII ред: *Lythrarieae* Juss.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша цеваста или звонаста, слободна (не срасла са плодником), са S-12 зубаца на врху у два реда стављених, цветних листића толико колпко има унутарних чашиних зубаца с којима на изменце стоје, прашника S-12, ређе мање, прашнице унутарије, стубић 1, жиг главичаст, плод чаура, 2 - многоока или пометањем типова 1 ока, многосемена.

158 род: *Lythrum* L.

Чаша цеваста или левкаста, најзад ваљкаста, са S-12 зубаца, цветних листића 4-6 на гротлу од чаше пасађених, прашници насађени на сред чаше или ниже, стубић здуљен, чаура ваљкаста или дугуљаста, двоока; годишње или дуговечне биљке, цвећа црвеног и лишћа не дељеног.

1. Цвеће пршљенасто, на врх стабла или грана у збивен или рехав клас сложено. 2.
- Цвеће у пазуху од стабла или грана усањено или двојно. 3.
2. Стабло повисоко, доста дебело, рутава, ређе глатко, лишће срцасто, ланцетасти, доње наспрамно или пршљенасто, чашини зупци не једнаки, спољни зашиљастии, унутарњи троугални, краћи, круница двојном краћа од чаше, прашника 12, биљка од аршина, кадшто већа. *Ц. S. vi. . . L. Salicaria* L.
- Стабло повисоко, штркљасто, са дугим грамама, лишће ланцетасти, чашини зупци до-

ста кратки, једнаки, крупнца двојином дужа од чаше, биљка глатка, од аришца. ♀. S. vi. L. *virgatum* L.

3. Лишће дугуљасто, на врху затубасто, у доњем крају сужено, цвеће у пазуху од лишћа усамљено, при основи подбочено двема ситним, сушним приперцима, чашини зупци на изменце много већи, унутарњи троугални, спољни ланцетасти, цветни листићи много дужи од чаше. ☉. ♀. S. v.
. L. *Hussorifolia* L.
- Лишће линеарно, затубасто, ободом оштрикаво, цвеће у пазуху од лишћа усамљено, двема зеластим приперцима подбочено, чаша врло здужена, са 12 зубаца, од којих унутарњи једва видљиви, спољни троугални, на врху затубасти, цветни листићи мало што дужи од чаше. ☉. ♀. S (око Киспљевачке Баре у Пожаревачкој). vi.
. L. *bibracteatum* Salz.

159. род: *Peplis* L.

Чаша звонаста, са мање више разведеним, 10-12 зубим ободом, цветних листића 5-6, насађених на гротло од чаше, чаура округласта или дугуљаста, 2 ока; ситна биљка са насрамним или засебним целим лишћем и ситним, у пазуху од лишћа усамљеним цвећем.

Цвеће у пазуху од лишћа седеће, подбочено двема ситним, сушним приперцима, чаша кратка, са зупцима на врху жлездом окол-

чаним, унутарњим троугалним ширим, спољним ужим, заострљеним, цветни листићи ситни, брзо опадајући, или без цветних листића, чаура округласта, дужа од чаше, лишће насипрампо, објајасто. ☉. S. vi. .
 P. Portula L.

160 род: *Ammannia* L.

Чаша звопаста, 4 зуба, са исто толико поредних, ситнијих зубаца, круница 4 пера, прашика 4 или 8, стубић 1, злиг главичаст, плод 1 ока, многосемена, правилно или неправилно пуцајућа чаура; годишња биљка, ситна цвећа и насипрампа, цела лишћа.

Лишће седеће, ланцетасто или дугуљасто, цвеће у пазуху од лишћа усамљено или у баглице сложено, чаша четвртаста, глатка или оштрикава, са 4 кратке, завршкасте, нешто разведене кришке и 4 друга још мања, кадшто једва видљива, гротло од чаше затварајућа зупца, круница црвенкаста, ситна, кадшто пометена, прашика 4; биљка пепељаво сива, једноставна или граната, од суданице до чеперка. ☉. 1, 4 (иза Кладова у Крајипској). vi. *A. verticillata* L.

XXXIX ред: *Cucurbitaceae* Juss.

Цвеће 1 или 2 домо, чашина цев са плодником срасла, са крајком 4 делом, круница 5 пера, са слободним или при основи сраслим и на чашу нараслим

листићима, прашика 3 или 5, сраслих у један спопић, плодник 3-5 оки, плод сочан, бобица, обично са помеченим окцима.

161 род: *Вуџонија* L.

Цвеће једподомо или дводомо, у грозде или багље сложено, ретко усамљено, чаша и круница звонаста, 5 дела, прашика 5, у три партије срасла, стубић 3 дели, плод округла, многосемење бобица; биљке корепа дебелог, кртоластог, лишћа шапасто дељеног или целог и цвећа зеленкастог.

Лишће рапаво, при основи срцасто, у пет крижака дељено, ободом зунчасто, женско цвеће ретко усамљено, обично у кратак коримб сложено, са чашом краћом од крунице, стубић у круници укрит, жигови рутава, зрео плод црвеп. Ч. 1, 4, 6. vi. . . .

. *В. dioica* Jacq.

Лишће рапаво, при основи срцасто, у пет крижака дељено, цвеће женско у дуг грозд сложено, са чашом равном у дужини са круницом, жигови глатки, зрео плод црн. Ч. 1, 4, 6. vi. с. дебелица.

. *В. alba* L.

XI ред: *Portulacaceae* Juss.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша слободна или само при основи са плодником срасла, са 2, ретко 3-5 листића, круница 5 пера, прашика обично толико, колико круничних листића, кадшто више, ретко мање, прашице унутарње, стубић на врху у 3-5 кри-

пичца дељен, жигови на унутарњој страни кришчице, плодник сложен из 3-5 1 окпх карицидија, мешкови што се из карицидија развију пуцају поклопцем.

162 род: *Portulacca* L.

Чаша дводела, крајком одпадајућа, круница 5 пера, ређе 4-6 пера, насађена на гротло од чашине цеви, прашника 5 или више нараслих надно круничних лисака, стубић у 5 кришчица дељен, мешкови по среди пуцајући; маловечна биљка, цвећа жутог и лишћа сочног.

Цвеће седеће, усамљено, или њих више на гомилу, чаша стиснута, са не једнаким кришкама, крунични листићи објајести, плод троугални, семке црне, лаштеће, бубрежасте, лишће објајасто, биљка ретко већа од чеперка. ☉. 1, 4, 5. v. c. тушт. . . .
 P. oleracea L.

XLI ред: *Paronychieae* St. Hil.

Чаша 5-ређе 4 пера, слободна или у доњем крају у цев срасла, круница 4-5 пера, еадшто без крунице, круничне лиске на дно чаше насађене и с њењим кришкама на изменце стојеће, прашника 4-10, плодник већном са 1 ембрионом, стубића 2-3, плод пуцајући или не пуцајући, са више семака, али пометањем само са једним семеном.

167 род: *Queria* DC.

Чаша 5 дела, без крунице, прашника 10, надно чаше нараслих, чаура само са једном семком; ситне-

биљке са зеленастим или белчастим цвећем и лишћем наспрамним, узаним.

Цвеће наврх стабла или грана у багље сложено, лишће зашиљасто, биљка од прста, највише од судланице. ☉. 4, 5. iv. . . .

. Q. hispanica DC.

164 род: *Ragonuschia* L.

Чаша 5 дела, кришке зеласте или сушне, на врху кукуљичасто накривљене, круница 5 пера, са кончастим крупничним лискама, или без крунице, прашника 5 или мање, стубића 2, чаура 1 ока, сушна, пуцајућа капцима, који се од основе одвајају, а на врху остају спојени; дуговечне биљке, лишћа наспрамног, подбоченог повеликим сушним заллецима.

Цвеће сложено наврх стабла или грана у збилене багље, опкољено повеликим, белним, сушним приперцима, чашнице кришке линеарне, на врху затубасте, све једне дужине, лишће ланцетасто или овално, стабло на земљу оборено, ретко веће од чеपर्ка. ☿. 5 (доста обична биљка по свима већим камењарима). v. P. capitata Lam.

165 род: *Herniaria* L.

Чаша 5 дела, круница 5 пера, крупничне лиске кончасте, прашника 5 или мање, нараслих на гротло од чаше, жига 2, седећа, чаура сушна, не пуцајућа, омотана непромењеном чашом, са циглом једном семком; годишње или дуговечне биљке, лишћа наспрамног, заллецима подбоченог.

1. Биљка глатка, само лишће ободом трењаво, стабло јако гранато, са грамама у круг на земљу обореним, чашине кришке глатке или при основи трењаве. ♀. 4, 5 (око Мораве у Тууријској, на Коларици у Њажевачкој).
vi. *H. glabra* L.
Биљке махом скроз рутаве, или од густих положених длака пепељаво сиве. 2.
2. Лишће по ободу подужим трењама обрасло, цвеће седеће, режњи од чаше са подужим чекњицама на врху, цела биљка разведеним длакама обрасла, стабло на земљу оборено, јако гранато. ☉. 4, 5. vi. *H. hirsuta* L.
Цела биљка од густих, положених длака сваста, цвеће на видљиву петељку насађено, чашине кришке рутаве, на врху глатке, биљка на земљу оборена, јако граната. ♀. 4, 5. vi. *H. incana* Lam.

166 род: *Scleranthus* L.

Чаша 4-5 дела, са цевн бокаластом, круница 2 пера, листићи кончасти, кадшто пометени, прашника 5, насађених на чашино гротло, стубића 3, плод не пуцајућа, једносемена чаура, укрита у задебљалој чаши; ситне биљке лишћа насипрног и цвећа не виђеног, у пазуху од лишћа или наврх грана у багље сложеног.

1. Дуговечне биљке, са стаблима цветајућим а поред тога и другима што само лишће носе. 2.
- Маловечне биљке са стаблима само цвеће посећим. 3.

2. Цвеће наврх стабла и грана у гроње сложено, чашнице кришке дугуљасте, са пошироким сушним ободом, на врху затубасте, кукуљичасте, по цветању сведене, лишће пепељаво сиво, линеарно зашиљасто, раздалеко стојеће, стабло усправљено рачвасто, с једне стране дуж длакаво. φ . 4, 5. vi. *Scil. peregnis* L.
Цвеће као у пређашње феле, лишће зелено, по стаблу врло нагусто стављено, линеарно, стабло јако и замршено гранато, на земљу оборено, глатко или подједнако свуд длакаво. φ . 4, 5 (на Копаннику у Крушевачкој). vii. *Scil. marginatus* Guss.
3. Цвеће наврх стабла и грана у гроње сложено, чашнице кришке дуже од чашнице цеви, са врло узаним сушним ободом на врху чакљасто увијене; стабло јако гранато, на земљу оборено. \odot . 4, 5 (на Копаннику и Једовишнику у Крушевачкој, Голији у Ужичкој). vii. *Scil. uncinatus* Schuhr.
Цвеће наврх стабла и грана у гроње сложено, чашнице кришке једва што сушне по ободу, од дужине чашнице цеви по цветању разведене, стабло усправљено или до пола на земљу оборено. \odot . 2, 3, 4. v. *Scil. annuus* L.

XLIV ред: *Crassulaceae* DC.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша слободна, у више крижака дељена, круница вишенера, круничници

листићи на изменце стојећи са чашним кришкама, кад-што срасли у 1 перу круницу, прашника толико или два пут толико колико има круничних листића, плодника толико колико круничних листића, плодници 1 окл, плод сложен из повише мешкова, приљенасто на ложн стављених, трбушним швом пуцајућих.

167 род: *Umbilicus* DC.

Чаша 5 дела, круница цевасто звонаста, са ободом у 5 режања псеченим, прашника 10, на круницу насађених, 5 подплодних љусака, мешкова 5; бпљка дуговечна, лишћа подебелог округлог и цвећа жућкастог, у подугачак грозд сложеног.

Корен подебео, кртоласт, доње лишће бубрежасто, крупно ровашено, стабло једноставно, душке усправљено, већином без лишћа, под сваком цветом по 1 јајастн, ободом зупчасти приперак, круница много дужа од чаше. Ц. 5 (више Раванице у Ђупријској).

. *U. erectus* DC.

168 род: *Sedum* L.

Чаша 5 дела, ређе 4 дела, круница 5 пера, ређе 4-7 пера, крунични листићи слободни или при основи срасли, прашника 10, ређе 5, коци на изменце на круничне лске нарасли, подплодних љусака 5, мешкова 5, са многим семењем; годишње или дуговечне бпљке, лишћа сочног и цвећа различито бојеног.

1. Корен подебео, са репасто задебљаним жилама, сва стабла носећа цвеће. 2.

- Корен танак са копчастим жилама, гдекад уз цветајућа стабла и листати изданци. 3.
2. Цвеће наврх стабла у коримб сложено, са правилно, рачвастим тројним или четворним гранама, прашници надно крунице стављени, плодници на леђној страни закружени, лишће наспрамно или пршљенасто, стабло подебело од две педи. Ц. 5, 6. vni. с. бобовњак, кравља спса, као и следујућа фела.
. S. m a x i m u m Sutt.
- Цвеће наврх стабла у коримб сложено, са гранама без правила поређаним, прашници на доњој четвртини крунице насађени, плодници на леђној страни са уздужном, плитком браздом, лишће расуто, стабло подебело, од 2 педи и више. Ц. 5, 6 (цвета бар 15 дана раније од пређашње феле).
. S. r i g r u g a s c e n s Koch.
3. Годишње или двогодишње биљке, корепатког, само са стаблима цвет носећим, без лишће носећих изданака. 4.
- Дуговечне биљке са цвеће носећим стаблима а поред тога и листатим изданцима. 9.
4. Лишће пласно, наспрамно или пршљенасто, доње збивено, на петељке насађено, објајасто клинасто, горње линеарно, цвеће наврх стабла и грана у подугу, обилату метлицу сложено, бело ружасто, карпидије дугуљасте, завршкасте, дуж цртасте, стабло од педи. ☉. 4, 5, 6. vi. S. C e r a e a L.

- Лишће ваљкасто, по стаблу расуто. 5.
5. Само 5 прашика у цвету, круничине лиске
лапцетасте, заоштрљене, тројином дуже од
чаше, карпидије разведене, ситним квржи-
цама а кадшто и жљезданим длакама обра-
сле, лишће пола ваљкасто, стабло од судла-
нице, најзад са свим црвено. ☉. 4, 5. v.
. S. rubens L.
- По 10 прашика у цвету. 6.
6. Цветови на подуже петељке пасађени. 7.
- Цветови мал не седећи. 8.
7. Петељке пешто краће од цвећа, глатке као
и остала биљка, цвеће на врху стабла у раз-
веден коримб сложено, цветни листићи бели-
части са зеленим первом дуж среде, карпи-
дије овалне, затубасте, на врху кратко
ртасте, зреле црикасте, лишће пола ваљка-
сто, стабло ретко веће од палца. ☉. 4, 5
(на Њопаонику у Крушевач.). vi S. atratum L.
- Петељке пешто дуже од цвећа, жљезданим
длакама обрасле као и остала биљка, цвеће
на врху стаба и грана у рачваст коримб сло-
жено, цветни листићи ружасти, са црвеним
первом дуж среде, карпидије овалне, успра-
вљене, подуже ртасте, лишће пола ваљкасто,
на врху затубасто, стабло обично веће од
судланице. ☉. 8 (на Маљену у Ваљевској).
vi. S. villosum L.
8. Цвеће бело или ружасто, са пурпурним
уздужним первом посред цветних листића,

- карпидије ваљкасте, стиснуте, разведене, кад глатке кад рутаве, биљка од судманце, ретко од чецерка са хексамерним деловима цветним т. ј. по 6 листића и 10-12 прашника. ☉. 4, 5. vi. . S. glaucum W. K. Цвеће малобројно, жуто или жућкасто, лишће ваљкасто, згор спљоштено, на врху затубасто, карпидије овалне, затубасте, од трајућег стубића на врху ртасте, стабло од основе обично дељено, мало кад веће од прста. ☉. 4. 5. vi. . . . S. annuum L.
9. Цвеће бело или ружасто. 10.
Цвеће жуто или жућкасто. 12.
10. Лишће на цветајућем стаблу насипрно, врло кратко, објајасто, цвеће на врху стабла малобројно, на дуге цетељке насађено, при цветању суноврато, стабло на земљу оборено, баврљасто, јалови изданци врло нагусто листати. ☉. 5. vi. . S. dasycarpum DC. Све лишће засебно, цвеће на кратке цетељке насађено, свакад усправљено. . . 11.
11. Лишће зелено, дугуљасто, врхом јако затубасто, цветни листићи ланцетасти, на врху затубасти, карпидије дугуљасте, усправљене, глатке, стабло кадшто од чецерка, обично са многим листатим изданцима при основи. ☉. 4, 5. vi. S.¹⁾ album L.

¹⁾ По високим планинама, Конаонику и Једовинку у Крушевачкој расте друга сродна фела, са мањим цвећем, S. micranthum Past. коју ваља боље испитати.

- Лишће пепељаво сиво, пола ваљкасто, на оба краја с ужено, на врху затубасто, карпидије ваљкасте, са страше стиснуте, рутаве, стабло од судланице са мало листатих изданака при основи. *Ф.* 4, 5. *vi.*
 *S.*¹⁾ *glaucom W. K.*
12. Лишће зашиљасто, цветајуће стабло мал не од педп. 13.
 Лишће на врху затубасто, цветајуће стабло од судланице. 14.
13. Цвеће жуто, карпидије линеарне, лишће обично зелено, ређе пепељаво сиво, особито на јаловим изданцима од пола кукасто сувраћено, стабло доњим крајем на земљу оборено, од пола устајуће. *Ф.* 5 (по Борачкој Стени у Крагујевачкој). *vi.* *S. reflexum L.*
 Цвеће бледо жуто, карпидије ланцетасте, троугалне, лишће свакад пепељаво сиво, и на јаловим гранама право пружено, стабло доњим крајем на земљу оборено, од пола устајуће. *Ф.* 5 (по вишим брдским камењарима). *vi.* *S. aporetalum DC.*
14. Лишће од честих белих тачкица, пепељаво сиво, цветајуће стабло усправљено, при основи обрасло белим остацима осушеног лишћа, изданци при основи од стабла многобројни, ломљиви и лако се од стабла одва-

¹⁾ Ову је фелу Воасије некад разликовао под именом *S. Bythinicum Boiss.* а сад држи, да је варијетет и пре већ описате биљке; расте на Гобели у Крушевачкој.

јајућн. ђ. 4, 5 (у Подунављу по песку и по кршевима на истоку доста обична биљка).
 vi. *S. Hillebrandii* Fenzl.
 Лишће зелено. 15.

15. Лишће јајасто при основи грбаво, по јаловим изданцима без реда стављено, цветни листићи линеарно ланцетастн, заострљени 2-3 крат дужи од чаше. ђ. 4, 5 (више по планинским странама и ређн од слеђујуће феле). vi. с. јарч. *S. aspre* L.
 Лишће ваљкасто, линеарно, при основи завршкасто, по јаловим гранама у 6 правилних редова стављено, цветни листићи ланцетасто завршкасти, мал не два крат дужи од чаше. ђ. 5. vi. *S. sexangulare* L.

169 род: *Sempervivum* L. с. чуваркућа.

Чаша 6-20 дела, круница 6-20 пера, крупнични листићи при основи међу собом и са прашницима срасли, прашника два крат толико колико има цветних листића, подплодне љуспе (стаминодије) кад округле, жљездасте, кад љуспасте, карпидије многосемене, бројем крупничним листићима равне; дуговечне биљке лишћа сочног, дебелог, у руже скупљеног и цвећа виђеног, на врх стабла у гроњу скупљеног.

1. Цветни листићи жућкасти, усправљени, само врховима мало разведени, карпидије дупке усправљене. 2.
- Цветни листићи многобројни, одмах до основе звездасто одстојећи, карпидије разведене. 3.

2. Чаша цеваста, краћа од половине крунице, стампнодије љуспасте, усправљене, на врху право одсечене или плитко урезане, карпидије на леђи глатке, на трбуху жљезданим длакама обрасле, лисне руже повелике, мале од судланице у пречнику, стабло подебело, обично од педи. *Ч. 5* (испод Малиника у Црниоречкој, по Забучју и око Мокре горе у Ужичкој). vi. . . . *S. patens* Gris.
 Чаша при основи трбаста, равна половини крунице, стампнодије у правом углу разведене, на врху закружене или трозубе, карпидије спред и страг жљезданим длакама обрасле, стабло од чеपर्ка, са осредњим лисним розетама, мало што преко палца. *Ч. 5* (наврх Конаоника у Крушевачкој). vii. . . . *S.¹⁾ Koraonikense* Panč.
3. Стампнодије врло ситне, жљездасте, лишће зелено на јаловим ружама објајасто, на врху ртасто, по површини глатко, ободом трепљаво, маторо као и цела остала биљка риђо, стабло од педи и веће, са цвећем у обилат коримб сложеним. *Ч. 5* (по кречним каменјарима на југу и истоку од Србије и по целој земљи по кућним крововима). vi. . . . *S. tectorum* L.

¹⁾ Биљка сродна са пређашњом и са *S. soboliferum* Sims., од обе тим различита што има љуспе испод плода јако разведене, због чега је и чаша при основи трбасто раширена.

Стаминодије љуспасте, лишће одаевуд кратким длакама обрасло. 4.

4. Цвеће бар од пола жућкасто, кадшто при основи као и прашнични конци црвенкасто, стаминодије доста ситне, љуспасте, на врху закружене, при основи се дотичуће, бљека од чецерка или мања. Ф. 5 (на Биљаци у Ђупријској, Вукану у Пожаревачкој и Столу у Крајинској). vi. . S. Z e l e b o r i Schott. Цвеће скроз црвенкасто, стаминодије љуспасте, на врху закружене, при основи се дотичуће, лишће на обе стране кратким, обично жлезданим длакама обрасло, ободом трепљаво, биљка ретко већа од чецерка. Ф. 5 (око Брђана у Рудничкој, по Стрмишту у Ужичкој, око Рашке у Чачанској и Копаонику у Крушевачкој). vi. S.¹⁾ a s s i m i l e Schott.

XLV ред: *Grossularieae* DC.

Цвеће прављно, хермафродитно или пометањем моноклинично, чаша 4-5 пера, срасла при основи са плодником, са ободом 4-5 делом, круница са толико листића колико раздела има чаша, на чије је гротло круница нарасла, прашника 4-5, прашнице унутарње, плодник 1 оки са многим ембрионима, плод бобница на врху окопчава свенутом чашом.

¹⁾ Близу Вратарнице у Књажевачкој расте сродна фела, може бити *S. blandum* Schott; ово ваља да се боље испита и обе ове биљке да се сравне са давно већ познатом фелом: *S. montanum* L.

170 род: Ribes L.

Чаша 5 дела, круница 5 пера, крупични листићи ситни, краћи од чаше, прашица 5, ређе 4-6; плод 1 ока бобица, семке стиснуто кошкасте; шибље лишћа шапасто дељеног и цвећа ређе усамљеног или двојног, већном у гроздове сложеног.

1. По 1-2 цвета у пазуху од лишћа, чаша у гротлу длакава, чашице кришке затубасте, врховима сувраћене, крупичине лиске објажасте, краће од чаше, бобице округле, зеленкасте или жућкасте, обично чекљимама обрасле, испод лишћа по 2-3 бодље; шиб од аршина. Ф. 5, 6 (на Ивици, Звезди и Златибору у Ужичкој, испод Ртња у Алексиначкој, на Плешу у Њажевачкој). vi. с. шмањак. *R. Grossularia* L.

Цвеће у пазуху од лишћа у грозд сложено, зрео плод црвен, шиб без бодаља. 2,

2. Цвеће дводомо, цветне границице и са плодом усправљене, петељцице длакаве, подбочене ланцетастим, трепљавим приперцима, чаша глатка, са затубастим врхом и разведеним кришкама, листићи врло кратак, бобице доста ситне, зреле црвене, блутаве; шиб мало што већи од аршина. Ф. 5, 6 (на Лесковику и Ртњу у Алексиначкој, Расова-том Камену у Њажевачкој, по Методији испод Копаоника у Крушевачкој). v.
. *R. alpinum* L.

Цвеће хермафродитно, плодове петељке суноврате. 3.

3. Цветне петељчице подбочене приперцима много краћим од цвећа, цветни листићи клинасти, прашници преко крунице пружени, бобице црвене, јако кпселе, лишће у 5 режања дељено, длакама свуд обрасло, гране смеђе, рутаве; шиб пешто већи од аршипа. φ . 5, 6 (на Биљаници идући од Сухог Дола).
v. R. multiflorum Kit.

Цветне петељчице доста дебеле, длакаве, подбочене приперцима ретко кад дужим од петељчица, чаша глатка са усправљеним, црвекастим, по обрубу трепљавим ободом; бобице доста виђене, зреле црвене, накпселе; шиб кадшто од човечјег боја. φ . 5, (на Јавору, Голији, Јанковом камену и Одвраћевици у Ужичкој). . . R. petraeum Wulf.

XLVI ред: *Saxifrageae* Juss.

Цвеће хермафродитно, правилно, кадшто не подпуно, чаша 4-5 пера, чашине кришке слободне или међу собом и са плодником срасле, круница 4-5 пера, нарасла на чашино гротло, прашника 8-10, прашнице унутарије, плодник слободан или са чашом срастао, 1-2 оки, окца са многим ембрионима, стубића и тучка 2, плод 1-2 ока, многосемена чаура, са семкама врло ситним.

171 род: *Saxifraga* L.

Чашина цев слободна или са плодником срасла, ободом 5 дела, круница 5 пера, прашника 10, стубића

2, чаура 2 ока, завршена трајућим стубићима и између њих пуцајућа; годишње или дуговечне биљке, лишћа обично крутог, кожастог и цвећа наврх стабла у грозд или коримб сложеног.

1. Лишће у дршке с ужено т. ј. од половине много шире но што је при основи, ободом мање више дељено. 2.
Лишће седеће; линеарно или клинасто, готово свуд једне ширине, ободом цело или епитно рескасто. 3.
2. Лишће округласто, доње ободом ровашено, горње кад илиће кад дубље шапасто дељено, стабло наго или длакаво, од половине у 1 или више цветних гранчица дељено, цветни листићи дугуљасти, бели или до половине пурпурно тачкасти, 2-3 крат дужи од чаше, кљупићи над чауром усправљени. Ч. 5, 6 (по брдским крајевима). vi.
. *S. rotundifolia* L.
Лишће дугуљасто, у дршку постепено с ужено, спред цело или у малобројне кришке плитко псечено, годишње или 2 годишње биљке. 3.
3. Годишња биљка, за цветања не помешана са јаловим розетама (које ће истом до године да цветају), лишће цело или у 3-5 кришчица дељено, цветне петељке много дуже од цвета и чауре, биљка ретко кад већа од судланице, мање више обрасла жлезданим длакама, једноставна или обично граната, матора сва риђа. С. 4, 5. vi. *S. tridactylites* L.

- Двогодишња биљка, за време цветања са јаловим розетама од лишћа помешана, лишће клинасто, на врху у 3-7 разведених крпичица дељено, петељке краће или мало што дуже од чаше, стабло од судлаице, највише чеपर्ка, кадшто од основа јако гранато, мање више, особито на врху длакаво. ☉. 4, 5 (наврх Копаоника у Крушевачкој). vi. *S. adscendens* L.
4. Цвеће пурпуно плаветно, на кратке дршке насађено, наврх стабла у подугачак грозд сложено, жљезданим длакама густо обрасло, лишће белкчасто сиво, линеарно, на врху затубасто или завршкасто, ободом цело, при основи од стабла у многе розете сложено. ☉. 5 (на Радочелу у Чачанској, на Гобели и Велим Стенама Копаоника у Крушевачкој). v. *S. rogorhylla* Bert.
- Цвеће бело, наврх стабла или грана у дуже или краће гроње сложено. 5.
5. Лишће по површини лаштеће, ободом рескасто, у лук назад савијено, при основи трепљаво, цвеће наврх стабла малобројно, цветни листићи ланцетасто објајастни, стабло ретко кад веће од судлаице, на врху жљезданим длакама обрасло. ☉. 5 (на Крстачи и по Дрвешти у Ужичкој). v.
. *S. Rocheliana* Sternb.
- Лишће површином тавно (не лаштеће), право пружено или пешто на више искривљено. 6.

6. Лишће линеарно, ободом цело, дуж обода краћим љуспицама обрасло, у доњој половини ободом трепљаво, цветна метлица разведена, чаша жлезданим длакама обрасла, чашини режљи по ободу сушни, прозрочни, биљка доста штркљаста, кадшто већа од неди. Ф. 5 (око Мокре Горе, на Звезди и по Дрвенти у Ужичкој). vi. *S. crustata* Vest. Лишће објајасто, клинасто, ободом рескасто, при основи ободом трепљаво, цветна метлица усправљена, чаша глатка, чашини режљи скроз зељаста, биљка од чеपर्ка до неди. Ф. 5. vi. . . . *S. Aizoön* L.

173 род: *Chrysosplenium* L.

Чаша 4 дела, бојена, са две краће кришке, без крунице, прашица 8, тучка 2, чаура у горњем крају у два рошка завршена, двама канцима пуцајућа, семке лаштеће; дуговечна биљка цвећа жута и лишћа бубрежаста, дубоко ровашена.

Цвеће са листићима што га боце жуто, лишће засебно, дубоко усеено, цела биљка крта, мало што већа од судлинице. Ф. 6, 7.

vi. . . . *Chr. alternifolium*.

XLVII ред: *Umbelliferae* Juss.

Цвеће хермафродитно или полигамно, ређе пометањем дводомо, правилно или због спољних цветних листића на амбрелу већих неправилно, чаша са плодником срасла, ободом право одсечена или зупчаста,

крупница 5 пера, паврх чаше нарасла, са листићима ободом целим, на врху урезаним или са заострљеним вршком увраћеним, прашика 5, нараслих паврх чаше, на изменце стојећих са круничиним листићима; плодник 2 оки, у сваком окцу по 1 ембрион, стубића два, обично у доњем крају ерасла у дужег или краћег стубоношу (*stylorodium*); плод у горњем крају завршен остатцима од чаше и стубића, сложен из 2 карпидије (мерикарпије), које се при зрењу растављају и остају окачене о горњи крај копчастиг, уједињеног или рачвастог плодоноше (карпофора), ове мерикарпије ретко су по спољној површини равне, већ имају обично мањи или већи број копчастих или крилатих испупчења, која се кажу греде, таквих греда има обично 5, кадшто су једнаке, другада једне од других веће, поред тих главних греда има кадшто још 4 споредне, које исто тако могу бити мање или веће; углубљења између греда кажу се бразде, кадшто бразда прозиру кадшто црне пруге бројем различите, ово су маснице.¹⁾ Годшње или дуговечне биљке лишћа засебног, целог или од различите руке дељеног и цвећа белог, жутог или црвеног, у једпоставне, већином пак сложене амбрелке, састављеног.

174 род: *Egungium* L.

Цвеће седеће на округлој или ваљкастој ложи, подбочено љуспама, чаша са листатим зупцима, круничиним листићима са подугачким овршком увраћеним, плод

¹⁾ Маснице се могу најбоље видети, ако се оштрим ножем попречно одсече такав листић од мерикарпије, пак се тај

округласт без греда, а обично и без бразда, по површини од листатих квржица не раван; биљке мање више бодљаве, са цвећем збивеним у главичасте амбрелке, подбочене при основи листатим омотачем.

1. Лишће прстасто дељено са 5-7 линеарних, врло дугих, ободом бодљама обраслх листића, први по лишћу паралелни, цветне главиче на доста дуге петељке насађене, на врх стабла у рехав коримб сложене, листићи омотача ланцести, врхом бодљиви, при основи с обе стране са 1-3 бодље, дужи од главиче, љуспе под цветом ланцесте чаше дужином равне, стабло од педи до аршина, дужице усправљено, истом при врху гракато и ту по цветању уједно са главичама плаветно. Зл. 4, 5 (пзпод Камепкосе близу Добраче у Крагујевачкој и око Стола у Чачапској). VII. . . Е. Serbicum Рапџ.

Лишће шапасто или перасто дељено, са нервима мрежасто сплетеним. 2.

2. Стабло на самом врху у мало граница раздељено, лишће округло, на дуге дршке насађено, шапасто дељено са кришкама 3 делним, разведеним, листићи омотача двојном дужи од главиче, љуспе под цвећем тровршке, пешто дуже од цвећа, главиче по цветању плаветне, стабло од педи до аршина. Зл. 4, 5 (на више места по Србији, више

листић кроз јаче увеличавајуће стакло сматра, прие тачкице показа ће број масица у бразди.

Добраче у Крагујевачкој, око Стола у Чачанској, на Копаонику у Крушевачкој, на Ртњу и Лесковичу у Алексиначкој, Уљ Камени, Плешу и Ивановој Ливади у Њажевачкој).
vi. . . . E. palmatum Vis. et Panč.

Стабло од половине у доста велики, полукружни коримб дељено, лишће перасто дељено. 5.

3. Стабло од пола уједно са цветним главицама плаветно, ређе љубичасто, лусце омотача при основи са разведеним ушкатама, доње лишће дугуљасто, перасто дељено. џ. 3, 4 (близу Љубовије у Подрињу одерпо ученик Сава Павловић). vii. E. amethystinum L.
Стабло уједно са цветним главицама белчасто зелено, лусце омотача целе или од пола перасто усечене, све лишће округласто, двојно перасто дељено. џ. 1, 2, 4. vii. c. котрљан, ветроваљ. . . E. campestre L.

175 род: *Astrantia* L.

Цвеће полигамно, унутарње хермафродитно, спољне мушко, све на подуже петељке пасађено, цветни листићи усправљени, врхом уврнути, плод ваљкаст или мало слеђа стиснут, мерикарпије са 5 једнаких греда, попреко наборите, са једном масницом у свакој бразди; дуговечна биљка лишћа једино из корена излазећег, шапасто дељеног и цвећа подбоченог бојеним, лпстолпким омотачем.

Лишће у 5 крижака шапасто дељено, кришке објајасте, на врху кадито троделе, ободом

рескасте, листићи омотача ланцетасти, цели или на врху чекињасто рескасти, дужи од амбрелка, белчасти или црвенкасти, цвеће црвенкасто. Ч. 4 (по вишим брдима, на Златибору у Ужичкој, Жељину и Копаонику у Крушевачкој). vi. . . . А. мајор L.

176 род: *Sanicula* L.

Цвеће полигамно, чашини зупци листати, крунични листићи усправљени, објајести, са овршком од пола увраћеним, плод округласто јајаст, са стране нешто стиснут, по површини чакљастим бодљицама обрастао, мерикарије са слабо видљивим гредама и браздама са много масница; дуговечна биљка, стабла већином гола са малокраким амбрелом и амбрелцима главичастим.

Листе на дуге дршке насађено, шапасто дељено, ободом рескасто, листићи омотача многобројни, линеарни, на врху осати, цвеће бело, цела биљка глатка, јасно зелена, ретко већа од педи. Ч. 6. v. . S. Еуропаеа L.

177 род: *Bupleurum* L.

Цвеће хермафродитно, чашини зупци ситни, крунични листићи округласти са уврнутом овршком, посред лица кобилчасти, плод са стране стиснут, стубоноша спљоштен, ободом цео, мерикарије са 5 једнаких, танких, кадшто слабо видљивих греда, бразде са масницама или без њих; годишње или дуговечне биљке листића целог и цвећа жутог.

1. Лишће пошироко, једва два пут дуже по што је широко, бар горње при основи дубоко срцасто. 2.
 Лишће узано, много крат дуже по што је широко. 3.
2. Амбрел без омотача, листићи омотачка овални, плод дугуљаст, црн, сивим пепељком обливен, без масница у браздама, лишће пошироко, овално, доње у широку дршку сужено, горње обухватајуће стабло, биљка глатка од 1-2 педп. ☉. 2, 3, 4. vi. с про-
 рашљика. *B. rotundifolium* L.
 Амбрел са омотачем од 3, врло не једнака листића, плод дугуљаст, црн, обливен сивим пепељком са 3 маснице у свакој бразди, лишће пошироко, доње у широку дршку сужено, горње дубоко срцастом базом обухватајуће стабло. ☉. 3 (на Копаонику у Крушевачкој). vii. *B. longifolium* L.
3. Омотач и омотачак бар ободом прозрачан, за цветања жут. 4.
 Омотач и омотачак непрозрачан, зелен. 5.
4. Омотач кратак, много краћи од најкраћих жбпца 4-5 краког амбрела, листићи омотача овални, на врху кратко ртасти, сви перви с поља са косим жилама, лишће линеарно зашиљасто, стабло од основе рачвасто од педи до аршипа. ☉. 2, 4 (у Подрињу од Љубовије идући Вајипој Башчи, открио ученик Сава Павловић). vi. *B. Kargli* Vis.

Омотач доста дугачак, дужи од краћих
жбица амбрела, листићи омотача ланцета-
сти, заоштрљени. 5.

5. Листићи омотачка са три уздужна перва,
перви са стране са жлицама, које са об-
лижљим жлицама анастомишу, цветни листићи
четвртасти, на врху 4 зуби, са уврнутим
овршком, амбрел 3-4 краки са пеједнаким
дршкама, лишће линеарно, стабло танко, ра-
чвасто, ретко што веће од педн. ☉. 4, 5
(око Рашке и близу Казновића у Чачанској).
vi. *V. aristatum* Bartl.

Листићи омотачка завршкасти са три уздужна
перва, перви с поља са кратким жлицама
које са оближљима не анастомишу, цветни
листићи четвртасти, 4 зуби, са уврнутим
овршком, амбрел 5-8 краки, лишће лине-
арно, стабло танко, рачвасто, гдешто од ар-
шина. ☉. 2, 3 (око Алексинца). v. . .
. *V. apiculatum* Friv.

6. Биљке дуговечне са доста дебелим кореном
и лишћем при основи од стабла за време
цветања зеленим. 7.

Годишње биљке са танким, кончастим коре-
ном и лишћем при основи од стабла за цве-
тања свенутим. 8.

8. Стабло повисоко, гдешто веће од аршина,
рачвасто, лишће ланцетасто, линеарно, са 5
паралелних перва, амбрел обично 5 краки,
ређе 4-10 краки, листићи омотачка ланце-

тасти, од дужице петельнице, плод дугуљаст са 5 кончасти греда, бразде са 3-5 масница.

Ц. 4, 5 (по вишим брдима на југу и истоку од Србије, Златибору у Ужичкој, Нерађи и Ђонаонику у Крушевачкој, Плену и Ивановој Ливади у Књажевачкој). vi.

. V. Baldense Host.

Стабло осредње, ретко што веће од педи, веругаво, рачвасто, лишће ланцетоасто, српасто накривљено, са сушним обрубом и са 5-7 паралелних перва по палпчју, амбрел 5-9 краки, листићи омотачка ланцетоасти од дужице амбрелка, плод дугуљаст са 5 оштрих греда, у браздама по 3 маснице. Ц. 4, 5 (на Ртњу у Алексиначкој и Столу у Крајинској). vi. V. falcatum L.

8. Плод округласт, на врло кратку дршку насађен, по површини квржицама обрастао, амбрел 3-4 краки, омотачак сложен из 3-5 листића краћих од дршчице са плодом, стабло татко, рачвасто, усправљено или на земљу оборено, од судланице до педи, кадшто и више. ☉. 3, 4. vi.

. V. tenuissimum L.

Плод дугуљаст, глатак. 9.

9. Листићи омотачка са једним уздужним первом по среди, дужи од амбрелка, петельнице у пола краће од јајастог плода, стабло душке усправљено са усправљеним грапама, само вршни амбрел савршен, 5 краки, бочни

већином 2 краки, или на саме амбрелке
ограничени. ☉. 2, 3, 4. vi. B. affine Sadl.
Листићи омотача са 3 паралелна уздужна
перва. 10.

10. Плод доста ситан, цри, сивим пепељком
обливен од дужине своје дршке, амбрел
обично 5 краки, листићи омотачка мал не
од дужине амбрелка, стабло од педи до два
чеперка, усправљено, рачвасто, са разведе-
ним грапама. ☉. 5 (на источној страни Вр-
шке Чуке у Црноречкој, у друштву са *Di-*
anthus Moesiacus). vii.
. B. r a s h n o s r e g m u m Рачџ.
Плод доста велик, најзад смеђ, без сивог
пепељка, од 2 дужине своје дршке, амбрел
2-3 краки, омотачак краћи од свог ам-
брелка, стабло високо од аршина, кадшто и
више, од пола рачвасто, са разведеним гра-
пама. ☉. 5, 6. vii. B. j u n s e u m L.

178 род: *Trinia* Hoffm.

Цвеће дводомо, ређе полигамно, чашици зупци
једва видљиви, цветни листићи јајастии, са кратким
овршком увраћени, на мушком цвету ланцестаии, плод
са стране стиснут, мерикарипије са 5 греда и по 1 ма-
сницу у свакој бразди или без маснице, стубоноша
ситан, коничан, са наборитим ободом; двогодишње биљке
цвећа белог и лишћа у узане кришке псецканог.

Стабло списко, ретко веће од педи, од зе-
мље јако грапато, са разведеним грапама,

лишће пепељаво сиво, обимом троугално, у узупе, кратке листиће псецкано, амбрелци без обичног омотачка, плод дугуљаст, са дебелим гредама, без маснице у браздама. ☉. 5 (паврх Копанпка у Крушевачкој). vi. .

. Tr. glauca L.

Стабло високо од аршина, од пола јако грапато, са разведеним грапама, лишће пепељаво сиво, обимом дугуљасто, у узупе и дугачке кришке псецкано, омотачак из повише кратких листића сложен, плод ситан, са затубастим, слабо испалим гредама, бразде са 1 слабом масницом. ☉. 3, 4, 5. vi. . .

. Tr. Kitaibelii M. B.

179 род: Helosciadium Koch.

Чашини зупци једва видљиви, цветни листићи дугуљастии, при основи клинасти, у горњем крају завршкасти, плод дугуљаст, са стране стиснут, мерикарпције са 5 једнаких, колчастих греда, стубоноша спљоштен, у браздама по 1 масница, плодоноша не раздељен; дуговечна водена биљка, цвећа белог.

Стабло изнутра цевасто, грапато, пуштајуће из доњих чланова жпле, лишће перасто, са насупрамним по ободу рескастим режњима, амбрелци насупрам лишћа седећи или на кратке петељке насађени, листићи омотачка ланцестастии, ободом беличастии, биљка ретко већа од педл. 2. 8 (у Белој Реци окр. Црпоречког). vii. H. podiiogum L.

180 род: *Pimpinella* L.

Чашини зупци једва видљиви, крунични листићи објајастии са уврнутим овршком, плод јајаст, са стране стиснут, мерикарпије са 5 кончастих, једва видљивих греда, у браздама по 2-3 маснице; дуговечне биљке, цвећа белог и лишћа перастог.

Стабло хошкасто и браздовито, листато, листићи завршкасти, рескасти, плод дугуљаст са стубићима на врху од њега дужим; биљка од аршина, цвећа обично бела, кадшто ружаста. Ч. . 4, 6 (на Јавору и близу Дервенте у Ужичкој). VI. *P. magna* L.

Стабло ваљкато, цртато, од пола наго (без лишћа), листићи затубасти, зупчасти или од различите руке усечени, плод јајаст, стубићи за цветања краћи од плодника; биљка ретко већа од 2 педл, глатка или длакава, цвећа свакад белог. Ч. . 3, 4. VI. с. бедринац. *P. saxifraga* L.

181 род: *Sium* L.

Чаша 5 зуба, зупци обично сптни, цветни листићи објајастии са уврнутим овршком, плод са стране стиснут, дугуљаст, мерикарпије са 5 кончастих греда, у браздама по 1-3 маснице, плодопоша не раздељен или на врху рачваст; двогодишње или дуговечне биљке, цвећа белог и лишћа 2 крат перасто дељног.

Стабло дупке усправљено, грацато, лишће обимом дугуљасто, са кршкима наспрамним, линеарним, амбрел са 8-16 жбица, обично

без омотача, стубићи двојном дужи од стубоноше, најзад низ плод оборени, биљка глатка, од аршина. ☉. 7 (око Пријана и на Златибору у Ужичкој). v. . . C. Sa g v i L. Стабла обично многобројна из једног корена, устајућа, од пола грапата, лишће при корену обилато, обимом ланцетасто, наспрамне кришке у узане линеарне кришчице псецкане, амбрел и амбрелци подбочени неколицном ланцетастих, ободом белчастих листића, греде на плоду затубасте, беле, бразде са 3 маснице, стубићи низ плод оборени, биљка глатка, ретко кад већа од педи. ☿. 5 (на Ртњу у Алексиначкој, Столу у Крајинској и др.). vi. C. G r a e s u m Boiss.

182 род: *Sium* L.

Чаша 5 зуба, круничне лиске објајасте са уврнутим овршком, плод дугуљаст, са стране стиснут, мерикарпије са 5 греда, споље на ободима стављене, стубоноша сиско коничан, у свакој бразди по 3 површне маснице, карнофор двокраки, прирастао мерикарпијама; водена повисока биљка, цвећа белог и лишћа нерасто дељеног.

Доње лишће подугачко, на шупљу дршку насађено са 9-11 дугуљастих, ободом рескастих листића, стабло повисоко, кадшто од човечјег боја, изнутра шупље, од половине грапато, амбрел са обилатим цвећем. ☿. S. vii. S. latifolium L.

183 род: *Verula* Koch.

Чаша 5 зуба, круничне лиске објајасте, са уврнутим овршком, плод јајаст, са стране стиснут, горе завршен кунастим стубоношом, мерикарпије ободима не дотичуће се, са 5 копчастих греда, у свакој бразди повише масница невидљивих, због дебљине перикарпије, карпофор двокраки прирастао перикарпијама; водене биљке цвећа белог и лишћа перасто дељеног.

Амбрели насађени паспрам лишћа на кратке петелке, подбочени многолистим омотачем, лишће лантете, доње повелико, насађено па шупље дршке, са 9-15 дугуљастих, ободом рескастих листића, стабло од аршипа ретко веће, у доњем крају спуштајуће у земљу жале. Цр. 8. VI. . *V. angustifolia* Koch.

184 род: *Aegorodium* L.

Чашини зуци једва видљиви, крунични листићи објајасте са уврнутим овршком, плод дугуљаст, са стране стиснут, мерикарпије са 5 копчастих греда, спољне па ободу плода стављене, стубоноша копчан, brazde без масница, плодоноша на врху рачваст; дуговечна биљка цвећа белог и лишћа тројно троперасто дељеног.

Стабло глатко, у горњем крају пршљенасто гранато, листићи повелики, јајасте, заоштрљени, ободом рескасти, амбрел многокраки, вршни плодац, бочни јалови; биљка већа од аршипа. Цр. 6. VII. с. седмоллист.
 A. Podagraria L.

185 род: *Falcaria* Host.

Цвеће полигамно, чаша 5 зуба, круничне лиске објајасте са уврнутим овршком, плод линеаран, са стране стиснут, мерикарпије са 5 копчастих греда, спојне на ободима плода стављене, стубоноша ситан, плодоноша рачваст, плод на спојној пlosни раван; двогодишња биљка цвећа белог и лишћа троперасто дељеног.

Стабло јако грапато, ретко веће од 2 чеперка, глатко, амбрели многобројни, доста ситни, са 12-15 жбица, омотач и омотачак сложен из повише шиљастих листића, лисне крпшке линеарне, ободом оштро рескасте, пепељаво сиве. ☉. 3, 4. vi. F. Rivini Host.

186 род: *Conopodium* DC.

Зупци од чаше не видљиви, круничне лиске објајасте са увраћеним овршком, плод јајасто дугуљаст, са стране стиснут, у горњем крају с ужен, завршен коичним стубоношем и стубицима, мерикарпије ободима дотичуће се, са 5 копчастих греда, у свакој бразди по 2-3 маснице, плодоноша рачваст, семке са уврнутим ободима, дуж спојне пlosни са уздужном браздом; дугочечна биљка цвећа белог, лишћа двојно перасто дељеног и корена кртоластог.

Корен од величине лешњика, стабло при основи истанчано, веругаво, најзад усправљено, слабо грапато, доње лишће за цветања свенуто, на дуге дршке насађено, са

линеарним или дугуљастим кришцицама, ам-
брел са 8-12 жбица, подбочеп омотачем од
1-3 листића, плод зрео црн, лаштећи, биљка
мало што већа од педи. ☉. 4, 5 (на Плешу
у Кнажевачкој). vi. . . *C. denudatum* DC.

187 род: *Chaerophyllum* L.

Зупци од чаше не видљиви, цветне лиске обрца-
сте са уврнутим овршком, плод линеаран или дугуљаст,
са стране стиснут, са 5 тупих греда, спољне на ободима
од плода стављене, бразде врло узане, са 1 масницом,
стубићи здужиени, плодоноша рачваст, семке изнутра
са дубоком уздужном браздом; двогодишње или дуго-
вечне биљке, цвећа белог или ружастог и лишћа двојно
или тројно перасто дељеног.

1. Листићи омотача ободом наги (без трепља),
лапцетастни, цвеће бело, глатко, плод кратак,
линеаран, стубићи равни, стубоноша најзад
супраћен, стабло кадшто од човечјег боја,
у доњем крају рутава, горе глатко, на чла-
новима задебљало, изнутра шуље, по повр-
шини негаво, корен кртоласто задебљао. ☉.
6. vi. *Ch. bulbosum* L.
2. Листићи омотача ободом трепљама обрасл. 2.
2. Стубић од дужине свог стубоноше, цвеће бело,
глатко, плод дугуљаст, стабло доста сипско,
ретко веће од 2 педи, рутава, на члановима
задебљало, лишће длакаво, двојно перасто
дељено, са јајастим листићима, амбрелци пре
цветања суноврати. ☉. 5, 6. vi. *Ch. temulum* L

- Стубићи много дужи од свог стубоноше. 3.
3. Липће тројно тронеро, листићи повелики, при основи клинасти или срцасти, ободом оштро рескасти, стабло повелико, кадшто од два аршина, рутава, на члаповима задебљало, цвеће бело. џ. 6. vii.
. *Ch. aromaticum* L.
Липће 2-3 крат перасто дељено, листићи ситни. 4.
4. Цветни листићи бели или ружасти, ободом трепљави, жбице амбрела наблизу једне дужине, плод линеаран, на врху нешто ужи, стубићи усправљени; биљка од 1-2 аршина, глатка, већином у свима деловима рутава. џ. 8 (на Копаонику у Крушевачкој). vii.
. *Ch. hirsutum* L.
Цветни листићи бели или ружасти, ободом глатки, жбице амбрела неједнаке, плод линеаран, у горњем крају нешто сужен, стубићи најзад сукраћени, биљка од аршина, обично глатка или рехаво длакава. џ. 6 (по високим планинама на југу и истоку од Србије). vi. *Ch. aureum* L.

188 род: *Physocaulos* Tausch.

Чашници зупци слабо видљиви, крушчине лиске објајасте са уврнутим овршком, плод са стране стиснут, дугуљаст, мерикарнице са гредама слабо видљивим, бразде са једном масницом, жигови на врх коничног стубоноше седећи, плодоноша не раздвојен, семке

на спојној пlosни са дубоком, уздужном браздом; годишња биљка цвећа ситног, белог, лишћа тројно перасто дељеног.

Стабло из нутра шупље, под члановима јако надуто, рачвасто, амбрел са 2-3 жбице, цветни листићи с поља длакави, плод на задебљалој петелци здуљец, као и остала биљка чокњијама мање више обрастао. ☉. 2, 5. v.

. Ph. nodosus Tausch.

189 год: *Anthriscus Hoffm.*

Чашини зупци једва видљиви, крупнише лиске дугуљасте са увраћеним овршком, плод јајаст, у горњем крају кадшто истапчан, мерикарпије са 5 греда само у горњем крају видљивих, бразде са 1, врло тапком, једва видљивом масницом, стубоноша коничан, семке са дубоком уздужном браздом на спојној пlosни; годишње или дуговечне биљке цвећа белог и лишћа перасто дељеног.

1. Жиг мал не седећи са стубићем краћим од стубоноше, плод ситан, јајаст, обрастао чокњијама на више искривљеним, амбрели наспрам лишћа на кратке петељке пасажени, 3-6 краки, омотачак полован, са 3 ланцетаста, ободом трепљава листића, цвеће ситно, стабло јако гранато, од педи или нешто више. ☉. 1, 2, 3, 5. vi. . *A. vulgaris L.*
Стубић са жигом дужи од стубоноше. . . 2.
2. Стабло тапко, испод чланова длакаво, бочни амбрели наспрам лишћа седећи, 3-5 краки, омотачак полован, са 2-3 ланцетаста, ободом

- трешљава листића, плод линеаран, зрео црн, чекињама обрастао, ређе гладак, биљка од 2 педи. ☉. 1, 5. vi. . . . *A. Serotinum* L.
 Стабло доста дебело, у доњем крају рутаво, у горњем глатко, дуговечне биљке. . . . 3.
3. Липиће по првима длакаво, 2-3 крат перасто дељено, лантеће, плод дугуљаст, зрео смеђ, гладак или квржицама обрастао, кадшто ситним бадљицама на врх дршчице подбочен, стабло од аршина, ретко веће, са гранама у горњем крају пршљенастим. ☿. 6. vi. *A. sylvestris* L.
 Липиће по првима или скроз длакаво, 3-4 крат перасто дељено, плод дугуљаст, зрео смеђ, обрастао ситним квржицама и чекињама на врх квржица насађеним, стабло обично много веће од аршина. ☿. 5, 6 (око Алексиначке Бање, по Повлену у Ваљевској). vi. *A. nemorosa* M. B.

190 род: *Scandix* L.

Чашици зупци слабо видљиви, крупичине лиске објајасте или дугуљасте, целе или на врху урезане, једнаке или спољне веће, плод са стране стиснут, врло дугим кљуном окончан, мерикарије са 5 затубастих греда, маснице у браздама усамљене, слабо видљиве, семке на спојној плоски са дубоком уздужном браздом; годишња биљка цвећа белог и лишћа тројно перасто дељеног.

Плод на дршку насађен, плодов кљуп с леђа јако стиснут, 3-4 дужи од плода, до 2

палца дуг, амбрел 2 кракп, листићи омотачка јајастп, цели или па врху усечени, биљка са плодом ретко већа од педп. ☉. 2 (близу Ђурипаца у Књажевачкој, око Златпбора у Ужичкој). vi. . . Sc. Pecten Veneris L.

а) ПЛЕМЕ: *Smurneae* Koch.

Амбрели сложени, плод пошироко јајаст или двогукп, без секундарних греда или су заступљене танким цртама, семке на склопу са округлом јамом или дубоком, уздужном браздом.

191 род: *Coriandrum* L.

Чаша 5 зуба, крупичне лиске пеједнаке, обрцасте са увраћеним овршком, стубоноша копичац, плод округласт, мерикарпије пола кугласте, доста чврсто међу собом срасле, са 5 главних веругавих и 4 споредне, копчасте, јаче испале греде, маснице у браздама једва видљиве, па спојној пlosни 2, семке испутра шупље; годишња биљка непријатна мириса, цвећа белог и лишћа различито исеченог.

Стабло глатко, рачвасто дељено, амбрел малокраки¹⁾ без омотача, амбрелци са 2-4 листовим омотачком, лишће доње перасто са малобројним јајастим, различито усеченим кришкама, горње седеће, у линеарне кришнице ситно исецкапо; биљка нешто већа од

¹⁾ Обични кориандер, који се по Европи због ароматичног семења сије, има амбреле 5-10 краке; ваља боље испитати, да ли наша биљка пије особита фела.

педи са унутарњим цвећем јаловим. ☉. 2 (око
Алексица и по Голаку у Алексиначкој). v.
. C. sativum L.

192 род: *Vifoga Hoffm.*

Чашини зупци слабо видљиви, крупичне лиске
једнаке или не једнаке, оберцасте, са увраћеним овр-
шком, плод двојуки, шири по што је дугачак, окончан
врло ситним стубопомом, мерикарице округласте са 5
главних мало што видљивих и 4 кончасте споредне
греде, бразде квржљаве без масница, семке из путра
са дубоком браздом; годишња биљка не пријата мириса,
цвећа белог и лишћа различито сеченог.

Стабло глатко, ђопкасто, од пола гранато,
амбрел 5-7 кракц, амбрелци са спољним цве-
ћем већим, јаловим, лишће двојно перасто,
доње са краћим и ширим, горње са дужим,
линеарним кришчицама; биљка обично од ар-
пица. ☉. 2. v. . . . V. radians M. B.

193 род: *Sonium L.* с. кукута.

Чашини зупци слабо видљиви, крупичне лиске
објајасте са увраћеним овршком, плод јајаст, са стране
стиснут, мерикарија са 5 једнаких, јако испалих греда,
спољне на ободима плода стављене, бразде са многим
цртама и масницама слабо видљивим, семке из путра са
уздужном узаном браздом; двогодишња биљка цвећа бе-
лог и лишћа много крат перасто дељеног, мириса не-
пријатног, мишјег.

Стабло јако гранато, кадшто од човечјег
боја, глатко, зелено или пенељаво сиво, у

доњем крају црвено негаво, амбрел са 12-20
 крака, листићи омотача сувраћени, омотачак
 половац, цвеће све родно. ☉. 1, 3, 4, 6.
 vi. C. maculatum L.

194 род: *Smyrniium* L.

Чашини зуци једва видљиви, крупичне лиске
 ланцетасте, са овршком слабо увраћеним, плод са стране
 стиснут, двогук, мерикарпје округласте, са 5 греда,
 3 унутарње испале а 2 бочне слабо видљиве, у сва-
 кој бразди по једна масница, плодоноша рачваст, семке
 у круг савите; двогодишња биљка, цвећа жутог и ли-
 шћа дељеног и не дељеног.

Корен ренаст, од величине роткве месечарке,
 стабло ћошкasto, од пола гранато, доње ли-
 шће 2-3 крат перасто дељено, горње цело,
 при основи срцасто; биљка од аршина осо-
 бито у горњем крају за цветања жута. ☉.
 4, 5, 6. iv. c. тумбео. S. perfoliatum L.

195 род: *Physospermum* Guss.

Чаша 5 зуба, крупичне лиске објајасте, са увр-
 нутим овршком, плод са стране стиснут, двогук, мер-
 карпје са 5 једнаких, кончастих греда, у свакој бра-
 зди по једна поширока масница, плодоноша рачваст,
 семка са дубоком уздужном браздом на спојној плосци,
 омотач и омотачак многолисти; дуговечна биљка, цвећа
 белог и лишћа 2-3 крат перасто дељеног.

Стабло дунке усправљено, од аршина или
 веће, слабо гранато, готово без лишћа, лп-

шће из корена обилато, амбрел 10-24 краки,
 стубићи разведени, дужи од стубоноше, цела
 биљка глатка. Ч. 6. vii.
 Rh. aquilegifolium Koch.

196 род: *Pleurospermum* Hoffm.

Чаша 5 зуба, крупичне лиске објајасте, плоске,
 са мало што увраћеним овршком, плод јајаст, пешто
 са стране стиснут, мерикарице обложене двогубом
 оном, спољна надута, са 5 шупљих и крилатих греда,
 унутарња за семку прирасла, такођер са 5 греда које
 стоје наспрам спољних греда, у свакој бразди по 1-2
 маснице, плодоноша копчаст, рачваст, омотач и омотачи
 сложени из повише пошироких, на врху кадшто
 дељених листића; дуговечна биљка цвећа белог и ли-
 шћа 2-3 крат перасто дељеног.

Стабло несразмерно дебело, из нутра шупље,
 дубоким браздама изриљано, у горњем крају
 пршљенасто разгранато, амбрели големи 20
 до 40 краки, плод зрео, жућкаст, глатка
 биљка мал не од аршина и већа. Ч. 5, 6
 (око Раванице и на Биљаници у Ћунријској,
 Ветрену у Књажевачкој, Златибору у Ужи-
 чкој). vi. . . . *Pl. austriacum* Hoffm.

197 род: *Rančićia* Vis.

Чашици зупци једва видљиви, цветне лиске об-
 срцасте са увраћеним овршком, спољне пешто веће, плод
 са стране стиснут, мерикарице овалне, са 5 копчастих
 греда, 3 средње пешто јаче испале, спољне на ободу

меркарпије стављене, у свакој бразди повине, 2-5, на спојној плосни 2 или више масница, семке са прилично дубоком уздужном браздом, стубићи разведени, плодоноша рачваст, омотач и омотачци из повине копчастих листића сложени; дуговечна биљка цвећа белог и лишћа целог или дељеног.

Амбрели 12-20 краки, вршни плодни, бочни због пометања тучка јалови, доње лишће на дуге дршке насађено, срцасто, ободом тупо зупчато, горње на краткој усмини седеће, у копчасте листиће до дна псецкано, биљка од 2 чеперка до 2 неди, скроз глатка. Ж. 3 (на Јавору у Ужичкој и између Гобеле и Белих Стена Конаоника у Крушевачкој). VI. . . . P. Serbia Vis.

б) НАМЕ: *Seselineae* Koch.

Амбрел сложен, плод ваљкаст, бочних греда нема, семке на спојној страни плосце.

198 род: *Oenanthe* L.

Чашни зупци завршкасти, круничне лиске објајасте са увраћеним овршком, стубоноша коничан, плод ваљкаст окончан усправљеним стубићима, меркарпије са 5 затубастих греда, у браздама по 1 масница, семке на склону плосце, без плодоноше; барске биљке, цвећа белог, обично полигамног и лишћа од различите руже дељеног.

1. Корен вретепаст, на члановима обрастао кончастим жилама, стабло шупље, гранато

- са јако разведеним гранама, лишће 2-3 крат перасто дељено, листићи доњег лишћа (што је у води) кончастни, горњег дугуљастни, ам-арел 7-10 краки, без омотача. ☉. S. vi.
 Oe. Phelandrium Lam.
 Корен кратак, на врху обрастао подебелим, на једном крају ка што кртоласто задебља-лим жилама. 2.
2. Стабло при корену са изданцима усправље-ним или па земљу обореним, доње лишће пе-рasto дељено са шуцљом дршком, горње 2-3 крат перасто дељено, главни амбрел (паврх стабла или грана) 3 краки, родан, остали 3-7 краки, јалови. ☿. S. vi.
 Oe. fistulosa L.
 Стабло без издапака, све лишће са пуном дршком, 2-3 крат перасто дељено. . . . 3.
3. Жиле на корену прилично дебеле али на ниже правилно тање, стабло ћошкasto, из путра пуно, доње лишће са краћим, јајастим, горње са здуљеним, линеарним кришкама, ам-брел 8-12 краки, спољно цвеће веће, плод ваљкаст. ☿. 3 (око Кусјака у Крајинској, по Голаку у Алексиначкој). vi.
 Oe. angulosa Gris.
 Жиле на корену у горњем или доњем крају задебљале. 4.
4. Коренове жиле по среди задебљале на ниже и па више истапчане, стабло цртасто, из пу-

тра нупо, све лишће са једнаким лапцетастим листићима или горњим нешто дужим, амбрел 4-8 краки, са мал не једнаким цвећем, плод ваљкаст. φ . 3 (најобичнија у нас фела). vi.
 Oe. silaifolia M. B.
 Коренове жиле седеће, одмах у горњем крају задебљале, стабло с поља риљано, из нутра шуње, лишће са једнаким, линеарним, или па више нешто дужим листићима, амбрел 5-8 краки, са спољним цвећем нешто већим, плод кратак, ваљкаст. φ . 8 (више по планинским странама). vi. , . . . *Oe. media* Gris.

199 род: *Aethusa* L.

Чиници зупци слабо видљиви, круничне лиске објајасте, са увраћеним овршком, плод јајасто округласт, мерикарије са 5 греда, спољне па ободима стављене нешто шире, у браздама по једна масница, стубоноша спизак, плодоноша рачваст; годишња биљка цвећа белог, спољњег већег и лишћа више крат перасто дељеног.

Стабло повисоко, од аршина, кадшто човечјег боја, усправљено, од пола рачвасто, амбрел многокраки, са половним, троллистим, на ниже обореним омотачком од дужине амбрелка, кадшто много дужим. \odot . 1, 6. vi.

. *Ae. Cynarium* L.

200 род: *Seseli* L.

Чаша 5 дела, зупци подебели, круничне лиске објајасте, са увнутрим овршком, урезане, ређе целе, плод

ваљкаст, јајаст или дугаљаст, са сувраћеним, на копичном стубоноши седећим стубићима, мерикарпије са 5 једнаких, ређе спољних мало дебљих греда, у браздама по 1-3 маснице; маловечне, већином дуговечне биљке, цвећа белог, ретко жутог или црвенкастог и лишћа од различите руке сечепог.

Цвеће жуто, стабло од 2 педи, штркљасто, лишће угасито зелено, у линеарне, здуљене кришке тројно псецкапо, амбREL многокраки, без омотача, омотачак многолистни, из копчастих листића сложен. ♀. 8 (на Малом и Великом Штрицу у Крајинској). vi.

. *S. gracile* W. K.
Цвеће бело, с поља кадшто црвенкасто. 2.

2. Листићи омотачка при основи срасли, стабло подебело, обично нешто веће од педи, амбREL многокраки, уједно са плодом длакави, лишће пепељаво сиво, линеарно, у завршкасте кришке шапасто дељено. ☉. 5 (по свима већим кршевима). vi. с. девесиле.
. *S. rigidum* W. K.
Листићи омотачка слободни. 3.

3. Чашини зуци зашиљасте, опадајући, стабло подебело, ћошкасто, слабо гранато, амбREL многокраки, полукружни, са омотачцима многолистним, лишће перасто дељено, ређе 2 крат перасто дељено, са кришкама пошироким, од различите руке урезаним. ♀. 3, 4, 5, 6 (на Иваловој Ливади, Ветрену и Ра-

- соватом Камепу у Књажевачкој). vi. S. Libanotis L.
 Чашини зуци трајашни, амбрел без омотача
 или са малолистим омотачем. 4.
4. Амбрели полукружни, стабло дебело. 5.
 Амбрели због дужих спољних жбица горе
 равни, стабло доста танко, штркљасто. 6.
5. Стабло јако гранато, веругаво, са јако раз-
 веденим гранама, лишће пецљаво сиво, доње
 обимом троугално, тројно перасто дељено,
 амбрели 6-10 краки, омотач 1-3 лпсти, ли-
 стићи омотачка са пошироким сушним обру-
 бом, за цветања од дужине амбрелка, плод
 рутав. ?.. 3 (близу Сланаца у Београдској,
 по Смедеревским виноградима, око Делиграда
 у Алексиначкој). viii. S. tortuosum L.
 Стабло слабо гранато, са усправљеним гра-
 нама, лишће зелено, обимом јајасто, у лепе-
 арне листиће псецкапо, амбрел 20-30 краки,
 без омотача, омотачци дужи од амбрелка,
 млад плод длакав, младо цвеће с поља цр-
 венкасто. ☺. 3, 4. vii. S. coloratum Ehrth.
6. Млад плод длакав, листићи омотачка за цве-
 тања од дужине амбрелка, амбрели 6-12
 краки, лишће обимом јајасто, листићи лине-
 арни, на дршку згор браздовиту насађени,
 стабло слабо гранато, ретко усамљено, већ
 обично повише стабала из једног корена.
 ?.. 4, 5 (на Градини више Мокре Горе у
 Ужичкој). vii. S montanum L.

Млад плод гладак, листићи омотачка за цветања много краћи од амбрелка, стабло из корена усамљено. 7,

7. Стабло гранато, обично мање од аршина, лишће обимом троугално, у линеарне листиће тројно перасто дељено, насађено на ваљкасте или са стране степените дршке, амбрел 10-15 краки, плод јајаст, млад наборит, матор гладак, ретко нешто длакав. ☉. 3, 4.
. S. glaucum Jacq.

Стабло гранато, обично веће од аршина, лишће обимом троугално, листићи линеарни, насађени на дршку згор браздовиту, амбрел 15-20 краки, зрео плод линеарно дугуљаст. ☉. 6 (свуд по кршевима). vi. S. varium Trev.

201 род: Athamantia Koch.

Чапа ободом 5 зуба, крупнише лиске објајасте, урезане, са увраћеним овршком, плод дугуљаст, на врху заострљен и завршен дугим стубићима, мерикарпије са 5 копчастих греда, у браздама, кадшто и под гредама по 1 масница, семке полуваљкасте; дуговечна биљка цвећа белог и лишћа у безбројне копчaste режњиће псецканог.

Стабло ваљкасто, цртасто, веругаво, од пола гранато, амбрел многокраки, са омотачем и омотачцима многолистим, семке ланцетасте, густим длакама обрасле. 2. 5 (око М. Горе, по Јабучју близу Ужица, на Плешу и Уљ Камену у Кљажев. и др.). v. A. Mathioli Wulf.

202 род: *Spidium* Cuss.

Чашици зупци слабо видљиви, крупичице лиске објајасте, на врху крље од увраћеног овршка, плод ваљкаст, мерикарије са 5 оштрих, крилатих греда, спољне на ободима мерикарије стављене, у браздама по 1 масница, семке пола ваљкасте; дуговечна биљка цвећа белог и лишћа много крат перасто дељеног.

Амбрели многокраки без омотача или само једним листићем подбочени, омотачак многолисти од дужине амбрелка, стабло глатко, од аршипа, од пола гранато, лишће у обиму 3 угално, три крат перасто дељено, листићи објајасто клинасти, на врху затубасти, ргасте. Ч. 3, 4 (у виноградима близу Суповца у Алексиначкој). vi. . *Sp. Athoum* Boiss.

203 род: *Silaus* Bess.

Чашици зупци једва видљиви, крупичице лиске дугуљасте, у увраћени овршак с ужене, плод дугуљаст, ваљкаст, мерикарије са 5 једнаких, оштрих греда, спољне на ободима мерикарије стављене, бразде са 2-3 маснице, семке пола ваљкасте; дуговечна биљка цвећа жутог и лишћа 2 крат перасто дељеног.

Стабло ђошкasto, глатко, од аршипа, у горњем крају слабо гранато, лишће обимом дугуљасто, доње на дуге дршке насађено, двојно перасто дељено, крупичице доста кратке, лепеарис, амбрели 10-13 краки, омотач и омотачак из 6-7 чекњастих листића сложен. Ч. 3, 4, 5. vi. . . *S. pucedanoides* M. B.

г) ПЛЕМЕ: *Peucedaneae* DC.

Амбрели сложени, плод с леђа стиснут, са 5 греда, спољне у крила раширене, споредних греда нема, семке на склопу равне, ретко нешто улубљене.

204 род: *Selinum* L.

Чашни зупци једва видљиви, крупичне лске објајасте, на врху крње, са уврнутом овршком, мерикарије узаном гредом спојене, са 5 крилатих греда, спољне двојном шире, у браздама по 1 маспица, у бочним кадито по две, плодоноша рачваст; дуговечна биљка цвећа белог и лишћа тројно перасто дељеног.

Стабло дупке усправљено, од аришца и веће, од пола гранато, дуж риљано, испод амбрела крилато, амбрел 15-20 краки без омотача, или подбочен малоллистим омотачем, лишће дугуљасто, у линеарне или ланцетасте кришчице псецкано. Ж. 7, 6, S. VII.

. S. *Carvifolia* L.

205 род: *Ostericum* Hoffm.

Чаша 5 зуба, зупци јајасте, крупичне лске на виђене нокатце насађене, оберцасте, са уврнутом овршком, плод с леђа јако стиснут, са три средње, кончасте а две бочне, крилате, све из путра цевасте греде, у браздама по 1, перикаријом укрита маспица, плодоноша рачваст, плод на склопу раван; дуговечна биљка цвећа белог и лишћа двојно перасто дељеног.

Стабло дупке усправљено, од човечјег боја, дуж цртасто, од пола гранато, листићи пошироки, при основи срцасти, ободом рескасти. Чл. 7, S. VII. . . . *O. palustre* Bess.

206 род: *Angelica* L.

Чашици зупци једва видљиви, крупичине лиске ланцетасте, целе, са увраћеним овршком, плод јајаст, с леђа стиснут, мерикарпије са три средње, кончасте и две бочне пошироке греде, у браздама по једна ма-спица; дуговечна, виђена, биљка, цвећа белог и лишћа тројно перасто дељеног.

Стабло подебело, од човечијег боја, цртасто, од пола гранато, лишће големо, листићи јајасте, ободом рескасти, амбрел многокраки, са малоллистим, однадајућим омотачем и омотачцима многолистим, најзад сувраћеним. Чл. 8, VII. *A. sylvestris* L.

207 род: *Archangelica* Hoffm.

Чапа 5 зуба, крупичине лиске елиптичне, завршкасте са уврнутим овршком, плод с леђа нешто стиснут, мерикарпије са 5 подебелих греда, спољне двојном шире, семке многим масницама пшаране, зреле перикарпијом лабаво омотане, плодоноша рачваст; дво-годишња биљка са зеленкастим цвећем и лишћем двојно перасто дељеним.

Стабло подебело, ваљкасто, с поља цртасто, из путра шуље, од пола гранато, амбрели многокраки, са жбицама длакавим, лишће

големо, са листићима јајастим, при основи срцастим, ободом рескастим, горње лишће са јако раширеном, кожастом дршком. ☉. S. VII. A. officinalis Hoffm.

208 род: Siler Scop.

Чаша 5 зуба, круничне лиске објајасте, на врху крње од увраћеног овршка, плод с леђа стиснут, мерикарије пешто слоштене, са 5 главних, затубастих и 4 споредне, пешто мање пшале греде, бразде под споредним гредама са једном масицом; дуговечна биљка цвећа бела и лишћа тројно перасто дељена.

Стабло повисоко од аршина и веће, глатко, од пола гранато, амбрели на дуге петељке пасађени, многокраки, без омотача и омотачка, лишће оздо пепељаво сиво, доње на дуге дршке пасађено, 2-3 крат тројно перасто, са повеликим, округластим ободом ровашеним или усеченим листићима. ♀. 6. VI. S. trilobum L.

209 род: Ferula L.

Цвеће полпгамно, чашици зупци ситни, круничне лиске целе, дугуљасте или објајасте, плод с леђа спљоштен, мерикарије с 5 греда, средње сиске, бочне поудаљене, ободу плода примакнуте, маснице у браздама површне, многобројне; дуговечна биљка корена дебелог, цвећа жутог и лишћа много крат тројно перасто дељеног.

Стабло од аршина, кадшто од човечјег боја, голо (без лишћа), лишће из корена големо,

много крат перасто дељено, кришчице ситне дугуљасте, глатке или рехаво длакаве, амбrellци 6-10 краки, наврх грана пршљенасто сложени, вршни плодни, бочни јалови, плод овалан, јако стиснут, зрео смеђ. ʒ. 5. v. F. Heuffelii Gris.

210 род: *Fegulago* Koch.

Цвеће полигамно, чаша 5 зуба, круничине лиске округласте или јајасте, целе, врхом уврнуте, плод с леђа стиснут, са тупим или задебљалим ободом и са 5 подједнако удаљених греда, три средње кончасте или прилично дебеле, бочне ободу примакнуте, повише масница у свакој бразди; дуговечне биљке цвећа жутог и лишћа 2-3 крат перасто дељеног.

Средње греде кончасте, стабло веће од аршина, ћошкасто, листато, у горњем крају пршљенасто гранато, амбrellци многокраки, подбочени као и амбrellци од повише, кратких листића, лишће доње обимом дугуљасто троугално, у линеарне кришчице много крат перасто исецкано, горње седче. ʒ. 3, 4 (близу Кладова и Куејака у Крајинској). vii. F. galbanifera Koch.

Средње греде подебеле, затубасте, стабло ретко од аршина, ваљкasto, цртасто, од пола гранато, амбrellци многокраки, подбочени као и амбrellци од повише дугуљастих листића, доње лишће обимом ланцтасто, у линеарне

листиће двојно перасто дељено. Ч. 3, 4,
6 (по брдским странама). VI.
. *) *F. sylvatica* Bess.

211 год: *Peucedanum* L.

Цвеће хермафродитно, чашини зунци ситни или виђени, крупничне лиске са увраћеним овршком, целе или на врху крће, плод с леђа јако стиснут, мерикарпије са 5 равно одстојећих греда, 3 средње кончасте, бочне ободу приближене, у свакој бразди по 1 маспица, ређе више, 2-3; дуговечне биљке цвећа жутог или белог и лишћа од различите руке дељеног.

1.	Амбрел без омотача или омотач малолистп.	2.
	Амбрел са многолистим омотачем.	4.
2.	Лишће перасто дељено, горње на дугој, пласпој дршци мрљаво, од пола па ниже оборено, листићи седећи, горњи не дељени, доњи у линеарне режње псецкани, амбрел 5 до 8 краки, са жбицама јако не једнаким, цвеће жућкасто зелено, стабло од аршина. Ч. 3, 4, 5. VII. <i>P. Chabraei</i> Koch. Лишће на крутој, ваљкастој дршци усправљено, троперасто дељено, цвеће чисто жуто.	3.
3.	Крајни листићи линеарни, плосни, млађи гдешто висећи, листићи омотачка у пола краћи од амбрелка, стабло обично много веће	

*) Под овим сам именовом послао један екземплар, као што мишљах ове биљке, моме једном кореспонденту, који ми пише да је то *F. monticola* Boiss., дакле за Србију нова.

од аршина, цвеће жуто. џ. 3, 4. VII. .
 P. officinale L.

Крајин листићи троугално чекињасте, са уз-
 дужном браздом на горњој страни, листићи
 омотачка нешто краћи од амбрелка, стабло
 од аршина, кадшто много веће, цвеће жуто,
 плод са узаним ободима, ужим по у пређа-
 шње феле. џ. 4, 5 (на Лесковику и Ртњу
 у Алексиначкој, Уљ Камену и Плешу у Ња-
 жевачкој и др.). VII. *P. longifolium* W. K.

4. Цвеће жуто или жућкасто. 5.
 Цвеће чисто бело. 6.

5. Стабло ваљкасто, једва до пола листато,
 доње лишће у линеарне, затубасте листиће
 пет крат перасто дељено, горње на саме
 дршке ограничено, омотач малолисти, омотач-
 ци многолисти, кратки; биљка кадшто од
 човечјег боја. џ. 4 (близу Кладова и Раду-
 јевца у Крајинској). VII. *P. ageratum* W. K.

Стабло ћошкасто, јако гранато и горе ли-
 стато, лишће три крат перасто дељено,
 кришке ланцетасте, на врху ртасте, омотач
 из 5-8 листића сложен; биљка нешто већа
 од аршина, дунке усправљена, са врло много,
 мањим амбрелима. џ. 3, 4, 5. VII. . . .
 P. Alsaticum L.

6. Плодова крила јако раширена, прозрачна,
 стабло ћошкасто, слабо гранато, лишће трој-
 но троперасто дељено, крајне кришке лан-
 цетасте, амбрел са омотачем многолистим,

- најзад на ниже обореним; бљпка од аршипа.
 Ц. 4, 5 (по вишим брдима). VII. . . .
 P. *Austriacum* Koch.
 Плодова крила узана, не прозрачна, стабло
 ваљкасто, мање више гранато. 7.
7. Лисце дршке на члановима коленасто су-
 враћене, листићи јајасте, стабло ваљкасто,
 цртасто, од пола гранато, амбрели много-
 краки са омотачем многолистим, најзад на
 ниже обореним, маснице на склопу у лук
 сведене, ободу примакнуте. Ц. 3, 4. VII.
 P. *Oreoselinum* Moench.
 Лисце дршке право пружене. 8.
8. Стабло ретко што веће од аршипа, доње
 лишће два три крат перасто дељено, ли-
 стићи с доње стране нецељаво сиви, ободом
 оштро рескасти, амбрели многокраки, омотач
 многолист, најзад на ниже оборен, маснице
 на склопу у горњем крају сведене, на ниже
 паралелне. Ц. 3, 4. VII. . P. *Servatica* L.
 Стабло обично од човечјег боја, доње ли-
 шће два крат, горње једном перасто дељено,
 листићи с обе стране зелени, ободом реска-
 сти, амбрел 10-15 краки, са омотачем много-
 краким, разведеним, маснице на склопу пара-
 лелне- Ц. 7. 7 (близу Кутлова, Радмилковића,
 Грабовца, Витковца, у Крагујевачкој, око
 Врђана и Прељине у Рудничкој). VII. . . .
 P. *latifolium* M. B.

212 род: *Tordylium* L.

Чашици зупци виђени, крупичине лиске објајасте, с једне стране у завршкаст крајак с ужепе, спољне 2 деле, обично много веће, плод с леђа плосно стиснут, задебљалим, наборито квржљчавим ободом опасан, мерикарпије са кончастим, једнако размакнутих гредама, маснице у браздама усамљене, ређе више њих у свакој бразди; годишња биљка, цвећа белог и лишћа перасто дељеног.

Стабло дупке усправљено, веће од аршина, рутаво, лишће са 3-4 пара седећих, дугуљастих листића, амбрел многокраки, са кратким жбицама, листићи омотачка од дужине амбрелка, цвеће бело, кадшто (младо) ружасто. ☉. 2, 3. VII. . . T. maximum L.

213 род: *Heracleum* L.

Чаша 5 зуба, крупичине лиске објајасте, на врху крље, са увраћеним овршком, плод с леђа плосно стиснут, опкољен широким, плосним ободом, мерикарпије са 5 кончастих греда, средње подједнако размакнуте, спољне удаљене на ободима мерикарпије стављене, у браздама по једна, у доњем крају већином сопасто задебљала масница, гдекоја скраћена; крупне, двогодишње или дуговечне биљке, цвећа белог или жућкастог и лишћа различито дељеног.

1. Лишће цело, доње на дуге дршке насађено, у обиму округло, при основи срцасто, од пола шапасто дељено, згор глатко и зе-

лено, оздо длакаво, белпчасто, стабло де-
бело, веће од аршипа, рутаво, слабо гранато,
цвеће бело, плод објајаст, на врху крљ,
гладак. ☉. 3 (на Конаошнику у Крушева-
чкој, Златибору у Ужичкој). vii. . . .
. Н. Ругепаісум Lam.
Линће перасто дељено. 2.

2. Цвеће бело или ружасто, реће жућкасто,
спољни цветни листићи много већи, плод
овалац, гладак, стабло од аршипа и више,
рутаво, дубоким браздама изриљано, из пу-
тра шуње, од пола гранато, линће с обе
страни зелено, рутаво, доњи листићи на
кратке дршке насађени, вршни листић при
основи срцаст. ☉. 3, 6. vi. с. мечја шана,
као и следујућа фела. Н. Spondylium L.

Цвеће жућкасто, цветни листићи сви под-
једнаки, плод објајаст, гладак, на врху крљ,
стабло од аршипа и два, дебело, рутаво,
дубоким браздама изриљано, из путра шу-
ње, од пола гранато, линће големо, с обе
страни зелено, доњи листићи на кратке др-
шке насађени, вршни при основи срцасти.
☉. 3, 4. vii. . . . Н. Sibiricum L.

214 род: Pastinaca L.

Чашици зунци ситни, цветни листићи округласти,
врхом увраћени, плод с леђа јако стиснут, пошироким,
плосним ободом опасац, мерикарније са 5 кончастих
грета, 3 средње подједнако размањнуте, спољне од

пређашњих поудаљене, ободу примакнуте, у свакој бразди по 1 масница, на склопу две; двогодишње биљке, цвећа жутог и лишћа перастог.

1. Стабло ћошкасто, дубоко риљано, лишће перасто дељено, рутаво, листићи округласти, седећи, не једнако зупчасти, амбрели 10 до 15 краки, спољне маснице на плоду шире од унутарњих; стабло од аршина ретко, мало што веће. ☉. 7 (на Озрену у Алексиначкој). vi. *P. hirsuta* Panč. Стабло ћошкасто, дуж риљано, лишће мање више длакаво, листићи дугуљасти, доњи 3 дела. 2.
2. Лишће згор ланцетеће, оздо длакаво, листићи дугуљасти, зупчасти, спољне маснице на плоду мал не до дна плода силазеће, врхом к унутрашњости сведене; биљка од два аршина и већа. ☉. 1, 7. vii. с. паштрнак. *P. sativa* L. Лишће с обе стране длакаво и тамно, листићи јајасте, при основи срцасти, маснице низ две трећине плода силазеће, стабло од аршина или нешто веће. ☉. 3, 7, 8 (близу Јелакца у Крушевачкој). vii. *P. o r a s a* Bernh.

д) ПЛЕМЕ. *Thapsieae* Koch.

Амбрели сложени, плод ваљкаст или с леђа стиснут, са главним и споредним гредама, главне греде кончасте, ређе крилате, споредне све или бар вањске крилате, семке на склопу праве или са уздужном браздом.

215 род: *Laserpitium* L.

Чаша кратко 5 зуба, крупичине лиске објајасте, на врху крње, са уврнутом овршком, плод дугуљаст, ваљкаст, мерикарије са 5 главних, копчастих греда и 4 споредне, крилате, од којих су леђне кадито краће а спољне су ободу примакнуте, маснице под споредним гредама усамљене; двогодишње или дуговечне биљке, цвећа белог или жућкастог и лишћа 2-3 крат перасто дељеног.

1. Стабло кошкasto, дуж риљано, у доњем крају рутаво, лишће двојно перасто дељено, по дршци и на ободу рутаво, листићи јајастии, у липсарне криничце псецкани, омотач пове-лик, најзад сувраћен, сложен из многих лан-цетастих, ободом белих и махом трепљавих листића, цвеће бело, осушено жућкасто; биљка цешто већа од аршина. ☉. 6, 7. vii. I. *Pruthenicum* L.
2. Цвеће жућкасто, цветне лиске са црвеним обрубом, лишће тројно перасто дељено, ли-стићи јајастии, при основи кадито срцасти, ободом ровашени или рескасти, главне греде на плоду длакаве; биљка од аршина. ☿. 5, 6. vii. L. *marginatum* WK. Цвеће бело. 3.
3. Доње лишће тројно перасто дељено, ли-стићи јајастии, при основи срцасти, ободом рескасти, по паличју пепељаво сиви, плод овалан, нешто длакав по главним гредама;

стабло веће од аршина ђ. 6 (на Столу у Чачанској). VII. . . . L. latifolium L.
Доње лишће три крат перасто дељено, листићи ланцетастн, ободом цели, с обе стране пепељаво сиви, плод линеаран, при основи закружен, јако мирисљав; биљка од аршина и већа. ђ. 4, 5 (по свима вишим, камепитим брдима). VII. . . . L. Siler L

е) НАЕМЕ: *Saucalinea* Benth. et Hook.

Амбрели сложени, плод с леђа или са стране стиснут или ваљкаст, главне и споредне греде израгле у рескасте гребене или обрасле чекљјама или бодљама, споредне кадшто шире.

216 род: *Oriaya* Hoffm.

Чаша 5 зуба, крупичне лиске објајасте, на врху крље, са увраћеним овршком, плод јајаст, с леђа стиснут, мерикарије са 5 главних и 4 споредне греде, главне рутаве, споредне јаче испале, обрасле бодљама у 2-3 реда стављеним, бразде под споредним гредама са 1 масницом; годишња биљка, цвећа белог и лишћа 2-3 крат перасто дељеног.

Стабло усправљено, рутаво, од основе гранато, лисне кришке ситне, дугуљасте или линеарне, амбрел 5-8 краки, омотач из повнше ободом белпх листића сложен, цветни листићи по ободу амбрела повелпки; биљка ретко већа од аршина. ☉. 2, 3, 4. VII. с. стидак. . . . *O. grandiflora* L.

217 род: *Daucus* L.

Чашини зупци ситни, кадшто слабо видљиви, круничине лиске објајасте, на врху крље, са уврнутим овршком, спољни кадшто већи, плод јајаст или дугуљаст, с леђа нешто стиснут, мерикарпије са 5 главних, кончастих, чекињама обраслих греда и 4 греде споредне, крилате, крила једним редом бодаља, обично до дна раздвојених обрасла, бразде под споредним гредама са једном масницом, семке на склопу праве; једно или двогодишње биљке, цвећа белог, са једним јаловим цветом, посред амбрела и лишћа три крат перасто дељеног.

Бодље на плоду од дужине плодовог пречника, слободне, т. ј. крила на споредним гредама до дна у бодље раздељена, лиске омотача нерасте, обично краће од свог амбрела, стабло рутаво од аршина и веће. ☉.

2, 3, 7. vi. D. Carota L.

Бодље на плоду дуже од плодовог пречника, при основи писком ђупријом спојене, лиске омотача нерасте, дуже од свог амбрела, обрасле чекињама на ниже обореним; биљка од педи, ретко две. ☉. 4 (око Кладова и Радујевца у Крајинској). v.

. D. setulosus Guss.

218 род: *Torilis* Hoffm.

Чаша 5 зуба, круничине лиске објајасте, на врху крље, са увраћеним овршком, плод са стране стиснут, мерикарпије са главним гредама обраслим чекињама а споредним бодљама обложеним тако, да се бразде и не

виде, маснице у браздама усамљене, семе на склопу са уздужном браздом; маловечне биљке, цвећа белог или црвенкастог и лишћа 2-3 крат перасто дељеног.

1. Омотач из 4-6 листића сложен. 2.

Амбрел без омотача или циглом једном лиском подбочен. 3.

2. Стабло повисоко, обично много веће од аршипа, амбрел 5-12 краки, цвеће једнако, и по ободу ситно, плод овалац, са накривим бодљама од пола дужице плодовог пречника, стубићи двојином дужи од стубоноше. ☉. 3, 6. vi. *T. Anthriscus* L.

Стабло доста сниско, мање од аршипа, амбрел 10-15 краки, спољни цветни листићи на амбрелу већи од унутарњих, плод овалан, са бодљама накривим, краћим од плодовог пречника, стубићи врло дугачки. ☉. 5, 6 (на Борачкој Стени у Крагујевачкој, Вршкој Чуки у Црноречкој и Столу у Крајинској). vi. *T. microsagra* Bess.

3. Стабло на земљу оборено, слабо гранато, амбрели седећи или на врло кратке петељке пасађени, 2-3 краки, плод јајаст, са бодљама разведеним, на врху чакљастим; биљка од педи, ређо две. ☉. 2, 3, 4 (на Кајабурни близу Београда, око Алексинца). v. *T. podosa* L.

Стабло усправљено, гранато, амбрели на подуже дршке пасађени.

4. Амбрел 2-8 краки, цветне лиске од дужине плодника, спољне нешто дуже, плод дугуласт, са разведеним, на врху чакљастим бодљама, стубићи двојном дужи од стубопоне, биљка од аршина. ☉. 3, 4. v. *T. infesta* L.
 Амбрел 7-12 краки, цветне лиске двојном дуже од плодника, спољне много дуже, плод јајаст, са разведеним, на врху чакљастим бодљама, стубићи много крат дужи од стубопоне. ☉. 3, 6 (око Јагодине). v. . . .
 T. neglecta Roem.

219 род: *Caucalis* Hoffm.

Чапа 5 зуба, крупничне лиске објајасте, на врху крпе, са увраћеним овршником, спољне дуже, у два режња дељене, плод са стране нешто стиснут, мерикарпце са 5 главних, чекињавих греда, а 4 споредне јаче испале, обрасле 1-3 редим бодљама, маснице под споредним гредама усамљене; годишње биљке, цвећа белог и лишћа 2-3 крат перасто дељеног, са малолптим омотачем или без омотача.

Бодље на споредним гредама глатке, у 1 ред стављене, стабло при основи рутаво, у осталом глатко, рачвасто, лишће обимом јајасто, 3 крат перасто дељено, стубићи од дужине коничног стубопоне; биљка обчно мања од ченерка. ☉. 2. v. с. судланица.
 C. daucoides L.

Бодље на споредним гредама рапаве, у 3 реда стављене, стабло од положених чеки-

липа рутава, рачвасто, лишће дугуљасто, 2
крат перасто дељено, жигови седећи, биљка
већа од педи. ☉. 4, 5 (око Лалинаца у
Књажевачкој). v. . . *C. leptophylla* L.

220 род: *Turgenia* Hoffm.

Чаша 5 зуба, круничне лиске објајасте, на врху
крпе, са увраћеним овршком, плод са стране стиснут
двогук т. ј. на склону стињеп, мерикарпије са 2 бо-
чне греде квржичаве или бодљаве, осталим пак обра-
слим бодљама у 1-3 реда стављеним, маснице под спо-
редним гредама усамљене; годишња биљка, цвећа белог
или црвеног, посред амбрела мушког, јаловог и лишћа
перасто дељеног.

Стабло сарамерно доста дебело, рутава,
дуж риљано, у мало грана рачвасто дељено,
лишће обимом јајасто, са листићима поширо-
ким, ланцетастим, усеченим, амбрел 3-4
краки, подбочен омотачем и омотачцима мно-
голистим, ободом сушним; биљка од педи.
☉. 2. iv. *T. latifolia* L.

XLVI ред: *Araliaceae* Juss.

Цвеће правилно, хермафродитно, или полигамно,
чашна цев за плодник прирасла, чашни обод 4-5 зуба,
круница 5-10 пера, листићи на пошироком покатцу се-
дећи, прашика толико, колико круничних листића с
којима стоје на изменце; плодник многооки, у сваком
окцу по један ембрион, плод бобичаст, са повише ко-
штаних семака.

221 год: Hedera L. с. бршљан.

Чашини зупци кратки, круница 5 пера, прашника 5, тучкова 5 до врха копично сраслих, плод 5 оки, у сваком окцу по 1 коштаца, трошонаска семка; зимзелени шиб, цењући се на друго рашће или на камење цвећа у гроње сложеног, лишћа целог или плитко урезапог.

Стабло баврљасто, пуштајуће жиле у ствари уз које се пење, лишће лантете, на цветуюћим границама јајасто, заоштрљено, цело, остало ћошкасто, плитко 3-5 дело, цветне гроње рутаве, зреле бобице црне. т. 5, 6.

виш. Н. Helix L.

XLVII ред: Corneae DC.

Цвеће хермафродитно, правилно, чашина цев плоднику прирасла, без слободног обода или обод 5 зуби, круница 4-5 пера, прашника 4-5, плодник 1-4 оки, стубић 1, плод коштуничав са 1-4 окца, у сваком окцу по 1 семка.

222 род: Cornus L.

Чаша 4 зуба, круница 4 пера, прашника 4, тучак 1, плодник 2 оки, коштуница овална, семке коштане; шибље цвећа жутог или белог и лишћа целог, насипраног.

Цвеће рапо, жуто, коштуница дугуљаста, црвена, лишће јајасто, глатко, стабло од човечјег боја и веће, рачвасто. т. 6. ш. с. дреп. С. mas L.

Цвеће савремено са лишћем, бело, коштуница округласта, црна, лишће јајасто, заонитрљено, оздо мање више длакаво; шиб штркљаст, јако гранат, ретко од човечјег боја. *т.* 3, 4, 5. *iv.* с. сибџа.
 C. sanguinea L.

XLVIII ред: *Loranthaceae DC.*

Цвеће хермафродитно или диклинично, чашвна цев плоднику прирасла, чашни окрајак цео или зупчаст, круница 4-8 пера или 4 дела, прашика толико колко круничних листића, плодник 1 оки, са 1 ембрионом, плод 1 семена бобица; паразитно, доста мало шибље.

223 род: *Viscum L.*

Цвеће 1 или 2 домо, мушко са чашом у 4 режња дељеном и 4 прашика, женско са чашом 4 пером, круницом и седећим жигом, бобица округла, лишће повелико, плосно.

По 3-5 цвета седећа наврх гранчица, зрео плод бео, прозрачан, шиб ретко већи од неди, стабла рачваста и грана у круг разведених. *т.* (расте на липи, јабуци, крулики, ораху, церу, лески, тополи и др.). *iii.*
 с. имела као и следујући род. *V. album L.*

225 род: *Arceuthobium M. B.*

Цвеће дводомо, мушко седеће, са плосном у 2-4 режња дељеном чашом и 2-4 прашика, а плодником закржљалим, женско са цевастом, стиснутом, у 2 ре-

жљића дељепои чашом, жигом седећим и плодником у коме има само 1 ембрион, лишће ситно, љуснасто; спизак, врло грапат шиб.

По 1-3 цвета паврх грана или у пазуху од лишћа, чашини режљићи у мушком цвету објајастн, кукасто уврнути, прашнице посред цветних листића седеће, женски цвет са чашом уснатом, плод пспрва седећи, најзад на пзраслу дршку насађен и из чаше вурећи; шиб ретко што већи од педи. ♀. (расте на црвеној фењи, *Juniperus Oxycedri*, више Маглича, по Демероњи, Зимовнику и Борју у Чачанској). viii. A. *Oxycedri* M. B.

225 род: *Loranthus* Juss.

Цвеће хермафродитно, ретко пометањем диклинично, чаша са кратким, зупчастим ободом, круница 4-8 пера, мање више срасла, прашника толико колико крупничних лисака, копци надно круничних листића нарасли, врхом слободни, стубић копчаст, бобица јајаста, 1 семена, лишће повелико, плосно.

Цвеће у пазуху од лишћа сложено у кратак грозд, свака петељка подбочена приперком, зрео плод жут; шиб обично већи од педи, рачваст и у круг разведен. ♀. (расте на церу и граници). vi. с. пмела.
. L. *Еигораеиs* Jacq.

XLIX ред: *Caprifoliaceae* Juss.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша надплодна, са ободом целим или у 2-5 режања дељеним, круница

I пера, ободом 4-5 дела, прашници нарасли на крупничне режње и њима бројем равни или двојни, стубића 3-5 или 3-5 жигова седећих на кончастом стубићу, плод бобичаст, завршен остатком чашиних режања.

а) ИЛЕМЕ: *Sambuceae* Humb. Bonpl. et K.

Круница точкаста, тучка или жига 3-5.

226 род: *Adoxa* L.

Чаша ободом 2-3 дела, по цветању нарашћујућа, круница са 5 делим, разведеним ободом, прашници разведени или по пар нарасли између крупничних режања, тучка 4-5, плод бобичаст, 4-5 оки, 4-5 семени, цвеће сложено у главицу, нараслу на подужу петељку, лишће у дугуљасте кришке исецкано.

Ситна, глатка биљка, мало што већа од суданнице, са кореном кртоласто задебљалим, трвена издаје мирис миска. Ц. 5, 6. IV.

. *A. Moschatellina* L.

227 род: *Sambucus* L.

Чаша 5 дела, круница точкаста, прашника 5, жига 3-5, седећа, плод бобичаст; шибље или сиско дрвеће, цвећа белог и лишћа перастог.

1. Стабло зељасто, квржицама обрасло, под јесен гинуће, залици листасте, јајасте, ободом рескасти, цвеће бело, оздо црвенкасто, бобице црне; биљка од аршина или нешто већа. Ц. 1, 2, 3, 4. VII. с. апта, бурјан.

. *S. Ebulus* L.

- Стабло дрвено, трајуће, залиски брадавн-
 части или лишће без залитетака. 2.
2. Плод црн, доње цветне гранчице пајдује,
 све у једној равни стављене, цвеће с обе
 стране бело; шиб или синско дрво, много
 веће од човечјег боја, са белом сржи у мла-
 дим гранама. т. 1, 3, 7. vi. с. базга,
 бзова. S. nigra L.
 Плод црвен, цвеће бело, у јајаст грозд сло-
 жено; шиб мало што већи од човечјег боја,
 са жућкастом сржи у младим гранама. т.
 6 (на Равној Гори у Ужичкој и по Ша-
 реп Граду у Књажевачкој). v. S. gasemosa L.

228 род: *Viburnum* L.

Чаша ободом 5 зуба, круница са разведеним, 5
 делним ободом, прашика 5, жига 3, седећа, плод је-
 дносемена бобица; шибље цвећа белог и лишћа целог
 или мање више зупчастог.

Лишће јајасто, при основи срцасто, ободом
 рескасто, наборито и звездастим длакама
 мање више обрасло, цвеће збивено у доста
 густу гроњу, бобице овалне, најпре зелен-
 касте, после црвене, најзад црне, семке
 овалне, стиснуте; шиб од човечјег боја или
 већн. т. 3, 4. v. с. удика. V. Lantana L.
 Лишће округласто, згор глатко, лаштеће,
 оздо длакаво, сиред у 3-5 зупчастих кри-
 жака дељено, цвеће у рехаву гроњу сло-
 жено, у среди ситно и по ободу цвасто. по-

велико, бело, бобице округле, зреле црвене, семке јајасте, при основи срцасто угнуте; шиб обично много већи од човечјег боја.

т. 7. v. V. *Opulus* L.

б) ПЛЕМЕ: *Lonicerae* Brown.

Крупница цеваста или звонаста, ободом 2 усната или 5 дела, плодник са повише ембриона у сваком окцу, стубић кончаст, жига 3, кадшто срасла.

229 род: *Lonicera* L.

Чаша ободом 5 зуба, круница цеваста или звонаста, са ободом двоуснатим, горња усна у 4 кршке дељена, доња цела, прашника 5, плод 3 ока бобица, у сваком окцу по 2-3 семке; шибље лишћа целог, наспрамног.

1. Стабло баврљасто, повијајуће се по другом рашћу, цвеће у пазуху од горњег сраслог лишћа у пршљен сложено, круница с поља маљава, са цеву дужом од крајка, бобице овалне, не срасле, зреле црвене, лишће оздо пепељаво сиво, шиб кадшто већи од човечјег боја. т. 6. v. L. *Sargifolium* L.
Стабло усправљено, по два цвета насађена у пазуху од лишћа на оншту петелку. 2.
2. Плодници мал не до врха срасли, крунична цев кратка, при основи трбаста, стубић и прашници длакави, бобице мал не целом дужином срасле, зреле црне, лишће дугуљасто, оздо длакаво, цвеће ружасто, шиб ретко од

човечјег боја. ђ. 5, 6 (по вишим брдима).

v. L. alpicena L.

Плодници само у доњем крају срасли. . . 3.

3. Цвеће бело, из путра црвенкасто, насађено на подуже петељке, лишће дугуљасто, маторо глатко; шић ретко већи од човечјег боја. ђ. 5, 6. (на Златибору у Ужичкој, Ртићу у Алексиначкој). v. . . L. nigra L. Цвеће жућкасто, длакаво, насађено на кратке петељке, бобице округласте, спљоштене, зреле црвене, лишће овално, длакаво, оздобељугаво; шић од човечјег боја. ђ. 5, 6 (по вишим брдима). v. L. *Xylosteum* L

Л Р Е Д: *Stellatae* L.

Чаша надплодна, 4-6 дела, кадшто ситна, с плода опадајућа, круница 1 пера, на плодник нарасла, 3-6 дела, прашичка толико колико круничиних крижака, плод кадшто 2 гукви, 2 оки, у окцу по 1 ембрион, стубић кадшто на врху дељец, жига 2, плод не пуцајући орашчић или коштувица, лишће пршљенасто.

230 род: *Sherardia* L.

Чаша ободом 6 зуба, круница левкаста, окрајком 4 дела, прашичка 4, орашчић на врху оковчан чашиним зупцима; годишња биљка, цвећа љубичастиг, наврх стабла или грана у главице сложеног.

У пршљену по 6 ланцетастих, завршкастих, рапавих листа, цвеће подбочено исто тако-

вим лисним пршљеном; биљка при основи
граната, не већа од чеपर्ка. ☉. 3, 4, 6.

v. Sh. argensis L.

231 род: *Asperula* L.

Чапа врло ситно 4 зуба, круница левкаста или
звонаста, са ободом разведеним, у 3-5 кришчица дељена,
стубљи 2 делп, жиговп главичастп, плод округласт,
двогуки, са сушном, танком перикаршијом; годишње или
дуговечне биљке, цвећа различито бојеног.

1. Цвеће плаветно, подбочено трепљавим ли-
стићима, стабло усправљено, од педи, ретко
што веће, доње лишће краће, по 4 листа у
пршљен сложепа, горњи пршљени из 6-8
лапцетастих лисака састављени. ☉. 2. v.
. *A. argensis* L.
Цвеће бело или црвенкасто, дуговечне биљке. 2.
2. По 4 листа у сваком пршљену, само доњи пр-
шљени кадшто са 6 листа. 3.
По 6-8 листа у сваком пршљену. 5.
3. Лишће елиптично, мрљаво, са три уздужна
перва на наличју видљива, цвеће бело, са
много дужом цевп од окрајка, збивено на-
врх стабла или грана у рехав амбрелак,
плод гладак, тачкаст, биљка од педи. ☉.
6. iv. *A. Taugina* L.
Лишће линеарно, круто, са 1 первом по
среди. 4.
4. Цвеће звонасто, бело, глатко, доње лишће
краће, по 6 листа у пршљен сложених, горње

линеарно, не једнако, по ободу трепљама обрасло; биљка већа од педи, кадшто од аршина, дунке усправљена. Ц. 4, 5 (на источном обронку Ртџа у Алексиначкој). v. *A. ciliata* Roch.

Цвеће левкасто, с поља црвено, већном рутаво, са циви кадшто много крат дужом од крајка (*A. longiflora* W. K. на Копачици), лишће не једнако, све по 4 листа у пршљен стављена; стабло баврљасто, пстом од пола усправљено, ретко веће од педи. Ц. 4, 5. v. *A. supanichica* L.

5. Лишће линеарно, круто, глатко, ободом сунвраћено, стабло усправљено, ваљкасто, глатко или само при основи длакаво, кадшто веће од аршина, плод гладак. Ц. 3, 4, 5. vi. *A. galioides* M. B.

Лишће ланцетасто, мрљаво, мање више рапаво, ободом право пружено. 6.

6. Лишће ланцетасто, линеарно, мање више рапаво, цвеће наврх стабла или грава у рехаве амбрелке сложено, чисто бело, миришљиво, плод чакљастим чекљима обрастао, стабло слабо гранато, ретко веће од педи. Ц. 6. iv. *A. odorata* L.

Лишће од бодаља по ободу и дуж лисног перва назад управљеним рапаво, цвеће бело, у растреситу метлицу од различите руке сложено, плод квржицама обрастао; стабло јако гранато, од аршина. Ц. 7, 8

(на Златибору у Ужичкој, на Раванчком
Потоку у Ћупријској и по Неготинским тре-
савама). vii. . . . A. Aragine Schott.

232 род: *Crucianella* L.

Чаша ситно 4 зуба, круница ободом 4 дела, са
кришкама к унутрашности сведеним, плод дугуљаст; го-
дшња биљка са цвећем у четвртаст, на прилично дугу
петелку насађен клас сложених.

Листће линеарно, по 6 листа у пршљен сло-
жених, цвеће ситно, жућкасто, спољни при-
перци кобиличастни, ободом глатки; биљка
од педи, глатка, слабо грапата. ☉. 3, 4,
5 (по источној Србији доста обична биљка).
v. *Cr. angustifolia* L.

233 род: *Rubia* L. с. броћ.

Чаша ситно 5 зуба, круница звонаста, ободом 5
дела, разведена, прашичка 4, ређе 5, плод округла,
двогуга, двосемепа бобица; дуговечна биљка цвећа
жутог.

По 4-6 ланцетастих листа у пршљен сложе-
них, цветни листићи на врху жуљевити, ко-
рени жут, пузећи, цела биљка рапава, од
величине аршина и већа. ♀. Обично се ова
биљка у нас сади због корена, те се с тога
на много места падази и задивљала; осо-
бито сам је много нашао по Кожељским ви-
поградима у Књажевачкој и ту може бити
да је дивља. vi. . . . *R. tinctorum* L.

234 род: Galium L.

Чаша ситно 5 зуба, круница точкаста, ободом 5 дела, плод двогукн, двосемени, лишће пршљенасто; годишње или дуговечне биљке, цвећа белог, жутог или црвеног.

1. Цвеће у пазуху од лишћа на краће или дуже, мање више гранате дршке пасађено. 2.
Цвеће наврх стабла у збивену или растреситу метлицу сложено. 6.
2. По 7-8 листа у пршљену, цвеће бело. . . . 3.
По 4 листа у пршљену, цвеће жуто. . . . 4.
3. Петељке 3 цветне, са квржпчавим плодом на ниже оборепе, по 8, линеарно ланцетастих листа у пршљену, стабло мало што веће од педи, на земљу оборено или уз друге биљке усправљено, обрасло свуд назад управљеним бодљикама. ☉. 2. v. *G. tricornе* With.
Петељке више цветне, усправљене, плод глудац или чекињама обрастао, 6-8 ланцетастих листа у пршљену; стабло од аршина и веће, уз врзине или друге биљке усправљено. ☉. 2, 3, 4, 5, 6. vi.
. *G. Aragine* L.
4. Годишња биљка, корена и стабла танког, слабо гранатог, обраслог чекињама на ниже обореним, лишће дугуљасто, петељке длакаве, не раздељене или рачвасте, без прицерака, ☉. 3, 4, 5. v.
. *G. Pedemontanum* All.

- Дуговечне биљке. 5.
5. Стабло усправљено, лишће овално, глатко, петељке гранате, без приперака, по цветању на више оборене; биљка ретко већа од педи, скроз глатка, или само при основи рутава. *Ц.* 5, 6. *в.* *Г.* *vegnim* L.
Стабло баврљасто, истом од пола усправљено, лишће елиптично, петељке гранате, приперцима подбочене, по цветању на више оборене, биљка у свима деловима рутава, обично много већа од педи, најзад у горњем крају сва жута. *Ц.* 3, 4, 6. *в.*
. *Г.* *Cruciata* L.
6. По 4, највише 5 листа у пршљену. 7.
По 6-8, кадшто и до 10 листа у пршљену. 10.
7. По два наспрамна листа у пршљену краћа, лишће са 1 первом по среди, стабло баврљасто, доста танко, гранато, метлица растресита, петељке са плодом хоризонтално разведене; биљка обично већа од педи*), осушена црнкаста. *Ц.* 8. *в.* *Г.* *palustre* L.
Сва 4 листа у пршљену на близу једнака, са три уздужна перва по напчју. 8.
8. Лишће овално, на врху ртасто, стабло баврљасто, од пола усправљено, метлица растресита, малоцветна, плод подужим чекпњама обрастао; биљка ретко што већа од чеपर्ка.

*) У нас бива гдешто ова биљка много већа; да ли је то она фела, коју су ботаници разликовали под именом *Г. elongatum* Presl, то ваља да се боље испита.

- џ. 6 (на Златибору, Мучињу у Ужичкој, Че-
 мерну, Кобасици у Чачанској, Повлену у Ва-
 левској). vi. . . . *G. rotundifolium* L.
 Листе јајасто, на врху шуто, ободом ра-
 наво, стабло дупке усправљено, нешто веће
 од педи, глатко или длакаво, петељке са
 плодом усправљене, плод гладак или кратким,
 чакљастим чекињцама обрастао. џ. 7 (на
 Златибору у Ужичкој). vi. . . . *G. boreale* L.
 Листе јајасто или ланцетасто, на врху шуто,
 ободом рапаво, стабло усправљено, кадшто
 од аршина, јако гранато, петељке по цве-
 тању усправљене, плод гладак или длакав.
 џ. 7 (у Макишу и на Циганлији више Бе-
 ограда и др.). v. . . . *G. rubioides* L.
10. Годшница, врло танка, штркљаста, готово од
 основе јако граната биљка, са петељкама
 копчастим, цвећем жућкастим, с поља црвеп-
 кастим, листовима линеарним или ланцетастим,
 на врху ртастим, 1 нервним, по 6 листића
 у пршљен сложених; стабло од судланице,
 гдешто веће.*) ○. 4, 5. vi.
 G. Parisiense L.
 Дуговечне биљке. 11.
11. Цвеће црвено, листе линеарно, на врху
 ртасто, по 8-10 у пршљену, стабло круто,

*) Близу Књажевца а и другуд наводно сам сродну биљку
 раста већег, са много дужим петељкама, коју руски бота-
 ници разликују под именом: *G. tenuissimum* M. B.; да
 ли је заиста различита, ваља да се боље испита.

- усправљено, од пола јако гранато, петељке кончасте, за цветања суноврате, круничне кришке завршкасте, плод гладак; биљка ретко већа од педи. Ч. 5 (свуд по већим камењарима). vi. . . . *G. purpureum* L.
 Цвеће бело или жуто. 12.
12. Цвеће жуто или жућкasto. 13.
 Цвеће бело. 14.
13. Лишће линеарно, по 8-12 у пршљену, згор угасито зелено, глатко, оздо длакаво, стабло веће од педи, усправљено, круто, јако гранато, гране обилатим, жутим цвећем обрасле, цветне кришке затубасте, кратко ртасте, прашице жуте, плод глатак. Ч. 2, 3, 4, 7. vi. с. ивањско цвеће. *G. venum* L.
 Лишће линеарно, по 5-10 у пршљену, пепељаво свво, стабло мал не од аршина, усправљено, јако гранато, цвеће жућкasto, цветне кришке са дугом, ртастом израсли на врху, прашице црне, плод гладак. Ч. 5. vi. . . . *) *G. ochroleucum* W. K.
14. Лишће пепељаво свво, ланцетасто, по 8 у пршљену, стабло ваљкasto, са 4 танке уздужне гредице, обично глатко, ређе длакаво, петељке кончасте, мрњаве, пре цветања суноврате, круничне кришке са кратком, ртастом израсли на врху, плод гладак,

*) На Столу и по Црној Гори у Крајинској расте сродна биљка али много ситнија, једва од чемерка, коју ваља боље испитати.

- нешто наборит. џ. 5, 6. vi.
 G. sylvaticum L.
 Лишће зелено, ређе свасто, цветне петељке
 свакад усправљене. 15.
15. Цветне кришке завршкасте, али без ртасте
 израсли на врху, плод нешто квржичав,
 лишће линеарно ланцетасто, спред мало
 шире, заоштрљено, по 6-8 у пршљену, доње
 објајасто; стабло мало што веће од педи,
 при основи на земљу оборено. џ. 5, 5. vi.
 *) *G. sylvestre* Poll.
 Цветне кришке са ртастом израсли на врху. 16.
16. Цветне гране и петељке усправљене, лишће
 ланцетасто, на оба краја сужено, по 8 у
 пршљену, стабло дупке усправљено, обично
 веће од аршина, од пола јако гранато,
 плод гладак. џ. 6. vii. *G. aristatum* L.
 Цветне гране разведене, петељке са пло-
 дом развраћене. 17.
17. Стабло баврљасто, на земљу оборено или
 уз друго рашће усправљено, глатко или
 рутаво, јако гранато, лишће ланцетасто
 објајасто, оздо тавпо, по 8 у пршљену,
 цвеће чисто бело, плод гладак или нешто
 наборит. џ. 1, 3, 4, 6. v.
 G. Mollugo L.
 Стабло усправљено, лишће линеарно, круто,

*) На Ртију у Алексиначкој расте сродна биљка, лишћа не
 једнаког, мало што већа од чеपर्ка, коју западни бота-
 ници разликују под именом: *G. anisophyllum* Vill.

лаштеће, по 8 у пршљену, оздо са пошироком первом, цвеће чисто бело, плод гладак, пешто наборит. *Ч.* 4. 5. *v.* *G. lucidum* All.

LI ред: *Valerianeae* DC.

Чаша надплодна, са ободом увраћеним или зупчастим и пајзад у першцу преобраћеним, ретко без виђеног чашиног обода, круница 1 пера, са не једнаким, 3-5 делом крајком, доле у цев кадшто при основи грбасту с уженим, прашника 4 или мање, плодник 1-3 оки, 2 окца обично јалова, у трећем 1 ембрион.

235 род: *Valeriana* L.

Чашины зупци за цветања увраћени, касније у першцу, која плод окончава, претворени, круница левкаста, при основи нешто грбава, прашника 3, плод 1 оки, 1 семени; дуговечне биљке цвећа ружастог, ређе белог, у коримб сложеног и лишћа перастог или целог.

1. Све лишће перасто, биљка обично већа од арниша. 2.
- Доње лишће не подељено, биљка највише од две педл, ретко већа. 3.
2. Лишће са 7-10 пари ланцестих, ободом целих или рескастих листића, стабло из корена усамљено, дупке усправљено, од дубоких brazда изриљано, корен без пузећих врежа. *Ч.* 7, *S. v. c.* одољен.
- *V. officinalis* L.
- Лишће са 3-5 пари дугуљастих, крупно зупчастих листића, стабло из корена уса-

- мљено, усправљено, од дубоких бразда изри-
љано, кореп пуштајући вреже, којима се
биљка обично размножава. Ц. 6, 7 (на
Столу у Чачап.). vi. *V. sambucifolia* Mik.
3. Дводомна биљка, са цвећем мушким на једном
а женским на другом струку, доње лишће
јајасто или елиптично, на дуге дршке наса-
ђено, горње дугуљасто, кадишто цело или
перасто дељено, кореп цузећи. Ц. 7, 8
(на Копаонику у Крушевачкој). vi. . . .
. *V. dioica* L.
Биљке са цвећем хермафродитним. . . . 4.
4. Доње лишће округласто, или срцасто, обо-
дом рескасто, горње троперасто, ретко све
лишће не раздељено, нешто пенељаво сиво.
Ц. 5, 6 (на Ивиповој Ливади у Књаже-
вачкој). v. *V. tripteris* L.
Све лишће не раздељено, ободом већином
цело, округласто или јајасто, горње лапце-
тасто, угасито зелено. Ц. 5 (на Ртњу у
Алексиначкој, по Дервенти и око Мокре
Горе у Ужичкој, Копаонику у Крушева-
чкој). vi. *V. montana* L.

236 род: *Valerianella* Poll.

Чапа 5 зуба, крупца левкаста, са 5 делим, пра-
вилним окрајком, плод не пуцајући, 3 оки, са 1-2
празна окца, окопчап зупцима од чаше од различите
руке нараслим; годишње, већином доста ситне биљке,
стабла рачвасто дељеног, лишћа наспрамног, целог и

цвећа плаветникастог или црвенкастог, наврх стабла или грана у гроње сложеног.

1. Чаша на цвету и на плоду врло ситна, једва видљива, цвеће плаветникасто. 2.
Чаша наврх плода видљива, из неколицине краћих или дужих зубаца сложена. 4.
2. Плод једар, ромбично округласт, са стране стиснут, дуж обода браздом опасан, на плоским странама са две уздужне греде; биљка од судланице. ☉. 2, 3, 4. iv. *V. olitoria* L.
Плод с једне стране раван или пупчаст а са противне улубљен. 3.
3. Плод дугуљасто четвртаст, спред и са две стране раван и на свакој тој страни са једном уздужином, танком гредом, страг од дубоке уздужне бразде улубљен — чунаст; биљка мало што већа од судланице. ☉. 4, 5. iv. *V. saginata* Lois.
Плод округласт, спред пупчаст а страг од подубоке, округле јаме улубљен; биљка ретко што већа од судланице. ☉. v (по Гребену у Крајинској.) iv. . *V. turgida* DC.
4. Плодови зупци шири од плода, на врху чакљасте, спојени до под врх танком, глатком кожицом мрежасто сплетеним нервима ишараном; биљка од чеपर्ка, ретко од педи. ☉, 3, 4, 5 (око Суновца, Алексинца, Алекспачке Бање, близу Њњажевца, око Кладова, у долини Ибра и др.). iv.
. *V. hamata* Bast.

- Плодови зупци краћи од плода, танком ко-
жицом не спојени, цвеће обично црвенкасто. 5.
5. Плод округласт, глатак или рутава, чашни
обод косо одсечен, три крат ужи од плода,
зупци ситни, задњи зубац највећи, предњи
врло ситни; биљка од судланице, кадшто и
од педи већа. ☉. 2, 3, 4, 5. v. . . .
. V. *Auricula* DC.
Плод дугуласт. обично рутава, чашни обод
косо одсечен, ширином раван пола ширице
плода, зупци видљиви, предњи постепено
мањи, биљка од судланице, кадшто већа од
педи. ☉. 2, 3, 4, 5. v. V. *Morisonii* DC.

ЛII РЕД: *Dipsaceae* DC.

Цвеће наврх стабла или грана сложено у гла-
вице подбочене кругом од мањих или већих, зелених
или сушних листића (општа чаша), засебна чаша дво-
губа, спољна (омотачак) цеваста, зрео плод чврсто
омотавајућа, унутарња наврх плода најзад на прилику
зубаца или чекиња видљива, круница 1 пера, цеваста,
ободом 4-5 дела, наврх унутарње чаше нарасла, пра-
шница 4, слободна, на круничлину цев нарасла, стубић
1, жиг 1, плодник 1 окц, 1 семени, плод не пуцајући
орашчић.

237 род: *Dipsacus* L.

Унутарња чаша на прилику чанка, ободом цела
или у многе зупце дељена, спољна на врху окончана
кратким, ровашеним или зупчастим венцем, општа ложа
обрасла паљамом — приперцима, који боче поједине цве-

тове, спољни листићи омотача дужи, кадшто и од цветне главице; 1-2 годишње биљке, лишћа наспрамног, целог или дељеног и цвећа белчастог или плаветникастог.

1. Лишће на дршке пасађено, дршке на врху с обе стране са листастом ушком, листићи омотача на ниже оборени, од дужине цвећа, паље право пружене, објајасте, на врху заострљене, ободом чекњастим трењама обрасле, цвеће белчasto; биљка мал не од човечјег боја. ☉. 6, 9. VII. . *D. pilosus* L.
Лишће седеће, у доњем крају срасло и стабло обухватајуће. 2.
2. Цвеће обично плаветникасто, ређе белчasto, лишће већином цело или средње перасто дељено, ободом глатко или растрканим бодљама обрасло, биљка од аршина, ретко већа. ☉. 4, 4. VII. . *D. sylvestris* Mill.
Цвеће свакад белчasto, цветне главице завршене подугачким листастим паљама, лишће већином перасто дељено, ободом густим бодљама обрасло; биљка обично много већа од аршина, кадшто од човечјег боја. ☉. 3, 7, 8. VII. *D. laciniatus* L.

238 род: *Cephalaria* Schrad.

Ошти омотач кратак, постепено прелазоћи у паље што боче цвеће, спољна чаша на врху у 4 или више зубаца дељена, упутарња, окончавајућа плод на прилику чапка ободом целог, или у зупце дељеног;

годишње или дуговечне биљке, цвѣћа беличастог или жућкастог и лишћа целог или перасто дељеног.

1. Цвѣће беличasto или плаветникасто, с поља веће, стабло у доњем крају длакаво, од пола гранато, грање дугачке, разведене, спољна чаша са 8 једнаких, зашиљастих зубаца; биљка врло штркљаста, од човечјег боја и већа. ☉. 2, 3, 4. vii. с. праскоч.
. С. *Transylvanica* Schrad.
Цвѣће жућкасто или жуто, дуговечне биљке. 2.
2. Спољни листићи омотача завршкасти, као и унутарњи, лишће перасто, са кришкама низ дршку силазећим, спољна чаша завршкастим зупцима окончана; биљка већа од аршина, кадито од човечјег боја. ☿. 3, 6 (испод Ртња на Озрену и под Остром Чуком у Алексиначкој, испод Биљанице у Пожаревачкој и Ђупријској). vi. С. *alpina* L.
Спољни листићи омотача затубасти, унутарњи завршкасти. 3.
3. Спољна чаша са 4-8 вићених, завршкастих зубаца на врху, дужи зупци стижу до половине унутарње чаше, лишће тамно, мање више чекињама обрасло, доње цело, горње перасто дељено. ☿. 3, 4 (на Сопоту по виноградима и у провали идући Кличевцу у Пожаревачкој). vii. С. *cogniculata* (W. K.)
Спољна чаша са 4-8 ситних, тупих или завршкастих зубаца, зупци далеко не стижу унутарњу чашу, лишће лантеће, већином гла-

тко, доње цело, горње перасто дељено. 4.

5 (по свима већим камењарима на југу и истоку од Србије). vi. *C. laevigata* (W. K.)

239 род: *Knautia* Coult.

Унутарња чаша ободом 8-16 зуба, зупци зашиљастии, спољна на кратку дршку пасађена, завршена у горњем крају врло кратким зупцима — 4 или више, општа жожа рутава, без паља, омотач из много листића сложен; годишње или дуговечне биљке, лишћа целог или перасто дељеног и цвећа црвеног или плаветникастог.

1. Годишња биљка, корена танког, доње лишће дугуљасто, ободом ровашено или лирasto дељено, горње ланцетасто, стабло штркљасто, од пола у дуге гране дељено, унутарња чаша 4 крат краћа од плода, на врху 16 зуба; биљка ретко већа од аршина. ☉. 3, 4 (око Кусјака, по Капуђалу и Високи у Крајинској, близу Зајечара, Књажевца и др.). vi. *Kn. hybrida* Coult.
Дуговечне биљке корена дебелог, гранатог. 2.
2. Лишће цело, ретко гдекоје при основи усечено. 3.
Лишће само доње не дељено, горње до дршке перасто дељено. 4.
3. Лишће ланцетасто, здуљено, и ободом цело, стабло глатко или нешто длакаво, у горњем делу длакаво и од жлезданих краћих длачица лепљиво, цвеће љубичасто; биљка од аршина, кадшто од човечјег боја. 4. S (па

- Златибору у Ужичкој). vi.
 Kn. longifolia W. K.
 Лишће јајасто или елиптично, ободом ровашено, гдекоје при основи перасто усечено, стабло мање више рутава, у горњем крају без жљезданих длака, цвеће црвенкасто; стабло од аршина. џ. 6. vi. *Kn. sylvatica* Dub.
4. Цвеће плаветникасто, лишће по стабу перасто дељено, кришке дугуљасте, ободом целе, вршна кришка нешто већа, ободом рескаста, стабло рутава, без жљезданих длака; биљка највише од аршина. џ. 3, 4. vi.
 Kn. argvensis Coult.
 Цвеће угасито црвено, лишће доње цело, по стаблу лирасто, кришке ланцетасте, вршна већа, ободом рескаста, стабло у доњем крају рутава, горе дужим и краћим, жљезданим длакама обрасло. џ. 3, 4 (на Коларници и Плешу у Њажевачкој). vii.
 Kn. lygophylla (Vis. et Panč.)

240 род: *Succisa* M. K.

Упутарња чапа на прилику чапка разведена, ободом цела или у 5 рававих зубаца дељена, спољна са 8 дубоких, уздужних бразда, горе завршена 4 делцима, зељастим ободом, општа ложа обрасла паљама, омотач из много листића сложен; дуговечне биљке цвећа плаветног и лишћа целог.

Цветне главице округле, спољна чапа рутава, кришке чашиног обода јајасте, завр-

шкасте, унутарња чаша у 5 чекињастих
зубаца дељена; бљка глатка, дупке успра-
вљена, од аршина, кадшто човечјег боја.

џ. 6, 7. vni. с. пискавац.
. *S. pratensis* Moench.

Цветне главнице јајасте, спољна чаша глатка,
кришке чашиног обода кратке, затубасте,
унутарња чаша без чекиња; бљка глатка,
обично мања од аршина, стабла устајућег,
гранатог. џ. 7, 8 (близу Лознице у Ваљев-
ској и око Неготина). vii. *S. australis* Rechb.

241 род: *Scabiosa* R. S.

Унутарња чаша на прилику чигре, ободом ретко
цела, обично у 5-10 чекиња раздељена, спољна чаша од
8 дубоких бразда, скроз или само у горњем пола,
пзриљана, у горњем крају завршена сушним, прозра-
чним ободом, општа ложа паљама обрасла, омотач из
више листића сложен; годишње или дуговечне биљке,
цвећа различито бојеног и лишћа целог или перасто
дељеног.

1. Спољна чаша под врхом са 8 округлих или
дугуљастих јамица. 2.
- Спољна чаша са 8 бразда, дуж целог плода
пружених. 4.
2. Лишће цело, линеарно, свласто или голо,
стабло у доњем крају нешто гранато, спољно
цвеће у главици много веће од унутарњег,
плод длакав, чекиње унутарње чаше мало
што дуже од обода спољне чаше; биљка од

- чеперка, ретко што већа. џ. 5 (на Крстачи више м. Раче у Ужичкој, на Каблару у Рудничкој). vi. . . . *Sc. graminifolia* L.
3. Цвеће црвено, једнако, доста ситно, краће, од опште чаше, стабло од педи, до пола гранато, лишће рутаво, доње лирасто, горње не дељено, плод покрупан. ☉. 3, 4 (око Вратарице, близу Подвиса у Књажевачкој, по Голаку у Алексиначкој). v.
. *Sc. micrantha* Desf.
Цвеће бело, спољно много веће од унутарњег, све дуже од опште чаше, стабло од основе гранато, лишће перасто, са линеарним кришкама, плод у доњем крају длакав, у горњем наг; биљка нешто длакава, од педи и виша. џ. 4, 5. ☉. *Sc. Ucranica* L.
4. Цвеће жуто или жућкасто. 5.
Цвеће црвено, ређе бело. 7.
5. Све лишће два или три крат перасто дељено, стабло у доњем крају длакаво, у горњем глатко и ту обично сивим пепељком обликовано, кадшто од основе јако гранато, унутарња чаша врло кратким чекњама окончана; биљка обично већа од аршина. ☉. 3, 5 (близу Трнавe, Рашке и Белаца у Чачанској). vi. *Sc. fumariacifolia* Vis. et Panč.
Доње лишће цело или лирасто, горње двојно перасто дељено, унутарња чаша у подугачке чекиње дељена. 6.

6. Прашнице жућкасте, овалне, стабло и лишће глатко или рехаво длакаво, зреле главице јајасте; биљка од аршина. ☉. 3, 4, 5. vi.
 Sc. ochroleuca L.
 Прашнице паранчасте, стабло са лишћем, особито у доњем крају, од густих чекња рутаво, зреле главице округле; биљка од 2 педи или већа. ☉. 4, 5 (око Ушћа испод Студенице и на Чемерну у Чачанској, испод Јелакаца у Крушевачкој). vi.
 Sc. Webbiana Don.
7. Двогодишња, већином глатка биљка, доње лишће цело или лирасто дељено, горње 1-2 крат перасто дељено, стабло од аршина, кадито човечјег боја, од пола јако гранато, са подугачким, разведеним грамама и цветним главицама доста виђеним. ☉. 5, 6 (близу Голуца у Пожарев., на Штрпцу, више Вратне у Крајинској и др.). vi. Sc. Vanpatica W. K.
 Дуговечне биљке, у доњем бар крају густих длакама обрасле.
8. Доње лишће од врло густих длака кадифасто, горње 1-2 крат перасто дељено, стабло од пола слабо гранато, са цветним главицама доста ситним и цвећем од положених длака свиластим. ☉. 4, 5 (на Боровој Страни и око Рашке у Чачан.). Sc. holosericea Bert.
 Доње лишће глатко или од доста крутих длака рутаво, стабло мал не од основе гранато, са цветним главицама доста виђеним,

чекмње унутарње чаше много крат дуже од сунпног обода, спољне чаше. Ч. 3, 4, 5 (по свима вишим брдима на југу и истоку од Србије). VII. . . . Sc. P u r e n a i c a A n .

III ред: Compositae Adans.

Цвеће хермафродитно или диклинично, сложено у главнице подбочене општом чашом т. ј. листићима у један или више редова стављеним а парасло на општу ложу, ретко сваки цвет за се особитим омотачем опасац, чаша цеваста, за плодник прирасла, ободом цела или у краће или дуже чекмње — перницу — дељена, круница насађена наврх чаше, 1 пера, цеваста, ободом у 4-5 линеарних кришчица дељена, или језичаста, т. ј. само са једном повећом кришком, прашника 5 нараслих на круничну цев, са прашницама линеарним у цев сраслим, плодник 1, са 1 ембрионом, тучак 1, жига 2, плод не пуцајућа ахенија.

а) племе: Eupatoriaeae Less.

Све цвеће цевасто или ободом језичасто, стубић хермафродитног цвећа ваљкаст, у 2 кришчице дељен, кришчице ваљкасте или сопасте, згор квржичаве, у мушког цвећа цео или у 2 кратке, сопасте кришчице дељен.

242 род: Eupatorium L.

Све цвеће хермафродитно, малобројно, цевасто левкасто, перница длакава, општа ложа нага, општи омотач из црепасто поређаних листића сложен; дуговечна биљка, цвећа црвенкастог у обилат коримб сложеног и лишћа дељеног.

Лишће на подуже дршке насађено, у 3-6 крижака дељено, кришке ланцетасте, ободом рескасте, средња кришка већа; биљка длакава, од аршипа и већа. Ч. 6, 7, 8. VII.

. E. canna binum L.

243 род: *Adenostyles* Cass.

Омотач једноставап, кадшто неколицином ситних листића подбочен, све цвеће хермафродитно, звонасто, т. ј. обода при основи раширеног, кришке стубића здуљене, длакаве, перница кончаста, ошта ложа нага; дуговечна биљка лишћа не дељеног и цвећа црвенкастог, у рехав коримб сложеног.

Лишће повелико, бубрежасто, срцасто, по ободу не једнаким зупцима обрасло, по доњој површини кадшто пецелава сиво, цветне главице са 3-6 цветова; биљка од аршипа.

Ч. 6, 7 (на Ивановој Левади у Књажевач., Голији у Ужич.). VII. . . A. albifrons L.

244 род: *Homogyne* Cass.

Омотач једноставап или ситним листићима при основи подбочен, цветови полигамни, по ободу малобројни, жепски, кончasti, на колуту многи, хермафродитни, цевасто звонасти, жигови липсарни, разведени, од основе рутава, перница кончаста, ошта ложа нага; дуговечна, доста ситна биљка, цвећа црвенкастог и лишћа не дељеног.

Лишће бурежасто, по ободу рованено, по наличју на првима длакаво, стабло ретко

веће од чеперка, љуспастим листићима обра-
сло, не дељено, са једном цветном главицом
на врху. Ц. 3, 7 (на Жељину и Копао-
нику у Крушевачкој). v. . *H. alpina* Cass.

245 род: *Tussilago* L.

Омотач једноставан или ситним листићима под-
бочен, по ободу цвеће женско, у више редова ста-
вљено, језичасто, на колуту хермафродитно или јалово,
цевасто, ободом 5 дело, жигови линеарни, од основе
длакави, општа ложа нага; дуговечна биљка, жутог
цвећа и лишћа не дељеног.

Стабло голо, љуспама обрасло, само са је-
дном главицом на врху, лишће позно, бу-
брежасто, оздо науцинасто, цветни струк од
чеперка. Ц. 6. ш. с. подбео. *T. Farfara* L.

246 род: *Petasites* Gaertn.

Омотач једноставан или ситним листићима подбо-
чен, цветне главице дводоме, на једном стаблу жен-
ске, на другом мушке, женске главице са неколико
мушких цветова по ободу, а мушке са неколико жен-
ских или хермафродитних или јалових, жигови од основе
длакави, перница кончаста, општа ложа нага; дугове-
чне биљке, цвећа црвепкастог или беличастог и лишћа
не дељеног, позног.

1. Цвеће црвено, лишће големо, 2-4 педља у
пречнику, бубрежасто, на дуге, дебеле др-
шке насађено, стабло једноставно, љуспама
обрасло, од пола или испод врха у цветне

гранчице подељено. Ч. 6, 6, 8 (по планинским местима) III. с. лопух.
 P. officinalis Moench.

Цвеће белчасто или жућкасто. 2.

2. Листће округласто, срцасто, ободом ћошкасто и зупчато, са зупцима ртастим, оздо длакаво, не веће од педи у пречнику, цветно стабло голо, љуспама обрасло од пола у цветне гранчице подељено. Ч. 6, 8 (по планинским крајевима, око Мајданпека и др.). III. *P. albus* Gaertn.

Листће јајасто, при основи срцасто, основном зупчато, са зупцима не једнаким, ртастим, оздо од густих длака бело, у пречнику мање од педи; стабло једноставно, љуспама обрасло, на врху у цветне гране подељено.

Ч. 6, 7 (по Муртеници цдући са Златибора Белој Реци у Ужичкој). IV.

. *) *P. niveus* Baumg.

б) ПЛЕМЕ: *Asteroidae* Less.

Све цвеће цевасто или по ободу језичасто, стубић у цвећу хермафродитном ваљкаст, у две, с пола плосне, а изнутра ситно длакаве, кришчице дељен.

247 род; *Linosyris* DC.

Омотач сложен из листића црепасто поређаних, све цвеће хермафродитно, цевасто, прашнице шуте,

*) У цвету ову биљку нашао писам и за то ваља боље испитати, да ли заиста овамо спада.

ахеније стиснуте, у кљун не с ужене, перипца кончаста, ошита ложа нага; биљка дуговечна, цвећа жутог и лишћа не дељеног.

Цвеће наврх стабла у коримб сложено, лишће линеарно, глатко, ободом цело, мање више тачкасто, листићи омотача са разведеним врхом; биљка ретко већа од педи.
 ђ. 3, 4. VII. . . . L. vulgaris DC.

248 род: Aster L.

Омотач сложен из листића црепасто поређаних, цвеће по ободу женско, језичасто, у 1 ред стављено, по колуту хермафродитно, цевасто, прашице шуте, ахеније стиснуте, у кљун не истачане, перница копчаста, ошита ложа нага, плосна; двогодишње или дуговечне биљке, цвећа по колуту главица жутог, по ободу плаветног и лишћа не дељеног.

1. Листићи цветнога омотача чврсто црепасте, врховима усправљени, снољни дужи, затубабасте, лишће глатко, ободом рескасто, стабло од основе или од пола гранато; биљка мало што већа од педи. ☉. 8 (на Кривој Бари близу Јагодине и на обали Мораве близу Ђуирије). VIII. . . . A. Tripolium L.
 Листићи цветног омотача од пола разведени, доњи краћи. 2.
2. Стабло сниско, од чемерка, са једном виђеном цветном главицом, доње лишће лопатичасто, горње ланцетасто, ободом цело, нешто

длакаво. ђ. 5 (на Столу у Крајинској *)
и Копачику у Крушевачкој). vi. . . .
. . . . ; A. alpinus L.
Стабло доста високо, веће од педи, са по-
више цветних главица на врху, лишће обо-
дом цело или рескасто, мање више рутаво,
доње елиптично, у дршку с ужено, горње
ланцетасто, перница кад белчаста, кад
риђа. ђ. 4. vii. . . . A. Amellus L.

249 род: Galatella Cass.

Омотач црепаст, цветови на ободу без стубића,
или са не свршеним жиговима и зато јалови, по ко-
луту хермафродитни, цевасти, прашице шуте, ахеније
у кљуп пе истанчане, стиснуте, перница копчаста, оп-
шта ложа нага, плосна; биљка лишћа не дељеног и
цвећа по ободу плаветног а колуту жутог.

Лишће ланцетасто, на врху ртасто, ободом
цело, тачкасто и мање више рутаво, сива-
сто; стабло од пола гранато, цвеће у обп-
лат коримб сложено. ђ. 3, 4. viii. . . .
. G. sana Nees.

250 род: Bellidiastrum Cass.

Листићи омотача једнаки, у два реда сложени,
цвеће по ободу нешто језичасто, по колуту хермафро-
дитно, цевасто, прашице шуте, ахеније стиснуте, у

*) Према Столу, на кршу званом Кљаницу Маре, нашао сам
у плоду сродњу биљку са ужим и на дуже дршке паса-
ђеним лишћем, коју ваља у цвету потражити.

кљун не истапчане, перипца кончаста, општа ложа пага, пунчаста; биљка лишћа не дељеног и цвећа по колуту жутог а ободу белог, оздо црвенкастог.

Стабло паго, са једном цветном главицом на врху, лишће све из корена, лоптичасто, ободом цело или раздалеко рескасто; биљка од судланице. џ. 5 (по кршним страпама Гаминске Реке у Подрињу). в. . . .
 В. *Michelii* Cass.

251 род: *Bellis* L.

Листићи омотача једнаки, у два реда стављени, цвеће по ободу женско, језичасто, на колуту хермафродитно, цевасто, ахеније у кљун не истапчане, стиснуте, без пернице, општа ложа пага; дуговечна биљка лишћа не дељеног и цвећа по ободу белог, оздо црвенкастог.

Стабло голо, са једном цветном главицом на врху, лишће из корена лоптичасто, ровашено, са три уздужна нерва; биљка ретко што већа од судланице. џ. 3, 4, 7. IV-X.
 В. *perennis* L.

252 род: *Stenactis* Cass.

Листићи омотача једнаки, у два реда стављени, цвеће по ободу женско, језичасто, у два реда стављено, по колуту хермафродитно, цевасто, ахеније у кљун не истапчане, стиснуте, перница длакава, по ободу састављена из кратких чекњица, по колуту двојака, спољна из многобројних, краћих, унутарња из мало-

бројних, дужих длака сложена, општа ложа нага; маловечна биљка, цвећа белог и лишћа не дељеног.

Цветне главице многобројне, наврх стабла у коримб сложене, лишће доње објајасто, горње ланцетасто, ободом рескасто или цело, стабло мал не од аршина, мање више длакаво. ☉. 2, 3, 4 (много по брдским местима и прелозима више Мионице у Ваљевској). vi. . . . *St. bellidifolia* Al. Br.

253 род: *Erigeron* L.

Омотач лоптичасто поређаних листића сложен, цвеће по ободу жезелско, у више редова стављено, језичаство или унутарње кончасто, на колуту хермафродитно, цвасто, ахеније у кљуи не испанчане, перница кончаста, општа ложа нага; годишње или двогодишње биљке, цвећа белчастог или плаветникастог и лишћа не дељеног.

Стабло усправљено, јако гранато, лишће обилато, линеарно, рутаво, главице многобројне, доста ситне, биљка од аршина и већа. ☉. 1, 2, 3 (држи се, да је ова у нас доста обична биљка из Северне Америке донесена). vi. . . . *E. Canadensis* L.

Стабло усправљено, слабо гранато, лишће не обилато, доње лопатичасто, горње ланцетасто, главице средње величине, наврх стабла у доста рехав коримб сложене, цветићи по ободу плаветникасти; биљка рутава од педи или нешто виша. ☉. 3, 4, 6. vi. *E. acris* L.

254 род: *Solidago* L.

Омотач сложен из црепасто поређаних листића, цвеће једнобојно, по ободу женско, језичасто, у један ред стављено, на колуту хермафродитно, цевасто, ахеције ваљкасте, у кљун не истапчане, перница кончаста, општа ложа пага; дуговечна биљка, цвећа жутог и лишћа не дељеног.

Стабло усправљено, од нола гранато, цветне главнице многобројне, у обилат коримб сложене, лишће јајасто, ланцетасто, заоштрљено, доње ободом рескасто; биљка од аршина, често много мања. ? . 4, 17 . 5. VII.

. *S. Virgata* L.

255 род: *Micropus* L.

Омотач из 5-9 листића сложен, цвеће цевасто, на колуту јалово, хермафродитно, ободом 5 зубо, са једноставним стубићем; по ободу женско родно, бројем листићима омотача равно, са стубићем у два жига дељеним, пралнице у репељак истапчане, ахеције без пернице, омотане листићима омотача; годишња, миришљива биљка, лишћа не дељеног и цвећа у главнице сложеног, ситног.

Лишће по стаблу растркапо, ланцетасто, цвеће и цела остала биљка руповита, стабло мало што веће од судланице. ☉. 3, 5.

v. *M. erectus* L.

256 род: *Telekia* Baumg.

Омотач из црепасто поређаних листића сложен, цвеће по ободу женско, језичасто, на колуту херма-

фродитно, цезасто, прашнице у ренељак истапчане, ахеније линеарне, ваљкасте, цртасте, место пернице завршене кожастим венцем, општа ложа паљама обрасла; дуговечна биљка, цвећа виђеног, жутог и лишћа срцастог, миришљивог.

Лишће на дуге дршке насађено, срцасто, ободом двојно рескасто, горње седеће, стабло од аршица и веће, од пола гранато. Ч. 6, 7, 8 (по планинским крајевима на југу и истоку од Србије). VII. с. при оман. . . .
 T. speciosa Baumg.

257 род: *Inula* L.

Омотач из цренасто поређаних листића сложен, цвеће једнобојно, по ободу женско, језичасто, ретко 3 дело, на колуту цезасто, прашнице у ренељак истапчане, ахеније у кљуп не истапчане, перница кончаста, општа ложа нага; дуговечне биљке лишћа целог и цвећа жутог.

1. Лишће ободом низ стабло силазеће, елиптично, ободом до испод врха зупчасто с обе стране зелено, стабло од пола рачвасто, цветне главице доста виђене, седеће, биљка од аршица. Ч. 5, 6 (на Лесковику и Озрену у Алексиначкој, Расоватом Камену у Њажевачкој). VI. . . . *I. glabra* Bess.
 Лишће на дршке насађено или на стаблу седеће, низ стабло не силазеће. . . . 2.
2. Ахеније длакама обрасле. . . . 3.
 Ахеније глатке. . . . 5.

3. Цвеће по ободу главице 3 дело, не језича-
 что, стабло повисоко, кадшто веће од ар-
 шица, од пола у обилат коримб разгранато,
 листићи омотача од пола сувраћени. ☉. 5,
 6. vii. I. *Сопуза* DC.
4. Цвеће по ободу језичасто. 4.
4. Листићи омотача ланцетасти, све што ниже
 на главици стоје то краћи, лишће руповито,
 дугуљасто, ободом цело или нешто зупчasto,
 стабло нешто веће од педи, са 2-5 цветних
 главица на врху. џ. 3, 4, 5 (од Але-
 ксица до Зајчара доста обична биљка). vi.
 I. *Oculus Christi* L.
- Листићи омотача ланцетасти, доњи од дужине
 горњих или дужи, лишће ланцетасто, цело
 или нешто зупчasto, научинасто или дла-
 каво, стабло нешто веће од педи, од пола
 гранато, кадшто са мало, обично са повише
 цветних главица. џ. 7, 8. vii. I. *Britannica* L.
5. Унутарњи листићи омотача на врху раши-
 рени, лопатичасти, лишће ободом зупчasto,
 оздо кунадрасто, доње на дуге дршке на-
 сађено, горње срцастом основном седеће, ста-
 бло од човечјег боја, од половине гранато,
 цветне главице виђене. џ. 7, 8. vii. с.
 оман. I. *Helenium* L.
- Сви листићи омотача на врху завршкасти. 6.
6. Цветне главице ваљкасте, многобројне —
 више од 10, паврх стабла у обилат коримб
 сложене, лишће дугуљасто, при основи срца-

сто, ободом раздалеко зупчасто, по наличју
длакаво, језичасто цвеће по ободу доста сп-
тно; биљка нешто већа од педи. ζ . 3, 4, 5.
vi. I. Germanica L.

Цветне главице пошироке, спољштене, ма-
лобројне — највише до 6 на стаблу. . . . 7.

7. Лишће ланцетасто, оздо од паралелних, уз-
дужних перва цртасто, по ободу већином
цело или раздалеко зупчасто, главице под-
бочене од 3-6 листа, омотачу дужином ра-
вних; биљка ретко већа од чеперка. ζ . 4,
5. vi. I. ensifolia L.

Лишће ланцетасто или овално, са једним
уздужним, гранатим нервом по среди. . . . 8.

8. Листићи омотача глатки, ободом трепљави,
горње лишће ланцетасто, при основи срца-
сто, ободом цело или раздалеко зупчасто,
биљка већа од педи, са 1-5 цветних гла-
вица на врху. ζ . 7, 8. vi. I. salicina L.
- Листићи омотача повелики, од длака на квр-
жицу пасађених рутава као и цела остала
биљка, лишће овално, ободом цело или сп-
тно зупчасто, стабло веће од педи, обично
са једном цветном главицом на врху, ређе
их има више. ζ . 5, 6. vi. . . . I. hirta L.

258 род: Pulicaria Gärtn.

Омотач из црепасто стављених листића сложен,
цвеће једнобојно, по ободу женско, језичасто, на ко-
луту цевасто, прашнице у репељак истанчане, перница

двојака, унутарња копчаста, здуљена, спољна кратка, на прилику венца унутарњу бочећа; годишње или дугочевне биљке цвећа жутог и лишћа не дељеног.

Лишће дугуљасто, срцастом основом стабло обухватајуће, главице доста виђене, цвеће по ободу веће од цвећа што је на колуту; биљка граната, већа од педи. ☉. 7, S. vii.

. P. dysenterica Gärtn.

Лишће ланцетасто, по ободу кречава, при основи закружено, млађе кунадрасто, стабло од пола граната, са разведеним гранама, главице доста ситне, цвеће по ободу мало што дуже од оног што је на колуту, биљка од чеपर्ка до педи. ☉ 7, S. vii.

. P. vulgaris Gärtn.

в) ПЛЕМЕ: *Senecionideae* Less.

Стубић хармафродитног цвећа ваљкаст, разделен у два линеарна крака, која су на врху четкаста и право одсечена или над четкастим делом у кратку или здуљену, зашиљасту израстао истапчана.

259 род: *Videns* L.

Омотач сложен из много листића у два реда стављених, спољних разведених, све цвеће хармафродитно, цевасто или по ободу језичасто, безносно, прашнице црне, у решељак не истапчане, перница сложена из 2-5 назад обраћених чекиња, општа ложа плосна, паљама обрасла; годишње, глатке биљке цвећа жутог и лишћа целог или дељеног.

Листће у три ланцетасте, ободом рескасте кришке дељено, горња кришка кадшто пераста, ахеније објајасте, по ободу са назад усправљеним бодљицама обрасле, биљка од аршина и већа, са или без језичастог цвећа по ободу. ☉. 7, 8. vii. *V. tripartita* L.

Листће цело, ободом рескасто, цветне главнице суноврате, са језичастим цвећем по ободу или без тога, ахеније клинасте, ободом обрасле чекињама назад окренутим, биљка од аршина. ☉. 7, 8. viii. . . .
. *V. serotina* L.

260 род: *Capresium* L.

Листићи омотача црепасто поређани, све цвеће цвасто, ободом 5 дело, на колуту хермафродитно, по ободу женско, тање, прашнице на врху у репељак истапчане, ахеније на врху у кљуна завршене без пернице, општа ложа нага; годишња биљка цвећа жутог и лишћа не дељеног.

Цветне главнице наврх грана усамљене, лубаве, подбочене неколицином назад управљених листа, стабло нешто веће од педи.

☉. 6. vii. *C. serotinum* L.

261 род: *Filago* L.

Цветне главнице 5 угле, обложене листићима црепасто поређаним, цвеће на колуту хермафродитно, цвасто, ободом 4 дело, родно, по ободу женско. кончasto, у више редова стављено, спољни редови стављени

између листића омотача, прашнице у репељак не пстапчане, перишца кончаста, спољне ахеније без пернице; годишње, руновите биљке цвећа ситног и лишћа не дељеног.

1. Листићи омотача заоштрљени и на зрелим главицама право па више пружени. 2.
Листићи омотача затубасти, при зрењу плода звездасто разведени. 3.
2. По 20-30 цветних главица састављених у округло дугме, подбочено неколицином (1-3) кратких листића, лишће ланцетасто, усправљено, одећа кад жућкаста (*F. lutescens*), кад сиваста (*F. canescens*); биљка ретко од чеперка већа. ☉. 2, 4, 5. vii.
. *F. Germanica* L.
По 10-15 цветних главица сложених у округласто дугме, подбочено неколицином (3-4) листића дужих од главица, лишће лопатичасто, разведено, биљка ретко већа од судланице. ☉. 2 (око Лужница у Крагујевачкој). vi. *F. neglecta* DC.
3. Стабло у краће или дуже гране неправилно дељено, кадшто веће од педи, листићи омотача не кобиличасти по среди, спољни линеарни. ☉. 2, 3, 4. vi. *F. argensis* L.
Стабло кончасто, једноставно или од пола рачвасто дељено, од судланице, ређе од чеперка, листићи омотача на леђи кобиличасти, спољни јајастни. ☉. 2, 3, 4, 5. vii.
. *F. minima* Fr.

262 род: *Gnaphalium* L.

Омотач сушан, сложен из листића црепасто поређаних, цвеће по колуту хермафродитно, цвасто, ободом 5 дело, родно, по ободу женско, цвасто, ободом зупчасто, у више редова стављено, или главике дводоме т. ј. цветови хермафродитни због пометања жига јалови, перница длакава, са длакама на врху мање више сонасто задебљалим, општа ложа нага; руновите или научинасте биљке цвећа ситног и лишћа узаног, не дељеног.

1. Цветне главике црвенкасте или беле, дводоме због цветова хермафродитних јалових, перница на врху сонасто задебљала, доње лишће лопатичасто, горње ланцетасто, згор глатко, оздо кунадрасто бело, стабло једноставно, пуштајуће у доњем крају на стране положене лозице. Ч. 3, 4 (на Конаонику у Крушевачкој, Голији у Ужичкој).
v. *Gn. dioicum* L.
Цветне главике сивасте или жућкасте, цвеће једнодомо. 2.
2. Цветне главике од половине стабла у сложен грозд састављене, лишће ланцетасто, горње линеарно, згор најзад глатко, оздо научинасто, биљка од ченерка, кадшто и од педи већа. *) Ч. 6, 6. vii.
. *Gn. sylvaticum* L.

*) На Конаонику и Голији расте сродна али сивја биљка, класа збивениг и лишћа посред стабла дужег, коју неки разликују под именом: *G. Norvegicum* Gunn.

Цветне главнице наврх стабла и грана у коримб, кадшто врло неправила, сложене. . . 3.

3. Стабло од основе дељено, са разведеним гранама, цветне главнице наврх стабла или грана листовитим приперцима подбочене, ахеније глатке, великом пак (бар у нас) длакаве, лишће од судланице, ређе од черка. ☉. 7, 8. VII. Gn. uliginosum L.
 Стабло једноставно, тек над половином гранато, цветне главнице без бочених листа, лишће по стаблу ланцетасто, с обе стране кунадрасто, основном стабло обухватајуће, биљка од педи. ☉. 4, 8. VII. . . .
 Gn. luteo-album L.

263 род: *Helichrysum* Gärtn.

Омотач сложен из сушних, црепасто поређаних листића, цвеће по колуту хермафродитно, цвасто, ободом 5 дело, по ободу женско, малобројно, у један ред стављено, перница кончаста или слабо што на врху задебљала, општа ложа пага; дуговечна биљка цвећа жутог и лишћа пе дељеног.

Лишће кунадрасто, доње објајасто, ланцетасто, горње линеарно, цветне главнице наврх стабла у доста обилат коримб сложене, са жутим, лаштећим омотачем, биљка мало кад већа од педи. ☉. 4 (близу Рама и Бикотинаца у Пожаревачкој, око Кладова и Радујевца у Крајинској). VII. с. смилъ. .
 Н. ageratum L.

264 род: *Artemisia* L.

Цветне главице јајасте или округласте, са листићима црепасто поређаним, цвеће на колуту хермафродитно, ободом 5 дело, по ободу кончасто, у један ред стављено или све цвеће хермафродитно, ахеније објајасте, општа ложа нага или маљава, дуговечне, ређе годишње или двогодишње биљке, цвећа жућкастог и лишћа ређе целог, већином више крат перасто дељеног.

1. Годишње биљке корена слаба, за време цветања без лишћа при основи од стабла или је оно увело. 2.
Дуговечне биљке, корена обично тресната, са лишћем при основи од стабла за време цветања зеленим. 3.
2. Стабло од аршина, кадшто од човечјег боја, јако гранато, цветне главице округле, сва биљка јасно зелена, трвена врло пријатног мириса. ☉. 1, 2. VIII. с. ђул.
. *A. annua* Willd.
Стабло ретко од аршина, јако гранато, цветне главице јајасте, сва биљка од положених длака мање више пепељаво, трвена, без особитог мириса. ☉. 2, 4. VIII.
. *A. scoraria* W. K.
3. Општа ложа длакама обрасла. 4.
Општа ложа нага. 5.
4. Цела биљка пепељаво сива, стабло усправљено, јако гранато, лишће без ушака надно дршке, 2-3 крат перасто дељено, кршке

- ланцтасте, затубасте, главнице округласте, биљка од аршина и већа. џ. 1, 2, 4, 5. vi. с. пелен. *A. Absinthium* L.
- Биљка мање више кунадраста, стабло дрвено, у доњем крају на земљу оборено, цветне главнице од пола стабла у узану метлицу сложене; ситан шиб, ретко што већи од педп. џ. 5. vii. *A. campogata* Vill.
5. Цветне главнице дугуљасте, лишће згор зелено, оздо кунадрасто бело, кришке ланцтасте, целе или зупчасте, стабло дунке усправљено, од аршина, кадшто од човечјег боја. џ. 1, 2, 7. viii. . *A. vulgaris* L.
- Цветне главнице округласте, лишће са једнаким линеарним кришчицама. 6.
6. Цветне главнице од положених длака сивасте, лишће оздо кунадрасто сиво, згор глатко или кличаво, стабло усправљено, јако гранато, од аршина, ређе више. џ. 3; 4. vi. *A. Pontica* L.
- Цветне главнице глатке, лаштеће. 7.
7. Стабло до пола на земљу оборено, од пола усправљено, јако гранато, круничина цев с ноља глатка, сва биљка пепељаво сива, од аршина. џ. 4. viii. *A. campestris* L.
- Стабло дунке усправљено, од пола гранато, круничина цев с ноља ситним жљездама обрасла, спољни листићи омотача зељасги, дебљи од унутарњих, биљка од аршина, оби-

чно мања. т. 5 (по развалинама Маглича, испод Студенице и на Трнавској Реци у Чачанској). виш. . . *) *A. variabilis* Ten.

265 род: *Tanacetum* L.

Цветне главице полукружне, листићи омотача црепасто поређани, цвеће на колуту хермафродитно, цевасто, ободом 5 дело, по ободу копчасто, ободом 3 дело, или све једнако, хермафродитно, ахеније ђошкасте, без пернице или са ситним венцем на врху, општа ложа нага; дуговечна биљка, цвећа жутог и лишћа два крат перасто дељеног.

Стабло веће од аршина, од кола гранато, са многобројним цветним главицама у коримб сложеним, лишће јасно зелено, са кришкама ободом рескастим. Ч. 1, 3, 7. виш. с. вратиш. *T. vulgare* L.

266 род: *Achillea* L.

Цветне главице дугуљасте, доста ситне, листићи омотача црепасто поређани, цвеће на колуту хермафродитно, цевасто, са цеви стиснутом а ободом 5 зубим, цвеће по колуту жепско, језичасто, са кратким, округластим крајком, ахеније стиснуте, без пернице, или завршене оштром ивицом, општа ложа наљама обрасла; дуговечне биљке, цвећа различито бојеног,

*) Ваља боље пенитати на живој биљци, дали она спада овамо или је може бити пре она сродна фела, што је из Русије позната под именом, *A. inodora* M. B.

наврх стабла у коримб сложеног и лишћа реће целог, обично 2-3 крат перасто дељеног.

1. Лишће цело, само ободом рескасто. 2.
 Лишће једном или више крат перасто дељено. 3.
2. Лишће глатко, линеарно ланцетасто, ободом рескасто, зупци надно листа нешто дужи, цветне главице наврх стабла у коримб сложене, цвеће по ободу од дужине омотача. џ. 7, S. VII. *A. Ptarmica* L.
 Лишће мање више длакаво, доње лопатичасто, горње дугуљасто, при основи цело, од пола рескасто, цветни коримб врло збивен, цвеће по ободу краће од омотача, биљка од педи, највише две. џ. 7 (на Конаонику у Крушевачкој, Јанковом Камену у Ужичкој). VII. *A. lingulata* W. K.
3. Цвеће жуто. 4.
 Цвеће бело, реће жућкасто бело или ружасто. 5.
4. Лишће перасто дељено, са кришкама пошироким, по ободу ровашеним, цветне главице у збивен коримб сложене, омотач од разведених белих длака рутав, цела биљка сивасто бела, од 1-2 педи. џ. 4, 5 (по свима вишим брдима у Алексиначкој, Црноречкој и Крајинској). VI. *A. clureolata* Sm.
 Лишће 2 крат перасто дељено, кришчице узане, ободом дубље или плиће урезане, цветне главице у збивен коримб сложене,

као и остала биљка од положених сјајних, најзад жућкастих длака свиласте, биљка од 1-2 педи. Ф. 4, 5 (на Гребену у Крајинској и близу Вратарнице у Црноречкој, око Рашке у Чачанској). vi. . *A. sericea* Јанка.

5. Лисна дршка између лисних крижака бар у горњем крају зупчаста. 6.
 Лисна дршка између лисних крижака цела. 8.
6. Лишће обимом овално, двојно перасто дељено, крајне кришчице ситне, зупчасте или перасто усечене, лисна дршка узана, од пола зупчаста, биљка од педи или нешто већа. Ф. 3, 4. vi. *A. nobilis* L.
 Лишће ободом дугуљасто или ланцетасто. 7.
7. Лисна дршка с обе стране крилата, крила од ширине саме дршке, скроз зупчаста, зупци не једнаки, већи поново зупчasti, стабло глатко или руновито, обично од аршина, ређе мање, цвеће бело, по вишим брдима ружасто. Ф. 3, 4, 5, 6, 7. vii. *A. tanacetifolia* All.
 Лисна дршка крилата, крила узана, само под лисним кришкама зупчаста, стабло глатко или руновито, од аршина, ретко мање, цвеће бело. Ф. 4, 6. vii.
 A. lanata Spreng.
8. Лишће перасто дељено, кришке линеарне, целе, најзад здвојене, стабло од чеперка, ређе што веће, цвеће жућкасто, по цветању над ободом јако здужено. Ф. 4 (у Поду-

- нављу по свима пешчаним нустарама). vi.
 A. pectinata W. K.
 Лишће 1-2 крат перасто дељено, кришке
 зупчасте. 9.
9. Лисне кришке пошироке, горње клипасто
 низ дршку силазеће, перасто дељене или
 крупно зупчасте; биљка од аршина, од по-
 ложених обилатих длака беличаста, цвеће
 бело. Ч. 5, 6 (на Расоватом Камену, Ба-
 биној Глави и Бучанском Брду у Њаже-
 вачкој, Вршкој Чуци у Црноречкој и др.).
 vi. *A. grandifolia* Friv.
 Лисне кришке узане, перасто дељене. . 10.
10. Лишће обимом линеарно или ланцетасто,
 двојно перасто дељено, кришчице рескасте,
 стабло нешто више од педи, рутаво или
 зелено, цвеће бело или ружасто. Ч. 3, 4,
 7. vi. с. спориш. . . *A. Millefolium* L.
 Лишће обимом дугуљасто, перасто дељено,
 кришке у мало, 2-5 кришчица дељено, цела
 биљка од положених длака сиваста, стабло
 од педи или веће. Ч. 4, 5. vi.
 A. odorata L.

267 род: *Anthemis* L.

Цветне главице полукружне, згор плосне, под-
 бочене лостићима црепасто поређаним, цвеће на колуту
 хермафродитно, цвасто, са циви стиспупом, двокрилом
 и ободом 5 зубим, по ободу цвеће женско, кадшто
 јалово, језичасто, са дугуљастим окрајком, ахеније без

пернице, стиснуте, кадшто узано крилате, са оштрим обрубом на врху, ложа паљама обрасла; годишње или дуговечне биљке, цвећа по ободу белог, ређе жутог, на колуту жутог.

1. Цвеће и на колуту и по ободу жуто, лишће длакаво, два крат перасто дељено, са зупчастом дршком, стабло од пола гранато, грапе на врху са једним, доста вићеним, жутим, врло ретко белим цветом. ☉. 3, 4 vi. *A. tinctoria* L.
Цвеће по колуту жуто. 2.
2. Лишће перасто сечено, обимом лопатичасто или линеарно, стабло од пола паго (без лишћа), на врху са једном цветном главицом или њих више — 2-6 —; биљка пријатна мириса, од судлапце, највише од чеперка. ф. 5 (на Столу и Црној Гори у Крајинској, Плешу и Уљ Камену у Књажевачкој, Ртњу и Лесковцу у Алексиначкој, Каблару у Рудничкој и др.). v. *A. Aizoon* Gris.
Лишће двојно перасто дељено. 3.
3. Паље на ложи од пола сушне, на врху зупчасте, лишће нешто длакаво, двојно перасто дељено, стабло ретко веће од чеперка, од пола паго, са 1 цветном главицом на врху. ф. 4, 5 (на Конаоцику у Крушевачкој). vii. *A. montana* L.
Паље на врху зашиљасте. 4.
4. Ахеније ваљкасте, цртасто квржичаве, са ровашеним ободом на врху, лишће глатко,

- двојно перасто дељено, стабло од основе гранато, са разведеним гранама, биљка не пријатна мириса, обично нешто већа од педи. ☉. 1, 3. vi. . . . A. Cotula L.
 Ахеније четвртасте. 5.
5. Општа ложа полукружна, ахеније стиснуте, у пресеку ромбичне. 6.
 Општа ложа јако пуњчаста, цилиндрична, ахеније у пресеку правилно четвртасте. 7.
6. Цвеће по ободу дугачко, од дужине главичиног пречника, ахеније са 10 уздужних црта, стабло слабо гранато, од 2 педи. ☉. 5, 6 (по планинским странама). vii. A. Triumphetti All.
 Цвеће по ободу једва од пола главичиног пречника, ахеније са 5 уздужних црта, стабло од пола гранато, кадшто од аршина. ☉. 3, 4. v. A. Austriaca Jacq.
7. Ахеније са оштрим ободом на врху, спољне половним, кожастим венцем окончане, стабло од пола гранато, биљка од педи и већа, од густих длака беличаста. ☉. 4 (у Подунављу по свима нашим пешчарама). v. A. Ruthenica M. B.
 Унутарње ахеније оштрим ободом завршене, спољне на врху са надутим, наборитим обрубом, стабло од основе гранато, биљка од педи, рутава. ☉. 2, 3. vi.
 A. arvensis L.

268 род: *Matricaria* L.

Цветне главице округле, са јако пунчастом, из путира шупљом ложом, цвеће на колуту хермафродитно, цевасто, ободом 5 дело, по ободу женско, језичасто, са стиснутом цеву, ахеније не крилате, без пернице, без обруба или са виђеним обрубом на врху, ложа нага; годишња биљка цвећа по ободу белог, на колуту зеленкасто жутог и лишћа двојно перасто дељеног.

Листићи омотача затубасти, стабло ретко једноставно, обично гранато, од педи, кадшто и веће, обично мање, цвет тврех пријатна мириса. ☉. 1, 5. v. с. титрица. .

. M. Chamomilla L.

269 род: *Chrysanthemum* L.

Цветне главице згор плосне или полукружне, листићи омотача црепасто поређани, цвеће на колуту хермафродитно, цевасто, ободом 5 дело, по колуту женско, језичасто, са стиснутом цеву, ахеније не крилате, без обруба или са виђеним обрубом на врху, ложа нага, годишње или дуговечне биљке, цвећа обично виђеног, белог и лишћа целог или од различите руке дељеног.

1. Лишће цело, само ободом рескасто. 2.

Лишће перасто — кадшто више крат — дељено. 3.

2. Стабло слабо гранато, гране већном наге (без лишћа), са једном цветном главицом на врху, доње лишће лонатичасто, горње ланцасто, ободом рескасто, при основи кадшто дубље усечено, биљка не већа од 2 педи.

☉. 3, 7. v. . . Ch. Leucanthemum L.

- Стабло од пола у обилат коримб разгранато, грапе до под цвет лиспате, лишће ланцетасто, ободом оштро рескасто, биљка глатка, обично много већа од аршина. ҃. 7, 8. vii. . . Chr. uliginosum W. K.
3. Лиспе кришке врло узане, копчасте. . . 4.
Лиспе кришке пошироке, пласне. . . . 5.
4. Ахеније под врхом са једном жлездом, лишће 2-3 крат перасто дељено, стабло дуње усправљено, од аршина, кадшто од човечјег боја, од пола у обилат коримб раздељено. ☉. 2, 3, 6. vi. . Chr. tenuifolium Kit.
Ахеније под врхом са две жлезде, лишће 2-3 крат перасто дељено, стабло устајуће, од 2 педи, од основе неправилно гранато. ☉. 1, 2, 7. vi. . . . Chr. inodorum L.
5. Цветне главнице доста ситне, многобројне, више од 30 у коримбу, цвеће по ободу краће од цветне главнице, лишће перасто дељено, као и остала биљка рутава, биљка обично већа од аршина. ҃. 6. vi.
. Chr. macrophyllum W. K.
Цветне главнице доста виђене, малобројне не више од 20 у коримбу, цвеће по ободу дуже од цветних главница. 6.
6. Све лишће на дршку насађено, режњи затубасти, зучасти, стабло гранато, са разведеним гранама, биљка трвена лепа мириса, од 1-2 педи. ҃. 5, 6 (по Мирочу и око

Мајданека у Крајинској, по Ивици у Ужичкој и др.). vi. . Chr. Parthenium Pers.
 Доње лишће на дршку насађено, горње на стаблу седеће, режњи завршкасти, ободом оштро рескасти, стабло дупке усправљено, од аршина или веће. Ч. 3, 5, 6. vi. . . .
 Chr. corymbosum L.

270 род: *Doronicum* L.

Цветне главнице полукружне или згор пилосне, листићи омотача једнаки, 2-3 реди, цвеће на колуту хермафродитно, цевасто, обода 5 дела, по ободу језичасто, ахеније ваљкасте, са уздужним браздама, перница на ахенијама колута копчаста, ахеније обода без пернице, оштра ложа пага; дуговечне биљке цвећа жутог и лишћа не дељеног.

1. Лишће дугуљасто, доње елиптично, у кратке дршке с ужено, горње дугуљасто, седеће, стабло од пола голо, са 1 цветном главницом на врху, ређе их има 2-4, корен кртоласт од величине лешњика; биљка од аршина. Ч. 6 (у Топчидеру и на Авали у Београдској, близу Текију у Крајинској). iv.
 D. Hungaricum Schb.

- Лишће округло, доње на дршке насађено, при основи срцасто. 2.
 2. Корен подугачак, у доњем крају танак, на више задебљао, пуштајући из задебљалог дела исто таково пузеће корење, стабло ретко једноставно, обично од пола на неко-

- лико једноцветних грана дељено, цела бљка мање више длакава, од 2 педи, ка што до аршина. φ . 5, 6. iv. D. *Pardalianches* L.
Корен кратак, наблизу свуд једне дебљине. 3.
3. Стабло при корену за цветања без лишћа, доње лишће на стаблу ситно, горње повелико, многобројно, завршкасто, бљка мање више рутава, од аршина и већа, обично са 3-6 цветних главица наврх грана. φ . 6 (по вишим брдима на југу и истоку). vi. D. *Austriacum* Jacq.
Стабло само при основи са лишћем, у горњем крају наго. 4.
4. Корен на члановима са дугим трепљама, доње лишће затубасто, стабло од пола голо, од аршина, са 1, највише 2-3 цветне главице. φ . 6 (више м. Раковице у Београдској, близу Копривнице у Крајинској). iv. D. *Saussuricum* M. B.
Корен без трепља на члановима, лишће затубасто, круно зучасто, стабло од пола наго, ретко веће од 2 чеपर्ка. φ . 5, 6. iv. D. *cordifolium* Sternb.

271 род: *Senecio* L.

Цветне главице ваљкасте, листићи омотача једнаки, у један ред стављени, при основи подбочени ситнијим, на врху мрким листићима, ређе без те спољне чаше, цвеће на колуту хермафродитно, цваето, ободом 5 зубо, стубић у горњем крају гладак,

жигови косо одсечени, па врху длакави, цвеће по ободу женско, језичасто, ређе све цвеће хермафродитно, цевасто, ахеније ваљкасте, браздовите, перница копчасти, од ахенија на ободу често опадајућа, општа ложа нага; годишње или дуговечне биљке, цвећа жутог и лишћа кад целог, кад дељеног.

1. Лишће цело, само ободом зупчато. 2.
Лишће, бар горње, перасто или лпасто дељено, бочне кришке кадшто малобројне. 6.
2. Цветне главнице без ситнијих листића (спољног омотача) при основи, лишће елиптично или јајасто, на подужу, крилату дршку насађено, зупчато, горње здуљено, цело, цветне главнице виђене, малобројне — 10 наврх стабла у коримб сложене, цела биљка паучинаста, од аршица. Ф. 5, 6, 7 (доста обична по планинским местима). VI.
. *S. integrifolius* Jacq.
Цветне главнице подбочене ситнијим, махом па врху мрклим листићима. 3.
3. Листић спољног омотача многобројни — 10 или више, цветова на ободу 10-12, цветне главнице наврх стабла у обилат коримб сложене, лишће седеће, здуљено, ланцетасто, ободом оштро зупчато, биљка паучинаста, од човечјег боја. Ф. 8. VII. *S. paludosus* L.
Листићи спољног омотача малобројни — 3 до 5, цветова по ободу 5-8. 4.
4. Листићи спољног омотача дугачки, од дужине цветне главнице, лишће танко, ободом

- тупо зупчато, доње с ужено у крилату дршку, горње седеће, стабло од аршина и веће. џ. 5, 6 (по илпниским крајевима).
vi. *S. nemorensis* L.
Листићи омотача краћи од цветне главице, лишће доста дебело, кожасто. 5.
- 5- Цела биљка глатка, лишће ламптеће, нешто пенељаво сиво, ободом зупчато, с ужено у крилату, целу, бело обрубљену дршку, цветне главице многобројне, у обилат коримб сложене. џ. 4 (испод Мирјевског Брда близу Београда). viii. *S. Dogia* L.
Цела биљка од кратких љуспнца рутава, лишће тавно, зелено, ободом зупчато, доње у зупчату дршку с ужено, цветне главице у рехав коримб сложене. џ. 5, 6 (на Повлену у Ваљевској, близу Мокре Горе у Ужичкој). viii. *S. umbrosus* W. K.
6. Све лишће у главици цевасто или спољне (по ободу) језичасто, са сувраћеним цветним окрајком. 7.
Спољно цвеће свакад језичасто, са разведеним окрајцима. 8.
7. Цела биљка од жлезданих длака лепљива, спољни омотач мрљаво од цветне главице одстојећи, раван половини унутарњег омотача, ахеније глатке, лишће перасто сечено, биљка од педи, мало кад већа или мања ☉.
4, 5 (око Жљебина и на Расоватом Камену у Књажевачкој). vii. *S. viscosus* L.

- Биљке глатке или паучинасте, не лепљиве, ахеније длакаве. 8.
8. Цветне главице већином без језичастог цвећа по ободу, спољни омотач из кратких, од пола мрких листића сложен, лишће перасто сечено, кришке кратке, пошироке, биљка од педи, мало кад већа, обично мања. ☉. 1, 3, 4, 7. ш-х. *S. vulgaris* L.
- Цветне главице свакад са језичастим, назад усуканим цвећем, спољни омотач врло кратак, махом без мрког овршка, лишће перасто дељено, са узаним кришкама, биљка обично већа од педи. ☉. 4, 5, 6 (око Мајданпека и по Омољу у Пожаревачкој). ви. *S. sylvaticus* L.
9. Цвеће у главицама малобројно, ретко више од 5, са 1-2 језичаста цветка, лишће перасто дељено, са ланцестим, по ободу рескастим режњима, виђена биљка, обично већа од човечјег боја, са стаблом од пола јако гранатим и обилатим цветним коримбом на врху. ☉. 5, 6 (више Преконога, на Писаној Букви, Расоватом Камену и Големој Глави у Књажевачкој). ви. *S. Othonnae* M. B.
- Цвеће у главицама многобројно, са најмање 5 језичастих цветова по ободу. 10.
10. Маловечне биљке, корена тапког, жипчавог. 11.
- Дуговечне биљке корена подебелог, гранатог и кадшто пузећег. 13.

11. Ахеније, бар оне што су на ободу глатке, стабло од аршина, јако гранато, са грапама разведеним, средњим најкраћим, лишће лирасто дељено, доње на подуже дршке насађено, горње седеће. ☉. 7, 8 (у Лозници у Ваљевској, између Топчидера и Раковице у Београдској). vii. . *S. erraticus* Bert. Све ахеније длакаве, стабло од педи, највише две. 12.
12. Перница на плоду трајућа, стабло руовито, од педи, лишће длакаво, перасто дељено, кришке јајасте, ободом зупчасте, коримб доста збивен, обилат. ☉. 2, 4. iii. *S. vernalis* W. K. Перница са плода лако опадајућа, стабло обично од две педи, лишће глатко или длакаво, перасто дељено, са кришкама дугуљастим, зупчастим, коримб рехав, разведен. ☉. 5, 6 (по планинским местима). vi. *S. Nebrodensis* L.
13. Све лишће перасто дељено, кришке линеарне, зупчасте или перасто сечене, разведене, већином српасто накривљене, ахеније длакаве, са подједнаком перницом, стабло обично много веће од аршина, корен пузећи. ☉. 3, 4. vii. *S. erucifolius* L. Доње лишће цело или лирасто, корен жиличав, не пузећи. 14.
14. Доње лишће лирасто, са објајастом вршином кришком, горње једном или два крат пера-

сто дељено, ахепије на колуту длакаве, по ободу глатке, ове последње са лако одпадајућом перницом, биљка од аршина, кадшто већа. Ф. 3, 4. VII. . . . S. Jасобаеа L. Лишће у доњем пола стабла не дељено, срцасто, горње лирасто, са мало бочних крижака, ахепије глатке, биљка од аршина, обично мања, већином глатка или само по листовима перница длакава. Ф. 3, 4, 6 (по планинским крајевима). VII. S. subalpinus Koch.

Г) ПЛЕМЕ: *Synareae* Less.

Стубић хермафродитног цвећа испод врха, где се жигови краци стичу, задебљао и ту већином длакав.

272 род: *Calendula* L. с. невен.

Цветне главице полукружне, листићи омотача једнаки, у два реда стављени, цвеће на колуту цевасто, ободом 5 дело, хермафродитно или мушко јалово, по ободу језичасто, у два реда стављено, женско родно, прашнице у доњем крају у репељак истанчане, општа ложа плосна, пага; годишња биљка цвећа жутог и лишћа целог.

Ахепије по ободу целе, с поља квржичаве, снољне у горњем крају у кљун истанчане, уцутарије у лук савите, биљка ретко већа од чемерка. О. 1, 2, 3. VII. S. argvensis L.

273 род: *Echinops* L. с. главоч.

Цветне главице сложене из много цветова, сваки цвет подбочен својим особеним омотачем, крунице цева-

сте, ободом 5 деле, перница сложена из кратких чекиња, кадшто у доњем крају у венац сраслих; дуговечне биљке цвећа беличастог или плаветног и лишћа нерасто дељеног или целог, ободом бодљавог.

1. Цвеће беличasto, биљка обично много већа од аршина. 2.
Цвеће плаветно, биљка ретко од величине аршина. 3.
2. Лишће нерасто дељено, са кришкама бодљавим, згор од жлезданих длака лепљиво, оздо кунадрасто сиво, чекиње падно омотача дуже од половине омотачевих, с поља длакавих листића, чекиње пернице само при основи срасле. Ф. 3, 4, 6. VII.
. *E. sphaeroserphalus* L.
Лишће нерасто дељено, са подугачким, по ободу бодљавим кришкама, згор чекињама обрасло, оздо кунадрасто синасто, чекиње падно омотача од трећине омотачевих, с поља глатких листића, перничине чекиње мал не до врха срасле. Ф. 7, 8. VII.
. *E. exaltatus* Schrad.
3. Лишће нерасто дељено, са подугачким на врху бодљавим кришкама, згор глатко или паучинасто, оздо кунадрасто бело, чекиње испод омотача три крат краће од омотачевих, с поља глатких листића, стабло од пола гранато. Ф. 4 (око Кладова и у Корбовском Пољу у Крајинској). VII. . . . ,
. *E. Ritro* L.

Лишће цело или плитко перасто сечено, са кратким, на врху бодљавим кришкама, згор глатко, јасно зелено, оздо купадрасто бело, чекиње омотача краће од половинне омотачевих, с пола нешто длакавих листића, стабло слабо гранато. Ц. 5, 6 (око Раванице, Манасије у Ћупријској, око Бање Алекспачке и др.). vi. *E. Ruthenicus* M. B.

274 род; *Cirsium* L.

Листићи омотача црепасто поређани, цвеће хермафродитно или диклинично, све цевасто, прашничници конични слободни, перница пераста, при основи у венац срасла, опадајућа, општа лоза чекињама обрасла; двогодишње или дуговечне биљке цвећа црвеног или жутог и лишћа перасто дељено, већином бодљавог.

1. Цвеће жуто или жућкасто. 2.
Цвеће црвено, ређе бело. 4.
2. Цветне главице усправљене, већином лишћем подбочене, доње лишће перасто дељено, са кришкама ланцетастим, горње цело зупчасто и бодљаво, основном стабло обухватајуће, биљка од аршина. Ц. 7 (на Златибору у Ужичкој). vii. *C. olegaceum* Scop.
Цветне главице суноврате. 3.
3. Лишће мање више длакаво, дубоко перасто дељено, ободом бодљаво, стабло под врхом слабо гранато, са мало цветних главица (3-10), листићи омотача од пола одстојећи, биљка од аршина. Ц. 6 (на Ртњу у Але-

- кениначкој, Златибору у Ужичкој). vii. . . .
 C. *Erisithales* Scop.
 Лишће глатко, плитко перасто дељено, ободом дугим, жутих бодљама обрасло, стабло од пола јако гранато, са висећим гранама и главницама многобројним, много веће од аршина, кадшто веће и од човечјег боја. ☉. 6 (у Рајковој Реци у Крајинској, испод Плоче у Крушевачкој, по Подрињу и др.). vii. C. *sandelabrum* Gris.
4. Стабло врло спико, цела биљка ретко већа од судланице, лишће глатко, ланцетасто, плитко перасто сечено, ободом бодљаво, листићи омотача збивени, завршкasti, спољни јајастии. ☉. 3, 4, 5 (на Јабланику у Ваљевској, Ивици и Златибору у Ужичкој). vii. C. *asaule* All.
 Стабло виђево, од аршина или веће. 5.
5. Лишће на стаблу седеће, ободом низ стабло не силазеће. 6.
 Лишће бар посред стабла ободом низ стабло силазеће, стабло због тога од чести крплато. 8.
6. Стабло од пола јако гранато, цветне главе вице многобројне, на дуге петељке насађене, у обилат коримб сложене, листићи омотача збивени, по ободу паучиности, на врху мрки, с пола под врхом са уздужном, пупчастом цртом, лишће по ободу плитко урезано, бо-

дљаво, биљка од аршипа и већа. џ. 1, 2,
 З. VII. с. паламида. *C. argense* L.
 Стабло на врху са једном цветном глави-
 цом или мало њих на кратке петелке на-
 сађених. 7.

7. Лишће цело, доње повелико, округласто,
 при основи срцасто, по паличју кундрасто
 сиво, цветне главице наврх стабла 4-1, ли-
 стићи омотача лапцетасти, врхом сувраћени,
 биљка од човечјег боја. џ. 6, S (на Го-
 лији и Јанковом Камену у Ужичкој). VII. .
 C. raciflorum W. K.

Лишће већином перасто дељено и доње ду-
 гуљасто, у дршку постепено сужено, нешто
 длакаво или с обе стране зелено, цветне
 главице наврх стабла 4-1, листићи омотача
 лапцетасти, ртасти, биљка највише од ар-
 шипа. џ. 7, S (по вишим брдима). VII. .
 C. rivularis Lk.

8. Стабло само око среде крилато, сплазеће
 лишће не допире до оближњег лишћа. 9.

Стабло целом дужином крилато или само у
 горњем крају испод главица наго. 10.

9. Коренове жиле задебљале, стабло од пола
 гранато, гране већином голе, лишће оздо
 нешто кундрасто, листићи омотача над по-
 ловином нешто сужени, под самим врхом
 нешто раширени, биљка од аршипа, кадшто
 од човечјег боја. џ. 7, S. VII.
 C. sanum M. B.

- Коренове жиле кончасте, стабло од пола гранато, гране већином целе голе, лишће мал не глатко, листићи омотача постепено у врх заострљени, биљка од аршина. ☉. 6 (на Гребену у Крајинској). vii.
 C. R a n n o n i s u m W. K.
20. Цветне главице повелике, малобројне, омотачеви листићи у дугу, разведену бодљу окончани. 11.
 Цветне главице доста ситне, многобројне па стаблу, листићи омотача у кратку бодљу завршени. 12.
12. Цветне главице округласте, листићи омотача под врхом мање више лопатичасто раширења, дугим длакама, као неком научипом обавијени, лишће нерасто дељено, са ћошкастим, у појаке бодље завршеним кришкама, стабло од аршина и веће. ☉. 3, 4, 7. vii.
 C. e r i o r h o n u m Scop.
- Цветне главице дугуљасте, јајасте, листићи омотача постепено у бодље истанчани, пешто научинасти, лишће нерасто дељено, са дводелим, на врху бодљавим кришкама, биљка од аршина, ређе већа. ☉. 1, 3, 4, 7. vii.
 C. l a n s e o l a t u m Scop.
12. Бодље на стаблу и на крај лисних крижака много дуже од оних што су по лисном ободу, равне лисном пречнику или дуже, омотачеви листићи на врху затубастни, са врло кратким одстојећим бодљама; биљка од чо-

вечјег боја. ☉. 7, 8 (у Крајинској, Црно-
речкој, Њажевачкој, Ћупријској, Крагује-
вачкој и Крушевачкој). vii. *C. Siculum* Spr.
Све бодље на близу једнаке, листићи омотача у краће или дуже бодљпце постепено
пстапчани. 13.

12. Листићи омотача на врху са подужим бо-
дљама, бодље на доњим листићима дужином
равне пречнику тих листића или дуже, ста-
бло од пола гранато, обично од величине
човечјег боја или веће. ☉. 8 (око Кисље-
вачке Баре у Пожаревачкој). vii. . . .
. *C. brachysepalum* Jur.
Листићи омотача завршени кратким бодљама,
бодље на доњим листићима краће од пре-
чника свог листића, стабло истом на врху
гранато, од величине човечјег боја. ☉. 7
(више по планинским местима, на Вљавници
у Ћупријској, Чемерпу у Чачанској и Ко-
паонику у Крушевачкој). vii. *C. palustre* L.

275 род: *Chamaeris* DC.

Цветне главце јајасте, листићи омотача црепа-
сто поређани, цвеће једнако, цвасто, ободом 5 дело,
прашнички конци длакави, прашнице у доњем крају у
репељак истапчане, два жига мал не до врха срасла,
плод објајаст, нимало не стиснут, са тврдом оплодницом,
перница пераста у доњем крају у венац срасла, однада-
јућа, општа ложа длакама обрасла; двогодишње или ду-
говечне биљке цвећа првеог и лишћа перасто дељеног.

Листће седеће, згор глатко, од белих нерва шарено, оздо кундрасто бело, перасто дељено, кришке завршене појаким бодљама, цветне главице виђене, листићи омотача у подугу бодљу заострљени, биљка од аршина, обично вижа. ☉. 4, 5 (у долини Ибра од Рашке до Ушћа у Чачанској). vi. Ch. Afr a DC.

Листће низ стабло силазеће (с тога стабло крилато), згор глатко, од белих нерва шарено, оздо кундрасто, цветне главице осредње, листићи омотача завршкасти, врхом одстојећи, цвеће угасито црвено, биљка обично већа од аршина. ☿. 6 (у Нерезини између Причела и Корепатаца у Њажевачкој). viii. Ch. a t r o p i c a Boiss.

276 род: *Carduus* L.

Листићи омотача црепасто поређани, цвеће хермафродитно, све цевасто, прашичници конци слободни, перница кончата, зупчата, при основи у венац срасла, зрела уједно са венцем одпадајућа, оншта ложа чекињастим паљама обрасла; двогодишње, ређе дуговечне биљке, лишћа перасто дељеног и цвећа црвеног, ређе белог.

1. Цветне главице крупне, са листићима омотача над основом преломљеним и назад сучраћеним, лишће перасто дељено, згор глатко, оздо по нервима длакаво, кришке чврстим бодљама завршене, стабло од 2

- педи са 1 цветном главицом на врху или
нешто гранато, са више цветних главица.
☉. 3, 4. vi. *S. nutans* L.
Цвеће средње величине или доста ситно, са
листићима омотача не преломљеним. 2.
2. Цвеће на врх стабла или грана усамљено,
стабло само у доњем пола листато, у гор-
њем крају паго — без лишћа. 3.
Цвеће на врх грана ретко усамљено, обично
повише цветних главица на грани на кратке
петељке пасађених. 5.
3. Лишће с обе стране или бар оздо кунадра-
сто бело, нерасто дељено, са кришкама на
врху бодљавим, листићи омотача линеарно
ланцетастии, приљубљени или од пола разве-
дени, стабло од пола гранато, обично веће
од аршица. ☉. 4, 5. vi. *S. collinus* W. K.
Лишће с обе стране зелено, кад мање, кад
више длакаво. 4.
4. Листићи омотача усправљени или од пола
нешто разведени, лишће младо оздо дла-
каво, кадшто нешто кунадрасто, маторо гла-
тко, нерасто дељено, са кришкама јајастим,
на врху бодљавим, стабло са једном глави-
цом на врху или нешто гранато. ☉. 4, 7.
vii. *S. arctioides* W. K.
Листићи омотача спољни усправљени, уну-
тарњи врхом кукасто сувраћени, лишће не-
што длакаво, кадшто посве паго, нерасто
дељено, са кришкама јајастим, мање више

- усеченим и бодљавим. ☉. 4 (око Кладова у Крајинској, близу Алексинца). vi.
 C. hamulosus Ehrh.
5. Лишће с обе стране зелено 6.
 Лишће бар оздо кундрасто бело. 7.
6. Цветне главице округле, доњи листићи омотача усрављени, горњи од пола разведени, ахеније попречно фино наборите, лишће оздо длакаво, перасто дељено, са кришкама на врху и по ободу бодљавим; биљка већа од аршина. ☉. 1, 3, 4. vii. C. acanthoides L.
 Цветне главице јајасте, листићи омотача са врховима пешто разведеним, ахеније жућкасте, дуж цртасте и са ситним попречним борницама, лишће обично глатко, перасто дељено; биљка јако граната већа од аршина ☉. 5 (под Кабларом у Рудничкој, око Мокре Горе и Ужица). v. C. multiflorus Gau!
 7. Лишће перасто дељено, са кришкама јајастим, троделим или усеченим, зупчастим, цветне главице округласте, обично њих по више наврх грана, стабло штркљасто, кадшто од човечјег боја. ☉. 6. vii.
 C. crispus L.
 Доње лишће големо, лирasto, горње цело или плитко усечено, цветне главице округласте са подугачким, јако разведеним листићима омотача; биљка обично од човечјег боја, у свима деловима већа од пређашње феле. ☉. 6, 8. vii. C. Personata Jacq.

277 род: *Oporordon* L.

Листићи омотача црепасто поређани, цвеће хермафродитно, све цевасто, са 5 делом ободом, прапичини конци слободни, перница кончаста, зупчаста, при основи у венац срасла, опадајућа, општа лежа језичаста, љуснама обрасла; бодљава биљка цвећа љубичастог и лишћа перасто дељеног.

Лишће елиптично, дугуљасто, зупчasto, оздо купадрасто, листићи омотача пад јајастом основом линеарно заоштрљени, доњи јако разведени; биљка од арнипа, кадшто и већа.

☉. 2, 3. vi. . . . *O. Asanthium* L.

Лишће дугуљасто или ланцетасто, перасто дељено, слабо научицасто, главице новелике, са љуснама јајасто ланцетастим, што на ниже, то јаке разведени; биљка кадшто од човечјег боја, јако граната, особито у горњем крају жљезданим длакама обилато обрасла.

☉. 1, 5. vi. . . . *O. Taugicum* DC.

278 род: *Lappa* L. с. лапак.

Цветне главице округле, листићи омотача црепасто поређани, са врло зашљастим и чакљасто сувраћеним врховима, све цвеће цевасто, прапнице на ниже са шљастим израслима, ахеније стиснуте, попреко наборите, перничне чекиње кратке, рапаве; двогодишње биљке цвећа црвеног и лишћа повеликог, срцастог.

1. Цветне главице научинастим влакнима преплетене, белчасте, наврх стабла у ко-

- римб састављене, унутарњи листићи омотача црвено бојени; биљка од аршина и већа, обично ређа од сљедујућих фела. ☉. 3, 7. vi. L. tomentosa Lam. Цветне главице у једној равни стављене, доста крупне, сви листићи омотача зелени; биљка обично већа од аршина. ☉. 1, 3. vi. L. major Gaertn. Цветне главице наврх стабла грозасто поређане, доста ситне, унутарњи листићи омотача црвени; биљка обично већа од аршина. 1. 3. vi. L. minor DC.

279 род: *Carlina* L.

Цветне главице виђене, спљоштене, листићи омотача црепасто поређани, спољашњи листолики, бодљаво зупчасти, унутарњи сушни, жућкасти или белчасти, жожа чекињама густо обрасла, крупница цеваста, ахеније ваљкасте, нешто стиснуте, перипца са перастим при основи у котур сраслим жбицама; двогодишње биљке цвећа белчасто жућкастог и лишња плитко усеченог, бодљавог.

1. Стабло повисоко, пајмање од педи, ретко са једном цветном главцом на врху, обично од пола грапато, са 2-7 цветних главца, унутарњи листићи омотача жућкасти. ☉. 3, 4, 7. vi. *) *C. vulgaris* L.

*) На Ртњу у Алексиначкој расте сродна биљка лишња дугачког, ланцастог, коју гдешто разликују под именом: *C. longifolia* Rehb.

- Стабло сниско или биљка без стабла. 2.
2. Цветна главица виђена, цосред лишћа на корену седећа, лишће кундрасто, у округ разведено, перасто сечено, кришке њошкасте, зупчасте. ☉. 3, 4, 5. vi. с. цунава.
 C. acaanthifolia All.
- Цветна главица доста виђена, на врху кратког стабла насађена, ретко са 2-3 главице на стаблу, лишће глатко, перасто сечено, са бодљавим кришкама. ☉. 3, 4, 5 (на Златибору, Ивици у Ужичкој, Повлену у Ваљевској). vi. с. краљевац. C. acaulis L.

280 род: *Serratula* L.

Листићи омотача црепасто поређани, све цвеће цевасто, перипца кончаста, трајућа. најзад свака чекиња за се однадајућа, општа жожа чекињава обрасла; дуговечне биљке цвећа црвеног и лишћа целог или перасто дељеног.

Лишће опстрикаво, ободом оптро рескасто, јајасто, цело или лпрасто дељено, стабло од пола гранато, цветне главице дугуљасте, биљка од две педи, кадшто мало већа. ☿. 6, 7. vi. с. срнац. *S. tinctoria* L.

Лишће пешто опстрикаво, перасто дељено, са кришкама ланцетастим, целим или рескастим, стабло пешто гранато, цветне главице кугласте, листићи омотача бодљом завршени; биљка обично мања од две педи. ☿. 4, 5 (на Коларипци, Барама у Књажевачкој, Лесковику у Алексиначкој). vi. *S. radiata* M. B.

281 род: *Jurinea* Cass.

Цветне главице округласте, пешто спљоштене, листићи омотача линеарни, мрљави, гдешто сувраћени, све цвѣће цвасто, ахеније четвртасте, перница из једнаких жбица сложена; дуговечна биљка цвѣћа црвеног и лишћа целог или перасто дељеног.

Стабло у доњем крају листато, са лишћем перасто дељеним, оздо кунадрасто белпчастим, у горњем крају паго, са једном цветном главицом на врху, ретко од пола гранато, са 2-3 цветне главице на врху, биљка кадшто мања од аршина. Ч. 3, 4, 5. v. .

. *) *J. mollis* Rehb.

282 род: *Kentrophyllum* Nees.

Цветне главице јајасте, листићи омотача црепасто поређани, спољни перасто дељени, са бодљавим кришкама, унутарњи ланцетастни, на врху бодљави, крунице цвасте, ахеније објајасто четвртасте, са пупком на доњем крају косо стављеним, без пернице или са перницом сложеном из кртих, не једнако трепаљавих жбица, ложа чекињама обрасла; двогодишња биљка цвѣћа жутог и лишћа перасто дељеног, бодљавог.

Ахеније по колуту са перницом, по ободу без ње, стабло под врхом гранато; биљка

*) На Малом Штрицу у Крајинској расте друга сродна фела са лишћем низ стабло силазћим, већином целим или у мало крижџка исеченим, коју ваља боље испитати: *J. subalata* Rač. Herb.

паучинастим концима обрасла, обично од аршина. ☉. 3, 5. vi. . . . *C. lanatum* DC.

283 род: *Centaurea* L.

Цветне главнице округле или јајасте, листићи омотача црепасто поређани, цели или по ободу исецкани или трепљама обрасли, кадшто на врху бодљом окончани, цвеће цвасто, на колуту хермафродитно, по ободу обично нешто веће, безполно, јалово, ахеније нешто стиснуте, са косо стављеним нуком при основи, кадшто без пернице, чешће на врху са перницом, састављеном из два реда кртих чекиња; двогодишње или дугочечне биљке цвећа жутог или црвеног и лишћа целог или од различите руке дељеног.

1. Листићи омотача завршени виђеном, при основи прстасто дељеном бодљом. . . . 2.
Листићи омотача без бодље, на врху или са ситном прстасто не дељеном бодљом. . . . 4.
2. Лишће ободом низ стабло сплазеће (стабло зато крплато), стабло од пола гранато, гране малобројне, са једном цветном главницом на врху, цвеће жуто; биљка дупке усправљена, од аршина, кадшто много већа. ☉. 3, 6. vi. *C. solstitialis* L.
Лишће на стаблу седеће, цвеће црвенкасто. 3.
3. Ахеније са перницом на врху, унутарњи листићи омотача са пошироком, округластом израсли на врху, стабло од основе гранато, са разведеним гранама; биљка од педи, кадшто мало већа. ☉. 3, 4. vii. *C. Iberica* Trin.

- Ахеније без пернице на врху, упутарњи листићи омотача скроз једне ширине, стабло од пола гранато, са разведеним грананама, обично веће од педи. ☉. 1, 3, 4.
 VII. *C. Calcitragra* L.
4. Цвеће жуто. 5.
 Цвеће црвено или плаветно. 8.
5. Листићи омотача закружени, целцати, лишће перасто дељено, са кришкама ободом ситно рескастим; биљка глатка, ретко већа од аршина. ♀. 5 (на Ограђеници више Мокре Горе у Ужичкој). VI. *C. alpina* L.
 Листићи омотача на врху заоштрљени, ободом у шиљате режњиће псецкани. 6.
6. Двогодишња биљка, листићи омотача краћи, од троугалног наставка, којим су завршени, трепље по ободу дуже но што је листић широк, лишће доње цело или перасто, са режњима целим или перасто усеченим. ☉. 3, 4, 5 (на Плешу, Голехој Глави у Књажевачкој, Лесковику у Алекспначкој). VI. *C. chrysolepis* Vis.
 Дуговечне биљке. 7.
7. Листићи омотача већим делом видљиви, са ситним, сушним наставком на врху и трепљама по ободу врло кратким, наврх наставка краћи или дужа бодља, лишће цело или перасто дељено; биљка обично од аршина, у горњем крају граната. ♀. 3, 4, 5 (око Рашке у Чачанској, близу Јагодине,

Ражња у Алексинач., око Нишеваца и Подвиса у Књажевачкој). vii. *C. Salonitana* Vis.

Листићи омотача прикривени повеликим наставцима, којим су окончани, горњи наставци меурасто сведени, лишће цело или перасто дељено са целим или перасто усеченим кришкама, стабло од пола гранато, ретко што веће од 2 педи. џ. 3, 4 (око Неготина и Кладова у Крајинској). vi. *C. Orientalis* L.

8. Све лишће једном или два крат перасто дељено, цветне главице доста сјатне. 9.
 Лишће бар доње цело, главице доста виђене, најмање од величине лешњика. 15.
9. Дуговечне биљке. 10.
 Двогодишње биљке. 11.
10. Перница наврх плода дужа од половине плода, листићи омотача са пошироким белим крлоцима са стране, лишће двојно перасто дељено, кунадрасто, стабло од пола гранато, од аршина. џ. 4. vii.
 C. Tauscheri Kern.
 Перница на плоду једва од трећине плода, листићи омотача с леђа пругасти без белог крила на ободу; стабло од основе кадшто гранато, највише од 2 педи. џ. 3, 4, 5. vii. *C. australis* Рапџ.
11. Плод без пернице на врху, млађи скроз длакав, зрео паг, лишће двојно перасто дељено, доње са ужим кришкама него горње, стабло од пола гранато, обично веће од

- аршина. ☉. 3, 4, 5 (пзмеђу малог Стола и Матаруга у Чачанској). vii.
 C. calvescens nov. spec.
 Плод са перницом. 12.
12. Листићи омотача цели или неправилно сечени, сушни, белп, по среди са мрком мрљом, лишће једном или два крат перасто дељено, стабло од пола гранато, обчно од две педи. ☉. 4, 5 (по Пањку у Ужичкој, око Рашке у Чачанској и др.). vii. *C. alba* L.
 Листићи омотача у горњем пола у власасте кришнице псецкаип. 13.
13. Плод са перницом краћом од пола плода, лишће једном или два крат перасто дељено, стабло од пола гранато са доста кратким, усправљеним гранама; биљка од 2 педп. ☉. 3, 4. vii. . . . *C. Biebersteinii* DC.
 Плод са перницом плоду у дужини равном. 14.
14. Стабло веће од аршина, од пола гранато, са разведеним гранама, лишће једном или два крат перасто дељено, цветне главнице округласте, листићи омотача са смеђом мрљом испод врха. ☉. 4. vii. *C. ciliata* Friv.
 Стабло највише од две педи, од пола гранато, са усправљеним гранама, лишће 2-3 крат перасто дељено, доње врло обилато, за време цветања сухо, цветне главнице јајасте, листићи омотача са црном мрљом испод врха. ☉. 6 (на Вукану у Пожаревачкој). vi. . . *C. myriotoma* Vis. et Panč.

15. Цвеће угасито црвено — пацрно. 16.
 Цвеће плаветно или беличасто, унутарије
 кадшто црвено, лишће влпном цело. 18.
 Цвеће ружасто, лишће већином перасто де-
 љено. 20.
16. Листићи омотача голи т. ј. не прикривени
 кратким трепљама, у које је обод тих ли-
 стића псецкан, корен врло дебео, стабло од
 пола гранато, са 3-15 цветних главца на
 врху, лишће перасто сечено, кришке ланце-
 тасте, ободом ситно зупчасте. Ф. 3, 4 (на
 западној страни Стола у Чачанској). vii. .
 S. melanosperhala nov. spes.
 Листићи омотача прикривени дугим трепљама,
 у које је обод тих листића псецкан. 17.
17. Листићи омотача дугуљасто троугални, на
 врху заострљени, лишће цело или перасто
 дељено; стабло од аршина, обично са мало
 грана на врху. Ф. 4, 5 (по свима каме-
 њарима виших брда). vi.
 S. atropurpurea W. K.
 Листићи омотача јајастни, лишће цело или
 лпратно дељено, стабло једноставно, једва
 од две педц, обично са једном цветном гла-
 вцом на врху. Ф. 3 (на Копачику у Кру-
 певачкој). vii. . . . *S. Kotschiana* Neuff.
18. Лишће цело, ланцетасто или линеарно, на
 стаблу седће, стабло од пола гранато, са
 разведеним гранама, на грани по једна цве-
 тна главница, перница од дужине плода;

- биљка од педи или нешто већа. ☉. 2, 4,
6. vi. с. разпчак. . . . С. Су а н и с L.
Лишће дугуљасто, ободом низ стабло сла-
зеће, перница много краћа од плода. . . 19.
19. Коренове жиле ренасто задебљале, стабло
од педи, доста танко, са једном цветном гла-
вицом на врху, ретко више, лишће линеарно
ланцетасто, оздо кунадрасто бело. Ф. 4, 5
(на Њопаонику у Крушевачкој и Пешу*) у
Њважевачкој). vi. . С. п а р у л и g e r a R o s h.
Коренове жиле кончасте, стабло од педи,
обично много веће, са 1-4 цветне главице
на врху, лишће дугуљасто, оздо или на обе
стране кунадрасто. Ф. 3, 4 (по свима ве-
ћим брдима). vi. . . . С. м о n t a n a L.
20. Листићи омотача завршени дугим сувраће-
нам, на обе стране у кончасте режње исец-
каним наставком. 21.
Листићи омотача завршени доста кратким,
целим или ободом дубље или плиће уреза-
ним наставком. 22.
21. Наврх стабла једна округласта цветна гла-
вица, врло ретко њих више, плод окопчан
перницом плоду у дужини равном, лишће
ланцетасто, цело или зупчато, биљка од
педи. Ф. 7 (на Ивановој Ливади у Њваже-
вачкој). vii. С. п e r v o s a W.

*) Може лако бити, да је биљка бела цвета, што расте на
Њопаонику, различита од оне, што се налази на Пешу;
али пошто овој последњој нисам још цвета видео, не
могу за сада ништа поуздано да кажем.

Наврх стабла повише дугуљастих цветних главица, перпица пола краћа од плода, лишће елиптично или ланцетасто, ободом зупчато. Ф. 3, 4, 6. VII.
 C. stenolepis Kern.

22. Израсли наврх омотачевих листића повелике, прикривајуће цветну главицу. 23.

Израсли наврх омотачевих листића доста спитне, не укривајуће омотачеве листиће. 24.

23. Стабло дунке усправљено, од пола јако гранато, омотачеви листићи ретко цели, обично неправилно по ободу резани, кадшто, особито доњи, у правилне, узаве режњиће псецкани; биљка обично већа од аршина. Ф. 3, 4, 5. VII. *C. Jasea* L.

Стабло на земљу положено, од пола усправљено, обично нешто гранато, омотачеви листићи већином цели, ређе ободом урезани; биљка обично мања од две педи. Ф. 3, 4 (по источним крајевима у Крајинској, Црно-речкој и др.). VIII. *C. amaga* L.

24. Стабло слабо гранато, са 2-5 цветних главица на врху, ретко што веће од педи, доње лишће цело, елиптично или објајасто, горње лпасто дељено, кадшто и горње цело. Ф. 5 (по Дервенти и око Мокре Горе у Ужичкој). VI. *C. Derwentana* Vis. et Panč.

Стабло од пола јако гранато, са многим цветним главицама у коримб сложеним, од аршина и веће, доње лишће цело или лпра-

расто дељено, горње перасто или двојно перасто сечено. ♀. 3, 5, 7. vi.
 C. Scabiosa L.

284 род: *Scirpina* Pers.

Цветне главнице ваљкасте, листићи омотача црепасто поређани, цвеће цевасто, на колуту хермафродитно, по ободу безиолно, ахеније ваљкасте, са пупком на доњем крају право стављеним, перница чекињаста; годишња биљка цвећа ружастог и лишња перасто дељеног.

Листићи омотача ланцетастни заострљени, ободом цели, лишње рапаво, са режњима ланцетастним, ободом рескастим; биљка штркљаста, од пола граната, мал не од аршина. ☉. 2, 3, 4. vi. *Sc. vulgaris* Pers.

285 род: *Xeranthemum* L.

Цветне главнице ваљкасте или тањирасте, листићи омотача црепасто поређано, сушни, унутарњи већи, бојени, цвеће цевасто, на колуту хермафродитно, ободом 5 зубо, по ободу женско, јалово, двоуспато, плод са љуснастом перницом или без пернице, општа жога љуспама обрасла; годишње биљке цвећа црвеног и лишња целог.

Цветне главнице округласте, спљоштене, сви листићи омотача с поља глатки, спољни ланцетастни, двојном дужи од колута, цела биљка кунадрасто бела, са стаблом од пола гранатим а грапама разведеним. ☉. 2, 3, 4. vi. с. вилина метла. . X. а п н и ш L.

Цветне главнице ваљкасте, спољни листићи омотача с пола длакави, унутарњи ланцестастии, једном дужи од колута, биљка руњаво бела, од пола граната, са гранама усправљеним. ☉. 2, 3, 4, 5. vi. . . .
 X. *cylindricum* Sm.

в) НАЕМЕ: *Cichoraceae* Juss.

Све цвеће језичасто, хермафродитно, стубић не члаповит, краци његови кончасти, сувраћени, нешто маљави.

286 род: *Lapsana* L.

Листићи омотача малобројни, 8-10, у један ред стављени, у доњем крају од неколико ситнијих листића подбочени, ахеније без пернице, стиснуте, са 20 уздужних црта, општа ложа нага; биљка цвећа жутог и лишћа целог или лпасто дељеног.

Горње лишће цело, доње лпасто дељено, стабло обично веће од аршица, од пола граната, са гранама јако разведеним. ☉.
 1, 2, 3, 4, 6. vi. . . . L. *communis* L.

287 род: *Aposeris* Neck.

Листићи омотача малобројни, у један ред стављени, при основи ситним листићима подбочени, ахеније без пернице, са 5 уздужних црта, на врху нешто стпњене; дуговечна биљка цвећа жутог и лишћа перасто дељеног.

Стабло голо (без лишћа), са једном цветном главницом на врху, лишће све из корена

пзбијајуће са кришкама ромбичним; биљка мало што већа од судлаице. Ф. 6 (на Повлепу у Ваљевској, Конаонику у Крушевачкој). vi. *A. foetida* Less.

288 род: *Cichorium* L.

Омотач двогуби, спољни из 5, унутарњи из 6, при основи сраслих листића сложен, перница сложена из кратких, у венац сраслих љуспица, општа ложа пага, јамичава; дуговечна биљка цвећа плаветног и лишћа целог или дељеног.

Цветне главике двојне или више њих скупа на врх стабла или у пазуху од лишћа седећих, перница много краћа од плода, доње лишће перасто дељено, горње цело, ободом зупчасто; биљка од аршина, кадшто мања, већином виша. Ф. 1, 2, 3, 4. vi. *C. Intybus* L.

289 род: *Leontodon* L.

Листићи омотача црепасто поређани, ахеније постепено у кљуп пстанчале, перница свију ахенија једнака, пераста, трајућа, све жбице једнаке, у доњем крају нешто дебље, спољне кадшто копчасте, општа ложа пага; дуговечне биљке цвећа жутог и лишћа целог или перасто дељеног.

1. Корен дугачак, перпендикуларно у земљу силазећи. стабло 1 цветно или при основи дељено, гране, ако их има, лишћем подбочене; биљка кад рутава кад глатка (*L. glabrescens*, Ранџ. Herb. Ac.), од педи или нешто већа.

- Ц. 5 (у Ужичкој око Мокре Горе глатки
 варпјетет). vi. *L. asper* Rchb.
 Корен кратак, хоризонтално положен, на
 крају одсечен. 2.
2. Цветне главнице и пре цветања усправљене,
 перница из једнаких, перастих жбица сло-
 жена, стабло ретко 1 цветно, обично рачва-
 сто, више цветно, лишће перасто дељено,
 кришке дугачке, узане, длаке на лишћу,
 ако их има, не дељене, биљка од педи. Ц.
 3, 4 (по планинским крајевима у Ваљевској
 и Ужичкој). vi. *L. autumnalis* L.
 Цветне главнице пре цветања суноврате,
 после усправљене, спољне жбице пернице
 краће, рапаве, унутарње перасте, лишће зу-
 пчасто, ређе перасто дељено, длаке на ли-
 шћу, ако их има, на врху рачвасте, стабло
 од педи. Ц. 3, 4, 7. vi.
 L. hastilis L.

290 род: *Picris* L.

Листини омотача црепасто поређани, ахеније на
 врху стиљене, перница на свима ахепјама једнака, од-
 падајућа, са жбицама при основи у котур сраслим, уну-
 тарње жбице у доњем крају раширене, перасте, спољне
 малобројне, кончасте, ложа нага; двогодишње биљке
 цвећа жутог и лишћа крецавог.

Стабло рутаво, од аршина, цветне главнице
 наврх стабла гроњасто сложене, спољни ли-
 стини омотача одстојећи, с леђа рутава, по

ободу глатки, ахеније по површини ситно
наборите. ☉. 2, 5, 6. v.
. P. hieracioides L.

291 род: Трагорогон L.

Листићи омотача једнаки, у један ред стављени,
ахеније у дужи или краћи кљуп истапчане, перипца
свију ахенија једнака, пераста, жбице са оближњима
сплетене, ложа нага; двогодишње биљке цвећа жутог
или црнкасто плаветникастог и лишћа целог.

1. Цвеће црнкасто плаветникасто, на врху
жуто, листићи омотача од дужице цвета
или нешто дужи, бројем од 5-8, цветне
гранчице на врху нешто задебљале, стабло
једноставно или гранато, местимце научи-
насто. ☉. 3, 4, 5 (по истоку Србије доста
обична биљка, на југу испод Студенице и
Рашке у Чачанској). v. *) *Tr. ergosifolius* L.
Цветићи скроз жути. 2.
2. Петељке на врху јако задебљале, од ширине
цветне главице, цветни омотач од 10-12 ли-
стића сложен, цвеће отворено жуто, краће
од листића омотача, ахеније од ситних љу-
спица рапаве, трећинном краће од глатког,
петоугалног кљуна; биљка од педи, кадшто
и већа. ☉. 2, 3, 4, 5. v. . *Tr. major* L.

*) Сродна биљка али жута цвета расте на Ул Камену. више
Белог Потока и око Нипеваца, ваља да се боље испита
дали није то источна фела, коју је Boissier описао под
именом, *Tr. Samaritani* Heldr. et Sart.

- Петельке на врху слабо задебљала, много тање од цветне главице. 3.
3. Ахеније у врло кратак кљун истанчане, велином глатке, у горњем крају љуспицама обрасле, омотач из 8 листића сложен, краћи од угасито жутог цвећа, стабло јако гранато, од педи до аршина, местимце кунадрасто. ☉. 4 (по песковима у Подунављу). vi. Tr. floccosus W. K.
Ахеније у доста дуг кљун истанчане, љуспицама обрасле. 4.
4. Прашнице жуте, на угловима са 5 тамних пруга, плод кљун од дужине плода, цвеће дуже од омотача, до подне отворено, биљка мал не од аршина. ☉. 5 (по кршевима око Мокре Горе *). v. Tr. Orientalis L.
Прашнице у доњем пола жуте, у горњем смеђе, плод кљун у пола дужи од плода, цвеће већином од дужине омотача, кадшто дуже, само из јутра отворено; биљка обично од аршина. ☉. 4, 7. vi. Tr. pratensis L.

292 род: *Scorzonera* L.

Цветне главице подбочене листићима црепасто поређаним, ахеније у кљун постепено истанчане, перница једнака, пераста, перничине жбице са оближњима сплетене, ложа нага; дуговечне или двогодишње биљке цвећа жутог или ружастог и лишћа целог.

*) Слаже се у многоме са биљком описатом у новије време под именом: Tr. Tommasinii Schultz Bip.

1. Цвеће ружасто, цветне главице наврх стабла усамљене, ређе стабло од основе гранато, лишће линеарно ланцетасто, дуж стабла обилато, биљка мало што већа од педи. φ . 7 (по брдским странама на југу од Србије, од Конаоника у Крушевачкој, до Ивнице у Ужичкој). vi. . . Sc. rosea W. K.
Цвеће жуто. 2.
2. Стабло од чеперка голо, или са 2-3 листолике љуске, са 1 цветном главицом на врху, лишће све из корена излазеће, од дужине стабла, ланцетасто или елиптично, кадшто ободом крцаво. φ . 5 (по кршу испод града Голупца у Пожаревачкој, близу Рашке у Чачанској — Sc. latifolia Vis.). v.
. Sc. Austriaca W.
Стабло од педи и више, у доњем крају листато, већином гранато, са 2-3 цветне главице кадшто и више, лишће линеарно или ланцетасто. \odot . 4, 5, 7 (по брдским странама на истоку од Србије). v. Sc. Hispanica L.

293 род: *Podosperrum* DC.

Ахеније свуд једне дебљине у кљун истанчале, у доњем крају насађене на жуљевиту дршку, дебљу од самих ахенија, остало као у пређашњег рода; двогодишње или дуговечне биљке цвећа жутог и лишћа перасто дељеног.

Корен дуговечни, пуштајући унаоколо по више лисних пупољака, који се истом друге

годице у стабло развијају, цвеће по ободу главице двојном дужи од омотача. Ч. 5 (око Ранке у Чачанској, испод Белог Потока у Београдској). vi.
 Р. *Jaquinianum* Koch.
 Корен двогодишњи, пуштајући једно стабло или њих више, која сва заједно цветају, спољни цветови на главци од дужине омотача или мало што дужи. ☉. 3, 4. vi.
 Р. *laciniatum* DC.

294 род: *Hypochaeris* L.

Листићи омотача у више редова црепасто стављени, ложа обрасла линеарним, опадајућим паљама, ахеније рапаве, кад свуд једне дебљине, кад у реп истапчане, перница кончаста или пераста; дуговечне или двогодишње биљке цвећа жутог и лишћа целог или перасто сеченог.

Перничине жбице двојаке, спољне чекињасте, унутарње перасте, листићи омотача глатки или с поља рутава, краћи од цвећа, лишће перасто сечено, корен подебео, гранат, биљка обично рутава, од педи или нешто већа. Ч. 3, 4, 7. vi. . . . *H. radicata* L.

Перничине жбице једнаке, све перасте, листићи омотача с поља рутава, краћи од повелике, обично на врху стабла усамљене главце, корен подебео, душке у земљу силазеће, по среди с две стране улокан или проваљен, биљка у горњем крају рутава,

већа од педи. џ. 3, 4, 6. vi. с. проваљен
кореп. *H. maculata* L.

295 род: *Taraxacum* Juss.

Листићи омотача у више редова стављени, спољни ред краћи, сложен у вањску чашу, кад сувраћену кад приљубљену, ахеније стиснуте, у горњем крају кратким љуспницама обрасле, у краћи или дужи кљуп истанчане, перница кончаста, бела; биљка стабла шуљег, безлистог, цвећа жутог и лишћа целог или стругастог.

1. Спољна чаша усправљена, краћа од пола главичиног омотача. 2.
Спољна чаша одстојећа, најзад сувраћена, дужа од пола главичиног омотача. 3.
2. Ахеније црвене, од три десетине свога кљуна, лишће лопатичасто стругасто, биљка већином глатка, од судлаице. џ. 5 (по кршевима на југу и истоку Србије). iv. *T. erythrospermum* Andr.
Ахеније сивасте, од четири четине свога кљуна, лишће лопатичасто, цело или плитко стругасто, биљка већином глатка, од педп. џ. 5 (на Црној Гори више Горњана у Крајинској). v. *T. commutatum* Jord.
3. Ахеније дужином равне кљупу. 4.
Ахеније два или више пута краће од свог кљуна. 5.
3. Омотачеви листићи с поља под врхом са рожастом израшли, лишће дугуљасто стругасто, са исецканим крпшкама, биљка од

- судланице, мало нешто купадроста. Ч. 3. 4, iv. *T. corniculatum* DC.
- Листвићи омотача без рожасте израсли, лишће објајасто, цело или крупно стругасто, биљка од педи, особито у доњем пола руповита. Ч., 3, 4. vii. *T. serotinum* W. K.
5. Кљуп над ахенијом три крат дужи од своје ахеније, све лишће стругасто; биљка од педи, од пролећа до јесени цветајућа. Ч. 1, 2, 3, 4, 7. iii-x. с. пошпо гупно, маслачак. *T. officinale* L.
- Кљуп над ахенијом 4 крат дужи од своје ахеније, снољно лишће плитко урезано, унутарије (до цветајућег стабла) стругасто сечено, биљка од педи. Ч. 8 (на Столу у Чачанској). vi. . . . *) *T. lividum* W. K.

296 род: *Chondrilla* L.

Омотач већином сложен из 8 листића, подбочених при основи ситним приперцима, цветова 8-12 у два реда стављених, ахеније на врху (под кљуном) венцем од љуспица обрасле, перница кончаста, ложа нага; двогодишња биљка цвећа жутог и лишћа целог или дељеног.

Доње лишће стругасто сечено, горње линеарно, цело, стабло гранато, већином голо, цветне главнице на врх стабла или грана по

*) Ботаници пису сагласни у томе, да ли се све ове, у боји плода, дужини плодовог кљуна, дужини и правцу спољне чаше и дељену лишћа, различите форме специфички разликују или не; неки их сматрају за варијетете обичног маслачка: *T. officinale* L.

2-3 у багле сложене; штркљаста биљка у доњем крају рутава, обично од аршина. ☉.

3, 4. vi. Ch. juncea L.

297 род: *Prenanthes* L.

Омотач већном сложен из 8 листића, с поља подбочених ситним приперцима, цвеће малобројно (5), у један ред стављено, ахеније стиснуте, без кљуна, перница кончаста, ложа пага; дуговечна биљка цвећа црвенкастог и лишћа целог.

Лишће доње срцасто, горње лапцетасто, ободом зупчато или цело, по палпју пепељаво сиво, биљка од пола јако граната, од аршина и већа, цвеће многобројно. Ц. 6 (по планинским крајевима на југу и истоку). vi.

. P. purpurea L.

298 род: *Lactuca* L.

Листићи омотача црепасто поређани, цвеће у два реда стављено, ахеније стиснуте, у дуг, кончаст кљун пстанчане, перница кончаста, ложа пага; двогодишње или дуговечне биљке лишћа целог или од различите руке дељеног и цвећа већном жутог, ређе плаветног.

1. Цвеће плаветно, ахеније с обе стране са по једном уздужном гредом, лишће пепељаво сиво, перасто или лирасто дељено, ободом зупчато, стабло од пола гранато, цвеће виђено, биљка глатка, од 2 педи. Ц. 4, 5 (по камењарима на југу и истоку од Србије). v. L. perennis L.

- Цвеће жуто, ахеније на обе стране са многим уздужним цртама — ситним гредама. 2.
2. Лишће ободом низ стабло силазеће, доње перасто цепљено, крпшке линеарне, вршне дугачке, већином целе, стабло јако гранато, од 2 педи и веће. ☉. 4, 5. vi.
. L. viminea C. H. Schultz.
3. Лишће на дуге дршке насађено, лирasto цепљено, крпшке ћошкaste, стабло од 2 педи, од пола гранато, граце разведене, ахеније од дужине свог кљуна, цела биљка глатка. ☉. 5, 6. vi. с. ајдучка трава, ајдучица. L. muralis L.
Лишће на стаблу седеће. 4.
4. Корен у горњем крају кртоласто задебљао, дебљи од стабла. 5.
Корен не задебљао, од дебљине стабла или тањи. 6.
5. Лишће стругасто лирasto, оздо глатко, ободом зупчasto, стабло од пола гранато, семке врране, цртaste, двојином дуже од кљуна, биљка од аршина и већа. ☉. 4, 5, 6. vi. *) L. stricta W. K.
Лишће не дељено, при основи стрелasto, ободом зупчasto, оздо глатко, семке врране, цртaste, двојином дуже од кљуна, биљка од аршина и већа. ☉. 6. vi.
. *) L. sagittata W. K.

*) Многи ботаници држе, да су ове две биљке варијетети феле: *Lactuca quercina* W.

6. Кљуи над ахенијом од дужине ахеније, лишће оздо глатко, цвеће дуж средњега перва чекињама обрасло, цело или доње стругасто цепљено, цветне главице на стаблу или гра-
грананама седеће, биљка од аршина и већа.
2, 3. vi. L. saligna L.
Кљуи над ахенијом двојном дужи од ахе-
није, лишће оздо дуж средњега перва че-
кињама обрасло, цело или стругасто дељено,
цветне главице на петељке насађене, биљка
од два аршина, ретко мања. ☉. 1, 2, 3,
4. vi. L. Scariola L.

299 род: *Sonchus* L.

Листићи омотача црепасто поређани, цвеће у више редова стављено, ахеније стиснуте, у горњем крају за-
кусасте (у кљуи не истанчане), перница копчаста, мека,
витка, лежа нага; годишње или дуговечне биљке цвећа
жутог и лишћа већином перасто дељеног.

1. Стабло од пола гранато, годишње биљке. 2.
Стабло на врху носеће гроњу од цветних
главица, дуговечне биљке. 3.
2. Ахеније између уздужних греда наборите,
лишће цело или стругасто дељено, са завр-
шкатам ушката при основи, цветне главице
с пола глатке, биљка од аршина или већа.
☉. 1, 2, 3. v. S. oleraceus L.
Ахеније између уздужних греда глатке, ли-
шће круто, глатко, већином цело, оштро зу-
пчасто, при основи са затубастим ушкатам,

- стабло од аршина, кадшто маџе. ☉. 1, 2.
 v. S. asper Vill.
3. Корен пузећн, лишће ланцетасто, цело или стругасто дељено, на стаблу са срцастом основом седеће, цветне главнице кадшто жлезданим длакама обрасле, већином наге, биљка од аршина и већа. ☿. 3, 4, 7. vi. S. argensis L.
- Корен жиличав, лишће дугуљасто, стругасто дељено, на стаблу са стреластом основом седеће, цветне главнице са петељкама жлезданим длакама обрасле, биљка од човечјег боја. ☿. 8 (око Неготинске Баре). vi. S. palustris L.

300 род: *Mulgedium* Cass.

Листићи омотача црепасто поређани, спољни много краћн, ахеције ваљкасте, нешто стиснуте, на врху нешто протањене, по странама са уздужним гредама, перница кончаста, ломљива, подбочена при основи венцем од кратких чекњиња; дуговечне биљке цвећа плавог или жутог и лишћа лирасто дељеног.

1. Цвеће жуто, дуж и наврх стабла у малочетне гроње сложено, лишће стругасто цепљено, згор глатко, оздо длакаво, стабло од аршина и веће. ☿. 5, 6 (на Старци више Мајданека и у опште по шумама виших брда на југу и истоку). vi. M. sonchifolium Vis. et Panč.
- Цвеће плаветно. 2.

2. Цвеће дуж и на врх стабла у сложен грозд састављено, петељке и цветне главнице жљезданим длакама обрасле, лишће лирасто цељено, горња кришка троугална, заострљена, стабло од аршина и веће. Ц. 6 (по вишим брдима на југу и истоку). vi. . . .

. M. alpina L.

Цвеће на врх стабла у рехав коримб сложено, петељке и цветне главнице паге (без жљезданих длака), лишће лирасто сечено, ободом зупчато, доње кришке назад управљене, стабло од аршина и веће. Ц. 6 (у Белој Реци испод Златибора и испод Звезде у Ужичкој, по Методији у Крушевачкој). vi. M. Pančićii Vis.

301 род: Reichardia Roth.

Листвићи омотача црепасто ноређани, све ахеније једнаке, четвртасте, на свакој страни једном уздужном браздом изривене, попречно гредовите, на врху нешто истанчале, перипца коначаста, ложа нага; дуговечна биљка цвећа жутог и лишћа плитко усеченог.

Стабло рачвасто, грабе 1 цветне, малобројне, лишће пецелава сиво, лопатичасто, ободом заточасто и оштро зупчато, биљка од педи или нешто већа. Ц. 5 (по кршевима око Мокре горе у Ужичкој). v. . . .

. R. macrophylla Vis. et Panč.

302 род: *Pterotheca* Cass.

Спољни листићи омотача краћи, представљајући спољну чашу, ахеније разнолике, на колуту линеарне, ваљкасте, горе у кљун истакане, спољне, што су на ободу, изнутра са 3-5 уздужних, кончастих или крилатих греда, перница кончата, са спољних ахенија лако однадајућа, ложа обрасла кончастим палицама; годишња биљка цвећа жутог и лишћа зупчастог или лирастог.

Стабло већном голо, малоцветно, највише од педи, биљка глатка или рутава ☉. 2, 3, 4, 5. v. . . Pt. *Nemausensis* Cass.

303 род: *Crepis* L.

Листићи омотача црепасто поређани, ахеније једнаке, ваљкасте или нешто стиснуте, на врху истакане, ређе у танак кљун завршене, по странама са 10-13 уздужних црта, перница кончата, ложа нага; биљке цвећа већном жутог и лишћа целог или од различите руке дељеног.

1. Годишње и двогодишње биљке, за време цветања без лишћа надно стабла или је то лишће свенуло. 2.
- Дуговечне биљке са лишћем надно стабла и за цветања зеленим. 8.
2. Корен јака, непријатна мириса, цветне петелке пре цветања суноврате, лишће перасто или лирасто дељено, стабло гранато, од педи и веће, цела биљка жљезданим длакама обрасла. ☉. 2, 3, 4. v. *Cr. foetida* L.

- Корен без особитог мириса, цветне главнице свакад усправљене. 3.
3. Ахеније у дуг корен истанчане, стабло и цветне главнице право одстојећим чекпњама обрасле, лишће стругасто дељено, горње цело, при основи стреласто, биљка од аршина, кашто мања. ☉. 1, 2, 3, 4. v. Cr. setosa Hall.
- Ахеније без кљуна, на врху мало истанчане, стабло глатко или длакаво. 4.
4. Листићи омотача наги, глатки, спољни подједнаки, врло кратки, са пошироким сушним ободом, стабло од половине гранато са увршним гранама, лишће нерасто дељено горње цело, линеарно, биљка од аршина. ☉. 3, 4, 5. vi. Cr. pulchra L.
- Листићи омотача мање више длакама или чекпњама обрасли, спољни црнесто поређани, без сушног обода. 5.
5. Средње лишће на стаблу са срцастом основом седеће, цветне главнице средње величине, жигови жути. 6.
- Средње лишће на стаблу са стреластом основом седеће, цветне главнице ситне, многобројне, жигови смеђасти. 7.
6. Листићи омотача из путра свиластим длакама обрасли, с поља длакави, лишће стругасто дељено, стабло длакаво, над половином гранато, гране увршне, биљка од аршина. ☉. 1, 3, 4. vi. Cr. biennis L.

Листићи омотача из нутра наги, с поља жлезданим длакама обрасли, лишће лпратно, или стругасто дељено, стабло од пола гранато, под врхом од жлезданих длака рутаво, биљка од аршина. ☉. 4, 6 (по огуцима на Церибаши близу Кладова у Крајинској). vi. . . Cr. Nicaeensis Balb.

7. Жигови смеђасти, спољни листићи омотача одстојећи, унутарњи из нутра свиластим длакама обрасли, лишће ободом сувраћено, стабло од педи, кадшто много веће. ☉. 4. vi. Cr. tectorum L.
Жигови жути, спољни листићи омотача осталима приљубљени, унутарњи из нутра наги, лишће ободом не сувраћено, стабло од педи или веће. ☉. 1, 2, 3, 4. v. Cr. virens Vill.
8. Ахеније са 20 уздужних греда и црта. . . 9.
Ахеније са 5-13 уздужних греда. . . . 11.
9. Листићи омотача линеарни, од пола у дуги врх заострљени, с поља дугим, мрким длакама обрасли, стабло особито на врху жлезданим длакама обрасло, са једном или мало цветних главица на врху, лишће дугуљасто, горње основом срцасто, биљка од педи. 4. 3, 4, 5 (по вишим брдима на југу од Србије, на Голији, Столу и Копаонику у Крушевачкој). vi. . *) Cr. viscidula Froehl.

*) Ову је биљку пок. Schultz Bipont. у периодичном делу Jahresbericht der Pollichia XXII-XXIV стр. 322 увео у науку под именом: Soyeria Serbica Schultz Bip.

- Листићи омотача дугуљастп, на врху зату-
басти. 10.
10. Лишће и стабло у доњем крају паго, гла-
тко, цветне главице средње величине, ли-
стићи омотача с ноља црпи, црним длакама
густо обрасли, биљка ретко већа од педи,
са 2-5 цветних главица. Ч. 7 (на Копач-
ошнику у Крушевачкој). vi.
. *Cr. succisaefolia* Tausch.
Лишће и стабло длакама мање више обра-
сло, листићи омотача смеђастп, смеђим дла-
кама рехаво обрасли, биљка од педи и већа,
ретко са 2-5, често и до 20, доста виђених
цветних главица. Ч. 3, 4, 7 (по високим
брдима на југу и истоку). vi.
. *Cr. grandiflora* Tausch.
11. Цвеће црвено или наранчасто, стабло од че-
перка, ретко веће, са 1-3 цветне главице
на врху, лишће већином из корена избија-
јуће, објајасто или дугуљасто, ободом кру-
пно зупчасто, паго или длакама рехаво об-
расло. Ч. 3 (у Дугом Дољу у Ужичкој). vi.
. *Cr. aurea* Cass.
Цвеће жуто. 12.
12. Стабло голо, без лишћа, са многим, доста
ситним цветним главицама наврх стабла у
једноставан или сложен грозд састављеним,
биљка од педи, кадшто мало већа. Ч. 3, 4
(око Кладова и Текије у Крајинској, близу

- Кучајне у Пожаревачкој). v.
 Cr. p r a e m o r s a Tausch.
 Стабло бар у доњем крају листато, ретко
 са једном, обично повише виђених цветних
 главица на врху. 13.
13. Стабло само у доњем крају листато, са је-
 дном цветном главицом на врху, ређе од
 основе рачвасто, са 2-4 цветне главице на-
 врх грана стављених, лишће цело или кру-
 пно зупчато, ређе стругасто сечено, биљка
 од чемерка, кадито већа од педи. ?l. 3, 5
 (испод Мокре Горе у Ужичкој, на Конаонику
 у Крушевачкој*). vi.
 Cr. a l p e s t r i s Tausch.
 Стабло до грана листато, од пола или на
 врху разгранато. 14.
14. Гране од пола стабла облате, јако разве-
 дене, са доста виђеним цветним главицама,
 доње лишће повелико, објајасто, крупно зу-
 пчато, цела биљка мање више рутава, до-
 ста трспата, од педи или већа. ?l. 4 (по
 хумовима испод Вишнице у Београдској). vii.
 Cr. r i g i d a W. K.
 Гране на врх стабла усправљене, са осре-
 дњим цветним главицама, лишће ланцетасто,
 ситно зупчато, цела биљка глатка, до цве-

*) Овде расте рачвасти варијетет, који неки држе за раз-
 личиту фелу: Cr. Moesiaca Asch. зато, што се заиста
 по изгледу јако разликује од оне биљке, која испод Мо-
 кре Горе расте.

твих главица, које су уједно са петелкама рутаве; биљка мал не од аршина. Ғ. 7, 8 (по високим брдима). vi.
 Cr. paludosa Moench.

304 род: Hieracium L.

Листњи омотача црепасто поређани, ахеније једнаке, ваљкасте, са 10 уздужних црта, у горњем крају околчане танким, ровашеним венцем, перница кончаста, са сивастим или смеђастим, трошним жбицама, ложа нага; дуговечне биљке цвећа жутог, ретко црвеног и лишћа целог.

1. Стабло при корену без розете од лишћа или доње лишће за цветања свецуло 2.
 Стабло при корену са розетом од лишћа за цветања зеленог. 7.
2. Круничини зупци обрасли члановитим трепљама, цветне главице уједно са дршкама од жлезданих длака рутаве, лишће при основи срцасто, јајасто или ланцетасто, ободом зупчасто, доње у пошироку, у среди нешто с ужепу дршку истанчано; стабло од аршина. Ғ. 6 (око Кучајне у Пожаревачкој). vii. *) Н. prenanthoides Vill.
 Круничини зупци по ободу паги. 3.
3. Стабло од пола у сложен, узан грозд раздељено, лишће јајасто или ланцетасто, доње

*) На Ртићу расте средна биљка али лишћа врло танка, напираста, за коју ми неки моји кореспонденти писаху да ће бити фела у Француској пађена — Н. rarugaseum Gr.

- у дуге дршке истанчано, горње заоштрљено, листићи омотача глатки, затубасти, жигови црикасти; биљка од дугих длака рутава, од педи или нешто већа. Ц. 5, 6 (по каменитим шумама на југу и истоку). VII. *H. crinitum* Sm.
 Стабло од пола гранато, гране увршне. 4.
4. Листићи омотача врхом на све стране стршећи, лишће ланцетасто или јајасто, кадшто линеарно, стабло големо, обично веће од аршина, јако гранато, у доњем крају рутава, на више паго. Ц. 3, 4, 6. VII.
 , *H. umbellatum* L.
 Листићи омотача усправљени, главници приљубљени или мало одстојећи. 5.
5. Лишће оздо или скроз плаветникасто сиво, стабло дупке усправљено, од 1-2 педи, густо обрасло јајастим или ланцетастим лишћем, спољни листићи омотача завршкасти, нешто лабаво одстојећи, глатки или жлезданим длакама обрасли, жигови чађасти, ахеније кестенасте. Ц. 3, 4, 6 (на Ивановој Ливади и Расоватом Камени у Њважевачкој). VII. *H. corymbosum* Fr.
 Лишће на обе стране стране зелено. 6.
6. Листићи омотача затубасти, угасито зелени, сухи црикасти, глатки, жигови смеђи, стабло од аршина и веће, од пола у дуге гране раздељено, лишће јајасто или ланцетасто, кадшто у доњој трећини стабла јако збилено. Ц. 5, 6. IX. *H. Bogscala* Fr.

- Листићи омотача завршкасти, по ободу блеђи, сухи не црикасти, стабло од аршица, дупке усипљено, са гранама доста кратким, лишће ланцетасто, око половине са неколико (3-5) повећих зубаца. Фл. 5 (испод Јабучја у Ужичкој). VII. . *H. rigidum* Hartm.
7. Стабло и лишће руђаво, длаке перасте. 8.
Стабло и лишће глатко или длакаво, длаке копчасте, кадшто при основи од кратких чекињца ранаве. 10.
8. Горње лишће пошироком срцастом основном седеће, доње у пошироку дршку с ужено, стабло ретко једноцветно, чешће од пола гранато, гране увршне, листићи омотача звездастим длакама обрасли, крунице око пола длакаве, ахеније смеђасто жуте. Фл. 5 (близу Раванице у Ђуријској, на Столу у Крајинској, на Уљ Камепу и више Злата у Њажевачкој). VI. *H. magnum* Panč. et Vis.
Све лишће у дршке с ужено, ахеније црпкасто смеђе. 9.
9. Лишће у доњој трећини стабла збивено, објајасто, затубасто, на врху ртасто, стабло са једном цветном главицом на врху или од пола рачвасто, листићи омотача зелени од кратких, већином жлезданих длака рутава, стабло од педи или нешто веће. Фл. 5 (око Мокре Горе у Ужичкој). *H. Waldsteinii* Gris.
Стабло од пола листато, лишће ланцетасто, заоштрљено, стабло мал не од две педи, од

пола гранато, листићи омотача као и цела остала биљка од дугих длака руњава, бела. *Ж. 5* (на Белим Стенама Косаоника у Крушевачкој). vii. . . . *H. F r i w a l d i i* Rehb.

10. Цветне главице средње (од величине *H. migogum*) стабло обично до пола листато, ахеније од 1-2 линије. 11.
- Цветне главице ситне (највише од величине *H. Pilosella*), стабло већином без лишћа, само у доњем пола са гдекојим листом. 15.
11. Стабло сиско, веругаво, од чеपर्ка или ниже, ода дна гранато, лишће зелено, дугуљасто или јајасто, у доњем крају перасто дељено или кружно зупчато, листићи омотача рутави, крупичин језичак ободом наг. *Ж. 5* (испод Мокре Горе у Ужичкој). vi. *H. J a s c u i n i i* Vill.
- Стабло од педи обично веће, лишће већином цело, само гдешто (*H. migogum*) у доњем крају перасто дељено. 12.
12. Листићи омотача од дугих длака руњави, спољни повелики, одстојећи, лишће пепелаво сиво, дугуљасто или ланцетасто, ободом зупчато и нешто крецаво, стабло од педи, са једном цветном главицом на врху или њих више. *Ж. 5* (на Ртњу у Алексиначкој, Столу у Крајинској и др.). vi. *H. villosum* Jacq.
- Листићи омотача глатки или длакави али перуњави, спољни цветној главици приљубљени, краћи од осталих. 13.

13. Цветне главнице с поља глатке, цилиндричне, мал не двојниом дуже по што су широке, стабло веће од педи, у доњем пола листато, лишће ланцетасто, цело или па далеко спитно зупчато, оздо и по обрубу дугим длакама обрасло. *Ж.* 5 (па Сухом Рудншту у Крушевачкој). *vi.* . . . *) *H. sergicum* Friv.
 Цветне главнице с поља мање више длакаве, округласте или мало што дуже по што су широке. 14.
14. Стабло у доњем пола листато, од пола грапато, са усправљеним 1- или више цветним гранама, цветне главнице од дужих и краћих, жлезданих, врених длака рутаве, лишће на више све мање, поступно у дршку с ужено; биљка од 1-2 педи. *Ж.* 6 (по вишим брдима у Подрињу, па Голији у Ужичкој, Копаонику у Крушевачкој). *vi.*
 H. vulgatum Koch.
 Стабло већином голо (без лишћа), или само по среди са једним, ређе до три листа, на врху у амбреласту метлицу раздељено, главнице с поља од црних, жлезданих длака рутаве, лишће надпо стабла многобројно, у

*) Ова је фела под именовом *H. Schultzeanum* Vis. et Panč. описана у III. Decas plant. Serb. novarum год. 1870. С њом расте још друга нека фела главница с поља црних, рутавих, по свој прилици *H. nigrescen* W.; ово ваља боље да се проучи.

- доњем крају перасто дељено, биљка од педи и већа. *Ц.* 5, 6. *vi.*
 *) *H. thymicum* L.
15. Цвеће скроз наранчасто црвено, наврх стабла сложено у коримб од 2-10 главница, листићи омотача од дужих и краћих, гдешто жлезданих длака врани, лишће јасно зелено, дугуљасто или ланцетасто, рутаво, без звездастог маља, стабло од педи, гдешто до аршина. *Ц.* 5, 7 (на Ђопаонику у Крушевачкој, Чемерну у Чачанској). *vii.*
 H. aurantiacum L.
 Цвеће жуто, спољни цветни језичци гдешто са црвеним пругама по наличју. 16.
16. Стабло при основи са кончастим врежама. 17.
 Стабло без кончастих врежа при основи. 19.
17. Стабло са једном цветном главницом на врху, ретко око пола рачвасто, лишће само надно стабла у розету скупљено, лопатичасто, остало стабло голо, цела биљка длакава, лишће оздо од густих, звездастих длака бело. *Ц.* 3, 4, 5. *vi.* *H. pilosella* L.
 Стабло са најмање 3 цветне главнице на врху, бар са једним листом или неколико њих више коренове лиске розете. 18.

*) Овамо сам за сада подвео неколике још довољно мени не познате биљке: *H. incisum* Норре расте на Столу у Крајинској, *H. bifidum* Kit. расте по кршевима на југу и истоку, *H. Transylvanicum* Neuff. расте на Ртињу и др. по Србији и *H. lasiophyllum* Koch. ра-

18. Стабло од ченерка до педи, обично са три, ређе са више од пет цветних главица на кратке петељке пасађених, лишће плаветникасто сиво, на врху ланцетасто, спољно затубасто. Ф. З. 6 (више Текија у Крајинској). v. *H. Auricula* L.
Стабло од 1-2 педи и више, са повише цветних главица на врху, што ниже, то дуже петељке пасађених, лишће обично зелено, ланцетасто. Ф. З, 4, 5. vi.
. *H. praeraltum* Koch.
19. Стабло од ченерка, цела биљка од меких, густих длака руњава, цветне главице на врху стабла у рехав коримб сложене, листићи омотача руњави. ☉. 5 (на Сухом Рудиншту и више Беђироваца у Крушевачкој). vi.
. *H. petraeum* Friv.
Стабло од 1-2 педи и више, глатко или мање више рутава. 20.
20. Стабло глатко, цветне главице ситне, под врхом у обилат коримб сложене, лишће обилато, ланцетасто, плаветникасто сиво, ободом и по наличју дугачким длакама рехаво обрасло. Ф. З, 7 (по брдским странама у јужној Србији). vi. . *H. Fussianum* Neuff.
Сва биљка мање више рутава, лишће зелено. 21.

сте по шумама идући из Кладова Петровом Селу у Крајинској, а подвео сам и друге неке биљке, којима наука још није стална места одредила.

21. Лишће у доњем пола многобројно (10-20), уједно са стаблом од густих, положених чекиња рутава, цветне главнице на врх стабла многобројне од густог маља белчасте. Ц. 4 (у Подунављу, по Горици и Царевом Пољу у Пожаревачкој, око Кладова и Радужева у Крајинској). vi. *H. eschiioides* W. K. Лишће у доњем пола малобројно (3-8), уједно са стаблом од одстојећих длака рутава, цветне главнице на врх стабла многобројне, рутаве, густо жлездане. Ц. 3, 4, 6 (по вишим брдима на југу и истоку). vi. . . . *H. sumosum* L.

LIV ред: *Ambrosiaceae* Link.

Цвеће диклинично, мушко многобројно, у главнице сложено, са омотачем састављеним из листића у један ред памштених, са круницом правилном, 5 зубом, 5 прашника, једним тучком и жигом целим; женско цвеће усамљено или двојно на омотачу из сраслих листића сложеном стављено, без крунице и без прашника, са једним тучком дељеним у два дугуљаста жига; плод сушан од стврдлог омотача орашчаст.

305 род: *Xanthium* L.

Мушки цвет са омотачем сложеним из слободних листића и ложом љуспастом, плод 2 оки, с поља обрастао чекињастим бодљама, у сваком окцу по једна семка; годишње биљке цвећа не виђеног и лишћа мање више дељеног.

Стабло са трокраким бодљама, лишће при основи клинасто, у 3-5 режања дељено, згор зелено са белим пругама, оздо белпчасто сиво, зеље од пола гранато, од педи до аршина. ☉. 1, 2. vi. с. боца. X. *spinosum* L.
 Стабло без бодаља, лишће округласто, плитко урезано, ободом зунчато, скроз зелено, биљка од аршина и више. ☉. 1, 2, 7. vii.
 X. *Strumarium* L.

LV ред: *Campanulaceae* Juss.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша 5 дела, крунвца 1 пера, парасла на гротло од чаше, ободом 5 зуба, плиће или дубље у 5 крижака дељена, прашника 5 са круницом на плодник параслих, прашнице унутарње, слободне, ређе ободима срасле, плодник 2-5 оки, у сваком окцу повише ембриона, тучак 1, жиг 2-5 дели, плод чаура од различите руке пуцајућа; зељасте биљке обично садржавајуће млечан сок, лишћа засебног и цвећа обично плаветног, ређе белог или жућкастог.

306 род: *Jasione* L.

Круница до дна 5 дела са линеарним, испрва слењеним кришкама, прашничини конци шиљасте, прашнице ободима слењене, тучак кончаст, са два ситна жига, чаура 2 ока, на врху дирама пуцајућа; биљке цвећа плаветна, наврх стабла или грана у главце сложена.

Двогодишња, рутава биљка од педи до аршина, стабло усправљено, нешто гранато;

лишће ланцетасто, раздалеко рескасто, омотач испод цвећа сложен из ланцетастих, ободом рожно задебљалих, зупчастих, на врху ртастих листића, дужином мал не равних цветној главици, петельке од дужине чаше, чашини зупци шиљасте, 3 крат дужи од своје цеви. ☉. 4 (близу Кладова у Крајинској). vi. . J. Heldreichii Boiss. Дуговечна, глатка или рехаво длакава биљка од судланице, стабло устајуће, при основи гранато, од пола наго (без лишћа), лишће лонатичасто, зупчато, омотач сложен из округластих или ромбичних, од пола усечених, згор рутавих листића, дужином равних цветној главици, чаша глатка са кришкама шиљастим, нешто дужим од цеви. 4. 5 (на Сухом Рудишту у Крушевачкој). vi. J. supina Sieb.

307 род: *Phyteuma* L.

Крупница до дна 5 дела, са линеарним, испрва слеplеним кришкама, прашничини конци при дну раширена, слободни, тучак на врху у 2-3 изврнута жига дељен, чаша 2-3 ока, с поља дирама пуцајућа; дуговечне биљке цвећа плаветна или жућкаста и лишћа не дељена.

1. Цвеће на дуже или краће петельке дуж стабла парасло. 2.
- Цвеће паврх стабла или грапа у клас или главицу збивено. 3.

2. Стабло до под цветни клас лиснато, лишће седеће, доње јајасто, ободом ровашено, горње ланцетасто, цело, цвеће на кратке петељке пасађено, наврх стабла гдешто у гранат грозд сложено. *Ф.* 2, 3. *вн.* . . .
 Рн. сапесценс *W. К.*
 Стабло само у доњем крају листато, од пола наго, доње лишће ланцетасто, ободом крецаво, раздалеко зупчасто, горње све сп-тиције, шпљасто, цветни клас једноставан, рехав или у доњем крају гранат, плодова чаура ђошкаста. *Ф.* 5 (по југу и истоку од Србије, по камењарима доста обична биљка).
вн. . . . *) *Рн. лимонифолиум* *Sibth.*
3. Цвеће жућкасто, клас дугуљаст, семке дугуљасте, с једне стране са оштром пвицом, доње лишће срцасто; стабло од аршина и више. *Ф.* 6 (у Муртеници испод Златибора). *вн.* *Рн. спикатум* *L.*
 Цвеће плаветно. 4.
4. Цвеће отворено плаветно, цветне главице округласте, тек по цветању нешто здужене, семке у чаури округле, сочивасто стиснуте, без оштрог обода, доње лишће јајасто, ређе у доњем крају плитко срцасто; биљка од 2

*) Више Нишевана у Књажевачкој расте сродна али трепатија биљка (по свој прилици *Рн. синуатум* *Sm.*) стабла јаче лиснатог, обично гранатог, чаура дужних, заобликастих; нисам је још у цвету находно.

педл. џ. 5 (по Дрвенти и око Мокре Горе
у Ужичкој). vi. . . *) *Ph. orbiculata* L.
Цвеће угасито плаветно, цветне главиче
здуљене, кадшто дуже од два палца, семке
у чаури дугуљасте с једне стране оштром
ивицом опасане, доње лишће срцасто; биљка
много већа од аршина. џ. 8 (на Ивици у
Ужичкој испод Милошеве Воде). vii. . .
. *Ph. Halleri* All.

308 род: *Samolus* L.

Круница звопаста, у 5 крижака дубље или плиће
дељена, прапичини конци у доњем крају раширени,
склољени око подлодног колута, прапичице слободне,
плодник чиграст, чаура 2-3 ока, дирама или ситним
капчићима пуцајућа.

1. Круница до дна у 5 разведених крижака де-
љена, љубичасто плаветна, лишће дугуљасто,
доње објајасто, стабло гранато са разведе-
ним, 1 цветним грапама, плодова чаура зду-
љена, ваљкаста, биљка глатка, од чеपर्ка.
○. 2, 3, 4. vi. . . . *C. Sresulum* L.
Круница најдаље до пола у кришке дељена,
чаура јајаста. 2.

*) На Радочелу више Студенице и испод Градине на Мокрој
Гори расте друга сродна биљка, која ваља да се боље
испита; но дугуљастом, с једне стране оштром семењу
припада по свој прилици фели, која је позната под име-
ном: *Ph. Michellii* Bert.

2. Чаура између чашиних крижака пуцајућа и ту најзад посве јапећа, цвеће наврх једноставног стабла у главице збивено и другим приперцима подбочено. 3.
 Чаура ван чаше диграма пуцајућа. 4.
3. Чашини зупци троугални, једне дужине и ширине, много краћи од своје цеви, лишће линеарно или ланцетасто, цело или зупчато, стабло мало што веће од судланице, црвенкасто, дуж греда рутава. Ц. 5 (на источном обронку Ртиња у Алексипачкој, на Столу у Крајинској, на Плешу у Њажевачкој). v. *C. caudata* Vis.
 Чашини зупци линеарни, мало што краћи од своје цеви, кадшто и дужи, лишће линеарно или ланцетасто, цело или раздалеко зупчато, стабло рутава, од чеперка, на вишим брдима мање. Ц. 5 (доста обична по камењарима на југу и истоку од Србије). v. *C. graminifolia* L.
4. Између чашиних зубаца листасте, на ниже (низ чашину цев) оборене пзрасли. 5.
 Чаша без таквих пзрасли. 7.
5. Лишће пошироко, срцасто, ободом крупно ровашено, цвеће виђено, дуж нерва чекињава, кореп подебео, стабло трспато, мање више гранато; биљка од чврстих чекиња рутава, од педи до аршина висока. ☺. 5 (доста обична на истоку од Србије). vii. *C. Grossekii* Heuff.

- Липше узано, лопатичасто. 6.
6. Цвеће на врло кратке петелке насађено, наврх стабла у главницу збивено и подбо- чено јајастим приперцима, липше раздалеко ровашено, цела биљка рутава, од педи. Ч. 4, 5 (близу Јагодине, испод Ртња у Алески- начкој и другуд по истоку од Србије). v. *C. linguata* W. K.
- Цвеће на дуже или краће петелке насађено, дуж стабла у гранат грозд сложено (у хладу много вићенџа, наврх стабла у гроњу сло- жено — *C. divergens* W. K.), обично суповрато, липше ровашено, на стаблу ма- лобројно, биљка рутава од 1-2 педи. Ч. 4, 5. vi. *C. Sibirica* L.
7. Цвеће седеће, у главницу или грозд сло- жено. 8.
- Цвеће, бар доње, на дуже или краће петелке насађено, у метлице сложено, ређе по један цвет на стаблу. 10.
8. Цвеће дуж стабла у подугачак рехав грозд сложено, љубичасто, чашнице кришке језича- сте, ободима упоредне, доње липше лан- цетасто, у дугу дршку с ужено, горње ду- гуљасто, срцастом базом на стаблу седеће, ободом зупчасто, биљка рутава, од педи до аршина. ☉. 4 (близу Јагодине, Добраче у Крагујевачкој, Алексица и другуд). vi. *C. multiflora* W. K.

- Цвеће наврх стабла, ређе и у пазуху од горњег лишћа у главнице или багље сложено. 9.
9. Цвеће љубичасто, чашине кришке троугалне, ободима на врху размакнути, доње лишће јајасто, на подуже дршке пасађено, горње седеће, дугуљасто; биљка рапава, од педи, кадшто и виша. Ж. 4. VI. *C. glomerata* L.
Цвеће плаветно, чашине кришке троугалне, доње лишће лопатичасто, горње срцастом базом седеће; биљка рутава, од педи, кадшто и већа. Ж. 4, 6. VI. *C. Servicaria* L.
10. Лишће на стаблу пошироко, на танку ваљкасту дршку пасађено, мало, ретко два крат дуже по што је широко. 11.
Лишће на стаблу узано, у плоску дршку поступно сужено, обично много крат дуже него што је широко. 16.
11. Биљке бар у гдекојим деловима рапаве, гдешто од подужних чекиња рутаве или густим маљем обрасле. 12.
Биљке глатке, ређе танким длакама рехаво обрасле. 14.
12. Стабло ваљкасто, ситно риљано, цветни грозд на врху обилат, збивец, лишће ободом ситно ровашено, по налицју од густог маља белпчасто, доње срцасто, горње јајасто; биљка од аршина. Ж. 4. VII.
. *C. Bononiensis* L.
Стабло од силазећих греда ћошкасто, лишће скроз зелено. 13.

13. Цвеће обично многобројно, на једну страну стабла или грана наведено, лишће ободом не једнако рескасто, доње срцасто, горње ланцетасти, корен пузећи; биљка од аршина и виша. Фл. 4, 5, 6. VII. *C. garunculoides* L.
Цвеће на врху стабла малобројно, на све стране разведено, лишће од подужних чекиња рутава, ободом крупно рескасто, доње на дуге дршке насађено, срцасто, горње дугуљасто, седеће, корен не пузећи; биљка од педи до аршина. Фл. 5, 6. VII.
. *C. Trachelium* L.
14. Цвеће виђено, мал не од два палца, на кратке петељке — много краће од цвећа — насађено, стабло не гранато, лишће јајасто, тупо рескасто; биљка од аршина, глатка или рехаво длакава. Фл. 5, 6 (на Ртију у Алексиначкој). VII. *C. latifolia* L.
Цвеће не дуже од палца, насађено на петељке равне бар дужини цвета, стабло обично од пола гранато. 15.
15. Све гране једнаке или доње мало дуже, са цвећем на једну страну наведеним, средње лишће на широке, лишћу дужином равне дршке насађено; биљка крта, од 1-2 педи. Фл. 5 (на потоку Бањици у Ужичкој, по сахата од Моравице). VII.
. *C. secundiflora* Vis. et Pauč.
Гране на све стране разведене, доње дуже, средње лишће на кратке дршке насађено,

- цвеће лена мириса; биљка од аршина, кадшто и два. Ч. 5, 6 (у Подрињу идући Дрвенти). viii. *C. Alpinii* L.
16. Чауре на петељкама усправљене. 17.
 Чауре на танким петељкама суноврате. 20.
17. Цвеће на кратке петељке пасађено, у једноставан или сложен грозд састављено, ретко само један цвет на дунке усправљеном стаблу. 18.
 Цвеће на дуже петељке пасађено, у растресит корпмб сложено. 19.
18. Доње лишће лопатичасто, за цветања зелено, чашине кришке ланцетасте, краће од пола крунице, цвеће малобројно — ретко више од 5 цветова, круница у горњем крају левкасто раширена, чаура глатка, кадшто рутава; биљка глатка од аршина, кадшто мања 1 цветна, корен дрвенаст. Ч. 3, 4, 5, 6. vi. *C. persicifolia* L.
 Доње лишће за цветања свенуло, цвеће облато, у дуг, кадшто сложен грозд састављено, чашине кришке узале, шиљасте, круница левкаста, биљка кадшто глатка, обично рутава, од аршина и већа, корен задебљао, сочан. ☉. 3, 4. vii. *C. Rapunculis* L.
19. Чашине кришке шиљасте, дуже од пола крунице, круница ободом јако раширена, левкаста, из нутра длакава, цвеће многобројно, цветне грање у доњем крају приперцима обрасле, чаура обично од округлих квржица

рапава, стабло по уздужним гредама рутава.

⊙. 5, 6 (доста обична на југу и истоку од Србије). vi. *C. Welandii* Neuff.

Чашине кришке шиљасте, краће од пола крунице, круница звонаста, цвеће малобројно — не више од 10, цветне гране до пола паге, обично 1 цветне, стабло глатко или длакаво, длаке на гредама на две стране разведене. ⊙. 4, 6 (обично по брдским крајевима). vii. *C. patula* L.

20. Прашнице у цев срасле, све лишће лопатичасто или дугуљасто, ободом кружно зупчасто, цвеће у пазуху од лишћа на доста дуге петељке пасађено, виђено, чашине кришке ланцетасте, на плоду звездасто раширене. \mathcal{L} . 5 (у Бугарској пдући од Иванове Ливаде Црном Врху, преко наше границе). vi. *C. Wapneri* Roch.
Прашнице слободне, горње лишће свакад линеарно, цело или ситно зупчасто, доње округло или срцасто. 21.

21. Круница левкаста, оздо на више поступно раширена, тучак у круници укрит, доње лишће срцасто или бубрежасто, зупчасто, горње линеарно или ланцетасто, право, корен танак, биљка од чемерка, гдешто и већа. \mathcal{L} . 5 (доста обична по брдским камењарима). vi. *) *C. rotundifolia*.

*) У нас има, мислим, више фела сродних овој биљци, једна на Ртњу са врло узаним, обилатим лишћем (*C. pinifolia*

Крупица звонаста, тучак нешто ваи кру-
нице пружец, доње лишће срцасто или бу-
брежасто, крупно зупчасто, горње здуњено,
линеарно, нешто срцасто покривљено, биљка
од чеперка, кадшто много већа, низ кршеве
висећа. Ф. 5 (у Подунављу). vi. . . .
. C. crassipes Heuff.

LVI ред: Vaccineae DC.

Чаша надплодна, 4-5 зуба или цела, крупица 1
пера, ободом у 4-5 крижака дељена, прашичка толико
или 2 крат толико, колико има крупицих крижака
с којима стоје на изменце. прашични конци нарасли
на надплодни колут, прашице 2 вршке, плодник 4-5
оки, у сваком окцу по више ембриона, тучак 1, жиг
не дељеп, плод бобица; ситно пибље лишћа засебног,
целог.

309 род: Vaccinium L.

Чаша 4-5 дела или зупчаста, кадшто цела, кру-
ница 4-5 дела или 4-5 зуба, бобице округле.

1. Круница звонаста, бела или црвена, цвеће
у суповрати грозд састављено, лишће зим-
зелепо, ободом сувраћено, нешто ровашено,
по наличју педчаво, бобице црвене, гране
ваљкасте, шиб од педи. Ф. 6 (око Мајдан-
пека). v. V. Vitis Idaea L.

Uechtr. in litt.), друга на Конаопињу и др., али инсам сти-
гао, да их на месту добро проучим, од прве немам до-
њег лишћа, које је у ових биљака карактеристично.

- Круница јајаста или округла, шибље зими без лишћа. 2.
2. Лишће јајасто, ситно рескасто, глатко, потешке у пазуху од лишћа усамљене, суноврате, круница округла, плод црн, кисељаст, гране љопкасте; шиб од 1-2 пед. т. 4 (по вишим брдима). в. с. боровница.
 V. Myrtyllus L.
 Лишће објајасто, ободом целцато, оздо пепељаво сиво, са нервима мрежасто испреплетеним, петешке у пазуху од лишћа са цвећем суноврате, круница јајаста, плод црн, са свим пепељком, блутав, гране ваљкасте, т. 4 (на Сухом Рудишту у Крушевачкој).
 в. V. uliginosum L.

LVII ред: Ericineae Desv.

Чаша 4-5 дела, круница подплодна, 4-5 дела, прашица толико или два пут толико, колико има круничних крижака, с којима на изменце стоје, конци слободни, насађени на подплодни колут, плодник много оки, у сваком окцу по 1 или више емброна, тучак и жиг по 1, плод чаура или коштуница.

310 род: Arctostaphylos Adans.

Чаша 5 дела, круница бокаласта, са 5 делци, сувраћеним ободом, прашица 10, прашице на врху диграма пуцајуће, коштуница 5 кошта, округла, у свакој коштици по 1 семка; зимзелени шиб цвећа у грозд сложеног и лишћа не дељеног.

Приперци ободом трепљави, цвеће суповрато, у кратак грозд сложено, круница изнутра са прашницима длакава, коштунца округла, зрела црвена, нагрка, лишће објасто, лаштеће; спизак шић на земљу оборен.
 †. 5 (на Ртију у Алекспначкој). v. с. планика. . . . *A. officinalis* Wimm. et Grab.

311 род: *Calunna* Salisb.

Чаша 4 дела, бојена, круница 4 дела, краћа од чаше, прашика S, плод 4 ока чаура, у сваком окцу по више семака; зимзелени шић лишћа ситног, пршљенастог или расутог и цвећа ружастог, ређе белог.

Цвеће суповрато, накренуто наврх грана на једну страну и сложено у обилату метлицу, круница звонаста, прашнице са игличастом пзрасли, лишће у 4 реда по стаблу нарасто, затубасто у доњем крају здужено у 2 зашиљасте пзрасли, шић ретко што већи од аршица. †. 2. 5 (близу Сакара у Подрињу). vi. с. врисак. . . . *C. vulgaris* Salisb.

312 род: *Egisa* L.

Чаша 4 дела, круница много дужа од чаше, ободом 4 дела, прашика S, плод 4 ока чаура, у сваком окцу по више семака; спизак, зимзелени шић цвећа црвеног и лишћа игличастог.

Цвеће у пазуху од лишћа сложено у једностран грозд, круница звонаста, жиг и прашници преко крунице пружени, лишће пр-

шљенасто по грапама поређано; шиб мало што већи од педи. т. 5, 6 (особито по серпетину па југу — од Копаоника до Мокре Горе). iv. с. црпица. . . Е. сагнеа L.

313 род: *Bruckenthalia* Rehb.

Чаша 4 дела, крупца кугласто звопаста, ободом 4 дела, прашничини конци у доњем крају срасли, стубић вап крупце пружен, жпг главпчаст, плод 4 ока чаура, у сваком окцу по више семака; снизак шиб цвећа ружастог и лишћа пгпчастог.

Цвеће сложено паврх грапа у збивец, усправљен грозд, чаша ружаста, круница угасптије црвена, лишће ободом трепљаво; ситан, на земљу оборен шиб од чеперка, са усправљеним грапама. т. 5 (па Сухом Рудишту у Крушевачкој). vii. *Br. spiculiflora* Rehb.

LVIII ред: *Pyrolaceae* Lindl.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша 5 дела, круница 5 пера, одпадајућа, прашника 10, прашнице вањске, на врху дирама пуцајуће, тучак 1, жпг 1, округло или у режњпће дељен, плодик 5 оки, са многим ембрпонима; ситно биље цвећа доста виђена, бела и лишћа цела.

314 род: *Pyrola* L.

Цвеће па стаблу усамљено или у грозд сложено, прашници по цветању на страну наведени, плод 5 ока чаура, у сваком окцу по више крилатих семака.

1. Један, виђен цвет на врх ниског, голог стабла, прашичници конци при основи ван накривљени, после усправљени, чаура глатка, лишће округласто или лопатичасто, ободом рескасто, надно стабла скупљено; биљка од судлаице. џ. 6 (на Голији у Ужичкој, Копаонику у Крушевачкој). vi. *P. uniflora* L. По више осредњих цветова на врх стабла у грозд сложених, конци од основе устајући, чаура у склопу од капака длакава. . . .
2. Цветни грозд на једну страну наведен, тучак прав, ван крунице пружен, без надма испод жига, лишће до пола стабла обилато, овално, ободом рескасто, јасно зелено, биљка од ченерка. џ. 6 (на Расоватом Камену идући од Чумине Реке). vii. *P. secunda* L. Цвеће у грозду подједнако на све стране поређано, лишће падно стабла јајасто, прашичници правилно сведени, тучак са колутастим надмом испод жига, дебљим од самога жига, биљка од педи. џ. 6 (по вишим брдима). vii. *P. media* Sw.

LIX ред: *Monotropeae* Nutt.

Чаша 5 пера, трајућа, круница 5 пера, подплодна, прашика 10, конци слободни, на изменце подбочени подплодним жлездама, плодник слободан, до пола у 5 окаца дељен, тучак 1, са жигом повеликим, левкастим, плод чаура, са повише семака, обложених левкастим плаштком.

315 род: *Monotropa* L.

Крупичине лиске у дну грбчасте, из нутра медоноше, цвеће на врху стабла сложено у грозд, који је за цветања врхом кукасто на ниже оборен; паразитна, жућкасто бледа биљка, без лишћа, стабло само љуснама обрасло.

Цветни листићи ободом зупчасти, чаура јајаста, с унутарње стране браздом изривена, биљка од чеपर्ка, кад глатка, кад између цвећа рутава (*M. hirsuta* Roth.). ♀.

6. v. *M. hypopitys* L.

B). *Corolliflorae*.

Чаша слободна, 1 пера, крупица 1 пера, подплодна, прашици на крупици нарасли, плодник слободан.

LX ред: *Aquifoliaceae* DC.

Чаша 4-6 зуба, крупица правилна, 4-6 дела, прашици на изменце стојећи са круничним кришкама, подплодног колута нема, плод 2-6 оки, у сваком окцу по један ембрион, жиг мал не седећи, у кришцице дељен, плод бобичаст.

316 род: *Plex* L.

Чаша 4-5 зуба, крупица тачкаста, 5 дела, жига 4-5, мал не седећа, коштуница 4-5 кошта; зимзелени шић (у нас), цвећа белчастог и лишћа засебног, целог или ободом крупно зупчастог.

Цвеће у назуху од лишћа усамљено или у гроњу сложено, коштунице зреле црвене,

лишће лаштеће, кад цело (па старијем расту), кад бодљаво зупчато, гране зелене; у нас шиб нешто већи од човечјег боја. †. 6 (више Грошнице у Крагујевачкој, испод Острвице у Рудничкој, па Борањи у Подричкој). iv. с. зелешика. I. *Aquifolium* L.

LXI ред: *Oleaceae* Lindl.

Цвеће хермафродитно или диклинично, кадшто не подиуно — пометањем делова, чаша до дна дељена или зупчата, крупца опадајућа, 4 пера, по два пера једном прашнику прирасла, прашника 2, колута подплодног нема, плодник 2 оки, у сваком окцу по 2 ембриона, плод сушан или сочан; дрвеће или шибље лишћа наспрамног.

а) племе: *Oleinae* Endl.

Плод сочан, не пуцајућа бобица.

317 род: *Ligustrum* L.

Чаша 4 зуба, круница са дугом цеву а ободом 4 делим, прашници у цвећу укрити, бобица 2 ока, са танким тином; шиб лишћа цела и цвећа у метлицу сложена, бела.

Лишће елиптично, на кратке дршке насађено, ободом целцато, на врху ртасто, бобице зреле црне, нагрке; шиб кадшто већи од човечјег боја, са осредњим, обилатим цвекем. †. 3, 4. 5. v. с. калина. L. *vulgare* L.

б) племе: *Lilaceae* Vent.

Плод сушан, пуцајући или не пуцајући.

318 род: *Syringa* L.

Чаша цеваста, круница левкаста, много дужа од чаше, тучак копчаст, у цвету укрит, плод чаура, на две стране цуцајућа; шиб лишћа целог и цвећа љубичастог.

Цвеће сложено наврх грана у дугуљасту, доста збивену метлицу, лишће јајасто, на дуге дршке насађено, ободом целцато, шиб од човечјег боја и већи. *т.* 5 (врло обичан шиб у Подунављу). с. јоргован, љљак.

. *S. vulgaris* L.

319 род: *Fraxinus* L.

Цвеће полигамно или 2 домо, са 4 делом чашом и круницом, или без чаше и крунице, плод не цуцајући, крилата жирка — самара; осредње или повелико дрвеће, лишћа перастог и цвећа у метлицу сложеног.

Цвеће рано (пре лишћа), без крунице, испрва усправљено, после viseће, лишће са 9-13 дугуљастих, оздо длакавих, ободом рескастих листића, самаре у доњем крају с ужепе, на врху кусе или крње, од заоставшег стубића ртасте; високо дрво. *т.* 6. *S.* *iv.* с. белп јасен. . . . *Fr. excelsior* L.

Лишће са 5-9 овалних, оздо по нервима длакавих, ободом од пола зупчастих листића, са белом круницом, самаре линеарне, ртасте, цвеће савремено са лишћем; осредње, гдешто доста мало дрво. *т.* 5, 6. *v.* с. црни јасен. *Fr. Ornus* L.

LXII ред: *Asclepiadeae* R. Br.

Чаша 5 дела, трајућа, круница 1 пера, правилна, ободом 5 дела, опадајућа, прашица 5, параслих надно крунице, конци око тучка обично у цев срасли, тучак 1, жига два, обрасла жъездама, за које су прашице слењене, плод сложен из 2, кадшто доле срасла мешка, семке многобројне, са свпластом перницом,

320 род: *Cynanchum* R. Br.

Круница тачкаста, дубоко 5 дела, цев, у коју су прашици спојени, без израсти — крупа прашица једноставна; зеље цвећа белчастог, у пазуху од лишћа у гране сложеног и лишћа целог.

Стабло усправљено, лишће јајасто, или срцасто, заострљено, оздо по нервима длакаво, круничне кришке закружене, спојене прозрaчном тјеницом, плод јајасто заострљен, цвеће с поља жућкасто, из нутра бело,
 ф. 5. vi. с. дивља паприка.

. *C. Vincetoxicum* R. Br.

LXIII ред: *Aproseae* R. Br.

Цвеће хермафродитно, правилно, чаша 5 дела, трајућа, круница опадајућа, ободом у 5 режања делена, прашица 5, конци слободни, плодник 1-2 оки, са повише ембриона, тучка 2 или 1, плод два мешка, семке без пернице; дуговечне бпљке цвећа виђена и лишћа цела.

321 род: *Vinca* L.

Круница тањираста, у гротлу гола, 5 угла, ободом 5 дела, прашнице на жиг наслоњене, најзад усукане.

Лишће зимзелено, јајасто или елиптично, глатко, чашине кришке глатке, стабло пузеће са усправљеним цветним гранама, цвеће чисто плаветно, биљка од чеपर्ка. Ц. 5, 6. IV. с. зимзелен. . . . *) *V. minor* L.

Лишће зими венуће, јајасто или ланцетасто, чашине кришке ободом трењаве, стабло усправљено, цвеће љубичасто плаветно. Ц. 5, 6. IV. . . . *V. herbacea* W. K.

LXIV ред: *Gentianeae* Juss.

Цвеће хермафродитно, чаша ободом дељена, трајућа, круница венућа, 4-8 дела, прашника толико, колико круничних режања с којима на изменце стоје, плодник 1 оки, са повише ембриона, тучка два, постављена или срасла, плод чаура; годишње или дугочевне биљке цвећа свакојаког и лишћа наспрамног, не дељеног.

322 род: *Menyanthes* L.

Круница левкаста, ободом 5 дела, у гротлу длакава, плодник насађен на трењав колут, жиг урезан,

*) На источној нашој граници у Њажевачкој находно сам близу караула другу, већу фелу, лишћа ободом трењавог — *V. major* L. за коју не знам, дали тамо дивља расте или је сађена, као што се и другуд, због виђеног цвета, сади.

чаура многосемена, из два капка сложена, капци дуж
среде семење посећи; водена биљка цвећа у грозд сло-
жепа, доста виђепа.

Лишће троперо, листићи ободом цели, цвеће
ружасто, длаке у гротлу беле, биљка од
1-2 педп. ф. 7, 8 (у Вражјој Бари у Ћу-
пријској). v. . . . M. trifoliata L.

323 род: *Limnanthemum* Gmel.

Круница точкаста, са 5 делим, трељавим ободом, у
гротлу длакава, надво крунице са 5 жлезда, које стоје
на изменце са круничиним режњима, жиг 5 дели, чаура
многосемена, из два капка сложена, капци носе на
ободу семке; водена биљка цвећа у гроње сложена и
лишћа бубрежаста.

Лишће на води плвајуће, цветне гроње у
пазуху од лишћа седеће, малоцветне, кру-
ница жута, доста виђепа. ф. 8 (у Вене-
цији испод Београда). viii. . . .
. . . . L. nymphoides Link.

324 род: *Gentiana* L.

Чаша 4-9 дела, круничина цев цилиндрична или
звонаста, обод у 4-9 крижака дељеп, 1-2 тучка, сваки
са 1 жигом, без подплодног колута, чаура сложена из
2 капка који су ободима уврнути и ту носе семке;
биљка цвећа плаветног или жутог и лишћа целцатог.

1. Цвеће жуто, у пазуху од лишћа многобројно,
у приљепе сложено, круница у линеарне, раз-
ведене кришке мал не до дна дељена, чаша

- с једне стране до дна расцепљена, лишће елиптично, од уздужних перва гредовито; биљка корена дебела, од аршина и већа. \odot . 3, 4 (на Столу у Чачанској, Златибору и Ивици у Ужичкој и др.). vii. с. линцура. *G. lutea* L.
 Цвеће плаветно, круница цваста или левкаста, у горњем крају у 5 усправљених режања дељена. 2.
2. Круница у гротлу са венцем од ситних, копчасто исецканих листића. 3.
 Круница у гротлу нага, без венца од исецканих листића. 4.
3. Чаура на подужу (од трећине чауре) стапку насађена, лишће ланцетасто, доње лопатичасто, стабло ретко 1 цветно, већином гранато, са петељкама обично дужим од цвећа. \odot . 4, 6 (на Ивици у Ужичкој, нашао ученик Сава Павловић). vii. *G. Amagella* L.
 Чаура мал не седећа, лишће јајасто, доње лопатичасто, стабло обично гранато, са цветним петељкама краћим од цвећа, биљка од судланице до педи, у свима деловима трснатија од пређашње. \odot . 4, 6 (по свима вишим брдима). vii. . . . *G. Germanica* L.
4. Чаша надута, крлата од чашиних крижака које доле ободима изврнутим срашћују, тучак здуљсн, 2 дели, лишће дугуљасто, затубасто, доње у розету сложено, круница доста мала, из путра јасно плава; биљка

- ретко већа од судлаице. ☉. 4, 7 (по вишим брдима). vii. . *G. utriculosa* L.
 Чаша тесна, не крилата. 5.
5. Круничине кришке по среди са другим тре-
 пљама, годишња биљка, цвећа 4 делог, ста-
 бла малоцветног, веругавог, ретко већег од
 судлаице. ☉. 4, 6 (на западном обронку
 Ртиња у Алексиначкој). vii. . *G. ciliata* L.
 Круничине кришке ободом равне, глатке,
 дуговечне биљке.. . . . 6.
6. Наврх стабла само 1, виђен цвет, чашине
 кришке јајасте, у дну размакнуте, од кру-
 нице одстојеће, лишће падно стабла у ро-
 зету састављено, елиптично, биљка мало што
 већа од судлаице, цвет готово од пола ду-
 жине стабла. ☿. 4, 5 (на Ртињу у Алекси-
 начкој, Копаонику у Крушевачкој, Јанковом
 Камену у Ужичкој). vii. . *G. excisa* Presl.
 На стаблу повише цветова, стављених у па-
 зуху од лишћа, биљке од педи и веће. 7.
7. Круница 4 дела, ретко 5 дела, цвеће пршље-
 насто, наврх стабла у пазуху од лишћа ста-
 вљено, лишће ланцетасто, 3 первно, разве-
 дено, у накрст стављено, биљка некад већа
 од педи. ☿. 6, 7. vii. с. прострео, спри-
 штара. *G. cruciata* L.
 Круница 5 дела, цвеће у пазуху од лишћа
 усамљено. 8.
8. Лишће јајасто, 5 первно, заоштрљено, обо-
 дом рацаво, круница плаветна, са тавнијим

тачкама, ређе бела; биљка од педи до ар-
шина. ♀. 6 (по вишим брдима). VII. с. све-
ћица. *G. asclepiadea* L.

Лишће ланцетасто или линеарно, затубасто,
глатко, цвеће из путра плаветно, са 5 зелено
тачкастих пруга; биљка од педи и већа. ♀.

7. VIII. *G. Pneumonanthe* L.

325 род: *Erythraea* Rich.

Чаша 5 дела, круница левкаста, ободом 5 дела,
прашнице по цветању у спиралу увите, чаура од увр-
нутих обода двоје капака 2 ока; маловечне биљке
цвећа у нас црвена и лишћа целцата.

Стабло сиско, од судланице, од основе раз-
гранато, цвеће у рачвама од грана на дуге
петељке насађено, круничне кришке лан-
цетасте. ☉. 3, 7. VIII. . *E. pulchella* Fr.

Стабло једноставно, од педи и веће, тек
од пола гранато и ту цвеће сложено у оби-
лат коримб а насађено на доста кратке пе-
тељке, цветни листићи овални. ☉. 4, 6.

VIII. с. кичица. . . . *E. Centaurium* Pers.

LXV ред: *Cyrtandraceae* DC.

Цвеће хермафродитно, чаша 5 дела, круница под-
плодна, доле цваста, горе раширена, ободом у 4-5
режања дељена или 2 усната, прашника 4-5, плодни
слободац, насађен на подлодни колут, тучак и жиг
1, плод чаура, сложена из два капка, типом пуцајућа,
семке ситне, висеће.

326 род: *Ramondia* Rich.

Чаша у 5 једнаких, затубастих крижака дељена, круница тањираста, са доста кратком цви, дељена ободом у 5 затубастих, усправљених режања, ређе 4 дела, прашика 5, ређе 4, прашице уздужним жилама пуцајуће, чаура 1 ока, семке површином рапаве; сниска биљка лишћа само из корена израшћујућег и стабла носећег неколико, доста вићених, у гроњу сложених цветова.

Лишће објајасто, у пошироке дршке с ужено, ободом крупно зупчасто, особито оздо од густих, подугачких, смећих длака рутаво, стабло од судланице, са 2-5 љубичастих цветова на врху, прашице на врху затубасте, од дужице својих конаца. \mathcal{R} . 5 (на Ртију у Алексиначкој, близу Злота у Црпоречкој и на Плешу у Њажевачкој). *) *R. Serbica* nov. spec.

LXVI ред: *Convolvulaceae* Juss.

Цвеће хермафродитно или дводомо, правилно, чаша 4-5 дела, трајућа, круница левкаста, ободом 4-5 дела, прашика 5, надно крунице параслих, плодник слободан, насађен на подлодни колут, 1-2 оки, у

*) Има само још једна позната фела овог рода, *R. Pugnatica* Rich. која расте на Пиренејима у Шпанији и која се од наше биљке тим разликује, што јој је крупнија цев много краћа (круница точкаста) са разведеним ободом, прашице на врху у рожак с ужене, много дуже од својих конаца; шпанска биљка расте на микашисту а наша на калциту.

окцу мало семака, тучак 1, плод пуцајући или непуцајући; биљке обично се по другом рашћу повијајуће, са лишћем засебним или — у паразитних — без лишћа.

а) ПЛЕМЕ: *Convolvulaceae genuinae* Link.

Биљка са лишћем и котиледонима.

327 род: *Convolvulus* L.

Круница виђена, левкаста, дуж наборшта, тучак 1 у 2 жига дељен, чаура 2-4 ока, у окцу по 2 семке; биљке већином се по другом рашћу повијајуће, лишћа целог.

1. Цвеће бело, подбочено двома пошироким приперцима, лишће срцасто или стреласто, са ушкама кусо одсеченим, кадшто зупчасто, петељке кошкасте, 1 цветне; биљка кадшто већа од човечјег боја. Ц. 6, 7. VII. с. ладолех. *C. serium* L.
Цвеће ружасто, бочећи приперци од цвета поодмакнути. 2.
2. Стабло баврљасто, по биљу се другом обавијајуће, лишће стреласто са оштрим ушкама, петељке 1-2 цветне; биљка кадшто од аршина. Ц. 1, 2, 3. VI. с. попонач, слатковина. *C. arvensis* L.
Стабло усправљено или устајуће, не повијајуће се, лишће ланцетасто или лопатичасто, чаша длакава, петељке 1- ретко 2 цветне; биљка од 1-2 пед. Ц. 4, 5. VI. *C. Santabarica* L.

б) ПЛЕМЕ: *Cuscutinae* Link.

Параситне биљке без лишћа и без котиледона.

328 род: *Cuscuta* L.

Чаша 4-5 дела, круница звонаста или бокаласта, 4-5 дела, тучак 1-2, чаура на врху или попреко пуцајућа; биљке кончасте, бледуњаве, црвенкасте или жућкасте, без зелена лишћа, живеће на другом биљу, за које се адвентивним квржицама утврђују.

1. Тучак не дељен, жиг на врху главчаст, цвеће у дугуљаст грозд сложено, крупична цев цилиндрична, двојном дужа од обода, цела биљка жућкаста, растећа на свакојакком биљу, кадшто и шибљу, до висине човечјег боја. ☉. 5, 6 (на источном крају Србије). VII. . . . *C. monozyga* Vahl.
Тучак у две кришке дељен, на свакој кришки по 1 жиг. 2.
2. Жигови главчасти наврх тучкових крижака, цвеће у округле или дугуљасте гроње сложено, чаша 4-5 дела, круница 4 дела, са затубастим режњима; цела биљка црвенкасто жућкаста, од педи или већа, растећа по гдешто на босноку или и другим биљкама. ☉. 1, 2. VIII. с. вишна коса као и друге феле. *C. obtusiflora* Humb.
Жигови кончасте. 3.
3. Круница од ситних квржица рапава, крупична цев много краћа од свог крајка, чашине кришке од подебелог уздужног перва

на леђи грбаве, стабло од судлаице, нај-
више до педи, врло танко, цвеће белчасто.

⊙. 4, 5 (близу Праова у Крајинској и на
Уљ Камену у Њажевачкој). VII.

. *C. urseolata* Kze.

Круница без квржица, круничина цев у ду-
жини равна окрајку, чашине кришке не гр-
баве. 4.

4. Љуспе у круничној цеву усправљене и њој
паралелне, стабло од аршина и веће, са цве-
ћем црвенкастим, у доста виђене громилице
збивеним. ⊙. 1, 2, 4, 6. VII. *C. Euphratica* L.

Љуспе у круничној цеву ка тучку наведене,
крунично гротло затварајуће, стабло мало
што веће од педи, са цвећем црвенкастим,
у пола ситнијим од пређашње феле. ⊙. 4,
5. VII. *C. Erythraea* L.

LXVII ред: *Uraginaceae* Desv.

Цвеће хермафродитно, чаша 5 зуба или 5 дела,
трајућа, круница надплодна, 1 пера, ободом 5 дела,
правилна или не правилна, прашника 5, насађених на
круници с које режњима на изменце стоје, плодника 4,
сваки са 1 ембрионом или 2 плодника, у сваком по два
ембриона, тучак 1, посред плодника насађен, плод 4
орашице; биљке лишћа засебна, обично рапава.

а) ПЛЕМЕ: *Heliotropaceae* Koch.

Плодник истом зрео у 4 се орашице распада-
јући, на врху посећни тучак.

329 род: *Heliotropium* L.

Орашнице 4, младе ободима слењене, представљајуће пре зрења уједињен плодник, круница левкаста, са наборитим крајком, гротло отворено, тучак једноставан; цела биљка од густих длака белпчаста, цвећа бела или љубичаста, у назуху од лишћа или на врх стабла у грозд сложена.

Чаша 5 дела, уз семке усправљена али их не прикривајућа, лишће јајасто, равно у дужини својим дршкама или дуже од нола, стабло гранато, усправљено, од педи. ☉. 1, 2, 3, 4. VII. *H. Euroraem* L.

Чаша 5 зуба, преко семке пружена, семку прикривајућа, лишће јајасто, дуже од своје дршке, стабло од чеपर्ка, у доњем крају гранато, на земљу оборено. ☉. 4 (у Подунављу). VII. *H. supinum* L.

б) ПЛЕМЕ: *Cynoglosseae* Koch.

Орашнице 4, прирасле за трајући тучак.

330 род: *Asperugo* L.

Чаша на плоду стиснута, парашћујућа, са кришкама при основи зупчастим, круница левкаста, ободом 5 дела, са гротлом затвореним од 5 затубастих љуспица, прашници у круници укрити, прашнице стиснуте, тањом страном тучку прирасле; биљке лишћа рутава, цвећа ситна, плаветна или бела.

Цвеће у назуху од лишћа на петелке насађено, но цветању суноврато, чаша од

силетених перва мрежаста, лишће елиптично, врло рутаво, стабло устајуће, од 1 до 2 педл. ☉. 1, 2, 3. iv.
 А. проситивенс L.

331 род: Echinopspermum Sw.

Чаша звонаста, 5 дела, круница точкаста, у гротлу затворена од 5 затубастих љуспица, прашници у цвету укрити, орашце 3 кошкасте, с поља кадшто од чакљастих бодљива рапаве, унутарњим углом за тучак прирасле; биљка цвећа ситна, плаветна.

Стабло од педи или пешто веће, над половином гранато, лишће ланцетасто, од мање више положених длака рутаво, петељке кратке, са плодом усправљене, чакљасте бодље на плоду дворедице стављене. ☉. 1, 2, 3, 6. vii. Е. Lappula Lehm.

332 род: Mattia Schult.

Круница левкаста, у гротлу отворена, са 5 спитних љуспица, стављених надно круничних режања, прашници са кратким концима и прашницама стреластим, на врху затубастим, орашце крилате, јако парашћујуће; двогодишња биљка цвећа црвенкастог, наврх стабла у гроњу сложеног.

Стабло једноставно, дупке усправљено, цвеће суноврато, чаша од белих длака рутава, круница жућкаста, љуспе у круници црвене; биљка мало кад већа од педи. ☉. 4 (на

Горници и Царевом Пољу у Пожаревачкој,
око Кладова и Радујевца у Крајинској). v.
. M. umbellata Schult.

333 род: *Synoglossum* L.

Чаша 5 дела, звопаста, круница левкаста, у гро-
тлу од 5 затубастих љуспица затворена, прашици у
круници укрити, орашице спљоштене, с поља обрасле
чекњастим бодљама, горњим делом унутарње стране
за тучак прирасле; биљке мање више ругаве, цвећа
плаветна или црвена, кадшто шарена.

1. Биљка скроз зелена, врло рехаво длакава,
цветни грозд рехав, без приперака, орашице
објајасте, с поља пlosне, обрасле чекњастим
бодљама, лишће танко, прозрaчно, оздо ла-
штеће; биљка обично већа од аршина. ☺.
6 (око Мајданека у Крајинској и на Ба-
бином Носу у Књажевачкој). vii.
. C. montanum Lam.
Биљка од густих, мање више положених
длака, особито у горњем пола, белчаста,
цветни грозд обично са 1-2 приперка. 2.
2. Орашице округле, на спољној пlosни нешто
пуцчасте, обрасле коничним и чакљастим
квржицама, сви делови обрасли густим, раз-
веденим чекњама, круница испрва црвена,
после плаветникаста, са угаситим нервима,
ретко сасма бела. ☺. 4, 5. vi. C. pictum Ait.
Орашице објајасте, на спољној пlosни не-
што угнуте, обрасле чакљастим квржицама,

сви делови нагусто обрасли танким, мање
више положеним, длакама, цвеће црвено или
печисто плаветно. ☉. 1, 2, 4, 5. vi. . . .
. . . . , C. officinale L.

и) п л е м е: *Anchuseae* Koch.

Четри орашице, свака при основи са цртастим
надмом, на доњој плосни издубљена.

334 род; *Anchusa* L.

Круница точкаста или левкаста са дугом, правом
или накривом цеви, ободом 5 дела, у гротлу затво-
рена од 5 затубастих љусапа, прашници у круници
укрити; двогодишње биљке цвећа плаветног, младог цр-
веног, ређе жућкастог, лишћа целог, кадшто ободом
крецавог.

1. Чашине кришке заострљене, круница виђена,
плаветна, са цеви краћом од чаше, приперци
ланцетасти, од дужине цветних петељака,
лишће ланцетасти, цело или раздалеко зупча-
сто; биљка од одстојећих чекиња рутава,
јако граната, од аршина, кадшто већа. ☉.
3, 4. v. A. Italica Retz.
Чашине кришке затубасте, цвеће доста си-
тно. 2.
2. Круница ситна, плаветна, са цеви краћом
од чашиних крижака, чекиње на стаблу и
лишћу положене, доње лишће објајасто, у
подужу дршку с ужено, горње ланцетасти,
цело или зупчато, биљка од педи до ар-
шина. ☉. 4, 5, 6. iv. A. Barrelieri Bess.

Круница осредња, испрва црвена, после пла-
ветна, кадшто жућкаста, са цевн дужом од
чашиних крижака, све лишће дугуљасто или
ланцетасто, гдешто зупчато и крецаво;
биљка ретко што већа од педи. ☉, 2, 3,
4. vi. . . . *) *A. officinalis* L.

335 род: *Nonnea* Med.

Чаша 5 дела, по цветању парашћујућа, круница
левкаста, у гротлу отворена, са 5 ситних, длакавих
љуслица, цев подугачка, обод 5 дели, прашници у кру-
ници укрити; 2 годишња биљка цвећа црICASTOG.

Стабло једноставно, лишће ланцетасто, обо-
дом целцато, биљка од педи, од положених
длака рутава. ☉. 3, 4. v. . *N. pulla* DC.

336 род: *Symphytum* L.

Круница цевасто зволаста, затворена у гротлу
од 5 ланцетастих, ободом жљезданих љусапа, са дугом
цевн и кратким, 5 делим крајком, прашници у кру-
ници укрити; двогодишње или дуговечне биљке цвећа
црвеног или жућкастог.

1. Круница (жућкаста) мало преко чаше пру-
жена, љусце у гротлу дугачке, вап крунице
пружене, стабло од пола гранато, са разве-
деним гранама, лишће јајасто, већином цело

*) На Вукану у Пожарев. расте сродна биљка, само што има
чашине кришке заострљене и што је много штркљаста;
опа се потпуно слаже са биљком која је под именом, *A.*
microcalyx Vis. описана и насликана у *Visiani Flora*
Dalmatica I fig. 23, 1; ово ваља да се боље испита.

или слабо зупчасто; бљка од 2 педп. ☉.
 5, 6 (близу Миљкова Манастира у Ћуприј-
 ској). iv. . . . S. Ottomanum Friv.

Круница далеко ван чаше пружена, љуспе
 у круничном гротлу укрите. . . . 2.

2. Цвеће жућкасто, стабло једноставно, пли
 горе рачвасто, од педп, лишће елиптично,
 доње за цветања свепуло, корен кртоласто
 задебљао. ʒ. 6. iv. . S. tuberosum L.

Цвеће ружасто или плаветно, ређе бело,
 стабло јако гранато, од аршица, лишће ја-
 јасто, ободом низ стабло силазеће, корен
 вретенаст, гранат. ʒ. 7, S. v. c. гавез. .
 S. officinale L.

г) племе: *Lithospermeae* Koch.

Орашнице 4, доле не издубљене.

337 род: *Onosma* L.

Круница цевасто звонаста, са 5 зубим ободом, у
 гротлу нага — без љуспа —, прашице у цвету укрите
 или преко крунице пружене; дуговечне или 2 годи-
 шње, рутаве биљке, цвећа жућкаста.

1. Чекиње нарасле на квржицама звездастим
 од разведених краћих чекњица. . . . 2.
 Чекиње нарасле на глатким квржицама. . . 3.
2. Круница нага (не длакава), ситним квржи-
 цама нагусто обрасла, у горњем крају ра-
 ширена, двојном дужа од чаше, петелке
 мало што краће од чаше, усправљене, пра-

линични конци равни дужином прашницама,
лишће ободом равно, стабло од чеपर्ка. 4.
5 (близу Ужца и око Мокре Горе). vi. .
. O. Taurica Pall.

Круница чекњама обрасла, у горњем пола
нешто раширена, петељке са цвећем супо-
врате, краће од пола чаше, лишће ободом
право или сувраћено, бљка од педи до ар-
шина, кадшто јако граната. 4. 4, 5 (на
Ртњу у Алексиначкој, више Нишеваца у
Њажевачкој, на Рашкој у Чачанској). vi. .
. O. stellulata W. K.

3. Круница двојном дужа од чаше, прашнице
ободима рескасте, дуже од својих конаца,
стабло гранато, од педи и нешто више. ☉.
4, 5. vii. O. arenaria W. K.

Круница мало што дужа од чаше, прашнице
по ободу глатке, тучак преко чаше за је-
дну трећину њене дужине пружен, стабло
црвено, од пола јако гранато, од педи. ☉.
5 (на Ртњу у Алексиначкој). vii.
. O. eschiodes L.

338 род: *Echium* L.

Круница левкаста, ободом косо одсечена, 5 зуба,
у гротлу нага, прашници преко крунице пружени; дво-
годишње бљке цвећа плаветног, белог или црвеног.

Круница бела, прашници од ње двојном
дужи, стабло од аршина, дупке усправљено,
кадшто од човечјег боја, од пола гранато,

- грапе кратке, разведене. ☉. 3, 4, 5. vii.
 E. italicum L.
 Круница плаветна, прашници мало што дужи
 од крунице, ређе у круници укрити, стабло
 устајуће, од педи, ретко од аршина, неправ-
 вилно гранато. ☉. 3, 4, 6. vi. E. vulgare L.
 Круница црвена, прашници преко крунице
 пружени, стабло душке усправљено, од педи
 или нешто више, са кратким, усправљеним
 цветним грачницама. ☉. 4, 5. vii. . . .
 E. rubrum Jacq.

339 род: Pulmonaria L.

Круница звопаста, у гротлу длакава али отво-
 рена, прашници у круници укрити; дуговечне бљке
 цвећа у разно доба различито бојеног, псирва црве-
 ног, после плаветног.

- Лпшће јајасто, обично бело пегаво, стабло
 од педи, од разведених длака рутаво, ко-
 рен са танким жилама. ☉. 6. iv. . . .
 P. officinalis L.
 Лпшће елиптично, доње по цветању јако на-
 рашћујуће, без пега, стабло од сувраћених
 длака рутаво, од педи или веће, корен са
 задебљалим жилама. ☉. 6. iv. с. велкданче.
 P. tuberosa Schrk.

340 род: Lithospermum L.

Круница точкаста, у гротлу отворена али ту
 обично са 5, друкче бојених набора, прашници обично

у круници укрити; биљке цвећа беличаста или бојена, лишћа ланцетаста, од положених чекиња рутава.

1. Годшња биљка, цвећа беличастог, на кратке, по цветању нешто задебљале петељке насађеног, орашице по површини од ситних квржица рапаве; биљка од педи, кадшто већа. ☉. 3, 4, 5. iv. . . . L. argense L.
Дуговечне биљке са белим, лантећим се орашицама. 2.
2. Стабло дуике усправљено, од педи до аршина, од пола јако гранато, са разведеним гранама, цвеће доста ситно, беличasto. ☉. 3, 4, 6. vi. с. врабсеме. L. officinale L.
Цветајућа стабла устајућа, ретко већа од педи, слабо граната, не цветајућа на земљу оборена, цвеће доста вићено, црвено или плаветно. ☉. 6. v.
. . . . L. purpureo — saeruleum L.

341 род: *Moltkia* Lehm.

Круница левкаста, ободом у 5 не једнаких режања дељена, у гротлу вага, прашнице ван гротла пружене, тучак круницу премашујући, орашице троугалне, у подебео кљун завршене, с ноља од ситних квржица рапаве; дуговечна биљка цвећа жутог.

Доње лишће розетасто, линеарно ланцетасто, на трецљаву, при дну раширену дршку насађено, цвеће наврх стабла у једноставан грозд сложено, са петељкама на једну страну наведеним. ☉. 5 (у Клицури око Брђана у

Рудничкој, око Рашке у Чачанској, на Тор-
нику и више Мокре Горе у Ужичкој). v. .
. M. S e n d t n e r i Boiss.

342 род: *Myosotis* L.

Крупница тањираста, ободом 5 дела, у гротлу за-
творена од 5 затубастих љусница, прашици у кру-
ници укрити, орашнице троугалне, глатке; мало- или
дуговечне биљке, цвећа у грозде сложена, плаветна,
ређе бела или жућкаста, млада кадшто црвенкаста.

1. Чаша обрасла чекињцама правим, чаши
приљубљеним. 2.
Чаша обрасла чекињцама накривим, од
чаше одстојећим, особито надно чаше ча-
кљасто увраћеним. 4.
2. Дуговечна биљка, корена доста дебела, косо
у земљи стављена; стабла многобројна, од
пола мање више грапата, цвеће доста ви-
ђено, плаветно, испрва црвенкасто, кадшто
бело, биљка од неди, кадшто до аршина. Ч.
7, S. v. M. p a l u s t r i s L.
Годишње или двогодишње биљке, корена
танка, кончаста. 3.
3. Петељке по цветању много дуже од чаше,
стабло од пола јако гранато, са усправље-
ним или веругавим грапама, крунични ре-
жњи прави, од дужине чаше, тучак врло кра-
так, ахеније јајасте, лантеће. ☉. S (испод
Равног Стола у Крајинској, близу Стењевца
у Куиријској). vi. M. c a e s p i t o s a Schultz.

- Петељке по цветању од дужине чаше или мало што дуже, стабло од основе гранато, са разведеним цветним гранама, крунични режњи улубљени, краћи од чаше, тучак мало што краћи од свог плода, ахеније дугуљасте, лаштеће. ☉. 8 (више Кладова у Крајинској). iv. *M. Sicula* Guss.
4. Петељке по цветању много дуже од својих чаша, сувраћене, цвеће у грозду малобројно, размакнуто, стабло од сувраћених длака рутаво, од педи. ☉. 6. iv.
. *M. sparsiflora* Mill.
- Петељке краће или мало што дуже од својих чаша, усправљене или на страју наведене. 5.
5. Круница доста виђена, круничне кришке плоспо раширене, чаша над плодом затворена, орашнице јајасте, црне, лаштеће се, лишће и стабло меким, одстојећим длакама обрасло, од педи. ☉. 5, 6. v. *M. sylvatica* Hoffm.
- Круница доста сптна, круничне дршке улубљене. 6.
6. Доње петељке дуже од чаше, круница дужа од чапних крижака, чаша над плодом затворена, орашнице смеђе, лаштеће се, стабло једноставно или од пола гранато, од педи и веће. ☉. 3, 4, 5. vi. *M. intermedia* Link.
- Све петељке краће од чаше или највише од дужине чаше. 7.
7. Чаша по цветању отворена, цветни грозд у доњем пола листат, цветне петељке раз-

ведене, мал не од дужине својих чаша, кру-
пца плаветна, краћа од чашиних режања.
⊙. 2, 3, 4, 5. v. . . . M. hispida Schlecht.
Чаша по цветању затворена, цветни грозд
без лишћа. 8.

8. Цвеће разнобојно, испрва жућкасто, после
плаветно, са циви која најпосле чашу пре-
маша, цветни грозд без лишћа, петељке не-
што краће од чаша; биљка од судланце.
⊙. 4 (испод Врбаве у Крагујевачкој). v.
. M. versicolor Pers.
Цвеће плаветно, насађено на врло кратке
петељке, цветни грозд без лишћа, цветна
цев свакад у чаши укрита; биљка од су-
дланце. ⊙. 2, 3, 4, 5. iv. M. stricta Link.

LXVIII РЕД: solanaceae Juss.

Цвеће хермафродитно, чаша 5 дела, круница 1
пера, подлодна, неправилна, ређе не правилна, одпа-
јућа, прашника 5, надпо крунице нараслих, прашнице
наврх конача насађене, плодник слободан, 2 оки, у
сваком окцу по више ембриона, тучак и жиг 1, плод
сушан или сочан; мало-или дуговечне биљке, лишћа за-
себна и цвећа у пазуху од лишћа, кад и вал пазуха
стављена.

343 род: Solanum L.

Чаша по цветању не парашћујућа, круница тањи-
раста, прашници над плодником сведени, прашнице вр-
ховима пуцајуће, плод бобича.

1. Штркљаст, баврљаст шиб, пењући се на друго рашће; цвеће љубичасто, у грошце сложено, лишће срцасто, горње копљасто, шиб од аршина, каднито човечјег боја. †. 1, 7, 8. vi. c. пасквица, разводник. . . . S. Dulcamara L.
Зеласто, годишње биље цвећа бела. . . 3.
2. Бобице паранчасте, стабло ваљкasto, слабо ћошкasto, цела биљка од дугих, разведених длака рутава, од педи, ретко што већа. ☉. 1, 2, 5. vii. . . . S. villosum Lam.
Бобице црне, стабло од уздужних греда ћошкasto, од усправљених длака пешто рутаво; биљка од педи, каднито много већа. ☉. 1, 2, 6. vii. c. помоћница. . . S. nigrum L.

344 род: *Physalis* L.

Чаша по цветању мехурасто парашћујућа, зрео плод лабаво омотавајућа, крупца точкаста, прашнице ободима пуцајуће, плод бобица; дуговечна биљка цвећа бела.

Стабло зеласто, од пола гранато, лишће двојно, јајасто, цело, плод паранчаст, у повеликом црвеном мехуру од парасле чаше укрит. †. 3, 6. v. c. љоскавац. . . . Ph. Alkekengi L.

345 род: *Atropa* L.

Чаша по цветању мало парашћујућа, под плодом звездасто раширена, крупца звонаста, 5 зуба, пра-

шипци у крупци укрити, са концима при основи длакавим, плод бобица; дуговечна биљка цвећа виђеног, смеђастог и лишћа целог.

Цвеће у пазуху од лишћа усамљено или двојно, висеће, бобица округла (од величине обичне трешње), лишће повелико, на кратке дршке пасађено, стабло повисоко, од аршина до човечјег боја, у горњем пола тројно рачвасто. Ж. 6. vi. с. велико биље.

. A. *Belladonna* L.

346 род: *Hyoscyamus* L.

Чаша звопаста, у доњем крају затубаста, парашћујућа по цветању и уквивајућа плод, круница левкаста, 5 дела, плод јајаста чаура, под врхом поклопцем пуцајућа; двогодишња биљка, цвећа не јасног.

Цвеће седеће у пазуху од лишћа или скупљено наврх стабла у једностран клас, чаша длакава, нервима мрежасто испреплетена, у 4 оштра зупца дељена, цвет жућкаст, од плаветникастих, мрежасто сплетених нерва шарен, биљка од педи до аршина. ☉. 1,

2, vi. с. буника. H. *niger* L.

347 род: *Datura* L.

Чаша 5 угла, над основом, која траје, одпадајућа, круница левкаста, дуж наборита, чаура јајаста, 2 ока, свако окце не подпуно раздвојено у двоје пола; годишња биљка цвећа виђеног, белог и лишћа крупно зупчастог.

Цвеће усамљено, на кратке петелке пасађено, круница подељена у 5 кратких, завршканих режања, чаура усправљена, обрала подебелим бодљама; биљка од педи до аршина. ☉. 1, 3, v. с. татула, биволчићп.
 D. Stramonium L.

LXIX ред: Verbascae Bartl.

Цвеће хермафродитно, обично нешто не правилно, чаша трајућа, 5 дела, круница точкаста, 5 дела, однадајућа, прашника 5, пасађених на крупичицу цев, прашнице попречно на конце пасађене, тучак 1, жиг 1, обично главичаст, плод пуцајућа чаура; биљке цвећа обично жута, виђена.

348 род: Verbascum L.

Круница точкаста, са 5 неједнаких, на врху закружених режања, прашника 5, прашнице бубрежасте, попречно на конце пасађене, гдешто доњом половином за конач прирасле (прашнице сплазеће), тучак 1, на врху главичаст или ромбично раширен, чаура из два, тивом пуцајућа калка сложена.

1. Цвеће плаветно, на врх једноставног, жлезданим длакама обраслог стабла у грозд сложено, на подуже петелке пасађено, усамљено у пазуху од прицерака, лишће доње јајасто дугуљасто, ободом ровашено, згор глатко, оздо длакаво, на стаблу све што на више, то мање. ☉. 6. v. V. phoeniceum L.
 Цвеће жута. 2.

2. Три прашника краћа, длакава, два дужа, нага. 3.
Сви прашници подједнако длакави. 7.
3. Лишће ободом до ниже стојећег лишћа силазеће, стабло од силазећег лишћа крилато. 4.
Лишће на стаблу седеће, ретко из стабло за мало силазеће, стабло не крилато. . . . 5.
4. Две прашнице кратко низ коначе силазеће, 4 крат краће од својих конача, жиг главичаст, цвеће доста ситно, са режњима левкасто усправљеним; биљка нешто већа од аршина. ☉. 4, 5. VII. с. дивизма, као и остале феле. *) *V. Thapsus* L.
Две дуже прашнице подоста низ конач силлазеће, 2 крат краће од својих конача, жиг нешто спљоштен и ромбично раширен, цвеће виђено, са разведеним режњима; биљка од аршина до човечјег боја. ☉. 4, 5, 6. VII. *) *V. thapsiforme* Schrd.
5. Длаке на прашницима оздо љубичасте, на више беле, доње лишће на кратке, широке дршке насађено, елиптично или објајасто, ободом ровашено, руновито, горње јајасто, седеће, стабло од пола у мало грана делено, цветни клас обилат, у доњем крају

*) За ове две биљке које на више места у нас расту по пустим местима и испод камењара ваља боље да се испита на која којој подлози, калцитној или силикатној расте. Она што се обилато налази између Беђироваца и Сухог Рудиншта у Крушевачкој, сродна је са овом другом фелом, или је може бити посве нова.

- рехав. ☉. 5 (у провалцији више Злота). vi.
 V. heterogon nov. spec.
 Длаке на прашицима све беличасте. 6.
6. Све цвеће на врло кратке петељке насађено, чашнице кришке јајасте, чаура округласта, лишће јајасто, у дршке с ужено, горње заострљено, крупно ровашено или зупчато; биљка од аршина, кадшто човецјет боја. ☉. 4, 5, 6. vii.
 V. phlomoides L.
 Гдекоје цвеће у цветном класу на подуже петељке (дуже од чаше) насађено, чашнице кришке лапцетасте, чаура овална, лишће под прстима дебело, особито доње од густог белог маља пуштасто, ободом цело или врло раздалеко и плитко ровашено, доње елиптично, на оба краја с ужено, горње јајасто, заострљено. ☉. 3, 4, 6 (по вишим брдима на југу и истоку). vii.
 V. ramosum Vis.
7. Прашици обрасли белим длакама. 8.
 Прашици обрасли љубичастим длакама. 11.
8. Доње лишће над основом дубоко усечено, кадшто лирасто, стабло од аршина од пола у разведене гране обилато дељено, петељке већином од дужине чаша, гдекоје много дуже. ☉. 4, 5. vi. V. Banaticum Schrd.
 Лишће у дршке с ужено, цело или при основи плитко зупчато. 9.

9. Цела биљка, особито млађа од густих, на прамке се одвајајућих и однадајућих длака кунадраста, лишће елиптично, цело, доње у кратке дршке с ужено, горње јајасто, стабло од аршина, кадишто веће, од пола јако гранато, ретко једпоставно. ☉. 3, 4, 5. v. V. floccosum W. K. Биљке длакаве, длаке на прамке се не одвајајуће. 10.
10. Лишће ободом цело, ланцетасто, доње у пошироке дршке с ужено, горње седеће, стабло од аршина до човечјег боја, од пола јако гранато, гране усправљене. ☉. 4, 5, 6. vi. V. speciosum Schd. Лишће ободом ровашено, згор глатко, оздо од густог маља беличасто, доње елиптично, у дршке с ужено, горње јајасто, седеће, стабло веће од аршина, од пола јако гранато, гране усправљене. ☉. 5, 6. vi. V. Lychnitis L.
11. Цвеће у пазуху од приперака усамљено, на подугачке петељке насађено, наврх стабла или грана сложено у рехав, жљезданим длакама обрастао грозд, лишће глатко, доње у дршке с ужено, горње јајасто, или срцасто, седеће, стабло од аршина и веће. ☉. 4, 5, 6. vi. *) V. Blattaria L.

*) На Гребену више Доњег Милановца расте сродна, много штркљастија биљка, може бити *V. cylindrocarpum* Gris., коју писам још у цвету видео, те се има истом бољо да испита.

- По више цветова у пазуху од прицерака на кратке петељке насађених. 12.
12. Доње лишће у дршке поступно сужено, у доњем крају дубље усечено, кадшто лирасто, стабло од пола у танке гране раздељено; биљка од аршина, већином скроз глатка. ☺. 4, 5, 6. vii. V. Chaixii Vill. Доње лишће при основи дубоко срцасто, на дуге дршке насађено, биљке мање више рутаве. 13.
13. Лишће оздо, при основи од држака и надно стабла од дугих густих длака рутаво, ободом двојно ровашено, стабло од аршина, у горњем пола гранато, гране разведене. ☺. 4, 5, 6 (у Подршњу). vi. V. lanatum Schrd. Лишће згор глатко, оздо рехаво длакаво, ободом ровашено, стабло од аршина, кадшто много веће, на врху једноставним цветним гроздом завршено, другда јако гранато, са разведеним или усправљеним грапама. ☺. 4, 6. vii. *) V. nigrum L.

349 год: Scrophularia L.

Круница кратка, кугласта, са кратким ободом и доњим режњем сувраћеним, прашика 4, два краћа, два дужа, кадшто са закрљжљалим петим прашником

*) На Конаопику, Чесмерну и Голији налазио сам биљку, за коју држим да је хибридни производ од заклођења ове феле са поленом од друге феле — V. pannosum Vis. Ако

испод горњег круничног режња; дуго — ређе маловечне, обично смрдљиве биљке лишћа наспрамног и цвећа обично нејасног, наврх стабла у метлицу сложеног.

1. Лишће дубље или плиће сечено, лирасто или перасто дељено. 2.
Лишће не раздељено, у доњем крају срцасто. 4.
2. Лишће лирасто, у горњем пола цело, ободом не једнако зупчасто, цвеће наврх стабла у метлицу сложено, стаминодипја (закржљали прашник) бубрежаста; стабла многобројна, од педи ретко што већа, у горњем крају жлезданим длакама обрасла. Ч. 5 (доста обична биљка на југу и истоку). IV.
. *Scr. lasiniata* W. K.
Лишће перасто дељено или само доње лирасто, биљке од аршина или веће. 3.
3. Двогодишња биљка корена танког; лишће перасто или двојно перасто дељено, доње лирасто, стабло од педи до аршина, слабо гранато, у горњем крају дугим, жлезданим длакама обрасло. ☉. 4, 5 (око Рапке и испод Студенице у Чачанској, близу Ужица и Мокре Горе у Ужичкој). VII.
. *Scr. Норреi* Koch.
Дуговечна биљка корена дебелог, дрвеног; лишће већином двојно перасто дељено, стабло обично много веће од аршина, јако гранато, у горњем крају врло кратким, жље-

се то потврди, овај ће хибрид носити име *V. ramoso — nigrum*.

- зданим длакама обрасло. џ. 4 (близу Љубовије у Подрињу). vii. . *Scr. capitata* L.
4. Цвеће зеленкасто жуто, у пазуху од лишћа у малоцветне гроње сложено, чашине кришке дугуљасте, скроз зелене, лишће срцасто, крупно двојно ровашено; биљка од 2 педи до аршина. ☉. 6 (на Авали и више Раковице у Београдској). iv. *Scr. vaginalis* L.
Цвеће зеленкасто или црिकाсто црвено, па-врх стабла у обилату метлицу сложено. . 5.
5. Стабло на угловима крилато, уједно са лишћем глатко, горе између цвећа кадшто жлезданим длакама обрасло, лишће при основи јајасто, ређе срцасто, у крилату дршку с ужено, ободом ровашено (*Scr. Balbisii*) или рескасто (*Scr. Ehrhartii*); биљка од аршина и виша. џ. 7, 8. vii. . . .
. *Scr. aquatica* L.
Стабло 4 угло, не крилато, биљке мање више жлезданим длакама обрасле. 6.
6. Лишће јајасто или срцасто, ободом двојно ровашено, уз осталу биљку жлезданим длакама густо обрасло, чашине кришке округле, широким, сушним ободом обрасле; биљка од 2 педи, гдешто и већа. ☉. 6. vi. . . .
. *Scr. Scorolii* Нор.
Лишће јајасто или срцасто, ободом двојно рескасто, глатко, стабло од аршина, рехаво длакаво, кадшто на врху жлезданим длакама обрасло, чашине кришке јајасте, врло уза-

ним сушним ободом обрубљене. Ж. 6, S. vi.
 *) *Scr. podosa* L.

LXX ред: *Antirrhineae* Juss.

Цвеће хермафродитно, не правилно, чаша 5 дела, трајућа, круница 1 пера, опадајућа, прашика 4, 2 моћна, ређе само 2 на круници насађена, плодник слободан, 2 оки, много семени, тучак 1, жиг главичаст, или у 2 режњића дељен; биљка лишћа бар доњег наспрамног.

350 род: *Gratiola* L.

Круница цваста, 2 усната, са горњом усном 2, доњом 3 делом, прашика 4, 2 јалова или закржљала, прашице висеће, жиг у 2 кришчице дељен, чаура 2 ока, типом пуцајућа; водене биљке лишћа целог и цвећа у пазуху од горњег лишћа усамљеног.

Цвеће беличасто или ружасто, подбочено двома приперцима, пз нутра око основе прашика длакаво, лишће седеће, ободом зупчато са 3-5 уздужних нерва по наличју; биљка глатка, ретко већа од педи, корена пузећа, стабла устајућа. Ж. 7, S. vi.

. *Gr. officinalis* L.

351 род: *Digitalis* L.

Круница звопаста, са ободом косо одсеченим, у 4 режња дељеним, горњи режањ у среди усечен, пра-

*) На Ртњу и у Гвоздачкој Реци испод Кобасице у Чачанској, расте сродна биљка лишћа много већег; да ли припада форми *Scr. alpestris* Gay. или *Scr. grandidentata* Boiss., то ваља да се на месту боље испита.

шника 4, 2 моћна, надно крупнице утврђена, прашни-
чна окца при основи разведена; дуговечне или дво-
годишње биљке цвећа виђеног, наврх једноставног
стабла у грозд сложеног и лишћа не дељеног.

1. Чашини режњи објајасте, јако затубасте, ли-
шће облато, дугуљасто, ободом зупчасто,
цвеће црикасто црвено, наврх стабла у оби-
лат, густ грозд сложено, стабло дунке успра-
вљено, од аршина до човечјег боја. ☉. 5,
6. vii. *D. fuscescens* W. K.
Чашини режњи ланцетасте или јајасте, за-
вршкасте. 2.
2. Цветни грозд руновит, са цвећем наврх
стабла свестрано и на густо стављеним, ли-
шће ланцетасто, плитко рескасто, стабло од
педи до аршина. ☉. 2, 3, 4. vii.
. *D. lanata* W. K.
Цветни грозд гладак или од ситног маља
длакав, са цвећем рехавим, на једну страну
од стабла наведеним. 3.
3. Доња крупничина усна здуљена, мал пе од
дужине крупничне цеве, лишће дугуљасто,
ободом цело, биљка већином глатка, ла-
штећа, од аршина и већа. ☉. 5, 6 (око
Раванице, Св. Петке у Ћупријској, Бање
Алексиначке и др. на југу и истоку од Ср-
бије). vii. *D. laevigata* W. K.
Доња крупничина усна мало што здуљена,
много краћа од крупничне цеве, лишће ду-
гуљасто, ободом оштро рескасто, цела биљка

глатка или од кратког маља рутава, обично од аршина. ♀. 6. vi. *D. grandiflora* Lam.

352 род: *Antirrhinum* L.

Круница 2 усната, са пространом, при основи грбавом цеву, горња усна 2 дела, са кришкама сувраћеним, доња 3 дела, гротло од крунице затворено од угнуте к унутарности доње усне, прашика 4, у круници укрита, чаура на врху диграма пуцајућа; годишња биљка цвећа усамљеног у пазуху од горњег лишћа.

Лишће засебно, ланцетасто или линеарно, цвеће црвенкасто, на подуже петељке пасажено, сложено наврх стабла у рехав грозд; биљка од педи, глатка или жљезданим длакама обрасла. ☉. 4, 5. vii. *A. Orontium* L.

353 род: *Linaria* L.

Круница 2 усната, у доњем крају продужена у ваљкасту остругу, доња усна у 3 једнака режња дељена, при основи угнута и затварајућа крунично гротло, прашика 4, 2 моћна, чаура на врху капцима пуцајућа; мало-или дуговечне биљке цвећа већином жутог или жућкастог и лишћа засебног, не дељеног.

1. Стабло кончато, на земљу оборено или само врхом устајуће. 2.
- Стабло усправљено, обично доста трснато. 3.
2. Круничина оструга права, цветна петељка нага, лишће конљасто, доње јајасто, стабло гранато, са гранама на све стране разведеним, од педи. ☉. 2, 4. vi. *L. Elatine* L.

- Крупичина оструга чакљасто завијена, цветне петељке длакаве, ретко наге, све лишће јајасто, стабло гранато, од педи и веће. ☉. 2, 4. vi. L. *spuria* L.
3. Лишће на стаблу приљенасто т. ј. по 3-4 листа скупа на стаблу у једној висини нарасла, дугуљаста или елиптична, на оба краја заострљена, биљка нешто већа од педи, устајућа, од пола јако граната, цвеће осредње, на врху грана у доста густ грозд сложено, оструга нешто накрива. ☿. 5, (око Мокре Горе у Ужичкој). vii. L. *rubroides* Vis. et Panč. Лишће по стаблу расуто. 4.
4. Цвеће белчаство или плаветникасто, са жућкастом доњом усном, у назуху од горњег лишћа усамљено, стабло од педи, од пола нешто гранато, цела биљка жлезданим длакама обрасла. ☉. 4, 5. vii. L. *minor* L. Цвеће жуто, на врху стабла или грана у грозд сложено. 5.
5. Семке у чаури сочивасто спљоштене, од пошироког, татког обода крилате. 6.
6. Семке у чаури ћошкасте, без крилатог обода. 7.
6. Цела биљка нага (без длака), лишће ланцетасто, 3 первно, плоско, на горњој страни равно, чашине кришке ланцетасте, без перва, цветне гране на врху стабла јако збирене. ☿. 5 (на Ртњу у Алекспачкој, Столу у Крајинској, Плешу у Књажевачкој и др.). vi. L. *Italica* Trev.

Цветне петељке жлезданим длакама обра-
сле, лишће линеарно, ободом сувраћено, 3
первио, средњи нерв оздо јако испао, на
горњој страни браздом изривен (у *L. Biebersteinii* Led. лишће ланцетасто), стабло
од пола гранато, грапе растресите. Ц. 3,
4, 5. vi. с. ланлист. . . *L. vulgaris* L.

7. Стабло дупке усправљено, од пола гранато,
лишће седеће, ланцетасто, заоштрљено, при-
перци дужи од петељака, чашине кришке
ланцетасте, од дужине чауре, двојном краће
од крупичине цеви, семке ћошкасте, по стра-
нама од густих квржица рапаве; биљка обично
већа од аршипа. Ц. 3, 4, 5. vii. .
. *L. genistifolia* Mill.

Стабло при основи баврљасто, устајуће, од
пола гранато, лишће седеће, јајасто ланце-
тасто, заоштрљено, приперци краћи од пе-
тељака, разведени, чашине кришке од ду-
жине крупичине цеви, дуже од чауре, семке
ћошкасте, по странама рапаве од квржица,
које се од обода у концентричне пруге
стичу; биљка од аршипа. Ц. 5 (на Ртњу
у Алексиначкој, Лабуковом Камену, Плешу
у Књажевачкој и др.). vii. *L. Macedonica* Gris.

.354 род: *Veronica* L.

Круница тачкаста, са 4 делом окрајком, горњи
крунични режањ наг, већи, прашика 2, прашице уз-
дужним жиљима пуцајуће, жиг не дељен, чаура мање

више стиснута, на врху крња; биљке цвећа плаветног, ређе белог или црвенкастог и лишћа расутог.

1. Годишње биљке нискога раста, корена танког, кончастог, слабо гранатог. 2.
- Дуговечне, обично веће биљке корена трспатијег, кадшто пузећег, обилато жилце у земљу пуштајућег. 11.
- 2, Петељке у пазуху од горњег лишћа кадшто разведене али по цветању усправљене. 3.
- Петељке по цветању на ниже оборене, са плодом суноврате. 7.
3. Семке плитичасте, с једне стране улубљене с друге пупчасте. 4.
- Семке спљоштене на обе стране равне или нешто пупчасте. 5.
4. Средње лишће прстасто дељено, доње јајасто, цело, горње ланцетасто, петељке дуже од чаша, устајуће, цвеће плаветно, биљка од судланице. ☉. 1, 4 (у Београдском граду и око Кладова у Крајинској). iv. V. triphyllus L.
- Све лишће не раздељено, доње јајасто ровашено, горње ланцетасто, петељке од дужине чаша или дуже, устајуће, цвеће плаветно, тавницјим цртама шарано. ☉. 4, 5. iv. V. praesox All.
5. Петељке двојном дуже од чаше, по цветању одстојеће, лишће јајасто, нешто ровашено, цвеће плаветно, чаура стиснута, попреко шириа но што је дуга, на врху дубоко

урезана, тучак од дужине чаурних режања;
 биљка од судланице или нешто већа. ☉.
 2, 4 (више Крагујевца идући Драчи). iv. .
 V. *asinifolia* L.

Петелке не дуже од чаша. 6.

6. Цвеће седеће или на врло кратке петелке
 насађено, круница плаветна, чаура објајаста,
 са тучком чаурине режње нешто прелазећим,
 лишће срцасто јајасто, ровашено; биљка од
 судланице, кадшто од педи. ☉. 2, 4, 5.
 iv. V. *argensis* L.

Цвеће насађено на петелке мал не од ду-
 жине чаша, круница плаветникаста, са та-
 внијим цртама, чаура обрцаста, са тучком
 од дужине чаурних режања, лишће доње
 јајасто, цело, средње перасто дељено, горње
 ланцетасто. ☉. 4, 5 (на Гребену и Столу
 у Крајинској и др.). iv. V. *vegna* L.

7. Горње петелке много дуже од лишћа у којег
 назуху стоје, чаура попречно шира него што
 је дуга, површином од мрежасто укршта-
 вајућих се нерва неједнака, чашине кришке
 јајасто ланцетасте, завршкасте, цвеће плаве-
 тно, стабло са гранама на земљу оборено, од
 педи и веће. ☉. 2, 4. iv. V. *Vixbaumi* Ten.
 Петелке не дуже од свог лишћа, чауре
 без мреже од перва или само са гдекојим
 уздужним первом. 8.

8. Чаура округласта, мал не 4 гука, чашине
 кришке јајасте, круница белкчаста, са пла-

- ветним цртама, лишће срцасто округласто, крупно розашено; биљка од судланице, кадшто врло граната, од педи. ☉. 5, 6. III.
 V. hederaefolia L.
 Чаша 2 гука, чашине кришке јајасте или ланцетасте, цвеће већном плаветно. . . 9.
9. Прашници на гротлу од крупнице пасађени, чаура попречно шира но што је дуга, кудравим длакама обрасла, са гукама закруженим, у сваком окцу по 3-5 семака, лишће јајасто срцасто, ровашено; биљка од чеперка. ☉. 2, 4. III. *V. oраса* Fr.
 Прашници на крувичиној цевци испод гротла парасли. 10.
10. Чашине кришке елиптичне, затубасте, чаура ободом нешто стиснута, жљезданим длакама обрасла, у сваком окцу по 4-5 семака, лишће жућкасто зелено; биљка од судланице до педи. ☉. 2, 4. III. *V. agrestis* L.
 Чашине кришке јајасте, завршкасте, чаура ободом закружена, по странама длакава, по ободу од жљезданих длака трепљава, лишће угасито зелено, у сваком окцу до 10 семака; биљка од судланице до педи. ☉. 2, 4 (око Јагодине, ређа у нас од пређашње две феле). IV. *V. polita* Fr.
11. Стабло завршено цветним гроздом, кадшто има и више таквих цветних гроздова а пазлазе из пазуха од горњег лишћа. . . 12.
 Стабло завршено лиснатом гранчицом кра-

- лом од цветних гроздова, који стоје у па-
зуху од горњег лишћа. 16.
12. Круничина цев врло кратка, краћа но што
је широка, цвеће беличасто, са плаветника-
стим цртама, лишће јајасто или елиптично,
ободом слабо рескасто, корен цузећп; биљка
ретко кад већа од судланице. Ч. 6, 7, 8.
iv. *V. serpyllifolia* L.
Цвеће плаветно, круничина цев дужа него
што је широка. 13.
13. Приперци равни цветним петељакама или
краћи, цветни гроздови на врх стабла ре-
хави, лишће јајасто или ланцетасто, крупно
рескасто, паспрамно или обично по 3-4 ли-
ста у приљене сложена, стабло од аршина.
и веће. Ч. 4, 5 (на Гребену п више Кла-
дова у Крајинској). vi. *V. spuria* L.
Приперци много дужи од петељака, испод
којих стоје. 14.
14. Лишће оштро и ситно рескасто, наспрамно
или по 3-4 листа у приљене сложена, цве-
тни гроздови обично многобројни, збивени;
биљка од аршина п већа. Ч. 7, 8. vii. .
. *V. longifolia* L.
Лишће равашено, наспрамно. 15.
15. Круничине кришке ланцетасте, заоштрљене
од дужине чаше или дуже, лишће танко,
дугуљасто или ланцетасто, стабло од педи,
мање више, особито у горњем делу, длакаво.
Ч. 2, 4, 5. vi. *V. spicata* L.

- Круничине кришке дугуљасто јајасте, краће од чаше, лишће подебело, кожасто, стабло од педи, већином глатко, само кадшто између цвећа рехавим, жљезданим длакама обрасло. *Ч.* 5. vi. *V. crassifolia* Wierzb.
16. Чаша 5 дела, кришке неједнаке, доња кадшто у пола краћа од горњих. 17.
Чаша 4 дела, све кришке наблизу једнаке. 19.
17. Стабло на земљу положено, само цветне гране усправљене, цвеће отворено плаветно, кадшто бело, лишће на врло кратке дршке насађено, чаура објајаста, на врху врло плитко урезана; биљка обично много мања од педи. *Ч.* 4, 5. iv. . *V. prostrata* L.
Стабло усправљено, биљке много веће од педи. 18.
18. Лишће јајасто, ободом тупо рескасто, кадшто дубље усечено, доње на врло кратке дршке насађено, горње седеће, цвеће плаветно, са тавнијим цртама. *Ч.* 4, 6. vii.
. *V. latifolia* L.
Све лишће на кратке дршке насађено, ретко цело, обично перасто или двојно перасто дељено, са линеарним кришкама, цвеће плаветно. *Ч.* 4, 5. vii. . *V. Austriaca* L.
19. Сочие, у води или око пиштољна растеће биљке, лишћа глатког, обично лаштећег се. 20.
Биљке мање више длакаве, растеће на суху, обично по шумама. 22.

20. Чауре плоско стиснуте, попреко шире него што су дуге, на врху по среди дубоко урезане, лишће седеће, узано, ланцетасто липеарно, ободом раздалеко рескасто, реске назад обраћене, цветни гроздови многобројни, кончасти, веругави, цвеће рехаво; биљка од педи. *Ч.* 7, *С.* VII.
 V. scutellata L.
 Чауре надуте, јајасте или округласте. 21.
21. Лишће на краће или дуже дршке насађено, дугуљасто или елиптично, ободом туно зупчасто, чауре округласте, на врху плитко урезане; биљка од педи, кадшто много већа. *Ч.* 7, *С.* V. *V. Vesca* Bunge L.
 Све лишће на стаблу седеће, цело или оштро рескасто, чауре округласте или дугуљасте, на врху плитко урезане, петељке глатке или жлезданим длакама рехаво обрасле (*V. anagaloides* Guss.); биљка од 1-2 педи. *Ч.* 7, *С.* V. *V. Anagallis* L.
22. Лишће објајасто или дугуљасто, у дршке поступно сужено, ободом рескасто, цветни гроздови у назуху од лишћа збивени, петељке по цветању усправљене, краће од обрцастих чаура, стабло рутаво, доњим делом пузеће, горњим усправљено, од педи, гдешто и веће. *Ч.* 4, 6. VI. *V. officinalis* L.
 Лишће јајасто. 23.
23. Лишће насађено на дршке од пола дужине листа, цветни гроздови доста рехави, са

петељкама по цветању разведеним, чаура
 снљонтена, попреко шпра, на оба краја
 крња, ободом зупчасто трепљава, стабло ре-
 хаво длакаво, баврљасто, на земљу оборено,
 од педи, обично веће. Ф. 6. v.

. V. montana L.

Лишће седеће или на врло кратке дршке
 насађено. 24

24. Приперци дужи од половине петељака, обично њима равни, чашине кришке дуже од чауре, стабло усправљено, скроз или само с две стране јаче длакаво, цвеће плаветно, са тавнијим пругама, стабло од педи, кадшто веће. Ф. 4, 6. iv. с. змијина трава. .

. V. Chamædrys L.

Приперци већином краћи од петељака које боце, чашине кришке краће од чауре, стабло усправљено, скроз рехаво длакаво, од педи и више, цвеће беличасто или плаветникасто, са тавнијим пругама. Ф. 5, 6. v.

. V. urticaefolia L.

355 род: *Lindernia* L.

Горња крупнична усна на врху крња, доња 3 дела, са средњим режњем већим, прапника 4, 2 моћна, на гротлу од крунице нарасла, тучак 1, жиг главичаст, чаура 2 ока; водена биљка цвећа беличастог, лишћа не деленог.

Цвеће у пазуху од горњег лишћа усамљено, на подуже петељке насађено, лишће седеће,

дугуљасто јајасто, 3 первно, ободом цело, стабло устајуће, од основе гранато, од судлапице до чеперка. ☉. 4, 8. v. . . .
 L. r u x i d a r i a All.

356 род: *Limosella* L.

Круница 5 дела, са једнаким режњима, прашника 4, 2 моћна, насађена на крупичино гротло, прашнице попречно пуцајуће, тучак 1, жиг главичаст, чаура не савршено 2 ока; ситна водена биљка цвећа ружастог, лишћа не дељеног.

Цвеће на подуже петелке насађено, из корена посред лисне ружице излазеће, чашине кришке завршкасте, краће од крунице, прашнице црнкасто црвене, чаура дужа од чаше, лишће дугуљасто, насађено на дршке, дуже од цвећа; биљка мало што већа од прста. ☉. 7. 8 (на Циганлији више Београда). viii. L. a q u a t i c a L.

LXXI ред: *Orobanchaeo* Juss.

Цвеће хермафродитно, чаша 2 пера, 2-4 дела, круница звонаста или левкаста, прашника 4, нарасла надно крупичине цеву, тучак 1, жиг главичаст, у 2 режња дељен, плод 1 ока чаура, семке ситне, многобројне; паразитне биљке (живеће на корену другог биља), боје не јасне, жућкасте, црвенкасте или плаветнијасте, без лишћа, већ само са љуспама; цвеће на врх стабла у клас сложено.

357 род: *Orobanchе* L.

Чаша 2 пера или 4 дела, гротло крунице отворено, горња усна цела или плитко урезана, доња 3 дела, ободом зупчаста, цела биљка мање више жљезданим длакама обрасла.

1. Чаша 1 пера, цеваста, ободом 4-5 дела. 2.
Чаша 2 пера, 2-4 дела. 4.
2. Стабло гранато, цветни класи наврх грана стављени, сваки цвет подбочен од 3 приперка, стабло од чеपर्ка, црвенкасто смеђо, цвеће белпчасто жуто. ☉. 2 (на конопљи) VII. с. водљача, воловодац, као и остале феле. *) *O. gamosa* L.
Стабло једноставно, цвеће наврх стабла у грозд сложено, сваки цвет подбочен 1 приперком. 2.
3. Цвеће у подужи, доста рехав клас сложено, крунична цев мал не права (дужа од палца), прашници око доње трећине круничне цеви нарасли, длакави, прашнице ободима трепљаве, биљка од педи. ♀. 4 (на *Achillea Millefolium*). VII. . . . *O. saerulea* Vill.
Цвеће у кратак, доста збивен клас сложено, крунична цев у лук савијена, краћа од палца, прашници већином наги, прашнице

*) Близу Брђана у Рудничкој убрао сам пре много година испод руја сродну биљка, која, колико се може на сушим екземпларима испитати, као да припада или *O. Heldreichii* (*Phelipaea*) DC. или, почем је већина стабла једноставног, *O. Reuteriana* Rehb.

са гдекојом длаком по ободу, биљка од че-
перка. Ч. *) 4 (на *Artemisia campestris*).

ви. *O. agnagia* Borck.

4. Прашници у круници високо насађени, око
трећине или над трећном круничне цевн. 5.
Прашници у круници ниско насађени око
или испод четвртине круничне цевн. . . . 8.
5. Прашнице на темену (врху) наге, конци
скроз длакави, круница мал не од палца,
на леђи у лук искривљена; биљка од педи
и већа, стабла доста дебела. Ч. 4, 5 (на
Ртњу на *Laserpitium Siler*). ви.
. *O. Laserpitii Sileris* Rap.
Прашнице на темену длакаве. 6.
6. Биљке црвенкасто смеђе или угасито црвене,
(ове последње бивају кадшто жуте). . . . 7.
Биљке жућкасте или белчасто смеђасте. . . . 8.
7. Прашнице на врху рутаве, од здуженог ко-
нектива ртасте, тучак длакав, жиг црвен;
биљка ретко што већа од чеперка. Ч. 4,
5 (на *Teucrium Chamaedrys*, *Thymus Ser-
pyllum*). ви. *O. Teucrii* F. Schltz.
Прашнице на врху глатке, по среди крње
(урезане), тучак свуд обрастао жљезданим
длакама, жиг жућкаст, са црвеним обрубом,
матор скроз мрко црвен; биљка од педи,

*) За неке се феле овога рода узима, да су дуговочне, и зато
су тако у флорама и обележене; ја држим да су краткога
трајања и да само једном плод носе, које ваља да се боље
испита.

- кадшто од аршина. џ. 4, 5 (на разним ле-
птирастим биљкама, *Cytisus*, *Genista* и др.).
vii. *O. cruenta* Bert.
8. Тучак скроз гладак, прашице на доњем
крају у бацке од половине прашичних
кеса завршене, стабло једва од чемерка,
обрасло кратким љуснама (краћим од интер-
нодија). џ. 4, 5 (више Белог Потока у
Књажевачкој на *Teucrium Chamaedrys*). vi.
. *) *O. pumila* Koch.
Тучак око половине жљезданим длакама
обрастао, прашице доле у кратке бацке
завршене, стабло веће од педи, обрасло
љуснама дугим — обично дугим од интерпо-
дија. ☉. 4, 6 (на *Picris hieracioides*). vii.
. *O. Picridis* Fr. Schultz.
9. Прашице на темену длакаве. 10.
Прашице на темену наге. 11.
10. Чашини режњи 2 дели, са једнаким кришкама,
круница с доње стране над основом трбасто
надута, ободом не једнако и ситно зупчаста;
биљка ретко већа од педи. џ. 4 (на *Cen-
taurea Scabiosa*). viii. *O. elatior* Sutt.
Чашини режњи не дељени или сиред са 1
мањим зупцем, круница правилно звонаста,
нешто напред накривљена, ободом пеједнако

*) Ова је биљка нађена на западу на сасма другом роду
биљака, *Gnaphalium angustifolium*, зато ју ваља
живу боље испитати тим више, што су бацке у које се
прашице у доњем крају завршавају дуже, но обично.

крупно зунчаста; биљка ретко кад већа од чемерка. Ж. 4, 5 (на *Thymus Serpyllum*, *Teucrium Chamaedrys*). v.
 O. *Epithymum* DC.

11. Прашнице на темеу са испалим вршком — продужењем конектива, круница звонаста, с доње стране нешто трбасто надувена, ободом крупно зунчаста, тучак наг, ређе у горњем крају обрастао неколицином жљезданих длака, жиг љубичаст; биљка од педи. ☉. 4 (на *Carduus acanthoides*, *Cirsium argense*). vi. O. *proserpa* Koch.
 Прашнице на врху крње, без вршка. 12.
12. Чашине кришке са једним подебелим уздужним первом, ретко још два тања нерва са стране, круница цевасто звонаста, на леђи накривљена, прашници до пола длакави, под врхом гдекојом жљезданом длаком обрасли; биљка од чемерка до педи. Ж. 4, 5 (на *Salvia glutinosa* по планинским крајевима). vi. O. *Salviae* F. W. Schultz.
 Чашине кришке са многим, подједнаким, уздужним первима. 13.
13. Чашине кришке јајасте, заоктрљене од дужине круничине цеви или дуже, не дељене, ређе у два подједнака режња расцепљене, прашници у доњем крају длакави, у осталом уједно са тучком глатки, ређе на врху неколицином жљезданих длака обрасли; биљка

од педи и већа. Ж. 6 (на *Knautia sylvatica*). vii. *O. Scabiosa* Koch.

Чашине кришке једнако 2 деле, много краће од крунице, прашици до пола длакави, на врху уједно са тучком жлезданим длакама обрасли; биљка од подп. Ж. 5 (на *Galium lucidum* и *G. purpureum*). vi.

. *O. Galii* Dub.

Чашине кришке неједнако 2 деле или са 2 кратка зупца испод здуженог врха, у пола краће од крунице, прашици до пола длакави, тучак у горњем пола жлезданим длакама обрастао; биљка од педи или већа.

Ж. 4 (на *Medicago falcata*). vi.

. *O. rubens* Wallr.

358 род: *Lathraea* L.

Чаша звонаста, 4 дела, подбочена 1 приперком, круница са горњом усном целом, доњом краћом, 3 зубом, плодник спред подбочен подплодном, месецоликом жлездом, плод 1 ока чаура, дуж среде 2 капцима пуцајућа, са новеше семака, утврђених на 4 узане постелице, све по две приближене.

Цвеће на кратке петељке насађено, viseће, сложено наврх стабла у 1 страни, пре цветанја кукасто на ниже накривљени грозд, круница краћа од чаше; цела биљка црвенкаста, од чеперка. Ж. 6 (на корену свакојаког дрвећа). iii. с. потајница.

. *L. Squamaria* L.

LXXII ред: *Rhinanthaceae* DC.

Чаша трајућа, ободом дељена, круница правилна или симетрична, прашика 4, 2 моћна, на круници пасађена, прашице у доњем крају у бодљице здуљене, плодник 2 оки, вишесемени, тучак 1, жиг цео или дељен, плод чаура.

359 род: *Tozzia* L.

Чаша 5 зуба, круничина цев цилиндрична, у горњем крају поступно раширена, горња усна у 2, доња у 3 кришке дељена, плодник 2 оки, у сваком окцу по 2 ембриона, чаура 1 семени; дуговечна, планинска, сочна и накрта биљка, цвећа жутог и лишћа наспрамног.

Цвеће у назуху од горњег лишћа усамљено, пасађено на четелке краће од лишћа, круничина цев дужа од чаше, горња крунична усна 2 дела, са сувраћеним режњима, доња 3 дела, од црвених тачака шарена, лишће седеће, глатко, при основи зупчато; биљка од чеपर्ка до педи. Ц. 7 (изнад Крчмара између Беђировца и Сухог Рудшта у Крушевачкој). vi. . . *T. alpina* L.

360 род: *Melampyrum* L.

Чаша цеваста, 5 зуба, крунична горња усна стиснута са сувраћеним ободом, доња 3 дела, плодник подбочен при основи једном жлездом, у сваком окцу по 1-2 семке; годишње биљке цвећа свакојако бојеног и лишћа наспрамног.

1. Цвеће наврх стабла или грана на све стране стављено, у мање више збивен клас или главицу сложено. 2.
Цвеће наврх стабла или грана на једну страну наведено и у рехав клас сложено. 4.
2. Цветни грозд збивен, четвртаст, приперци под цвећем срцасти, ободом зупчасти, врхом сувраћени, круница беличаста, среди жућкаста, са жутом доњом успом или црвенкаста, из путра жута; биљка од ченерка до педи. ☉. 6. vi. *M. cristatum* L.
Цветни грозд ваљкаст, у доњем крају нешто рехав. 3.
3. Приперци испод цвећа црвени, јајасто ланцетасти, шиљасто зупчасти, оздо дворедице тачкасти, чаша длакава, круница црвена, доња успа са белим колутом и жутом мрљом; биљка већа од педи. ☉. 2, 3. vi. с. уродица, ливадар. *M. argense* L.
Приперци жућкасто зелени, ретко црвени, јајасто ланцетасти, шиљасто зупчасти, по наличју без тачака, чаша рутава, круница жута; биљка од педи до аршина. ☉. 2, 3, 5. v. *M. barbatum* W. K.
4. Приперци плаветни, горњи дубоко срцасти, ободом зупчасти, чаше рутава, од пола дужине цвета, са зупцима заоштрљеним, разведеним, круница жута, са хрђастом циви; биљка од аршина. ☉. 6. vii. *M. nemorosum* L.
Приперци зелени, сви ланцетасти. 5.

5. Чаша од пола дужипе крунице која је бела или жућкасто бела, горњи приперци при основи 1-2 зуба, цвеће на страну наведено; биљка од чеपर्ка. ☉. 4, 6 (по вишим брдима). VII. *M. pratense* L.
 Чаша од дужине крунице која је жута, усправљена, приперци већином цели, ретко са 1-2 зупца при основи; биљка од педи и већа. ☉. 6. VII.. . . . *M. sylvaticum* L.

361 род: *Pedicularis* L.

Чаша цеваста, 5 зуба, нешто падута, круница са горњом усном (кацидом) стиснутом, прашника 4, 2 моћна, прашнице шуте (без вршкова), чаура овална или ланцетасто стиснута, тином пуцајућа, семке малобројне, повелике, по површини мрежасто сатасте; 2 годишње или дуговечне биљке цвећа жућкастог, наврх стабла у клас збивеног и лишћа засебног, перасто сеченог.

1. Кацида затубаста, у зупце не здуљена, кореп слабо гранат, стабло трснато, дужике усправљено, клас подебео, цвеће подбочено листоликим приперцима, много дужим од свог цвећа; биљка виша од педи. ☉. 2, 4 (на Ивановој Ливади у Њажевачкој, Копаонику у Крушевачкој). v. . . *P. Hascquetii* Graf.
 Кацида у зупце заострљена, кореп гранат. 2.
2. Чаша руновита, са зупцима ланцетастим, два крат дужим него што су при основи широки, цвеће два крат дуже од чаша, у густ клас

збивено, кореп гранат, са жилама ваљкастим, стабло од чеперка, с плодом више. φ . 5 (на источном обронку Ртња у Алексиначкој).
 v. . . . P. Friderici Augusti Tomm.
 Чаша по угловима рутава или глатка, са зупцима троугалним, у преко ширим, цвеће два крат дуже од чаше, сложено у густ или растресит клас, коренове жиле по среди вре-тенасто задебљале, стабло од педи, обично веће. φ . 4, 5 (по брдима на југу и истоку).
 vi. P. comosa L.

362 род: *Rhinanthus* L.

Чаша надута, 4 зуба, круница са кацидом сти-снупом а доњом усном 3 делом, прашници двоножни са прашницама длакавим, чаура округласта, сочивасто сти-снута, капцима пуцајућа, семке многобројне, плосне, ободом крилате; годишње биљке цвећа жутог и лишћа наспрамног.

Семе у чаури са крилатим ободом од пола ширине плода, приперци испод цвећа бледи, горњи са зупцима зашиљастим, лишће дугуља-сто ланцетасто; биљка од педи до аршина.
 ☉. 2, 4. v. с. звонце. . Rh. major Ehrh.
 Семе у чаури са крилатим ободом, крајним од пола плода, приперци под цветом бледи са заоштрљеним зупцима, лишће линеарно или ланцетасто; биљка већином рутава, ре-тко већа од педи. ☉. 5 (по планинским крајевима). v. Rh. Alectorolophus Poll.

362 род: *Euphrasia* L.

Чама цеваста или звонаста, ободом зупчаста, крушчина горња усна поширока, кусо одсечена или у две кришке дељена, прашници двоножни, прашничине кесе у доњем крају ртасте, чаура дугуљаста, стиснута, на тину пуцајућа, у сваком окцу много, дугуљастих семака; биљке маловечне, цвећа у пазуху горњег лишћа у рехав клас сложеног и лишћа, бар доњег, наспрамног.

1. Доња прашничина кеса краћих прашника у подужу бодљицу здуљена, остале кратко ртасте. 2.

Све прашничине кесе у доњем крају подједнако, кратко ртасте. 3.

2. Лишће јајасто, на обе стране ободом 5 зубо, горњи зупци ртасто заошрљени, горња усна 2 дела, са режњима разведеним, 2-3 зубим, доња усна 3 дела са кришкама на врху кришних, цвеће љубичасто бело са тавнијим цртама; биљка од судланице до педи. ☉. 4, 6. VII. с. видац, видова трава. *E. officinalis* L.

Лишће дугуљасто, у доњем крају клипасто с ужено, обично са 3, ређе 2 или 4 зупца са сваке стране, зупци у осје здуљени, горња усна 2 дела, сваки режањ са 2-3 зупца, доња 3 дела; биљка од прста до судланице, ☉. 5 (по свима вишим брдима). VII. *E. Salisburgensis* Funk.

3. Цвеће црвенкасто, лишће ланцетасто, раздалеко рескасто, приперци дугуљасто ланцетаста, краћи од цвећа; биљка од педи и

већа, са танким, у наплет стављеним гра-
нама. ☉. 4, 6. VII. . . . *E. serotina* Lam.

Цвеће жуто, лишће линеарно. 4.

4. Круница ободом длакава, прашници вал кру-
нице пружени, прашнице глатке, стабло од
педи, од пола јако гранато, са разведеним
гранама, сви делови од кратких длака ру-
тави. ☉. 4, 5. VII. *E. lutea* L.

Круница ободом пага, прашници у круници
укрпни, прашнице на врху длакаве, стабло
од педи и веће, од пола слабо гранато,
обично са 2-4 усправљене гране, сви де-
лови од жлезданих длака лепљиви. ☉. 5
(испод Јелакаца у Крушевачкој, на Плешу
у Њажевачкој). VIII. . . . *E. ixodes* Boiss.

LXXIII ред: Labiatae Juss.

Цвеће хермафродитно, симетрично, чаша цеваста,
трајућа, круница 1 пера, не правилна, већином 2 ус-
ната, прашника 2 или 4, двоножна, плодника 4, сло-
бодна, парасла на подплодни колут, тучак 1, посред
плодника насађен, плод 4 оранице (ахеније); бљске
лпшћа насипрамног и цвећа свакојаког, већином наврх
стабла или грана у приљене сложеног.

а) наеме: Menthoidae Benth.

Чаша левкаста или звонаста, са 4-5 делим ободом,
прашници размакнути, прави, круница 4 дела, горњи
режањ усправљен, улубљен, доњи одстојећи, прашни-
чне кесе паралелне или разведене, жиљима пуцајуће.

364 род: *Mentha* L.

Чаша 5 зуба, са отвореним (длакама не затвореним) гротлом, круница 4 дела, са горњим режњем на врху кривим, лишће јајасто или елиптично, ободом рескасто, са одстојећим зупцима; дуговечне, већном водене биљке, цвећа љубичастог, лишћа не дељеног.

1. Цвеће од пола стабла или грана у пазуху од лишћа у округле пршљене сложено. 2.
Цвеће наврх стабла или грана у главнице или класе сложено. 3.
2. Чаша левкасто ваљкаста, чашине кришке троугално ланцетасте, заострљене, дуже но што су при основи широке, биљка мање више длакава, од аршина и већа. Ч. 7. VII. *M. sativa* L.
Чаша звонаста, чашине зупци троугални, једне ширине и дужине, лишће јајасто или елиптично, на дршке насеђено, ободом рескасто; биљка мање више длакава, од аршина и већа. Ч. 5, 7. VII. *M. arvensis* L.
3. Лишће јајасто, округласто, на осредње дршке насеђено, ободом рескасто, са одстојећим зупцима, цвеће наврх стабла или грана у кратке класе сложено, биљка мање више длакава, од аршина и већа. Ч. 7, 8. VIII. *M. aquatica* L.
Лишће здужено, јајасто, седеће или на врло кратке дршке насеђено, ободом рескасто, са зупцима усправљеним, биљка мање више

длакава, кадшто од врло густог маља беличаста, од аршина и већа. Ч. 4, 6, 7. VII.
 с. коњски босиљак као и друге феле. . . .
 M. sylvestris L.

365 год: *Pulegium* Mill.

Чаша 2 усната, са горњом усном 3 зубом а зупцима ланцетасто 3 угалним, доњом 2 зубом а зупцима шиљастим, зрела длакама затворена, круница левкаста, 4 дела, са горњим режњем целим, крупични обод спред кобиљчasto стиснут; дуговечна, водена биљка, са цвећем пршљенастим и лишћем не дељеним.

Горњи чашини режњи сувраћени, лишће на доста кратке петељке насађено, елиптично, плитко зупчато, биљка од педи или већа, мање више длакава. Ч. 7, S. VII. . . .
 P. vulgare Mill.

366 год: *Lycopus* L.

Чаша 4 зуба, круница левкаста, 4 дела, горњи режањ на врху крњ, остали међу собом равни, прашица 4, 2 плодна а 2 јалова т. ј. без прашица; дуговечне, штркљасте биљке, цвећа белог, доста сптног, из нутра црвеним тачкама ишараног.

Лишће јајасто, мал не до дршке перасто дељено, чашине кришке заоштрљене, режњи доње крупичине усне јајасте, сви подједнаки, врхом сувраћени; стабло од аршина, обично веће. Ч. 7, S. VII. . . *L. exaltatus* L.

Лишће јајасто, крупно зупчато, само у доњем крају нешто дубље сечено, средњи режањ доње крупичине усне четвртаст, двојном већи од бочних режања, стабло од аршика и веће. Ц. 7, S. VII. *L. E u g o r a e u s L.*

б) ПЛЕМЕ: *Monardeae Benth.*

Круница 2 усната, прашника два, родна, под горњом усном упоредна.

367 род: *Salvia L.*

Чаша 2 усната, круница зеваста, прашнички ко-нектив кончаст, усправљен; биљке 2 годишње или дуговечне цвећа доста виђена, свакојачко бојена и лишћа не дељена.

1. Двогодишње биљке, корена танког, слабо гранатог и доњег лишћа за време цветања свепулог. 2.
- Дуговечне биљке корена трснатог, гранатог, носећег цветајућа стабла и лиснате изданке. 3.
2. Приперци што боче цвеће ружасти, цвеће љубичасто, у 4 цветне пршљене сложено, чашини зупци са дужином осјем, доње лишће јајасто, двојно ровашено, крецаво, биљка од аршина, сва кунадроста. ☉. 4, 5 (по источним крајевима). VI. . . . *S. Sclarea L.*
- Приперци што боче цвеће зелени, подобни осталом лишћу, цвеће бело, сложено у 6-10 цветне пршљене, чашини зупци јајасте, за-

- пиљаста; биљка од аршина, јако граната, од густих, дугих длака кунадрасто бела. ☉.
2, 4, 5. vi. *S. Aethiopsis* L.
3. Стабло у доњем крају црвено, лишће јајасто или јајасто ланцетасто, густо и ситно ровашено, кречаво, цветни пршљени 6-12 цветни, цвеће плаветно, ретко бело, круничина цев из путра са котуром од длака, дрвце од аршина, кадшто и веће. †. 5 (Калаверска страна иза Уљ Камена у Њажевачкој). vi. с. калавер. *S. officinalis* L.
Стабло скроз зелено, зељасте биљке. 5.
4. Цвеће жуто, стабло и лишће од жљезданих, густих длака лепљиво, лишће срцасто коњасто, крушно рескасто, горња чашина усна ситно 3 зуба, доња 2 дела са јајастим, завршкастим зупцима; биљка од аршина. †. 7. vi. с. медак. *S. glutinosa* L.
Цвеће плаветникасто, реће црвенкасто или бело. 5.
5. Горњи приперци на стаблу и гранама празни — без цвећа, круница повелика, бела, лишће округласто или дугуљасто, од густих длака кунадрасто бело, крушно ровашено или у доњем крају дубље усечено; биљка од 2 пед. †. 6 (више Кожеља у Њажевачкој). v. *) *S. argentea* L.

*) Ову биљку нисам налазио у цвету и за то сумњам, да ли спада у ову грчку фелу тим више, што је наша биљка дуговечна, а за грчку нишу да је двогодишња.

- Сви приперци са цвећем. 6.
6. Крунична цев из нутра са попречним венцем од длака, петељке од дужине чаша или дуже, цвеће сложено у многоцветне, размакнуте пршљене, биљка мал не од аршина. ζ . 4, 6. vii. . . . *S. verlicillata* L.
- Крунична цев из нутра без венца од длака, петељке краће од својих чаша. 7.
7. Горњи приперци бојени, лишће обилато, на дуге петељке пасађено, јајасто или срцасто, ободом ровашено, биљка јако граната од две педи, кадшто већа од аршина, цела мање или више длакава. ζ . 4, 5, 7. vi. *S. sylvestris* L.
- Горњи приперци, као и остало лишће, зелени, лишће малобројно, што на више то мање, срцасто, ободом двојно ровашено, крецаво, биљка од 1-2 педи, у горњем делу од жлезданих длака лепљива. ζ . 4. vi. *S. pratensis* L.

368 род: *Ziziphora* L.

Чаша цевасто здуљена, у гротлу длакава, круница преко чаше мало пружена, из нутра длакава, без венца од длака, у гротлу проширена, ободом 2 усната, горња усна цела, доња трочеља, бочни режњи округласти, средњи режањ дужи, на врху крив, прашица 2, под горњом усном упоредо стојећа, орашнице глатке; годишња биљка цвећа црвеног и лишћа не дељеног.

Цвеће наврх стабла или грана у главице збивено, чаше рутаве, лишће ланцетасто,

приперци пошироки, биљка од судланице до педи. \odot . 4, 6 (на истоку од Србије доста обична биљка). vi. . . *Z. capitata* L.

в) илеме: *Saturejineae* Benth.

Круница 2 успата, прашника 4, од пола разведена или врховима под горњом усном сведена, прашничне кесице растављене, прирасле пошироком конективу.

369 род: *Origanum* L.

Чаша 5 зуба, са 13 уздужних црта, крунична горња усна права, на врху крња, доња 3 дела, прашници у горњем крају одстојећи, прашнице на конектив косо нарасле; дуговечна биљка цвећа црвенкаста, ређе бела, наврх стабла у метлицу сложена и лишћа не дељена.

Чашини зупци једнаки, приперци по паличју без жлезданих тачака, лишће јајасто, завршкасто, биљка од 2 педи, кадшто 2 дома, женско цвеће ситније са прашницима закржљалим, у круници укритим. \mathcal{C} . 4, 5 vii. с. вранилова трава. . . *O. vulgare* L.

370 род: *Thymus* L.

Чаша 2 успата, крунична горња усна права, на врху крња, доња 3 дела, крунична цев без венца од длака, прашници од пола разведени, прашнице на 3 угални конектив косо нарасле; дуговечна биљка цвећа сложена наврх стабла или грана у приљене, кадшто главичасто збивене, лишћа ситна, не дељена, од жлезда тачкаста.

Цвеће сптније (са закржљалим, укрптим пра-
шницима) или круније, у клас сложено или
главицу збивено, лишће округло или дугу-
љасто, глатко или мање више рутаво, стабло
од судланице до педи, глатко или рутаво.
т. 4, 5 (свуд, *Th. nummularius* M. B. са
округластим лишћем на Столу у Крајинској).
vi. с. мајчина душпаца. . *Th. Serpyllum* L.

371 род: *Satureja* L.

Чаша цевасто звонаста, са 10 уздужних црта,
круница из нутра без венца од длака, горња усна
права, на врху крња, доња 3 дела, прашици одсто-
јећи, врховима под горњом усном сведени, прашичне
кесе косо на конектив парасле; дуговечна биљка цвећа
нлаветникастог или црвенкастог, кадшто белог и ли-
шћа дугуљастог, не дељеног.

Стабло дрвено, ваљкasto или четвртasto,
цветиц приљени у једнострану метлицу ста-
вљени, сви режњи доње усне дугуљасте, за-
тубасте, на близу једнаки; ситан шиб од че-
перка, ретко већи од педи. т. 5. vii. .
. *S. montana* L.

372 род: *Micromeria* Benth.

Чаша бокаласта или цеваста, са 13 уздужних
црта, у гротлу длакама затворена, прашици по пар
приближени, остало као и у пређашњег рода.

Чаша цеваста, 2 усната, горња 3 зуба, краћа,
доња дужа, лишће јајасто, при основи не-

што срцасто, од сјајних, жутих жлезда та-
чкасто, цвеће на врх стабла у пазуху од ли-
шћа усамљено или тројно, ружасто, крупница
дужа од чаше, биљка од чеपर्ка. Ч. 5
(више Мокре Горе у Ужичкој). vii.

. M. Piperella Benth.

Чаша цеваста, 5 зуба, са на близу једнаких
зуцима, лишће јајасто ланцетасто, ободом
супраћено, трепљаво, цвеће ситно, у пазуху
од горњег лишћа усамљено или тројно, кру-
ница ружаста, мало што преко чаше пру-
жена; биљка мало што већа од судлашнице.

Ч. 5. vi. M. cristata Gris.

373 род: Calamintha L.

Чаша 2 успата, крупичина горња успа права, на
врху крпа, доња 3 дела, круничина цев из нутра без
венца од длака, прашници одстојећи, врховима сведени,
прашнице косо на конектив нарасле; мало или дуго-
вечне биљке цвећа црвеног, ређе белог и лишћа не
дељеног.

1. Чаша у гротлу нага (без длака), цвеће на-
сађено на рачвасте петељке и сложено у
3-5 цветне гроње, крупница бела, орашнице
дугуљасте, на врху ртасте, лишће јајасто,
доста ситно; биљка од педи. Ч. 5 (на југу
и истоку од Србије). vii.

. C. thymifolia Rchb.

Чаша у гротлу венцем од длака затво-
рена. 2.

2. Цвеће у 6 цветне пршљене сложено, сваки цвет на своју дршку насађен. 3.
 Цвеће у гроње сложено и у пазуху од горњег лишћа насађено на заједничке дршке. 4.
3. Горњи чашини зупци краћи од доњих, лишће дугуљасто, горње ланцетасто, оштро рескасто; годишња, над кореном граната биљка, ретко већа од педи. ☉. 2, 4, 5. vi. C. *Acinos Clairv.*
 Сви чашини зупци једне дужине, лишће округласто, горње дугуљасто, заоштрљено, дуговечна, граната биљка од педи, кадшто и већа. ☿. 5. vi. C. *rotundifolia Benth.*
4. Круница три крат дужа од чаше, ружаста, лишће јајасто или доње срцасто, крупно и оштро рескасто, цветне гроње са 3-5 цветова; биљка већином глатка, мало што већа од педи. ☿. 6 (по Великој Муртеници у Ужичкој). vii. . C. *grandiflora Moench.*
 Круница два крат, обично мање, од чаше већа, биљке мање више длакаве. 5.
5. Чаша у гротлу доста слабо длакава, са укритим у чашни длакама, лишће повелико, јајасто, ободом крупно рескасто, зреле ахеније округласте, биљка од 2 педи, до аршина. ☿. 5, 6. vii. . . . C. *officinalis Moench.*
 Чаша у гротлу јако длакава, са длакама преко гротла пруженим, лишће доста ситно, јајасто, ободом раздалеко рескасто, зреле ахеније дугуљасте, биљка рутава, од 2 педи

до аршина. Ч. 5 (око Вратарнице у Књажевачкој, Мокре Горе у Ужичкој). VII.

. C. Nepeta Clairv.

374 род: *Clinopodium* L.

Цветни приљени подбочени омотачем, сложеним из многобројних, кончастих листића, остало као у пређашњег рода; биљка цвећа црвена и лишћа не дељена.

Стабло усправљено, длакаво, од 2 педл, приљени многоцветни, омотачеви листићи дужином равни чашама. Ч. 6. VI.

. Cl. vulgare L.

г) палеме: *Melisseae* Benth.

Круница 2 усната, прашника 4, размакнута, врховима разведена или сведена, прашничине кесе на врху спојене, најзад у дну разведене.

375 род: *Melissa* L.

Чаша 2 усната, згор пловна од бочних зубаца горње усне који се из чашницу цев у гребен продужавају, круничина горња усна улубљена, доња 3 дела, круничина цев без венца од длака, прашници врховима сведени; дуговечна биљка цвећа белог и лишћа не дељеног.

Лишће јајасто, крупно рескасто, доње при основи срцасто, цветни приљени половни, на једну страну наведени, приперци јајастии; стабла многобројна, од аршина. Ч. 5, 6. VII. с. матичњак. . . M. officinalis L.

376 род: *Hyssopus* L.

Чаша 5 зуба, крупичина горња усна права, згор пласна, 2 дела, доња 3 дела, средњи режањ највећи, обрцаст, крупичина цев без венца од длака, прашници врховима разведени; дуговечна биљка цвећа плаветна и лишћа не дељена.

Цвеће сложено наврх стабла или грана у једностране грозде, лишће ланцетасто, ободом целцато, биљка од аршина. т. 5. vii.

. *H. officinalis* L.

д) илеме: *Pereteae* Venth.

Чаша 2 усната, прашници под горњом усном примакнути, упоредни, горњи дужи, по цветању кадшто сувраћени.

377 род: *Pereta* L.

Чаша цеваста, 5 зуба, горња крупичина усна пласна, 2 дела, доња 3 дела, са средњим режњем јако улубљеним, крупичина цев без венца од длака; дуговечне биљке цвећа белог и лишћа не дељеног.

Приперци под цвећем од дужине својих чаша, чашини зупци неједнаки, ланцетасто зашиласти, на врху ртасти, семке глатке, лишће јајасто, крупно рескасто, биљка од аршина, од густог маља белчаста. т. 5.

vi. *N. Cataria* L.

Приперци краћи од својих чаша, чашини зупци лицеварни, шути, семке квржичаве, на врху длакаве, лишће срцасто, здужено,

двојно ровашено, глатко, биљка глатка,
 много већа од аршина. Ч. 4, 6. VII. . . .
 N. nuda L.

378 род: *Glechoma* L.

Чаша цеваста, 5 зуба, крунична горња усна
 права, доња 3 дела, са средњим режњем обрцастим,
 крунична цев без венца од длака, прашици под
 горњом усном упоредни, прашице по пар у крст сло-
 жене; дуговечне биљке цвећа плаветног и лишћа не
 дељеног.

Чашини зупци јајастии, у осје завршени, тро-
 јином краћи од своје чаше, приљени 6 цве-
 тии, круница љубичасто плаветна, лишће бу-
 брежасто, крупно ровашено, биљка обично
 доста глатка, ретко што већа од педи. Ч.
 1, 2, 4. IV. с. самобајка, добричица, добри-
 чавка. *Gl. hederacea* L.

Чашини зупци ланцетасти, у осје завршени,
 дужи од пола чаше, приљени 6 цветии, кру-
 ница плаветна, лишће бубрежасто, крупно
 ровашено; биљка обично већа од педи, од
 одстојећих длака рутава. Ч. 6. V.
 Gl. hirsuta W. K.

с) ПЛЕМЕ: *Stachydeae* Benth.

Чаша 5 зуба, ретко 2 усната, чашини зупци раз-
 ведени, круница 2 усната, прашици под горњом усном
 приближени, упоредни, доњи дужи.

379 род: *Melittis* L.

Чаша пространа, звонаста, неправилно зупчаста или 2 усната, крупнична горња усна плосна, доња 3 дела, са средњим режњем објајастим, крупнична цев без венца од длака, прашице по пар у крст сложене; дуговечна биљка цвећа виђена и лишћа не дељена.

Лишће јајасто, крупно ровашено, цвеће црвено или шарено, бело и црвено, чаша 3-5 зуба; биљка длакава, од 2 педи. Ч. 6. v.

. *M. Melissophyllum* L.

380 род: *Lamium* L.

Чаша 5 зуба, горња крупнична усна сведена, доња 3 дела, са бочним режњима ситним, кадшто сасма закржљалим; мало или дуговечне биљке цвећа црвеног или белог и лишћа целог, ређе дубље усеченог.

1. Дуговечне биљке корена трсната, граната, са стаблима цвеће носећим и другим, само листнатим. 2.
- Годишње биљке корена талког, кончастог, стабла сва носећа цвеће. 4.
2. Крупнична цев двојном дужа од чаше, чашини зупци кончасте, од дужине чаше или дужи, лишће срцасто, нешто крцаво, младо длакаво, маторо глатко, цвеће виђено, од палца, црвено или ружасто, са угаситијим шарама; биљке не пријатна мириса, од 1-2 педи са стаблима на све стране на земљу

- обореним. џ. 5 (пза Злота у Црноречкој).
 vi. *) *L. Garganicum* L.
 Крушчина цев краћа од чаше, чашини зу-
 пци ланцетасто зашиљасте. 3.
3. Цвеће бело, на гротлу с обе стране са 3 за-
 шиљаста зупца, средњи дужи, чашини зупци
 једнаки, сви дужи од чашине цеве, лишће
 јајасто, при основи кадшто срцасто, горње
 на врху јако заштрљено, биљка од 1-2
 педи. џ. 1, 5 (на Лешеници у Крагујевцу,
 око м. Раванице у Ћупријској). vii. *L. album* L.
 Цвеће црвено, на гротлу с обе стране са
 1 зупцем, чашини зупци неједнаки, горњи
 од дужине чаше, лишће јајасто срцасто, по
 среди обично са белом мрљом, биљка од 1-2
 педи. џ. 5, 6. iv. . . . *L. maculatum* L.
4. Цвеће бело, горња усна 2 дела, доње ли-
 шће ситније, бубрежасто, крупно ровашено,
 горње веће, ромбично, у неједнаке кришке
 дубоко сечено, стабло над кореном слабо гра-
 нато; биљка ретко већа од педи, обично
 глатка. ☉. 5 (на Жежељу и Црном Врху у
 Крагујевачкој, близу Брђана у Рудничкој).
 iv. *L. bifidum* Curg.
 Цвеће црвено, горња усна цела или на врху
 плитко урезана. 5.

*) Ова или овој сродна фела расте на многим местима по Ср-
 бији, које ваља да се у будуће боље проучи. Она, што је
 нађена на Плешу у Књажевачкој, сродна је због кратеких
 чашиних зубаца са грчком фелом: *L. glechomoides* Sm.

5. Горње лишће седеће, стабло широком базом окружавајуће, чашици зупци и пре и после цветања сведени, затварајући чашино гротло; биљка од педи и већа. ☉. 1, 2, 4. iv. *L. amphixirole* L. Све лишће на краће или дуже дршке насађено, чашици зупци разведени. 6.
6. Све лишће бубрежасто или срцасто, ободом крупно ровашено, крунична цев при основи накривљена, испод кривине с ужена; биљка од педи. ☉. 1, 2, 4, 5. iii. *L. rugrigitum* L. Горње лишће ромбично или троугално, са јако раширеном базом и дршком пошироком, крунична цев права; биљка од судланице до педи. ☉. 5, 6 (близу Крушевце у Пожаревачкој више Јеленских Стена). v. *L. incisum* Willd.

381 род: *Galeobdolon* Huds.

Крунична горња усна сведена, доња 3 дела, са једнаким завршкастим режњима, крунична цев са венцем од длака, прашици под горњом усном уморедни, прашичне кесе уздужним, заједничким жиљима пуцајуће; дуговечна биљка цвећа жутог и лишћа наспрамног.

Лишће јајасто, горње ланцетасто, круница од тавијих пета шарена, стабло од педи и веће, усправљено. ☉. 5, 6. iv. *G. vulgare* L.

382 род: *Galeopsis* L.

Крунична горња усна сведена, доња 3 дела, средњи режањ већи, затубаст или на врху крив, прашици

под горњом успом упоредни, прапнице двома капцима пуцајуће; маловечне бљке цвећа свакојако бојеног и лишћа не дељеног.

1. Стабло испод чланова не падуто, од сувраћених, кудравих и жљезданих длака мањаво, лишће јајасто или ланцетасто, цело или рескасто, цвеће црвено, са жутим мрљама, мало што или много веће од чаше; биљка од педи, кадшто и већа. ☉. 2, 4. vii. *G. Ladanium* L.
Стабло испод чланова падуто, сухо ту истачапо, од разведених чекиња рутаво. 2.
2. Цвеће виђено, жуто, са црвеним и белим шарамма, круничина цев двојном дужа од чаше, средњи режањ доње усне четвртаст, плосан, затубаст, ровашен или на врху крив, лишће јајасто, заострљено; биљка од аршина, кадшто и већа. ☉. 5, 6. vii.
. *G. versicolor* Curt.
Цвеће средње или мало, црвено или беличасто, са жутим шарамма. 3.
3. Стабло испод чланова обрасло меким, па ниже обореним длакама, круничина цев дужа од чаше, средњи режањ доње усне четвртаст, ровашен или плитко крив, лишће пошироко, јајасто, доње при основи срцасто, стабло од педи и веће. ☉. 2, 4, 6. vii.
. *G. rubescens* L.
Стабло кроз само чекињама обрасло. 4.
4. Средњи режањ доње усне четвртаст, плосан, круничина цев од дужине чаше или

краћа, лишће дугуљасто јајасто, заострљено; биљка од 2 педи или већа. ☉. 2, 3, 4, 6. vii. G. Tetrahit L.
 Средњи режањ доње усне дугуљаст, цео или на врху крњ, пажзад ободима сувраћен, круничина цев краћа од чаше, лишће дугуљасто јајасто, врхом заострљено; биљка од 2 педи, ☉. 2, 4. vii. . . . G. bifida Bugh.

383 род: Stachys L.

Горња круничина усна сведена, доња 3 дела, са средњим режњем повеликим, објајастим или обсрцастим, прашници под горњом усном сведени, по цветању изврнути, прашнице заједначким жљима пуцајуће; мало или дуговечне биљке цвећа жутог или црвеног и лишћа не дељеног.

1. Маловечне биљке корена танког и лишћа при основи од стабла за цветања свенулог. 2.
 Дуговечне биљке корена трспатог, гранатог, носећег стабла цветајућа и лиснате изданке. 5.
2. Приљени 12 и више цветни, цела биљка од густих, меких длака руновита, стабло усправљено, обично нешто мање од аршина, лишће јајасто срцасто, ободом ровашено, чашини зупци јајастни, заострљени, на врху бодљави. ☉. 4, 5. vii. . . . St. Germanica L.
 Приљени мало, 3-6 цветни. 3.
3. Цвеће црвено, са мало прелазећи чашине зупце, лишће јајасто или дугуљасто, цветни приљени размакнути, цвеће подбочено засе-

- бним, повеликим, ланцетастим приперцима, чаша по цветању парашћујућа, због семена много једријег, него у других паних фела, биљка од педи или нешто већа. ☉. 2 (близу Алексинца и на Плочи у Њажевачкој). iv. St. Serbica nov. spec.
- Цвеће жуто или белчасто, подбочено, осим два наспрамна листа, само ситним приперцима. 4.
4. Цвеће скроз жућкasto, чаша повелика, са разведеним зупцима, стабло са јако размачнутим пршљенима; биљка од жљезданих длака нешто лепљива, од педи, кадишто до аршина. ☉. 2, 3, 4 (између Њажевца и Вратарнице). v. . . . St. spinulosa Sm.
- Цвеће бело, доња усна жућкаста, чаша осредње величине, са усправљеним зупцима, стабло са доста приближеним пршљенима, од 1-2 педи, мање више рутаво. ☉. 2, 4. v. St. annua L.
5. Цвеће жућкasto, биљке од чврстих длака мање више рутаве 6.
- Цвеће црвено, биљке ретко глатке или рутаве, већином од мекх длака мање више руновите. 7.
6. Чаша 2 усната, горња усна 3 зуба, доња 2 дела, крунична цев кратка, у чаши укрита, крунична горња усна цела или ситно зупчаста или на врху крња, доња 3 дела, средњи режањ по преко шири по што је дуг, затубаст или на врху урезан, лишће јаја-

сто округласто, на подуже дршке насађено, круно ровашено; бљка јако граната, на земљу положена, са устајућим гранама. Ц. 5 (по Овчинским Стенама, Дервенти у Ужичкој, Медведици, Повлену у Ваљевској и др.). vi. St. anisochila Vis. et Panč. Чаша 5 зуба, сви зуци подједнаки, зашласти, круничина цев од дужине чаше, круница око гротла са црвеним пругама или пегама, средњи режањ доње усне обрцаст, лишће јајасто или лапцетасто; бљка од педи до аршина. Ц. 4, 5. vii. с. чпстац. *) St. recta L.

7. Пршљени много (12 или више) цветни, засебни приперци од пола дужине чаше, стабло усправљено, лишће јајасто срцасто, ободом рескасто, чашни зуци јајасто затубасти, ртасти, бљка длакава, на врху жљезданим длакама обрасла, стабло веће од аршина. Ц. 5, 6 (по вишим брдима). vii. St. alpina L. Пршљени са мање од 12 цветова, засебни приперци ситни. S.
8. Пршљени 6 цветни, стабло усправљено, длакаво, на врху жљезданим длакама обрасло, лишће повелико, јајасто срцасто, ободом ре-

*) Бљка јако променљива у одели, дужини лишћа, величини цвета. У нас има много варијетета, може бити и која одвојита фела — у Подунављу *St. leucoglossa* Gris., око Мокре Горе и Ужница *St. chrysophaea* Herb. Acad. око Кладова *St. arenaria* Herb. Acad.; ово ваља боље да се проучи.

скасто, чашни зупци троугално зашиљасте, ртасти, крунице двојном дуже од чаша, подземне лозице танке, свуд једне дебљине; биљка од аршпа. *Ж.* 6. VII.
 St. sylvatica L.
 Пршљени 6-10 цветни, стабло усправљено, од сувраћених длака рутава, лишће срцасто ланцетасто, рескасто, чашни зупци троугално зашиљасте, подземне лозице на врху задебљале. *Ж.* 7, 8. VII. *St. palustris* L.

384 род: *Betonica* L.

Чаша 5 зуба, крупнија горња усна сведена, средњи режањ доње усне затубаст, крупнија цев из нутра без венца од длака, прашици под горњом усном упоредни, прашице заједничким жиљима пуцајуће, орашнице затубасте; дуговечне биљке цвета црвеног или жутог и лишћа не дељеног.

Лишће по налицју од густих звездастих длака белчасто, крупно ровашено, дугуљасто, при основи право одсечено или срцасто, доње усправљено, горње разведено или из стабло оборено, цветни пршљени у доњем крају размакнути, горњи у клас збивени, цвеће црвенкасто, биљка од 2 педи и већа. *Ж.* 4, 5 (на Конаонику у Крушевачкој, Столу у Чачанској, Голији и Златибору у Ужичкој). VII. *B. Scardica* Gris.
 Лишће (као и остала биљка) свуд подједнако рутава, зелено, срцасто, крупно ровашено,

само под пршљенима разведено, цвеће црвено, биљка од 2 педи. Ц. 4, 5, 6. VI. с. ранлипет, рањеник. . . *B. officinalis* L.

385 род: *Sideritis* L.

Чашини зупци над плодом разведени, пращници са тучком у круничној цеви укрити, круничина цев над основом пращника са изпрекиданим венцем од длака, орашнице на врху закружене; годишња биљка цвећа жућкаста и лишћа не дељена.

Чаша 2 усната, са горњом усном 3 зубом, круница краћа од чаше, најзад ободом мрка, лишће ланцетасто, спред рескасто; биљка длакава, од педи или нешто већа. ☉. 2, 4. VI. *S. montana* L.

386 род: *Marrubium* L.

Чаша 5-10 зуба, са разведеним зупцима, пращници у круничној цеви укрити, цев испрекиданим венцем од длака, ахеније на врху кусе; дуговечне биљке цвећа белог и лишћа не дељеног.

1. Чаше 4 зубе, са зубцима усправљеним, лишће ланцетасто или елиптично, стабло јако гранато са разведеним гранама, сви делови од густог маља беличасто сини; биљка од аршина. Ц. 4, 5. VII. *M. peregrinum* L.

Чаша 10 зуба, са једнаким или на изменце ситнијим зупцима. 2.

2. Лишће округло, крецаво, зелено или оздо од густих длака беличасто, пршљени 10-20

цветни, чаша кунадраста, чашици зупци на врху чекињасто сувраћени; биљка од 1-2 педи, у доњем пола граната. *Ч.* 1, 2, 4. *vi.* *M. vulgare* L. Липшће елиптично округласто, као и остала биљка од ситног маља беличасто, пршљени 12-15 цветни, чаша кличава, са зупцима усправљеним; биљка од аршина, јако граната, са разведеним гранама. *Ч.* 5, 6 (на Авали у Београдској). *vi.* *M. Pannonicum* Clus.

387 род: *Ballota* L.

Чаша 5 зуба, крунична горња усна сведена, средњи режањ доње усне обрцаст, прашици под горњом усном упоредни и прецветали прави, прашице заједничким жиљима нуцајуће, у круничној цеви венац од длака, ахеније затубасте; дуговечна биљка цвећа љубичаста, ређе бела, лишћа не дељена.

Липшће јајасто, затубасто, рескасто, чашици зупци јајести, у осје заострљени; биљка од педи до аршина, мање више длакава, смрдљива. *Ч.* 1, 2, 4. *vi.* *B. nigra* L.

388 род: *Leonurus* L.

Чаша 5 зуба, крунична горња усна сведена, доња 3 дела, са затубастим режњима, прашици под горњом усном упоредни, по цветању усукани и ван изврнути, у круничној цеви венац од длака, семке плосно 3 угалне, на врху кусе; дуговечна биљка цвећа шареног и лишћа шапасто дељеног или целог.

Липће само доње шапасто дељено, горње цело, ланцетасто, чаше глатке, крунице црвене, са доњом усном жутом, црвеним петама и шараном; стабло обично много веће од аршина. Ч. 1, 2, 4. VII. *L. Cardiaca* L.

389 год: *Chaeturus* Host.

Чаша 5 зуба, крунична горња усна сведена, средњи режањ доње усне затубаст, крунична цев без венца од длака, прашници под горњом усном упоредни, ахеније троугле, на врху бусе; двогодишња биљка цвећа ружастог и липћа не дељеног.

Липће дугуљасто или ланцетасто, ободом рескасто, цветни приљени размакнути; стабло штрљасто, од 2 педи до аршина.

1, 2, 6. VI. . *Ch. Margubiastrum* Rehb.

390 год: *Phlomis* L.

Чаша 5 зуба, крунична горња усна сведена, у круничној цевци венац од длака, прашници под горњом усном упоредни, ван крунице пружени, ахеније трохошке, на врху закружене; дуговечна биљка цвећа црвеног и липћа не дељеног.

Липће, што из корена излази, срцасто јажасто, ободом ровашено, горње ланцетасто, чаша и стабло глатко; биљка од две педи.

Ч. 4, 5 (испод Ленија у Ђуријској, више Пирковаца и Нишеваца у Књажевачкој). VI.

. *Phl. tuberosa* L.

ж) ПЛЕМЕ: *Scutellarineae* Benth.

Чаша 2 усната, над плодом сиљопштена, затворена, горња усна цела или кратко 3 зуба, круница 2 усната, прашиници под горњом усном упоредни.

391 род: *Scutellaria* L.

Чаша при основи горње усне са попречним набором, круничина цев без венца од длака, круничина горња усна сведена, 3 дела, доња не дељена, ахеније округле; дуговечне биљке цвећа плаветникаста или смеђаста и лишћа не дељена.

1. Цвеће наврх стабла у подугачак једностран грозд сложено, смеђасто. 2.
Цвеће у пазуху од горњег лишћа усамљено или двојно, плаветникасто. 3.
2. Стабло од густих длака рутаво, круница (од палца) 6 крат дужа од чаше, лишће на дуге дршке насађено, доње при основи срцасто, ободом крупно ровашено, приперци јајасте, краћи од зреле чаше; биљка већа од аршина. џ. 5, 6. vi. *Sc. Columnae* All.
Стабло глатко, истом у горњем пола длакаво, цвеће (од пола палца) 4 крат дуже од чаше, лишће срцасто јајасто, ободом ровашено, приперци јајасте, мало што краћи од својих чаша; биљка обично јако граната, ретко већа од аршина. џ. 5, 6. vi. *Sc. altissima* L.
3. Лишће срцасто јајасто, горње ланцетасто, ободом раздалеко ровашено, чаша глатка,

крупница у правом углу на више изкривљена,
биљка глатка, обично јако грапата, од 2
педи до аршина. Ч. 7, 8. VII.
. Sc. galericulata L.

Лишће коњасто, ободом цело или само доле
са 1-2 зупца. 4.

4. Чаша жљезданим длакама обрасла, крупница
при основи нешто на више покривљена, кру-
пичина доња усна бела, стабло глатко од
две педи до аршина. Ч. 7, 8. VII.
. Sc. hastifolia L.

Чаша длакава, без жљезда, крупница са по-
све правом цеви, скроз плаветна, стабло
глатко, ретко веће од педи. Ч. 6, 7, 8.
VI. Sc. minor L.

392 род: *Prunella* L.

Крупичина горња усна сведена, доња 3 дела, са
затубастим кришкама, крупичина цев са венцем од
длака, прашици под горњом усном упоредни, са зу-
пчастом пзрасли на врху; дуговечне биљке цвећа бе-
лог или љубичастог и лишћа обично целог, ређе пера-
сто дељеног.

1. Два дужа прашика под врхом са затуба-
стом израсли, цвеће у збивен клас сложено,
обично лишћем не подбочено, крупница вп-
ћена, љубичаста, ређе бела, у цеви слаба
врста од длака, лишће јајасто дугуљасто;
биљка глатка, ретко већа од чемерка. Ч.
4, 7. VII. . . Pr. grandiflora Moench.

Два дужа прашика под врхом са заврнкастом израсли, цветни клас подбочен лишћем. 2.

3. Цвеће плаветно, ређе бело, доста ситно, зупци горње чашнице усне размакнути, израстао на врху прашика права, доња усна 3 дела, са режњима јајасто лапцестим, ртастим, нешто трепљавим, лишће цело или перасто дељено; биљка од чеперка. Ф. 4, 6. vi. с. црв, црвевац. . Pr. vulgaris L.
Цвеће осредње, жућкасто бело, ретко плаветникасто, зупци горње чашнице усне поклапајући се ободима, израстао на врху прашика у лук искривљена, доња крунична усна 3 дела, са режњима дуго заострљеним и дуго трепљавим. Ф. 4 (по мајинским крајевима). vi. . . . Pr. alba Pall.

з) палеме: *Ajugoideae* Benth.

Круница 1 усната, без горње усне или је врло кратка, прашици ван крунице пружени, доњи мањи, ахеније мрежасто наборите.

393 год: *Ajuga* L.

Чаша 5 зуба, крунична цев са венцем од длака, горња усна врло кратка, из два ситна режњића састављена, прашице општим жпљима пуцајуће; годишње или дуговечне биљке цвећа жутог или плаветног и лишћа већином целог, ређе прстасто дељеног.

1. Цвеће жуто или жућкасто, у мало- (2-3) цветне пршљене сложено. 2.

- Цвеће плаветно, у многоцветне (најмање 6) пршљене сложено. 3.
2. Лишће до пола у линеарне режње прстасто дељено, доле кадито само зупчасто, кру-пица јасно жута, краћа од лишћа или дужа (*A. Chia Schreb.*), биљка од основе грапата, од судланице, највише до педи. ☉. 2, 4, 5. vi. *A. Chamæritys Schreb.*
Лишће не дељено, дугуљасто, ободом цело или у горњем пола крупно рескасто, кру-пица виђена, жућкаста, са тавним, уздужним цртама; биљка кадито само при основи гра-пата, од педи п већа. ☿. 4, 5. vi.
. *A. Lahmanni Benth.*
3. Стабло над кореном са листатим, на земљу положеним лозицама, лишће јајасто или обја-јасто, ободом илтко и раздалеко рескасто, уједио са стаблом глатко. ☿. 6. iv.
. *A. reptans L.*
Стабло без лозца при основи. 4.
4. Горњи приперци краћи од цвећа, које боце, 3 зуби или цели, лишће од корена на више по-ступно све мање, стабло од чеперка, највише до педи. ☿. 2, 4. iv. *A. Genevensis L.*
Сви приперци много дужи од цвећа, које боце, цели или крупно зупчасти, доње ли-шће (до корена) повелко, у обилату ро-зету сложено, остало много мање. ☿. 6 (на Њопаонику у Крушевачкој, идући од Сухог Рудника Јадовнику). vi. *A. pyramidalis L.*

394 род: *Teucrium* L.

Чаша ѓ зуба, крупчина цов без венца од длака, крупчина горња усна по среди расцепљена, са крпичицама доњој усни примакнутим тако, да се доња усна чини ѓ дела а да горње нема, прашици упоредни, кроз расцеп горње усне из цвета пружени; годишње или дуговечне биљке цвећа црвеног или жућкастог и лишћа целог, ретко дељеног.

1. Лишће перасто дељено, по 2-6 цвета у пазуху од горњег лишћа, крупца белчаста са црвеном, тавније пшаралом доњом усном, ахеније бубрежасте, јамичаве; биљка од педи или нешто већа, од меких длака мањава.
 ☉. 4, 5 (на Белом Камену, не далеко од Јагодине). vi. Т. *Botrys* L.
 Лишће не дељено, дуговечне биљке. 2.
2. Цвеће у пазуху од лишћа раздалеко стављено, лишће седеће, дугуљасто, горње ланцетасто, од пола на ниже цело, па више ровашено, биљка длакава, од педи, кадшто до аршина. 4. 7. vii. . Т. *Scordium* L.
 Цвеће наврх стабла или грана у главице или грозде збивено. 3.
3. Цвеће црвено, наврх стабла или грана у грозд сложено, пршљени 6 цветни, лишће јајасто ровашено или гдешто и дубље усечено, стабла при основи лежећа, од пола усправљена; биљка мало што већа од педи.
 4. 5, 6. vi. с. дубачац. Т. *Chamaedrys* L.

- Цвеће жуто или жућкасто, наврх стабла или
 грана главичасто сложено. 4.
4. Лишће ланцетасто, целцато, право пружено,
 или ободом сувраћено, мање више маљаво,
 згор зелено, оздо кунадрасто бело, стабла
 многобројна, до пола на земљу положена, од
 пола усправљена, цвеће у спљоштене гроње
 састављено, беличасто жуто; биљка од че-
 нерка. Ж. 4, 5. vi. . . . T. montanum L.
 Лишће линеарно, ободом ровашено и јако
 сувраћено, од густог маља као и остала
 биљка сивасто бело, стабла усправљена од
 педи, цвеће у округле главиче сложено. Ж.
 4, 5. vi. T. Polium L.

LXXIV ред: Verbenaceae Juss.

Чаша цеваста, трајућа, круница 1 пера, са не-
 једнако дељеним ободом, прашика 4, 2 моћна или само
 2, на круници насађена, плодник слободан, 4 окци, у
 окцу по 1 ембрион, тучак 1.

395 род: Verbena L.

Чаша 5 зуба, круница тањпраста, ободом у 5
 режања дељена, плод при зрењу у 4 се орашице ра-
 снадајући; маловечна биљка, цвећа ситног, црвенкастог
 и лишћа дељеног.

Цвеће наврх стабла или грана у танак, ре-
 хав клас сложено, лишће јајасто, лирасто се-
 чено; биљка од аршина, дупко усправљена.

○. 2, 4. vi. V. officinalis L.

LXXV ред: Acanthaceae Juss.

Цвеће хермафродитно, неправилно, чаша 4 дела, крупница 3 дела, 1 усната, прашика 2 или 4 и онда 2 моћна, плод чаура 2 ока, у сваком окцу по 1 ембрион, тучак 1.

396 род: Acanthus L.

Чашини режњи неједнаки, 2 режња врло ситна, прашици 2 моћни, прашице длакаве, семке округласте; дуговечна биљка цвећа беличастог и лишћа перасто сечепог.

Цвеће на врх — обично безлисног — стабла у клас збивено и чешљасто псецканим, бодљавим приперцима подбочено, лишће дугуљасто, у ромбичне кришке перасто дељено; биљка глатка, од 1-2 педи. ђ. 5, 6. vi. v. матруна. *A. longifolius* Host.

LXXVI ред: Lentibularieae Rich.

Чаша 2-5 дела, трајућа, крупница подплодна, 1 пера, неправилна, у доњем крају у остругу здуљена, прашика 2, на круницу насађена, плодник слободан, 1 окц, са многим ембрионима, тучак 1, плод чаура.

397 род: Utricularia L.

Чаша 2 дела, крупница, залпчена т. ј. у гротлу затворена, чаура 1 ока; дуговечне водене биљке цвећа жутог и лишћа псецканог у липеарпе кришке, стабло и лишће обрасло мањим или већим меурима који су пуни ваздуха.

Лишће много крат перасто дељено, на све стране од стабла подједнако поређано, са кратким, линеарним, трепљавим листићима, цвеће наврх безлисне гране у грозд сложено, горња крупичина усна јајасто округла, једне дужине са гротлом, које је наранчасто пругасто; биљка од неди. *Ч.* S. VII. *U. vulgaris* L.

Лишће много крат рачвасто дељено, на две стране од стабла поређано, са кршкима линеарним, трепљавим, цвеће у 2-3 цветни грозд сложено, горња крупичина усна црвена, двојном дужа од наранчасто пругастог гротла; биљка од чешерка. *Ч.* S (у блату близу Неготина). VII.
 , *) *U. intermedia* Haun.

LXXVII ред: *Primulaceae* Vent.

Чаша 5 дела, трајућа, крупница подплодна, једнопера, правилна, ободом 4-5 дела, прашика толчко или двојном толчко, колико има крупница режаћа и с њима наизменце стојећи, плодник слободан, 1 окц, са многим ембрионима, тучак 1, плод чаура.

398 род: *Lysimachia* L.

Чаша 5 дела, крупница точкаста, ободом 5 дела, прашика 10, пасађених надно крупнице, спољни прашици краћи, јалови, или само 5 прашика, кад слободних, кад мањо више сраслих, чаура са 5 капака,

*) Ову биљку нисам нашао у цвету и зато нисам сигуран, да ли овај фемл припада; ово ваља да се тачније испита.

семке дугуљасте, на леђи кобилчасте, са пупком линеарним или удубљеним; дуговечне биљке цвећа жутог и лишћа целог.

1. Биљке ниске, по земљи пузеће, цвеће у пазуху од лишћа усамљено. 2.
Повисоке, усправљене биљке, са цвећем на врх стабла или грана у пршљене или гроње сложеним. 3.
2. Стабло пуштајуће на члановима у земљу жиле, лишће наспрамно, округласто срцасто, цветне петељке у пазуху лишћа краће од лишћа, чашине кришке срцасте; биљка од пед. џ. 6, 7, 8. vi. с. метљ или трава од метља. *L. Nummularia* L.
Стабло на земљу оборено, само у доњем крају пуштајуће у земљу жиле, лишће наспрамно, јајасто срцасто, петељке дуже од свог лишћа, чашине кришке линеарне, зашпљасте. џ. 6, 7 (на Мађарводи иза Повлепа у Ваљевској, по Дервенти и Заовини у Ужичкој). vi. *L. nemorosum* L.
3. Лишће наспрамно, ређе пршљенасто, длакаво, по наличју кадито мрким квржицама образло, цвеће у пазуху од горњег лишћа на опште петељке пасађено, у гроње или грозде сложено, круничине кришке јајасте, ободом без трепала; биљка обично већа од аршина. џ. 6, 7. vii. *L. vulgaris* L.
Лишће пршљенасто, кадито наспрамно, цвеће у пазуху од горњег лишћа у пршљене сло-

жено, петелка 1 цветна, само доње кадшто 3
цветне, крупичине кришке елиптичне, обо-
дом од ситних жлезданих длака трепљаве.
џ. 6, 7. vi. . . . L. punctata L.

399 род: *Anagallis* L. .

Чаша 5 дела, круница точкаста, ободом 5 дела,
прашника 5, нараслих надно крунице, чаура поклопцем
пуцајућа; годишње биљке, цвећа плаветног или црве-
ног и лишћа наспрамног, целог.

Цвеће црвено, ређе бело, крупичине кришке
ситно ровашене, од жлезданих длакица тре-
пљаве, дуже од чаше, петелке дуже од ли-
шћа; биљка од педп. ☉. 2, 4. v. с. видац,
видова трава, видовица. . *A. arvensis* L.
Цвеће плаветно, крупичине кришке ситно .
ровашене, већином без жлезданих длака,
цветне петелке од дужине лишћа у чијем
назуху стоје; биљка од чеपर्ка. ☉. 2, 4,
5. v. *A. caerulea* Schreb.

400 род: *Androsace* L.

Чаша 5 дела, круница тањираста, крупичина цев
у горњем крају с ужна, ободом 5 дела, са 5 ситних
капчића на гротлу, чаура више семена, семке ћошка-
сте; маловечна, ситна биљка, цвећа црвекастог и ли-
шћа не дељеног.

Лишће при основи од голог стабла дугуља-
сто, зупчато, стабло од судланице, са цве-
ћем на врху амбреласто сложеним, круница

краћа од чаше. ☉. 4, 5 (око Београда доста ретка). iv. . . . A. maxima L.

401 год: Primula L.

Чаша 5 дела, круница тањираста или левкаста, са циви цилиндричном, на месту, где су прашици утврђени, трбасто раширеном, прашика 5, кад повисоко, кад ниско на круничној циви насађених, плодник са многим ембрионима, чаура из 5 капака сложена; дуговечне биљке цвећа (у пас) жутог и лишћа не дељеног, само из корена излазећег.

1. Сваки цвет на своју петелку насађен, из корена излазећи, лишће дуже од цвећа, објажасто дугуљасто, у крецаву и зупчасту дршку поступно сужено; биљка длакава од судланице. џ. 6. ш. с. јагорчевина. . . . Pr. acaulis Jacq.

Цвеће амбреласто, насађено на заједничку дршку, која је обично дужа од лишћа. . . 2.

2. Чаша ђошката, круница са режњима право разведеним, лишће срцасто, у зупчасту или целу дршку напрасито прелазеће, мање више маљаво, оздо од густог маља белпчasto; биљка од судланице до чеперка. џ. 5, 6. iv. с. јаглика. . . Pr. suaveolens Bert.

Чаша ваљката, лишће доста дебело, објажасто, ободом крупно рескасто, реће цело, трепљаво, дуж обода брашњаво, цела биљка особито око цвећа брашњава, чаура ван чаше

пружена, стабло од судлапице. џ. 5 (на
Црној Гори према Столу у Крајинској). v.
. Pr. Auricula L.

402 род: Суслатен L.

Чаша 5 дела, крупица 5 дела са здуљеним, сувра-
ћеним режљива и ваљкастом, кратком цеву, прашика
5, тучак 1, чаура са 5 капака, дуж пуцајућа; дуго-
вечне биљке са кртоластим кореном из ког избија ли-
шће и цвеће, лишће не дељено, цвеће виђено, црвено
или ружасто, пасађено на петељке које се по цветању
у спиралу савијају.

Чаша краћа од брунчине цеву, у 5 јајастих
крижака дељена, цвеће црвено, миришљиво,
лишће савремено са цвећем, бубрежасто или
срцасто, ободом цело или зупчasto, оздо цр-
вено, згор кадито од белих мрља шарено.
џ. 5, 6 (око Мокре Горе и по Дервенти у
Ужичкој). viii. с. скрж.
. С. Еигораеит L.

Чашине кришке лапцетасте, дуже од крупи-
чине цеву, цвеће ружасто са пурпурним
зупцима на гротлу, лишће по цветању из-
рашћујуће, јајасто срцасто, ободом зупчasto,
са белим, концентричним шарам по лицу,
кадито црвено по паличју. џ. 5, 6 (у Мо-
равској Клисури испод Мојсиња, испод Ја-
стрепца и у Јанковој Клисури у Крушева-
чкој, близу Јасике у Јагодинској). viii. . .
. С. hederacefolium Ait.

LXXVIII ред: Globularieae DC.

Чаша 5 дела, трајућа, круница подплодна, 1 пера, 5 дела, обично не правилна, прашника 4, нара-сла на круничину цев п с њеним крпикама папзменце стојећа, плодик 1 оки, са 1 ембрионом, тучак 1, у 2 жпга дељен, плод не пуцајући мешак.

403 род: Globularia L.

Дуговечне бпљке, цвећа плаветног, ређе белог, наврх стабла у главнице збивеног п лишћа лопатича-стог, целог.

Стабла зељаста из једног корена обично по два или више избпјајућа, дупке усправљена, лишће из корена израшћујуће, лопатичасто, па врху крњо или 3 зубо, па стаблу мно-гобројно, ланцетасто, стабло од педп. 2. 4, 5 (па Коларници, Плешу, Радујевом Ка-мену п Големој Гламп у Књажевачој). v. .

. Gl. vulgaris L.

Стабла дрвена, на земљу оборооа, лишће лопатичасто, на врху цело, крњо или ситно 3 зубо; дрвце од судланице до чеперка.

2. 5 (па Крстачп, око Мокре Горе п на Мучињу у Ужичкој, Медведнику у Ваљевској, Конаонику у Крушевачкој). v.

. Gl. cordifolia L.

LXXIX ред: Plumbagineae Juss.

Чаша 5 зуба, наборита, трајућа, круница пра-вилна, 5 пера или 1 пера п 5 дела, прашника 5, пло-

дпк 1 оки са 1 ембрионом, тучкова 5 или 1 тучак дељен у 5 жигова, чаура не пуцајућа или врхом пуцајућа.

404 род: *Statice* L.

Чаша у горњем пола сушка, у 5 крижака дељена, крупца 5 пера, крупични листићи кадшто ободима срасли, тучкова 5, чаура не пуцајућа; дуговечне биљке цвећа црвенкастог и лишћа целог, из корена избијајућег и у обилату розету надно стабла састављеног.

Стабло у горњем крају љошкасто, цвеће од пола стабла сложено у повелик коримб, састављен из повине класова, на којима је цвеће с горње стране поређано, под сваком цветом повине приперака, лишће повелико, елиптично или ланцетасто, глатко, ободом целцато; биљка највише од чеперка. Ч. 5 (на серпентину у Брђанској Клисури окр. Рудничког, око Рашке у Чачанској). VI. *) *St. collina* Gris.

Стабло свуд ваљкасто, цвеће на врху стабла збивено у доста ситну главицу, подбочену омотачем од повине приперака, од којих су спољни, дужи сувраћени, лишће линеарно, цела биљка глатка, од судлашце до педи. Ч. 4, 7 (на југу, по Копаонику, Жељину

*) Ова је биљка описана и илустрована под именом *Gonolimon Serbicum* Vis. у *Plantae Serbicae rariores aut novae* Dec. I. pag. 18. t. IV.

у Крушевачкој, Маљепу у Ваљевској, Златибору у Ужичкој). . . *) *St. Armeria L.*

LXXX ред: *Plantagineae Juss.*

Цвеће хермафродитно или 2 домо, чаша дељена, трајућа, крупица правилна, сунша, 4 дела, прашица 4, пасађена на ложу или парасла на крупичној цеву, плодник слободан, 1 или више окли, ембрион 1 или њих више, плод сушан.

405 род: *Plantago L.*

Цвеће хермафродитно, чаша 5 дела, предње кришке кадшто у једну срасле, крупични режњи низ чашу оборени, прашици надно крупичне цеву парасли, чаура у горњем пола попречно пуцајућа, семконоша у 2-4 дела предвојен; дуговечне, ређе маловечне биљке цвећа не виђеног, у класе или главнице скупљеног и лишћа не дељеног.

1. Годишња, граната биљка, са цвећем у по-више дугуљастих главница наврх лиспатог стабла или грана стављеним; лишће линеарно, цело или зупчато, биљка обично већа од педи. ☉. 4 (у Подунављу од Градишта до Голуца, око Кладова и Радујевца у Крајинској). vii. . . *P. agnata W. K.*
Дуговечне биљке, стабла једноставна, без лишћа, на сваком стаблу само по један цветни клас. 2.

*) Може бити да се биљка, што расте на Златибору и Маљепу (*St. rugosa Koch?*), разликује од оне, што је на

2. Лишће линеарно, не шире од својих држака, круто, ободом од ситних чекињица трепљаво, цветни клас дугачак, приперци дужи од чаша, испод којих стоје, чашине кришке ободима сушне; биљка ретко кад већа од судланице. *Ж.* 4. 5 (по каменитим брдима, особито на југу на сплнатима). *vi.*
 Pl. serpentina Lam.
- Лишће обично пошироко, кадшто узано али свагда шире од својих држака и доста мрњаво. 3.
3. Лишће пошироко, јајасто или елиптично, семке из нутра плосне. 4.
 Лишће доста узано, лапцетасто, семке из нутра браздом изривене. 5.
4. Лишће на дуге дршке пасађено, јајасто или елиптично, цветни клас обично врло дугачак — од дужине неколико палаца, на песку према осталој, малој биљци кратак —, цвеће у доњем крају класа рехаво; биљка од черка, кадшто и већа од педи, ређе ситнија, од судланице, на песку и мања. *Ж.* 4, 7. *vi.* *Pl. major* L.
- Лишће седеће или у врло кратке, пошироке дршке с ужепо, елиптично, клас ретко већи од палца, збивен; биљка од педи, кадшто већа, са стаблом при основи положеним, после устајућим. *Ж.* 4, *vi.* . . . *Pl. media* L.

Жељину и Ђонаоинку (*St. alpina* W.), али ово ваља да се на месту и на живим биљкама боље испита.

5. Приперци с поља по среди длакави, цела биљка од густих положених длака свиласта, лишће ланцетасто, са 3-5 уздужних нерва, стабло дуж цртасто, од педи, ретко веће. 5 (по вишим, каменитим брдима на истоку).
 vi. Pl. *Victorialis* Poir.
 Приперци глатки, биљка глатка, кадшто другим длакама обрасла (тад обично доста писка, беличаста: Pl. *Hungarica* W. K.), лишће ланцетасто, са 3-6 нерва, стабло од 5 дубоких бразда изривено, од педи, обично ниже. џ. 1, 2, 4, 5. vi. с. боквица, жировњак као и остале сродне феле. . . .
 Pl. *lanseolata* L.

Г). *Monochlamideae*.

Цвет само из перигона сложен, без крунице, или је круница чаше прирасла.

LXXXI ред: *Amarantaceae* Juss.

Перигон 3-5 дели, сушан, прашника 3-5, са коццима слободним или сраслим, стојећим наизменце са режњима перигона, плодник слободан, 1 оки, са 1 ембрионом или њих више, 1 тучак у више жигова дељен или више тучкова, плод не пуцајући или преко среде пуцајући.

406 род: *Amarantus* L.

Цвеће 1 домо, перигон 3-5 дели, мушко цвеће са 3-5 прашника, женско са 3 тучка, чаура преко

среде на около пуцајућа, 1 семена; годишње биљке, цвећа не вићеног, зеленкастог и лишћа засебног.

Цвеће у пазуху од горњег лишћа у багље, на врх стабла или грана у класе сложено, приперци краћи од својих цветова, цвеће са три прашника, лишће јајасто ромбично, зату- басто или на врху крњо, стабло баврљасто, већим делом на земљу оборепо, мање више длакаво, од педи или више. ☉. 1, 2, 7.

vi. A. Blitum L.

Цвеће на врху стабла или грана у мање више збивене класе сложено, са 5 прашника (бар горње), приперци двојном дужи од цвећа, лишће јајасто, на прилично дуге др- шке насађено, завршкasto, на самом врху затубасто; стабло усправљено, мање више рутаво, од педи, кадшто веће и од аршина.

☉. 1, 2, 4. vi. с. штир.

. *) A. retroflexus L.

LXXXII ред: Phytolaccaeae R. Br.

Перигон 4-5 дели, прашници надно перигона на- расли, равни бројем цветним режњима или их има више, плодник 1- више оки, у сваком окцу по 1 ембрион, тучкова толико, колико има окаца у плоднику, плод бобица.

*) *Amarantus paniculatus* L. са црвеним класима, кад- што и стаблом а лишћем с доње стране квржицама обра- слим, налази се гдешто задивљао по башчама или вино- градина — дошљак из источне Индије.

407 род: *Phytolacca* L.

Перигон 5 делц, прашника S-20, плодник S-10 оки, тучкова S-11, плод S-10 ока бобица, у сваком окцу по једна семка; дуговечна биљка пре 200 година из Америке у Европу донесена а ту и у нас на много места задивљала, цвећа црвенкастог и лишћа не дељеног.

Цвеће са 10 прашника и 10 тучкова, у пазуху од лишћа сложено у обилат грозд, бобице црне, лишће елиптично, ободом целцато, биљка глатка од аршина, кадшто од човејег боја. Ч. 1, 2, 6. VII. с. вицобоја, гроздобоја. *Ph. decandra* L.

LXXXIII ред: *Chenopodeae* Vent.

Перигон 5 пери или 1 пери 5 делц, прашника толико, колико цветних режања, плодник слободан, или у доњем крају перигону прирастао, 1 оки, са 1 ембрионом, тучак са 1, 2, 3 или 4 жига на врху, плод сушан, не пуцајући или сочан са параслог перигона.

а) илеме: *Salsoleae* Mey.

Цвеће хермафродитно, ембрион спиралап, стабло не члановито.

408 род: *Salsola* L.

Перигон 5 пери, најзад са попречном израсли на леђи, прашника 5, нараслих надно перигона, тучка 2, мешак сиљоштеп, семке хоризонтално положене, са танком кошуљцом; годишња биљка лишћа не дељеног.

Стабло дебело, јако гранато, подебелим
длакама обрасло, цвеће у пазуху од лишћа
усамљено, најзад са целом осталом биљком
црвено, листићи перигона завршкасто, ма-
тори бодљави, лишће линеарно, завршкасто,
стабло веће од педи, кадито до аршина.

⊙. 2, 4. VII. S. Kali L.

б) ПЛЕМЕ: *Chenopodieae* Mey.

Цвеће хермафродитно, ембрион на ободу белап-
цета стављен, стабло не члаповито.

409 род: *Corispermum* L.

Перигон сложен из 2-5 прозрчних љуспица, или
нема перигона, прашика 2 или 1, жига 2, орашце
спљоштене, с једне стране улубљене, с друге пупчате,
вертикалне; годпиња биљка лишћа не дељеног.

Перигон сложен из 2 љуспице, орашце
округле, ободом крилате, на врху целе или
са 2 зупца, горњи приперци при основи ра-
ширеши, ободом сушни, лишће линеарно, за-
вршкасто; биљка од педи и већа, обично
јако граната, матора кроз црвена. ⊙. 4
(у Подунављу од Рама до Радујевца, по жи-
вом песку). VII. *C. nitidum* Kit.

410 род: *Polyspermum* L.

Перигон 5 пери, двома приперцима подбочен,
прашика 3, парасла на подлодни колут, тучка 2,
мешак на врху обрезаи, са прираслим поклопцем, семке

вертикалне, са чврстом кошуљицом; годишње биљке лишћа игличастог.

Приперци од дужине плода или краћи, лишће 3 угласто шиљасто, на врху ртасто; биљка од судланице, ређе већа од чеперка, у шуми усправљена, по прљужама на земљу оборена. ☉. 2, 4, 6. vii. . *P. argente L.*

Приперци много дужи од плода, лишће 3 угласто шиљасто, на врху ртасто; биљка од педи и већа, свакад на земљу оборена, по свему већа од пређашње. ☉. 4, 5. vii. .
 P. majus A. Br.

411 род: *Kochia* Roth.

Цвеће хермафродитно, перигон 5 дели, кришке најзад са израсли на леђи, прашика 5, нараслих надно перигона, жига 2, мешак спљоштен, семке хоризонталне; годишње или дуговечне биљке лишћа линеарног.

Годишња биљка стабла зељастог, корена танког, кончастог; цвеће наврх стабла и грана у копчаст, рехав клас сложено, израсли на зрелом перигону четвртасте, неједнаке, лишће кончасто, дебело, стабло длакаво, од педи и веће, на земљу оборено. ☉. 4 (у Подунављу на живом песку). vii. . . .
 K. agnaria Roth.

Дуговечна биљка, стабла у доњем крају дрвена, јако граната, корепа дебела, граната; цвеће наврх грана у копчасте, доста зби-

вене класе сложено, израсли зрелог перигона округласте, биљка од 2 педи, кадшто до аршина. Ц. 1, 4 (на Кајабури и по зидицима града Београдског). viii.
 K. prostrata Schrd.

412 род: Chenopodium L.

Цвеће хермафродитно, перигон 5 дели, без израсли на леђи, прашника 5, надно перигона нараслих, жига 2, мешак сиљонитен, семке хоризонталне, са чврстом покожицом; годишње биљке лишћа целог или дељеног.

1. Лишће ободом целцато. 2.
 Лишће ободом зупчато или усечено. 3.
2. Биљка без мириса, глатка, лишће јајасто, на врху ртасто, стабло јако гранато, са грананама усправљеним; биљка од педи, кадшто до аршина (и тад усправљена са дугим заострљеним лишћем: Ch. acutifolium Kit. близу Праћине у Јагодинској), матора сва црвена. ☉. 1, 2, 4. vii.
 Ch. polyspernum L.
 Биљка непријатна мириса, брашњавим пепљком посута; лишће ромбично јајасто, стабло већном на земљу положено, од чеперка, ретко што веће. ☉. 1, 2, 4. vii.
 Ch. foetidum Lam.
3. Биљка жлезданим длакама обрасла, лишће нерасто сечено, горње у приперке претворено, цело, стабло дупке усправљено, од

- пола гранато, са гранама тапким, цвећем ре-
хаво обраслим; биљка од чешерка до педи,
јака, доста пријатна мириса. ☉. 2, 4. vii.
. Ch. *Botrys* L.
- Биљка не длакава, лишће зупчато или цело. 4.
4. Доње лишће повеће, у доњем крају најшире,
срцасто или коњасто. 5.
- Лишће дугуљасто или округласто, у дршке
поступно с ужепо. 7.
5. Лишће при основи срцасто, ободом раздалеко
и крупно зупчато, цвеће од пола стабла у
јако гранату метлицу сложено, семке јамп-
чаве; биљка глатка, јасно зелена, од аршина,
кадшто и већа. ☉. 1, 2, 4. vii.
. Ch. *hybridum* L.
- Лишће троугално, биљка особито у горњем
крају брашњава. 7.
6. Цветна метлица са усправљеним гранама,
кришке перигона краће од плода, који се
између њих види, плод таван, са затубастим
ободом, стабло од педи, кадшто и од ар-
шина веће. ☉. 1, 2. viii. Ch. *urvicum* L.
- Цветне метлице са разведеним, мрљавим
гранама, кришке перигона од дужине плода,
прикривајуће плод, семке сивасто црне, са
оштрим ободом; биљка од 2 педи, ретко
већа. ☉. 1, 2. viii. Ch. *mirale* L.
7. Биљка јасно зелена, пријатна мириса ли-
шће лапцасто, ободом до врха крупно
рескасто, по палцију ситним жлездама обра-

сло, стабло јако гранато, од педи, кадшто и веће. ☉. 1, 4 (близу Кусића окр. Пожаревачког, биљка из Америке у нас задивљала).
 ви. с. сампрао. . . *Ch. ambrosioides* L.
 Биљка белчасто зелена, без мириса. . . . 8.

8. Лишће дугуљасто, доње ромбично јајасто, једнако зупчато, горње ланцетасто, цело, семке тавне, стабло од пола јако гранато, од аршина и веће. ☉. 1, 2, 4. ви. с. пенељуга, као и остале брашњаве феле. . . .
 Ch. album L.
 Лишће округласто, не једнако тупо зупчато, семке глатке, лаштеће, стабло од пола јако гранато, од аршина или веће. ☉, 2.
 ви. *Ch. opulifolium* Schrd.

413 род: *Blitum* L.

Цвеће хермафродитно, перигон 5 дели, зрео кадшто задебљао, сочак, прашика 5-1, све семке усправљене, вертикалне или само семке на врху сваке гроњнице хоризонталне или семке хоризонталне са вертикалним измешане; годишње или дуговечне биљке лишћа не дељеног.

1. Зрео перигон сочак, црвен, лишће 3 угално копљасто, ободом крупно зупчато, цвеће у пазуху од лишћа у дуге, рехаве класе сложено, семке са ободом затубастим, плитком браздом изривеним, стабло од педи, кадшто од аршина. ☉. 6 (на Озрену у Алексиначкој). ви. *Bl. virgatum* L.

2. Дуговечна биљка лишћа ободом целог, ко-
пљастог; цвеће наврх стабла или грана у сло-
жене класе нагусто стављено, кришке пе-
ригона усправљене, све семке вертикалне;
биљка од педи и већа. φ . 1, 2, 6. v. c.
караваиски спанаћ.
. *Bl. Bonus Henricus* C. A. Mey.
Годишње биљке лишћа ободом зупчастог. 3.
3. Лишће јајасто или дугуљасто, раздалеко
зупчато, оздо пепељаво сиво, цветни класи
без лишћа, семке глатке, вертикалне или
хоризонталне. \odot . 1, 7. vii.
. *Bl. glaucum* Koch.
Лишће лаштеће, 3 угално ромбично, крупно
зупчато, са здуженим зупцима, цветни класи
сложени, листати, семке глатке, вертикалне,
само у вршних цветова хоризонталне; биљка
обично већа од педи. \odot . 1, 7. vii.
. *Bl. rubrum* L.

414 род: *Beta* L.

Цвеће хермафродитно, перигон 5 дели, прашика
5, параслих на сочан колут који опкољава плодник,
жига 2-3, плод прирастао перигону, семке хоризон-
талне, са чврстом кошуљицом; дуговечна биљка лишћа
не дељеног.

Цвеће беличасто, наврх стабла и грана у
доста збивене гранате класе сложено, у
цвету по 3 жига, лишће 3 угално, копља-

сто, ободом цело; биљка глатка, од аршина
и већа. Ч. 3, 4 (око Врачарских њива). vi.
. *B. trigyna* W. K.

г) ПЛЕМЕ: *Atriplicae* C. A. Mey.

Цвеће диклишчно, 1 или 2 домо, ређе хермафродитно, прашика 4, падно перигона нараслих, стабло не члановито.

415 род: *Atriplex* L.

Цвеће 1 домо, по гдекоје хермафродитно, мушко и хермафродитно са 3-5 делим перигоном и прашика 3-5, женско са перигоном стиснутим, 2 делим, по ободу зупчастим или целим, семке вертикалне; годишње биљке лишћа не дељеног.

1. Перигон женског или хермафродитног цвећа до половине срastaо, белчаст, тврд. 2.
- Перигон женског цвећа само при основи срastaо, зељаст. 3.
2. Цветни класи рехави, до врха листати, доње лишће ромбично, горње јајасто, ободом круно и пеједнако зупчато, кришке перигона ромбично зупчате; биљка од педи, ретко већа, јако грапата, са разведеним гранама
○. 1, 2. vii. *A. rosea* L.
- Цветни класи збивени, само у доњем крају листати, доње лишће ромбично, горње копласто, дугуљасто, ободом оштро зупчато, кришке перигона ромбичне мал пе 3 вршке, ободом равне или зупчате; биљка већа од

- педи, кадшто од аршина. ☉. 1, 2. ви. .
 A. *lacinata* L.
3. Лишће већином 3 угално, коњасто, доста велико, зупчато, само горње ланцетасто цело, плод перигон 3 угални, ободом зупчаст или раван; биљка од аршина, кадшто и човечјег боја. ☉. 1, 2, 4. ви. . . . A. *hastata* L.
 Само доње лишће 3 угално коњасто, остало већином ланцетасто, линеарно. 4.
4. Стабло са гранама усправљено, сви делови од ситних, нагусто стојећих љусцица беличасти, плод перигон ромбично јајаст, спљоштен, ободом целчат; биљка од аршина. ☉. 2, 4. ви. A. *Tatarica* L.
 Стабло устајуће, гране разведене, лишће зелено, доње коњасто ланцетасто, ободом зупчато, горње ланцетасто или линеарно, цело, перигонове кришке ромбично коњасте, глатке или с поља квржицама обрасле.
 ☉. 1, 2, 4. ви. A. *patula* L.

LXXXIV ред: *Polygoneae* Juss.

Перигон 3-6 дели, прашика 3-8, плодник слободан, 1 оки, 1 семени, тучка 2-3, плод не пуцајући, сушан или сочан.

416 род: *Rumex* L.

Перигон до дна у 6 режања дељен, три унутарња режања већа, око плода сведена, три спољна мања, прашика 6, жигови на врху четкасти, плод 3 ћошки,

по три режња перигона плоду прирасла; мало-или дуговечне биљке лишња засебног, при основи приперцима, обично у усмину сраслим, подбоченог.

1. Лишће копчастро или стреласто, цвеће диклинично, 1-2 домо. 2.
Лишће срцастро, јајасто или дугуљасто, цвеће хермафродитно. 4.
2. Унутарњи листићи перигона при основи са овалном, сувраћеном љуспицом, лишће копчастро, са завршкастим ушкама, залисне усмне ободом зупчасте, корен обично са задебљалим, црвенкасто жутим жилама; биљка од аршина. Ч. 6. v. с. кисељак, као и две сљедујуће феле. R. *Acetosa* L.
Унутарњи листићи перигона без сувраћене љуспице. 3.
3. Лишће пепељаво сиво, пошпроко, копчастро, са целим, затубастим ушкама, стабло од педи до чеперка, од пола рехаво гранато. Ч. 5 (на Кљанцу Маре према Столу у Крајинској). vi. R. *scutatus* L.
Лишће зелено, узано, стреласто, са завршкастим, много крат зупчастим или псецканим ушкама, стабло од чеперка до педи, од пола обилато гранато. Ч. 4, 5, 6. vi. R. *Acetosella* L.
4. Лишће ланцетасто т. ј. у дршку поступно сужено, у горњем крају завршкасто. 5.
Лишће бар доње срцастро, горње кадшто ланцетасто. 7

5. Унутарњи листићи перигона ободом по среди танко зупчасти, зупци равни дужином перигону, сви с поља са жуљевитом израсли, цветни пршљени поразмакнути, сви подбочени лапцетастим лишћем, стабло ретко више од аршина. ☉. 7, 8. VII. *R. palustris* Sm.
Унутарњи листићи перигона цели или ситно и кратко зупчасти. 6.
6. Лишће непељаво зелено, листићи перигона срцасто округли, затубастни, ободом цели или слабо зупчасти, само један од унутарњих са жуљевитом израсли; биљка од аршина. ☿. 7 (на Копаонiku испод Крчмара у Крушевачкој). VII. . . . *R. Patientia* L.
Лишће јасно зелено, листићи перигона јајасто 3 угални, цели или у доњем крају зупчасти, сва 3 унутарња са жуљевитом израсли; стабло од аршина, кадшто веће и од човечјег боја. ☿. 7, 8. VII.
. *R. Hydrolythum* Huds.
7. Унутарњи листићи перигона с поља равни, без жуљевите израсли, ободом срцасто јајастни, цели или ситно зупчасти, цветни пршљени нагусто стављени, без бочећег лишћа; биљка од аршина и већа. ☿. 2, 4 (по високим брдима најчешће око бачија). VII. *R. alpinus* L.
Унутарњи листићи перигона с поља са жуљевитим израслима. 8.

8. Цветни приљени збивени у подебео, ретко гранат клас, режњи перигона округласто срцасти, ободом цели или ситно зупчасти, лишће ободом крецаво; биљка од аршина и већа. Ф. 4, 7. vi. с. пољско зеље. *R. crispus* L.
 Цветни приљени размакнути, сложени у грапату, разведену метлицу. 9.
9. Листићи перигона лишкарни, ободом цели, цветни приљени већином подбочени лишћем, само горњи без бочећег лишћа, цветне гране јако разведене, стабло ретко што веће од аршина. Ф. 6, 7. vi. *R. conglomeratus* Mur.
 Листићи перигона јајасто троугални, ободом зупчасти. 10.
10. Доње лишће срцасто јајасто, горње ланцетасто, цветни приљени већином голи (без лишћа), листићи перигона при основи зупчасти, од пола цели; биљка од аршина, кадшто много већа. Ф. 2, 4, 6. vii. с. ковштак, штаваљ. . . . *R. obtusifolius* L.
 Све лишће дугуљасто, у доњем крају срцасто, преко среде с ужено (хегадасто), листићи перигона оштро зупчасти; биљка од 1-2 пед. ☉. 1, 2, 3. vi. с. пољско зеље.
 R. pulcher L.

417 род: *Polygonum* L.

Перигон 4-5 дели, у горњем пола бојен, прашпка 8 или мање, стављених у два реда, у унутарњем реду 5, у вањском 3, конци кадшто жлездама подбо-

чени, плодник 3 угални или стиснут са 2 тучка, плод орашница, трајућим перигоном обложена; мало-или дугочечне биљке, цвећа обично у клас сложеног и лишћа засебног, не дељеног, у доњем крају у усмине раширеног.

1. Лишће пошпроко, мало што дуже него што је широко, при основи срцасто или коњасто. 2.
Лишће дугуљасто, много дуже него што је шпроко. 3.
2. Цвеће у пазуху од лишћа малобројно, у китицу сложено, унутарњи режњи перигона затубасто кобилчасти, орашнице 3 угле, лаштеће, стабло од педи, ретко што веће. ☉. 2, 4, 5. vi. P. *Convolvulus* L.
Цвеће у пазуху од лишћа многобројно, у китицу сложено, унутарњи режњи перигона кожасто кобилчасти, орашнице 3 угле, тамне, стабло од аршина и веће. ☉. 6. vi. P. *dumetorum* L.
3. Цвеће у пазуху од лишћа усамљено, двојно, највише тројно, горње кадшто због омањег лишћа као клас сложено. 4.
Цвеће наврх стабла или грана у мање више збивен у клас сложено. 7.
4. Све лишће мал не једнако, свуд дуже од цвећа. 5.
Горње лишће тако смањено да га цвеће к врху стабла премаша. 6.
5. Орашнице тамне, по површини квржичаво цр- тасте, у перигону укрите, лишће овално, горње линеарно, петељке краће од свог

цвећа, под врхом члановите; биљка јако граната, од педи, ретко већа. ☉. 1, 2, 4. vi. с. троскот. *P. aviculare* L.

Орашце лаштеће, површином глатке, горњим делом ван перигона пружене, лишће линеарно, са 1 првом по среди, без вена, петелке од дужине свог цвећа; биљка јако граната, од чеपर्ка до педи. ☉. 4 (на обали Дунава испод Кајабурне и др.). vii. *P. graminifolium* Wierzb.

6. Стабло дупке усправљено, од 2 педи до аршина, са гранама усправљеним и цветним класима врло рехавим, орашце са плосним, ситно тачкастим или цртастим странама, цвеће белчасто или отворено ружасто. ☉. 2, 4. vi. *P. Bellardi* All.

Стабло усправљено, од педи, ретко што више, са гранама разведеним и цветним класима доста збивеним, орашце са улубљеним, глатким и сјајним странама, цвеће јасно ружасто. ☉. 4, vi. *P. agnagium* W. K.

7. Дуговечне биљке, корена подебелог, изнутра обично црвенкастог. 8.
Годишње биљке корена танког кончастог. 10.

8. Ниска, на води пливајућа или у глибу на тле положена, само цветним гранама устајућа биљка, цветни класи малобројни, подебели, ружасти, лишће ланцетоасто, над дршком закружено, кадшто срцасто. ? . 7, S. vii. *P. amphibium* L.

- Виђене, душке усправљене, плашнске биљке. 9.
9. Цветни клас на врх стабла усамљен, ваљкаст, подебео, цвеће ружично, лишће у крилату дршку срцасто с ужено, ободом крецаво, стабло од 2 педп. џ. 7 (по вишим брдима, Златибору у Ужичкој, Конаонику у Крушевачкој). с. срчењак као и следејућа фела.
 P. *Bistorta* L.
- Цветни класи на врх стабла многобројни, у метлицу сложени, цвеће отворено ружасто или жућкасто, са пурпурним жиговима, лишће ланцетасто, ободом крецаво и трељаво, по паличју длакаво, на кратке дршке насађено; стабло од аршина. џ. 3, 4, 7 (по Зеленом Граду у Књажевачкој). vi. P. *alpinum* All.
10. Цветни класи од нагусто збишеног цвећа ваљкасти. 11.
- Цветни класи кончастни, од наредко стављеног цвећа. 12.
11. Цветне петељке са цвећем с поља од жућкастих квржлица рапаве, лишће јајасто елиптично, горње ланцетасто, по паличју кадшто пепељаво сиво, лисне усмине длакаве, ободом ситно трељаве; биљка од аршина и већа. ☉. 4, 7, 8. vii. . P. *larathifolium* L.
- Цвеће и цветне петељке глатке, лишће елиптично или ланцетасто, глатко, лисне усмине рутаве, по ободу дуго трељаве; биљка од 1-2 педп. ☉. 4, 7. vii. P. *Persicaria* L.

12. Цвеће од ситних квржица тачкасто, зеленкасто, ређе црвенкасто, цветни класи рехави, впећи, лишће ланцетасто, или елиптично, лисне усмине доста глатке, ободом кратко трепљаве; биљка од педи или нешто већа. ☉. 1, 2, 7. VII. P. Hydropteris L. Цвеће глатко, квржицама не обрасло, црвено, ређе беличасто. 13.
13. У цвету по 6 прашика, цветни класи рехави, впећи, лишће ланцетасто, лисне усмине рутаве, ободом дуго трепљаве, биљка од педи и већа. ☉. 7, VII. . P. mite Schrk. У цвету по 5 прашика, цветни клас рехав, усправљен, лишће ланцетасто линеарно, оно што је на стаблу при основи закружено, лисне усмине од положених длака рутаве, ободом трепљаве. ☉. 7. VII. . P. minus Huds.

LXXXV ред: Thymeleae Juss.

Перигон подиодан, цваст, бојек, са 4-5 делним ободом, прашици на круници насађени, прашице 2 ове, уздужним жиљима пуцајуће, плодник слободан, 1 оки, са 1 ембрионом, тучак и жиг по 1, плод сушан или сочан; лишће без залитетака.

418 род: Passerina L.

Перигон 4 дели, трајући, прашика 8, плод орашница; годишња биљка цвећа белог и лишћа целог.

Стабло глатко, од пола гранато, лишће расуто, ланцетасто линеарно, цвеће у пазуху

од лишћа усамљено или по 3-5 цветова у скупу, перигон длакав, са режњима по цветању сведеним; биљка од педп. ☉. 4. VII.

. Р. а н н и а Wickstr.

419 род: *Daphne* L.

Перигон левкаст, ободом у 4 кришке дељен, прашница S, у два реда на перигону насађених, стубић врло кратак, плод коштуница; ниско шибље цвећа различито бојеног и лишћа целог.

1. Лишће танко, зими опадајуће. 2.
- Лишће кожасто, зимзелено. 3.
2. Цвеће рано (пре лишћа), ружасто, сложено на врх грана у рехав клас, на врху којег по цветању израсте љуба од лишћа, плод овалан, зрео црвен, лишће ланцетасто, глатко или младо мањаво; шиб од аршина, кад што и већи. т. 6. III. с. вучја лпка, ајдучка опута. *D. Mezereum* L.
- Цвеће савремено са лишћем, беличасто, сложено на врх грана у кратки клас, плод објажаст, зрео црвен, лишће ланцетасто, младо, кад што и маторо длакаво; шиб мало што већи од педп. т. 5 (на Малом Медведнику у Ваљевској). IV. *D. alpinum* L.
3. Цвеће на врх стабла или грана у главичасту гроњу сложено. 4.
- Цвеће у пазуху од лишћа по стаблу растурено или у лиснат грозд сложено. 5.

4. Цвеће бело, мирисљиво, маторо жућкасто, перигон с поља длакав, са цевци дужом од 5 делог, разведеног обода, бобице округласте, зреле беле, прозрачне, лишће лопатичасто или елиптично, згор лаштеће; шиб од пола усправљен, слабо гранат, ретко што већи од педи. *т. 5* (по серпетнику на југу од Србије доста обичан шиб). ил. с. јересијчак. *D. Blagayana* Frey.
Цвеће црвено, перигон с поља мањав, ободом дељен у 4-5 дугуљастих, на врху ртастих крижака, бобице жућкасте, лишће лопатичасто, на врху ртасто, ободом уврпато; шиб обично нешто већи од педи. *т. 5* (на Ртињу у Алексиначкој). ил. *D. Spermium* L.
5. Цвеће црвенкасто, перигон звонаст, с поља длакав, са цевци нешто дужом од 5 делог обода, кришчице јајасте, завршкасте, плод зрео сушан, лишће лопатичасто, маторо глатко; шиб јако гранат, са веругавим гранама, од педи. *т. 5* (по Дервенти и Забучју у Ужичкој). ил. *D. oleoides* L.
Цвеће жућкасто зелено, мирисљиво, перигон гладак, са цевци дужом од 5 делог обода, бобице овалне, зреле црне, лишће ланцетасто или дугуљасто, глатко; шиб од аршина и већи. *т. 6*. ил.
. *D. Laureola* L.

LXXXVI ред: Santalaceae R. Br.

Перигон надплодни, 3-5 дели, из нутра бео, прашица 4-5, параслих на крувичној цевци, плодне 1 окл, са 2-4 емброна, тучак 1, плод (у нас) сушан, орашца.

420 род; *Thesium* L.

Перигон тањираст, 4-5 дели, пред прашицима венац од длака, стубић 1, тучак 1, орашца 1 семена; дуговечне биљке, ређе ситно шибље, лишћа целцатог.

1. Стабло у доњем пола дрвено и отуд многобројне гране избијајуће, цвеће наврх стабла или грана у малоцветне гроње сложено, лишће дугуљасто, на врху затубасто, орашце округле; дрвце од 1-2 педи. *т.* 4, 5 (близу Текија, Кладова и више Неготина у Крајинској). *v. v.* . . . *Th. elegans* Roch. Стабло скроз зељасто, цвеће у назуху од горњег лишћа стављено. 2.
2. Перигон наврх плодника цваст, најзад само врхом усукан, од дужине свог плода. . . 3.
Перигон наврх плода скроз усукан, видљив на плоду као гучица, много краћи од плода. 4.
3. Цвеће неједнаке, на доста кратке, усправљене петељке насађено, наврх стабла у грозд сложено, најзад на једну страну наведено, цветна цев наврх плода дужа од плода, лишће линеарно, са 1 первом по среди; биљка од чеперка, ретко већа. *т.* 4 (по вршним брдима). *vi.* *Th. alpinum* L.

- Цвеће на пеједнаке, доње дуже, кадшто гра-
нате петељке пасађено, разведено, подједнако
на све стране окренуто, лишће ланцетасто,
1-3 нервно; биљка ретко од педи већа. Ч.
4 (на Копаннику у Крушевачкој). vi. . . .
. Th. pratense Ehrh.
4. Корен пузећи, пуштајући на све стране жу-
ћкасте лозице, стабла усправљена, цветна
метлица наврх стабла пирамидална, орашнице
јајасте, лишће линеарно ланцетасто, 3 нер-
вно; биљка ретко кад већа од чеपर्ка. Ч.
4, 5. v. . . . Th. intermedium Schr.
Корен душке у земљу сплазећи, пуштајући
на више усправљена стабла. 5.
5. Приперци под цвећем краћи од цвета и
плода, стабла на све стране на тле поло-
жена, од пола граната, кадшто дужа од
педи, орашнице овално цилиндричне, од уз-
дужних греда и тањих жилица пе једнаке.
Ч. 5 (на Мокрој Гори, око Ужица више
Нишеваца и Белог Потока у Књажевачкој
и др.). vi. . . Th. divaricatum Jan.
Приперци под цвећем дужи од цвећа и
плода. 6.
6. Лишће ланцетасто, са 3-5 уздужних нерва,
цветна метлица пирамидална са разведеним
грапама, орашнице округласто јајасте, на
кратке петељке пасађене; биљка већа од
педи. Ч. 4, 5 (на Ртију у Алексиначкој).
vi. Th. montanum Ehrh.

Лишће линеарно, 1-3 первно, стабло кадшто са гроздасто поређаним цвећем, већном од пола јако гранато, са цвећем гроздасто сложеним, орашнице јајасте, мал пе седеће; биљка од ченерка до педи. Ч. 2, 4. v. .
 Th. ramosum L.

LXXXVII ред: Aristolochiaeae Juss.

Цвеће хермафродитно, перигон надплодни, пе дељен, косо одсечен или у 3 кришке дељен, прашици слободни, наврх плодника нарасли или срасли са тучком, плодник 3-6 оки, многосемени.

421 род: Aristolochia L.

Перигон цевастн, са цевн у дну надутом а ободом косо одсеченим, у језичак пружепим, прашика 6, нараслих пснод жига, плод 6 ока чаура; дуговечне биљке цвећа пе јасно бојеног п лишћа срцастог.

Корен кртоласт, од велчине ораха, лишће насађено на дршке, једнаке цветним петелькама или дуже, цветни окрајак јајаст, на врху затубаст, стабло баврљасто, слабо гранато, од педи, ретко веће. Ч. 5, 6 (на Авали у Београдској, Ђурђевом Брду у Јагодичској). iv. . . . A. pallida W. K.
 Корен нузећи, танак, стабло једноставно, усправљено, од аршине п веће, цвеће у пазуху од лишћа многобројно, плод на крушку налице, висећи. Ч. 3, 4, 6. v. с. кокотиња, вучја јабука. . . . A. Clematitis L.

422 род: *Asarum* L.

Перигон звонаст, 3-4 дела, прашица 12, параслих на плоднику, прашице напред конаца парасле, жиг у 6 кришчица дељен; дуговечна биљка цвећа морастог и лишћа засебног.

Лишће бубрежасто, цвеће у пазуху од лишћа на кратке петелке насађено, перигон с пола зелен, изнутра угасно црвен, биљка мало што већа од судланице. Ж. б. IV. с. коштњак. А. Енгораст L.

LXXXVIII ред: *Euphorbiaceae* Juss.

Цвеће моноклинично, перигон подплодни, дељен, или без перигона, у мушком цвету прашици на сред цвета или око тучковог зачетка парасли, са концима слободним или од различите руке сраслим, у женском плодник седећи или на дршку насађен, 3 окци, у сваком окцу по 1-2 ембриона, жигови дељени, плод 2-3 гука чаура, у сваком окцу по 1 семка.

423 род: *Euphorbia* L. с. млечика.

Цветни омотач (сложен цвет) звонаст, ободом у 9-10 кришчица дељен, кришчице на изменце ситније, усправљене, веће хоризонтално разведене и обично жуто или црвено бојене — ове се последње зову жљезде, мушко цвеће 10-20 прашица, сваки прашик подбочен својом трепљавом љусницом, женски цвет усамљен, напред мушких цветова на дршку насађен, сложен из врло ситне, једва видљиве чаше, без кру-

нице, са 1 плодником и жигом у 3 кришке раздељеним, свака кришка 2 дела или на врху крња, плод 3 гука чаура са 2-3 семке; млечне, годишње или дуговечне биљке лишћа расутог, ређе наспрамног, не дељеног и цвећа наврх стабла у мало-или многокраке гроње сложеног.

1. Лишће при основи подбочено приперцима, цвеће у пазуху од лишћа усамљено, жлезде целе, чауре глатке, посред гука кобличасте, семке попрeko наборите; ситна, на земљи лежећа биљка од чеperка, ређе већа.
 ○. 4, 5. vi. . . . E. Chamæsusе L.
 Лишће без приперака. 2.
2. Цветне жлезде месецолике, спред у два рошка заострљене. 3.
 Цветне жлезде целе, округле или попрeko овалне. 15.
3. Приперци, што боче цвеће, у доњем крају ободима срасли, цветне гроње многокраке чауре ситно квржичаве, семке глатке, лишће длакаво, маторо дугуљасто објајасто, младо дугуљасто, стабло од пола усправљено, од аршина. ♯. 6. iv. E. amygdaloides L.
 Приперци слободни. 4.
4. Семке по површини од бора, јампца или brazда не једнаке. 5.
 Семке површином глатке. 7.
5. Дуговечна биљка корена трепатог; стабала обично повисе у круг разведених и на земљу положених, лишће пепељаво сиво, по

стаблу нагусто стављено, објајасто или дугуљасто, ободом равнo, чауре дуж гука тупо кобиличасте, семке наборите, биљка од педи. Ц. 4, 5 (више Белог Потока у Књажевачкој, на Рзаву у Ужичкој). v.

. E. Myrsinites L.
Годишње биљке корена танког, кончастог. 6.

6. Чаурине гукe на леђи закружене, семке с једне стране јамичаве, с друге попречним браздама изривене, глатке, лишће ланцетасто, завршкасто, доње лопатичасто, затубасто; биљка од чеперка, кадшто одма над кореном у више стабала подељена. ○. 2, 4. vi. E. falcata L.

Чаурине гукe на леђи закружене, од ситних квржица равнe, семке подједнако свуд јамичаве, лишће пепљаво сиво, ланцетасто, горње завршкасто, доње лопатичасто, затубасто; биљка од педи, кадшто мања. ○. 1, 5 (по сеоским сокацима испод Ртиња у Алексиначкој, више Нишеваца, Кожеља, близу Белог Потока у Књажевачкој, испод Јелакца у Крушевачкој). vi. E. Grassa Boiss.

Чаурине гукe са 2 уздужне, танке греде, лишће објајасто, на кратке дршке насађено, семке с једне стране јамичаве, с друге попречним браздама изривене; биљка жућкасто зелена, од судланице до чеперка. ○. 1 (у Београду по Дорћолским банчама и авлијама). vii. E. Replus L.

7. Цветне гроње 4-5 краке, жлезде у кратке рошке завршене, чауре са закруженим, глатким гукама, семке прикасте, глатко, лишће глатко, дугуљасто, ободом цело, корен дугачак, пузећи; биљка танка, штркљаста, од чемерка до педи. Ж. 5 (око Мокре Горе у Ужичкој). vi. . . *E. variabilis* Cesat.
 Цветне гроње многокраке. 8.
8. Лишће срцастом или копљастом базом седеће, стабло усправљено, од педи или нешто веће, жлезде у кратке рошке завршене, жигови двокраки, на врху нешто задебљали, чаурине гукe глатке, дуж кобилчасте, семке плаветникасто сиве. Ж. 5 (око Мокре горе и по Забучју у Ужичкој). v.
 E. subhastata Vis. et Panč.
 Лишће на кратке дршке пасађено или истапчачом базом на стаблу седеће. : 9.
9. Лишће линеарно, по стаблу врло густо стављено, најзад низ стабло оборено, ободом цело, цветне гранчице 2-3 крат рачвасте, чаурине гукe на леђи рачаве, семке јајасте, глатке, жућкасте, стабла многобројна из једног корена, од педи или нешто већа, цветне гроње по цветању црвене. Ж. 3, 4. iv.
 E. Cyprarissias L.
 Лишће ланцетасто или дугуљасто, свакад усправљено, кадшто разведено. 10.
10. Лишће глатко, ланштеће, од пола на више поступно сужено, ободом цело, чаурине

- гукe од ситних квржица рапаве, семке округле, глатке, жућкасте, стабла многобројна из једног корена, већа од аршина, кадшто од човечјег боја. *џ.* 4, 7 (на Цигалији и у Макишу више Београда). *vi. E. lucida W. K.*
Лишће глатко или длакаво, свакад тавно. 11.
11. Жљезде спред у плитак дук исечене или право одсечене, хошкасте. 12.
Жљезде спред у дубок лук исечене, у два рошка завршене. 13.
12. Лишће овално или дугуљасто, дужином једва двапут толико, колико је широко, спред ситно зупчато, младе чауре рутаве, семке јајасте, глатке, сиве, стабла подебела, од педи, кадшто нешто већа, из корена обично многобројна. *џ.* 4, 5. *vi. E. glareosa M. B.*
Лишће ланцетасто, ободом целцато, чауре од ситних квржица рапаве, семке дугуљасте, жућкасте, стабла доста танка, из корена многобројна, од чеперка до педи. *џ.* 4, 5. *v. E. Gerardiana Jacq.*
13. Корен дунке у земљу сплазаћи, стабла штркљаста од аршина, према висини танка, око половине дуге, разведене гране пуштајућа, лишће ланцетасто, од половине поступно сужено, чаурине гукe на леђи рапаве, семке јајасте, глатке, жућкасте. *џ.* 3, 4, 7. *vi. E. virgata W. K.*
Корен под земљом пузећи, биљке стабла трепата. 14.

14. Лишће длакаво, ободом сувраћено, од пола на оба краја поступно сужено, на јаловим гранама много уже, чаурпне гуге рапаве, семке овалне, глатке, смеђасто црне, биљка од аршина, кадшто већа. ☿. 2, 4, 7. vi.
 E. salicifolia Host.
 Лишће глатко, само на вршку рапаво, ободом право пружено, од пола на ниже поступно сужено, на јаловим гранама уже, чаурине гуге од ситних, беличастих квржица рапаве, семке дугуљасте, глатке, жућкасте; биљка од аршина, ретко што већа. ☿. 4. vi.
 E. Esula L.
15. Годишње биљке корена танког, копчастог, слабо гранатог. 16.
 Дуговечне биљке корена трснатог, кадшто пузећег или кртоласто задебљалог. . . . 18.
16. Чауре глатке, семке јамичаве, лишће објасто или лопатичасто, среди рескасто, цветне гроње 3-5 краке, са крацима 2-3 делим; стабло обично од чеперка. ☉. 1, 2, 4. iv.
 E. helioscopia L.
 Чаурине гуге обрасле квржицама. . . . 2.
17. Квржице на чаури ваљкасте, семке дугуљасте, цветне гроње 3-5 краке, са 3 делим и још једном 2 делим крацима, лишће ланцетасто, среди пеједнако рескасто, срцастом базом седеће, доње на кратке дршке насађено; биљка од педи. ☉. 4, 6. v. *E. stricta* L.

Квржице на чаури кратке, полукугласте, семке јајасте (два крат веће од пређашње феле), цветне гроње 3-5 краке, са 3 делим и опет 3 делим крацима, лишће ланцетасто, спред рескасто, доње објајасто, на кратке дршке пасађено, глатко, кадшто јако длакаво (*E. litterata* Koch), стабло од педи, кадшто до аршина. ☉. 2, 4, 6. vi.
 E. platyphylla L.

18. Чауре глатке или дугим длакама обрасле, семке округле, глатке, жућкасте, лишће дугуљасто или ланцетасто, ретко глатко, већином од дугих длака рутава, ободом рескасто, цветне гроње 5-6 краке, краци 2-3 дели, испод гроње обично повише, цвеће носећих гранчица; биљка од аршина. ☉. 6. vi.
 E. procera M. B.

Чауре квржицама обрасле. 19.

19. Цветне гроње многокраке, краци 2-3 дели, лишће седеће, ланцетасто, ободом цело, ретко зупчасто, цела биљка глатка, од аршина, кадшто човечјег боја. ☉. 7, 8. v.
 E. palustris L.

Цветне гроње 3-5 краке. 20.

20. Стабло у доњем крају дрвено, јако гранато, цветне гроње кратке, 3-5 краке, краци не дељени, 1 цветни, цветни омотач чиграст, из цутра гладак, жљезде попречно овалне, спред закружене, страг кружно зарезане, сувраћене, лишће ланцетасто, горње шире,

- ободом цело; биљка глатка од чеперка. \bar{t} .
 5 (на серпентину близу Мокре Горе и испод
 Кремана у Ужичкој, око Стола у Чачанској).
 v. E. glabriflora Vis.
 Стабло кроз зељасто. 21.
21. Стабло од уздужних греда њошкасто, цветне
 гроње са крацима једном рачвастим, чауре
 обрасле полукугlastим квржицама, лишће ду-
 гуљасто овално, седеће, спред рескасто, ко-
 рен хоризонталан; биљка од педи до аршина.
 \bar{t} . 4, 6 (око Мокре Горе и на Златибору
 у Ужичкој). v. E. angulata Jacq.
 Стабло ваљкasto. 22.
22. Квржице на чаури кратке, полукугlaste,
 семке јајасте, жућкaste, цветне гроње са
 рачвастим, на врху мрљавим, на пиже обо-
 реним крацима, лишће дугуљасто, ободом
 цело, од пола на ниже поступно у кратке
 дршке сужено, корен хоризонталан; биљка
 глатка од педи до аршина. \bar{t} . 6. iv. .
 E. Carniolica Jacq.
 Квржице на чаури здуљене, кончaste, семке
 сивaste, цветне гроње са крацима успра-
 вљеним. 23.
23. Лишће дугуљасто језичасто, у кратке др-
 шке поступно сужено, ободом цело, горње
 што цветне гроње бочп обично краће од
 цветних грапчица, цвеће са горњим лишћем
 за цветања зелено, семке црвенкасто сиве,
 биљка мал пе од аршина. \bar{t} . 6 (испод Ста-

рице близу Мајданпека у Крајинској). v. *E. lingulata* Neuff.

Лишће у доњем крају закружено или срцастом базом на стаблу седеће, цветне гроње за цветања жуте. 24.

24. Лишће ободом рескасто, оно што бочи цветне гроње од цветних гранчица обично дуже, стабла из корена многобројна, у доњем крају положена, обично од аршина, семке јајасте, црвенкасто сиве. џ. 4, 6 (близу Чачка, више Кучајне у Пожаревачкој). v. *E. verrucosa* Lam.

Лишће ободом цело, оно што бочи цветне гроње од дужице цветних гранчица или краће, стабла из корена многобројна, усправљена, од педи, семке јајасте, сивасто смеђе. џ. 5, 6. iv. *E. epithymoides* Jacq.

424 род: *Mercurialis* L.

Цвеће 1-или 2 домо, перигон 3 дела, мушки цвет са 9-12 прашика, женски цвет са 2-3 закржљала прашика и 2-3 тучка, плод 2 гука чаура, у свакој гукци по 1 семка; годишње или дуговечне биљке лишћа паспраног и цвећа усамљеног или у класе сложеног.

1. Годишња биљка стабла граната; лишће на прилично дуге дршке насађено, јајасто, горње ланцетасто, ободом рескасто, женско цвеће мал не седеће; биљка од судланице до чепорка. ☉. 1, 5 (по Дорћолу у Београду). vi. *M. annua* L.

- Дуговечне биљке стабла једноставног и женског цвећа на подуже петелјке насађеног. . . 2.
2. Лишће на прилично дуге дршке насађено, јајасто, раздалеко ровашено, глатко или длакаво, осушено плаветникасто, по стаблу раздалеко стављено; биљка од судланице до педл. џ. 6. IV. . . . *M. peregrinis* L. Лишће седеће, јајасто, ситно ровашено, глатко, по стаблу густо стављено; биљка од чеपरка до педл. џ. 5, 6. (на Ртију у Алексиначкој). IV. . . . *M. ovata* Sternb.

LXXXIX ред: *Urticeae* Juss.

Цвеће 1-или 2 домо или полигамно, перигон подплодни, 4 дели, ређе 3-6 дели или у женског цвећа не раздељен, прашници слободни, надпо перигона нарасли, плодник слободан, 1 оки или 2 оки, у окцу по 1 ембрион, тучка 2 или 1, плод не пуцајући, лишће са залпцима.

а) ПЛЕМЕ: *Urticeae Genuinae* Koch.

Плодник 1 оки, семке усправљене, без беланцета, са ембрионом усправљеним.

425 род: *Urtica* L. с. коприва.

Цвеће 1-2 домо; мушки цвет са перигоном 4 делим и прашника 4, женски цвет са перигоном 2 делим, жпгом седећим, главичасто четкастим; жареће биљке цвећа зелена, у метлице у назуху од лишћа сложена и лишћа не дељена.

Годишња биљка; лишће овално, завршкасто, крупно зупчато, цветне метлице у пазуху од лишћа двојне, краће од лисне дршке, биљка од 1, највише 2 педи. ☉. 1. vi. U. ugens L.
 Дуговечна биљка, терајућа из корена лозице; лишће јајасто, заоштрљено, крупно рескасто, цвеће 2 домо, у пазуху од лишћа сложено у висеће метлице, дуже од лисне дршке; биљка од педи и већа. ☿. 1, 6. S.*) U. dioica L.

426 род: *Parietaria* L.

Цвеће полигамно, перигон звонаст, 4 дела, у цвећа хермафродитног нарашћујући, прашика 4, жиг главичасто четкаст, женски цвет по цветању нарашћујући, плод стиснута орашница; годишње или дуговечне биљке цвећа у пазуху од лишћа у кратке гроње сложеног и лишћа целог.

1. Дуговечна биљка корена трнатог, гранатог; лишће засебно, јајасто, заоштрљено, стабло усправљено, од аршина и веће, цела биљка длакава. ☿. 1, 5. vi. P. egesta M. K. Годишње биљке корена танког, кончастог. 2.
2. Лишће ситно, на дуге дршке насађено, јајасто, од ситних, прозрачних тачкица педи-

*) Близу Кумана у Пожаревачкој расте између трске Кисилевачког рита сродна биљка, али са усправљеним цветним метлицама; може бити да припада руској, мнош још не виђеној форми — *U. pubescens* Led.

чаво, цветни перигони седећи, прстасто дељени, са једнаким ланцетастим кришкама, семке сиво смеђасте, округласто јајасте, у горњем крају затубасте, стабло кончasto, при основи гранато, од судланице до че- перка. ☉. 5 (на Подвршци у Крајинској).
 VII. P. Lusitana L.
 Лишће јајасто или плитко срцасто, горње кадшто много веће, од ситних, прозрaчних тачкица педичаво, плодoв перигон најзад на стапку мал не од дужине плода насађен, семке црне, сјајне, јајасте, у горњем крају завршкасте, стабло кончasto, од прста до че- перка, једноставно или гранато. ☉. 5 (више Нишеваца и Ђуринаца у Њажева- чкој, више Раванице у Рупријској). VII. .
 P. Serbica nov. spec.

б) НАМЕНЕ: Cannabineae Koch.

Плодник 1 оки, са 1 ембрионом, семке висеће, без беланцета.

427 род: Humulus L. с. мељ.

Цвеће 2 домо, мушки цвет са перигоном 5 де- лем и прашника 5, женски цвет са перигоном љуспо- лним, који с унутарње стране садржи плодник са 2 кончаста тучка, плод орашица, многе такoве орашнице перигоном укрите представљају као неку зељасту ши- шарицу; дуговечне биљке цвећа зеленкастог и лишћа наспрамног, дубље или пливче урезаног.

Стабло татко, баврљасто, повијајуће се по другом рашћу кадито до висине осредњег дрвећа, лишће на дуге дршке пасађено, згор глатко, оздо рапаво, плод зрео жућкаст. Ћ. 6, 7. VII. Н. Lurulus L.

в) ПЛЕМЕ: *Artocarpeae* DC.

Плодник 1-2 оки, семке висеће, без беланцета, плод сочан.

428 род: *Morus* L.

Перигон 4 дели, мушки цвет са 4 прашичка, жепски са плодником 2 оким, 2 семеним и 2 тучка, плод сложен из много перигона у кратак клас збивених, при зрењу израшћујућих у сочну масу у којој су семке урасле; дрвеће одавца у Европу донесено и ту задивљало.

Перигон ободом гладак, плод бео, пасађен на петелку од дужине плода, лишће срцасто јајасто, цело или зупчато; осредње дрво. Ћ. 1, 2, 7. v. c. бели дуд. *M. alba* L.

Перигон ободом трепљав, плод црвен или црп, пасађен на петелку краћу од плода, лишће срцасто јајасто, рапаво, ободом зупчато, доста високо дрво. Ћ. 1, 2, IV. c. црни дуд, шандуд. *M. nigra* L.

г) ПЛЕМЕ: *Celtideae* Dub.

Плодник 1 оки, семке висеће, без беланцета, плод сочан.

429 род: *Celtis* L.

Цвеће полигамно, хермафродитни цвет са перигоном 5-6 делом, 5-6 прашника стављених надно перигона, плодник са 1 ембрионом, тучка 2, мушки цвет без перигона са 5-6 прашника, плод коштуница; шиб, ређе осредње дрво цвећа жућкастог и лишћа не дељеног.

Лишће дугуљасто ланцетасто, заострљено, равано, ободом оштро рескасто, коштунице зреле црне. *т.* 5. IV. с. копривић, у Црној Гори кошћела. . . . *C. australis* L.

д) ПЛЕМЕ: *Ulmaceae* Mirb.

Плодник 2 оки, семке висеће, без беланцета, плод сушан.

430 род: *Ulmus* L.

Цвеће хермафродитно, перигон звонаст, 4-5 зуби, прашника 4, 5-12, тучка 2, плод орашница, пометањем 1 семена, крилата; дрвеће цвећа врло рана, зеленкаста и лишћа засебна, дуж нерва наборита.

Цвеће на кратке петељке насађено, усправљено, петељке око пола члановите, прашника 4, плод објајаст, ободом гладак, у доњем крају нешто с ујеп, на врху урезан са семком одмах испод уреза, гране усправљене. *т.* 6, 7. II. с. црпи брест. . . . *U. campestris* Sm.

Цвеће на дуге петељке насађено, висеће, петељке при врху члановите, прашника 8, плод овалан, ободом трепљав, на врху ду-

боко усечен са сепком од уреза поудаљеном,
 гране разведене. *т.* 5. III. с. бели брест,
 вез. *U. effusa Willd.*

XC ред: *Juglandeae DC.*

Цвеће 1 домо, мушко у маце сложено, са перигоном 2-6 делим и много прашника напред перигона нараслих, женско цвеће усамљено или двојно на врху грана, са чашом 4 зубом, опадајућом, круницом 4 пером, плодником 1 оким и 2 жига; плод сочан.

431 род: *Juglans L. с. орах.*

Цвеће рано, у мушком цвету 14-36 прашника са лп-стасто стиснутим концима, у женском цвету 2 тучка са 2 повелика, рескаста жига; високо дрво, лишћа перастог.

Маце здужене, по 2 женска цвета на врху граница стављена, плод округао, зелен, зрео црн, не правилно пуцајући и испуштајући не правилно наборите и рупчасте семке — орахе, листићи глатки, ободом целцати. *т.* 1, 2, 7 (дрво одавна из Азије у Европу донесено и ту често задивљало). *IV. J. regia L.*

XCI ред: *Cupuliferae Rich.*

Цвеће 1 домо, мушко у маце сложено, без перигона или са 4-6 делим перигоном и 5-20 прашника, женско цвеће усамљено или по више њих на врху гране у багљу сложених, са перигоном плоднику прираслим и многим љуспама подбоченим, плод посађен на купци сложеној из многобројних љусапа.

432 род: *Fagus* L. с. буква.

Мушко цвеће сложено у кратку мацу, насађену на дугу петелјку, са 8-12 прашника, женско цвеће укрито у бокаластом омотачу, са перигоном дељеним, плодником 3 оким и 3 тучка, плод сушан, меким бодљама обрастао, семке 3 угле; високо дрво лишћа не дељеног.

Пулољци глатки, лишће овално, на прилично дуге дршке насађено, ободом рескасто, младо маљаво, маторо глатко, ланштеће, семке смеђе, са оштрим угловима. т. 6. iv.
 F. sylvatica L.

433 род: *Castanea* Tourn. с. кестен.

Мушко цвеће сложено у дугачке маце, са перигоном 6 делим и прашника 20-30, женско цвеће ретко усамљено, обично по 2-3 цвета у багље сложена и подбочена многобројним љуспама, плод сушан, плодов омотач с поља обрастао чврстим бодљама; високо дрво лишћа не дељеног.

Семка (копштан) округласта, с једне стране плосна, смеђа, са белчастим пупком, лишће ланцетасто, на кратке дршке насађено, ободом зупчасто. т. 6 (на Гучеву у Подрињу, на Јелици у Чачанској). v. C. Vesca Gaertn.

434 род: *Quercus* L.

Мушко цвеће сложено у подугачке, врло рехаве маце, са перигоном 5 делим и 5-9 прашника, женско цвеће усамљено или малобројно на омотачу сложеном

из много љусана које касније у кушицу израсту, плод на кушици насађен; дрвеће лишћа дубље и плиће перасто сеченог.

1. Љусне што кушицу састављају дугачке, чекињасте, врховима разведене или сувраћене, жирке повелике, овалне, лишће на прилично дугу дршку насађено, објајасто, ободом кружно зупчasto или у завршкасте кришке дељено, згор јасно зелено; високо дрво са усправљеним гранама и дубоко распуцалом кором. *т. 6. v. с. цер. . . Qu. SerGIS L.*

Љусне што кушицу с поља састављају кратке, јајасте или ланцетасте, усправљене. . . 2.

2. Плод насађен на петељке од дужице плода или дуже, кушице глатким, до врха кушици приљубљеним љуснама обложене, жирке повелике, јајасте, лишће глатко, на врло танке дршке насађено, објајасто, у неједнаке режње дељено; високо дрво са разведеним гранама и кором у плосна поља распуцалом. *т. 6, 7. v. с. лужник, лужњак, горун. Qu. pedunculata Ehrh.*

Плод насађен на петељке врло кратке, краће од плода. 3.

3. Лишће на врло кратке дршке насађено, кушице са дугуљастим, при врху одстојећим љуснама, жирке повелике, овалне; високо, чворовито дрво са веругавим, разведеним гранама, лишћем повеликим, у закржеле или кружно зупчасте режње дељеним и ко-

ром у повелика плосна пољца распуцалом.
 т. 6. v. с. слатка граница, сладун, благуи.

. *) *Q. conferta* Kit.

Лишће парасло на подуже, с прста, дршке. 4.

4. Љуспе на купци ободом трепљаве, лишће
 омање, дугуљасто или објајасто, длакаво, ма-
 торо глатко, ободом у закружене режње де-
 љено, стабло чворугаво; омање дрво са раз-
 веденим гранама и кором у плосна пољца
 распуцалом. т. 5, 6. v. с. с. ситна граница,
 какрик, магаричар. *Q. rubescens* Willd.

Љуспе на купци ободом глатке, кратке,
 по среди с леђа грбаве, до врха купци
 прпљубљене, жирка овална, лишће објајасто,
 глатко или само младо нешто маљаво, обо-
 дом у кратке закружене режње дељено;
 високо, чворновато дрво са разведеним, ве-
 ругавим гранама и кором у плосна пољца
 распуцалом. т. 5, 6. v. с. љутик, бељиг,
 бјел. *Q. sessiliflora* Sm.

435 род: *Corylus* L. с. леска.

Мушко цвеће сложено у доста збивене маце, са
 8 прашика, насађених на 3 деле љуспе и прашицама
 на врху длакавим, женско цвеће на врху или горњем

*) Више Забојнице у Крагујевачкој и по Кљештевици у Бе-
 оградској расте сродно дрво са лишћем бледуњавим, обја-
 јасто клинастим, оздо звездастим длакама обраслим, и ду-
 жим љуспама од оних, што има сладун. Ваља да се боље
 испита и са цветом, који још видео нисам, убере. (*Q.*
Tozza Рапџ. шумско дрвеће стр. 127.).

крају грана укрито у љуснастом пупољку, са перигоном звопастим, на ободу рескастим, плодником 2 оким и 2 коначаста тучка, плод (лешњик) посађен на листасту купуцу; шибе или дрвеће лишћа округласта не дељена.

Купица испод плода једноставна, пешто краћа од лешњика, лишће па доста дуге дршке насађено, при основи срцасто, на врху заоштрљено, двојно зупчато; велики шиб или ниско дрво. т. 6. и. . .

. С. Avellana L.

Купица испод плода двојна, спољна у многа, унутарња у 3 режња дељена, обе дуге од лешњика, лишће при основи срцасто, по ободу зупчато и не правилно усечено; осредње, гдешто високо дрво. т. 5, 6 (по каменитим брдима на северу и истоку од Србије). ив. с. дивља леска, диволоск, мечја леска. С. Soligna L.

436 род: Carpinus L. с. граб.

Цвеће мушко сложено у ваљкасте, доста збивене маце, са 12 или више прашника нараслих на јајасте љуспе и прашницама на врху длакавим, женско цвеће састављено у рехав клас и подбочено двома ситним, однадајућим приперцима, у назуху од којих стављени су левкасти, ободом зупчати или трокраки перигони, са 1 оким плодником и два у доњем крају срасла тучка, плод ораница; дрвеће лишћа не дељеног.

Љуспе испод плода 3 деле, женско цвеће са парашћујућим перигоном, раздељеним у

З разведена, цела или зупчаста режња, ли-
 шће јајасто, наборито, младо маљаво, маторо
 глатко, ободом двојно зупчато; доста ви-
 соко дрво. т. б. iv. с. бели граб. . . .
 C. Betulus L.
 Љусне испод плода не раздељене, женско
 цвеће са не раздељеним, по ободу не је-
 днако рескастим перигоном, лишће јајасто,
 ободом не једнако рескасто; шиб или спи-
 ско дрво. т. б. ѓ, б. iv. с. црни граб, мачји
 граб, у Црној Гори црнограбић. . . .
 C. Orientalis Lam.

437 род: *Ostrya* Mich.

Мушко цвеће сложено у маце, са 12 и више
 прашика насађених надно јајастих љусапа, женско
 цвеће састављено у кратке класе и подбочено двома
 ситним, однадајућим приперцима и повећом, касније на-
 рашћујућом љуспом, са перигоном накривим, по ободу
 трешљавим, плодником 2 оким и 2, у доњем крају сра-
 сла тучка; омање дрво лишћа не дељеног.

Плодов клас испрва ситан а касније нара-
 шћујући, подплodne љусне јајасте, у доњем
 крају длакаве, плод гладак, на врху кус,
 трешљав, лишће на кратке дршке насађено,
 елиптично, ободом двојно зупчато, глатко,
 оздо по нервима длакаво. т. б (на Гучеву
 у Подрињу, више Ваљева, око м. Студенице
 и по Обручатици у Алекеничкој). iv. с.
 црнограбић. . . O. carpinifolia Scop.

XCII ред: *Salicineae* Rich.

Цвеће 2 домо, у маце сложено, мушко, са 2-24 прашника, параслих на мацине љуске, са концима слободним или сраслим, подбоченим једном, кадшто двојном жлездом, жепско цвеће са слободним, 1 оким, много-семеним плодником и 1 тучком у 2 жига дељеним, плод чаура, сложена из 2 канка, семке перницом окопчане.

438 род: *Salix* L.

Љуске на мацама целе, прашника 2-10, мање више у доњем крају сраслих, плодник седећи или на дршку пасаћец, тучкови дуги или кратки, са 2 жига; шибље или дрвеће лишћа не дељеног.

1. Љуске на мацама једне боје, жућкасто зелене. 2.
- Љуске на мацама на врху другаче, угаситије бојене. 4.
2. Шиб, прашника 2-3, љуске на мацама и под зрелим плодом трајуће, лишће ланцетасто заострљено, згор глатко, оздо пецелаво сивасто, гране усправљене, жућкасте или црвенкасте. *т. 7. ш.*
. *S. amygdalina* L.
- Осредње дрвеће, прашника 2, љуске пре зрења плода однадајуће. 3.
3. Маторо лишће скроз глатко, гране у доњем крају крте, женске маце са рехаво стављеним, глатким плодницима и жиговима од дужине стубића, гране доста кратке, разведене,

младе жућкасте (жуте или црвене у гајеног варијетета: *S. vitellina*). т. 7. III. с. бела
врба. *S. fragilis* L.

Лишће маторо, оздо свиласто, гране витке,
женске маце са чаурама јајастих, горе за-
вршкастим, на врху тупим и жиговима двоји-
ном дужим од стубића, гране доста дугачке,
младе сивасте или жућкасте. т. 7. III. .

. *S. alba* L.

4. Младе прашнице црвене, маторе црне, конци
до врха срасли, женске маце подебеле са
овалним, длакавим чаурама и са здуженим,
дрвеним жиговима, лишће ланцетасто, по
среди пешто с ужено, ободом ситно зупчasto,
оздо пенељаво сиво, шић мало што већи од
човецјег боја. т. 7. III. с. ракица. . . .

. *S. rugosa* L.

Прашнице свакад жуте или маторе сме-
ђасте. 5.

5. Лишће ободом цело или слабо зупчasto, по
наличју сјајно свиласто, ситно шићље, ре-
тко што веће од аршина. 6.

Лишће ободом зупчasto, по наличју длакаво,
беличасто, високо шићље или осредње др-
веће. 7.

6. Маце содеће, округласте, чауре јако длакаве,
лишће линеарно ланцетасто, врхом право
пружено, младо скроз, маторо обично само
оздо свиласто, шић мало што већи од ар-
шина, са жућкастим или црвепкастим гра-

пама. т. 7 (на Конаопику у Барској Реци).

. *S. ros marginifolia* L.

Маце на листате грапчице парасле, женске дугуљасте или јајасте, чауре кадифасте или наге, лишће линеарно или сплитично ланцетасто, скроз или само с доње стране свиласто, врхом сувраћено; ситац, на земљу оборен шић, ретко већи од аршина. т. 7 (по тресавима близу Неготина). iv. *S. геренс* L.

7. Лишће узано, најмање 4 крат дуже него што је широко, оздо купадрасто бело, маторо ободом зунчасто, сувраћено, маце на листатој петељци насађене, чауре јајасто ланцетасте, глатке, на кратке дршчице парасле; шић или омање дрво. т. 7 (на Морави испод Витановца у Крагујевачкој, на Рзаву у Ужичкој). iii. *S. insana* Sm.

Лишће пошире, ретко два крат дуже него што је широко, пласно. S.

8. Чаурине петељнице кратке, од пола дужине љусана што цвет боче, лишће сплитично или објајасто, завршкасто, са завраћеним вршком, по ободу крецаво зунчасто, пунољци наги, маце ситне, гране разведене. т. 7. iii. *S. aurita* L.

Чаурине петељнице дуге, од дужине мацних љусана или дуже. 9.

9. Младе грапе и пунољци купадрасто сви, лишће ланцетасто или објајасто, завршкасто, ободом цело или крецаво, ровашено, залисци

бубрежасти, гране подебеле, усправљене;
 шиб ретко већи од 2 човечја боја. т. 7.
 ш. S. cinerea L.
 Младе гране и пупољци наги. 10.

10. Залисци краћи од лисних држака, маце рапе,
 лишће оздо кунадрасто, чауре парасле на
 дршчице 3-6 крат дуже од бочећих жљезда,
 лишће овално, ободом цело или нешто зупча-
 сто, ободом крцаво, згор глатко и лаштеће,
 оздо пепељаво сиво; осредње или повисоко
 дрво. т. 6, 7. ш. с. пва, као и друге срод-
 не феле. S. Carnea L.
 Залисци од дужице лисних држака или дужи,
 маце рапе или са лишћем савремене, чауре
 парасле на дршчице, 6 крат дуже од боче-
 ћих жљезда, лишће објајасто дугуљасто, за-
 оштрљено, слабо зупчasto, оздо сивасто ма-
 љаво, пупољци глатки или слабо длакави.
 т. 6, 7. iv. . . . S. grandifolia Ser.

439 род: *Populus* L.

Цвеће у маце сложено, са љуспанама ободом псе-
 цкашим и подлодним на прилику плитице удубљеним
 колумом, мушко са 8-30 прашика, женско са плодни-
 цима не раздељеним, седећим или на кратке петельчице
 параслим, тучковима врло кратким, са 2 здуљена 2
 дела жига, плод чаура са многобројним, перницом за-
 вршеним, семкама; дрвске лишћа не дељеног, по ободу
 илиће или дубље резаног.

1. Пунољци глатки, лепљиви, по 12-30 пра-
шника у сваком цвету, чауре округле, гла-
тке, лишће 3 угално, дуже но што је ши-
роко, ободом зунчасто, скроз глатко; високо
дрво са разведеним гранама и дубоко исну-
цалом кором. *т.* 7. ил. с црна топола. .
. *P. nigra* Ђ.
- Пунољци длакави, по 8 прашика у сваком
цвету. 2.
2. Лишће при основи срцасто, ободом у поши-
роке кратке режње дељено, оздо бело, чауре
јајасте, глатке; високо дрво са кором јако
иснуцалом и гранама разведеним, младим бе-
личастим. *т.* 7. ил. с. бела топола. . .
. *P. alba* Л.
- Лишће при основи закружено, ободом цело,
на обе стране зелено, пасађено на дуге, са
странице стиснуте дршке, чауре глатке, јаја-
сте; високо дрво са беличастом, глатком ко-
ром и разведеним гранама. *т.* 6, 7. ил. с.
јасика, јагњеда, трепетљика.
. *P. tremula* Л.

XCIII ред: *Betulineae* Rich.

Цвеће 1 домо, у маце сложено, маце састављене
из љусана на кратке дршке пасађених, прикривајућих
по 2-3 цветка, мушко цвеће са 4 прашика, седећа
надно 3-4 делог перигона, женско обично без пери-
гона са плодником у 2 окца дељеним и жиговима седе-
ћим, кончастим, плод са 1 семком.

440 род: *Betula* L.

Мушке маце са љуспама 3 цветним, у сваком цветну по 4, у љуспагом перигону до пола срасла прашица, женске љуспе такође са 3 цвета, без перигона са плодницама седењим, плод крилата, 1-2 семена орашица, подбочена нараслом, најзад однадајућом љуспом; дрво, лишћа не дељеног.

Женске маце висеће, плод елиптичан, стиснут, на оба краја сужен, са крилом ширим од семке, лишће ромбично, глатко, на врху заштрљено; доста високо дрво, коре глатке, беле и грана висећих. т. б. ив. с. бреза. *B. alba* L.

441 род: *Alnus* L.

Мушке маце са љуспама 4 цветним, у свакој љуспи по 4 слободна прашица, подбочена од 4 спитне љуспице, женске маце са љуспама 2 цветним, у сваком цветну по два, 2 ока плодника, плод орашица са крилом или без крила, подбочена нараслом, трајућом љуспом; осредње дрвеће лишћа не дељеног.

По 3-6 мушких а исто толико женских маца нараслих на засебне гранчице, лишће округласто или објајасто, ободом крцаво, зупчасто или од различите руке усечено, згор лангтеће, лепљиво, оздо са дршком длакаво; осредње дрво. т. С. ив. с. црна јова. *A. glutinosa* Gärtn.

По 2-4 мушке, 3-6 женских маца на засебне петељке насађених, лишће овално, не-

што заострљено, ободом двојно ситно рескасто, згор лењљиво, оздо длакаво; ниско дрво, најчешће шиб. т. 6, 7 (по планинским местима од Рудничке до па јужну нашу границу, ређе на истоку). ш. с. бела јова.

. А. и н с а н а DC.

XCIV ред: Coniferae Juss.

Цвеће 1-2 домо, мушко сложено у маце, састављене из штитастих љусаца, па којима стоји по 1 прашник или њих више а прашници су подбочени перигоним од ситних љусница, женско цвеће усамљено или такођер сложено у маце, којих љусне касније нарасту у шишарицу или клекињу, плодник на мациним љуснама подбочен перигоним од ситних љусница, плод сушан или сочан, лишће обично праичасто.

а) ПЛЕМЕ: *Taxineae* Rich.

Мушко цвеће у маце сложено, женско наврх грапа усамљено, плод сочан

442 род: *Taxus* L. с. тиса.

Цвеће 2 домо, мушко у маце сложено, мацине љусне штитасте, оздо концентрично обрасле прашницама, женско усамљено, окољено омотачем, који је постао из сочних сраслих љусаца, семе обложено коштаном семењачом, насађеном на сочној кунци; осредње дрво.

Лишће линеарно, на две стране од грана разведено, згор угасито зелено, оздо блеће,

на врху ртасто, плод црвен, дугуљаст (на прилику дрењине). т. 5, 6 (на Штрци у Крајинској, Мучњу и Торнику у Ужичкој).

IV. T. *baccata* L.

б) племе: *Cupressineae* Rich.

Мушко цвеће у мацама, са 4-7 перигона паралелних на доњи обод љусана, женско цвеће у пазуху од мушке маце или наврх грана усамљено, плод сочан.

443 род: *Juniperus* L.

Цвеће 2 домо, мушко многобројно, у маце сложено, женска цвета 3, нарасла на омотач, састављен из три сочне, најзад срасле љусне, семке коштане, укрите у израслим, најзад сочним љуснама — класкиња; мање или веће шибе.

1. Лишће ситно, љуснасто, троугално, у 4 реда дуж грана стављено, плод са петљом на ниже оборен, цри, обливен сивим пенелком; шиба од аршина, кадшто и до човечјег боја, низ кршеве висећи. т. 5 (испод Малиника у Црноречкој, Стола у Крајинској). v. c. сомнива. J. *Sabina* L.

Лишће линеарно, обично бодљаво, на гранама у редове не стављено. 2.

2. Плод црвен, краћи од лишћа, лишће тројно, у шишене сложено, разведено, врло круто, згор са две бразде, оздо по среди са оштром уздужном гредом; повелики шиба, ређе омање

дрво, разведених грана. т. 4, 5 (око Копаоника у Крушевачкој, Стола и Ђакова у Чачанској). v. с. црвена фења.

. J. Oxyedrus L.
Плод цри. 3.

Плод округло, краћи од лишћа у којег пазуху стоји, лишће тројно, у приљепе сложено, линеарно, од пола у бодљав врх заострљено, згор жљобовито, пепељаво, на млађим гранама разведено; низак или средњи шиб, кадшто много већи од човечјег боја. т. 4, 5, 6. iv. с. црна фења.

. J. comitis L.

Плод јајаст, мал не од дужине лишћа, лишће по гранама нагусто стављено, усправљено и нешто на више савито, ланцетасто линеарно, у кратку бодљу завршено; низак шиб, обично од аршина, са стаблом и гранама на земљу обореним или низ кршчеве висећим. т. 4, 5 (на Копаонику у Крушевачкој, према Столу на Црној Гори у Крајинској *). vi. J. nana Willd.

в) племе: *Abietineae* Rich.

Мушко цвеће у маце сложено, са прашицима по наличју мацних љусана параслим, мушко израшћује најзад у шишарице.

*) У плоду шиб са Црне Горе видео нисам и зато сумњам, да ли овамо спада тим више, што су ми људи из Горњана тај шиб под именом „сотиња“ показивали.

444 род: Pinus L.

Мушко цвеће са 2 прашице, женско са 2 плодника, стављена у пазуху од мацних, касније парашћујћих љусана, семке са коштаном семењачом; велико дрвеће, лишћа игличастог.

1. Лишће на гранама засебице стојеће. 2.
По два листа скупа стављена и омотачем подбочена. 3.
2. Шишарице усправљене, са опадајућим љуснама, лишће плоско, згор зелено, оздо са две пепељаве, уздужне пруге, на врху затубасто или криво, на две стране чешљасто разведено; високо дрво са дупке усправљеним стаблом и гранама хоризонтално разведеним. т. 6 (у горњој Ресави у Ђупријској, на Ртију у Алексиначкој и на јужној граници од Јастренца до Ивице на више места, али ређа од следујуће феле). в. с. јела, оморика. Р. р і с е а L.
Шишарице висеће, са дурашњим, не смоловитим љуснама, лишће четвртасто, угасито зелено, на врху заоштрљено, на све стране од грана подједнако стављено или нешто на горњу страну наведено; високо дрво, од земље гранато, са разведеним или висећим гранама. т. 6 (на Конаонику у Крушевачкој, Голији, Златибору и Ивици у Ужичкој). в. с. смрча. Р. А b і е s L.
3. Шишарице на кратке петелке парасле, свакад суноврате, љуспе на шишарицама са

ромбичним, попреко кобиличастим штитом и затубастим, на доњим љуснама завршкастим, сувраћеним облуком по среди, лишће по гра-нама нагусто стављено, мало што дуже од шишарица; високо дрво, са разведеним гранама и црвенкастом кором. *т. 6* (на Златибору у Ужичкој). в. с. бели бор. . *P. sylvestris* L. Шишарице на грани посађене, хоризонтално разведене или усправљене, љусне на шишарицама са ромбичним, попреко кобиличастим штитом и затубастим облуком по среди, лишће на гранама доста раздалеко стојеће, много дуже од шишарица; високо дрво разведених грапа и коре црнкасто сиве, ређе беле.*) *т. 5* (на југу, од Копаоника до Ивице). в. с. црни бор. . *P. Laricio* Poir.

Друга класа: *Monocotyledoneae* или *Endogeneae*.

Стабло већином зељасто, у нас врло ретко дрвено, сложено од васкуларних снопића, у концентричне слојеве не стављених, већ по стаблу растрканих, лишће већином не дељено са паралелним, ретко кад грапатим или мрежасто сплетеним первима, цвеће гдешто виђено, најчешће ситно, не виђено, сложено из листића по броју тројном, кадшто подбочено само љуснама или

*) У великој Муртевици испод Златибора у Ужичкој расте дрво, које наш народ и у Црној Гори разликује под именом мунике. Оно је описано под именом *P. leucodermis* Ant., (в. Панчић шумско дрвље у Србији стр. 150.) али се сматра да је варијетет црнога бора, које ваља да се боље испита.

чеклијама, органи за репродукцију састављени из прашика и тучкова, ембрион са циглим једним котиледоном, плод ређе сочан, понајвише сушан.

XCV ред: Hydrocharideae DC.

Чаша 3 дела или 3 пера, круница 3 пера, правилна, прашици слободни, на изменце стојећи са круничним лискама, кадшто их има два или више кратолико колико има круничних лисака, плодик подцветни, 1 оки, са многим ембрионима, тучка 3-6, већном у два жига дељена, плод сочан не пуцајући.

445 род: Stratiotes L.

Цвеће 2 домо, чаша 3 дела, круница 3 пера, прашика 12, са 20-30 парипрашика, тучкова 6, плод 6 угла, 6 ока, многосемена бобица; водена биљка цвећа белог и лишћа не дељеног.

Лишће 3 угално сабљичасто, ободом од крутих зубаца бодљаво, цвеће мушко насађено на кратку општу петељку (краћу од лишћа), подбочено омотачем од приперака, женско цвеће на петељци усамљено; биљка од судланице до чеперка, на води пливајућа. ♀. 5 (у Кисилевачкој бари близу Кумала у Пожаревачкој). VII. . . . Str. aloides L.

446 род: Hydrocharis L.

Цвеће 2 домо, чаша ободом 3 дела, круница 3 пера, мушки цвет са 9 прашика и 3 јалова тучка, женски цвет са 3 кончаста парипрашика, подбочена

сочним љуспама и са 6 дводелих жигова; водена биљка
цвећа белог и лишћа не дељеног.

Цвеће на опште петељке насађено, женско
ситице, лишће на дуге дршке насађено, бу-
брежасто, згор јасно зелено, оздо кадшто
црвено, биљка од судланице, кадшто много
дужа, на води пливајућа. Ч. S (близу Гиља
у Јагодинској, околу Шапца и др.). VII. .
. Н. *Morsus ranae* L.

XCVI ред: *Alismaceae* L.

Чаша 3 пера, зеластва, крушца 3 пера, прашници
подплодни, плодника 3 или више, у свакоме по 1-2
ембриона, тучкова толико, колико плодника, сваки окон-
чап својим стубићем, плод сушан, не пуцајући.

447 род: *Alisma* L.

Цвеће хермафродитно, прашника 6, плодника 6
или више, у сваком по један ембрион; водене биљке
цвећа белог или ружастог и лишћа не дељеног.

Стабло усправљено, од аршина и веће, цве-
тне гране над половином стабла пршљена-
сто стављене, плодови на врху затубастн, на
леђи са две бразде, сложени у троугалну
главицу, лишће срцасто јајасто или ланце-
тасто. Ч. S. VII. . . . A. *Plantago* L.

448 род: *Sagittaria* L.

Цвеће 1 домо са чашом 3 делом, крушцом 3 пе-
ром, мушко са многим прашницима, женско са много-

бројним плодницама параслим на кугласту ложу; водена биљка цвећа белог и лишћа стреластог.

Цвеће паврх стабла у гроње сложено, лишће кад ланцетасто, кад дубоко стреласто, са заострљеним ушкама, биљка од подп. џ.

S. vii. S. sagittifolia L.

XCVII ред: *Butomeae* Rich.

Цвеће хермафродитно, чаша 3 пера, круница 3 пера, подплодна, прашика 3-6 или више, сви растављени или при основи срасли, сваки плодник окончан 1 тучком, у свакоме по више ембриона, плод сушан.

449 род: *Butomus* L.

Перигон 6 пери, бојен, прашика 9, плод 6 окачаура, сложена из 6 пизокарпија у доњем крају сраслих, из путра пуцајућих; водене, дуговечне биљке цвећа ружастог и лишћа целог.

Све лишће из корена излазеће, линеарно, стабло на врху са амбрелком од виђенога цвећа; биљка од аршина, кадшто човечјег боја. џ. 7, S. vi. . . . *B. umbellatus* L.

XCVIII ред: *Juncagineae* Rich.

Перигон подплодни, 6 пери, прашика 6, плодника 3-6, сви окончани тучком или косо посађеним жигом, у сваком окцу по 1-2 ембриона, плод сушан.

450 род: *Triglochin* L.

Перигон 6 пери, прашике на кратке конце посађене, плодника 3-6, сваки плодник са 1 ембрионом,

жигови седећи, перасти, чауре 6-3, у унутарњем углу пуцајуће; водена биљка цвећа у грозд сложеног и лишћа не дељеног.

Плод линеаран, ћошкаст, при основи истакнут, уз стабло усиправљен, лишће линеарно, из корена излазеће, стабло (биљ) од педи, ретко веће. Ж. 7 (на обали и околу јазова Криве Реке у Крушевачкој). VII. . . .
 Tr. palustre L.

XCIX ред: Potameae Juss.

Перигон подплодни, 4 дели или без перигона, прашници слободни (1-4), плодника 4 или више, плодници разлучени, са повише ембриона, завршени по 1 тучком или седећим жигом, плод сушан, не пуцајући.

451 род: Potamogeton L.

Цвеће хермафродитно, перигон 4 дели, прашнице 4, плодника 4, плод седећа орашица; водене биљке цвећа зеленкастог, у класе сложеног и лишћа не дељеног.

1. Лишће двојако, горње кожасто и шире, обично на води пливајуће, доње уже и дужије, у води потонуло. 2.
- Све лишће једнако, танко, у води потонуло. 5.
2. Цветне петељке (што носе цветни клас), дебље од стабла, лишће потонуло дугуља-сто, ободом равнаво, горње што плива ланцетасто или јајасто, на дуге дршке насађено, кадишто без тога горњег лишћа, дршке к

- врху све дебље, плод (свеж) стиснут, ободом тупим опасан, стабло јако гранато. *Ф. S. vii. . . . P. heterophyllus Schreb.*
 Цветне петељке тање од стабла. . . . 3.
3. Лишће на месту где прелази у лисну дршку без уздужног набора, све на дуге дршке насађено, овално или ланцетасто, при основи с ужено или закружено, дршке згор пупчасте, доње лишће потонуло, за цветања још живо, петељке у горњем крају свуд једне дебљине, плод стиснут, обода оштра, стабло гранато. *Ф. S. vii. . . . P. fluitans Roth.*
 Лишће наврх лисне дршке са уздужним набором. 4.
4. Лисне дршке згор плосне, потонуло лишће за време цветања већином, до држака, сатрупило, горње што плива јајасто или елиптично, при основи плитко срцасто, петељке свуд једне дебљине, плод стиснут, ободом затубаст, стабло једноставно. *Ф. S. vii. P. natans L.*
 Лисне дршке згор од плитке бразде пзривене, потонуло лишће за време цветања живо, горње дугуљасто, при основи нешто срцасто, петељке свуд једне дебљине, плод стиснут, ободом туп, стабло једноставно. *Ф. S. vii. P. oblongus Viv.*
5. Лишће пошироко или ободом крецаво. . . . 6.
 Лишће линеарно или дугуљасто, плосно. . . . 7.

6. Лишће седеће и шпром базом стабло обухватајуће, попереко наборито, затубасто или завршкасто, ободом рескасто, петељке свуд једне дебљине, плод у подугачак кљуи истанчан, стиснут, стабло стиснуто, гранато. ζ . S. VII. *P. crispus* L.
 Лишће на дуге дршке пасађено, овално или ланцетасто, прозрочно, на врху заоштрљено (кадшто јако — *P. acuminatus* Schm.), плосно, јако ланштеће, петељке к врху задебљале, плод стиснут, ободом затубаст, стабло гранато. ζ . S. VII. *P. lucens* L.
7. Стабло плосно, крилато, лишће линеарно дугуљасто, на врху заоштрљено, са много нерва по паличју видљивих, 3-5 јачих, цветни класи 3-5 цветни, на доста кратке петељке насађени, најзад округласти; биљка јако граната. ζ . S. VII.
 P. acutifolius Link.
 Стабло ваљкасто или нешто стиснуто, не крилато, лишће линеарно или кончасто, са 3-5 нерва по паличју, цветни клас 4 до 8 цветни, на дуге петељке насађен, обично непрекидан; биљка јако граната. ζ . S. VII.
 P. pusillus L.

452 род: *Zanichellia* L.

Цвеће 1 домо, мушко и женско у једној усмници, мушко без перигона са 1 прашником, женско са звонастим перигоном, тучком дурашним и жигом косо шти-

тастим, плод 3-5 орашца, насађених на кончасте пло-
доноше; водена биљка лишћа не дељеног.

Плод на кратке петељцице пасажен, са кљу-
ном од пола дужине плода, на леђи крилат
или зупчаст, лишће линеарно копчasto; ста-
бло јако рачвасто гранато. Ф. 8. VII. . . .
. Z. palustris L.

С р е д: Najadeae Link.

Цвеће моноклипично, прашнице слободне 3-1,
плодник 1 оки, 1 семени, тучак 1, седећи.

453 род: Najas L.

Цвеће 1-2 домо, мушко састављено из 2-3 зубог
перигона са 1 прашницом, женско са 1 оким, 1 семе-
ним плодником, жиг једва видљив, на плоднику седећи,
плод сушан, орашца; водене биљке лишћа зупчастог.

Лисне усмине ободом наге, лишће линеарно,
крупно зупчasto, са зупцима завршкaстим;
стабло рачвасто гранато. ☉. 8 (близу Пра-
ћине у Јагодинској, Кисилева у Пожарева-
чкој и др.). VIII. N. major L.
Лисне усмине ободом трепљаве, лишће коп-
чasto, ободом ситно зупчasto, стабло рачва-
сто гранато, биљка у свима деловима ситнија
од пређашње. ☉. 8. VIII. N. minor L.

С I р е д: Lemnaceae Link.

Цвеће 1 домо, перигон 1 пери, стиснут, ободом
цео или ситно ровашен, прашника 2-1, плодник сло-

бодан, са 2-6 ембриона, тучак кратак, жиг затубаст, плод прозрачан мешак.

454 род: *Limna* L. с. сочивица.

Мајушице, на води плывајуће биљке, облика листолшког, које се пупољцима размножавају, јер обично врло ретко цветају.

1. Стабаоца лапцетаста, по два укрштена, са једним коренком на доњој страни, биљке већином у води потонуле, истом за време цветања из воде избијајуће. ☉. S. iv.
. L. *trisulca* L.
Стабаоца усамљена или ободима спојена, округласта или дугуљаста; биљке свакад на води плывајуће. 2.
3. Стабаоца с обе стране плосна. 3.
Стабаоца згор плосна оздо пунчаста. 4.
3. Стабаоце објајасто, од 2-8^{mm} ширине, по једна жилица на доњој страни од листоликог стабаоца; најобичнија фела. ☉. S. iv.
. L. *minor* L.
Стабаоце, округласто објајасто, од 8-10^{mm} ширине, по више жилица на доњој страни од листоликог, обично црвеног стабаоца.
☉. S. iv. L. *polyrhiza* L.
4. Стабаоце скроз зелено, са једном циглом жилицом на доњој страни, која је сунђерасто надута и с једне стране нешто развучена.
☉. S. iv. L. *gibba* L.

Стабаоце елиптично или округласто, згор зелено, без жлице на доњој страни, која је закружепа, мал не прозрачна; пајсептија од свију фела п од обичне сочпвице (*L. minor*). ☉. S. Није још виђена у цвету. *L. arghiza* L.

СII ред: *Turphaceae* Juss.

Цвеће 1 домо, сложено наврх голог стабла у збивене класе, перигон из 3 или више љуспица или чекињца сложеп, мушко цвеће са 3 слободна или концима срасла прашника, женско са плодником слободним, 1 семеним, тучак 1 са жигом не дељеним, плод сушан не пуцајући.

455 род: *Turpha* L. с. рогоз.

Цветни клас ваљкаст, наврх класа мушко цвеће, ниже женско, мушко цвеће голо или чекињама обрасло, женско са здуљеним, најзад на прилично дугу петељчицу нараслим плодником, петељчице подбочене дугим чекињама, плод 1 семени мешак; водене биљке лишћа линеарног из корена пзбијајућег, стабла голог, једноставног.

Цветни клас предвојеп, мушко цвеће наврх стабла поодмакнуто од женског, прашнице у пола краће од својих копаца, лишће узано, линеарно, у ширини обично равно са дебљином стабла; биљка обично од човечјег боја. *Ф. 7, S. VII. . . . T. angustifolia* L.

Цветни клас уједињен, мушко цвеће наврх стабла примакнуто женском, прашнице 2-3 крат краће од својих конаца, лишће широко линеарно, обично шире но што је стабло дебело. Ц. 7, S. vi. . . . T. latifolia L.

456 год: Sparganium L.

Цветни класови округли, женски подбочени подужим лишћем, перигон љуспаст, прашнице многобројне, дугачке, на врло кратке конце насађене, тучак кратак, плод седећи, подбочен љуспама; водене биљке лишћа не дељеног, линеарног.

1. Стабло са лишћем на води пливајуће, класи наврх стабла гроздасто поређани, мушки седећи, женски на кратке петељке нарасли, плод дугуљаст, на дугу дршку нарастао и у кљуп најмање од дужине плода завршен; биљка према дубини воде од аршина и већа. Ц. 8 (у Тимоку испод Подвиса у Књажевачкој, у Ибру испод Рашке у Чачанској). viii. Sp. natans L.
Стабло усправљено, биљке обично у глибу ван воде растеће. 2.
2. Цветни класи сложени наврх стабла у грозд, доњи класи наврх петељке насађени, љуспе перигона ланцетасте, на врху слабо раширене, зунчасте, плод вретепасто елиптичан, на обе стране поступно истанчан; биљка од 2 педи. Ц. 7, S. vi.
. Sp. simplex Huds.

Стабло од пола гранато, цветни класи на-
врх грана у грозде сложени, љуспе перигона к врху напрасито раширене, затубасте, целе, плод љонкаст, обратно купаст, на врху напрасито у кратак кљуи истанчан; биљка од аршина. *Џ.* 7, *S.* vi. *S. p.* *g a m o s u n* *Huds.*

СIII РЕД: *Aroideae* *Juss.*

а) ПЛЕМЕ: *Aroideae verae* *A. Br.*

Цвеће без перигона.

457 РОД: *Arum* *L.* с. козлац.

Цвеће 1 домо, сложено наврх голог стабла, у подебео клас (клип) подбочен повелким, листоликим тулузом а завршен голом, различито бојеном, сонастом израст, цвеће около клипа згор мушко, оздо женско, обоје у повише редова сложено, плод не пуцајући, сочан; дуговечна биљка корена задебљалог, кртоластог и лишћа стреластог.

Сонаста израстао наврх клипа жута, стиже пола тулузове дужине, лишће јасно зелено, дуж нерва белчасто, плод црвен, биљка од педи. *Џ.* 5, 6. *IV.* . . . *A. italicum* *Mill.*
Сонаста израсто наврх стабла љубичасто црна, прелази половину тулузове дужине, лишће од црних пега шарено (кадшто једнобојно *); биљка од чеपर्ка. *Џ.* 4, 6, 7. *IV.* *A. maculatum* *L.*

*) Под именов *A. Zelebori* *Schott* описата је у делу: *Synopsis Aroidearum* стр. 94 из Србије без назначења

б) ПЛЕМЕ: *Orontiaceae* A. Br.

Цвеће са перигоном.

458 род: *Asorus* L. с иђирот.

Цветни клас без тулуза, перигон 6 пери, трајући, жиг затубаст, седећи, чаура 3 ока; водена биљка лишћа линеарног.

Корен пузећи, ароматичан као и цела остала биљка, голо стабло (бик) листолико, носи по среди цветни клас. Ч. 7, 8. VI. . . .

. A Salamus L.

CIV РЕД: *Orchideae* Juss.

Цвеће хермафродитно, перигон не правлан, ободом дељен у 6 режања у 2 реда стављених, три спољне кришке са двома унутарњим горњим, састављају кациду, шеста кришка од осталих обликом различита, у доњем крају кадшто у остругу здуљена каже се усна, прашника 3, два спољна обично јалова, унутарњи седећи на тучку, који се напред цвета на прилику кљуна види, ређе су два бочна прашника добро развијена, а унутарњи је јалов, прашнице дељене у двоје пола — полинарије, које су у 1-2 кеслице укрите и на двома, обично истакнутим крајевима лељљивом материјом — врзлом спојене, плодник 1 оки, многосемени, жљима дуж пуцајући, семке врло ситне, корепове жиле

места, где расте, биљка, коју сам из Шотовог семена у башчи произвео, али ми још цветала није и с тога не могу да кажем, како се од обичног козлаца разликује.

много крат задебљале у 1-2 каћунице, друга је корен жиличав или пузећи; дуговечне биљке цвећа обично виђеног, наврх стабла у клас сложеног и лишћа целог.

459 род: *Orchis* L. с. каћун.

Усна у доњем крају здуњена у остругу, ободом у 3 режња дељена, средњи режањ цео или на врху усечен, полинарије врлом не спојене, укрите у 2 оку кесицу, каћунице целе или шапасто дељене.

1. Приперци са 3 или више уздужних нерва, нерви бар доњих приперака попречним венанама спојени — мрежасте. 2.
- Приперци са 1 уздужним нервом по среди. 7.
2. Каћунице целе или само на врху плитко 2 до 3 деле. 3.
- Каћунице шапасто дељене. 5.
3. Каћунице дугуљасте, на врху плитко сечене, цвеће жуто или црвено, бзовиног мириса, усна плитко 3 дела, оструга ваљкаста, плоднику дужином равна и с њим упоредна, листа 4-6, ланцетасти или дугуљаста. Ч. 4, 5 (по вишим брдима, на источној страни Ртиња у Алексипачкој са жутим и црвеним цвећем). iv. *O. sambucina* L.
- Каћунице округле, не дељене, цвеће пурпурно, без мириса. 4.
4. Усна округласта, цела или зупчаста, оструга шиљаста, са плодником упоредна а од њега краћа, лишће ланцетасто, цвеће виђено, малобројно, биљка од чеперка. Ч. 5, 6 (више

Топчидера у Београдској, близу Кладова у Крајинској). v. . . *O. parilionasea* L.

Усна 3 дела, средњи режањ краћи, на врху дубоко урезан, краћи или нешто дужи од два бочна спред закружена режња, оструга ваљкаста усправљена или спуштена, краћа од плодника, цветни клас рехав; биљка од педи, гдешто од аршина. ʒ. 7. v. *O. laxiflora* L.

5. Каћунице узане, једна, стара раздељена у двоје, разведено 2 дело пола, млада каћуница за цветања много ситија, усна 3 дела, оструга ваљкаста, спуштена, краћа од плодника, лишће узано, ланцетасто. ʒ. 7. vi. *O. incarnata* L.

Каћунице пошироке, шапасто или претасто дељене. 6.

6. Стабло из путра шупље, густо листато, лишће разведено, доње овално, затубасто, горње ланцетасто заострљено, стабло од педи, кадшто од судланице (*O. cordigera* Fr., на Копаонiku у Крушевачкој). ʒ. 7. v. *O. latifolia* L.

Стабло из путра пуно, рехаво листато, под цветним класом наго, лишће махом црно пегаво, доње дугуљасто, средње ланцетасто, горње ситно, цвеће црвено или бело *),

*) Овај сам бели варијетет, који на више места по јужним странама наше земље расте, некад описао под именом: *O. ochrantha* m. b. Verzeichniss der in Serbien wild wachsenden Phanerogamen № 1482.

- биљка обично већа од педи. ζ . 7. v.
 O. masculata L.
7. Цвеће ситно, не пријатна мириса (на сте-
 ницу), усна до пола 3 дела, режњи наблизу
 једнаки, средњи дугуљаст, цео, бочни четвр-
 таста, оструга ваљкаста, у лук исправљена,
 лишће узано, линеарно лапцетасто; биљка
 од чеперка. ζ . 4, 7. v. O. scoriphoga L.
 Цвеће већином доста виђено, без мириса. 8.
8. Цвеће паврх стабла у округао или јајаст
 клас збилено, усна до пола 3 дела, средњи
 режањ нешто шири, с пред право одсечен,
 по среди кадшто ртаст, оструга ваљкаста,
 низ плодник спуштена и од плодника 2-3
 крат краћа; биљка од педи и већа. ζ . 4,
 7 (по високим планинама, на Ивановој Лп-
 вади, Копачику и др.). vi. O. globosa L.
 Цвеће сложено у подуже или рехаве, ретко
 (O. variegata) округласте класе. 9.
9. Усна плитко 3 дела, режњи кратки, подје-
 днаки. 10.
 Усна дубоко 3 дела, средњи режањ с пред
 раширен, по среди урезан. 11.
10. Три горња режња перигона у кацпду све-
 дена, лишће дугуљасто, једнобојно, цвеће
 модрикасто или бело, паврх стабла мало-
 бројно, у кратак, рехав клас сложено; биљка
 од судлаице до чеперка. ζ . 4. iv.
 O. Mogio L.

Два спољна режња кациде назад скренута, лишће дугуљасто ланцетасто, уједно са стаблом од тавних нега шарепо, цвеће ружасто, наврх стабла у многоцветни клас сложено, режњи перигона обично затубасти, кадшто заострљени (*O. speciosa* Host на Ртвју у Алексиначкој). Чл. 4, 5. v. *O. mascula* L.

11. Средњи режањ доње усне без зупца у урезаном врху, спољна два линеарна, кацида згор мрка (као осмуђена), цвеће доста спитно (мирише на мед), у ваљкаст, доста збивен клас сложено; биљка од чеперка. Чл. 4, 5, 6. v. *O. ustulata* L.
Средњи режањ доње усне са зупцем у урезу, цвеће доста виђено. 12.
12. Кацида с поља од смеђих, нагусто стојећих тачкица угасито бојена, цвеће виђено, у многоцветни, збивен клас сложено, лишће елиптично, биљка трената, од педи, кадшто малне од аршина. Чл. 6. v. *O. fusca* Jacq.
Кацида ружаста, као и остали цвет. 13.
13. Цветни клас дугуљаст, најзад доста рехав, усна са средњим режњем с пред јако раширеним, много ширим и дужим од бочних режања, лишће елиптично или ланцетасто; биљка од педи и већа. Чл. 4, 6. v. *) *P. militaris* L.

*) На Гребену више д. Милаовца у Крајинској расте друга, сродна фела са режњима перигона јако заострљеним и

Цветни клас округласт, усна са пошпро-
 ким линеарним режњима, лишће ланцетасто;
 биљка од педи, обично мања. џ. 4 (по ни-
 жим, жунијим местима). v.
 O. variegata All.

460 год: Anacamptis Rich.

Усна у доњем крају у остругу с ужена, ободом
 3 дела, полинарије укрите у 1 оку кесицу, каћу-
 нице целе, цвеће јасно црвено, у доста збивен грозд
 сложено.

Усна 3 дела, режњи подједнаки, ободом
 закружени, оструга кончаста, од дужице
 плодника или дужа, приперци са 3 уздужна
 нерва, лишће ланцетасто линеарно; биљка
 од педи. џ. 4, 6. v. A. pyramidalis Rich.

461 год: Gymnadenia R. Br.

Усна плитко 3 дела, у доњем крају у остругу
 истанчана, полинарије врлом не спојене, у кесу не
 укрите, каћунице шапасто дељене, цвеће црвено или
 бело, у подугачак грозд сложено.

Оструга кончаста, дужа од свог плодника,
 усна 3 дела, делови затубасти, спољни ре-
 жњи перигона јако одстојећи, цвеће ружа-
 сто, ређе црвено; биљка од педи и већа.
 џ. 7. vi. G. conopsea R. Br.

усном, које су средњи режњи линеарни, спољнима једнаки;
 по једном екземплару, који узбрах, не могу за сада поу-
 здао да кажем, дали је то занста: O. longicurvis Link.

Оструга ваљкаста, 2-3 крат краћа од свог плодника, усна дубоко 3 дела, кришке целе, спољне завршкасте, цвеће бело; биљка ретко што већа од чеपर्ка. Ф. 4, 7 (на Копаонску у Крушевачкој). vi.
 *) *G. albid a* Rich.

462 род: *Himanthoglossum* Spr.

Доња усна јако здуљена, пре цветања спирално увита, цвеће многобројно, у дугачак, рехав клас сложено, каћунице целе.

Доња усна 3 дела, средњи режањ много дужи од два бочна, крецава режња, цвеће зеленкасто, од белх и пурпурних пруга и црта шарепо; биљка од педл, кадшто до аршина. Ф. 4, 6 (више Топчидера, око Брестовачке Ваље у Црноречкој). vi.
 H. hircinum Rich.

463 род: *Coeloglossum* Hartm.

Усна здуљена, у доњем крају у затубасту, врло кратку остругу с ужена, 3 зуба, средњи зубац братак, цвеће зеленкасто, каћунице на врху 2-3 деле, реће не дељене.

Цветни клас најзад рехав, кришке перигона у кацпду сложене, лишће овално, горње

*) Под именом *G. Friwaldii* Gris. разликована је у новије време фела, која има шарене приперке и остругу зашиљасту, од пола дужине плодника; којој од две феле наша припада, ваља на живој биљци да се испита.

ланцетасто, биљка од судлашце до чеперка.

Ч. 6, 7 (по вишим брдима). vi. . . .

. C. viride Hartm.

464 род: *Platanthera* Rich.

Усна здужена, линеарна, доле у остругу пстачапа, полипарије не слењене, укрите у кесциу, плодник усукан; биљка цвећа бела, вићена и каћуница не дељених.

Оструга кончаста, једном, мал не два крат дужа од плодника, два доња листа повелика, елиптична, остало лишће ланцетасто, много мање. Ч. 6. v. . *Pl. bifolia* Rich.

465 род: *Nigritella* Rich.

Усна с ужена у остругу, 3 крат краћу од плодника, који је прав — не усукан, цвеће угасито пурпурно, у густ, јајаст клас збивено, лишће линеарно, на близу стављено.

Усна јајаста, заоштрљена, режњи кациде лапцетаста, заоштрљени, цвеће доста ситно, многобројно; биљка од педи. Ч. 5, 6, 7 (на Ивановој Ливади у Књажевачкој, на Копаонику у Крушевачкој). vi. *N. angustifolia* Rich.

466 род: *Ophrys* L.

Усна подебела, у доњем крају без оструге, полипарије врлом не слењене, плодник завојит; каћунице не дељене; биљке доста ретке, цвећа чудноватог, обично палик на свакојаке инсекте.

Усна не дељена, без икакве израсли на врху, горње кришке перигона дуже од унутарњих; биљка од чеपर्ка, ретко од педи.

Ч. 4, 6. iv. . . . *O. aganifera* Huds.

Усна 5 дела, на врху са кривом израсли, унутарње кришке перигона краће, рутаве; биљка кадшто већа од педи. Ч. 5, 6. v.

. *O. apifera* Huds.

467 род: *Herminium* R. Br.

Кришке перигона све сведене, усна 3 дела, у остругу пстачана, са режњима линеарним, целим, полинарије врзлом спојене, у кеси не укрите, цвеће сптно, зеленкасто жућкасто, корен са једном округластом каћуницом. *)

Лшће у доњем пола стабла малобројно (2 до 3), елиптично или ланцетасто, стабло танко, ретко кад веће од чеपर्ка. Ч. 4, (више Рудницеа идући у г. Милановац). v.

. *H. Monorchis* R. Br.

468 род: *Epipogium* Rich.

Перигон преврнут, усна усправљена, страг у подужу остругу пстачала, прашница на жиг братњом дршчицом нарасла, плодник не усубан; параситна биљка цвећа не јасне боје, стабла љуспама обрасла, без лшћа.

*) Grenier каже у *Flore de France* III стр. 300., да ова биљка има обично три каћунице и зато предлаже друго име; *H. clandestinum* Gren. et Godr. Ово ваља да се боље исчита; мој екземплар има, може бити случајно, само једну каћуницу.

Љусне па стаблу право одсечене, цвеће малобројно, висеће, перигон жућкаст, оструга црвенкаста, биљка ретко већа од судланице.

Џ. 6 (на Ртву у Алексиначкој). vii. . . .

. E. Gmelini Rich.

469 род: *Limodorum* Rich.

Перигон усправљен, усна здвојена, не раздељена, с доње стране у остругу истанчана, прапница у репењак не стињена, плодник не усукан, корен жиличав, цела биљка плаветникаста, са угаситијим цртама.

Стабло без лишћа, обрасло љуснама, усна јајаста, ободом наборита, оструга шиљаста, од дужине плодника; биљка од педи, кад што до аршина. Џ. 6 (више Топчидера).

v. L. abortivum Sw.

470 род: *Cephalanthera* Rich.

Перигон са кришкама усправљеним, усна члановита, са доњим чланом коритасто улубљеним, доле у остругу не истанчана, поливарије врзлом не спојене, плодник мање више усукан, корен жиличав, цвеће виђено, бело или црвено, лишће зелено.

1. Цвеће ружасто, виђено, плодници рутави, сви режњи перигона заострљени, предњи део успе јајаст, заострљеп, дужином раван бочним режњима, лишће ланцетасто или линеарно, па две стране од стабла скренуто; биљка од педи и већа. Џ. 5, 6. vi. . . .

. C. rubra Rich.

- Цвеће бело, плодници гладки. 2.
2. Приперци обично краћи од плодника (осим доњих), већином танки, прозачни, горња два режња перигона завршката, предње пола усне страг срцасто, спред закружено, на врху ртасто; биљка од педи или већа. *Ж. б. iv. C. ensifolia Rich.*
 Приперци листовити, сви дужи од плодника, којих боце, режњи перигона сви затубасти, предње пола усне страг срцасто, с пред закружено, на врху ртасто; биљка од педи или већа. *Ж. б. v. C. pallens Rich.*

471 род: *Eriactis Rich.*

Плодник не усукан, на тапку дршку насађен и зато најзад висећи, кришке перигона усправљене, на близу све једнаке, усна право пружена, с траг стипљена, кадшто ободом 3 дела, цвеће зеленкасто или црвенкасто, кадшто врло угасито, лишће са јако испалним первима.

1. Кореп пузећи, усна у дужини равна осталим цветним режњима, са предњим пола затубастим, по ободу крецаво наборитим, лишће дугуљасто, горње лапцетасто, стабло од педи, кадшто од аршина. *Ж. б. 7. vii. E. longifolia L.*
 Кореп жиличав, не пузећи, усна нешто краћа од осталих режања перигона. 2.
2. Лишће спитно, краће од своје интернодије, (лист не стиже до оближњег листа), цвеће

- малобројно, рехаво, зелепкасто црвено, јака мприса, цветне цетељке мал не од дужине плодника; бпљка од ченерка, ретко већа. ζ . 5, 6. vii. *E. micropylla* Sw.
 Лпшће повелико, премаша базу оближњег лпшћа. 3.
3. Цвеће многобројно, повелико, зеленкасто, ређе у присоју црвекасто, доња усна ружаста, три горња режња перигона глатка, лпшће широко, овално или овално ланцетасто, усмине тесне; бпљка од педи, кадшто до аршина. ζ . 6. vi. *E. latifolia* All.
 Цвеће малобројно, кадшто многобројно, доста ситно, смеђе црвено, доња усна при основи са двема грбпцама, три горња режња перигона рутава, доње лпшће овално, горње ланцетасто, усмине на прилику левка раширене; стабло од педи, кадшто нешто веће. ζ . 6. vi. *E. rubiginosa* Gaud.

472 род: *Listera* R. Br.

Режњи перигона усиправљени, сведени, усна висећа, 2 дела, без грба при основи, у доњем крају у остругу истанчана, прашипчино двоје пола слободно, плодник не усукан, цвеће зелепкасто, корен жиличав.

Надно стабла 2 повелика, наспрамна, јајаста листа, цвеће у подугачак, доста рехав грозд сложено, усна дужа од осталих делова перигона; бпљка од педи или нешто већа. ζ . 6. v. *L. ovata* R. Br.

473 род: *Neottia* L.

Усна дугуљаста, 3 дела, доњим крајем у остругу не истанчана, прапница седећа, у кесу не укрита, на задњи обод жига парасла; паразитна биљка, без лишћа, корена жиличавог.

Жиле на корену обилате, у повелико груме сплетене, стабло љуспама обрасло; биљка од чеपर्ка, цела жућкасто смеђаста. Ц. 6. v.
 N. Nidus avis Rich.

474 род: *Spiranthes* Rich.

Усна згор жљебовита, у остругу не истанчана, прапница слободна, седећа, на задњи обод жига парасла, плодник не усукан, цвеће бело, у доста збивен клас сложено, лишће зелено.

Лишће при корену јајасто, за се из корена надно стабла израсло, стабло љуспама обложено, од чеपर्ка. Ц. 4, 6 (на Метином Брду и близу Рајца у Крагујевачкој). viii.
 Sp. autumnalis Rich. *)

CV РЕД: *Irideae* Juss.

Цвеће хермафродитно, за невовања укрито у сушне приперке, перигон 6 дели, с ужен у цев, која је

*) *Orchideae* су у Србији по свој прилици много јаче заступљене него у овој Флори, а томе је узрок, што ја писам могао често да путујем с пролећа, у Априлу и Мају, кад ове биљке обично цветају. Ваља потражити шумска и баровита места на југу а камењаре на истоку од Србије, ту ће бити гдекоја фела рода *Orphrys*, а тамо биљке, што расту у јапади или по влажним местима.

на плоднику нарасла, прашника 3, нарасла на 3 спољна режња од перигона, плодник 3 оки, у сваком окцу по више ембриона, жига 3, од различите руке дељена, кадшто листолка, плод сушан (чаура) типовима пуцајући.

475 род: *Crocus* L.

Перигон правилан, левкаст, са врло дугом цеву, ободом у 6 једнаких режања дељен, жиг 3 дели, са кришкама навише ширим, у горњем крају зупчастим или урезаним; ситне биљке корена кртоластог (туберидија), стабла сушним усминама обложеног, лишћа из корена пглазећег, линеарног и цвећа виђеног.

1. Унутарњи листићи перигона на врху заокружени, краћи и ужи од спољних, стабло у горњем крају голо, у доњем сушним усминама обрасло, лишће ланцетасто линеарно, истом друге године после зиме израшћујуће; биљка од чемерка, позно у јесеп цветајућа.

Ч. 6 (око Текија у Крајинској). х.

. *) *C. iridiflorus* Neuff.

Сви листићи перигона, бар наблизу, једне дужине и ширине, биљке рано с пролећа цветајуће. 2.

2. Цвеће жуто, обично по два цвета или више њих из једног корена, прашници дужи од тучка, коци струг длакави, режњи перигона дугуљасте, дуж среде с поља кадшто са ко-

*) Ја ову биљку у Србији находно писам, али ју је год. 1870 око Текија брао угарски ботаничар В. Јанка; у оближњем Банату доста је обична.

јом тавнијом пругом; биљка од судланице.

Чл. 4, 5 (на Гребену, око Буковог манастира, више Вратне и др. у Крајинској). ил.

. Сг. *Moesiacus* Gawl.

Цвеће љубичасто или плаветникасто, кадшто бело. 3.

3. Перигон на врху цевп (где су прашници нарасли) длакав, кришке перигона објајасте, љубичасте, са тавнијом мрљом испод врха, жиг 3 дели, на врху левкасто раширен, ободом рескаст, много краћи од перигона; биљка од судланице. Чл. 4, 6 (у Кошутњаку близу Крагујевца, између Опарића и Сугубице у Јагодинској, на Копаннику у Крушевачкој).

ил. Сг. *vernus* L.

Перигон у гротлу не длакав. 4.

4. Туберидија обложена опном мрежасто искошеном, цвет љубичаст, спољна три режња од три мрке пруге шарена, жиг у три кришке дељен, на врху зупчаст, лишће врло узапо линеарно; биљка од судланице. Чл. 4, 5 (више Топчидера у Београдској, близу Костола у Крајинској). ил.

. Сг. *reticulatus* Stev.

Туберидија обложена целом или неправилно распадајућом се опном. 5.

5. Цвет једнобојни, плаветникаст, жиг плитко и неправилно у 3 или више кришчица дељен, главни и бочни перви перигона јако веругави; биљка од судланице. Чл. 5 (на Соко-

ловику близу в. Крушевице у Крајинској, нашао пекадашњи ученик Адам Богосављевић). ил. . . . *) *Cr. Vanpaticus* Heuff. Цвет шарен, љубичаст или беличаст, у дну жућкаст, са три угаситије уздужне пруге на спољним режњима перигона, жиг дубоко дељен у три подугачке, неједнаке кршчице, биљка од судланице. ђ. 5 (на Ртићу у Алеспначкој, Соколовику близу в. Копривнице у Крајинској). ил. . . *Cr. biflorus* Mill.

476 год: *Gladiolus* L. с. сабљичица.

Перигон неправилан, 6 дели, са режњима усправљеним, у доњем крају у кратку цев сраслим, прашника 3, тучка 3, к врху задебљала, семке мање више крилате, корен кртоласт (туберидија), лишће линеарно, сабљичасто накривљено.

1. Туберидија са спољним љуспама коначасто искошеним, конци у повелка, округласта окца сплетени, само по 2-3 цвета у цветном класу, прашнице краће од својих конаца, доле са ушкама затубастим, паралелним, жигови објајасто клинасти, ободима до дна квржичави, чаура објајаста, на врху закружена, семке широко крилате, биљка мало

*) Идући Левчом од Опарића у Сугубицу нашао сам год. 1847 сродну али пошто тању биљку, за коју сам пекада држао, да је *Cr. pusillus* Ten., али се то касније није потврдило. Давнашњи и не потпуни екземплари, које имам, недопуштају ми да је опишем, а по свој прилици ова је.

- што већа од педи. φ . 4, 7 (испод Поповице у Крајинској). v. *Gl. palustris* Gaud. Туберидија обложена целим или само на врху мрежасто изкошеним љускама, повише цветова у цветном класу. 2.
2. Жигови у доњем пола кончасти, глатки, у горњем пола округласто јајаста, ободом квржичави, прашничине усне завршкасте најзад разведене, чаура објајасто 3 угла, са угловима у горњем крају тупо кобличастим, цвеће виђено, биљка од аршина, кадшто мања. φ . 4, 5, 6 (пзмеђу Подвршке и Текија у Крајинској). v. *Gl. Illurgicus* Koch. Жигови од основе на више клинасто раширени, ободима до дна квржичави. 3.
3. Коренове љуске целе или на врху у узана окца искошене, чаура објајасто 3 угална, углови у горњем крају тупо кобличаста, цвеће виђено, биљка од аршина. φ . 4, 7 (испод Мокрог Луга близу Београда). v. *Gl. communis* L. Коренове љуске већином целе или горе у врло узана окца искошене, чаура објајасто 3 угална, на врху угнута, са затубастим угловима, цвеће осредње (с прста), биљка од 2 педи. φ . 7. vi. *Gl. imbricatus* L.

477 род: *Iris* L. с. перуника.

Перигон доле у цев срастао, обода 6 дела, спољни режњи перигона од пола разведени или сувраћени, уну-

тарњи усправљени, жиг 3 делп, са кришкама листолп-
кпм, на врху расцепљеним, семке ђошкасте; дуговечне
биљке цвећа виђеног, различито бојеног и лишћа ли-
неарног или сабљичасто накривљеног.

1. Сви режњи перигона голп, без длакавих из-
раслп дуж унутарњег перва. 2.
Спољни режњи перигона брадати т. ј. са
длакавим израслима дуж унутарњег перва. 6.
2. Стабло ђошкасто са једном или две уздужне
оштре ивице. 3.
Стабло ваљкасто, кадшто мало стиснуто, без
оштрих уздужних ивица. 4.
3. Стабло ниско, много ниже од лишћа, не веће
од педи, са 1-2 цвета на врху, перигон пла-
ветан, спољни режњи са жућкастим и мо-
рим уздужним пругама, чаура 6 угла, по
средп нешто стињена, углови по пар при-
ближени, лишће линеарно, право пружено,
кореп пузећп, од дебљине гушчјег пера. 4.
6. v. *) I. g r a m i n e a L.
Стабло виђено, од аршина, равно лишћу или
мало дуже, са 2-3 цвета на врху, перигон
жућкаст, од морастих педица шареп, чаура
6 угла, овална, са једнаким странама, лишће
линеарно, нешто сабљичасто накривљено, ко-
реп подебео, цела биљка трвена не пријатног

*) Под Конаошником идући од Казновића Семетешу расте у
повеликим бусенима сродна биљка лишћа много ширег,
коју нисам у цвету наодио те незнам, дали овој или дру-
гој којој источној фели припада.

- мириса. Ч. 6 (испод Старице више Мајдан-
пека у Крајинској). v.
. I. foetidissima L.
4. Цвеће жуто, са унутарњим режњима перигона
много мањим од спољних, стабло нешто сти-
њено, од пола гранато, лишће пошироко, са-
бљичасто накривљено, корен подебео, биљка
од аршина, кадшто човечјег боја. Ч. 7,
S. vi. I. Pseudacorus L.
Цвеће плаветно или љубичасто, са подједна-
ким режњима перигона, лишће линеарно,
право пружено. 5.
5. Стабло ваљкasto, изнутра шупље, дупке
усправљено, много дуже од лишћа, цвеће
плаветно, чаура 3 угла, са угловима зату-
бастим и 3 дубоке, уздужне бразде; биљка
од аршина. Ч. 4, 7 (близу Врбаве у Кра-
гујевачкој, на Чиготи у Ужичкој). v. . . .
. I. Sibirica L.
Стабло стињено, нешто веругаво, мало дуже
од лишћа, цвеће бело жућкasto, са плаве-
тним шарамa, чаура 6 страна, са угловима
по нар приближеним, на врху у кљуи про-
дужена, биљка од аршина. Ч. 7. v. . . .
. I. spuria L.
6. Стабло једноставно, са једним, врло ретко
са двама цветовима на врху. 7.
Стабло од пола гранато. 8.
7. Стабло врло кратко, много краће од цве-
тне цеви, цвет на стаблу усамљен, подбо-

чен на врху сушним приперком, плаветан или беличаст или жућкаст, лишће сабљичасто накривљено, дуже од стабла, које ретко стиже до чеперка. Ц. 5 (више Топчидера и на Лесковику у Алексиначкој *). в. I. *rumila* L.

Стабло много дуже од цветнога перигона, цвет (кадшто два цвета наврх стабла) виђен, жут, подбочен приперцима ободом пешто сушним, лишће широко сабљичасто, краће од стабла; биљка од чеперка до педи. Ц. 4, 5 (доста обична у нас биљка по присојним странама и камењарима). в. **) I. *Reichenbachii* Neuff.

8. Цвеће жуто, подбочено приперцима за цветња зеластим, спољни режњи перигона са плаветникастим цртама, лишће сабљичасто, од дужине стабла, биљка од 2 педи. Ц. 4, 5, 6. в. I. *variegata* L.
Цвеће плаветно или љубичасто. 9.

9. Длаке на спољним режњима перигона плаветне, цвеће једнобојно плаветно, прашнице нешто дуже од својих конаца, цев перигона од дужине плодника са нетељком, која је нешто краћа од самог плодника, чаура 3 страна,

*) Овде расте жућкасти варијетет, који неки разликују под именом I. *Transylvanica* Schuhr или I. *rumila* var. *lutescens* Vis.

**) *Iris. Serbica* Рапџ. в. Флора околине вароши Београда стр. 243.

- стрaне са дубоком браздом по средн. џ. 5,
 6 (на Расоватом Камену у Књажевачкој).
 v. I. Fieberi Seidl.
 Длаке на спољним режњима перигона жуте,
 кришке перигона разно бојене. 10.
10. Прашнице од дужине својих копаца, жиг
 ободом уједињен (нигде не стињен), његови
 режњи поступно се ка доњем пола с ужавају,
 унутарњи режњи перигона отворено плаве-
 тникасти, с пољни љубичасти, од угаситих
 пруга шарени, цвет виђен, пријатна мириса;
 биљка од аршина. џ. 5 (на Соко Граду близу
 Алексиначке Бање, на Грнчару у Књажева-
 чкој). v. I. Germanica L.
 Прашнице краће од својих копаца, жиг у
 горњој трећини ободом на обе стране уре-
 зан, унутарњи режњи перигона плаветника-
 сто жућкасти, спољни љубичасти, са плаве-
 тникастим п белим шарама, цвеће средње,
 величине (мање од пређашње, обичне перу-
 нике), мирисе нешто на бзову, стабло веће
 од аршина. џ. 5 (на Соколу у Подринској).
 v. цвета нешто касније од обичне перунике.
 I. squalens L.

CVI ред: *Amaryllideae* R. Br.

Перигон надплодни, 6 дели, прашника 9, тучка
 3, чаура 3 ока, плод сочан или сушан; дуговечне
 биљке стабла у доњем крају у чено задебљалог.

478 род: *Sternbergia* W. K.

Перигон звонаст, са цви усправљеном, поступно раширеном и ободом правилно у 6 режања дељеним, прашици нарасли наврх крупичине цви, са 3 прашика краћа, тучкови 3 ћошки, жигови у 3 кришнице дељени, плод сочан, не пуцајући, лишће линеарно, цвеће жуто, касно се у јесен појављујуће.

Режњи перигона линеарни, лишће линеарно, пласно, косо на једну страну накривљено, биљка мања од судлаице. Чл. 4, 5. ix. *St. colchiciflora* W. K.

Режњи перигона елиптични, на врху затубастни, лишће пошироко линеарно, згор по среди са уздужним жљобом, биљка од чеपर्ка. ? 1, 5 (у граду Фетисламу близу Кладова у Крајинској*). ix. . *St. lutea* Ker.

479 род: *Narcissus* L.

Перигон тањираст, обода правилног, 6 делог; паракрујница звонаста, на гротлу перигонове цви насађена, прашици на перигонову цев нарасли, на пзменце краћи, лишће линеарно, цвеће виђено, бело.

Плодник за цветања ваљкаст, паракрујница кратка, обода ситно ровашеног, црвеног, усправљеног, цвеће испрва жућкасто бело,

*) Људи из округа Крајинског казаше ми да је та биљка, која тако далеко на северу нигде није виђена, од некуд са Крајинских брда донесена и у Балче посађена. Која су то брда, ваља да се у будуће испита.

режњи перигона дугуљасти. џ. 4, 5 (по вршним брдима). iv. . *N. radiiflorus* Salisb.

480 род: *Leucojum* L.

Перигон 6 дели, звонаст, са режњима једнаким, на врху нешто задебљалим, прашника 6, са једнаким концима, жг завршкаст, лишће линеарно, цвеће средње величине, висеће, бело, на врху зеленкасто.

Само један цвет наврх стабла, подбочен приперком, жг сонаст, биљка од судланице. џ. 4, 5 (на Малинику и по Подгорцу у Црно-речкој). iv. *L. vernum* L.

Цвеће наврх стабла многобројно, у пазуху од општег приперка амбреласто сложено, жг кончасто сонаст; биљка од педи и већа.

џ. 7 (око Београда, Шапца, Неготина и др.). v. *L. aestivum* L.

481 род: *Galanthus* L.

Перигон 6 делц, три спољна режња разведена, три унутарња усправљена, по среди урезана, лишће линеарно, цвеће бело, висеће.

Два листа у доњој трећини стабла наспрампа, спољни режњи перигона на врху са накривом тавном мрљом, унутарњи са зелено жућкастим педицама; биљка од чеपर्ка. џ. 6. н. с. висибоба.

G. nivalis L.

CVII ред: *Asparageae* Juss.

Цвеће хермафродитно или пометањем диклинично, перигон подлодни, 7-8 дели, прашника толико, ко-

лико има цветних режања, прашнице унутарње, плод слободан, 3 оки, у сваком окцу по 1 ембрион или њих више, тучка 3-1, плод сочан, не пуцајући.

482 год: *Asparagus L.*

Цвеће диклишчно, перигон звонаст, доле у врло узану цев стишпел, обода 6 делог, прашника 6, тучак 1, жига 3, плод 3 ока, зрела црвена бобица, у сваком окцу по 2 семке; штркљаста биљка лишћа игличастог и цвећа не виђеног, зеленкастог или жућкастог.

1. Перигон са цеви врло кратком, много пута краћом об обода, бобице мал не од величине лешника, прашнице округласте, много краће од својих конаца, стабло усправљено, лишће копчасто; биљка глатка, ретко од аршина. Ц. 6. iv. . *A. tenuifolius Lam.*
Перигон са цеви од пола дужине обода, прашнице дугуљасте, од дужине својих конаца. 2.
2. Лишће чекињасто, глатко као и остала биљка, цвеће зеленкасто беличasto, биљка већа од аршина, матора од човечјег боја, бобице не веће од ситнијег грашка. Ц. 4, 6. v. .
. *A. officinalis L.*
Лишће чекињасто, уједно са грамама од танких, уздужних греда цртасто, греде зупчasto рапаве, цвеће жућкасто, бобице, као у пређашње феле, ситне; биљка од аршина и већа. Ц. 7 (у Макишу и на Циганлији више Београда). v. *A. scaber Brign.*

483 род: *Streptotus* Mich.

Перигон до дна 6 дели, прашника 6, плодник 3 оки, у сваком окцу по више ембриона, тучак 1, жиг затубаст, плод бобица: дуговечна биљка лишћа не дељеног и цвећа биличasto зеленкастог.

Лишће јајасто, врхом заоштрљено, срцастом базом стабло обухватајуће, цвеће у пазуху од лишћа усамљено, на дуге петелке насађено, висеће, стабло веругаво, од пола гранато; од аршина или нешто мање. Ч. 6 (на Јанковом Камену у Ужичкој). VII. . . .

. *Str. amplexifolius* DC.

484 род: *Paris* L.

Перигон до дна у 8 режања дељен, режњи ланцетаста, звездасто разведени, прашника 8, прашнице напред копаца нарасле, тучка 4, жигови не дељени, плод 4 ока бобица, у сваком окцу по 4-8 семака; дуговечна биљка корена пузећег, лишћа пршљенасто сложеног и цвећа зеленкастог.

Један цвет наврх стабла, ретко њих више, лишће елиптично, под цвећем само у један пршљен састављено, остало стабло голо; биљка од чеперка, ретко што већа. Ч. 6.

V. *P. quadrifolia* L.

485 род: *Convallaria* L.

Перигон звонаст или цеваст обода 5 зубог, прашника 6, плодник 3 оки, у сваком окцу по 2 ембриона, жиг затубаст, 3 угли, плод бобица, помета-

њем 3 семена; дуговечне биљке лишћа целог и цвећа белог.

1. Лишће многобројно, дуж повисоког стабла у пршљене сложено, ланцетасто, цвеће у пазуху од лишћа у кратке багље сложено, viseће, бобице зреле црвене, стабло од аршина и веће. Ч. 6 (по вишим брдима). v. *C. verticillata* L.
Лишће малобројно, дуж стабла засебиче стављено или стабло голо. 2.
2. Стабло голо, два елиптична листа на дно цветајућег стабла за се стојећа, (на сред тог лишћа има пунољак из ког ће се догодити стабло развити), цвеће чисто бело, лепог мириса, наврх стабла у грозд сложено; биљка од чеперка, лишће нешто веће. Ч. 5, 6. v. c. ђурђевак. . *C. majalis* L.
Стабло листато, цвеће бело, на врху зеленкасто. 4.
3. Прашници длакави, стабло ваљкасто, по 3 до 5 цветова на општој петелци, перигон звонасто цеваст, бобица плаветникаста као и у две следујуће феле; биљка од педи и већа. Ч. 5, 6. v. c. сарацка. *C. multiflora* L.
Прашници наги, стабло ћошкасто. 4.
4. Лишће глатко, са пошироком базом стабло обухватајуће, цвеће глатко, у пазуху од лишћа већином усамљено, ређе по 2 цвета на општој петелци; биљка од чеперка. Ч. 5, 6. v. *C. Polygonatum* L.

Лишће оздо по нервима длакаво, у доњем крају у кратку дршку с ужено, по 1 до 4 цвета на општој петелци, перигон уједно са петелкама длакав; биљка од педн. ҫ.
6. v. *C. latifolia* Jacq.

486 род: *Ruscus* L.

Цвеће 2 домо, перигон до дна у 6 режања делен, мушки цвет са прашничним концима сраслим у цев, на коју су насађене 3 прашнице, женски цвет са исто таковим концима али са прашницама јаловим, тучак 1, жиг главчаст, плод 3 ока бобница, у сваком окцу по 2 семке; зимзелени шиб са ситним љуспастим лишћем, гранама листолким и ситним цвећем, на листолке гране нараслим.

Листолке гране јајасте, у бодљав врх заострљене, цвеће подбочено сушним, 1 нервним приперком; гранат шиб од педн, кадшто до аршина. ҫ. 5, 6. и. *R. aculeatus* L.

Листолке гране ланцетасте, завршкасте, не бодљаве, цвеће подбочено приперком 3-5 нервним, стабло једпоставно, од чеперка, ретко што веће. ҫ. 5, 6 (више Грошнице у Крагујевачкој, испод Штрица у Крајинској и др.). и. . . *R. Hypoglossum* L.

CVIII ред: *Dioscoreae* R. Br.

Цвеће 2 домо, перигон правилан, мушки цвет са перигоном кратке цеви и са 6 прашника стављених надно пергона, прашнице ваљске, женски цвет са пер-

гоном кога је цев плоднику прирасла, плодник 3 оки, у сваком окцу по 1 ембрион или њих више, тучка 3, плод сочан, бобица.

487 род: *Tamus* L.

Перигон званаст, обода 6 дела, прашници са властим концима а прашницама округластим, тучковн у доњем крају срасли, семке у плоду кошкасте; дуговечна биљка цвећа не виђеног, зеленкастог и лишћа пошпроког, са мрежасто испреплетеним первима по налицју.

Цвеће у пазуху од лишћа у грозде сложено, лишће срцасто, лаштеће се, на врху заострљено, стабло по шибљу се повијајуће, кадшто веће од човечјег боја, бобице зреле црвене. Ц. б. ш. с. бљшт. *T. communis* L.

СIX ред: *Liliaceae* DC.

Перигон подподик, 6 дели или 6 пери, прашника 6, парасла на режњима перигона или на подплодном колуту, прашнице унутарије, плодник слободан, 3 оки, са повнше ембриона у сваком окцу, тучак 1, жиг 1, троуглан или жига 3, плод сушан, пуцајући капцима, стабло при основи у чено задебљало, ређе корен жипчав.

а) племе: *Tulipeae* Koch. *)

Перигон 6 перп, чаура са окцима многосеменним, семке плосне, у окцима редимице наслагане, са семењачом жућкастом или смењастом, доста меком.

*) Главни представник овога племена, *Tulipa*, виђен је од становника села Голубиње у Крајинској на неприступним

488 род: *Fritillaria* L.

Листићи перигона при основи са медником, тучак у три жига дељен; дуговечне биљке, чена љуспастог, белог, цвећа виђеног и лишћа не дељеног.

Перигон једнобојни, горње лишће од цвета размакнуто, стабло по томе на врху голо, кадшто 2-3 горња листа у пршљен сложена, биљка од педи, кадшто нешто већа. Ц. 5, 6 (на Овчару у Чачанској, Гребену у Крајинској). iv. Fr. montana Нор.

Перигон шарен од четвртастих мрља, лишће подједнако по стаблу расуто; биљка од педи, кадшто мало већа. Ц. 4, 6 (око Шапца и близу Љубичева у Пожаревачкој). iv. Fr. Meleagris L.

489 род: *Lilium* L.

Перигон 6 пери, звонаст, листићи перигона од пола извртнути, сваки при основи са једним медником, тучак не дељен, жиг трошошки, семке плосне; дуговечне биљке, чена љуспастог, цвећа виђеног и лишћа не дељеног.

1. Лишће по стаблу обилато, ланцетасто, на врху заострљено, цвеће жуто, листићи перигона при основи са тавнијим тачкама, стабло од педи, кадшто до аршина. Ц. 6 (на

кршевима Штрица: ово је тим вероватније што у Банату, право према Штрицу расте биљка у повње време у науци позната под именом: *T. Billietiana* Jord.

Ивици у Ужичкој, Расоватом Камепу у Ња-
жевачкој). *) v. . . L. *Albanicum* Gris.

Листће малобројно, око средње стабла пр-
шљенасто сложено, елиптично, горње лан-
цетасто, стабло у горњем крају голо, цвеће
црвено. 2.

2. Перигон мрко црвеп, из нутра једнобојни
пли само дуж средњега перва јасније бојеп,
с поља од дугачких белих длака руновит,
чаура округла, на цветној петелци седска.
џ. 5 (око Мокре Горе у Ужичкој, нашао
ученик С. Павловић). v. . L. *Cataniae* Vis.
Перигон црвенкаст, из нутра од затворе-
нијих пера шареп, с поља гладак, чаура
округласта, на кратку стапку пасађена. џ.
6. v. с. златан. L. *Martagon* L.

б) ПЛЕМЕ: *Asphodeleae* Koch.

Перигон 6 пери, чаура са окцима малосеменим,
семке ћошкасте, са чвретом, корастом, кадшто црном
семељачом.

490 род: *Erythronium* L.

Цвет звонаст, листићи перигона најзад сувраћени,
три унутарња режња имају при основи по 2 жуља, тучак
3 дели, семке округласте; дуговечна биљка чена чврста,
стабла са једним виђеним, црвенкастим цветом на врху.

*) Од оба ова места немам биљака са цветом, пак зато ваља
у будуће да се испита дали обе овамо спадају; по листу
на првима оздо длакавим она са Расоватог Камена као
да припада западној форми: L. *Carniolicum* Bernh.

Лишће надно стабла усамљено, обично двојно, јајасто или ланцетасто, од мрких мрља ша- репо, цвет ружаст, с горњим делом стабла на једну страну накренут, чепо дугуљасто; биљ- ка од судланице до ченерка. Ц. 4, 5, 6 (око Кучајне у Пожаревачкој, више Теверича у Крагујевачкој и др.). iv. E. Dens canis L.

491 род: *Asphodeline* Rehb.

Перигон 6 дели, листићи разведени, прашици пре- ломљени, са доњим раширеним крајевима око плодника скуњеним, над плодником усправљеним, тучак не де- љен, семке ћошкасте; дуговечна биљка цвећа жутог, на члановите петељке пасађевог и лишћа расутог, не дељеног, корена са жилама задебљалим.

Лишће линеарно зашиљасто, стабло једно- ставно, кадшто од пола гранато, цвеће под- бочено прицерицима, крајим од цветних пе- тљака, стабло у доњем крају обнажено, од аршина, кадшто и веће. Ц. 4 (између ви- нограда више Суновца у Алексиначкој). v. .

. A. Cretica Vis.

492 род: *Anthericum* L.

Перигон 6 дели, са разведеним кришкама, без медника, прашици на подплодни колут нарасти, са коп- цима шиљастим, прашице посред леђа пасађене, тучак не дељен, семке ћошкасте; дуговечне биљке цвећа бе- лог, лишћа не дељеног и корена са жилама кон- частим.

Тучак прав, стабло од пола грапато, цвеће на грапама гроздасто поређано, доње петељке дуже од свог цвећа, лишће линеарно, згор жљебасто угнуто; биљка од аршина. *Ф.* 4, 6, 6. *pl.* *A. gamosum* L.

Тучак од пола на страну накренут, стабло једноставно, ретко са једном границом, цвеће на врх стабла у дуг грозд сложено, лишће линеарно, згор жљебовито; биљка од аршина, кадишто већа. *Ф.* 5 (на Чиготи у Ужичкој). *pl.* *A. Liliago* L.

493 род: *Ornithogalum* L.

Перигон 6 пери, ободом одстојећи, листићи перигона без медника, прашици надно перигона или на ложји парасли, прашице посред леђа пасађене, тучак не дељен, жиг затубаст; дуговечне биљке чепа чврстог, љуспастог, стабла голог, лишћа линеарног, из корена излазећег и цвећа већином белог.

1. Прашничини конци на врху 3 зуби, посећни на средњем зупцу прашицу, цвеће на врх стабла у грозд сложено, петељке по цветању низ стабло оборене, са плодом суповратим, лишће пошироко линеарно; биљка од пед. *Ф.* 3. *iv.* *O. nutans* L.

Прашничини конци зашиљасте, цветне петељке свакад разведене или усправљене, кадишто на ниже оборене али врхом са плодником на више извијене. 2.

2. Цвеће од пола стабла у дуг грозд сложено. 3.

- Цвеће наврх стабла у кратак грозд или гроњу сложено. 4.
3. Тучак од дужине прашника или дужп, цвеће жућкасто или зеленокасто бело, петељке за цветања разведене, по цветању уз стабло усправљене; биљка од аршина и већа. Ч. 5, 6. v. *O. Rugosa* L.
Тучак краћи од прашника, цвеће чисто бело, са зеленом пругом по сред спољних листића перигона, петељке за цветања разведене, касније усправљене али стаблу не приљубљене; биљка од две педи до аршина. Ч. 2, 3. vi. *O. Narbonense* L.
4. Цветне петељке већ за цветања, особито доње, јако раскречене са плодником чакљасто на више савијене, приперци од дужине цветних петељака, листићи перигона с поља са широком, зеленом уздужном пругом; биљка највише од судланице. Ч. 2, 3 (по њвама близу Београда). iii. *O. refractum* W. K.
Цветне петељке усправљене или хоризонтално разведене. 5.
5. Приперци од дужине својих петељака, петељке усправљене, лишће широко линеарно, ободом трепљаво, без беле пруге дуж средњег перва; биљка од чемерка. Ч. 4, 5 (на Авали у Београдској, између винограда више Алексица). v. *O. comosum* L.
Приперци краћи од својих петељака, петељке разведене, лишће узано линеарно,

ободом глатко, са белом пругом дуж сре-
дњег перва; биљка од судланице мало што
већа. Чл. 2, 3, 5. IV. *O. umbellatum* L.

494 род: *Gagea* Salisb.

Перигон 6 пери, од пола са разведеним листи-
ћима, прашице усправљене, својим доњим крајем на
кошце нарасле, тучак 1, жиг 3 ћошкаст, семке окру-
гласте; дуговечне биљке, цвећа жутог и лишња ли-
неарног.

1. Корен го, сложен из 3 хоризонтално ста-
вљена ченка, од којих само један ченак
носи цветно стабло и један лист, стабло
1-3 цветно, цвеће подбочено листастим при-
перцима, цветне петељке глатке, листићи
перигона линеарни; биљка нешто пецелава
сива, од судланице. Чл. 5, 6. III.
. *G. stenopetalata* Reichb.
Корен омотан сушним навлакама, сложен из
1-2 ченка. 2.
2. Два листа из ченка излазећа, линеарна,
оздо кобиличаста, згор по среди уздужном
браздом изривена, стабло обично са по-
више цветова на врху, цветне петељке дла-
каве, листићи перигона ланцетаста; биљка
од судланице. Чл. 2, 3. III.
. *G. argensis* Schult.
Корен сложен само из једног ченка, из ког
излази, уз цветно стабло, само 1 лист. 3.

3. Прашнице округласте, лист из корена линеаран, згор са уздужним жљебом, под 2-6 цветном гроњом 2 размакнута, јајасто ланцетаста приперка; биљка од судланице, кадшто мања. $\text{Ж. } \text{Ѕ. III. } . \text{ } \text{G. } \text{pusilla}$ Schult.
 Прашнице дугуљасте, лист из корена ланцетасти линеаран, згор плосан, оздо са кобилпчастом уздужном гредом, под 4-6 цветном гроњом два паспрамна, ланцетаста приперка; биљка од чешерка. $\text{Ж. } 4, 6. \text{ IV. } \text{ } \text{G. } \text{lutea}$ Schult.

495 род: *Scilla* L.

Перигон 6 пери, звонаст или листића од основе разведених, без медника, прашници на доњем крају цветних листића нарасли, прашнице по среди на коцпе насађене, тучак не дељен, жиг главичаст, семке у чаури округласте; дуговечне биљке чена чврстог, љуспастиг, стабла голог, лишћа из корена излазећег и цвећа плаветног, наврх стабла у грозд сложеног.

Лишће (обично по 2 листа из корена ретко 3) згор жљебовито, стабло многоцветно, цвеће љубичасто, звонасто, петељке без приперака; биљка од чешерка, ретко што већа. $\text{Ж. } 6. \text{ IV. } \text{с. } \text{процепак, } \text{никсица. }$

$\text{S. } \text{bifolia}$ L.

По 2-4, згор плосна листа из корена излазећа, стабло мало — кадшто 1 цветно, ћошкасто, цвеће лепо плаветно, петељке ситним приперцима подбочене; биљка од судланице

до чеперка. џ. 6 (око Топчидера у Београдској). IV. . . . Sc. serpica Red.

496 род: *Allium* L.

Перигон 6 пери, звопаст или са цветним лискама разведеним, без медника, прашници падно цвета нарасли, у доњем крају у венац срасли, прашнице по среди па концима нарасле, тучак не дељен, жиг главичаст, семке у чаури ћошкасте; дуговечне биљке стабла (биљка) голог али кадшто до пола лисним усминама омотаног и цвећа различито бојеног, на врх стабла у многоцветне гроње сложеног.

1. Прашничини копци са 3 вршка, на средњи је вршак пасађена прашница. 2.
Прашничини копци са једним вршком који носи прашницу. 5.
2. Лишће линеарно, пласно. 3.
Лишће пола ваљасто, згор жљебовито. 4.
3. Цветна гроња обично малоцветна, између цветних петељака повише ченака, прашници дужи од цвећа, лишће ободом рапаво; биљка од аршина. џ. 4, 7. VI. *A. Scorodoprasum* L.
Цветна гроња округла, цвеће многобројно, спољне петељке на гроњи краће, прашници у цвету укрити, лишће ободом глатко, биљка од 2 педи. џ. 4, 5. VI. *A. rotundum* L.
4. Прашници двојном дужи од перигона, гроња многоцветна, средње петељке обично много дуже од спољних, стабло од 2 педи. џ. 4, 5. VI. . . . *A. sphaeroscephalum* L.

- Прашници мало што дужи од перигона, гроња обично малоцветна, са повише чепака између цветних петелака; биљка од аршина. *Ч.* 4. *vi.* . . . *A. vineale* L.
5. Чено здуљено, кадшто цилиндрично, обично на чврст, хоризонтално у земљи положен ризом, парасло. 6.
Чено округло или јајасто, обрасло оздо кончастим жилицама, без хоризонталног ризома. 12.
6. Опнице на чену у танке, мрежасто сплетене копце искошене. 7.
Опнице на чену целе или у неправилне се скраме распадајуће. 8.
7. Стабло до под цветну гроњу лисним усминама омотано, приперак под цветном гроњом усправљен, омотавајући доњим крајем цветне петелке, цвеће црвено, стабло од педи и нешто веће. *Ч.* 5 (на Лесковику у Алексиначкој, по Богданици у Књажевачкој). *vii.* *A. Surani* Boiss.
Стабло само у доњој трећини лисним усминама обрасло, два приперка под цветном гроњом зашпљаста, најзад сувраћена, цвеће црвено са тавнијим, уздужним первом по среди од сваке перигонове лиске; стабло од чеपर्ка. *Ч.* 5. *vii.* . . . *A. moschatum* L.
8. Лишће пошироко, елиптично, на дуге дршке пасажено, лисни нерви косим венама спојени, мрежасте, цвеће бело, прашници краћи од цветних лисака, стабло 3 угално, од че-

- перка. Ч. 5, 6. iv. с. цремош.
 A. ursinum L.
- Листће узано, линеарно, у дршке не сужено. 9.
9. Стабло у горњем пола од уздужних, оштрих
 греда кошкасто, листће линеарно, од ширине
 стабла, оздо 5 первно, од средњег нерва јаче
 испалог коблицасто, цвеће црвено, пра-
 шници од дужине перигона; бљка од педи
 и већа. Ч. 7. vi. A. acutangulum Schrd.
- Стабло ваљкасто. 10.
10. Прашници мало што дужи од цвета, при-
 перци под дветном гроњом краћи од цве-
 тних петељака, цвеће жућкасто, листће ли-
 неарно, дупке усправљено, маторо риђо;
 бљка мало што већа од чеперка. Ч. 5
 (на Ртџу у Алексиначкој, више Нишеваца
 у Књажевачкој). vi. . A. flavescens Bess.
- Прашници далеко ван цвета пружени, при-
 перци под цветном гроњом нешто дужи од
 својих петељака или бар равни. . . . 11.
11. Листће линеарно, пласно, на доњој површини
 од многих нерва цртасто, са 3 нерва јаче
 испала, цвеће жуто, па врху с пола нешто
 црвенкасто, листићи перигона неједнаки,
 спољни нешто краћи; бљка од аршина. Ч.
 7 (по влажним ливадама Златибора у Ужи-
 чкој). vii. . . . A. ochroleucum W. K.
- Листће пола ваљкасто, зашпљасто, згор са
 плитком, уздужном браздом, цвеће црвен-

касто или беличасто, листићи перигона за-
пиљасти, дужицом равни; биљка од педи,
ретко мало већа. Ч. (по Богданици и Ви-
поградима више Нишеваца у Књажевачкој).

ви. А. saxatile M. B.

12. Цветне гроње са ченцима између цветних
петељака. 13.

Цветне гроње само цветоноше, без ченака. 14.

13. Цвеће црвено, прашици по цветању много
дужи од листића перигона, лишће узано ли-
неарно, згор пласно, дуж средњег нерва жље-
бовито, оздо пупчато, са 3 уздужне греде,
ободом и по гредама од ситних квржица ра-
чаво; биљка од педи. Ч. 4, 5. vi. . .

. *) A. asperum Don.

Цвеће црвенкасто смеђо, прашици свакад
у цвету укрити или мало кад нешто ван
цвета пружени, лишће глатко, широко лине-
арно, пласно, оздо са 3-5 уздужних, глатких
греда; биљка од аршина. Ч. 3, 4. vii. .

. *) A. olegaceum L.

14. Прашици горњом трећином са прашицама
ван цвета пружени. 15.

Прашици у цвету укрити. 16.

15. Цвеће жуто, лишће полуваљкасто, обличено
свастим пепељком, у горњем крају шпља-

*) Четири феле овога рода, уз које стоји звезда, имају боље
да се проуче; оне две што носе ченке на цветној гроњи
као да пишу различите од двоје других, што тих ченака

- сто, стабло веће од педи. φ . 4, 5. vii. .
 A. flavum L.
 Цвеће црвено, лишће линеарно, плоско,
 оздо 3-5 первно; биљка од чеपर्ка, ретко
 што већа. φ . 4, 5 (на Ивановој Ливади у
 Књажевачкој, Копаонику у Крушевачкој).
 vii. *) A. pulchellum Don.
16. Лишће ваљкасто, згор жљобовито, на врху
 зашиљасто, цвеће црвенкасто, подбочено при-
 перцима мало што дужим од цветне гроње;
 биљка од чеपर्ка, ретко што већа. φ . 5
 (око Мокре Горе у Ужичкој). vi.
 A. Serbicum Vis. et Panč.
 Лишће плоско. 17.
17. Цвеће беличasto, листићи перигона лине-
 арни, заострљени, на леђи са зеленкастом
 уздужном пругом, лишће пошироко, плоско,
 ободом наборито; биљка од аршина. φ . 3
 (пзмеђу Топчидера и Белих Вода у Београд-
 ској). v. A. nigrum L.
 Цвеће црвенкасто чађасто, листићи пери-
 гона дугуљасте, на врху завршкасти или
 затубасте, на леђи од ситних црта шарени,
 лишће линеарно, оздо са 3, нешто пенала
 перва; биљка од педи. φ . 5, vii.
 *) A. fuscum W. K.

немају, јер сам онако, да биљка са Иванове Ливаде у
 башчу пресађена, већ прве године понесе чепке и ако их
 на Ивановој Ливади није имала. Ово ваља даљим општина
 да се потврди.

в) ПЛЕМЕ: *Hemerocallideae* R. Br.

Перигон 1 пери, ободом дељен, чаура са мало-семенним окцима, семке црне.

497 род: *Bellevalia* Lareurg.

Перигон угласто звонаст, ободом у 6 крижака дељен, прашници насађени надно цветних крижака, чаура округла, 3 гука; дуговечна биљка цвећа плаветног и лишћа не дељеног, дугуљастог.

Два до три дугуљаста или лонатичаста листа надно стабла, цвеће доста ситно, лене, отворено плаветне боје, на врху стабла у кратак грозд сложено; биљка од судланице до чеперка. Ч. 5 (доста обична по свима каменџарима на истоку од Србије). iv. *B. pallens* Vis.

498 род: *Muscari* L.

Перигон округласт или цеваст, под врхом нешто стињем, са врло кратким, 6 зубим ободом, прашници у горњем пола на перигон парасли, чаура 3 ћошка; дуговечне биљке цвећа већном плаветна и лишћа линеарна.

1. Цвеће на цветном грозду различито, доње жућкасто плаветникасто, на краће петељке насађено, родно, горње плаветно, на много дуже петељке парасло, јалово, лишће широко линеарно, ободом од ситних, белих и густих зубаца трепљаво. Ч. 3, 4, 5. v. с. вилин лук. *M. comosum* L.

- Цвеће свуд једнако, све родно или само гдекоје на врху закржљало. 2.
2. Цвеће кугласто, јасно плаветно, најзад у грозду доста рехаво, лишће из корена малобројно, линеарно, на врху нешто затубасто, згор жљебовито, усиправљено; биљка од чеперка, најзад до педл. џ. 4, 6. iv. с. преслицца. *M. botryoides* Mill.
- Цвеће јајасто или дугуљасто, угасито плаветно, лишће из корена многобројно, мрњаво. 3.
3. Цвеће јајасто, у јајаст грозд збивено, горње мал не седеће, доње низ стабло сувраћено, лишће линеарно, згор нецељаво сиво, жљебовито, чаурини канци округласти или објајастни, на врху урезани, обрцастни; биљка ретко кад већа од судланице. џ. 4, 5. iv. *M. ramosum* Mill.
- Цвеће дугуљасто, у дугуљаст грозд сложено све на прилично дуге петељке насађено, лишће линеарно, згор са широким уздужним жљебом, чаурини канци попреко шири него што су дуги, на врху не урезани; биљка од ћеперка, лишће дуже. џ. 3, 4. iv. *M. neglectum* Guss.

СХ РЕД: *Colchicaceae* DC.

Перигон 6 пери или 6 дели, прашника 6, нараслих на ложи или на цеву од перигона, прашнице унутарње, плодник слободан, са многим ембрионима, кад

1, са једним тучком, кад 3 плодника при основи срасла, сваки са својим тучком, плод сушан.

499 род: *Colchicum* L. с. мразовац.

Перигон левкаст, са врло дугом цеву а ободом 6 делом, прашници нарасли наврх перигонове цеву, тучка 3, плод 3 ока чаура, 3 оца у горњем се крају за зрења растављајућа и из путра пуцајућа; дуговечна биљка корена кртоластог, цвета црвеног и лишћа позног, т. ј. са плодом истом друге године с пролећа се развијајућег.

Нерви перигона, особито надно цвећа, веругави, лишће ланцетасто, на оба краја стиљепо, чаура у доњем крају, где је дршка припета, улокана; биљка од чеперка, лишће од подп. ζ . 4, 5, 7. vш. *) *S. autumnale* L. Нерви перигона прави, лишће линеарно, готово свуд једне ширине; биљка од судлалице, лишће нешто веће. ζ . 4 (у Подунављу по нековима од Рама до Радујевца). vш. *S. agerarium* W. K.

500 род: *Veratrum* L. с. чемерика.

Перигон 6 пери, прашнице попреко пуцајуће, чауре 3, у доњем крају срасле, из нутра пуцајуће, семке спљоштене или крилате; дуговечне биљке корена жиличавог, стабла листатог, лишћа елиптичног,

*) У нас као да ће бити више фела овога рода тим пре, што се ове биљке налази на посе не једнакој подлози, кад по влажним ливадама, кад по каменитим и присојним странама.

дуж наборптог и цвећа доста виђеног, од пола стабла у обиклату метлицу сложеног.

Цвеће мрко пурпурно, насађено на петељке перигону дужином равне, крпшке перигона елиптичне, ободом целе, за цветања хоризонтално разведене. џ. 5, 6 (по каменитим странама на југу и истоку од Србије).
 VII. V. nigritum L.

Цвеће бело или зеленкасто, насађено на петељке краће од перигона, листићи перигона ланцетасти, ободом зупчасти, разведени; биљка од аршина и већа. џ. 6, 7 (по вишим брдима). VII. . . . V. album L.

CXI ред: Juncaceae Bartl.

Перигон сушац, 6 пери, прашика 6, ретко 3, са концима шпљастим и прашицама 2 окли, плодник слободан, тучак 1, жига 3, кончаста, двакава, плод много- или малосемена чаура; биљке стабла само у доњем крају члановитог, лишћа линеарног или цевастог и цвећа наврх стабла у гроње сложеног.

501 род: Juncus L. с. спта.

Перигон 6 пери, листићи перигона сушни, у 2 реда сложени, прашика 6, ретко 3, чаура по средитиноноша, семке многобројне.

1. Ситипа (стабло) без лишћа, омотана у доњем делу безлисним усмицама, са цвећем у горњој трећини из стабла излазећим и у гроње сложеним. 2.

- Ситина са лпшћем, на врху са цвећем у
гроње сложеним. 4.
2. Ситина пепељаво сиваста, из нутра шуља,
са попречним типовима, стабло стиснуто, ме-
стимнице чворугаво, цветна гроња растрес-
ита, перигон црнкасто смеђ, са линеарно
ланцетастим, на врху заострљеним листи-
ћима. Ф. 7, 8. VII. *J. glaucus* Ehrh.
Ситина јасно зелена, из нутра подједнако
сржи испуњена. 3.
3. Цветна гроња растресита, чаура згор зату-
баста, са једва видљивим остатком од тучка,
доње усмиле мрко црвене; биљка од аршина.
Ф. 7. VI. *J. effusus* L.
Цветна гроња клупчasto скупљена, чаура на
врху угнута, са виђеним остатком од тучка,
доње усмиле мрке; биљка од аршина. Ф.
7. VI. *J. conglomeratus* L.
4. Годншње, доста ситне биљке корена жпип-
чавог. 5.
Дуговечне биљке корена трнатог, кадшто
пузећег. 6.
5. Листићи перигона ланцетастн, много дужи
од елиптично здуљене чауре, цвеће кад ску-
пљено у кратке гроње, кад дуж стабла на
подуже петељке насађено; биљка кад од су-
длаице кад од педн. ☉. 4. 7. VII.
. *J. bufonius* L.
Листићи перигона јајасто ланцетастн, нешто
дужи од округласте чауре, цвеће усамљено,

- у назуху од кратких листоликних приперака дуж стабла стављено, вршно на дуге петељке насађено; биљка од судланице, кад што до педи. ☉. 4, 7 (на Моравици више Алексиначке Бање). viii. *J. Tenageia* Ehrh.
6. Стабло на врху само са 2-3 цвета, подбочена приперцима много дужим од цвећа, стабло у доњем крају обложено усминама; горња усмина листоноша, са листом дужим од половине стабла, кореп пузећи, стабла многобројна. 5, 7 (на Сухом Рудишту у Крушевачкој). vi. *J. Hostii* Tausch.
Стабло на врху са многобројним цвећем у мање више растресите, обично јако сложене гроње састављеним. 7.
7. Лишће пласно (као у трава), листићи перигона јајасто дугуљаста, на врху затубасти, у пола краћи од чауре, стабло до пола листато, стиснуто; од педи, ретко што веће. 4. 6, 7. vii. . . . *J. compressus* Jacq.
Лишће цевасто, из нутра шупље. 8.
8. Сви листићи перигона на врху затубасти. 9.
Бар спољни листићи перигона на врху заострљени. 10.
9. Стабло 3 листо, од аршина и веће, цветна гроња растресита, цвеће смеђасто жућкасто, листићи перигона округласти, од дужине чауре. 4. 7. vii. . . *J. obtusiflorus* Ehrh.
Стабло 2 листо, мало што веће од педи, цветна гроња усправљена, цвеће смеђасто

црно, листићи перигона дугуљасте, спољни
пенод врха ртасти, краћи од чауре. ζ . 7
(на Равном Столу у Чачанској). vii. . . .
. J. alpinus Vill.

10. Стабло устајуће, кадшто на земљу положено,
по гдекад у води пливајуће, обично од педи,
ретко две, листићи перигона једне дужине,
спољни завршкасти, унутарњи затубасти, сви
краћи од јајасто завршкасте чауре. ζ . 7.
vii. J. lamprocarpus Ehrh.
Стабло дупке усправљено, од аршина, ли-
стићи перигона различите дужине, спољни
краћи, унутарњи дужи, врховима разведени,
сви обично нешто краћи од јајасто ланцета-
сте, на врху заострљене чауре. ζ . 7. vii.
. *) J. sylvaticus Reichb.

502 род: *Luzula* DC.

Перигон 6 пери, прашника 6, чаура 1 ока, 3
семена, не претињена; дуговечне биљке лишћа ободом
од дугих длака трепаљавог и цвећа наврх стабла у ам-
бреласту, једноставну или сложону гроњу скупљеног.

1. Све цвеће на властите, дуже или краће
дршке насађено, семке на врху са виђеном,
рескастом израсли. 2.

*) На Конаонику у Крушевачкој расте сродна биљка, за коју
сам некада држао да ће бити *J. atratus* Krock. а сада
мислим, да је сроднија јужној форми *J. striatus* Schousb.
али се од обе разликује тиме, што је цвеће у много веће,
крупчасто збивене гроње сложено.

- Цвеће наврх петељака у главичасте или класасте громилице сложено и у обилату, обично растреспту гроњу састављено. 4.
2. Корен пузећи, петељке у гроњи 1 цветне, разведене, израстао на семену српасто накривљена, лишће линеарно, стабло од чеपर्ка. Ж. 6 (по вишим брдима, на Чемерну у Чачанској, Голији у Ужичкој и др.). vi. *L. flavescens* Gaud. Корен жипчав, пе пузећи. 3.
3. Доње петељке по цветању на ниже оборене, све обично 3 цветне, израстао на семену српасто накривљена, лишће пошироко, ланцетасто линеарно; биљка од педи. Ж. 6. iv. *L. pilosa* Willd. Све петељке пре и после цветања усправљене, петељке 1-3 цветне, израстао на семену права, затубаста, лишће узано, линеарно; биљка од чеपर्ка, ретко већа, са цвећем обично црикасто смеђастим, затворенијим по у две пређашње феле. Ж. 6 (на Белом Камену и Црном Врху у Јагодинској). v. *L. Forsteri* DC.
4. Гроњице наврх цветних петељака обично 2 до 3 цветне, кадито само 1 цветне, ређе 4-6 цветне. 5.
- Гроњице наврх цветних петељака многоцветне, главичасте или класасте, обично 6-10 цветне. 6.

5. Боцеће лишће дуже од цветне гроње, гроњице 1-4 цветне, листићи перигона белчастии или смеђастии, завршкасти, дужи од чауре; прашинице мал не седеће, лишће линеарно; биљка од аршина. Ф. 6. vi. *L. albida* DC.
 Боцеће лишће много краће од цветне гроње, гроњице обично 3 цветне, листићи перигона смеђастии, на врху ртасти, од дужине чауре, прашинице мал не седеће; биљка од аршина, много трнатија од пређашње феле. Ф. 6 (по вишим брдима). v. с. мислиница. *L. maxima* DC.
6. Цветне петељке све кратке, цвеће сложено у громуљичави, због стабла у лук савијеног, суноврати клас, листићи перигона заострљени, дужи од округласто јајасте чауре, конци у пола краћи од прашиница, лишће узано линеарно. Ф. 5 (на Копаонику у Крушевачкој). vi. *L. spicata* DC.
 Само средња гроњица седећа, остале на подгачке петељке насађене. 7.
7. Корен пузећи, спољне гроњице на дугим петељкама накренуте или најзад суноврате, листићи перигона заострљени, дужи од округласте, затубасте, на врху ртасте чауре, прашинице (прецветале) три крат дуже од својих конаца. Ф. 4, 6. v.
 L. campestris DC.
 Корен жипчав, све цветне гроњице на петељкама усправљене, листићи перигона заострљени, дужи од затубасте, на врху рта-

сте чауре, прашнице пајзад двојном краће
од својих конаца. Ц. 4, 6. v.
. L. multiflora Lej.

СХИ ред: Сурегасеае Juss.

Цвеће сушно, хермафродитно или дводомо, сло-
жено у класе (као у трава на које ове биљке у где-
чему личе), подбочене приперцима, перигон сложен из
6 или више чекињица, кадшто их има мање, гдешто
их пак никако нема, прашника 3, плодник слободан,
тучак 1, у 2-3 жига дељен; плод орашница, обложена
приперком на прилику мешка, нараслим.

а) ПЛЕМЕ: Сурегасеае Koch.

Цвеће хермафродитно, плеве (приперци) дворе-
дце стављене.

503 род: Сурегус L.

Плеве многобројне, кобиличасте, све цветоноше
или 2-3 доње, мање празне, подлодних чекињица нема;
годишње или дуговечне барске биљке, цвећа наврх
стабла у амбреласте гроње сложеног и лишћа линеарног.

1.	Тучак у 2 жига дељен.	2.
	Тучак у 3 жига дељен.	4.
2. Дуговечна, трсната биљка, много већа од
педи, кадшто од аршина, класци многоцве-
тни, доста дебели, приперци јајасте, зату-
басти, на леђи уздужно цртасти, орашница
објајасто стиснута, са закруженим ивицама,
корен пузећи. Ц. 7 (око Лознице, испод
Београда на Дунаву и др.). VII. C. Monti L.

- Годишње, доста слабе биљке, ретко кад веће од чеперка. 3.
3. Цветни амбрел скупљен, са мало класака (обично 2-3), класци смеђасти, са плевама јајастим, завршкастим, стабла копчаста, обично на земљи лежећа, од судланце, ретко већа. ☉. 7 (близу Витановца у Доњој Грузији у Крагујевачкој). ви. *C. Raiponicus* Jacq. Цветни амбрел растресит, са повише цветних класака, класци жућкасти, са плевама дугуљасто јајастим, биљка од чеперка, кадшто нешто већа. ☉. 7. ви. *C. flavescens* L.
4. Годишње биљке корена жиличавог. *) . . . 5.
Дуговечне биљке корена цузећег. . . . 6.
5. Певе на класцима округласте, обично црне, ређе смеђасте, са зеленом кобилицом, без виђених уздужних црта; биљка ретко већа од чеперка, највише од педи. ☉. 7, ви. *C. fuscus* L.
Певе на класцима дугуљасте, по странама црвено смеђе, по ободима и кобилици зеленкасте, са виђеним, уздужним цртама на леђи; биљка од аршина, ретко мања. ☉. 7. ви. *C. glaber* L.
6. Цвеће наврх цветних петељака клупчасто збивено, класци линеарни, завршкасте, јако стиспути, певе линеарне, орашнице дугуља-

*) Сравни иже стављену примедбу уз *C. glomeratus*.

сте, 3 ћошке, биљка обично од аршина, млада кадшто много мања од чеперка. џ. 7 (на обали или по врбацима свију наших повећих река). VIII. . *) *C. glomeratus* L. Цветни амбрелак растресит, сви класци на властите петељке насађени. 7.

7. Лишће с доње стране пенељаво сиво, биљка мало што већа од педи, обично мања, класци риђи, многоцветни (са више од 15 цветова), плеве елиптичне, са узаним, сушним (беличастим), ободом, цузећи корен кончаст, по гдешто у ситне кртолице задебљао. џ. 7 (на Морави више Ђуприје). VIII.
. *C. radicosus* Sibth.

Лишће на обе стране једнако зелено, биљка од аршина, гдешто много већа, класци жућкасти или смеђасти, многоцветни (обично са 6-12 цветова), плеве елиптичне, завршкасте или затубасте, са пошироким белим ободом, корен подебео, цузећи, кртоласто не задебљао. џ. 7 (у Подунављу на више места). VIII. **) *C. longus* L.

*) Ове је биљке боја јако променљива, али се свакад од других тим разликује, што су јој класци јако збивени у годишњих биљака. Што кажем годишњих, то ваља да се боље испита, јер ми се чини, противно општем мишљењу, да је она краткога трајања или бар има екземплара, који већ прве године цветају.

**) Око Бање Јоханичке у Крушевачкој расте сродна биљка, за коју сам некада држао, да је *C. badius* Desf. Ово ваља да се на месту боље испита.

504 род: *Schoenus* L.

Класци дворедице на клас насађени, дође плевe већином празне, подплодне чекиње малобројне или их нема; дуговечна, барска биљка цвећа у клас сложеног.

Цветни клас на врху од стабла из 2-3 класка сложен, подплодне чекињице 4-5, припек што клас бочи зашиљаст, од дужине класа или краћи, лишће линеарно, зашиљасто, краће од пола дужине стабла; биљка од черка. Ч. 6 (по вишим брдима). v. . .
 Sch. ferrugineus L.

б) племе: *Scirpeae* Koch.

Цвеће хермафродитно, плевнице на све стране од класе стављене.

505 род: *Heleocharis* R. Br.

Плеве подједнако око класа стављене, што на више у класу то краће, дође 1-2 празне, подплодне чекиње у цвету укрите, тучак у доњем крају задебљао, са плодником зглобљен, орашца од задебљалог, трајућег дела тучка ртаста, стабло без лишћа, у доњем крају омотано безлисним усминама; годишње или дуговечне барске биљке, цвећа наврх стабла у једноставак клас сложеног.

1. Стабла кончата, ситна, од суданце до черка, цветни клас наврх стабла јајаст, сложен из мало — 6 цветова, плевe јајасте, затубасте, стабаоце рђано, четвртасто,

ораница дугуљаста, са многим ситним, узду-
жним гредама. ☉. 6. vi.
. Н. *acicularis* R. Br.

Стабла ваљкаста, од аршина или кадшто
мања. 2.

2. Доњи приперак поширок, цели доњи крај
класа обухватајући, клас дугуљаст, плеве за-
вршкасте, стабло ваљкасто, јасно зелено.
џ. 7 (на Циганлији више Београда). vi.
. Н. *uniglumis* Link.

Доњи приперак узан, само пола класа омо-
тавајући, клас дугуљаст или јајаст, плеве
завршкасте, стабло пецелаво сиво. џ. 7.
vi. Н. *palustris* R. Br.

506 род: *Scirpus* L.

Плеве подједнако око класа стављене, што на
више то мање, 1-2 доње празне, подплодних чекиња
3-6, кадшто без и једне, тучак са плодником не згло-
бљен; једногодишње или дуговечне барске биљке, цвећа
у класе или гроње сложеног, стабла кад листатог кад
без лишћа.

1. Стабло без лишћа, у доњем крају обложено
безлисним усмипама, цветни клас наврх ста-
бла усамљен; ситне биљке. 2.
Стабло бар при основи са дужим лишћем
или ако је без лишћа, има повише класова,
наврх стабла у гроњу или главицу сло-
жених. 3.

2. Стабло ваљкасто, од попречних типова мрежасто*), клас јајасто дугуљаст, подплодне чекињице дуже од плода; биљка обично мања од судланице. ♀. 7 (на Морави близу Јасике у Јагодинској). vi. Sc. *ragvulus* R. S. Стабло ваљкасто, без попречних типова, клас на врх стабла јајаст, подплодне чекињице нешто краће од плода; биљка од чемерка, кадишто мања. ♀. 7. vi. Sc. *pauciflorus* Light.
3. Годишње, доста ситне биљке корена танког, жпичавог. 4.
Дуговечне биљке корена трпатог, обично пузећег. 6.
4. Два жига, класци на врх стабла у округласту главицу сложени и подбочени омотачем од 3 или више плоских, главице далеко прелазећих листа, плевe лапцетасте, заоштрене, стабло кадишто од палца, највише од чемерка, у доњем крају листато. ♂. 7. vii. Sc. *Michelianus* L.
Три жига, класци дугуљасте, на врх стабла ретко усамљени, обично 3-8 класака на краће или дуже петељке насађених и сложених у гроњицу, подбочену једним ваљкастим листом — продужењем стабла. 5.
5. Класци малобројни, 1-3, подбочени продужењем стабла много краћим од осталог ста-

*) Ово се види кад се стабло према свесни сматра и то најбоље онда, пошто се осушило.

бла, плеве затубасте, на врху ртасте, орашице стиснуте, дуж цртасте, без подплодних чекињица; биљка од судланице. ☉. 7. vii.
 Sc. setaceus L.

Класци многобројни, 3-8, подбочени продужењем стабла бар од пола дужине осталога стабла, плеве затубасте, на врху ртасте, орашице 3 угалне, попреко наборите, подлодне чекињице обрасле бацкама назад обраћеним; биљка од чеперка. ☉. 7. vii.
 Sc. supinus L.

6. Класци на врх стабла дворедице у стиснут клас поређани, 6-8 цветни, лишће пласно, оздо дуж среде кобилчасто, подлодне чекињице обрасле бацкама назад обраћеним, биљка од чеперка до педи. ☿. 7 (по вшним брдима, Златибору, Голцији у Ужичкој и др.). vii. Sc. compressus Pers.

Класци на врх стабла без реда седећи или на дуже или краће петељке насађени. 7.

7. Стабло скроз ваљкасто. 8.
 Стабло бар по среди ћошкасто, 3 угално. 10.

8. Цвеће збивено у округле главице, на стаблу седеће или на дуже или краће петељке насађене, плеве кусо одсечене, на врху ртасте, тучка 3, орашице глатке, без подлодних чекињица, лишће пола ваљкасто, згор жљобовито; биљка од аршина. ☿. 4. vii.
 Sc. Holoschoenus L.

- Цветни класи дугуљасти, усамљени или у гроње скупиљени, кад седећи, кад на дуже или краће петељке насађени. 9.
9. Тучак у 3 жига дељен, орашнице 3 угле, подбочене чекињницама које су обрасле бацкама назад обраћеним, плевe глатке; биљка од човечјег боја и већа. *Ч.* 7, *С.* vi. *Sc. lacustris* L.
- Тучак у 2 жига дељен, орашнице 3 угалне, глатке, подбочене чекињама које су обрасле бацкама назад обраћеним, плевe од ситних квржица рапаве; биљка од човечјег боја, кадшто много мања. *Ч.* 7, *С.* vi. *Sc. Tabernaemontani* Gmel.
10. Плевe дуж цртасте, цветни класци сви седећи, подбочени продужењем стабла, 2-3 крат дужим од цветне гроње, стабло без лишћа, у доњем крају обрасло усминама, млада стабла, између оних што цветају, представљају лишће, биљка од педи до аршина. *Ч.* 7 (око Криве Баре у Јагодинској). vii. *Sc. micropatus* L.
- Плевe равне (дуж не цртасте), стабло у доњем крају листато, класци седећи или на петељке насађени и подбочени листовим омотачем. 11.
11. Корен нузећи, са жилама по гдешто кртоласто задебљалим, стабло од 2 педи до аршина, класци доста ситни, овални, плевe на класцима у горњем крају већином 2 деле,

са кришкама завршкастим, зучастим. ђ. .
 7, 8. чи. *Sc. maritimus* L.
 Корен пузећи, жиле кончасте (не задебљале), стабло ретко веће од 2 педи, класци доста кружни, дугуљасте, плевe на врху затубасте, по среди ртасте. ђ. . 7, vii. .
 Sc. sylvaticus L.

507 род: *Eriophorum* L.

Плевe на класу подједнако на све стране поређане, подиодне чекиње по цветању парашћујуће, најзад много дуже од плода и класка; дуговечне, барске биљке са класцима (у наших фела) у растреситу гроњу сложеним и лишћем линеарним.

Стабло 3 угално, лишће пошироко, са врхом трохошким, класци многобројни, насађени на дуже или краће, рацаве петелке; биљка од аршина. ђ. . 7. iv. . *E. latifolium* Нор.
 Стабло ваљкасто, лишће узано, за трохошким врхом, класци многобројни, насађени на дуже или краће, глатке петелке; биљка од аршина. ђ. . 7. iv. *E. angustifolium* Roth.

в) плевe: *Cariceae* Koch.

Цвеће диклинично, једно или дводомо.

508 род: *Carex* L.

Цвеће подбочено кобилчастом плевом, мушки цвет са 2-3 прапника, женски са плодником и тучком у 2-3 кончаста жига раздељеним, плод мешак, дужим

или краћим кљуном завршен; дуговечне биљке цвећа у један или више класа сложеног и лишћа линеарног, са дршком (као у трава) у усмјну раширеном.

1. По 2 жига у женском цвету. 2.
По 3 жига у женском цвету. 18.
2. Класи двојаки, повелики, доњи дебљи, женски, кадшто са нешто мало мушких цветова на врху, горњи тањи, мушки, кадшто са гдекојим женским цветом при основи. 3.
Класи једнаки, ситни, кад у горњем пола мушки кад у доњем, или обратно, кад горе женски, кад доле. 5.
3. Усмјне око стабла мрежасто изкошене, мушка класа 2, женска 2-3, доњи класи на дршке несађени, горњи седећи, приперци ланцетасте, краћи од елиптичног, стишеног, на леђи цртастог плода; биљка од аршина. *Ч. 7. iv. C. stricta Good.*
Усмјне око стабла целе. 4.
4. Класи и пре и после цветања збивени, мушки клас усамљен, ретко два мушка класа, женска 2-3, плеве елиптичне, на врху затубасте, орашице елиптичне, спред пловне, на леђи пупчасте, са многим уздужним цртама; биљка од 1-2 педи. *Ч. 7. iv. C. vulgaris Fr.*
Класи, особито доњи, по цветању у доњем пола рехави, мушка класа 2-3, женска 3-4, плеве ланцетасте, заоштрљене, плод с обе

- странице нешто пупчаст, са слабо видљивим цртама на леђи. Ч. 7. v. . . . *C. acuta* L.
5. Горњи класци у цветном класу женски, доњи мушки. 6.
 Горњи класци у цветном класу мушки, доњи женски. 11.
6. Корен пузећи. 7.
 Корен жиличав. 8.
7. Око 5 класака двореднице наблизу стављених, плод ланцетаст, подбочен беличастим, у дужини плоду равним приперком; биљка од педи. Ч. 6. v. *C. brizoides* L.
 У класу 3-7 класака без реда доста наблизу стављених, плод јајаст, подбочен смеђастим, плоду у дужини равним приперком. Ч. 2, 3, 4. iv. *C. Schreberi* Schrk.
8. Класци на класу врло раздалеко стављени, сви подбочени или бар доња 2-3 подбочена подугачким лишћем, плод јајаст, стињен у 2 зуби, ободом рапави кљуц, стабло танко од педи, кадшто и веће. Ч. 6, 7. v. *C. gemota* L.
 Класци наврх стабла на близу стојећи, без боचेћег лишћа или је само доњи класак листом подбочен. 9.
9. Класци овални, јако приближени, дотичући се, плевe од дужине плода, плод усправљен, с обе стране цртаст, по кожастом ободу зупчаст, завршен подужим, 2 зубим кљупом; биљка од педи или нешто већа. Ч. 6, 7.
 C. leporina L.

- Класци, бар доњи, нешто размањнути, плевe краће од плода, под којим стоје. . . . 10.
10. У цветном класу 4-7 класака, зрео плод усправљен, смеђасто зеленкаст, тачкаст, опасан оштрим, зупчастим ободом, на леђи слабо цртаст, на врху затубаст, стабла из корена многобројна, дупке усправљена, од педи. *Ч.* 7 (на Копачици у Крушевачкој). *v.* *S. canescens* L.
- У цветном класу 3-4 класка, зрели плодови на све стране разведени, јајасте, у доста дуг кљуи завршени, на леђи ситно цртасти, по ободу зупчasti; стабла танка, усправљена, од чеперка. *Ч.* 7 (на Копачици у Крушевачкој). *v.* *S. echinata* Mur.
11. Корен доста трнат, на далеко пузећи. . . . 12.
Корен жиличав, ретко (у *S. teretiuscula*) нешто пузећи. 13.
12. Плод по ободу од танке кожице крилат, класци многобројни, у дугуљаст, у доњем крају рехав клас сложени, плевe краће од плода, стабло на угловима рапаво, од педи или мање. *Ч.* 4, 7 (на Одвраћеници у Ужичкој). *vi.* *S. disticha* Huds.
- Плод са оштрим ободом (не крилат), класци сложени у јајаст или дугуљаст, збивен клас, плевe од дужине плода, стабло под врхом рапаво. *Ч.* 7. *v.* . . . *S. divisa* Huds.
13. Клас дугачак, класци што на ниже то више размакнути, плевe беличасте, на врху рта-

- сте, краће од својих орашица, стабло танко, штркљасто, најзад врхом земљи оборено, стабло од 2 педи до аршина. ф. 6. v. *C. divulsa* Good.
- Клас доста кратак, класци мање више збивени или подједнако размакнути. 14.
14. Класци у метлицу сложени т. ј. доње цветне гране здужеће, грапате, све што на више то краће. 15.
- Сви класци седећи, у дужи или краћи клас сложени. 16.
15. Стабло троугално, са плоским (равним) странама, приперци нешто краћи од плода, орашице с пред плосне, на леђи пупчасте, глатке, само при основи нешто цртасте; стабло од аршина, кадшто веће. ф. 7. v. *C. paniculata* L.
- Стабло троугално, са пупчастим странама, приперци од дужине плода, орашице с пред плосне, на леђи пупчасте и ту од уздужних прва цртасте, стабло од аршина, кадшто нешто веће. ф. 7. v, *C. paradoxa* Willd.
16. Плеве од дужине плода, орашице на леђи глатке, само при основи нешто цртасте, лишће линеарно, шире од цветног стабла, корен косо у земљи положен, нешто пузећи, стабло од аршина. ф. 7. v. *C. teretiuscula* Good.
- Плеве краће од плода, лишће шире од цветног стабла, корен жиличав. 17.

17. Плод на леђи од 5-7 уздужних перва цр-
таст, стабло доста тренато, троугално, са
улубљеним странама и врло рапавим угло-
вима; биљца од аршина. Ф. 7. v. *C. vulpina* L.
Плод на леђи гладак или не приметно цр-
таст, стабло доста танко, троугално, са
плосним странама и угловима наврх стабла
нешто рапавим; стабло од педи, кадшто и
мање, ређе (у ладу) веће. Ф. 6, 7. v. .
. *C. muricata* L.
18. Плод округласт или дугуљаст, ца врху у
кљун не истанчап или са кљуном ситним,
на врху кадшто 2 зубим. 19.
Плод јајаст или дугуљаст, од пола посту-
пно истанчап. 36.
19. Плод гладак — само у *C. brevicollis* млад
нешто длакав. 20.
Плод длакав, или од ситних чекињица рутав*). 27.
20. Женски класи са зрелим плодом линеарни,
са цвећем раздалеко стављеним. 21.
Женски класи округласти или дугуљасти, са
нагусто (бар у горњем пола класа) стављеним
цвећем. 22.
21. Мушки клас 1, женска 2, малоцветна (око
5 цветова), приперци што боче класе сушни,

*) Овамо снада и *C. ornithorodioides* Haussm., у кога је
плод гладак; ову биљку сматрају неки ботаници као ва-
ријетет са глатким плодом феле *C. ornithoroda* W., која
има рутав плод. У природи нема карактера непомично
сталних, ту владају безбројни прелазни, који се сваком си-
стематисању одупиру,

- беличасти, плод округласто јајаст, на леђи цртаст, лишће узано, најзад јако здужено, корен пузећи; биљка од чеперка. Ч. 5, 6 (на Столу у Чачанској). iv. . *C. alba* Scop.
- Мушки клас 1, женска 2-3, приперци што боче класе листасте (зелени), плод округласто јајаст, са кратким, на врху копчастим кљуном, стабло глатко, од педи или нешто веће, лишће ободом трењаво. Ч. 6. iv. *C. pilosa* Scop.
22. Најмање 2 мушка класа наврх стабла, кад што и женски класи са нешто мушког цвећа на врху, плод елиптичан, нешто рапав, али без уздужних црта, лишће пенељаво сиво, стабло од 2 педи до аршина. Ч. 5, 6. iv. *) *C. glauca* Scop.
- Само 1 мушки клас наврх стабла. 23.
23. Цветни класи врло дугачки, сви или бар доњи већ за цветања висећи, орашнице елиптично 3 ћошке, глатке, лишће широко линеарно, 3 угално, од аршина и веће, у горњем крају рапаво. Ч. 6, 7. vi. . *C. maxima* Scop.
- Цветци класи округласти или дугуљасте, усправљени или само зрели суноврати. 24.
24. Лишће длакаво, женска класа 2-3, мушком класу доста примакнута, са зрелим плодом

*) Близу Јслагаца у Крушевачкој расте сродна биљка, коју неки разликују под именом *C. claviformis* Нор., што има класе у горњем крају сопасто задебљале; ваља да се боље на месту испита.

- на страну наведена, ретко суноврата, ора-
 пице дугуљасте, на оба краја затубасте, не-
 што цртасте; биљка од 1-2 педп. Ц. 6. v.
 C. pallescens L.
 Лишће глатко или само ободом рапаво, цве-
 тни класи свакад усправљени. 25.
25. Лишће широко линеарно, 4-5 крат шире од
 стабла, 2-3 женска класа са цвећем збиве-
 ним, плод доста крупан, испрва нешто дла-
 кав, зрео гладак, по странама слабо цртаст,
 у горњем крају напрасно у кљуи с ужен,
 бљка од 1-2 педп. Ц. 5 (по камењарима
 на истоку доста обична биљка). vi. с. јало-
 вак. *C. brevicollis* DC.
 Лишће узано линеарно, само 2 крат шире од
 стабла. 26.
26. Женски класи ваљкасти, у доњем крају не-
 што рехави, подбочени листастим припер-
 цима, орашице округласто јајасте, глатке,
 са кљуном кратким, право одсеченим: биљка
 од педп. Ц. 5, 7 (на Златпбору у Ужичкој,
 Конаонику у Крушевачкој. *) *C. rapicea* L.
 Женски класи округласти или јајасте, зби-
 вени, подбочени приперцима при основи у 2
 сушне ушке проширеним, плод округласт, по
 странама са уздужним цртама, гладак и сја-

*) Ваља боље да се испита, да ли биљка што је на Златп-
 бору нађена, не припада другој сродној фели, *C. vagi-
 nata* Tausch., која има стабло глатко и приперке под
 класима у простране усмине раширене.

- јак, на врху у кратак, 2 зуби кљуи разде-
љен; биљка од чеपर्ка. џ. 4, 5 (око Кла-
дова и на Црној Гори према Столу у Кра-
јинској *). ив. *S. oboesa* All.
27. Приперци што класе боче већином сушни,
на врху затубасти, цветно стабло кратко,
лишћем прикривено, женска класа 2-3, до
дна по стаблу разређена, са 2-4 цвета, плод
објајаст, лишће узано линеарно, свакад дуже
од стабла, биљка ретко већа од судланице.
џ. 5, 6. ии. *S. humilis* Leys. 28.
28. Доњи цветни класи на врло дуге петељке
насађени, обично ниско на стаблу нарасли
или из корена излазећи. 29.
- Цветни класи сви на врху стабла или бар не
испод његове половине стављени. 30.
29. Горњи женски клас под мушким класом се-
дећи, плод објајасто троугалан, по странама
од уздужних перва цртаст, семке смеђе, об-
јајасто троугалне, тачкасте; стабло од че-
पर्ка, највише до педи. џ. 5, 6 (на Гребену,
Штрицу, више м. Вратне у Крајинској
и др.). ии. *S. Halleriana* Asso.

*) Биљка што расте на Црној Гори има класе краће, округле, те зато може бити спада у фелу, коју је Kitaibel разликовао под именом *S. conglobata*; ово ваља тим пре да се испита што је место, где расте, не обично.

Горњи мушки клас под женским класом на петељку пасађен, плод елиптично троугалац, са три јача уздужна перва, семке смеђе, елиптично троугалне, са 3 беличасте уздужне греде, стабло од чеперка. *Ч.* 5, 6 (више Текија у Крајинској). *iv.* *) *C. basilaris* Jord.

30. Женски цветни класи линеарни, рехави, малоцветни, па близу стављени, сви мушком класу примакнути, бар горњи најзад преко мушкога класа пружен. 31.
 Женски цветни класи округласти или ваљкасти, бар у горњем крају збивени, доњи од мушког класа поодмакнути. 32.
31. Стабло степуто, женски класи 5-9 цветни, горњи бар мушком класу примакнути или преко њега пружени, плод од дужине свог приперка, објајасто 3 угалац; биљка од педи. *Ч.* 6. *iv.* *C. digitata* L.
 Стабло ваљкасто, женски класи 3-5 цветни, сви наблизу до мушког класа стављени, цвеће доста збивено, плод (мањи по у пређашње феле) дужи од свог приперка, глалак, биљка од чеперка. *Ч.* 5 (на Копаоник у Крушевачкој). *iv.*
 C. ornithopodioides Haussm.

*) Ова је биљка врло подобна на пређашњу фелу, с којом је од пре била и сједињена, у нас је много ређа а расте на силикатима — пређашња на калциту. Најлакше се могу разликовати по плоду, који је два пут мањи у ове по у пређашње феле.

32. Приперци под цвећем па врху затубасти, сушни и од кратких длака трељава, од дужине плода, орашице зреле мрке, објајасто троугалне, лишће нешто пепељаво сиво; биљка од чеперка. ђ. 5, 6 (на Столу у Чачанској, Конаошнику у Крушевачкој, више Грошнице у Крагујевачкој). v.
 C. ericetorum Poll.
 Приперци под цвећем завршкасти или заострљени. 33.
33. Женски класи округласти, ређе јајасте, мало што дужи него што су широки. 34.
 Женски класи дугуљасте, много дужи него што су широки, само горњи кадшто сувраћени. 35.
34. Стабло 3 угално, танко, најзад (са плодом) на земљу оборено, приперци под цветним класима листасте (скроз зелени), цветни приперци нешто дужи од својих орашица, које су јајасто округласте; биљка од чеперка. ђ. 4, 6 (по вишим брдима). iv.
 C. pilulifera L.
 Стабло ваљкасто, усправљено или само с плодом на страну наведено, приперци под класима у доњем крају сушни, са листастим овршком, цветни приперци од дужине својих орашица, које су елиптичне, на оба краја нешто истанчане, по површини тачкасте, стабло од педи. ђ. 6. iv. C. montana L.
35. Орашице објајасто округласте, дуже од својих приперака, лишће узано линеарно, оздо пе-

нељаво сивасто, стабло од педи или веће,
свакад дупке усправљено. Ч. 5, 6. v. .
. C. tomentosa L.

Орашице објајасто дугуљасте, у доњем крају
с ужене (на прилику крушке), стабло мало
кад веће од чеपर्ка, усправљено (не дупке
као у пређашње феле), лишће скроз зелено
Ч. 4, 6. III. C. rugosa Jacq.

36. Плод од тањих или чвршћих длака рутав. 37.

Плод гладак. 38.

37. Лисне усмине длањаве, приперци што боче
цветне класе око петељака у усмине ску-
пљени, мушка класа 2-3, толико и жен-
ских, цветни приперци (на женском класу)
жућкаста, краћи од својих орашица, које су
испрва зелене а после смеђасте, лишће ја-
сно зелено, кад рутаво, кад глатко; биљка
од педи и већа. Ч. 7. v. . . C. hirta L.

Лисне усмине глатке, приперци што боче
цветне петељке око петељака у усмине не
скупљени или кадшто само доњи приперак
са кратком усмином, цветни приперци мрки,
орашице белчасте, лишће врло узано, не-
што пепељаво сиво; биљка од аршина. Ч.
7. VI. C. filiformis L.

38. Доњи приперци под цветним класима у усмине
око петељака не скупљени, корен цузећи. 39.

Доњи приперци под цветним класима у краће
или дуже усмине скупљени. 43.

39. Плод падувец, округласт, у дужи или краћи кљуи истанчан, зрео жућкаст, много шири од свог приперка. 40.
 Плод јајаст, у дужи или краћи кљуи истанчан, зрео смеђ или црнкаст, од ширине свог приперка. 41.
40. Петељке што носе цветне класе глатке, орашнице округле, зреле жућкасте, лаштеће се, завршене у доста дуг, танак кљуи, лишће пепељаво сиво, узано линеарно, мало што шире од стабла; бпљка од аршина или нешто мања. џ. 7 (на Копаонику у Крушевачкој). vi. . . . *C. atrillasea* Good.
 Петељке што носе цветне класе рапаве, орашнице јајасто округласте, жућкасте, лаштеће се, завршене у доста кратак кљуи, лишће јасно зелено, пошироко, 3-4 крат шире од стабла. џ. 7. vi. *C. vesicaria* L.
41. Орашнице на леђи дубоко риљане, стабло за цветања писко, много мање од аршина, глатко, најзад са горњим класима на једну страну наведено, лишће пепељаво сиво, узано, једва 2 крат шире од стабла. џ. 7. iv. *C. nutans* Host.
 Орашнице на леђи од танких, уздужних греда цртасте, стабло трспато, већ за цветања веће од аршина. 42.
42. Мушка класа 2-3 цветна, са доњим паљама на врху закруженим, женска класа 2-3, седећа или на кратке петељке кађена, ора-

пице зелено мрке, дуж цртасте, семке обја-
јајасто округласте, 3 угалне, глатке. φ . 7,
S. v. *C. paludosa* Good.

Мушка класа 3 или више, са свима паљама
на врху заоштрљеним, женска класа 3-4,
орашице најзад жућкасте, дуж цртасте,
семке дугуљасто 3 угалне, тачкасте. φ . 7.
S. v. *C. girariga* Curt.

43. Лишће узано, мало што шире од стабла, или
најзад ободима увијено, чекињасто. . . . 44.

Лишће пошироко, свакад плосно. . . . 45.

44. Женски класи размакнути, најнижи клас око
половине стабла, кадшто и ниже над коре-
ном парастао, доњи суноврати, орашице ја-
јасте, на деђи од прва цртасте, у осталом
глатке, лишће једва што шире од 0.001^m,
биљка од чеперка, по цветању и већа. φ .
5 (на Копаонику у Крушевачкој). v. . . .
. *C. tenuis* Host.

Женски класи под врхом стабла (над гор-
њом трећином) на близу стављени, свакад
усправљени, орашице јајасте, с обе стране
истапчане, на леђи у доњој трећини црта-
сте, у осталом од ситних квржица равне,
лишће узано (мало шире но у пређашње
феле), згор жљебовито, најзад ободима са-
вијено, биљка од 1-2 педп. φ . 5 (на Столу
у Чачанској). v. *C. laevis* Kit.

45. Цветни класи на дуге петелке насађени,
сви, или бар доњи суноврати. . . . 46.

- Цветни класи седећи или на краће, све што
ниже то нешто дуже петељке насађени, сва-
кад усправљени. 47.
46. Женски класи танки, копчasti, особито у
доњем крају рехави, низ стабло на равне
размаке стављени, орашнице вретенасте, са
2 виђена уздужна нерва и кљуном у 2 па-
ралелна зуба дељеним; биљка од 2 педи до
аршина. Ф. 6. IV. . C. *sylvatica* Huds.
Женски класи прилично дебели, ваљкасти,
са цвећем нагусто стављеним, сви наврх ста-
бла на близу на равне петељке насађени,
орашнице са повише перва и кљуном у 2 раз-
ведена зупца дељеним. Ф. 7 (у Неготинском
блату и на Семетешком језеру у Крушева-
чкој). V. . . . C. *Pseudocyperus* L.
47. Женски класи дугаки, ваљкасти, многоцвет-
ни. 48.
- Женски класи округласти или јајаста, ма-
лоцветни — ретко кад више од 12 цветова. 49.
48. Стабло кратко, не веће од чемерка, краће
од лишћа, мушка класа 2, женска 3 под-
једнако размакнута, орашнице крупне, ели-
птично троугалне, глатке. Ф. 7. IV. . .
. C. *hordeistichos* Vill.
Стабло доста високо, од 2 педи и веће,
много дуже од лишћа, мушки клас 1, жен-
ска класа већином 3, доњи од горњих јако
размакнути, орашнице јајасто троугалне, па

- леђи цртасте; биљка од 2 педл до аршина.
 џ. 7. в. *C. distans* L.
49. Орашнице жуте, округласте, зреле јако раз-
 ведене, са подужним кљуповима на ниже обо-
 реним, стабло глатко, од педл, корен жили-
 чав. џ. 7 (по вишим брдима, од Златибора
 до Копаоника). в. *C. flava* L.
 Орашнице зеленасте или жућкасте, успра-
 вљене. 50.
50. Женска класа обично 3, доста размањута,
 3-6 цветна, плод елиптично троугалан, од
 многих перва цртаст; биљка од педл до
 аршина. џ. 5, 7. в. *C. deperata* Good.
 Женска класа обично 2, над горњом трећи-
 ном стабла стављена, плод јајасто троугалан,
 слабо цртаст; биљка од чеберка до педл.
 џ. 6. в. *C. Michellii* Host.

СХИИ РЕД: *Gramineae* Juss.

Цвеће хермафродитно, ређе пометањем диклини-
 чно, 1 домо, обично сложено из сушне периантије т.
 ј. 2 пљеве и 2 плевнице — које овде заступају чашу
 и круницу; ово је цвеће ретко усамљено, већ има об-
 чно повише цветака сложених у клас или метлицу, плев-
 е кадшто у горњем крају продужене у осје; прашика 3,
 ређе 2-1, тучка 3-1, тучкови раздељени у горњем крају
 у 2-3 длакава жига; плод крупа (карпоса), кадшто чвр-
 сто обавита плевницом; мало-или дуговечне биљке лишћа
 линеарног, доњим, раширеним делом, усмином, стабло
 окољавајућег и цвећа не виђеног, зеленог или сушног.

а) ПЛЕМЕ: *Andropogoneae* Kunth.

Класци с леђа стиснути, двојни или тројни, који седећи, који на петељке насађени, обично једни мушки, други хермафродитни, плевнице лпласте, жигови испод врха цвета видљиви, круца с леђа стиснута, без уздужне бразде, лабаво омотана плевицом.

509 род: *Erianthus* Rich.

Класци двојни, оба класка хермафродитна, плевце 2, наблизу једнаке, плевнице 2 или 1, круца глатка; дуговечна трава цвећа у подугачку, доста узану метлицу сложеног.

Стабло дупке усправљено, од аршина, кадшто од човечјег боја, метлица од педи, најзад скроз црвена, лишће широко лпнеарно, са белим первом по средн. Ч. 4, 5 (по виноградима близу Кладова, на Високој и близу Неготина). vi. . *E. strictus* Bl.

510 род: *Andropogon* L.

Класци двојни, један седећи хермафродитан, други на петељку насађен мушки, наврх стабла или грапа класци тројни, средњи седећи, по 2 плевце и 2 плевнице, доња плевница хермафродитног цвета дугим осјем окончана, горња врло мала или је нема; дуговечне траве цвећа у метлицу сложеног.

Класци у растреситу метлицу сложени, по 3 класка наврх дугачких грапа насађена, жиг 1, петељке при основи длакаве, трава

мал не од човечјег боја. *Џ.* 4, 5. *vi.* с.
 ђиповина. *A. Gryllus L.*
 Класци у линеарне класе сложени, по 5-10
 таквих класа прстасто наврх стабла на-
 раслих, плевне цртате, доње на хермафро-
 дитном цвети до пола длакаве, трава од
 1-2 педи. *Џ.* 4. *vi.* . *A. Ischaemum L.*

511 род: *Sorghum Pers.*

Класци јајасте или дугуљасте, плевне на врху 3
 зубе, доња плевница на плодном цвети осата, на јало-
 вом шута, жига 2; дуговечна трава цвећа у растре-
 сити метлицу сложена.

Плевне с поља свиласто длакаве, маторе цр-
 венкасте, корен дебео, на далеко пузећи,
 стабло од аршина и веће. *Џ.* 3, 4. *vi.* с.
 коштан. *S. Halperense Pers.*

б) ПЛЕМЕ: *Panicum Kunth.*

Класци с леђа стиснути, из нутра плоски, с поља
 пупчасти, 1 цветни или поред 1 цвета и зачетак до-
 њег цветка, плевнице 2, доња кадшто врло ситна, жи-
 гови испод врха из цвећа вичећи.

512 род: *Tragus Desf.*

Класци 1 цветни, плевне 2, доња плевница врло
 ситна, лиласта, горња тврђа, кожаста, од ситних бо-
 дљица рутава; годишња трава цвећа у класасту ме-
 тлицу сложена.

Стабла од чеперка на све стране на земљу положена, најзад уједно са метлицом црвена.

⊙. 4, 5. vi. . . Tr. racemosus Desf.

513 род: Panicum L.

Класци с пред пlosци, на леђи пупчасти, 1 цветни или са зачетком другог цвета, кадшто са доњим цветом мушким, цеве 2, плевница 1-2, спољна доста чврста, кожаста; годишње траве цвећа у класе сложеног.

1. Класци у горњем делу стабла сложени у метлицу, плевне по првима длакаве, горња кратко осата, плевнице на јаловом цвету 2, доња осата, стабло стиснуто, од аршина и веће. ⊙. 2, 7. vi. с. велики мухар. P. Crus galli L.
Класци сложени у линеарне, наврх стабла прстасто поређане класе. 2.
2. Лпшње глатко уједно са лпшним усминама, класа наврх стабла већином 3, класци елиптични, маљем обрасли, по нервима глатки; трава од чеперка, ретко већа. ⊙. 1, 2, 4. vii. P. glabrum Gaud.
Лпшње длакаво, класа наврх стабла 5 или више. 3.
3. Плевне са спољним првима на јаловом цвету трепљаве, ободом маљаве, у осталом глатке, обично само 5 класа наврх стабла; трава од педи или већа. ⊙. 1, 2, 3. vi. P. ciliare Retz.

Плеве са спољним нервима на јаловом цвету без трепаља, ободом маљаве, у осталом глатке, обично више од 5 класа на стаблу; трава већа од педи. ☉. 1, 2, 4. vi.
 P. sanguinale L.

514 год: *Setaria* P. B.

Цвеће подбочено чекињама, плеве неједнаке, плевнице једнаке, кадшто доње нема, жига 2, наврх цвета излазећа, круце глатке, с једне стране пупчасте с друге плоске и ту у доњем крају улокане; годишње траве цвећа у класасту метлицу сложена.

1. Чекиње под цвећем обрасле ситним, на ниже обраћеним бацкама (зато се цветна метлица хвата за хаљине), плеве хермафродитног цвећа глатке, цветне метлице у доњем крају рехаве, трава од аршина и већа. ☉. 1, 2, 4. vii. *S. verticillata* P. B.

Чекиње под цвећем обрасле бацкама на више обрнутим. 2.

2. Плеве хермафродитног цвета попреко наборите, двојном дуже од плева јаловог цвета, цветна метлица дугуљаста, збивена, најзад жута, лишће скроз зелено, трава од чеперка до педи. ☉. 1, 2, 4. vi. с. мухарња као и следујућа фела. *S. glauca* P. B.

Плеве хермафродитног цвета са 5 уздужних перва, једном дуже од плева јаловог цвета, цветне метлице дугуљасте, зелене или најзад црвене, лишће зелено, са белим, уздужним

нервом по средн. \odot . 1, 2, 4. vi. . . .
 S. viridis P. B.

в) ПЛЕМЕ: Phalarideae Kunth.

Класци са страпе стиснути, 1 цветни или са једним зачетком доњег цвета, кадшто њих двоје, доњи јалови, стубић дугачак, жигови кончасти или четкасти, с врха цвета вирећи.

515 род: Phalaris L.

Плеве 2, са страпе стиснуте и по среди кобиличасте, подједнаке, плевце у хермафродитном цвету 2, руштаве, шуте, краће од плева; дуговечна, водена трава цвећа у обилату, скупљену метлицу сложена.

Цвеће хермафродитно глатко, јалово длакаво, стабло од аршипа, кадшто и човечјег боја, лишће зелено (у башчама саћен варијетет са лишћем бело пругастим). \mathcal{Z} . 7, S. vi.

. Ph. arundinacea L.

516 род: Anthoxanthum L.

Класци 3 цветни, доња 2 цвета јалова, са 1 осатом плевом, горњи цвет родан, мањи, из 2 шуте плевне сложен, доња плевница двојном краћа, горња дужа, прашица 2, жига 2, кончаста; дуговечна трава цвећа у метлицу сложена.

Метлица дугуљаста, нешто растресита, доња плева доњег цвета завршкаста, плевница јаловог цвета затубаста, с поља длакава; биљка мало што већа од педи, осушена

пријатна мириса. Ч. 4, 6. v.
 A. odoratum L.

г) ПЛЕМЕ: *Alopecuroideae* Koch.

Класци са стране стиснути, 1 цветни или са зачетком другог цвета, плевне дуже од плевница или њима равне, тучкови дугачки, жигови кончасти, на врху из цвећа излазећа.

517 род: *Alopecurus* L.

Класци једноцветни, плевне при основи срасле, од дужине плевница, на врху шупе, ређе кратко осате, плевница обично само 1, осата, тучкови при основи срасли; годишње или дуговечне траве цвећа у класесту метлицу сложена.

1. Дуговечна трава корена пузећег и пуштајућег лиснате изданке, стабло глатко, од аршина и веће, плевне завршкасте, до испод пола срасле, длакаве, плевнице дуго осате.
 Ч. 4, 6. v. *) *A. pratensis* L.
 Годишње траве, корена жлиљавог, изданци из корена сви исте године цветајући. 2.
2. Плевне заострљене, до пола срасле, плевница једна, затубаста, над половином дуго осата, цветна метлица на оба краја истанчана, горње лисне усмине тесне, стаблу приљу-

*) На Милошевцу у Ужичкој расте сродна трава са горњом лисном усмином пошироком, стабло лабаво омотавајућом и кореном, рекао бих, на далеко пузећим; дали не припада руској фели, *A. Ruthenicus* Weinm., то ваља да се боље испита.

- бљепе, трава од аршина и виша. ☉. 7. vi.
 A. agrestis L.
 Плеве затубасте, само при основи срасле. 3.
2. Цветна метлица у горњем крају истанчана,
 класци јајасте, у горњем крају нешто истан-
 чани, плевница затубаста, око пола леђа
 осата, ос у цвету укрит, цела биљка од
 густог пепељка сиваста; трава од педи или
 нешто већа. ☉. 7. v. . . A. fulvus Sm.
 Цветна метлица на врху затубаста, класци
 елиптични, плевница завршкаста, на доњој
 четвртини осата, ос ван цвета пружен, трава
 нешто пепељава, од педи или већа. ☉. 7.
 v. A. geniculatus L.

518 род: *Crypsis* Ait.

Класци 1 цветни, по 2 паље и паљице, паље ко-
 билничасто стиснуте, доња краћа, паљице подједнаке,
 дуже од паља, шуте, прашика 2-3, тучкови здуљени,
 жигови копчasti, длакави, с врха класка вирећи; го-
 дишње траве цвећа у класасту или главичасту метлицу
 сложеног.

Стабла у доњем крају граната, цвеће зби-
 вено у главичасту или дугуљасту метлицу,
 омотану доњим делом у горњу лиспу усмину;
 трава од чеперка, ретко већа. ☉. 7 (око
 Алексица, близу Нишеваца у Књажева-
 чкој). vii. . . . Cr. schoenoides Lam.
 Стабла из корена многобројна, једноставна,
 на све стране на земљу положена, цвеће

сложено у подугачку, ваљкасту метлицу, која је од горњег листа поудаљене, трава од педи или већа. ☉. 4, 7. VIII.
 *) *Cr. alopescuroides* Schrd.

519 род: *Phleum* L.

Класци 1 цветни, гдешто са зачетком горњег цвета, плева двојна, кобиличноста стиснута, на врху кусо одсечена или заоштрљена, осата или шута, плевица такође двојна, лпаста, осата или шута, стубићи доста кратки, жигови врло дугачки, длакави на врху из класка вирећи; годишње или дуговечне траве цвећа у класасту метлицу сложеног.

1. Годишња трава корена тапког, жиличавог, плевице клинасте, у горњем крају кусо одсечене, на врху ртасте, испод врха нешто надуте, на леђи рапаве, трава ретко већа од чеपर्ка. ☉. 4 (у Подрињу близу Бајине Башче, око Нишеваца у Књажевачкој и др.). v. *Phl. asperum* Vill.
 Дуговечне траве корена трснатог, кадшто под стаблом кртоласто задебљалог. 2.
2. Класци 1 цветни, без љуснастог зачетка другог, горњег цветка. 3.
- Класци 1 цветни са љуснастим зачетком другог, горњег цвета. 4.

*) Иза Кладова у Крајинској расте, на неску по врбацама, сродна, али много тања трава лишћа по лицу длакава. Ваља да се боље проучи — *Cr. tenella* Panč. Herb. Acad.

3. Плевe на врху мал не право одсечене, у кратак рт заоптрљене, горње лисне усмине тесне, чврсто омотавајуће стабло, цветна метлица зелена, трава од аршина. Фл. 4. VI.
 Phl. pratense L.
 Плевe на врху косо одсечене, завршене дугим осјем (од дужине цвета), горње лисне усмине надуте, стабло лабаво омотавајуће, цветна метлица најзад црикаста, трава од 1-2 педи. Фл. 4, 5 (на Копаонику у Крушевачкој, Голпји у Ужичкој). VI. Phl. alpinum L.
4. Плевина кобилица дугим длакама обрасла, трепљава, плевнице нешто краће од плева, завршкасте, на леђи испод средине са осјем дужим од плева, горња лисна усмина нешто надута; трава од 2 педи, кадшто до аршина. Фл. 4, 5 (у нас доста обична по камењарима виших брда). VI. Phl. Micheli i All.
 Плевина кобилица кратким длакама обрасла, трепљава или на леђи само рапава, плевнице краће од плева, шуте или са врло кратким осјем на леђи, горње лисне усмине обично тесне или само онда нешто надуте, ако су примакнуте цветној метлици; трава од педи кадшто п много већа. Фл. 4, 5. VI. . . .
 Phl. Boehmeri Wib.

д) плевне: Chlorideae Kunth.

Класци са стране стиснути, 1-2 цветни, плевнице дуже или мало краће од плева, тучкови доста кратки,

кадшто заједно срасли, жигови здуљени, кончасти или четкасти, испод врха из цвета излазећи.

520 год: *Synodon Rich.*

Плеве јапеће, само доњим крајем плевнице обухватајуће, плевнице 2, од плева нешто дуже, доња јајаста, кобилично стиснута, горњу, линеарну, на леђи браздом изривену покривајућа; дуговечна трава цвећа у линеарне, паврх стабла прстасто поређана класе сложеног.

Плеве глатке, ободима трељаве, 3-5 класа на стаблу, лишће оздо длакаво, корен пужећи, трава од судланице до чеперка. Ц.

1, 2, 4. VII. . . . *C. Dactylon Pers.*

521 год: *Beckmannia Host.*

Класци 2 цветни, на две стране од класа поређани, плеве једнаке, нешто кобилично стиснуте, мало дуже од плевница, плевнице лпасте, жигови над основном перастим; дуговечна трава са четвртастим класима, паврх стабла у непрекидану, узану метлицу сложеним.

Стабло дупке усправљено, кадшто при основи кртоласто задебљало, класци зелени, трава од аршина и већа. Ц. 4, 7 (по Јагодинском пољу). VI. . . . *B. eruciformis Host.*

е) ПЛЕМЕ: *Oryzae Kunth.*

Класци са стране стиснути, плеве ситне, или без плева.

522 год: *Leersia Kunth.*

Цвет без плева, плевнице пола елиптичне, по кобилицы од крупних чекњица рутаве, тучкови доста

кратки, жигови нерастни, на странама из цвета излазећи, крупа чврето обрасла плевницама; дуговечна, водена трава цвећа у растреситу метлицу сложеног.

Стабло на члановима мањаво, при основи кадшто гранато, лишће јасно зелено, од ситних, на више и на ниже обраћених бадљица јако рававо, трава од аршипа, кадшто и већа. *Ж.* 7, *С.* VIII. . . *L. oryzooides Sw.*

ж) ПЛЕМЕ: *Agostideae Kunth.*

Класци са стране мање више стиснути, 1 цветни или са зачетком другог, горњег цвета, плевнице лпасте, доња на леђи кобилпчата, стубићи кратки или жигови седећи, перјасти, са стране из цвета излазећи; крупа плевницама обавита.

523 РОД: *Agrostis L.*

Класци 1 цветни, плева двојна, завршката, доња дужа, плевнице при основи осате или шуте, подбочене снопићем од кратких длака; дуговечне, танке траве цвећа ситног, у растреситу метлицу сложеног.

1. Доње лишће чекљасто, преко среде дуж здвојено, везица здуљена, доња плевница на леђи при доњој половини осата, осје дуже од цвета, трава од педи или већа. *Ж.* 4, 6, 7. VI. *A. canina Sw.*
Све лишће плоско, линеарно. 2.
2. Везица кратка; кусо одсечена, цветна метлица и пре и после цветања растресита, зелена или жућката, грапе на све стране

разведене, рапаве, трава од педи до аршина. Ч. 4, 5, 6. vi. . *A. vulgaris* With.
 Везица здужена, затубаста или зучицаста, цветна метлица најзад скупљена, црвена, гране на једну страну наведене, трава од педи или већа. Ч. 4, 5, 6. vi. . *A. stolonifera* L.

524 род: *Apera* Adans.

Класци 1 цветни, плевне завршкасте, доња мања, плевнице осате; годљива штрљкаста биљка цвећа многобројног, у обилату, растреситу метлицу сложеног.

Цветна метлица у обиму дугуљасто јајаста, плевница под врхом осата, са осјем 3-4 крат дужим од класка; трава од аршина, кадшто и већа. ☉. 4. vi. *A. Spica venti* P. B.

525 род: *Calamagrostis* Roth.

Класци 1 цветни, са зачетком другог цвета или без њега, плевне поблизу једнаке, шуте, дуже од плевница, плевнице подбочене при основи подужим длакама, доња плевница на врху или на леђи осата; дуговечне траве цвећа у обилату, растреситу метлицу сложеног.

1. Плевнице осате, осје право. 2.

Плевнице осате, осје коленасто т. ј. к унутрашњости погнуто. 3.

2. Цветна метлица свакад зелена или жућкаста, осје пасред плевичине кобилице израсто, право, длаке што плевнице боче дуже од плевница, над плевама видљиве, трава скроз белничасто сива, од аршина и већа.

Ч. 4, 5. vii. . . . *C. erigeios* Roth.

- Цветна гроња љубичаста или смеђаста, ос у расцеу плевичиног врха насађен, кратак, мало што дужи од плевичиних зубаца, длаке што плевнице боче од њих дуже; трава зелена, од аршина, кадшто човечјег боја. Ч. 7 (по врбацама испод Гучева у Подрипској). VII. *A. littorea* DC.
4. Длаке што плевнице боче кад њима дужином равне кад краће, ос мало што цвет прелазећи, лпшће пепељаво сивасто, трава од 2 педи, највише од аршина. Ч. 5 (на Повлену у Ваљевској). VII. *S. montana* Host.
- Длаке што паљце боче врло кратке, од четврти паљичне дужине, ос дугачак, далеко ван цвета пружен, лпшће зелено, трава од аршина, кадшто човечјег боја. Ч. 4, 6 (по високим брдима, Ивановој Ливади у Њажевачкој, Копаонку у Крушевачкој и др.). VII. *S. sylvatica* DC.

3) ПЛЕМЕ: *Stipaceae* Kunth.

Класци пупчасти, нешто с леђа стиснути или ваљкасти, 1 цветни, без зачетка другог цвета, доња плева мања, плевнице 2-3, жигови обично седећи, перасти, са стране из цвета излазећи, крупе обложене стврдлим, кожастим плевницама.

526 род: *Milium* L.

Плевнице најзад тврде, руштаве, шуте; дуговечне или годишње биљке цвећа у растреситу метлицу сложеног.

Дуговечна, повисока трава — најмање од аршина, корепа нузећег; стабло глатко, гране приљенасте, најзад хоризонтално разведене, плевне од дужине плевница. Ж. 6. v. M. effusum L.
 Годичња, доста писка трава — највише од 2 педи, корепа жиличавог; стабло на врху равнаво, гране малобројне, 2-5, разведене, плевне нешто дуже од плевница, најзад црпкасто смеће. ☉. 5 (испод Брђана у Рудничкој на серпентини). iv.
 M. vernalе M. V.

527 род: Piptatherum P. V.

Доња плевница осата, ос усађен у јамици од плевнице и с њом зглобљен, лако однадајући; дуговечне траве цвећа у обилату, растреситу метлицу сложеног.

Цветна метлица усправљена са разведеним гранама, класци јајасто ланцетасте, плевне зеленкасте, за мало прелазеће плевнице, ос 3 крат дужи од класка, лишће зелено, везице кратке, кусо одсечено, трава од аршина. Ж. 5, 6 (око Раванице, Манастије у Ђуријској и др.). v. P. rаgаdохит P. V.
 Цветна метлица на једну страну наведена, врхом суповрата, класци јајасто ланцетасте, плево при основи љубичасте, за трећину дуже од плевница, ос два крат дужи од класка, лишће сивасто зелено, везице дугуљасте, трава од аршина и већа. Ж. 5 (на

Гребену и Подвршици у Крајинској, више
Алексиначке Бање и др.). iv.
. P. holciforme R. S.

528 год: Stipa L.

Класци 1 цветни, плевe 2, дуже од плевница, доња плевница на врху осата, са осом обично врло дугим, при основи са плевницом зглобљеним али трајашним, зрео плод чврсто омотан закорелим плевницама; дуговечне траве цвећа у дугуљасту, обично растреситу метлицу сложеног.

1. Осје перасто, над крупом завојито, у доњој трећини ного, над завојима кољенасто преломљено, крупе реднице дуж длакаве, лишће најзад ободима уврнуто, чекњасто; трава од 2 педи до аршина. Ч. 4, 5. v. с. ковиље. *) St. pennata L.
Осје копчато. 2.
2. Плевнице подједнако по целој спољној површини мањаве, осје доста кратко — једва 2 крат дуже од класка, право, цветна метлица доста обилата, јако здуљена, са рехаво стављеним цвећем; трава од аршина и већа. Ч. 5 (на Лабуковом Камену у Алексиначкој). vii. . . . St. Aristella L.

*) У Србији има још две сродне феле, једна, St. Grafiana Stev. на Ртљу, нешто је од обичног ковиља крупнија и има крупе од 0.02 а осје од 0.4.; друга око Брестовачке Бање, по свој прилици нова, St. sergariorum Panč. Herb. Acad. има врло дугачко, чекњасто лишће а крупе од 0.017 са осјем врло дугим, не белим већ жућкастим. Лишће од ове

Плевице од длака у 5 редова стављених цртасте, осје врло дуго, много крат дуже од класака, усукано и кривудаво, цветна метлица доста обилата, растресита; трава од аршина и већа. Ч. 4, 6. VII.
 St. capillata L.

529 род: *Lasiagrostis* Link.

Класци 1 цветни, паље заоштрљене, доња већа, паљице најзад кожасте, доња паљца на леђи дугим длакама обрасла, испод врха осата, осје кољенасто преломљено, не члановито, крупа плевницама чврсто омотана; дуговечна трава цвећа у растреситу метлицу сложеног.

Цветна метлица са гранама за цветања разведеним, осје 3 крат дуже од класака, лишће узано линеарно, најзад усукано, трава од аршина. Ч. 5 (по свима већим камењарима на југу и истоку). VI. с. виш — у Црној Горн. . . . L. *Calamagrostis* Link.

1) ПЛЕМЕ: *Arundinaceae* Kunth.

Класци 2 — више цветни, тучкови здуљени, жигови четкасти, око среде из цвета излазећи.

530 род: *Phragmites* Trin.

Класци 3-7 цветни, мушки цветак наг, остали хермафродитни дугим длакама обрасли, плевице лиласте, доња узана, зашиљаста, горња двојно кобилпчаста;

последње траве употребљавају на истоку људи на цеђење воска, под именом кољера. Ове две феле ваља да се у цвету, који ја находни писам, проуче.

дуговечна, барска трава цвећа у обилату, растреситу метлицу сложена.

Метлица жућкаста или плаветникаста, лишће широко линеарно, стабло од човечјег боја, кадшто и много веће. *џ.* 7, *С.* VII.
с. трека. . . . *Phr. communis Trin.*

м) ПЛЕМЕ: *Sesleriaceae Koch.*

Класци 2 — више цветни, плевене заострјене, дуже од цветака или мало што краће, тучкови врло кратки, жигови кончастни, на врху из цвећа излазећи, зупчастни или врло кратко длакави.

531 род: *Sesleria Ard.*

Класци 2-6 цветни, плевене лиласте, доња цела, ртаста или осата или на врху 3-5 зуба, са зупцима ртастим или осатим; дуговечне траве цвећа у збивену, класасту метлицу сложеног.

1. Доње листе усмине у мрежасто снлетене конце искошене, клас дугуљаст, класци већном 3 цветни, доња плевена у 2-4 чекињице завршена, посред чекињица осата, осне дужи од пола плевене, лишће згор жљебовито, кончасто савијено, трава од недп. *џ.* 5 (по виним камењарима на југу и истоку). *в.* . . . *S. tenuifolia Schrd.*
Све листе усмине целе или неправилно искошене. 2.
2. Плевене с пола од густих длака рутаве, цветна метлица дугуљаста, плаветникаста,

лишће линеарно, плоско или најзад преко
 среде дуж здвојено, плевнице у 2-3 чеки-
 њице завршене, ободом трепљаве, биљка
 обично нешто већа од педи. Ш. 5 (на
 Овчару у Чачанској, Копаонику у Крушева-
 чкој). vi. *S. marginata* Gris.

Плевнице с поља глатке или рехаво длакаве. 3.

3. Цветни клас здужиен, од палца, кадшто и
 два, лишће линеарно, плоско, корен поде-
 бео, пуштајући са стране лиснате изданке,
 стабло од 2 педи, кадшто до аршина. Ш. 5
 (на Ртњу у Алексиначкој и др.). vii. .
 S. argentea Sav.

Цветни клас дугуљаст, краћи од палца, ли-
 шће узано линеарно, дуж преко среде здво-
 јено или од уврнутих обода чекињасто, ста-
 бло од педи, кадшто нешто веће. Ш. 5 (по
 камењарима на југу и истоку). v.
 S. caerulea Ard.

и) пЛЕМЕ: *Avenaceae* Kunth.

Класци 2 — више цветни, горњи цвет кадшто
 јалов, певе повелике, цветове мал не поклапајуће,
 тучкови врло кратки, жигови перасти, при основи из
 цвета впрећи.

432 род: *Coeleria* Pers.

Класци 2 — више цветни, певе кобилчasto
 стиснуте, плевнице лиласте, снољна на врху цела или
 осата, ос чекињаст, прав; дуговечне траве цвећа за

цвѣтања разведеног, пре и после цвѣтања у класасту метлицу скупљеног.

1. Доње лисне усмине у мрежасто сплетене
конце искошене, цвѣтна метлица дугуљаста
са цвѣћем збивеним, лишће из корена изла-
зеће врло узано, ободима савијено, чекња-
сто, трава од педи или пешто већа. *Ж.* v.
. *K. Vallesiaca* Gaud.
Лисне усмине целе или неправилно се рас-
падајуће. 2.
2. Пळेве елиптичне, на врху шуте, кадшто
кратко ртасте, свакад жућкасте, лишће лп-
неарно, глатко, као и остала биљка пенељаво
сиво; стабло од педи, кадшто до аршина.
Ж. 4 (у Подунављу по песку од Рама до
Радујевца). vi. *K. glauca* DC.
Пळेве ланцетасте, на врху заострљене, обп-
чно шарене. 3.
3. Лишће глатко, само ободом у доњем крају
трепљаво, од пола поступно истанчано, на
самом врху затубасто, стабло доста трепато
на зглобовима црпкасто, од 2 педи и веће.
Ж. 4, 5 (по вишим брдима особито на југу).
vi. *) *K. grandiflora* Bertol.
Лишће згор, кадшто и с поља по усминама
длакаво, заострљено, на врху ртасто, ста-

*) Ову сам биљку некада разликовао под именом *K. eriostachya* Рапџ. *Verzeichniss der in Serb. wild wachsend. Phanerog. pag. 117.*, јер ми је тад непозната била Бертолонова фела.

бло доста танко, штркљасто, од педи, кад-
што много веће, на зглобовима смеђасто,
цветна метлица кад шарена кад бледушава,
жућкаста. Ч. 4, 5. VI. . *K. cristata* Pers.

533 род: *Aiga* L.

Класци 2 цветни, кадшто са зачетком трећег
цвета, ретко 3 цветни, цвеће хермафродитно, плев
кобилично стиснуте, плевнице лиласте, доња над осно-
вом или посред леђа осата, ос усправен или колена-
сто преломљен, тучковн кратки, жиговн церасти, при
основи из цвећа впрећи.

Осје право, над основом не усукано, од ве-
личине цвећа, цветна метлица велика, жућ-
каста или шарена, растресита, лишће по
лицу јако рапаво, корен жиличав, трава од
аршина, кадшто човечјег боја. Ч. 6, 7. VI.
. *A. caespitosa* L.

Осје кољенасто погнуто, над основом усу-
кано, ван цвећа пружепо, цветни клас рас-
тресит, на једну страну наведен, лишће врло
узано, кончасто, везица кратка, кусо одсе-
чена; трава од 1 највише 2 педи. Ч. 5,
6. VI. *A. flexuosa* L.

534 род: *Holcus* L.

Класци 2 цветни, доњи цвет хермафродитан, шут,
горњи мушки, осат, осје најзад сувраћено, плевница двојна,
лиласта, доња на врху цела, тучковн врло кратки, жи-

гови перасти, надно цвећа видљиви; дуговечне траве, цвећа у растреститу метлицу сложеног.

Корен жиличав, осје мушкога цвећа сувраћено, у цвећу укрито, лишће пошироко, стабло од аршина и веће. Ж. 4, 6. vi. . . .

. Н. lanatus L.

Корен пузећи, осје мушкога цвећа коленасто увраћено, дуже од цвећа, лишће пошироко, стабло од аршина и веће. Ж. 6. vii. . . .

. Н. mollis L.

535 род: *Arrhenantherum* P. V.

Класци 2 цветиц, доњи цвет мушки, на леђи осат, са осом коленасто увраћеним, горњи цвет хермафродитан, шут или иснод врха осат, жигови на плоднику седећи, перасти, при основи из цвећа излазећи; дуговечна трава цвећа у растреститу метлицу сложеног.

Стабло од аршина и веће, лишће плоско, пошироко линеарно, цвеће шито или осато, корен кадито (на каменитој подлози) кртоласто задебљао. Ж. 4 (по вишим брдима, Конаонику у Крушевачкој, Ивановој Ливади у Њњажевачкој и др.). vi. . *A. elatius* M. K.

536 род: *Avena* L.

Класци 2 — више цветни, цвеће хермафродитно, плевница двојна, лиласта, на врху 2 зуба или 2 дела, на леђи осата, осје коленасто погнуто, при основи усукано, плодник на врху гладак или длакав, жигови на плоднику седећи, при основи из цвећа излазећи; го-

дишње или дуговечне траве цвећа у растреситу метлицу сложеног.

1. Цвеће бар по цветању висеће. 2.
Цвеће свакад усправљено. 3.
2. Плевнице на леђи глатке, жућкасто зелене, цветно вретено длакаво, цвеће при основи подбочено кругом од подужних, белих длака, цветна метлица на једну страну наведена; трава од аршина. ☉. 2, 3. vii.
. A. hybrida Peterm.
Плевнице на леђи уједно са цветним вретеном рутаве, најзад уједно са длакама и осјем угасито смеђе, цветна метлица на једну страну наведена; трава од аршина, обично човечјег боја. ☉. 2, 3. vii. A. fatua L.
3. Годишње траве корена жвличавог, без не цветајућих лисних издањака. 4.
Дуговечне траве корена трснатог, уз цветајућа стабла истурајуће и лиснате издашке. 5.
4. Доњи цвет с врха осат, цветна метлица растресита, са гранама подједнако на све стране разведеним, класци већном 3 цветни, трава од педп, највише 2. ☉. 4, 5. vi. A. tenuis Moench.
Цветови на леђи осати, кадшто горњи без оса, класци врло ситни, до 6 пута краћи од својих петељака, цветна метлица врло растресита; биљка ситна, од чеперка, кадшто и већа, најзад сва црвенкаста. ☉. 4, 5. v. A. capillaris Koch.

5. Лишће, бар доње, уједно са лишним усми-
нама од подужних длака рутава, цветна ме-
тлица распроста, цветне гране са 1 до 2
класка, класци 2-3 цветни, плевица доњег
цвета пасред леђа осата, од пола сушна,
лиласта, трава од аршина. џ. 4 (на Го-
рици више Рама и иза Градишта у Пожа-
ревачкој, на Ртњу и Лесковику у Алекси-
начкој и др.). v. . . . *A. rubescens* L.
Лишће са лишним усминама наго или од кра-
тких квржица рававо. 6.
6. Лисне усмине у доњем крају стабла стињене,
на леђи кобиличасте. 7.
Лисне усмине ваљкасте или нешто стињене,
али на леђи закружене. 8.
7. Лишће по ободу од ситних зубаца јако ра-
паво, длаке при основи од цветака доста
дугачке, прелазе два пут дужину жуљевите
цветне петељнице, класци повелики — с
прета, стабло од аршина и веће. џ. 5 (на
Ртњу у Алексиначкој, Столу у Чачанској,
Конаонику у Крушевачкој). vi.
. *A. planiculmis* Schrad.
Лишће по ободу глатко, длаке при основи
од цветака кратке, слабо што прелазеће
цветну петељницу, класци средње величине,
мало кад већи од пола прета, стабло од 2
педи, истом маторо нешто веће. џ. 4. v.
. *A. compressa* Neuff.

8. Лишће узано линеарно, маторо чекињасто усукано, прилично глатко, класци вретенасти, на оба краја истанчани, доње плевнице у горњој трећини осате, доста глатке, стабло највише од 2 педи. *Ф. 5* (по серпентинским камењарима око Рзава на Златибору у Ужичкој). *v. A. Blaui Asch. et Janka.* Лишће пошироко линеарно, маторо дуж среде здвојено, јако рававо, класци елиптични, мало с леђа стиснути, нешто над половином осати; стабло од 2 педи, кадшто и веће. *Ф. 5, 6* (по брдским крајевима на југу и истоку). *v. A. pratensis L.*

537 род: *Danthonia R. Br.*

Класци 2 — више цветни, пळे велике, обично дуже од цветака, доња плевница на врху 2 дела, посред расцена осата, осје у доњем крају стињено, на више усукано, плодник гладак, тучкови кратки, жигови перасти, са стране из цвета излазећи; дуговечна трава цвећа у грозд сложеног.

Класци 4-6 цветни, у гроздастој метлици малобројни, лисне усмине на врху длакаве, трава од аршина и већа, класци нешто већи од палца. *Ф. 4, 5. v. D. provincialis DC.*

538 род: *Triodia R. Br.*

Класци 3-5 цветни, пळे велике, омотавајуће цветак, доња плевница на врху 2 дела, посред расцена осата, ос прав, тучкови кратки, жигови пера-

сти, при основи из цвета излазећи; дуговечна трава
цвећа у рехаву метлицу сложеног.

Цветне гране са 1, ређе 2-3 класка, лишће
и лисне усмине длакаве, стабла ретко већа
од педи, на све стране на земљу оборена,
за цветања устајућа. Чл. 4, 6 (по вишим
брдима на југу и истоку). VI.

. Tr. decumbens P. B.

539 род: *Melica* L.

Класци 1-2 цветни, са 1 или више њих, несаврше-
них цветова, плевнице најзад руштаве, врхом шуте, туч-
ковни приличне дужине, жигови нерасти, при основи
из цвета излазећи; дуговечне траве цвећа у скупљену
или растреситу метлицу сложеног.

1. Доња плева ободом од дугих длака до врха
трепљава, лишће линеарно, плоско или ма-
торо дуж среде здвојено, цветне метлице
густо збивене, семке глатке лангтеће, ваљ-
касте, трава од 1-2 педи. Чл. 5. v.

. *) *M. ciliata* L.

Доња плева ободом глатка. 2.

2. Класци 1 цветни, са горњим цветом јаловим
или закржљалим, цветна метлица растре-
сита, доње гране са 1-2 цвета, разведене,

*) На Гребену, Штрицу и Цевринској Стени у Крајинској
расте сродна биљка са цветном метлицом дужом, рехави-
јом, по свој прилици *M. Nebrodensis* Parl. Ваља да се
потражи са зрелим плодом, који је на леђи гладак, ла-
штећи а с пред од ситних квржица равав.

- лишће узано линеарно, плоско, трава од 2 педи. Ж. 6. vi. . . . *M. uniflora* Retz. Класци 2-4 цветни, са најмање 2 родна цветка. 3.
3. Цветна метлица класасто збивена, доње гране са повише класака, класци 4 цветни, на све стране распоређени; трава од човечјег боја и већа. Ж. 6 (у Топчидеру, испод Жарковачких стена, по Вишњичким виноградима у Београдској и др.). vi. *M. altissima* L. Цветна метлица врло рехава, гроздаста, класци сви на једну страну наведени. . 4.
4. Корен пузећи, лишће згор од кратких длака рутаво, везица врло кратка, право одсечена, класци шарени, доње плевнице глатке, лаштеће се, с ноља са неколико слабих нерва; трава од 1-2 педи. Ж. 5, 6 (на Малишнику у Црпоречкој). v. . . . *M. nutans* L. Корен жиличав, стабло и лишће глатко, везице здужене, на врху неправилно искошене, класци шарени, доње плевнице глатке, лаштеће се, са неколико слабих нерва са стране или с крајева видљивих; трава од 1-2 педи. Ж. 5, 6 (у Раковици више Топчидера, на Штрпцу у Крајинској, на Обручатници у Алексиначкој). v. . . . *M. picta* C. Koch.

и) палме; *Festucaceae* Kunth.

Класци 2 — више цветни, сваки цветак што на више то дужи, тучкови врло кратки или жигови седећи, при основи из цвета излазећи.

540 род: *Briza* L.

Класци 3 — више цветни, цветови шути, дворедице у класке сложени, доња паља повелика, трбаста; при основи срцаста, плодник гладак; дуговечна биљка класака прилично виђених, у растреситу метлицу сложених.

Класци на дуге, танке, у горњем крају сопасто задебљале петељке насађени, врло покретљиви, 5-12 цветни, плевнице ободом сушне, на врху затубасте, стабло од аршина, кадшто и веће, корен жиличав *). Ф. 4, 6. vi. с. треслица. . . . *Br. media* L.

541 род: *Eragrostis* P. B.

Класци 3 — више цветни, пळे наблизу једнаке, краће од цветака, доње плевнице с поља 3 нервне, на врху шуте, плодник гладак, жигови при основи из цвећа излазећи; годишње траве цвећа у обилату, растреситу метлицу сложеног.

1. По 4-5 гранчица у пршљеп сложених, класци 5-12 цветни, доње плевнице завршкасте, усмина на врху длакава; нежна, обично усправљена трава, од педи или нешто више.

○. 4, 6. vii. . . . , *E. pilosa* P. B.

*) На Конаонику расте сродна, тренатија трава, која из корена тера прилично дуге изданке, класци су јој већи, доњи цветови хоризонтално разведени. Дали ово није грчка фела, *Br. elatior* Sibth. то за сада, почем немам екземплара те грчке феле, казати не могу.

Цветне гранчице усамљене или по 2 скупа стављене, плевнице затубасте. 2.

2. Класци линеарно дугуљасте, 15-20 цветни, доње плевнице затубасте, на врху кратко ртасте, лисне усмине глатке, на врху длакаве, трава доста трсната од педи. ☉. 2, 3, 4, 5. VII. . . . *E. megastachya* P. V.
 Класци линеарно ланцетасте, 8-20 цветни, доње плевнице затубасте, шупе, лисне усмине длакаве; трава у свима деловима пежњија од пређашње феле, од педи. ☉. 1, 2, 3, v. ? *E. proaeoides* P. V.

542 год: Роа L.

Класци 2 — више цветни, цветкови јајасте или ланцетасте, на леђи кобилчасто стиснути петељчицама за цветно вретено зглобљени и најзад с њима опадајући, плодније гладак, тучкови кратки или жигови седећи, перасти, при основи из цвета излазећи; годишње или дуговечне траве цвета обично у растеситу метлицу сложеног.

1. Годишње траве корена жиличавог, без лисних пздапака. 2.
 Дуговечне траве корена трснатог, терајућег цветајућа стабла и лиснате пзданке. 3.
2. Цветна метлица класаста, класци насађени на врло кратке, задебљале петељке и већпом на једну, горњу страну наведени, трава од судлаице, ретко од чеपर्ка, са многим

- стаблима у округ на земљу обореним. ☉.
 1, 2, 4, 5. iv. *P. dura Scop.*
 Цветна метлица растресита, класци наса-
 ђени на подуже петељке, стабла стиснута
 од чемерка ретко већа. ☉. 1, 2, 4, 7. .
 P. annua L.
3. Цветне гране у метлице усамљене или по
 2 на доњим члановима скупа стављене (овамо
 спада обично и *P. compressa*). 4.
 По 3-5 цветних грана у приљене сложених. 5.
4. Стабло над кореном кртоласто задебљало,
 класци наврх грана прилично збивени, 4-6
 цветни, лишће узано линеарно, све везице
 здужене, завршкасте; трава од педи, кад-
 што мало већа. ☉. 4, 4. v.
 P. bulbosa L.
 Стабло над кореном не задебљало, класци
 у растреситу метлицу сложени, 4-10 цве-
 тни, лишће пошироко линеарно, везице горње
 здужене, доње кратке, право одсечене, трава
 кад педи. ☉. 4, 5. v. *P. alpina L.*
5. Доње плевне са 5 видљивих, појаче испи-
 лих усдужних перва. 6.
 Доње плевне без перва или са слабо видљивим
 нервима. 7.
6. Стабло при основи јако стиснуто, лишће
 пошироко линеарно, са јако стиснутим усми-
 нама, на две стране од стабла поређало, на
 лисним изданцима за цветања живо, везице
 кратке, затубасте, трава од аршина и већа.

- џ. 6 (по вишим брдима, од Златибора до Копаоника). vi. . *) *P. Sudetica* Haenke.
 Стабло ваљкасто или при основи слабо стиснуто, лишће доста узано, на све стране без правца стављено. 7.
7. Корен жилчав, горње везице здуљене, завршкасте, класци јајасте, обично 3 цветни, лисне узмине нешто стиснуте, рацаве, трава од 2 педп до аршина. џ. 7. vi.
 P. trivialis L.
 Корен пузећи, класци 3-5 цветни, све везице кратке, право одсечене, стабло глатко уједно са усминама, лишће узано, линеарно, оно што из корена излази кадшто дуж среде здвојено, чекињасто, трава од аршина. џ. 7. vi. *P. pratensis* L.
8. Стабло јако стиснуто, лишће глатко, горња лисна усмина дужа од свог листа, везице кратке, горње јајасте, класци јајасте, 3-5 цветни, цветне гране већином по 2 скупа стављене, ређе — у бујних екземплара по 5, корен на далеко пузећи, трава од педп. џ. 4. vi. *P. compressa* L.
 Стабло ваљкасто, корен жилчав или пуштајући кратке пздашке. 9.
9. Везице здуљене, завршкасте, цветна метлица растресита, са класцима обилатим, корен жи-

*) Друга фела под именом *P. hybrida* Gaud. расте на Копаонику, али писам још стигао да их разликујем живе а то ваља, јер осушене губе неке значајне карактере.

- личав, трава од 2 педи до аршина. џ. 7.
 vi. *P. fertilis* Host.
 Везице врло кратке, право одсечене или лишће без везица, цветна метлица растресита, рехава, кадшто са врло мало класака, корен пуштајући кратке, листате изданке, трава обично врло танка, штркљаста. џ. 5, 6.
 vi. *P. nemoralis* L.

543 род: *Glyceria* R. Br.

Класци 2 — вишецветни, цветкови затубасти, на леђи закружени, плодник гладак, тучкови врло кратки, жигови при основи из цвета излазећи; годишње или дуговечне, водене траве цвећа у растреситу метлицу сложеног.

1. Ниска трава, мало што већа од педи, са класцима обично 2 цветним, у врло обилату, растреситу метлицу сложенным, лишће нешто пепељаво, мал не затубасто, стабло устајуће, пуштајуће у доњем крају из чланова у земљу жилице. џ. 7. vi.
 Gl. aquatica Presl.
 Високе траве, најмање од аршина, са класцима многоцветним. 2.
2. Класци на доњим, већим гранама многобројни — много више од 10 класака, 5-9 цветни, цветна метлица обимом јајаста, са класцима на све стране подједнако поређаним, трава од човечјег боја или већа. џ. 7, 8. vii.
 Gl. spectabilis M. K.

Класци на цветним гранама малобројни, мање од 10. 3.

3. Цветна метлица врхом на страну наведена, класци 7-11 цветни, мал не ваљкасти, доње плевнице елиптичне, затубасте, на врху тупо 3 зубе, младо лишће дуж наборито, лисне усмине кончасто искошене, трава од аршина и већа. *Ф.* 7. v. . . . *Gl. plicata* Fr.

Цветна метлица усправљена или са стаблом на страну наведена, класци 7-10 цветни, нешто стиспути, доње плевнице дугуљасте, завршкасте, младо лишће дуж среде здвојено, лисне усмине целе; трава од аршина и већа. *Ф.* 7. v. . . . *Gl. fluitans* R. Br.

544 род: *Molinia* Schrnk.

Класци 2-5 цветни, у доњем крају трбасто задебљали, на леђи закружени, плодник гладак, тучкови кратки, жигови при основи из цвета излазећи: дуговечне траве цвећа у метлицу сложеног.

Доње плевнице на врху шуте, цветна метлица стиспута, линеарна, стабло, осим у доњем крају, без чланова, све лишће из корена или над њим излазеће; трава од аршина и већа. *Ф.* 7. viii. . . . *M. caerulea* Mönch.

Доње плевнице на врху осате, цветна метлица разведена, стабло члановито, до врха лишћем обрасло, трава од 2 педп. *Ф.* 5, 6. viii. *M. serotina* M. K.

545 род: *Dactylis* L.

Класци 2-5 цветни, кобилично стиснути, на врху кратко осати, плодник гладак, тучкови кратки, жигови при основи из цвета излазећи; дуговечна трава цвећа на кратке петелке насађеног, сложеног у једнострану, класасту метлицу, само за цветања разведена, по цветању неправилно (гредовито) збивену.

Доња плевница са 5 уздужних нерва, лишће пошироко, линеарно, ободом равнаво, доње за цветања свепуло, корен жиличав, трава од аршина или нешто већа. Ж. 4, 6. VI.

. *D. glomerata* L.

546 род: *Cynosurus* L.

Класци 2 — вишецветни, сваки класак подбочен приперком сложеним из празних, на две стране поређаних плева, плодник гладак, тучкови кратки, жигови перасти, при основи из цвета излазећи; годишње или дуговечне биљке цвећа у класасту метлицу сложеног.

Цветна метлица подугачка, линеарна, од дужине прста или дужа, делови приперака завршкасти; трава од 2 педи. Ж. 4, 7. VI.

. *C. cristatus* L.

Цветна метлица округласто или јајасто збивена, краћа од прста, делови приперака на врху у подугачко осје завршени, трава од педи, ретко што већа. ☉. 4, 5. V.

. *C. echinatus* L.

547 год: Festuca L.

Класци 2 — вишецветни, цветкови ланцетасти, на леђи закржени, са уздужним первом по среди или без перва, тучкови кратки, жигови са стране од цвета излазећи; мало- или дуговечне траве цвећа у мање или више растреситу метлицу сложеног.

1. Годишње или двогодишње траве корена танког, жиличавог, терајућег само цветајућа стабла. 2.
 Дуговечне, обично се јако столицајуће траве, које терају поред цветајућих стабала и лиснате изданке. 4.
2. Доња плевница на леђи длакава, по ободу трепљава, доња плева ситна или је нема, горња завршката, лишће узано линеарно; трава од чемерка, ретко кад већа. ☉. 2, 3 (близу Болвана у Алексиначкој). v.
 F. ciliata Pers.
- Доња плевница без длака и без трепљава. 3.
3. Стабло до под цветну метлицу лисним усминама обложено, доња плева три пут краћа од горње, цветна метлица са обилатим, подједнако по њој подељеним класцима, доње цветне гране много краће од цветне метлице; биљка од педи и већа. ☉. 1, 2, 4. v.
 F. Pseudo-muros Soy. Willm.
- Стабло у горњем пола наго (не обложено лисним усминама), доња плева два пут већа од горње, цветна метлица рехава, испрекидана, доње цветне гране од пола цветне

метлице; биљка од чеपर्ка, кадишто већа.

☉. 4 (у Карановачком пољу и близу д. Милановца у Крајинској). v. *F. bromoides* Link.

4. Везице 2 ушне, на две стране паврх листе усмине видљиве. 5.

Везице кратке или дугачке, између листа и листе усмине видљиве. 7.

5. Доње плевнице од кратких, положених длака рутаве, под врхом кобилачaste и ту по ободу кратко трепљаве, на леђи са 5 видљивих, уздужних нерва, лишће узано линеарно, дуж усукано, горње нешто шире, у младости плосна, корен пузећи, трава од 2 педи. џ. 4 (близу Усја у Пожаревачкој). vi. *F. agnaria* Osb.

Доње плевнице глатке, без перва или са слабим уздужним первима. 6.

6. Доње лишће копчasto, горње шире, плосна, цветна метлица растресита, врхом на страну наведена, стабло ваљкasto, дуж цртасто, од аршина и веће, корен жиличав. џ. 6. vi. *F. heterophylla* Lam.

Све лишће усукано, чекињasto, цветне метлице усправљене, по цветању скупљене, стабло дупке усправљено, обично доста круто, у горњем крају ћошкasto, од педи, кадишто веће, корен жиличав. џ. 4, 5, 6. v. с. вијук. *) *F. ovina* L.

*) Трава јако променљива у величини, дебљини лишћа, обилатости цвећа у цветној метлици, дужини осја и боји раз-

7. Лишће врло узано, усукано, плевe и плевнице са широким, сушним ободом. 8.
 Лишће широко линеарно, плосна, кадшто дуж здвојено, ретко маторо ободима уврнуто, плевнице обично са узаним, сушним ободом. 10.
8. Цветне гране пршљенасте, по 4-5 у доњем крају цветне метлице, класци обично 3 цветни, сваки цвет подбочен снопићем од подужних длака, плодник гладак, трава од 1-2 педи. Ж. 4, 5 (на Конаонику у Крушевачкој). vi. *F. pilosa* Hall.
 Цветне гране у доњем крају цветне метлице усамљене или двојне, плодник на врху длакав. 9.
9. Класци 3-4 цветни, доња плевница дугуљасто ланцетаста, од пола у заострљен врх сужена, биљка ретко кад већа од чеपर्ка. Ж. 4, 5 (на Конаонику у Крушевачкој). vi. *F. pumila* Vill.
 Класци 5-8 цветни, доња плевница ланцетаста, у општар врх поступно сужена, биљка од педи, кад класа жутог (*F. flavescens* Bell.), кад шареног. Ж. 5 (на Ртњу у Алексиначкој, жути варијетет на Конаонику у Крушевачкој п др.). vi. *F. varia* Haenke.

личитих делова; у нас има повише варијетета: на вишим брдима *F. alpina* Gaud., *F. violacea* Gaud., *F. glauca* Lam., *F. duriuscula* L., на неску у Подунављу *F. vaginata* Willd. а може бити и других, које ваља боље да се проуче.

10. Плевнице у дуго осје продужене, цветна метлица растресита, висећа, класци 5-8 цветни, лишће пошироко, на обе стране јасно зелено, везице врло кратке, стабло од аршина и веће. џ. 6. vi. *F. gigantea* Vill. Плевнице шуте или на врху кратко ртасте. 11.
11. Певе мал пе скроз сушне, лиласге, цвеће жућкасто, доње лисце усмине трајуће, подугачке, омотавајуће у доњем крају младо лишће и цветајућа стабла, лишће узано линеарно, круто, пајзад здвојено или ободима уврнуто, стабло од аршина или веће. џ. 4, 6 (па Ивановој Ливади у Њњажевачкој, Равном Столу у Чачанској). vi. *F. paradisea* L. Певе зељасте или само ободом сушне, цвеће зелепкасто. 12.
12. Корен нузећи. 13.
Корен жиличав. 14.
13. Плодник на врху длакав, цветна метлица повелика, врхом суповрата, класци 5 цветни, доња плевница с ноља од ситних квржица тачкаста, 5 первна, са 3 јаче испала перва, лишће пошироко, згор пепељаво сиво, оздо јасно зелено, везица јајаста, на врху затубаста; трава већа од аршина. џ. 6. vi. *F. drumetia* M. K. Плодник гладак, цветна метлица растресита, врхом суповрата, класци 4-5 цветни, доња плевница на леђи рапава, са слабим первима, лишће пошироко, с обе стране једнако зе-

Цветни клас усправљен, класци многоцветни, осати, осје краће од својих плевница, лишће линеарно, круто, корен пузећи. Ж. 4, 5, 6. vi. . . . *Br. pinnatum* P. W.

549 род: *Bromus* L.

Класци многоцветни, плевне краће од оближњих цветака, доња плевница под врхом осата, ос усправљен или разведен, плодник на врху длакав, тучак насађен на предњу страну горњег плодниковог пола, жигови перасте, над основом из цвета излазећи; мало-или дуговечне траве цвећа доста великог, у растреситу метлицу сложеног.

1. Дуговечне траве корена трснатог, из ког излазе поред цветних стабала и лиснати изданци. 2.
- Годишње траве корена жиличавог, који тера само цветајућа стабла, доње лишће за цветања осушено. 5.
2. Цветна метлица усправљена, за цветања разведена, после скупљена, доње плевнице шуте или на врху кратко ртасте, стабло дунке усправљено, глатко или само на члановима длакаво, корен на далеко пузећи. Ж. 3, 4. vi. *Br. inermis* Leyss.
- Цветна метлица свакад растресита, на страну наведена или врхом суповрата, плевнице осате. 3.
3. Лисне усмине при основи од стабла са првима веругавим, од попречних жилица мрежастим, најзад у мрежасто слетене коцце

- пскомене, класци шарени, 5-12 цветни, лишће двојако, доње узано линеарно, по ободу од дугих длака трепљаво, горње двојном шире, трава од аршина или нешто већа. *Ч.* 5 (по каменитим брдима на југу и истоку). *v.* . . . *Br. variegatus* M. B. Лисне усмине надно стабла са паралелним, не мрежастим нервима, целе или неправилно се распадајуће. 4.
4. Цветне гране пршљенасте, доње по 3-5 у разведену метлицу сложене, лишће од две руке, доње уже, мање више трепљаво или скроз длакаво; трава од аршина или већа. *Ч.* 5, 6. *v.* . . . *) *Br. erectus* Huds. По две цветне гране у доњем крају јако растресите цветне метлице, све лишће подједнако широко, линеарно, трава од аршина и већа, сва мање више рутава. *Ч.* 5, 6. *vi.* *Br. asper* L.
5. Класци у горњем крају шири, доња плева по среди са 1 уздужним нервом, горња са 3 нерва. 6.
- Класци у горњем крају по цветању сужени, обе певе са 3 — или више нерва. 7.
6. Стабло на врху глатко, певе заоштррене, са узано суншним ободом и средњим нервом

*) Око Брђана у Рудничкој расте на серпетину сродна трава коју сам некада разликовао, због раног цветања, под именом *Br. erectus* var. *vernalis* n.; вредно би било да се боље проучи, чему до данас нисам имао прилике.

до врха видљивим, доња плевница у дуг,
право усправљен ос здуњене, трава од ар-
шина и већа. ☉. 2, 3, 4. v.

. Vr. *sterilis* L.

Стабло у горњем крају длакаво, плевне за-
вршкасте, са пошироким, сушним ободом и
нервима, од којих ни средњи не додире до
врха, доње палице у дуг, усправљен ос
здуњене, трава од 1-2 педи. ☉. 1, 2, 3,
4. v. Vr. *testorum* L.

7. Осје по цветању усукано и на страну на-
кривљено. 8.

Осје свакад право пружено, само кадшто
(Vr. *argensis*) право разведено. 9.

8. Класци ланцетасти, краћи од палца, доња
плевница елиптично дугуљаста, на врху су-
шна, 2 зуба, горња много краћа, с ноља
(на савијеној страни) длакава, *) по ободу
густо трењљава; трава од аршина, кадшто
мања, мање или више длакава. ☉. 4, 5,
6. vi. Vr. *patulus* M. K.

Класци овално ланцетасти, већином дужи
од палца, доње плевнице ромбично дугуља-
сте, по ободу и на 2 зубом врху широко
сушне, горње на обе стране глатке, по ободу
раздалеко трењљаве; трава од аршина или

*) Длакаве унутарње плевне не наводим на биљкама које имам
из Немачке и Француске и зато је могуће да неке траве,
што сам под ову фелу подвео — из Међуречја окр. Кру-
шевачког, Кусјака окр. Крајинског — другог некој, мени
не познатој, фели припадају, или да су нове.

мања, мање више длакаве. ☉. 4, 5 (на Столу у Крајинској, Вршкој Чуци у Црно-речкој, више Нишеваца у Њажевачкој и др.). v. *Br. squarrosus* L.

9. Доње плевнице са ободом најзад скроз уврнутим, цветкови од оближњих цветкова растављени, шути или кратко осати, горње плевнице равне доњима, класци елиптични, нешто стиснути, стабло у доњем крају чврсто, глатко — осим на члановима који су ситно длакави, лишће по лицу длакаво; трава од аршина или мања. ☉. 2, 3, 4. vi. . . . *Br. secalinus* L.
Доње плевнице са ободом само до пола цветка уврнутим, цветкови се поклапају. . . . 10.
10. Обе плевнице једне дужине, цветна метлица усправљена, са гранама разведеним, по цветању на једну страну наведеним, осје право, од дужине плевница, трава од 2 педл, кадшто и већа, са лишћем и лисним усминама длакавим. ☉. 1, 2, 3, 4. v. *Br. argensis* L.
Доња плевница прилично дужа од горње. . . . 11.
11. Цветна метлица по цветању, на страну наведена, врхом суноврата, класци дугуљасто ланцетасти, гдатки, цветкови елиптично дугуљастни, осје мал не од дужине плевница, стабло глатко, од 1-2 педл, доње лисне усмине длакаве. ☉. 3, 4. v.
. *Br. commutatus* Schrad.
Цветна метлица по цветању скућена, усправљена. . . . , 12.

12. Доња плевница ободом закружена, класци јајасто дугуљастии, глатки, осје право пружено, мал не од дужине својих плевница, доње лисне усмине длакаве; трава од аршипа. ☉. 3, 4. v. . . Vr. *gascmosus* L.
 Доња плевница ободом у горњем пола у затубастии угао продужена, класци јајасто дугуљастии, длакави — бар по первима, осје право пружено, мал не од дужине својих плевница, лишће са лисним усминама длакаво; трава од 1-2 педи, кадшто мања, гдешто и већа. ☉. 1, 2, 4. v. . . Vr. *mollis* L.

п) ПЛЕМЕ: *Hordeaceae* Kunth.

Класци 2 — вишецветни, седећи у изрезу цветнога вретена, тучкови врло кратки или жигови седећи, перасти, при основи из цветка излазећи.

550 род: *Triticum* L.

Класци у изрезима цветнога вретена усамљени, са цветним вретеном упоредни, 3 — више цветни, плевне кобличасте, доња плевница шута или на врху осата; годишње или дуговечне траве цвећа у збивен или рехав клас сложена.

1. Годишње или двогодишње траве, корена жиличавог, који пушта на више само цветајућа стабла. 2.
 Дуговечне траве корена трснатор, већином лузећег, који тера уз цветајућа стабла и лиснате изданке. 3.

2. Клас доста широк, са класцима двореднице стављеним, 3-4 цветним, само два доња цвета родна, плевe и плевнице по средњем нерву мање више трењаве. лпље длакаво, стабло глатко, од 1-2 педп. ☉. 2, 4. v. с. чаклас. *Tr. villosum* M. B.
 Клас узан, 2 цветни, горњи цвет јалов, шут, доњи родап, осат, плевe и плевнице рапаве, лпље кратко маљаво, место везице чулерак од длака између лиспе усмине и листа; трава од аршипа, гдешто човечјег боја. ☉. 2, 3, 4 (око Алексинца, испод Ртња у Алексиначкој). vi. . . . *Tr. Baecoticum* Boiss.
3. Плевe са једним уздужним нервом по среди, без других нерва или су ти нерви много слабији, једва видљиви, клас кратак, са стране јако стиснут, класци збивени, усправљени или најзад разведени, корен жиличав, трава од педи, ретко што већа, обично мања. џ. 5 (на Ртњу у Алексиначкој, око Рашке у Чачанској). v. . . . *Tr. cristatum* Schrb.
 Плевe са више уздужних, једнаких, паралелних нерва. 4.
4. Корен жиличав, клас здуљен, скроз или у доњем крају рехав, плевe кратке, плевнице дуго осате. 5.
 Корен нузећи, плевe шуте, плевнице осате или шуте. 6.
5. Клас скроз рехав, сви класци раздалеко стављени, плевe од дужине класка са 5-9

уздужних нерва, осје много дуже од класка, лишће згор ситно длакаво, трава од аршина. *Ж. 5* (на Цевриској Стени и Штрциу у Крајинској). *vi. Tr. Ranogmitanum Bert.*

Клас у горњем крају збивен, доле рехав, плевe мал не у пола краће од класка, ос једном дужи од своје плевце, лишће с обе стране равнo, трава од аршина или већа.

Ж. 6. vi. . . . Tr. caninum Schreb.

6. Плевe мал не од дужине класка, са *5* уздужних нерва, у горњем крају завршкасте, плевце шуте или осате, лишће зелено, згор од ситних, завршкaстих квржица равнo, трава од педи, кадшто до аршина. *Ж. 2, 3, 4. vi. с. ирeвина. . . Tr. герeнс L.*
- Плевe од пола дужине класакa, у горњем крају кусо одсечене, кадшто ртaсте, плевe шуте, кадшто осате, на леђи *5-7* нервне, лишће зелено или пенељаво сиво, по паличју од ситних квржица равнo; трава од педи до аршина. *Ж. 4, 5. vi. . . .*
- *) Tr. glaucum Desf.*

551 род: *Secale L.*

Класци *2* цветни, са зачетком трећегa цвета на дугу стапку насађеним, плевe узане, зашиљасте, доње плевце на врху осате, жигови при основи из цвета

*) Ова је трава врло променљива, бојом лишћа, величином класакa, плевама осатим или шутим. Зелени сам варијетет некада разликовао под именом, *Tr. virescens Panč.*

излазећи; годишње или дуговечне траве цвећа у клас сложеног.

Стабло на врху глатко, плевe од дужине класка или краће, плевце дуго осате, осје два крат дуже од класка, лишће широко линеаро, уједно са лисним усминама глатко; трава од човечјег боја. ♀. 3, 4 (око Беђи-ровца у Крушевачкој). vi. *S. montanum* Guss.

Стабло на врху длакаво, плевe завршене у ос много дужи од класка, плевце дуго осате, са осјем 4 пута дужим од плевца, лишће длакаво уједно са лисним усминама, трава од 1-2 педи. ♂. 4 (у Подунављу по песковима од Рама до Радујевца). vi.

. *S. fragile* M. B.

552 род: *Elymus* L.

Класци 2 — више цветни, по 2-4 класка у изрезу од цветног вретена скупа седећа, плевe, као неки општи омотач, пред цвећем стављене, плевце осате, тучкови при основи из цвета излазећи; годишње или дуговечне траве цвећа у збивен клас сложеног.

Осје врло дугачко, дуже од класака, пад класом на прилику ђубе пружено, стабло танко, устајуће, баврљасто, од педи, нај-

v. Флору окр. Беогр. стр. 272. На песку у Подунављу расте врло висок варијетет класа дугог, рехавог, *Tr. геренс* var. *subulicolum* Рапџ. Herb.; на камењарима по истоку налази се на много места штркљаст варијетет налику на траву, која је Французима позната под именом *Tr. Rouzolzii* Gr. et Godr. Све ово ваља да се боље испита.

више 2, лишће узано линеарно. ☉. 4 (у Подунављу по песковима од Рама до Радујевца). v. *E. cernitus* Schrb.
 Осје мало — једном дуже од класака, стабло доста трнато, дупке усправљено, од аршина или веће, лишће широко линеарно. ☿. 6.
 vi. *E. Europaeus* L.

553 род: *Hordeum* L.

Класци 1 цветни, кадшто са чекињастим зачетком другога цвета, обично по 3 цвета на сваком члану цветног вретена стављена, бочни цветови већином мушки, плевe, као неки општи омотач, пред цвећем стављене, жигови при основи из цвећа излазећи; годишње биљке, једна дуговечна цвећа у збивени клас сложеног.

1. Дуговечна биљка стабла над кореном кртоласто задебљалог, стабло дупке усправљено, од аршина до човечјег боја, лишће широко линеарно, на обе стране ситно длакаво, усмине ободима трењаве. ☿. 4 (у Подунављу око Теклја, Кладова, Михајловца и др. у Крајинској). vi. . *H. bulbosum* L.
 Годишње или 2 годишње траве корена жиличавог. 2.
2. Средње плевe линеарно ланцетасте, ободом трењаве, од бочних спољне чекињасте, рапаве, унутарње линеарно чекињасте, при основи с једне стране трењаве, трава од педи или нешто већа. ☉. 1, 2, 3, 4. vi.
 H. murinum L.

Све плевe чекњасте, рапаве, спољне плевe бочних класака при основи нешто рашпрене, лиспе усмине до под клас пружене, трава са ствблима на све стране на зелју положеним, од судлаице, највише до чеперка.

⊙. 2, 3, 4. vi. . . *H. maritimum* With.

Све плевe чекњасте, рапаве, стабло у горњем крају голо (без лисних усмина), дупке усправљено, од 1-2 педи, гдешто п веће, кадшто при основи кртоласто задебљало (тад биљка као да дуже траје или бива дуговечна). ⊙. 3, 4 (у Поморављу близу Јагодине). vii. . . *H. secalinum* Schrb.

554 род: *Lolium* L.

Класци 3 — више цветни, у изрезима цветонога вретена усамљени, насатице на чланове нарасли, једном спољном плевом подбочени, само горњи класак са 2 плевe, доња плевица шута или осата, жигови са стране из цвета излазећи; годишње или дуговечне траве цвећа у доста рехав, танак клас сложена.

1. Дуговечна трава терајућа из корена поред цветних стабала п лиснате изданке, младо лишће преко среде здвојено, трава од педи.

џ. 1, 2, 3, 4. v. . . . *L. regenne* L.

Годишње траве само са цветајућим ствблима, без лисних изданака. 2.

2. Плева краћа од цвета који бочи, доња плевица најзад у доњем пола руштава, на врху кадшто осата или (у нас) шута, стабло танко,

од аршина, кадшто у доњем крају гранато.

⊙. 3 (близу Завлаке у Подрињу). vi. .

. L. linicola Sond.

Плева дужа од цвета који бочи, доња плевица кад осата кад шута, стабло доста трснато од 1-2 педи, кадшто п веће. ⊙. 3 (на истоку од Србије у Црнојоречкој, Њажевачкој и Алексиначкој доста обична трава по њивама).

vi. с. врат. . L. temulentum L.

555 род: Aegilops L.

Класци 3-4 цветни, усамљени у урезу цветног вретена, плевe на леђи закружене, на врху 2-4 зубе са зупцима ланцетасто зашпљастим, шутим или осатим, доња плевица на врху 1-2 осата; годишње биљке цвећа у збивене, ваљкасте класе сложеног.

Клас доста кратак, цилиндричан, у доњем крају трбаст, сложен из 3-4 класка, плевe са 3-4 оса на врху, осје рапаво, доње плевице 2-3 осате, осје дуже од плевица, трава од чемерка. ⊙. 4, 5. v. . . Ae. ovata L.

Клас прилично дуг, сложен из 4-5 класака, плевe 2-3 осата, осје у доњем крају ободима рапаво, доња плевица са 2-3 перва, на врху осата, осје много дуже од плевица, трава од педи. ⊙. 3, 4 (око Алексица). v. Ae. triaristata W.

Клас дугачак, ваљкаст, сложен из 5-7 класака, плевe 1 осате, доње осје краће, на горњим класцима врло дугачко, у доњем

крају рапаво, трава од педи и већа. ☉.

3, 4. v. *Ae. cylindrica* Host.

556 род: *Psilurus* Trin.

Класци 2 цветни, усамљени, ретко по два класка у изрезима од цветнога вретена, доњи цвет седећи, горњи на петељцицу насађен, обично јалов, плева 1, нешто краћа од плевица, плевице 2, доња осата, само 1 прашик, тучкови врло кратки, жигови перасти; годишња, ситна трава цвећа у танак, кончаст клас сложеног.

Клас дугачак, накривљен, класци у класа поразмакнути, лишће кратко, чекињасто усукано, везице кратке, право одсечене, биљка од судланице до чепера. ☉. 3, 4 (у Сувовачким виноградима и око Алексинца). v.

. *Ps. nardooides* Trin.

557 род: *Nardus* L.

Класци 1 цветни, без плева, доња плевица зашиљаста, на леђи дуж кобилчаста, осата, горња плевица затубаста, на леђи 2 кобилчаста, прашика 3, тучак само 1, здуљен у кончаст, длакав жиг; дуговечна ситна, врло јако столпчајућа се трава цвећа у танак клас сложеног.

Стабло са класом дупке усправљено, танко али круто, лишће пепељаво сиво, чекињасто усукано, трава од судланице до чепера.

Ц. 4, 5 (по високим брдима, Ђопаонику у Крушевачкој, Голцији у Ужичкој и др.). v.

с. тицац. *N. stricta* L.

ТРЕЋА КЛАСА: *Acotyledoneae Vasculares.*

Стабло сложено из целуларног ткања, са нешто васкуларних снопића, који су у разних биљака ове класе од различите руке у стаблу поређани, прашника нема, сполови, мушки и женски, као да су наговештени ситнијим и крупнијим спорама, споре (плод криптогама) властитим опницама (спормодермом) покривене, без ембриона, споре израсту у проембриона т. ј. листасто или кртоласто тело, из ког се развија биљка, по чему проембрион гине.

CXIV РЕД: *Equisetaceae DC.*

Спорагије (споре са својим опницама) сложене наврх стабла на прилику маце, која се састоји из ћошкастих љуспца, на које су с поља на округ стављене сторагије, споре у својим опницама многобројне, округласте, подбочене двема концима, који су у накрст стављени и око споре спирално савити.

558 РОД: *Equisetum L.*

Стабла кад једпака родна и зелена, кад неједнака, родна обично смеђаста или жућкаста, јалова зелена, кад једноставна, кад граната; дуговечне, оптрикаве биљке са лишћем пршљенасто на стаблу нараслим и ободима у усмине сраслим.

1. Стабло двојако, родно једноставно, рано, смеђасто или жућкасто, скоро гинеће, јалово зелено, трснато. 2.

- Стабла кадшто у почетку једноставна, беличаста или црвешкаста, после зелена, граната, ређе једноставна. 3.
2. Лисне усмине на врху 8 зубе, са зупцима ланцетастим, јалова стабла раније израшћујућа, приљенасто граната, гране 4 угалне, кадшто и опет гранате, родна маца затубаста, биљка од педи, јалова стабла и већа, особито у јапади. *Ц. 3, 6, 7. v. E. argentea L.*
Лисне усмине на врху 20-30 зубе, зупци зашиљасто чекињасте, јалова стабла познија, приљенасто граната, гране 4-5 угалне, родна маца затубаста; родно стабло од педи или нешто веће, јалово од аршина и веће. *Ц. 6, 7. v. . . . E. Telmateja Ehrh.*
3. Родне маце на врху од зашиљасте израсли ртасте. 4.
Родне маце на врху затубасте, без влдљиве израсли. 5.
4. Стабла мање више граната, са 6-26 уздужних, рапавих греда, лисне усмине у горњем крају левкасто раширене, зупци ободом сушни, на леђи са 1 уздужном браздом по среди или од 4 ситније бразде цртасти, биљка од аршина. *Ц. 4, 7 (више Грошнице у Крагујевачкој, око Рашке у Чачанској). vii. E. Ramosissimum Desf.*
Стабла једноставна, или само са гдекојом усамљеном граном, са 8-34 уздужне греде, лисне усмине тесне, или мало што на врху

- раширене, зубци ободом сушни, на леђи од 4 уздужне бразде цртасти, скоро одпадајући и онда лисне усмине са затубастим зупцима; биљка од аршипа, нешто шарена од црних пафта, којима су лисне усмине опасане. ζ . 6 (на Тиспици у Пожаревачкој, близу Јеловика у Крагујевачкој). vii. E. h u e m a l e L.
5. Родна стабла беличаста или црвенкаста, испрва једноставна, по зрењу плода у гране раздељена, гране танке, четвртасте, разведене и најзад у лук на ниже оборепе, лисне усмине сушне, у горњем крају левкасто раширене, смеђе, ободом у неправилне зупце дубоко расцепљене, биљка од 1-2 педи. ζ . 6, 7 (по вишим брдима). v. E. sylvaticum L. Сва стабла свакад зелена, усмине 6-8 зубе, сивасто зелене, при основи са црном, кружном павтом, зупци ланцтасти, ободом сушни белчасти, под врхом осмуђени; биљка мање више граната, од 1-2 педи. ζ . 7. vii. E. palustre L.

СХV р е д : Marsileaceae. R. Br.

Спорангије двојаке, сложене у округле или дугуљасте, чаурама или орашницама подобне спорокарпије нарасле на кореновим жилама или на стаблу надно лишћа; водене биљке.

а) п л е м е : Marsileae Koch.

Спорокарпије кожасте, нарасле надно лишћа, стабло пузеће.

559 род: *Pilularia* L.

Спорокарпије надпо лишћа усамљене, на врло кратке петељке насађене, округле, 4 оке, при зрењу се у 4 режња распадајуће, споре у окцима двојаке, доње у окцу усамљене, повелике, овалне, на среди стињене, горње многобројне, врло ситне.

Лишће чекљасто, спорокарпије од величине грашка, стабло мало што веће од палца, лишће дуже. Ц. S. VIII. *P. globulifera* L.

560 род: *Marsilea* L.

Спорокарпије надпо лишћа на петељке насађене, усамљене или по 2-3 на 2-3 делој петељци седеће, округле или овалне, 2 оке, при зрењу се у 2 режња распадајуће, споре измешане мање са већима, веће дугуљасте, преко среде не стињене.

Лишће 4 перо, на дуге дршке дасађено, листићи објајасто клинасти, ободом цели, стабло од судланице, лишће пешто веће. Ц.: 7, 8 (око Београда, Шапца и др.). VII. *M. quadrifolia* L.

б) ПЛЕМЕ: *Salviniaceae* Bartl.

Спорокарпије тјенасте, под кореновим жилама стављене или на стаблу нарасле, под стабло оборене; биљке на води пливајуће.

561 род: *Salvinia* Michel.

Спорокарпије округле, по 4-8 на заједничку дршку насађене, 1 оке, не пуцајуће, садржавајуће по 1

спору, споре у спољних спорангија округле, у унутарњих заобликасте.

Лишће на стаблу дворедице стављено, елиптично, на врху затубасто, на горњој страни звездасто длакаво; биљка од судланице, ретко што већа. Ч. S. vi. . . S. patans L.

CXVI ред: Lycopodiaceae DC.

Спорангије у пазуху од лишћа седеће, у капке се распадајуће, лишће по стаблу без правила растурено или наспрамно, кадшто четворно приљенасто, горње што цвеће бочи обично много ситније, збивеније, од осталог лишћа различито и кадшто наврх стабла у плодоносни клас сложено.

562 род: Lycopodium L.

Спорангије 1 оке, све једнаке, округласте или бубрежасте, седеће или на врло кратке стапке насећене, попречним жиљем пуцајуће, споре врло ситне, по 4 у купасту громилицу сложене.

Лишће све једнако, у пазуху горњег лишћа стоје спорангије, стабла доста ситна, од судланице, највише до чеपर्ка, густо листата, лишће кожасто, круто, ободом цело, усправљено. Ч. 5, 6 (на Копаонику у Крушевачкој). ви. L. Selago L.

Лишће разнолико, оно што бочи спорангије јајасто, ободом зупчасто, у двојни, па подугачку грану нарастао клас сложено, доње линеарно ланцето, дугом чекињом завр-

шено, стабло над земљом пузеће, од педи до аршина, са гранама усправљеним. ђ. 4, 6 (по вишим брдима). VII. с. пречица. . .
 L. clavatum L.

563 род: *Selaginella* Spring.

Спорангије двојаке, једне округласте или бубрежасте, са спорама врло ситним, четворно сложеним, друге веће 3-4 гуке, са 3-4, у горњем крају цртасте споре; дуговечна, ситна биљка, палик на маховину.

Стабла на земљу оборена, доњим крајем спуштајућа у земљу жиле, лишће ободом зупчасто, у 4 реда дуж стабла поређано, листићи бочних редова на две стране разведени, јајасте, унутарња два реда са листићима ситнијим, усправљеним; биљка од судланице. ђ. 6. VII. . S. Helvetica Spring.

CXVII РЕД: *Filices* L.

Спорангије по паличју лишћа*) од различите руке нарасле и у гомпице различите величине и облика сложене; због узаног, кадшто и уврнутог око спорангија листа оно много крат личи на дуже или краће класе или метлице, ако су ти класи гранати; дуговечне биљке корена пузећег и грана кадшто двојаких, јалових, лишћу мање више подобних и родних, класастих.

*) Ово је управо листолико стабло, јер лишће не носи ни цвета ни плода. Ботаници су у физиографији напрата задржали реч, лист, гдекоји се пак слажу речи frons -- листић.

а) илеме: *Ophioglosseae* R. Br.

Гране двојаче, једна родна, класаста, клас кадшто у метлицу раздељен, друге јалове, листолике, спорангије округласте, 1 оке, попречно пуцајуће; дуговечне, доста ситне, планинске биљке.

564 род: *Botrychium* Sw.

Спорангије округласте, са попречног жпља 2 деле, у два реда сложене у растреситу метлицу.

Јалова грана усамљена, дугуљаста, родној до половине прирасла, перасто дељена, листићи попречно шири, згор закружени, оздо у лук изрезани — месецолики, ободом цели или ровашени, ређе дубле урезани; биљка од чеперка. Ц. 4, 6. v. *B. Lunaria* Sw.

Јалова грана усамљена, кадшто двојна, у доњем крају родној прирасла, троугална, тројно перасто дељена, режњи трећега реда округласти, ободом цели или ровашени; биљка од чеперка, обично мања, кадшто нешто већа, млада длакава. Ц. 6 (у Ресави по шумама идући од Стрмостена у Злот)).
vii. *B. ternatum* Thunb.

565 род: *Ophioglossum* L.

Спорангије дворедице сложене у једностран клас, који је пре зрења чворугаст а после по пуцању спорангија зупчаст.

Јалова грана усамљена, јајаста или дугуљаста, ободом цела, родна класаста, из пазуха

јалове гране израсла, на дугу петелку насађена, усамљена, кадшто двојна; биљка од чеперка. ζ . 6. vi. . . O. vulgatum L.

б) НАЗЕМЕ: Polypodiaceae R. Br.

Спороангије 1 оке, мрежасто цртасте, попреко неправилно пуцајуће, дуж опасане члановитим, с једне стране прекинутим прстеном, стабло листовито, носеће по паличју споре обично скупљене у округласте или дугуљасте хрпице — sori, кад голе кад покривене танком, тјенастом кошуљицом — indusium.

566 род: Grammitis Sw.

Плодове хрпице голе, линеарне, сложене у рачвасте на паличју листа косо стављене гомпице; дуговечна, ситна биљка листа перасто дељена, по дршци и паличју смеђим љуспицама густо обрасла.

Лисне кришке јајасто дугуљасте, на врху затубасте, љуспице ободом зупчасте, биљка од судланице ретко што већа. ζ . 5 (по свима кршевима доста обична биљка). vi.
. Gr. Ceterach Sw.

567 род: Polypodium L.

Плодове хрпице голе, округле, по паличју листа у редове стављене; дуговечне, доста ситне биљке лишћа перасто или двојно перасто дељеног.

1. Лишће дугуљасто, перасто, кришке приближене, дугуљасто линеарне, ободом рескасте, хрпице на кришкама у два реда сложене,

лпсна дршка глатка, корен подебео, хоризон-
талац, сладак; биљка од судланце до че-
перка. \mathcal{Z} . 5. vi. с. слатка папрат. *P. vulgaris* L.
Лишће троугално, више крат перасто дељено. 2.

2. Лишће узано троугално, двојно перасто де-
љено, листићи на обе стране длакави, обо-
дом трепљави и пеједнако зупчасти, стабло
од ситних љуспица рутаво, од чеperка. \mathcal{Z} .
5. vi. *P. Phegopteris* L.
Лишће широко троугално, тројно перасто
дељено, листићи цели или доњи ободом ро-
вашени, глатки или жљезданим длакама обра-
сли, хрнице младе раздвојене, маторе раз-
ливене по целој површини лисној, стабло од
педи, глатко или само при основи љуспама
обрасло. \mathcal{Z} . 5. vi. . *) *P. Dryopteris* L.

568 род: *Aspidium* R. Br.

Плодове хрнице округласте, по наличју листа
растркане или у редове стављене, обложене шпитастом
т. ј. по среди утврђеном а на ободу слободном кошу-
љцом; дуговечне биљке лишћа перастог или двојно
перастог, по наличју и дршци смеђим љуспама обраслог.

Лист дугуљаст, перасто дељен, кришке ср-
пасто накривљене, при основи у подуже
ушке здужене, ободом двојно рескасте, ре-
ске бодљама окончане, биљка од чеperка
до педи. \mathcal{Z} . 5, 6. vii. . *A. Lonchitis* Sw.

*) Разликују две феле: *P. Dryopteris* и *P. calcareum*
Sw., последњу тиме, што јој је стабло жљезданим длакама

Лист дугуљасто ланцетаст, двојно перасто дељен, листићи косо јајаст, нешто српасто накривљени, ободом рескасти, реске ситним бодљицама окопчане; биљка од аршина. џ.
 6. VII. *A. aculeatum* Doel.

569 род: *Polystichum* Roth.

Плодове хрпице округласте, по наличју од лишћа растркане или у редове стављене, прикрите бубрежастом, по среди утврђеном кошуљицом; дуговечне, виђене биљке лишћа двојно или више крат перасто дељеног.

1. Лист са дршком гладак, дугуљасто ланцетаст, двојно перасто дељен, са кришчицама завршкастим, на родном листу најзад ободом сувраћеним, плодове хрпице у 2 реда на кришкама парасле, најзад по целом наличју разливене; биљка корена пузећег, од аршина. џ. 7 (по тресавама близу Неготина, на Семетешком језеру у Крушевачкој).
 VII. *P. Thelypteris* Roth.

Лиспа дршка повеликим смеђим љуспама обрасла, лисне кришке и на родном лишћу право пружене. 2.

2. Лист елиптично дугуљаст, двојно перасто дељен, лисне кришке дугуљасте, затубасте, на врху неједнако зупчасте, зупци шупти, плодове хрпице на доњем пола лисних кри-

обрасло и што се плодове хрпице скоро разлију тако, да целу доњу лисну површину покривају.

жака стављене, биљка од аршина. *Ф.* 6. VII.
 с. навала. *P. Filix mas Roth.*
 Лист тројно перасто дељен, јајасто дугуљаст,
 од доњих, кадшто врло дугих, лисних ре-
 жања троугалан, лисне кришке дугуљасте,
 затубасте или завршкасте, ободом зупчасте,
 са зупцима завршкастим или ртастим, пло-
 дове хрипце дворедице стављене; биљка од
 1-2 педи. *Ф.* 6. VII. *P. spinulosum DC.*

570 род: *Cystopteris Bernh.*

Плодове хрипце округласте, растркане или у два
 реда по паличју од лисних крижака стављене, кошу-
 љице округласте, на једној тачци обода утврђене, нај-
 зад набране и скоро однајуће; дуговечна биљка лишња
 двојно перасто дељеног.

Лист гладак, јајасто дугуљаст, лисне кри-
 шке дубље или плиће усечене, зупчасте, са
 зупцима завршкастим; биљка од чемерка до
 педи. *Ф.* 5, 6. VII. . . . *C. fragilis Bernh.*

571 род: *Asplenium L.*

Плодове хрипце линеарне, или овалне, кошуљице
 тјенасте, дугуљасте, праве или месецолике, с поља уз
 хрипце прирасле, из нутра слободне; дуговечне, већи-
 ном ситне биљке лишња перастог, двојно или више
 крат перасто дељеног.

1. Лишће наврх дршке пртасто дељено, кри-
 шке малобројне, линеарне или клинасте, на
 врху неједнако 2-3 зубе, биљка од судла-

лице. Ж. 5 (на силкатним стенама). VII.
 A. septentrionale Sw.

Лишће пиз дршку перасто дељено. 2.

2. Лишће линеарно, једном перасто дељено. 4.

Лишће ланцетасто или јајасто, ретко једном,
 обично више крат перасто дељено. 4.

3. Лисно вретено црно, крилато т. ј. са 2 узду-
 жне, сушне, зупчасте гредџе, лисне кришке
 округласто ромбичне, ободом плитко рова-
 шене, биљка од чеपर्ка. Ж. 5. VI.
 A. Trichomanes L.

Лисно вресено већном зелено, ваљкасто или
 пешто спљоштено, без зупчастих гредџа, ли-
 сне кришке округласто ромбичне, ободом
 ровашене, биљка од судланице. Ж. 5 (по
 вишим брдима). VII. *A. viride* Huds.

4. Лишће у обиму ланцетасто, 2-3 крат пера-
 сто дељено, лисне кришке врхом зашиљасте,
 ободом пеједнако зупчасте, кошуљице дугу-
 љасте, на доњим кришкама месецолике;
 биљка виђена, од аршина. Ж. 6. VII.
 A. Filix femina Bernh.

Лишће троугално дугуљасто — са доњих
 лисних крижака највећих. 5.

5. Лишће једном — ретко два карт перасто де-
 љено, кришке малобројне (4-8), засебице и
 раздалеко стављене, ланцетасто клинасте,
 на врху пеједнако усечене, кошуљице обо-
 дом целе; биљка од судланице, највише до
 чеपर्ка. Ж. 5 (на спликатним стенама као

- и *A. septentrionale* од кој је ређа). vii. .
 A. Germanicum Weiss.
 Лишће два крат перасто дељено, кришке
 многобројне — не мање од 10. 6.
6. Лишће свуд жљездашим длакама густо обра-
 сло, листе кришке објајасто клинасте, ободом
 ровашепе или 2-3 деле, кошуљице ободом
 трепљаве, споре ситне, дугуљасте, квржи-
 чаве; биљка од судлапнице или мања. Ч. 5
 (на Ртњу у Алексиначкој). vii.
 A. lepidum Presl.
 Лишће глатко или рехаво, надно дршке
 обилатије длакаво. 7.
7. Кошуљице ободом трепљаве, споре покрупне,
 квржичаве, лишће угасито зелено, тавно, ли-
 сии режњи објајасто клинасти, по ободу ро-
 вашепи или 2-3 дели; биљка од судланице,
 ретко до чеперка. Ч. 5 (најобичнија па-
 пратка). vi. *A. Ruta turgaria* L.
 Кошуљице ободом ровашене, споре ситне,
 ћошкасте, лишће јасно зелено, лаштеће се,
 лисии режњи ланцетасти, клинасти или ром-
 бични, спред зунчастии; биљка од педи. Ч.
 5, 6. vii. *A. Adiantum nigrum* L.

572 род: *Scolopendrium* Sm.

Плодове хрпице линеарне, на наличју листа у
 два упоредна реда косо стављене, кошуљице на обе
 стране хрпица парасле, к унутарности хрпица отво-
 рене; дуговечна биљка лишћа не дељеног.

Лишће дугуљасто или ланцетасто, при основи срцасто, на краткој дршци насађено, ободом цело; биљка од педи. Ț. 5, 6. VII. . . .
 Sc. officinarum Sw.

573 род: *Blechnum* L.

Плодове хрице линеарне, здуљене, упоредне са првом лисне кришке, кошуљице с поља уз плодове хрице парасле, с унутарње стране слободне; дугове-чна биљка лишћа двојаког, перасто дељеног.

Лишће јалово на кратке дршке насађено, перасто дељено, са кришкама плоским, нешто на више српасто накривљеним, родно лишће дуже, на дуге дршке насађено, перасто дељено, са кришкама линеарним, ободом нешто супраћеним, по наличју скроз спорама покривеним; биљка од педи. Ț. 6. VII.
 Bl. Spicant Roth.

574 род: *Pteris* L.

Плодове хрице линеарне, са лисним ободом упоредне, кошуљице уз лисни обод парасле, к унутрашности отворене; повелика биљка лишћа широко троугалног, много крат перасто дељеног.

Лисне кришке дугуљасте или ланцетасте, затубасте, ободима сувраћене, на обе стране или бар оздо длакаве; биљка од аршина, гдешто од човечјег боја. Ț. 4, 7. VII. с. напрат, бујад. Pt. aquilina L.

575 род: *Notochlaena* R. Br.

Плодове хрипце по наличју од лишћа растркане, без кошуљица, место њих лисни обод сувраћен, хрипце не подпуно покривајући; дуговечна биљка лишћа двојно перасто дељеног, по наличју и дршци мрким љуспицама густо обраслог.

Лисне кришке липеарне, целе или ободом нешто ровашене, по наличју обрасле густим љуспицама које споре прикривају; биљка од чеперка, згор јасно зелена, оздо смеђаста.

Ц. 5 (по серпентину око Брђана у Рудничкој, Рашке у Чачанској и др.). VII. . .

. N. Marantae R. Br.

РЕДОВИ И РОДОВИ У ФЛОРИ ОПИСАТИХ
БИЉАКА.

А.

- Abutilon Trnf. стр. 201.
Acanthaceae Juss. 576.
Acanthus L. 576.
Acerineae DC. 210.
Acer L. 210.
Achillea L. 411.
Aconitum L. 118.
Acorus L. 651.
Actaea L. 119.
Adenostyles Cass. 393.
Adonis L. 109.
Adoxa L. 369.
Aegopodium L. 333.
Aegilops L. 772.
Aethionema R. Br. 150.
Aethusa L. 345.
Agrimonia L. 284.
Agrostemma L. 171.
Agrostis L. 734.
Aira L. 743.
Ajuga L. 572.
Alchemilla L. 287.
Alismaceae Juss. 641.
Alisma L. 641.
Allium L. 686.
Alnus L. 634.
Alopecurus L. 729.
Alsineae Bartl. 179.
Alsine Walbg. 181.
Althaea L. 199.
Alyssum L. 142.
Amarantaceae Juss. стр.
586.
Amarantus L. 586.
Amaryllideae R. Br. 671.
Ambrosiaceae Link. 473.
Ammannia L. 303.
Ampelideae H. B. K. 213.
Amygdaleae Juss. 264.
Amygdalus L. 265.
Anacamptis Rich. 656.
Anagallis L. 579.
Anchusa L. 505.
Andropogon L. 724.
Androsace L. 579.
Anemone L. 107.
Angelica L. 351.
Anthemis L. 414.
Anthericum L. 681.
Anthoxanthum L. 728.
Anthriscus Hoffm. 337.
Anthyllis L. 229.
Antirrhineae Juss. 523.
Antirrhinum L. 525.
Apera Adans. 735.
Apocynae R. B. 492.
Aposcris Neck. 447.
Aquifoliaceae DC. 489.
Aquilegia L. 117.
Arabis L. 136.
Araliaceae Juss. 365.
Archangelica Hoffm. 351.
Arceuthobium M. B. 367.

- Arctostaphylos Adans. crp. 485.
 Aremonia Neck. 285.
 Arenaria L. 184.
 Aristolochieae Juss. 608.
 Aristolochia L. 608.
 Aroideae Juss. 650.
 Aronia Pers. в. норпенке.
 Arrhenantherum R. Br. 744.
 Artemisia L. 409.
 Aroideae Juss. 650.
 Arum L. 650.
 Asarum L. 609.
 Asclepiadeae R. Br. 492.
 Asparageae Juss. 673.
 Asparagus L. 674.
 Asperugo L. 502.
 Asperula L. 373.
 Asphodeline Rehb. 681.
 Aspidium R. Br. 782.
 Asplenium L. 784.
 Aster L. 396.
 Astragalus L. 244.
 Astrantia L. 324.
 Athamantha Koch. 348.
 Atragene L. 105.
 Atriplex L. 595.
 Atropa L. 514.
 Avena L. 744.
- B.**
- Ballota L. 568.
 Balsamineae Rich. 213.
 Barbarea R. Br. 132.
 Beckmannia Host. 733.
 Bellevalia Lapp. 691.
 Bellidiastrum Cass. 397.
 Bellis L. 398.
 Berberideae Vent. 120.
 Berberis L. 121.
 Berula Koch. 333.
 Beta L. 594.
 Betonica L. 566.
- Betula L. crp. 634.
 Betulineae Rich. 633.
 Bidens L. 404.
 Bifora Hoffm. 340.
 Biscutella L. 149.
 Blechnum L. 787.
 Blitum L. 593.
 Boragineae Desv. 501.
 Botrychium Swtz. 780.
 Brachypodium P. B. 761.
 Brassica L. 127.
 Briza L. 750.
 Bromus L. 762.
 Bruckenthalia Rehb. 487.
 Bryonia L. 304.
 Buffonia L. 180.
 Bunias L. 148.
 Bupleurum L. 325.
 Butomeae Rich. 642.
 Butomus L. 642.
- C.**
- Calamagrostis Roth. 735.
 Calamintha L. 554.
 Calendula L. 425.
 Calepina Adans. 148.
 Callitriche L. 299.
 Callitrichineae Link. 299.
 Calunna Salisb. 486.
 Caltha L. 115.
 Camelina L. 147.
 Campanula L. 477.
 Campanulaceae Juss. 474.
 Caprifoliaceae Juss. 368.
 Capsella Medik.
 Cardamine L. 138.
 Carduus L. 432.
 Carex L. 708.
 Carlina L. 436.
 Carpesium L. 405.
 Carpinus L. 627.
 Carum L. 331.

- Castanea L. crp. 624.
 Caulocalis Hoffm. 364.
 Celastrineae R. Br. 217.
 Celtis L. 622.
 Centaurea L. 439.
 Cephalanthera Rich. 660.
 Cephalaria Schrad. 385.
 Cerastium L. 187.
 Ceratophylleae Gray. 300.
 Ceratophyllum L. 300.
 Cerinthe L. в. норпеуке.
 Ceterach W. 781.
 Chacrophyllum L. 335.
 Chaiturus Host. 569.
 Chamaepeuce DC. 431.
 Chelidonium L. 123.
 Chenopodeae Vent. 588.
 Chenopodium L. 591.
 Chondrilla L. 455.
 Chrysanthemum L. 417.
 Chrysosplenium L. 321.
 Cichorium L. 448.
 Circae L. 296.
 Cirsium L. 427.
 Cistineae DC. 154.
 Clematis L. 105.
 Clinopodium L. 556.
 Cnidium Cuss. 349.
 Cochlearia L. 146.
 Coeloglossum Hartm. 657.
 Colchicaceae DC. 692.
 Colchicum L. 693.
 Colutea L. 247.
 Compositae Adans. 392.
 Coniferae Juss. 635.
 Conium L. 340.
 Conopodium DC. 334.
 Conringia L. 131.
 Convallaria L. 675.
 Convolvulaceae Juss. 498.
 Convolvulus L. 499.
 Coriandrum L. 339.
 Corispermum L. crp. 589.
 Corneae DC. 366.
 Cornus L. 366.
 Coronilla L. 261.
 Corydalis DC. 124.
 Corylus L. 626.
 Cotoneaster Med. 289.
 Crambe L. 154.
 Crassulaceae DC. 308.
 Crataegus L. 288.
 Crepis L. 461.
 Crocus L. 664.
 Crucianella L. 375.
 Cruciferae Juss. 126.
 Crupina Pers. 446.
 Crypsis Ait. 730.
 Cucubalus Gaertn. 164.
 Cucurbitaceae Juss. 303.
 Cupuliferae Rich. 623.
 Cuscuta L. 500.
 Cyclamen L. 581.
 Cydonia L. 290.
 Cynanchum R. Brow. 492.
 Cynodon Rich. 733.
 Cynoglossum L. 504.
 Cynosurus L. 756.
 Cyperaceae Juss. 700.
 Cyperus L. 700.
 Cyrtandraceae DC. 497.
 Cystopteris Bernh. 784.
 Cytisus. L. 225.
- D.**
- Dactylis L. 756.
 Danthonia DC. 747.
 Daphne L. 604.
 Datura L. 515.
 Daucus L. 362.
 Delphinium L. 117.
 Dentaria L. 140.
 Dianthus L. 174.
 Dictamnus L. 217.

Digitalis L. *crp.* 523.
 Dioscoreae R. Br. 677.
 Diplotaxis DC. 128.
 Dipsaceae DC. 384.
 Dipsacus L. 384.
 Doronicum L. 419.
 Doryenium L. 242.
 Draba L. 145.
 Droseraceae DC. 161.

E.

Echinops L. 425.
 Echinosperrnum Sw. 503.
 Echium L. 508.
 Elatine L. 191.
 Elatineae Camb. 191.
 Elymus L. 769.
 Epilobium L. 293.
 Epimedium 121.
 Epipactis Rich. 661.
 Epipogium Rich. 659.
 Equisetaceae DC. 774.
 Equisetum L. 774.
 Eragrostis P. B. 750.
 Eranthis Salisb. 115.
 Erianthus Rich. 724.
 Erica L. 486.
 Ericineae Desv. 485.
 Erigeron L. 399.
 Eriophorum L. 708.
 Erodium L' Herit. 206.
 Ervum L. 253.
 Eryngium L. 322.
 Erysi num L. 129.
 Erythraea Rich. 497.
 Erythronium L. 680.
 Eupatorium L. 392.
 Euphorbia L. 609.
 Euphorbiaceae Juss. 609.
 Euphrasia L. 545.
 Evonymus. L. 218.

F.

Fagus L. *crp.* 624.
 Falcaria Host. 334.
 Farsetia R. Br. 142.
 Ferula L. 352.
 Ferulago Koch. 353.
 Festuca L. 757.
 Filago L. 405.
 Filices L. 779.
 Fragaria L. 278.
 Fraxinus L. 491.
 Fritillaria L. 679.
 Fumaria L. 125.
 Fumariaceae DC. 124.

G.

Gagea Salisb. 684.
 Galanthus L. 673.
 Galatella Cass. 397.
 Galega L. 247.
 Galeobdolon Huds. 561.
 Galeopsis L. 561.
 Galium L. 376.
 Genista L. 222.
 Gentiana L. 494.
 Gentianeae Juss. 493.
 Geraniaceae DC. 201.
 Geranium L. 202.
 Geum L. 269.
 Gladiolus L. 666.
 Glaucium Tourn. 123.
 Glechoma L. 558.
 Globularia L. 582.
 Globulariaceae DC. 582.
 Glyceria R. Br. 754.
 Glyzyrrhiza L. 248.
 Gnaphalium L. 407.
 Gramineae Juss. 723.
 Grammitis Sw. 781.
 Gratiola L. 523.

Grossulariaceae DC. стр. 316.

Gymnadenia R. Br. 656.

Gypsophila L. 173.

H.

Haloragaceae R. Br. 297.

Haplophyllum Juss. 216.

Hedera L. 366.

Heleocharis R. Br. 703.

Helianthemum DC. 155.

Helichrysum Gærtn. 408.

Heliotropium L. 502.

Helleborus L. 116.

Helosciadium Koch. 330.

Heracleum L. 357.

Hernium R. Br. 659.

Herniaria L. 306.

Hesperis L. 128.

Hibiscus L. 200.

Hieracium L. 466.

Himantoglossum Spr. 657.

Hippocrepis L. 262.

Hippurideae Link. 298.

Hippuris L. 299.

Holcus L. 743.

Holosteum L. 186.

Homogyne Cass. 393.

Hordeum L. 770.

Humulus L. 620.

Hydrocharideae DC. 640.

Hydrocharis L. 640.

Hyosciamus L. 515.

Hypericineae DC. 207.

Hypericum L. 207.

Hypochaeris L. 453.

Hyssopus L. 557.

I.

Jasione L. 474.

Ilex L. 489.

Impatiens L. 214.

Inula L. стр. 401.

Iridaceae Juss. 663.

Iris L. 667.

Isatis L. 149.

Isopyrum L. 116.

Juglandaceae DC. 623.

Juglans L. 623.

Juncaceae Bartl. 694.

Juncagineae Rich. 642.

Juncus L. 694.

Juniperus L. 636.

Jurinea Cass. 438.

K.

Kentrophyllum Neck. 438.

Kitaibelia Willd. 197.

Knautia Coult. 387.

Kochia Roth. 590.

Koeleria Pers. 741.

L.

Labiatae Juss. 546.

Lactuca L. 456.

Lamium L. 559.

Lappa L. 435.

Lapsana L. 447.

Laserpitium L. 360.

Lasiagrostis Link. 739.

Lathraea L. 540.

Lathyrus L. 255.

Lavatera L. 198.

Leersia Kunth. 733.

Lemna L. 647.

Lemnaceae Link. 646.

Lentibularieae Rich. 576.

Leontodon L. 448.

Leonurus L. 569.

Lepidium L. 152.

Leucojum L. 673.

Ligustrum L. 490.

Liliaceae DC. 678.

Lilium L. 679.

- Limnanthemum Gmel. стр. 494.
 Limodorum Rich. 660.
 Limosella L. 535.
 Linaria L. 525.
 Lindernia L. 534.
 Lineae DC. 192.
 Linosyris DC. 395.
 Linum L. 192.
 Listera R. Br. 662.
 Lithospermum L. 509.
 Lolium L. 771.
 Lonicera L. 371.
 Loranthaceae DC. 367.
 Loranthus L. 368.
 Lotus L. 243.
 Lunaria L. 141.
 Luzula DC. 697.
 Lychnis L. 170.
 Lycium L. в. поремке.
 Lycopodiaceae DC. 778.
 Lycopodium L. 778.
 Lycopus L. 548.
 Lysimachia L. 577.
 Lythrarieae Juss. 301.
 Lythrum L. 301.
- M.**
- Malachium Fr. 190.
 Malcolmia R. Br. 19.
 Malva L. 197.
 Malvaceae R. Br. 196.
 Marrubium L. 567.
 Marsilea L. 777.
 Marsileaceae R. Br. 776.
 Mattia Schult. 505.
 Matricaria L. 417.
 Medicago L. 229.
 Melampyrum L. 541.
 Melica L. 748.
 Melilotus L. 234.
 Melissa L. 556.
 Melittis L. 559.
- Mentha L. стр. 547.
 Menyanthes L. 493.
 Mercurialis L. 617.
 Micromeria Benth. 553.
 Micropus L. 400.
 Milium L. 736.
 Mochringia L. 183.
 Moenchia Ehrh. 186.
 Molinia Schrk. 755.
 Moltkia Lehm. 510.
 Monotropa L. 489.
 Monotropeae Nutt. 488.
 Morus L. 621.
 Mulgedium Cass. 459.
 Muscari L. 691.
 Myagrum L. 146.
 Myosotis L. 511.
 Myosurus L. 110.
 Myriophyllum L. 297.
- N.**
- Najadeae Link. 646.
 Najas L. 646.
 Narcissus L. 672.
 Nardus L. 773.
 Nasturtium R. Br. 134.
 Neottia L. 663.
 Nepeta L. 557.
 Neslia Desv. 147.
 Nigella L. 116.
 Nigritella Rich. 658.
 Nonnea Medic. 505.
 Notholaena R. Br. 788.
 Nuphar Sw. 122.
 Nymphaea Sm. 122.
 Nymphaeaceae Salisb. 121.
- O.**
- Oenanthe L. 343.
 Oenothera L. 296.
 Oleaceae Lindl. 490.

- Onagrarieae* DC. *ctp.* 293.
Onobrychis L. 263.
Ononis L. 227.
Onopordon L. 435.
Onosma L. 507.
Ophioglossum L. 780.
Ophrys L. 658.
Orchideae Juss. 651.
Orchis L. 652.
Origanum L. 552.
Orlaya Hoffm. 361.
Ornithogalum L. 682.
Orobanche L. 536.
Orobancheae L. 535.
Orobus L. 258.
Ostericum Hoffm. 350.
Ostrya Mich. 628.
Oxalideae DC. 214.
Oxalis L. 215.
Oxytropis DC. 246.
- P.**
- Paeonia* L. 120,
Paliurus Tourn. 219.
Pančićia Vis. 342.
Panicum L. 726.
Papaver L. 122.
Papaveraceae Juss. 122.
Papilionaceae L. 222.
Parietaria L. 619.
Paris L. 675.
Parnassia L. 161.
Paronychia L. 306.
Paronychieae St. H. 305.
Passerina L. 603.
Pastinaca L. 358.
Pedicularis L. 543.
Peplis L. 302.
Petasites Gaertn. 394.
Peucedanum L. 354.
Phalaris L. 728.
Phleum L. 731.
Phlomis L. *ctp.* 569.
Phragmites Trin. 739.
Physalis L. 514.
Physocaulus Tausch. 336.
Physospermum Guss. 341.
Phyteuma L. 475.
Phytolacca L. 588.
Phytolacceae R. Br. 587.
Picris L. 449.
Pilularia L. 777.
Pimpinella L. 331.
Pinus L. 638.
Piptatherum Br. 737.
Pisum L. 254.
Plantagineae Juss. 584.
Plantago L. 584.
Platanthera Rich. 658.
Pleurospermum Hoffm. 342.
Plumbagineae Juss. 582.
Poa L. 751.
Podospermum DC. 452.
Polycnemum L. 589.
Polygala L. 162.
Polygaleae Juss. 162.
Polygoneae Juss. 596.
Polygonum L. 599.
Polypodium L. 781.
Polystichum Roth. 783.
Pomaceae Bartl. 287.
Populus L. 632.
Portulaca L. 305.
Portulacaceae Juss. 304.
Potameae Juss. 643.
Potamogeton L. 643.
Potentilla L. 271.
Poterium L. 285.
Prenanthes L. 456.
Primula L. 580.
Primulaceae Vent. 577.
Prunella L. 571.
Prunus L. 265.
Psilurus Trin. 773.

Pteris L. crp. 787.
 Pterotheca Cass. 461.
 Pulegium Mill. 548.
 Pulicaria Gaertn. 403.
 Pulmonaria L. 509.
 Pyrola L. 487.
 Pyrolaceae Lindl. 487.
 Pyrus L. 291.

Q.

Quercus L. 624.
 Queria DC. 305.

R.

Ramondia Rich. 498.
 Ranunculaceae Juss. 104.
 Ranunculus L. 110.
 Raphanus L. 126.
 Rapistrum Desv. 153.
 Reichardia Roth. 460.
 Reseda L. 160.
 Resedaceae DC. 160.
 Rhamneae R. Br. 219.
 Rhamnus L. 220.
 Rhinanthaceae DC. 541.
 Rhinanthus L. 544.
 Rhus L. 221.
 Ribes L. 317.
 Rosa L. 281.
 Rosaceae Juss. 267.
 Rubia L. 375.
 Rubus L. 279.
 Rumex L. 596.
 Ruscus L. 677.
 Rutaceae Juss. 216.

S.

Sagina L. 179.
 Sagittaria L. 641.
 Salicineae Rich. 629.
 Salix L. 629.
 Salsola L. 588.

Salvia L. crp. 549.
 Salvinia Mich. 777.
 Sambucus L. 369.
 Sanguisorba L. 286.
 Sanguisorbeae Lindl. v.
 поремке.
 Sanicula L. 325.
 Santalaceae R. Br. 606.
 Saponaria L. 172.
 Satureja L. 553.
 Saxifraga L. 318.
 Saxifrageae Juss. 318.
 Scabiosa R. S. 389.
 Scandix L. 338.
 Schoenus L. 703.
 Scilla L. 685.
 Scirpus L. 704.
 Scleranthus L. 307.
 Scolopendrium Sm. 786.
 Scorzonera L. 451.
 Scrophularia L. 520.
 Scutellaria L. 570.
 Secale L. 768.
 Sedum L. 309.
 Selaginella Spring. 779.
 Selinum L. 350.
 Sempervivum L. 314.
 Sennebiera Prs. 153.
 Senecio L. 420.
 Serratula L. 437,
 Seseli L. 345.
 Sesleria Ard. 740.
 Setaria P. B. 727.
 Sherardia L. 372.
 Sideritis L. 567.
 Silaus Bess. 349.
 Silene L. 164.
 Silineae DC. 164.
 Siler Scop. 352.
 Sinapis L. 126.
 Sisymbrium L. 132.

Sium L. crp. 332.
 Smyrnum L. 341.
 Solaneae Juss. 513.
 Solanum L. 513.
 Solidago L. 400.
 Sonchus L. 458.
 Sorbus L. 292.
 Sorghum Pers. 725.
 Sparganium L. 649.
 Spergula L. 190.
 Spergularia L. 191.
 Spiraea L. 267.
 Spiranthes Rich. 663.
 Stachys L. 563.
 Staphylea L. 219.
 Statice L. 583.
 Stellaria L. 184.
 Stellatae L. 372.
 Stenactis Cass. 398.
 Sternbergia W. K. 672.
 Stipa L. 738.
 Stratiotes L. 640.
 Streptotus Mich. 675.
 Succisa M. K. 388.
 Symphytum L. 506.
 Syringa L. 491.

T.

Tamus L. 678.
 Tanacetum L. 411.
 Taraxacum Juss. 454.
 Taxus L. 635.
 Telekia Bmg. 400.
 Terebinthaceae Juss. 221.
 Teucrium L. 574.
 Thalictrum L. 106.
 Thesium L. 606.
 Thlaspi L. 150.
 Thymeleae Juss. 603.
 Thymus L. 552.
 Tilia L. 195.
 Tiliaceae Juss. 195.

Tordylium L. crp. 357.
 Torilis Hoffm. 362.
 Tozzia L. 541.
 Tragopogon L. 450.
 Tragus Desf. 725.
 Trapa L. 298.
 Tribulus L. 215.
 Trifolium L. 235.
 Triglochin L. 642.
 Trigonella L. 232.
 Trinia Hoffm. 329.
 Triodia R. Br. 747.
 Triticum L. 766.
 Trollius L. 115.
 Turgenia Hoffm. 365.
 Tussilago L. 394.
 Typha L. 648.
 Typhaceae Juss. 648.

U.

Ulmus L. 622.
 Umbelliferae Juss. 321.
 Umbilicus DC. 309.
 Urtica L. 618.
 Urticeae Juss. 618.
 Urticularia L. 576.

V.

Vaccineae DC. 484.
 Vaccinium L. 484.
 Valeriana L. 381.
 Valerianeae DC. 381.
 Valerianella Poll. 382.
 Veratrum L. 693.
 Verbasceae Bartl. 516.
 Verbascum L. 516.
 Verbena L. 575.
 Verbenaceae Juss. 575.
 Veronica L. 527.
 Viburnum L. 370.
 Vicia L. 248.
 Vinca L. 493.

Viola L. crp. 156.
Violarieae DC. 156.
Viscum L. 367.
Vitis L. 213.

W.

Waldsteinia Willd. 271.

X.

Xanthium L. 473.
Xeranthemum L. 446.

Z.

Zanichellia L. crp. 645.
Ziziphora L. 551.
Zygophylleae R. Br. 215.

ПОГРЕШКЕ.

На страни	19	врста	6	место	кл. II. р.	стави	стр. 500.
>	>	23	>	7	>	>	в. погрешке.
>	>	24	>	6	>	>	в. погрешке.
>	>	36	>	26	>	>	четири тучка или 4 жига > 4-5 жига.
>	>	89	>	10	>	>	Gymnadenia > Gymnadenia.
>	>	92	>	34	>	>	кл. XXI р. в. > стр. 519.
>	>	97	>	место	>	>	врсте 20-24 ово:

2. Биљке на води пливајуће или у глибу растеће. 2½.

Биљке на суку растеће. 3.

2½. Лишће дугуљасто, ободом кружно зупчато. стр. 440. *Stratiotes*.

Лишће бубрежасто, ободом цело. стр. 440. *Hydrocharis*.

На страни 217 врста 9 оздо место В. стави Б.

> > 284 испред рода *Agrimonia* додај:

РЕД: *Sanguisorbeae* Lindl.

Чаша 3-5 дела са цевн на више сведеном, круница пометена, прашика 4 или мање, на чашино гротло нарасла, плодника мало, 1-4, сваки са својим тучком, жиг главичаст, плод сушан, орашница.

На страни 292 после врсте 4 додај:

род: *Aronia* Pers.

Чаша 5 дела, круница 5 пера, плодник 5 оки, окца не подиуно 2 дела, у сваком окцу по 2 ембриона, плод бобица, пометањем 3-5 семена; низак шиб, цвећа белог и лишћа не дељеног.

Лишће заобликасто, на врху затубасто, по наличју младо длакаво, маторо глатко; шиб од аршина или нешто већн. т. 5 (на Ртљу у Алексиначкој, око Ужнца и Мокре Горе).

IV. *A. rotundifolia* Pers.

На страни	430	пред врстом	7	место	20	стави	10.
»	»	»	»	13	»	12	» 11.
»	»	431	»	»	7	» 12	» 13.
»	»	454	»	»	26	» 3	» 4.
»	»	508	»	»	22	додај:	

род: *Cerinthe* L.

Круница цевасто звонаста, у гротлу нага, прашице стреласте, при основи с лешене, орашице 2, 2 оке, насађене на раван подплодни колут; мало- или дуговечне биљке цвећа жућкастог или плаветникастог и лишћа не дељеног.

Корен 1-2 годишњи, стабло при основи за цветања са сведутим лишћем, круница жућкаста, ободом у линеарно ланцетасте кришке дељена; биљка од педи. ☉. 3, 4. v. *C. minor* L.

Корен дуговечни, хоризонталан, поред цветајућег стабла пуштајући и лиснате изданке, круница жућкаста, у гротлу плаветникаста, ободом у јајасте кришке дељена: биљка од аршина. ☿. 5, 6 (по Дугом Долу у Ужичкој, Биљаници у Пожаревачкој). vi. *C. alpina* W. K.

На страни 513 после врсте 23 додај:

род: *Lucium* L.

Чаша и под зрелим плодом ситна, круница левкаста, прашици надно круничне цев или мало на више нарасли; ситан, баврљаст шиб цвећа белчастог или црвенкастог и лишћа целог.

Лишће ланцетасто или јајасто ромбично, глатко, крунична цев дужином равна ободу, бовица дугуљаста, зрела алева; шиб од аршина, гдешто човечјег боја и већи, из Африке у Европу пренесен и гајен, у новије време и у нас, под именом живота плота.

☿. 1, 2. v. . . . *L. barbaticum* L.

На страни	517	врста	3	оздо место	Беђироваца	стави	Беђироваца.
»	»	584	»	1	»	»	rugosa » rugosa.
»	»	600	»	10	»	»	после као » у.
»	»	»	»	8	»	»	после збивен бриши у.

ИСПРАВКЕ И ДОПУНЕ.

На страни	1 врсти	7 место	2 тучка или	стави:	1 тучак или
			2 седећа жига	»	1 седећи жиг.
»	»	—	»	к 17	»
»	»	19	»	6	»
»	»	23	»	5	»
»	»	—	»	7	»
»	»	24	»	6	»
»	»	28	»	15	»
»	»	—	»	21	»
»	»	30	»	24	»
»	»	36	»	25	»
»	»	—	»	26	»
»	»	43	»	21	»
»	»	48	»	8	»
»	»	51	»	9	»
»	»	—	»	19	»
»	»	54	»	12	»
»	»	—	»	20	»
»	»	56	»	8	»
»	»	66	»	18	»
»	»	—	»	24	»
»	»	67	»	14	»
»	»	—	»	17	»
»	»	89	»	10	»
»	»	92	»	24	»
»	»	97	место врсте	20-24	додај:

2. Биљке на води пливајуће или у глибу растеће. 2/1.
- Биљке на суку растеће. 3.

2/4.	Липће дугуљасто, ободом крупно зупчасто.				
	стр.	640.	Stratiotes.	
	Липће бубрежасто, ободом цело.				
	стр.	640.	Hydrocharis.	
На страни	131 „	6 „	commatum „	comatum	
„	„	189 по врсти	19 додај:		
	Стабло без јалових граница у пазуху од				
	лишћа				9.
На страни по врсти	27 —				
	Билке глатке или длакаве, зелене				10.
На страни	198 „	18 „	карије стави	каридије	
„	„	217 „	9 „	В. стави	В.
„	„	219 „	6 „	Staphylaea „	Staphylea
„	„	284 после	врсте	20 додај:	

род: *Sanguisorbeae* Lindl.

Чаша 3-5 дела, са цеви на више сведеном, круница пометена, прашика 4 или мање, на чашино гротло парасла, плодника мало, 1-4, сваки са својим тучком, жиг главичаст, плод сушан — орашица.

На страни 292 после врсте 4 додај:

род: *Argonia* Pers.

Чаша 5 дела, круница 5 пера, плодник 5 оки, окца не подпуно 2 дела, у сваком окцу по 2 ембриона, плод бобица, пометањем 3-5 семена; пизак шпб, цева белог и лишћа не дељеног.

Липће заобликасто, на врху затубасто, по наличју младо длакаво, маторо глатко; шиб од аршина или нешто већи. $\frac{1}{2}$ 5 (на Ртљу у Алексиначкој, око Ужица и Мокре Горе).

IV. *A. rotundifolia* Pers.

На страни	349	врсти	15 „	<i>Athous</i> „	<i>Orientalis</i>
„	„	366	„ 9 и 10 „	цветујућим „	цветајућим

На страни	430	пред	врстом	7	место	20	стави	10.
"	"	"	"	"	13	"	12	" 11.
"	"	431	"	"	7	"	12	" 13.
"	"	454	"	"	27	"	3	" 4.
"	"	468	5	врсти	"	Јабучја	"	Забучја
"	"	472	"	"	8	"	што ниже стави на што ниже	
"	"	508	по	врсти	22	додај:		

род: *Cerinth* L.

Круница цевасто звонаста, у гротлу пага, прашице стреласте, при основи с лепљене, орашице 2, 2 оке, насађене на равни, подилдни колут; мало — или дуговечне биљке, цвећа жућкастог или плаветникастог и лишћа не дељеног.

Корен 1-2 годишњи, стабло при основи за цветања са свенутим лишћем, круница жућкаста, ободом у линеарно ланцетасте кришке дељена; биљка од педи. ☉. 3, 4. v. *C. minor* L.

Кореп дуговечни, хоризонтални, поред цветајућег стабла пуштајући и лиснате издашке, круница жућкаста, у гротлу плаветникаста, ободом у јајасте кришке дељена; биљка од аршина. 2. 5, 6 (по Дугом Дољу у Ужичкој, Биљаници у Пожаревачкој). vi. *C. Alpina* W. K.

На страни 513 после врсте 24 додај:

род: *Lycium* L.

Чаша и под зрелим плодом ситна, круница левкаста, прашици надно круничне цеви или мало на више парасли; ситан, баврљаст шиб, цвећа белчастог или црвенкастог и лишћа целог.

Лишће ланцетасто или јајасто, ромбично, глатко, крунична цев дужином равна ободу, бобица дугуљаста, зрела алева; шиб од ар-

пина, гдешто од човечјег боја и већи, из Африке у Европу пренесен и гајен, у новије време и у пас, под именом живе оградe или живогa плота. т. 1, 2. v. L. Вагбагum L.

На срани	517	врсти	3	место	Беђироваца	стави	Беђироваца.
" "	584	" "	6	"	ложу	"	ложн
" "	"	" "	1	"	rugosa	"	rugosa.
" "	587	" "	5	"	цветва	"	цветова
" "	600	" "	21	"	после као	"	у.
" "	"	" "	23	"	после збивен	брани	у.
" "	637	пред вр.	6			стави	3
" "	"	у вр.	29	"	comina	"	comina
" "	688	"	9	"	acutangulum	"	acutangulum
" "	736	"	7	"	A. littorea	"	C. littorea

Још ми ваља овде да напоменем, да су географјска, специфична имена с не нажље по гдешто наштампана у овој књизи са малом пинцијалом, а требало би да су наштампана, као што се то у новије време чини, са великом: Orientale, Niloticum, Moesiacum, Pyrenaicum и др.

